

تصویر ابو عبد الرحمن کردی

روژی پرشنگدار

روونکردنه وهی (غایة الاختصار)

ناسراوبه

مشق فتح القریب

له تیگه یشتنی بریاره کانی شه ریه تی ئیسلام

له سهه راره وی ئیمامی (الشافعی) رحمته الله

دانانی

عبدالله عبدالعزیز هه رته لی

بلاوکراوه ی کتیبخانه ی

سماجی قانوری کورنی

بۆ فروشتن و چاپکردن و بلاوکردنه وه

عێراق - ٠٦٦ ٢٢٣٣٨٦٨

هه رته ی

کوردستان

رۆژی پرشنگدار

پوونکردنه‌وهی (غایة الإختصار)

ناسراو به

﴿ مَتْنِ فَتْحِ الْقَرِيبِ ﴾

له تیگه‌یشتنی بریاره‌کانی شهریه‌تی ئیسلام

له سهر پاره‌وی ئیمامی (الشافعی) ﷺ

دانانی

عبدالله عبدالعزيز هه‌رتهلێ

چاپی هه‌شته‌م

ربیع الثانی (۱۴۳۰) ی کۆچی

خاکه‌لیوه (۲۷۰۹) ی کوردی

نیسان (۲۰۰۹) ی زایینی

دانهر به‌خۆی بۆ ئەم چاپه‌ ناماده‌ی کردوه

کتیبخانه‌ی حاجی قادری کۆیی له هه‌ولێر، چاپی کردوته‌وه

ژماره‌ی سپاردنی (۳۵) سالی (۲۰۰۶) ز، له کتیبخانه‌ی گشتی هه‌ولێر، دراوه‌تی

ناوی کیتاب: پوژنی پرشنګدار، پوونکردنه وهی (متن فتح القریب).

بابهت: شمريعتی نیسلام.

دانه: عبدالله عبدالعزيز هرتلی.

نویه تی چاپ: هشتهم.

بهرواری چاپ: (۱۴۳۰) کؤچی - (۲۷۰۹) کوردی - (۲۰۰۹) زایینی.

تیراژ: (۳۰۰۰) دانه.

چاپخانه: دارالمعرفة به یروت

بلاوکه رموه: کتیبخانه ی حاجی قادری کوی، له هولیر.

چاپی یه کهم: (۳۰۰۰) دانه، له چاپخانه ی وه زارپه تی پوژنیری / هولیر - ۱۹۹۶.

چاپی دووم: (۲۰۰۰) دانه، له چاپخانه ی کریستال / هولیر - ۱۹۹۸.

چاپی سنیهم: (۲۰۰۰) دانه، له چاپخانه ی وه زارپه تی په روه رده / هولیر - ۲۰۰۰.

چاپی چوارهم: (۲۰۰۰) دانه، له چاپخانه ی وه زارپه تی په روه رده / هولیر - ۲۰۰۲.

چاپی پینجه م: (۲۰۰۰) دانه، له چاپخانه ی مهارت - تهران / نیران - ۲۰۰۶.

چاپی شه شه م: (۲۰۰۰) دانه، له چاپخانه ی مهارت - تهران / نیران - ۲۰۰۷.

چاپی هفتم: (۲۰۰۰) دانه، له چاپخانه ی مهارت - تهران / نیران - ۲۰۰۸.

د انراوه کانی تری دانه ر:

۱- مؤنراوه ی ﴿نیمان و نیسلام﴾

۲- پوونکردنه وه ی ﴿الاربعة النواویة﴾

۳- ﴿عه قیده ی نیسلامی﴾

۴- پوونکردنه وه ی ﴿العقيدة الطحاویة﴾

۵- چنه د گولیک له ﴿گولزاری نیسلام﴾

۶- پوونکردنه وه ی ﴿منهاج الطالبین﴾

۷- پوونکردنه وه ی ﴿قطر العارض فی علم الفرائض﴾

۸- ﴿چونیته تی حه ج و عومره﴾

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پيشه‌کسی دانه‌ر

﴿يَا رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ كَمَا يَتَّبِعِي لَجْالَ وَجْهِكَ وَلِعَظِيمِ سُلْطَانِكَ لَا أُخْصِي ثَنَاءَ عَلَيْكَ أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ عَلَى نَفْسِكَ، وَأَصْلَى وَأَسْلَمُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ خَاتَمِ أَلْبِيَانِكَ وَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ إِلَى يَوْمِ لِقَائِكَ﴾.

له لوی سوپاس بق خودلو نارینی درود بق گیانی پاکی حه زه‌تی (محمدالمصطفی) ﷺ بزافه: که خوی گه‌وره له قورپانی پیروزدا فرمویه‌تی: ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِعِبَادُونَ﴾ من ناده‌میزادو جنوکه‌م بق هیچ دروست نه‌کردون ته‌نجا بق نه‌وه نه‌بی: که بمپه‌رستنو ته‌نجا من به دانوه‌رو په‌روه‌ردگار دابنن.

مه‌به‌ست لی‌رده‌ا نه‌مه‌یه: کاروباری نابینو و نابوردی و کومه‌لایه‌تی و پامیاری و گشت فرمان‌ده‌وایی له ژیر نه‌و یاسایه‌ بئ: که پیغه‌مبه‌ری خو‌شه‌ویست ﷺ له لای خوداوه بوی هاتوه‌و به نئمه‌ی راگه‌یاندوه.

جیاوازی نیه-ثم یاسایه-وشه‌و واته‌ی له لای خواوه هاتبئ: وه‌کو قورپانی پیروز، یان ته‌نجا واته‌ی له لای خواوه هاتبئ و پیغه‌مبه‌ر ﷺ به زمانه شیرینه‌کسی خوی وشه‌ی بق دانابئ: وه‌کو حه‌دیس، چونکه خوی گه‌وره فرمویه‌تی: ﴿وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ﴾ پیغه‌مبه‌ر ﷺ له خویه‌وه هیچ نالن، وه هرچی بیلئ هر له لای خواوه پی‌ی راگه‌یاندراوه.

که‌وابوو: یاسای نیس‌لام-له هه‌موو بورئیکه‌وه-له دوو سه‌رچاوه‌یه مه‌لئینجراوه، جا هر که‌سیک له دوو سه‌رچاوه‌یه ناو بخواته‌وه، هرگیز گومرا نابئ، به‌لام ناو‌خواردنه‌وه‌ش جاری واهیه: بؤلچه‌ی پیویسته و ناوده‌ری پیویسته و که‌سیکی وای نه‌وی: شوینی ناوه‌که بدو‌زئته‌وه و نه‌گر تئینوه‌که پی‌ی نه‌زانی ده‌بی شوینی که‌وی، جا هر له به‌ر نه‌وه‌یه خوی گه‌وره فرمویه‌تی: ﴿فَاسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾ نئوه پرسیار له زانایانی قورپان بکه‌ن نه‌گر به خوتان نازانن.

شتیکی ناشکرایه له‌م دونیایه‌دا هه‌موو که‌س خوینده‌وار نیه و هه‌موو خوینده‌وارئیکش زانا نیه و هه‌موو زانایه‌کیش له و پله‌یه نیه: که بتوانئ زمانی عه‌په‌بی وه‌ربو شق بکا-که زمانی قورپان و حه‌دیه‌سه- بوئی به ناچاری نه‌بی فرمانی نه‌و نایه‌ته پیروزه جئ به‌جئ بکه‌ینو سوود له و به‌رهمه وه‌ریگرین: که زانایانی باوه‌پ پئکراو بق نئمه‌یان

به جی میشته، نهو به ره مهش پوونکردنه وهی قورپان و هه دیسه، به گویره ی یاسایه کی تاییه تی که پیی نه گوترئ: (أُصُولُ الْفِقْهِ)، واته: یاساو بنچینه ی تیگه یشتن، وه نهو به ره مه به نرخهش پیی نه گوترئ: (فَقْه)، واته: تیگه یشتنی قورپان و هه دیس، ههروه ک پیته مبه ر^ع هه رموویه تی: ﴿مَنْ يُرِدِ اللَّهُ بِهِ خَيْرًا يُفَقِّهْهُ فِي الدِّينِ﴾ رواه البخاری و مسلم، هه ره که سیک خوای که وره بیهوئی به خته وهری بکا، له نایینی پیروز تی نه که به نهو نه بیته شهه رزان.

جا بزانه: نهو جوړه که سهی هه ول نه دا نهو تیگه یشتنه وه ده ده ست پیی، پیی نه گوترئ: (مُجْتَهِدٌ)، واته: هه ولدهر، هه م پیی نه گوترئ: (فَقِيهٌ)، واته: تیگه یشتنو له قورپان و هه دیس، وه خۆماندووکرده که شی پیی نه گوترئ: (اجْتِهَادٌ)، وه شیوه ی خۆماندووکرده که یو لیکوئینه وهی له قورپان و هه دیس پیی نه گوترئ: (مَذْهَبٌ)، واته: پنگای بۆچوون.

ئینجا که نه وهت زانی، نه مهش بزانه: که زانایان له بۆچوون و لیکوئینه وهی قورپان و هه دیسدا جیاوازن، له بهر نهو جیاوازی به جیاوازی له نیتوان (مَذْهَبٌ) هه کانی شهه ریه تی ئیسلامدا پرووی داوه، به لام نهو جیاوازی به چاکه یه کی خودایه که به نئیمه ی به خشیه وه زیان به نایین ناگه یه نی، به لگهش نه م هه دیسه پیروزه یه:

﴿عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ يَوْمَ الْأَحْزَابِ: أَلَا: لَا يُصَلِّيَنَّ أَحَدٌ الْعَصْرَ إِلَّا فِي بَنِي قُرَيْظَةَ، فَأَذْرَكَ بَعْضُهُمُ الْعَصْرَ فِي الطَّرِيقِ فَقَالَ بَعْضُهُمْ: لَا نُصَلِّي حَتَّى نَأْتِيَهَا، وَقَالَ بَعْضُهُمْ: بَلْ نُصَلِّي لَمْ يُرَدْ مِنَّا ذَلِكَ، فَذَكَرَ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ ﷺ فَلَمْ يُعْنَفْ وَاحِدًا مِنْهُمْ﴾ رواه البخاری و مسلم، پیته مبه ر^ع له جهنگی (أَحْزَاب) دا هه رمووی: ناگادار بن: نابئ هیچ کهس نوئی عه سر بکا تا له ناو ماله کانی (به نی قوره یزه) دا نه یکا، ئینجا یاره کان که وتنه پئو له پنگه دا کاتی نوئی (عَصْر) مات، چینیک گوئیان: نئیمه نوئی ناکه یین تا نه که یه نه ناو ماله کانی (به نی قوره یزه)، چونکه ووشه ی هه دیسه که وا نه که یه نی، جا نهو چین له دوا ی مه غریب نوئی عه سریان کرد؟ چونکه برهنگ گه یشتنه جئ، وه چین که ی تر گوئیان: نئیمه ئیستا نویره که مان نه که یین، چونکه مه به سنی پیته مبه ر^ع تنها په له کرده، نه ک دوا خستنی نوئی، ئینجا که نهو پرووداوه یان بق پیته مبه ر^ع باس کرد، هیچانی به به مه له داچوو و تاوانبار دانه نا، چونکه نهو جیاوازی به له جیاوازی بۆچووندا پرووی داوو.

جا ئەى موسولمانى خۆشەويست لىرەدا بۆت ئاشكرابو: كە جىياوازى لە نىوان مەزەبى
 نىمام (أبوحنيفة) و نىمام (مالك) و نىمامى (الشافعي) و نىمام (أحمد)دا، ھەرەك جىياوازى
 ئەو دوو چىنەسە ھابەى پېغەمبەرە ﷺ كارىكى پەوايە، ھىچ كەسكىش ناتوانى جىياوازى
 لە بۆچووندا لەم دونيايەدا لايباو خەلكى لە ناو جوغزىكى تەسكدا بەند بكا.

بەلام بۆ ئەو ھەى پەرتەوازەبى پوو نەداو خەلكى فېتلبازو لە خوانەترس دەستى خۆى
 نەخاتە ناو ياساى نىسلام، زانايانى نىسلام تەنھا دانىيان بەو چوار مەزەبەدا ھىناو،
 كەوابوو: تەنھا ئەو چوار مەزەبە جىگەى باوھەن، نىمە بە ئامازەى ھەر كامىيان
 شوينكەوتوى قورئان و ھەدىس بىن، خواى گەورە لىمان وەرئەگرى، چونكە بە ھەرمانى
 ئايەتى ﴿فَاسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾ جولاوينەو.

و ھەر لە ھەر ئەو ئايەتە، لە سەردەمى ئەو چوار نىمامانەو تە ئىستا موسولمانان لە
 سەر ئەو ياسايە پۇشتون و ھەر يەكەش بۆ خۆى پەيوەندى بە مەزەبىگەو كەروە،
 كەوابوو: ناگونجى ئەم ھەموو خەلكە بە گومرا دابندى، چونكە پېغەمبەر ﷺ
 ھەرمويەتى: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَجْمَعُ أُمَّتِي عَلَى ضَلَالَةٍ وَيَذُ اللَّهُ مَعَ الْجَمَاعَةِ وَمَنْ شَذَّ
 شَذَّ إِلَى الثَّارِ﴾ رواه الترمذى، خواى گەورە ئۆمەتى من لە سەر ھىچ گومراپوونىك كۆ
 ناكاتەو دەستى يارمەتى خوا لە گەل كۆمەلدايە، ھەر كەسنىك لە كۆمەل دەرجى، ئەو
 بەرەو ئاگر ئەپوا.

ئىنجا كە ئەو ھەت زانى، ئەمەش بزانە: لە ھەر چوار مەزەبەكاندا كىتەبى (فقهى) جۆراوجۆر
 داندرون، بۆ ئەو ھەى خەلك سوديان ئۆھرىگرى، وە كورتەترىن كىتەب-كە لە مەزەبى
 نىمامى (الشافعي) داندراي- (غَايَةُ الْإِخْتِصَارِ) بوو، كە داندراوى زاناي بە ئاوبانگ:
 (أبى شجاع) ئى ئەسفەھانىيە- خولەى پەنى- وە ئەم كىتەبە بە نرخە گشت باسەكانى (فقهى)
 نىسلامى تەدا كۆ كرلەو ھەو باسەكانى زۆر بە پىكى دابەش كرەون، بە شىوہەكى وەھا:
 كە قوتابى و مامۇستا سودى ئۆھرئەگرن، خوا پاداشتى دانەرەكەى بداتەو.

ئەمە لە لايەك، لە لايەكى تریشەو ئەبىنم لە كوردستانى خۆشەويستماندا لاوہەكانى كورد
 بە زۆرى ھەستى ئايىنيان ئەجولتو پوو ئەكەنە مەزگەوتەكان و زۆر سووېن لە سەر ئەو ھەى
 كە شارەزاي ئايىنى نىسلام بىن، جا لە بارەى خواپەرستى، يان پاميارى، يان ئابوورى،
 يان كۆمەلايەتى... ھتە.

و ئەم كىتەبە كورتەش گشتى تەدا كۆ كرابۆو، بوئى ھەلسام ناوى خوام ئاھىناو بە
 زمانى كوردى و ھرم گىراو پوونم كەردەو ھەند شتى بە نرخم تەدا نووسىو، لە قورئانى

پیرۆزو له هه‌دیسى پێغه‌مبه‌رى ﷺ به‌ زۆرى به‌لگه‌م بۆ مێناوه‌ته‌وه‌، ئینجا نه‌ى موسولمانى به‌پێژ، بۆ نه‌وه‌ى له‌ هه‌دیسه‌كان و له‌ مه‌سه‌له‌كانى (فقه‌ى) گومانته‌ مێنى و دلتیا بېى، ته‌ماشای نه‌م سه‌رچاوانه‌ بکه‌:

۱- (تحفة‌المحتاج لشرح‌ المنهاج، لابن حجرالهيتمي) وه‌ (حاشية‌ الشروانى) كه‌ له‌ گه‌لى دايه‌.

۲- (الإقناع فى حلّ ألفاظ أبى شجاع، للخطيب الشرييني).

به‌لام له‌مه‌ په‌خه‌نه‌م ئۆمه‌گه‌ر: كه‌ نه‌بېنى ته‌نها پارچه‌يه‌كى ئايه‌تيك، يان هه‌ديستىك نووسيوه‌، چونكه‌ بۆ كورتى وام كړيوه‌، جا نه‌گه‌ر له‌ كوتايى هه‌دېسدا نووسيبوم: (رواه‌ الشيخان)، مه‌به‌ستم ئيمامى (البخارى) و ئيمامى (مسلم)ن، وه‌ نه‌گه‌ر نووسيبوم: (رواه‌ اصحاب‌ السنن)، مه‌به‌ستم ئيمامى (الترمذى) و ئيمامى (أبوداود)و، ئيمامى (النسائي)يه‌، خوا لتيان پازى بى.

ئيتړ نه‌ى موسولمانى خۆشه‌ويست، من دلتيا ته‌كه‌م كه‌ له‌ و كارهدا هېچ خيانه‌ته‌ نه‌كړيوه‌ و خواى گه‌وره‌ چۆن يارمه‌تى دايم نه‌وما خۆم مانوو كړيوه‌، دان به‌وه‌دا نه‌نيم كه‌ من سوارى نه‌و مه‌يدانه‌ نيم، به‌لام تا ئيستا هېچ كتىبىك به‌م شيوه‌يه‌ نه‌هاتو ته‌ به‌رچاو: كه‌ به‌ كوردى داندرابى و لاوى كوردى موسولمان به‌ به‌لگه‌ دلتيا بكا، كه‌ وابوو: به‌ ئه‌ركى سه‌رشانى خۆم زانى كه‌ نه‌م كتىبه‌ به‌م شيوه‌يه‌ پيشكه‌ش به‌ جه‌نابت بكه‌مو، ناوم نا:

﴿ پۆزى پرشنگدار، پوونكردنه‌وه‌ى (غَايَةِ الْإِخْتِصَار) ﴾

جا نه‌گه‌ر مه‌له‌يه‌كت چاو پىكه‌وت، تكات ئۆته‌كه‌م پاسى بكه‌وه‌و نه‌گه‌ر كه‌موكوپى مه‌بوو، چاوپوشيم ئۆيكه‌. جا به‌ هه‌ر جۆرىك بى، له‌ به‌پێژت چاوه‌روانى دوعام، كه‌ وابوو: دوعام بۆ بکه‌: خوا نه‌م كارهم ئۆه‌ريگرىو، له‌ منو له‌ ئۆه‌و له‌ دايكو باوكمان خۆش بېئو له‌ ئۆزه‌خ پزگارمان بكاو به‌ به‌هه‌شت شادمان بكا، آمين.

عبدالله عبدالعزيز هه‌رتەلى

هه‌ولێر - كوردستان

په‌مه‌زانى (١٤١٣)ى كۆچى

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ وَآلِهِ الطَّاهِرِينَ وَصَحَابَتِهِ أَجْمَعِينَ.

قَالَ الْقَاضِي أَبُو شُجَاعٍ أَحْمَدُ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ أَحْمَدَ الْأَصْفَهَانِي - رَحِمَهُ اللَّهُ تَعَالَى -: سَأَلَنِي

﴿ پیناسه‌ی (ابی شجاع) ی دانهری کتیبه‌که ﴾

بزانه: نه‌م کتیبه ناوی (غایة الاختصار)، هم پی‌ی نه‌گوتری: (مَتْنُ التَّقْرِيبِ)، به‌لام له‌ کورده‌واریدا ناسراوه: به (مَتْنُ فَتْحِ الْقَرِيبِ).

هه‌روه‌ها: دانهری نه‌م کتیبه‌ش به (أبوشجاع) به‌ ناویانگه‌و ناوی (أحمد) کوپی (حسین) کوپی (أحمد)، خه‌لکی شاری نیسفه‌هانه: که شاریکه له‌ نیران.

نه‌م به‌پیزه‌ پیاوچاکیکی خواپه‌رستو خیرومه‌ند بوو، له‌ ناو موسولماناندا به‌ زانایه‌کی ثابین په‌روه‌رو خواناس به‌ناویانگ بوو، یه‌که‌مجار نه‌و به‌پیزه (قازی) بوو، نینجا بووه‌ته وه‌زیر، نینجا وازی له‌ دونیا هیناو چووه (مدینه) ی پیروژو، له‌وی ده‌ستی به‌ خزمه‌تی مرگه‌وتی پیغه‌مبه‌ر ﷺ کرد، ماوه‌ی (۱۶۰) سده‌و شه‌ست سال ژیاوه، له‌گه‌ل نه‌وه‌شدا-تا وه‌فاتی کرد- هیچ نه‌ندامیکی له‌ کار نه‌که‌وتبو، له‌ سالی (۴۸۸) ی کوچی وه‌فاتی کرد، له‌ (مدینه) ی پیروژ له‌ نزیک ژوره‌که‌ی کوپی پیغه‌مبه‌ر ﷺ نیشتراوه، په‌حمه‌تی خوا به‌ژئی به‌ سر کوپی‌دا، خوای گه‌وره‌ نه‌ویشو نیتمه‌ش به‌ به‌مه‌شت شاد بکا، آمین.

﴿ پینسه‌کی (ابی شجاع) ﴾

(بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) به‌ناوی خوای به‌خشنده‌و میهره‌بان ده‌ست به‌ دانانی نه‌م کتیبه نه‌که‌م (الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ) سوپاس بو‌ نه‌و خویه‌ی په‌روه‌ردگاری هه‌موو دروستکراویکه (وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ) خودا په‌حمه‌تی خوی به‌ژئینی بو‌ سر گه‌وره‌و سررداری نیتمه: حه‌زده‌تی (محمد) پیغه‌مبه‌ری هه‌موو جیهان ﷺ (وَالِهِ) هه‌روه‌ها په‌حمه‌تی خوی به‌ژئینته‌ سر خزمه‌موسولمانه‌کانی پیغه‌مبه‌ر ﷺ (وَصَحْبِهِ) هه‌روه‌ه‌اره‌حمه‌تی خوی به‌ژئینته‌ سر یارانی پیغه‌مبه‌ر ﷺ (أَجْمَعِينَ) به‌ تیکرای.

(مُحَابَبَةً): که‌سیکه به‌ موسولمانی پیغه‌مبه‌ری ﷺ دیتبی، یان پیغه‌مبه‌ر ﷺ نه‌وی دیتبی، هه‌ر به‌ موسولمانیش مردبی.

(أَمَّا بَعْدُ) پاش نه‌مه، بزانه: (قَالَ الْقَاضِي أَبُو شُجَاعٍ) نه‌و (قازی) یه‌ی پی‌ی نه‌لین: باوکی شوجاع، ناوی (أحمد بن الحسين بن أحمد الأصفهاني) یه، واته: خه‌لکی نیسفه‌هانه: که شاریکه له‌ نیران، نه‌فه‌رموی: (سَأَلَنِي) داویان لیم کرد

بَعْضُ الْأَصْدِقَاءِ - حَفِظَهُمُ اللَّهُ تَعَالَى - : أَنْ أَعْمَلَ مُخْتَصِراً فِي الْفِقْهِ عَلَى مَذْهَبِ الْإِمَامِ الشَّافِعِيِّ - رَحِمَهُ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ وَرِضْوَانُهُ - فِي غَايَةِ الْإِخْتِصَارِ وَنَهَايَةِ الْإِيجَازِ لِيَقْرُبَ عَلَى الْمُتَعَلِّمِ دَرَسُهُ وَيَسْتَهْلَ عَلَى الْمُتَبَدِّي حِفْظُهُ، وَأَنْ أَكْثَرَ فِيهِ مِنَ التَّقْسِيمَاتِ وَحَصْرِ الْخِصَالِ، فَأَجَبْتُهُ إِلَى ذَلِكَ طَالِباً لِلثَّوَابِ رَاغِباً إِلَى اللَّهِ تَعَالَى فِي التَّوْفِيقِ لِلصُّوَابِ، إِنَّهُ عَلَى مَا يَشَاءُ قَدِيرٌ وَيُعَادِهِ لَطِيفٌ خَبِيرٌ.

(بَعْضُ الْأَصْدِقَاءِ) ههډئې له دوستانې خوم - (حَفِظَهُمُ اللَّهُ تَعَالَى) خواي گه وړه بيانپاريزئ - (أَنْ أَعْمَلَ مُخْتَصِراً) که ناميلکه يه کی کورتيان بؤ پښک بخم (فِي الْفِقْهِ) له ټيگه يشتنی برپاره کانی شهر يه تي نيسلام.

(يُنَاسَهُ)؛ (فِقْه): ټيگه يشتنی برپاره کانی شهر يه، که له قورڼانی پيرؤزو له هه ديسي پټفه مبه رڼه وه رگيراون بؤ نه وهی جي به جي بکړين له لايه ن فرمان پيکړلوه کان. (على مذهب الإمام الشافعي) هه هم ټيگه يشتنه له سره رپړه وي نيمامي (الشافعي) بي، چونکه هر يه که له و چوار نيمامه، واته: نيمامي (حَنَفِي) و (مَالِكِي) و (شَافِعِي) و (حَنَبَلِي) - خوا لتيان پازي بي - جوړه بؤ چونکيان هه به له پوونکړنه وه ټيگه يشتنی قورڼانو هه ديس، جا هه هم ټيگه يشتنه پښې نه گوتئ: (فِقْه)، وه جوړي بؤ چوونه که ش پښې نه گوتئ: (مَذْهَب).

ئينجا هه ناميلکه يه وه ما دابنيم (فِي غَايَةِ الْإِخْتِصَارِ) يه کجار کورت بي و دووباره ي تئ دا نه بي (وَنَهَايَةِ الْإِيجَازِ) له وپه پي کورتي بي و دريژي تئ دا نه بي (لِيَقْرُبَ عَلَى الْمُتَعَلِّمِ) تا کو قوتايي ثاينني بؤي ناسان بي (نَرَسُهُ) خوښندنې.

(وَيَسْتَهْلَ عَلَى الْمُتَبَدِّي حِفْظُهُ) هه وړه ما بؤ نه وهی ناسان بي له بهر کړدنې بؤ نه وه که سه ي تازه ده ست پښه کا (وَأَنْ أَكْثَرَ فِيهِ مِنَ التَّقْسِيمَاتِ) داوايان ليم کرد: هه هم ناميلکه يه زور به ش به ش بکه م و (وَحَصْرِ الْخِصَالِ) هه موو شته باشه کان بگړته وه.

(فَأَجَبْتُهُ إِلَى ذَلِكَ) ئينجا منيش داوايه که ي نه و انم جي به جي کړو برپارم دا ناميلکه که بنوسم (طَالِباً لِلثَّوَابِ) داواي پاداشتي نه وه له خوا نه که م (رَاغِباً إِلَى اللَّهِ تَعَالَى) هاوار نه که م لاي خواي گه وړه (فِي التَّوْفِيقِ) که توانام بدا (لِلصُّوَابِ) بؤ راستي، دوړم بخاته وه له هه له (إِنَّهُ عَلَى مَا يَشَاءُ قَدِيرٌ) چونکه خواي گه وړه توانايه بؤ کړدنې هر شتيکی هه ز بکا (وَيُعَادِهِ لَطِيفٌ) له گول به بنده کانی خوي له سره خوږيه و گشت نه نيتييه کانيشيان نه زانئ (خَبِيرٌ) له هه موو کرده وه کانيان ناگاداره.

* * *

(کتاب الطهارة)

﴿کتاب الطهارة: نهه پهرتوکه باسی پاککردنه وه نهکا﴾

واته: لابرډنی پیسی و بئ دهستنوژی یی بچوک و گوره.

﴿پیشه کی﴾ بزانه: چهند زانستیکي به سود هه نه، پټویسته گشت قوتابی به کی نایینی بیانزانی:

یه کهم: برپاره کانی شهریه تی نیسلام- که وه رگیرون له (قرآن) و (حدیث) و (إجماع)،
واته: یه کده نگي زانایانی نایین- هه فتن، نه مهش پیتاسه که یانه:

۱- (وَأَجِبْ)، یان (فَرَضْ)، واته: پټویست، نه وه یه به کردنی پاداشتی بدریتی و له سهر نه کردنی سزا بدری: وه کو نوژی کردن.

ئینجا بزانه: (وَأَجِبْ) دوو جوړه، یه که میان: (فَرَضُ الْعَيْنِ): که پټویسته هه موو که سیک بق خوی بیکا، پاداشتو سزاشی هر بق خویه تی، واته: به کردنی که سیکي تر تاوانی نه کردنی له سهر لاناچی: وه کو نوژی و پټوو، هتد. دووهمیان: (فَرَضُ الْكِفَايَةِ): که نه گهر یه کیک، یان کومه لیک واجب که به ته ولوی بکا، خیره که بق خویه تی، سزای نه کردنیش له سهر موسولمانانی تر لانه چی: وه کو ناشتني مریوو... هتد.

۲- (سُنَّةٌ)، یان (مُعْتَدُوبٌ)، یان (مُسْتَحَبٌ)، واته: خیر، نه وه یه به کردنی پاداشتی بدریتی و له سهر نه کردنی سزا نه دری: وه کو سیواک کردن... هتد.

۳- (حَرَامٌ)، واته: قه ده غه کړاو، نه وه یه له سهر کردنی سزادری و به واز لیته پنانی پاداشتی بدریتی: وه کو دزی وزینا... هتد.

۴- (مَكْرُوهٌ)، واته: ناپه سندن، نه وه یه له سهر کردنی سزا نه دری و نه گهر بق خوا وازی لیته پنی پاداشتی بدریتی: وه کو خواردن به دهستی چه په... هتد.

۵- (حَلَالٌ)، یان (جَائِزٌ)، واته: ړتگه دراو، نه وه یه کردن و نه کردنی یه کسان بی: وه کو نوستنو خواردن... هتد، به لاه نه گهر به نیازی به هیژیوون بق خوا په رستی بیکا خیری نه گاتی: وه کو نوستنو پټوی به نیازی شه و نوژی.

۶- (صَحِيحٌ)، واته: دروست و ته و لو، نه وه یه برپاره کانی خواو پیغه مبري ﷺ لیته جی له گال نه و مرجانه ی بقی داندران: وه کو نوژی به دهستنوژی وه... هتد.

۷- (بَاطِلٌ)، یان (فَاسِدٌ)، واته: ناته و او و نادرست، نه وه یه مرجه کان و برپاره کانی شرعی لیته جی: وه کو نوژی بئ دهستنوژی... هتد.

دووم: بزانه: نه و برپارانه- له دواي (قرآن)- یان له (حَدِيثٌ صَحِيحٌ)، یان له (حَدِيثٌ حَسَنٌ) وهر نه گبري، چونکه (حَدِيثٌ ضَعِيفٌ)- بی هیز به م شیوه یه:

أَلْمِيَاءُ الَّتِي يَجُوزُ بِهَا التَّطَهُّرُ سَبْعُ مِيَاهٍ: مَاءُ السَّمَاءِ، وَمَاءُ الْبَحْرِ، وَمَاءُ التُّهْرِ،
وَمَاءُ الْبَيْتْرِ، وَمَاءُ الْعَيْنِ،

* نيمامی (الشافعی) نه فرموی: نه گهر خه لك، واته: زانایانی نایین به هه دیسیکی
(ضعیف) پازی بونو قبولیان کرد، نه وه نه بیته به لگوو بق برپاره کانی شهریهت به کار
دی، واته: چونکه نه بیته (إجماع).

* نيمام (أحمد) نه فرموی: بهو مهرجه هه دیسی (ضعیف) به کار دی: نه گهر نژایه تی
نه بی، واته: له گهل قورناتو هه دیسیکی تری (صحیح). بروانه (المدائنی).

* نيمام (النووی) نه فرموی: زانایان فرموویانه: دروسته هه دیسی (ضعیف) بق کاری
خیرو چاکه به کار بی، واته: بهو مهرجه ی زور (ضعیف) نه بی. بروانه (الأذکار).

سئیه م: بزانه: له (عُلُومُ الْحَدِيثِ) دا (قَاعِدَةُ) يَك هه يه: نه گهر (سَنَدِي) هه دیسیك
(ضعیف) بوو، به لام (مَثْنِي) هه دیسه كه له گهل (مَثْنِي) هه دیسیکی تری (صحیح) تئکی
نه کرده وه، نه م هه دیسه (صحیح) نه بیته (شَاهِد) بق هه دیسه (ضعیف) هكهو به رزی
نه کاته وه بق پله ی (حَسَنٌ لِّغَيْرِهِ) وه به کار دی وه كو هه دیسی (حَسَنٌ لِذَاتِهِ).

كه وابوو: ناگادار به: نهو جوړه هه دیسانه ی له به شی دووهمو سئیه م دا باسما ن کردن له
کتیبی (فقه) - شهریه تی نیسلامدا زورنو به کار دین بهو مهرجانه ی باسما ن کردن، به لام
ته نها (مُجْتَهِدٌ) نه توانی نهو کاره بکا، هه روهك له پیشه کی دا باسما ن کرد.

ئینجا بزانه: (إجماع)، واته: یه کده نگی زانایانی نایین، به لگه ی سئیه م له دوی
(قُرْآن) و (حَدِيث)، كه واته: نه گهر چینکی (مُجْتَهِدِينَ) نیسلام یه کده نگ بون له سر
برپاریکی شهرعی، واجبه په فتاری پی بکری، بروانه نایه تی (۵۹) النساء.

﴿بَاسِي نَاوَمَكَان﴾

(أَلْمِيَاءُ الَّتِي) نهو جوړه ناوانه ی كه (يَجُوزُ) دروسته (بِهَا التَّطَهُّرُ) شتیان پی پاك
بکریته وه ده ستنوژیان پی بشوری (سَبْعُ مِيَاهٍ) هفت جوړه ناون:

یه که م: (مَاءُ السَّمَاءِ) ناوی ناسمانه، واته: باران، خوی گه وره فرموویه تی: ﴿وَيُنَزَّلُ
عَلَيْكُمْ مِنَ السَّمَاءِ مَاءٌ لِّيُطَهِّرَ كُمْ بِهِ﴾ خوا له ناسمانه وه ناوتان بق نه باریتی بق نه وه ی
پاکتان بکاته وه بهو بارانه.

دووهم: (وَمَاءُ الْبَحْرِ) ناوی ده ریا یه، هه جوړیک بی ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ
فِي الْبَحْرِ: هُوَ الطَّهْرُ مِائَةُ أَلْحَلِّ مِائَةً﴾ رواه الترمذي، پیغه مبه ر ﷺ فرموی: ده ریا
ناوه که ی پاکه ره وه یه و مردوه که شی حلاله.

سئیه م: (وَمَاءُ التُّهْرِ) ناوی پویه ره. چواره م: (وَمَاءُ الْبَيْتْرِ) ناوی بیره.
پیئجه م: (وَمَاءُ الْعَيْنِ) ناوی سه رچاوه یه، نهو سئیانه - وهك یهك - له زه مین دینه

وَمَاءُ التَّلَجِ، وَمَاءُ الْبَرْدِ. ثُمَّ الْمِيَاءُ عَلَى أَرْبَعَةِ أَقْسَامٍ: طَاهِرٌ مُطَهَّرٌ
غَيْرُ مَكْرُوهٍ اسْتِعْمَالُهُ وَهُوَ الْمَاءُ الْمَطْلُوقُ. وَطَاهِرٌ مُطَهَّرٌ مَكْرُوهٌ اسْتِعْمَالُهُ
وَهُوَ الْمَاءُ الْمُشْمَسُ. وَطَاهِرٌ غَيْرُ مُطَهَّرٍ وَهُوَ الْمَاءُ الْمُسْتَعْمَلُ.

دوره وه، به لکه بق هرستیکان: ﴿عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ فِي
بِرْبُضَاعَةٍ: إِنَّ الْمَاءَ طَهُورٌ لَا يَنْجَسُهُ شَيْءٌ ﴿رواه أصحاب السنن، پیغمبر ﷺ
فرمودی: ناوی نهو بیره پاککره وهیه و هیچ شتیگ پیسی ناکا.

شه شه: (وَمَاءُ التَّلَجِ) ناوی به فره. حه فتهم: (وَمَاءُ الْبَرْدِ) ناوی ته زدهیه. پیغمبر ﷺ
نه یه رموو: ﴿اللَّهُمَّ اغْسِلْ خَطَايَايَ بِالْمَاءِ وَالْثَّلَجِ وَالْبَرْدِ﴾ رواه الشيخان، خوابه
تاوانه کانم لی بشورینه به ناو و به فرو ته زده. نینجا به کورتی نهو حهفت تاوانه: یان ناوی

ناسمان، یان ناوی زه مینن. عنه ماء مطهر من قول الله لا يؤذی ولا یلحق بالبدن و لا یسبغ الا حقیقه و لا یصلح
روایه حاکم و قاضی حنفی

(ثُمَّ) نینجا له نواى نه وهی جوره کانی ثاوت زانی، بزانه: (الْمِيَاءُ عَلَى أَرْبَعَةِ أَقْسَامٍ)
نهو تاوانه نه کرینه چوار به ش:

به شی یه کم: (طَاهِرٌ) ناویکی پاکو (مُطَهَّرٌ) شت پاک نه کاته وهو (غَيْرُ مَكْرُوهٍ اسْتِعْمَالُهُ)
به کارهینانی ناپه سند نیه (وَهُوَ الْمَاءُ الْمَطْلُوقُ) نه م به شه یان ناوی پروتی پین نه گورتی، واته:

له ناوی ناو بهو لاه ناویکی تری نه بی: ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾ قَالَ: قَالَ أَعْرَابِيٌّ فِي الْمَسْجِدِ،
فَتَنَاولَهُ النَّاسُ، فَقَالَ لَهُمُ النَّبِيُّ ﷺ: دَعُوهُ وَهَرِّقُوا عَلَى بَرْزَلِهِ سَجَلًا مِنْ مَاءٍ ﴿رواه

الشيخان، پیاوئک میزی له ناو مزگوت کرد، خه لکیش لییان قیراند، پیغمبر ﷺ فرمودی:
ولزی لی بینن و دلچه یه کی ناو برژئنن به سه مر میزه که یدا.

به شی دووهم: (وَطَاهِرٌ مُطَهَّرٌ) ناویکی پاکو پاککره وهیه، به لام (مَكْرُوهٍ اسْتِعْمَالُهُ)
به کارهینانی ناپه سند؟ چونکه مه ترسی به له کیوونی پیستی لی ته کری، مهروهک نیمامی

(عَنْ) وای فرموده (وَهُوَ الْمَاءُ الْمُشْمَسُ) نه مه شیان نهو ناوهیه: که له ولاتنیکی نزد
گرم، به گهرمای پیژ، له ناو قاپیکی ناسندا گهرم بوبی. حقیقه ما المذی فی سنده مکره و صکر و صکر و صکر
المرکب غریب الجار و فی السنتی مکره مان لا یصلح
ه اصل الطاهر، ثم لا یؤذی ولا یلحق بالبدن و لا یسبغ الا حقیقه

به شی سنیهم: (وَطَاهِرٌ) ناویکی پاکو (غَيْرُ مُطَهَّرٍ) پاککره وهیه، واته: هیچ شتیکی
پین پاک نابیته وهو ده ستونیزیشی پین ناشوری (وَهُوَ الْمَاءُ الْمُسْتَعْمَلُ) نه مه شیان نهو

ناوهیه که جاریک به کار هاتبی بق ده ستونیز، یان بق شوری شتیکی تر، به لکه:
﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾ قَالَ: لَا يَغْتَسِلُ أَحَدُكُمْ فِي الْمَاءِ الدَّائِمِ وَهُوَ جُنُبٌ ﴿رواه مسلم، پیغمبر ﷺ

رواه مسلم، پیغمبر ﷺ فرمودی: کانتی له شتان به جه نابهت بی، له ناو ناویکی که می
وه ستاودا خوتان مه شون. واته: چونکه بهو به کارهینانه بق جاریکی تره میزی
پاککرده وهی نامینی.

وَالْمُتَغَيِّرُ بِمَا خَالَطَهُ مِنَ الطَّاهِرَاتِ. وَمَاءٌ نَجَسٌ وَهُوَ الَّذِي حَلَّتْ فِيهِ نَجَاسَةٌ وَهُوَ دُونَ الْقَلْتَيْنِ أَوْ كَانَ قَلْتَيْنِ فَتَغَيَّرَ. وَالْقَلْتَانِ خَمْسُمِائَةِ رِطْلٍ بَغْدَادِيٌّ تَقْرِيبًا فِي الْأَصَحِّ.

(وَالْمُتَغَيِّرُ) مهرودها و هك به شی سئیه مه- واته: پاكه، پاكهروهه نیه- ناویکی گزولو (بما) به شتیکی ودها كه (خَالَطَهُ) تیكه لی بوبی (مِنَ الطَّاهِرَاتِ) لهو شتانه ی پاكن، نینجا تامی بگورئ، یان بؤنی، یان پهنگی: و هك شهكر، یان ماسی تیكه ل بكه ی، یان چایه... هتد، چونكه بهو تیكه لبوونه ناوی ناوی له سر لانه چئو شت پاك ناكاته وه.

نینجا بزانه: گورانی ناو به هؤی زور مانه وهی، یان به هؤی شوینی وهستانی، یان به هؤی شوینی تیپه ربوونی، یان به هؤی شیلوبوونی، نه وانه هیچیان زانیان نیه.

به شی چوارهم: (وَمَاءٌ نَجَسٌ) ناویکی پیسه (وَهُوَ الَّذِي) ناوی پیس نه مهیه: (حَلَّتْ فِيهِ نَجَاسَةٌ) شتیکی پیسی تن بكه وی (وَهُوَ دُونَ الْقَلْتَيْنِ) ناوه كه ش له (قوله تین) كه متر بی، جا بگورئ، یان نه گورئ، مهر پیس نه بی ﴿عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: إِذَا كَانَ الْمَاءُ قَلْتَيْنِ لَمْ يَحْمِلِ الْخَبَثَ﴾ رواه أصحاب السنن، پیغه مبرر ﷺ فهرمووی: مهركاتیک ناو گه یشته (قوله تین)- به شتی پیس- پیس نابئ. واته: نه گه له (قوله تین) كه متر بوو پیس نه بی. (أَوْ كَانَ قَلْتَيْنِ) یان ناوه كه (قوله تین) بوو (فَتَغَيَّرَ) به لام پهنگ، یان تام، یان بؤنی گزوا، نه مه شیان مهر پیس نه بی، به به لگهی (اجماع)، واته: به كدهنگی زانیانی نایینی.

نینجا بزانه: نه گه ناوی قوله تینی پیسبوو، گورانه كه ی نه ما: به خوی، یان به زیادکردنی، نه وه پاك نه بیته وه.

دیسان بزانه: له فهرمووده ی كونی نیمامی (شافعی) دا ﷺ: ناوی رژیشتوو پیس نابئ به بی گوران. وه له فهرمووده ی نیمام (مالك) دا ﷺ: هیچ ناویك پیس نابئ تا نه گورئ.

(وَالْقَلْتَانِ خَمْسُمِائَةِ رِطْلٍ بَغْدَادِيٌّ تَقْرِيبًا فِي الْأَصَحِّ) نه اندازه ی (قوله تین) نزیکه ی پینج سهد ریتله به ریتلی به غدا، چونكه پیغه مبرر ﷺ نه فهرمووی: ﴿إِذَا بَلَغَ الْمَاءُ قَلْتَيْنِ بَقُلَّالٍ هَجَرَ لَمْ يَنْجُسْ﴾ رواه الترمذي والبيهقي، مهركاتیک ناو بووه (قوله تین) به (قوله ی) مه جهر، پیس نابئ. نیمامی (شافعی) نهو حه دیسه ی نهو ها لیك دلوه ته وه: كه نه كاته پینج كونده ی ناو، نیستا نه كاته دوازده تنه كه، به تنه كه ی نهوت، واته: (۱۹۲) لیتر.

﴿پاشكؤ﴾ بزانه: جگه له سه گو به راز به دهم تیتانی هیچ گیانه به ریک ناو پیس نابئ و له كار ناكه وی ﴿عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: سَأَلَ النَّبِيَّ ﷺ: أَتَرَضَا بِمَا أَفْضَلْتَ الْحُمْرُ؟ قَالَ: نَعَمْ، وَبِمَا أَفْضَلْتَ السَّبَاغَ كُلِّهَا﴾ رواه البيهقي، پرسیار له پیغه مبرر ﷺ كرا: نایا بهو ناوه ده ستونیز بشوین كه له پاش خورنده وهی كه ر ماوه ته وه؟ فهرمووی: به لی، به بهر ماوه ی گشت برنده یه كه ده ستونیز بشون.

(فَصْلٌ) وَجُلُودُ الْمَيِّتَةِ تَطْهَرُ بِالْدِّبَاغِ، إِلَّا جِلْدَ الْكَلْبِ وَالْخِنْزِيرِ وَمَا تَوَلَّدَ مِنْهُمَا أَوْ مِنْ أَحَدِهِمَا، وَعَظْمُ الْمَيِّتَةِ وَشَعْرُهَا لِحِجْسٍ إِلَّا الْأَدْمَى.

﴿فَصْلٌ: لَهُ بَاسِي پَاكُورْدَنَه وَی پِیستَهی مرداریوو﴾

(پیناسه): مردار به نازده لیک، یان به بالداریک نه گوتری: به بی سهر پینی شهرعی گیانی دهر چوبی: وهك كهرو میستر، چونكه شهرع كوشتنه وهی بق دانه ناوه، نه گهر به سهر پینیش گیانی دهر چی همر مرداره، یان وهك مهرو بزنو مریشك، كه به حقوی مردبی، یان به بی شهرعی سهری برایی.

(وَجُلُودُ الْمَيِّتَةِ) پِیستَهی نازده لی مرداریوو (تَطْهَرُ) پاك نه بیته وه (بِالدِّبَاغِ) به ده باغ كردنی (پیناسه): ده باغ كردن، واته: خورشكردن، لابردنی چه و رایته و زیده گوشتی پیسته به به شتیکی تفتو تال: وهكو گلوان، مازوو، تویكلی همنار، به جوریکي وهما: نه گهر خرایه ناو ناو بۆگن نه بیته وه ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: أَيُّمَا إِبْهَابٍ دُبِغَ فَقَدْ طَهِّرَ﴾ رواه مسلم، پیغه مبرر ﷺ فرموی: همر پیسته به ده باغ کرابی، پاك بۆته وه.

(إِلَّا جِلْدَ الْكَلْبِ) تهنه پیسته ی سگ نه بی (وَالْخِنْزِيرِ) ههروهه پیسته ی به راز نه بی، چونكه نه و دوانه به زیندویش همر پیسنو گلوان پیسته یان پاك نابیتته وه به هیج جوریک. (وَمَا تَوَلَّدَ مِنْهُمَا) ههروهه نه وهی له نیوان سهگو به راز له دایك بووه: وهك باوکی له سهگ بی و دایکی له به راز بی.

(أَوْ مِنْ أَحَدِهِمَا) یان له یهكك له سهگو به راز له دایك بوبی: وهك باوکی له نازده لیکي پاك بی و دایکی له سهگ بی، نه وانه هیچیان پاك نابنه وه.

(وَعَظْمُ الْمَيِّتَةِ) نیسقانی گیانداری مرداریوو، ههم (وَشَعْرُهَا) مووه كانو خوریه كهو به ره كانی (نَجَسٍ) گشتی پیسه به هیج جوریک پاك نابنه وه، خوی گه و ره فرمویته ی: ﴿حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيِّتَةُ﴾ چه پام كراوه له سهر نیوه هه چی مردار بوبی. دیاره چه پام كردنی له بهر پیسی به.

(إِلَّا الْأَدْمَى) تهنه ناده میزاد نه بی: نه لاشه ی، نه مووه كانی، نه نیسقانی پیس نیه، نه به زیندوویی، نه به مردوویی، چونكه خوی گه و ره نه فرموی: ﴿وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ﴾ به پاستی نیعه پزیمان له ناده میزاد ناوه. واته: نه گهر پیس بی هیج پزنی نامیتی.

﴿پاشكۆ﴾: خوری و مووی نازده لیک كه گوشتی بخوری، توكو به ری بالنده بهك كه گوشتی بخوری، گشتی پاكه: به زیندوویی و به كوژدوویی.

به لام مووی نازده لی، یان بالنده بی كه گوشتیان ناخوری، كه لی جیابووه، پیسه، وهك لاشه مرداریوو كه ی.

(فَصْلٌ) وَلَا يَجُوزُ اسْتِعْمَالُ أَوَانِي الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ، وَيَجُوزُ اسْتِعْمَالُ غَيْرِهِمَا مِنَ الْأَوَانِي.
(فَصْلٌ) وَالسَّوَاكُ مُسْتَحَبٌّ فِي كُلِّ حَالٍ إِلَّا بَعْدَ الزَّوَالِ لِلصَّائِمِ،

﴿فَصْلٌ: لَهُ بَاسِي قَابُوكَ لَوِپَه لِي چِشْت﴾

(وَلَا يَجُوزُ) دروست نيه: نه بَقِ پياو، نه بَقِ نافرته (اسْتِعْمَالُ) به كارميتانِي (أَوَانِي الذَّهَبِ) قاپِي زِيَرُ (وَالْفِضَّةِ) قاپِي زِيَرُ ﴿عَنْ حُدَيْفَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: لَا تَشْرَبُوا فِي آيَةِ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَلَا تَأْكُلُوا فِي صِحَافِهِمَا﴾ رواه الشيخان، پيغمبر ﷺ فرمود: نه ناو جامِي زِيَرُ و زيودا ناو مه خورنه وه له ناو قاپه كانيشياندا چِشْت مه خُون.

جا مه روهك خواردن و خواردنه وه له قاپِي زِيَرُ و زيودا قه دهغه كراوه، مه مو به كارميتانِيكي تريشيان قه دهغه يه، مه روه ها بزانه: جياوازي نيه له نيوان كه وچكي زِيَرُ و زِيَو مه نجهال و ته شت و مهرشتيكي تر: كه بَقِ خواردن و خواردنه وه و كاروباري تر به كار بِي، مه روه ها مه لگرتني كه لوپه لي خواردن و خواردنه وه - كه له زِيَرُ و زِيَو دروست كرابن - چه رَامَه، جا له ناو جامخانه دابيني، يان له تاقو ديوار، يان بيشاريته وه.

(وَيَجِلُّ) حَالَهُ (اسْتِعْمَالُ غَيْرِهِمَا) به كارميتانِي قاپو كه لوپه لي تري خواردن و خواردنه وه (مِنَ الْأَوَانِي) له مه مو جَوَرِيك: وهك شوشه و فه خفوري و ستيل و سفرو فافُون... هتد، پيغمبر چنه ند زَوَرُ به نرخيَش بن.

﴿پاشكُو﴾: پيغمبر ﷺ فرماني داوه: كه لوپه لي خواردن و خواردنه وه سه ري له سه ر دابندريو، له كاتي نوستن دهرگا كليل بدرِي و چراو ناگر بكوژي ندرينه وه و هر چيه كمان له وانه كرد بَلَتَيْن: بسم الله. (بخاري و مسلم و ترمذي) گيژاويه تياننه وه.

﴿فَصْلٌ: لَهُ بَاسِي سِيَوَاكُ كَرْدَن﴾

(پِيَنَاسَه) سِيَوَاكُ نه وه يه: مهر شتيكي زير بِي و چلكي سه ر ددان لابيَا. (وَالسَّوَاكُ) سِيَوَاكُ كَرْدَن (مُسْتَحَبٌّ) زَوَرُ خِيَرَه (فِي كُلِّ حَالٍ) له مه مو كاتيكا، چونكه زياتر له سه د چه ديس دهربارهي سِيَوَاكُ هاتوه، جا به داخه وه - له گال نه وهش كه قازانجي دونيا و قيامه تي مه يه - زَوَرُ له موسولمانان به كاري ناهيْتَن.

(إِلَّا بَعْدَ الزَّوَالِ) ته نها له نواي لاداني پَوژُ له نيوه پَوژه سوننه ت نيه (لِلصَّائِمِ) بَقِ كه سيَك كه به پَوژُو بِي ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: لَخُلُوفُ فَمِ الصَّائِمِ أَطْيَبُ عِنْدَ اللَّهِ مِنَ رِيحِ الْمِسْكِ﴾ رواه الشيخان، پيغمبر ﷺ فرمود: بَوژِي ده مي مَرَوَفي به پَوژُو خوشتره له لاي خوا له بَوژِي ميسك. واته: به سِيَوَاكُ كردن نه و بَوژنه لاته چِي.

به لام نيمامي (النواوي) - له (المجموع) - دا - نه م پايه ي مه لَبَزاردوه: كه سِيَوَاكُ كردن هيچ كاتيَك بَقِ مَرَوَفي به پَوژُو (مَكْرُوه) نيه.

وَهُوَ فِي ثَلَاثَةِ مَوَاضِعَ أَشَدُّ إِسْتِحْبَابًا: عِنْدَ تَغْيِيرِ الْقَمِّ مِنْ أَزْمٍ وَغَيْرِهِ، وَعِنْدَ الْقِيَامِ مِنَ النَّوْمِ، وَعِنْدَ الْقِيَامِ إِلَى الصَّلَاةِ.

(وَمَوْ) سیواک کردن (فِي ثَلَاثَةِ مَوَاضِعَ) له سنی کاتدا (أَشَدُّ إِسْتِحْبَابًا) مهر زود زود خیره یه کهم: (عِنْدَ تَغْيِيرِ الْقَمِّ) له کاتی گورانی تامی دهم، چونکه پیغهمبر ﷺ نه فرموی: ﴿السَّوَاكُ مَطَهْرَةٌ لِلْقَمِّ مَرْضَاةٌ لِلرَّبِّ﴾ رواه البخاری، سیواک کردن پاکه ره وهیه بق دهم و می پازی بونی خوابه. (مِنْ أَزْمٍ) جا تامی دهم بگویی به وازمینانی له قسه کردن، یان نه خواردن (وَغَيْرِهِ) یان له بهر خواردن شتیکی بون ناخوش: وهک سیرو پیاز. دوهم: (وَعِنْدَ الْقِيَامِ مِنَ النَّوْمِ) له کاتی هه لسان له خه و ﴿عَنْ حَذِيفَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا قَامَ لِيَتَهَجَّدَ يَشُوصُ فَاَهُ بِالسَّوَاكِ﴾ رواه الشيخان، پیغهمبر ﷺ که له خه هه لسه ستا بق شه ونویژ، سیواکی به ناو دهمی دا نه خشاند.

سنی یهم: (وَعِنْدَ الْقِيَامِ إِلَى الصَّلَاةِ) له کاتی هه لسان بق نویژ کردن ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: لَوْلَا أَنْ أَشُقُّ عَلَى أُمَّتِي لِأَمْرِهِمْ بِالسَّوَاكِ مَعَ كُلِّ صَلَاةٍ﴾ رواه الشيخان، پیغهمبر ﷺ نه فرموی: نه گهر له بهر نازارو ماندوو کردن تو ممت نه بویه، فرمانم نه دانی: له گه ل هه موو نویژیکا سیواک بکن.

﴿پاشکوک﴾: هه روه ها سیواک کردن زود خیره: له پیش ده ست پیکردنی ده ست نویژ ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: لَوْلَا أَنْ أَشُقُّ عَلَى أُمَّتِي لِأَمْرِهِمْ بِالسَّوَاكِ مَعَ كُلِّ وُضْوءٍ﴾ رواه الامام مالك، پیغهمبر ﷺ نه فرموی: نه گهر له بهر نازارو ماندوو کردن تو ممت نه بویه فرمانم نه دانی: له گه ل هه موو ده ست نویژ کرتینیکا سیواک بکن.

هه روه ها سیواک سوننه ته: بق خویندن قورپان و هه دیس و شرع و بز زیکری خواو، کاتی چوونه وه ناو مال، هه روه ها سوننه ته: سیواک له داری (تہارک) بی و له بستیک دریزتر نه بی و به ناو ته پ بکری و چلکی پیوه نه بی، هه زده تی (عائشة) خوالی پازی بی، نه فرموی: پیغهمبر ﷺ سیواکی نه دا ده ستم تا کو بوی بشوم. (أبولود) گپراویه تیه وه.

هه روه ها پیغهمبر ﷺ نه فرموی: ﴿عَشْرٌ مِنَ الْفِطْرَةِ: قَصُّ الشَّارِبِ، وَاعْتِصَاءُ اللَّحْيَةِ، وَالسَّوَاكِ، وَاسْتِشْقَاءُ الْمَاءِ، وَقَصُّ الْأُظْفَارِ، وَغَسْلُ الْبُرَاجِمِ، وَتَنْفُ الْأَبْطِ، وَحَلْقُ الْعَالَةِ، وَاتِّقَاصُ الْمَاءِ﴾ رواه الشيخان، ده په وشتی باش هه نه، په وشتی نایینی نیسلان:

- (۱) به رسمیل کردن تا سوری لیوی دهر نه که وی. (۲) پیش بهردان. (۳) سیواک کردن.
- (۴) ناو له لوت وهر کردن، واته: پاک کردن وهی لوت. (۵) نینوک کردن هه موو هه یینی یهک.
- (۶) شوشتنی لوجه کانی ده ستو په نجه. (۷) لادانی مووی بن هه نگل، له چل پوژ جاریک.
- (۸) لادانی مووی بهر، واته: پیش و پاش، له چل پوژ جاریک. (۹) تاروت کردن به ناو.

(فَصَلِّ) وَفَرُوضُ الْوُضُوءِ سِتَّةٌ: أَلَيْتُهُ عِنْدَ غَسْلِ الْوَجْهِ، وَغَسْلُ الْوَجْهِ، وَغَسْلُ الْيَدَيْنِ إِلَى الْمِرْفَقَيْنِ، وَمَسْحُ بَعْضِ الرَّأْسِ، وَغَسْلُ الرَّجُلَيْنِ إِلَى الْكَعْبَيْنِ،

(۱۰) ناو له دهم وهرکردن، یان سوننه تکرندی نیر و می، چونکه له کوتایي هدیسه که دا نه فرموی: ﴿وَكَسَبَتِ الْعَاثِرَةَ إِلَّا أَنْ تَكُونَ الْمَضْمُضَةُ﴾.

(سودی سیواک): پازی کردنی خوا، پاککردنی دهم، سپی کردنی ددان، به هیژ کردنی پښو، زیره ک بوون، دواختنی موو سپی بوون. ټینجا سوننه ته: به دهستی راسته له لای راسته ی دهم و ده دهست به سیواک کردن بکړی و به سهرپانایي ددانه کان و دريژایي زویانی دا بیښی.

﴿فَصَلِّ: لَهُ بَاسِي دَهَسْتَنُويز گرتن﴾

(وَفَرُوضُ الْوُضُوءِ) پټويستیته کانی ده ستنويژ (سِتَّة) شه شـنـ: يه که م: (الْأَيْتَةُ) نيه ته پټانه، واته: نیازی لابردي بی ده ستنويژي، یان نیازی گرتنی فـه پزی ده ستنويژ (عِنْدَ غَسْلِ الْوَجْهِ) نه بی نه و نيه ته بهی له کاتي شوردي پوخسار، به لام مهرج نيه به زمان بگوتري ﴿عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: إِمَّا الْأَعْمَالُ بِالْأَيَّاتِ رواه الشيخان، پټغه مبه ر ﷺ فرموی: هر کرده و هیکي خواپه رستی بی، به نیازی ناو دل نه بی دانامه زری.

دو و هم: (وَغَسْلُ الْوَجْهِ) شوردي پوخساره، (سنوری پوخسار: له نیوان هر دو گوئی، به له گـل کوتایي مووی پټشه سر تا کوتایي چه ناگه)، که و ابو: واجبه هر دو زولفه کان بشوردرين هر چند دريژش بن.

سـیـ یـهـ م: (وَغَسْلُ الْيَدَيْنِ) شوردي هر دو ده سته کانه (إِلَى الْمِرْفَقَيْنِ) له گـل نه نیشکه کانی، جا نه گـر نه ختیکي دهستی برابووه، واجبه: نه و نده ی ماوه بیشوري، جا نه گـر له نه نیشکه و برابووه، سـری قـولی نه شورـی.

چـو اـرـهـ م: (وَمَسْحُ بَعْضِ الرَّأْسِ) مه سحی به شیکي سـهـر، واته: هټانی ده سـتی— که دووباره ته پ کرابی— به سر نه ختیکي پیسته ی سـری، یان نه ختیک مووی سـری: که له سنوری سر دهر نه چوبی.

پټـجـهـ م: (وَغَسْلُ الرَّجُلَيْنِ) شوردي هر دو قاچه کانه (إِلَى الْكَعْبَيْنِ) له گـل گوزینگه کانی. به لکه: خوی گوره فرموی ته: ﴿إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ﴾ کاتیک ویستان هـلـسن نويز بکن پوخسارتان بشون و دهستان له گـل نه نیشکتان بشون و سـهـرتان مه سح بکن و قاچتان له گـل گوزینکتان بشون.

﴿ناگاداری﴾: شوردي نه و هـیه: ناو به سر نه و نه دمانه دا به و او، هـیچ شتی وایان له سر نه بی: که پټکا بگری ناو بگاته پیسته، وه ک بنیشت و موم بویه و هـویر... هـتـد.

وَالْتَرْتِيبُ عَلَى مَا ذَكَرْنَاهُ. وَسُتْنُهُ عَشْرَةُ أَشْيَاءَ: التَّسْمِيَةُ، وَغَسْلُ الْكَفَّيْنِ قَبْلَ إِدْخَالِهِمَا الْإِنَاءَ، وَالْمُضْمَضَةُ، وَالِاسْتِنْشَاقُ، وَمَسْحُ جَمِيعِ الرَّأْسِ، وَمَسْحُ الْأُذُنَيْنِ ظَاهِرِهِمَا وَبَاطِنِهِمَا بِمَاءٍ جَدِيدٍ، وَتَخْلِيلُ اللَّحْيَةِ الْكُتَّةِ،

شه شهه: (وَالْتَرْتِيبُ) به جی هینانی نه و ریزه به (علی ما ذکرناه) بهو شیوه بهی کوتمان له نایه تی پیروژدا: یه که له دوی یه که، چونکه پیغمبر ﷺ بهو جوړه ده ستونوژی گرتوه، بروهه (البخاری و مسلم).

که وایو: نه گره که سیک نه ندایمی که نه شورد، یان یه کیکی پیش نه وی تر شوری، یان نه ختیکی ته په نه بوبو، نه بی بگه پته وه دو یاره بی شوری و نه وی له دوی نه و نه ندایمی شوره، نه بی دو یاره بی شوری ته وه، تا کو ریزه که تیک نه چی ﴿عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ رَجُلًا تَوَضَّأَ فَتَرَكَ مَوْضِعَ ظَفَرٍ عَلَى قَدَمِهِ فَأَبْصَرَهُ النَّبِيُّ ﷺ، فَقَالَ: إِرْجِعْ فَأَحْسِنْ وَضُوءَكَ﴾ روه مسلم، پیغمبر ﷺ پیایو کی بینی به نه ندازه ی یه که نینوک قاجی ته په نه کر بو، نینجا پی یه فرموو: بگه ریزه جوان ده ستونوژ که ت بشوره.

(وَسُتْنُهُ) سوننه ته کانی ده ستونوژ (عَشْرَةُ أَشْيَاءَ) ده سوننه تن: یه که م: (التَّسْمِيَةُ) گوتنی (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ)، که ده ست به ده ستونوژ نه که، پیغمبر ﷺ فرموو: ﴿تَوَضَّأُوا بِاسْمِ اللَّهِ﴾ روه النسائی، ده ستونوژ بگرنو (بسم الله) بکن. جا نه گره له یه که م جار له بیر ی چوو و له ناو ده ستونوژ هاته وه بیر ی، با بلی: (بِسْمِ اللَّهِ أَوَّلُهُ وَآخِرُهُ).

دوهم: (وَغَسْلُ الْكَفَّيْنِ) شوردنی هر دوو له پی ده سته (قَبْلَ إِدْخَالِهِمَا الْإِنَاءَ) پیش نه وی بیان خاته ناو ناو هه، نینجا له دوی ده ست شوردن - سیواک بکا وه کو کوتمان. سی یه م: (وَالْمُضْمَضَةُ) ناو له دم وهر دانه. چواره م: (وَالِاسْتِنْشَاقُ) ناو له لوت وهر دانه. بۆ به لکه: نیمامی (عوسمان) نهو سییانه ی کردن و فرموو: ﴿رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ تَوَضَّأَ لِحَوْ وَضُوئِي هَذَا﴾ روه الشیخان، پیغمبر ﷺ بینی بهو شیوه بهی من ده ستونوژی گرت.

پینجهم: (وَمَسْحُ جَمِيعِ الرَّأْسِ) مه سحر دنی هه موو سه ره. شه شهه: (وَمَسْحُ الْأُذُنَيْنِ) مه سحر دنی هر دوو گوئی یه کانه (ظَاهِرِهِمَا وَبَاطِنِهِمَا) لای دهر وه و لای ژوره وه (بِمَاءٍ جَدِيدٍ) به ناویکی تازه، نه که به ته رایه تی مه سمی سه ر ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ مَسَحَ بِرَأْسِهِ وَأُذُنَيْهِ ظَاهِرَهُمَا وَبَاطِنَهُمَا﴾ روه الترمذی و ابودلود، پیغمبر ﷺ سه ری مه سح کربو، دهر وه و ژوره وه ی گوئی یه کانی مه سح کرد.

هه هه هه م: (وَتَخْلِيلُ اللَّحْيَةِ الْكُتَّةِ) هه لگوشینی ریشکی پر به په نه می ده سته، هه روه ها چه نه که ناویکی ش بخاته ژیر چه ناگه ی ﴿عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ إِذَا تَوَضَّأَ أَخَذَ

وَتَخْلِيلُ أَصَابِعِ الْيَدَيْنِ وَالرَّجْلَيْنِ، وَتَقْدِيمُ الْيَمْنَى عَلَى الْيُسْرَى،
وَالطَّهَارَةُ ثَلَاثًا ثَلَاثًا، وَالْمُؤَالَاةُ.

كَفًّا مِنْ مَاءٍ فَأَدْخَلَهُ تَحْتَ حَنَكِهِ فَخَلَّلَ بِهِ لِحْيَتَهُ ﴿رواه الترمذي﴾ كه پیغهمبر ﷺ
دهستنویژی نه گرت، چهنگه ناویکی نه دایه ژیر چه ناگه یو پیشی پیروزی پی مه لگوشی.
(وَتَخْلِيلُ أَصَابِعِ الْيَدَيْنِ وَالرَّجْلَيْنِ) هر وه ما دهست تیوهردانی نیوان په نه گه کانی دهست و
قاجه، پیغهمبر ﷺ فرموی: ﴿إِذَا تَوَضَّأْتَ فَخَلَّلْ بَيْنَ أَصَابِعِ يَدَيْكَ وَرِجْلَيْكَ﴾ رواه
الترمذي، کاتی دهستنویژ نه شوی، په نه به نیوان په نه گه کانی دهست و قاجندا بهینه.
هه شتم: (وَتَقْدِيمُ الْيَمْنَى) پیشخستنی شورونی راسته یه (عَلَى الْيُسْرَى) له سر لای چه په
﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: إِنْ كَانَ النَّبِيُّ ﷺ لِيُحِبَّ الْيَمْنَ فِي طَهْوَرِهِ وَلِي تَرَجُلِهِ وَلِي
الْتِّعَالِيهِ﴾ رواه الشيخان، پیغهمبر ﷺ پیشخستنی لای راسته ی پی خوش بوو: له
دهستنویژو غوسلو سر شانه گردن و پیللو گردنه پی.

نویهم: (وَالطَّهَارَةُ ثَلَاثًا ثَلَاثًا) شورون و مهسحکردنی نه نداهه کانه سی جار سی جار
﴿جَاءَ أَغْرَابِي إِلَى النَّبِيِّ ﷺ يَسْأَلُهُ عَنِ الْوُضُوءِ؟ فَأَرَاهُ ثَلَاثًا ثَلَاثًا، ثُمَّ قَالَ: هَكَذَا الْوُضُوءُ،
فَمَنْ زَادَ عَلَى هَذَا فَقَدْ أَسَاءَ وَكَعَدَى وَظَلَمَ﴾ رواه النسائي وابوداود، پیغهمبر ﷺ سی
جار سی جار دهستنویژی به پیاویک گوت و فرموی: دهستنویژ نه وهایه، هر که سیک له
سی جار زیاتر نه نداهه کانی بشوری، نه وه خرابه و ستم نه کا.
دهیهم: (وَالْمُؤَالَاةُ) نه نداهه کانی به دوی به کدا بشورینی به جوریکي وه ها: به که میان
روشک نه بیته وه کاتی دهست به دووه میان نه کا.

﴿پاشکو﴾: ههروه ها سوننه ته له نه ندازه ی واجب زیاتر بشوریدی: وه که هندیک
له قوئی و لای ژوری گزینگی و دهره وه یووخساری، چونکه پیغهمبر ﷺ فرمویه تی:
﴿إِنْ أُمْتِي يُدْعَوْنَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ غُرًّا مُحَجَّلِينَ مِنْ آثَارِ الْوُضُوءِ فَمَنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ أَنْ
يُطِيلَ غُرَّتَهُ فَلْيَفْعَلْ﴾ رواه الشيخان، نومته تی من له پوژی قیامت داوا نه کرین
پووخسارو دهست و پتیا ن سپی به له بهر دهستنویژ شورین، جا هه رکه سیک له نیوه
نه توانی سپیای خوی زیاد بکا یا بیکا.

﴿وَعَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَتَوَضَّأُ عِنْدَ كُلِّ صَلَاةٍ، وَقَالَ: يُجْزَى أَحَدُنَا الْوُضُوءُ
مَا لَمْ يُخْدِثْ﴾ رواه البخاری، پیغهمبر ﷺ بز هه مو نوژیژک دهستنویژی نه شورده وه،
به لام نیهم دهستنویژمان هر دروست بوو تا بن دهستنویژ نه بوین. واته: نوی گردنه وه ی
دهستنویژ واجب نیه، به لکو سوننه ته و هه مو نوژیژه کانیش به یه که دهستنویژ دروستن.
ههروه ها سوننه ته: له دوی دهستنویژ شورون پوو له قیبله بکه یو دهست بهر ز بکه یه وه و

(فَضْلٌ) وَالْإِسْتِجَاءُ وَاجِبٌ مِنَ الْبَوْلِ وَالْفَائِطُ، وَالْأَفْضَلُ أَنْ يَسْتَنْجِيَ بِالْأَخْجَارِ ثُمَّ يُتْبِعَهَا بِالْمَاءِ، وَيَجُوزُ أَنْ يَقْتَصِرَ عَلَى الْمَاءِ أَوْ عَلَى ثَلَاثَةِ أَحْجَارٍ يُنْقَى بِهِنَ الْمَحَلَّ، فَإِذَا أَرَادَ الْإِقْتِصَارَ عَلَى أَحَدِهِمَا فَالْمَاءُ أَفْضَلُ،

ثم دوعایه بخویتی: ﴿أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، اَللَّهُمَّ اجْعَلْنِي مِنَ التَّوَّابِينَ وَاجْعَلْنِي مِنَ الْمُتَطَهِّرِينَ، سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ﴾ رواه الترمذي والحاكم.

﴿فَضْلٌ: لَهُ بَاسِي تَارَهُ تَكَرْدَن﴾

واته: پاکردنه وهی نه دوو شوینانهی له داویتی ناده میزاد پیسای بی دهرنه چی. (وَالْإِسْتِجَاءُ) تاره تکردن (وَاجِبٌ) پیویسته (مِنَ الْبَوْلِ) به هوی میزکردن (وَالْفَائِطُ) وه به هوی پیسایه که یتر: که له پشت وه دهرنه چی ﴿عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَدْخُلُ الْخَلَاءَ فَأَخْمِلُ أَنَا وَغُلَامٌ نَحْوِي إِذَا وَءٌ مِنْ مَاءٍ وَعَنْزَةٌ فَيَسْتَنْجِي بِالْمَاءِ﴾ رواه مسلم، پیغه مبرر ﷺ ده چوه ناوده ستخانه، نینجا منو مند الکی وهك خوم قاپیک ناومان له گه ل دارعه سایه که به دهسته وه نه گرتو پیغه مبرر ﷺ تاره تی به ناوه که نه کرد.

(وَالْأَفْضَلُ) باشر نه وهی (أَنْ يَسْتَنْجِيَ) تاره ت بکا (بِالْأَخْجَارِ) به سی به رد (ثُمَّ يُتْبِعَهَا بِالْمَاءِ) نینجا له دوی به رده کان به ناو تاره ت بکا، چونکه به رده کان پیسایه که لانه به، ناوه که ش بونه که لا نه با.

(وَيَجُوزُ) دروسته (أَنْ يَقْتَصِرَ عَلَى الْمَاءِ) ته نها به ناو تاره ت بکا، به لگه: نه وه دیسه ی پابر دووه (أَوْ عَلَى ثَلَاثَةِ أَحْجَارٍ) یان ته نها به سی به رد تاره ت بکا (يُنْقَى بِهِنَ الْمَحَلَّ) به مهر چی شوینی پیسیه که پاک بکه نه وه ﴿عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَتَى النَّبِيَّ ﷺ الْفَائِطُ فَأَمَرَنِي أَنْ آتِيَهُ بِثَلَاثَةِ أَحْجَارٍ﴾ رواه البخاری، (ابن مسعود) فرمویه تی: پیغه مبرر ﷺ چو پیسای بکاو فرمائی پی کردم: سی به ردی بق بیتم بق تاره تکردن.

نینجا بزانه: مهر شتیک ووشک بی و پیسایه که لایباو پاک بی و پزی نه بی، نه گه له جیاتی به رد تاره تی پی بکری، دروسته (فَإِذَا أَرَادَ الْإِقْتِصَارَ عَلَى أَحَدِهِمَا) جا مهر کاتی ویستی ته نها به یه کیکیان تاره ت بکا، نه وه (فَالْمَاءُ أَفْضَلُ) ناو خیری زوتره له سی به رده کان، چونکه باشر پاک نه کاته وه.

﴿بَاسِي چُونیه تی پیسای کردن﴾

مه رکه سیک ویستی بجیته شوینی پیسای کردن، سونته ته بلی: ﴿بِسْمِ اللَّهِ اَللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْخُبْثِ وَالْخَبَائِثِ﴾ رواه الشیخان وابن منصور. نینجا که هاته دهر وه، بلی: ﴿غُفِرَ لَكَ اَلْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنِّي الْأَذَى وَغَافَانِي﴾ رواه اصحاب السنن وابن ماجه.

وَيَجْتَنِبُ اسْتِقْبَالَ الْقِبْلَةِ وَإِسْتِدْبَارَهَا فِي الصُّخْرَاءِ،
وَيَجْتَنِبُ الْبَوْلَ وَالْفَائِطَ فِي الْمَاءِ الرَّائِدِ، وَتَحْتَ الشَّجَرَةِ الْمُثْمِرَةِ،
وَفِي الطَّرِيقِ، وَالظِّلِّ، وَالثَّقْبِ،

وه نابی قورنن و هر شتیکی تر- که ناوی خواو پیغه مبهری علیه السلام لیئوسرابی- له گه ل خویا
بیاته سهر پیسای علیه السلام عَنْ أَنَسٍ رضی الله عنه: كَانَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله إِذَا دَخَلَ الْغُلَاءَ نَزَعَ خَائِمَهُ رواه
الترمذی، پیغه مبهری علیه السلام که ده چوو پیسای کردن، نه نگوستیلهی خوی دانه نا، چونکه له
سهری نوسرابو (محمد رسول الله). جا بزانه: نه گه به مبهستی پزلیگرتن، نه و ناوانه
نه نووسرابی- وه که ناوی سهر ناسنامه- نه وه دانانی ناوی.

(وَيَجْتَنِبُ) نه بی خوی بیاریزی نه و که سهی پیسای نه کا (اسْتِقْبَالَ الْقِبْلَةِ) هوو له قبیله
نه کا (وَاسْتِدْبَارَهَا) ههروه پشیشی له قبیله نه کا (فِي الصُّخْرَاءِ) نه گه له بیابان بوو،
به لام نه گه ناوده ستخانه که هوو به هووی قبیله بوو، یان پستی له قبیله بوو، نه وه زیانی
نیه عَنْ أَبِي أَيُّوبٍ الْأَصَارِيِّ رضی الله عنه: عَنْ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله قَالَ: إِذَا أَتَى أَحَدُكُمْ الْفَائِطَ فَلَا
يَسْتَقْبِلِ الْقِبْلَةَ وَلَا يُولُهَا ظَهْرَهُ رواه الشیخان، پیغه مبهری علیه السلام فهرمووی: کاتی چوون
پیسای بگن، هووتان له قبیله مه که نو پشیشی تی مه که ن.

جا بزانه: نه گه له بیابان پیسای بکا، نه بی شتیگ بخاته پیغه خوی بو نه وهی بیته
په رده له نتوان خوی و قبیله.

(وَيَجْتَنِبُ الْبَوْلَ وَالْفَائِطَ فِي الْمَاءِ الرَّائِدِ) با خوی بیاریزی: میزو پیسای له ناو ناوی
وه ستاودا نه کا عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی الله عنه: عَنْ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله: لَا يَبُولُ أَحَدُكُمْ فِي الْمَاءِ الدَّائِمِ
الَّذِي لَا يَجْرِي رواه الشیخان، پیغه مبهری علیه السلام فهرمووی: میز له ناو ناوی وه ستاودا مه که ن
که ناوی له بهر ناوا. (وَتَحْتَ الشَّجَرَةِ الْمُثْمِرَةِ) له بن داری به بهر میزو پیسای نه کا،
چونکه میوه که پیس نه بی.

(وَفِي الطَّرِيقِ) وه له پتگو (وَالظِّلِّ) له سیتهر پیسای و میز نه کا عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی الله عنه:
عَنْ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله: إِتَّقُوا اللَّاعِنِينَ: الَّذِي يَتَخَلَّى فِي طَرِيقِ النَّاسِ أَوْ ظِلِّهِمْ رواه مسلم،
پیغه مبهری علیه السلام فهرمووی: بترسن له و دوو کرده وهی نه بنه وهی له عنات لیگردنتان: له بهر
پیسای کردن له پتگی خه لکی و له و سیتهر وهی خه لکی لی دانه نیشی. جا بزانه: نه و
شوینهی له زستاناندا لی دانه نیشن، وه که سیتهر وایه.

(وَالثَّقْبِ) نابی میزو پیسای له ناو کون و قلیشای زه مین بکا عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَرْجِسَ رضی الله عنه:
نَهَى النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله أَنْ يُبَالَ فِي الْجُحْرِ رواه ابوداود، پیغه مبهری علیه السلام قه ده غهی کردوه: میز له ناو
کونی زه مین بکری. واته: نه وه که گیانله بهریکی تی دا بی و نازاری پی بکا.

وَلَا يَتَكَلَّمُ عَلَى الْبُولِ وَالْفَاطِطِ، وَلَا يَسْتَقْبِلُ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ، وَلَا يَسْتَذْبِرُهُمَا. (فصل) وَالَّذِي يَنْقُضُ الْوُضُوءَ سِتَّةَ أَشْيَاءَ: مَا خَرَجَ مِنَ السَّبِيلَيْنِ، وَالتَّوْمُ عَلَى غَيْرِ هَيْئَةِ الْمُتَمَكِّنِ،

(وَلَا يَتَكَلَّمُ عَلَى الْبُولِ وَالْفَاطِطِ) نابیٰ قسه بکا له کاتی میزو پیسایى کردن ﴿عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: إِذَا تَغَوَّطَ الرَّجُلَانِ فَلْيَتَوَارَا كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا عَنْ صَاحِبِهِ وَلَا يَتَحَدَّثَا فَإِنَّ اللَّهَ يَمَقْتُ عَلَى ذَلِكَ ﴿رواه أحمد، پیغمبر ﷺ﴾ فَرَمَوِي: نه گهر دوو کهس پیسایى بکهن، با خویان داپوشنو قسه نه کهن، چونکه خودا زډر ږی له وه نه بیته وه.

(وَلَا يَسْتَقْبِلُ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ) نابیٰ ږوو له ږوډو مانگ بکا (وَلَا يَسْتَذْبِرُهُمَا) نابیٰ پشتیشیان تی بکا، بږنه وهی نه بیته بی ږږی و بی نه ده بی.

﴿پاشکو﴾: (سلمان) - خواتی داتی بی - نه فَرَمَوِي: ﴿نَهَانَا النَّبِيُّ ﷺ: أَنْ نَسْتَجِيَّ بِالْأَيْمَنِ﴾ رواه مسلم، پیغمبر ﷺ قه ده غه ی کردوه: به دهستی راسته تاروت بکهین.

﴿فصل: له باسی هوپه کانی بی ده ستونویژی﴾

(وَالَّذِي يَنْقُضُ الْوُضُوءَ) نه و شتانه ی ده ستونویژ ه لئه وه شیننه وه، واته: نه بنه هو ی بی ده ستونویژی (سِتَّةَ أَشْيَاءَ) شه ش شتن:

یه کهم: (مَا خَرَجَ) شتی که بیته ده ره وه (مِنَ السَّبِيلَيْنِ) له یه کی که له و دوو کونه ی خواره وه: کهم بی، یان زډر بی، نه ږ بی، یان ووشک بی، میزو پیسایى بی، یان شتی کی تر بی. چونکه خوی که وره نه فَرَمَوِي: ﴿أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِنْكُمُ مِنَ الْفَاطِطِ...﴾ تا کوتای ثایه ته که، مه به ست نه وه یه: یان هاتنه وه له پیسایى کردن. واته: ده ستونویژ نامینی ﴿وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: أَلْحَدْتُ فُسَاءً أَوْ ضَرَاطًا﴾ رواه البخاری، بی ده ستونویژی به هو ی تر، یان فس ږوو نه دا. ﴿وَعَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: كُنْتُ رَجُلًا مَذَّاءً فَأَمَرْتُ الْمُقْدَادَ أَنْ يَسْأَلَ النَّبِيَّ ﷺ؟ فَقَالَ ﷺ: يَغْسِلُ ذِكْرَهُ وَيَتَوَضَّأُ﴾ رواه الشيخان، نیما می (علی) فَرَمَوِي: من مه زیم زډر ږوو، میقداد ږی ږرسیار کردم؟ پیغمبر ﷺ فَرَمَوِي: هی نه که ی خوی نه شو ږی و ده ستونویژ ه لئه گریته وه.

دووم: (وَالتَّوْمُ) نوستنه ﴿عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: كَرَّمَ اللَّهُ وَجْهَهُ: عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: أَلْعَيْنَانِ وَكَاءُ السَّهْلِ فَمَنْ نَامَ فَلْيَتَوَضَّأْ﴾ رواه أبوداود وحسنه الترمذي، پیغمبر ﷺ فَرَمَوِي: چاو زاری بی نی کونی خواره وه یه، جا هر که سیک نوست با ده ستونویژ بشو ږیته وه.

(عَلَى غَيْرِ هَيْئَةِ الْمُتَمَكِّنِ) به مه رجیک نوستنه که له سر شیوه یه کی وابی: کونه که ی وه ها دانه مه زراند بی: که هیچ شتی کی لی بیته ده ره وه، واته: نه گهر به دانیش تووی نوست و قاچی خوی دانایه ژیر کونه که ی، نه وه ده ستونویژی ناشکی ﴿عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: كَانَ أَصْحَابُ

وَزَوَالُ الْعَقْلِ بِسُكْرِ أَوْ مَرَضٍ، وَلَمَسُ الرَّجُلِ الْمَرْأَةَ الْأَجْنَبِيَّةَ مِنْ غَيْرِ حَائِلٍ، وَمَسُّ فَرْجِ الْآدَمِيِّ بِيَاظِنِ الْكَفِّ، وَمَسُّ حَلَقَةِ ذُبْرِهِ عَلَى الْجَدِيدِ. (فَصْلٌ) وَالَّذِي يُوجِبُ الْغُسْلَ سِتَّةُ أَشْيَاءَ: ثَلَاثَةٌ تَشْتَرِكُ فِيهَا الرِّجَالُ وَالنِّسَاءُ:

رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَنْتَظِرُونَ الْعِشَاءَ حَتَّى تَخْفَقَ رُؤُوسُهُمْ ثُمَّ يُصَلُّونَ وَلَا يَتَوَضَّأُونَ ﴿رواه أبو داود﴾ (صحابه) کانی پیغمبر ﷺ چاره پوانی نویژی عیشایان نه کردو له بهر نوستن سهریان خوار نه بؤوه ده دستنویژیان نه شؤرده وه نو یژیان نه کرد. واته: چونکه به دانیشتهوویی نوستبون. هه روه ها: به بؤژدان ده دستنویژ ناشکی.

سَمِيَّيْهِم: (وَزَوَالُ الْعَقْلِ) بِيَهْشَبُوونَه (بِسُكْرِ) به هۆی سهرخۆشی (أَوْ مَرَضٍ) یان به هۆی نه خۆشی، چونکه بِيَهْشَبُوونَه له نوستن به میژتره.

چوارهم: (وَلَمَسُ الرَّجُلِ) گه یشتنی پیستی پیاوه (الْمَرْأَةَ الْأَجْنَبِيَّةَ) به پیستی ئافره تی بیگانه، واته: نه ئافره ته ی ماره یی له پیاوه که بِي: نیستا، یان له مه بوا: وه کو خوشکه ژن (مِنْ غَيْرِ حَائِلٍ) که به بِي په رده بِي، واته: پیستی هه ربوکیان پووت بِي، خوای گه وره فرمویه تی: ﴿أَوْ لَا مَسْتَمُ النِّسَاءِ﴾ یان دهستان له ئافره تان دا. واته: ده دستنویژتان نامی نی.

ئینجا بزانه: مَدَالِیکَ که نه گه یشتی بته راده ی حه ز بؤچوون ده دستنویژی لئناشکی، ئیتر نه گه دهست لیدانی ژن و پیاو به ویستی خۆشیان نه بِي، ده دستنویژی هه ربوکیان هه ر نه شکی، به لام به دهست لیدانی موو ده دستنویژ ناشکی.

پینجه م: (وَمَسُّ فَرْجِ الْآدَمِيِّ) دهست لیدانی نه ندای میزکردنی ئاده میزاده (بِيَاظِنِ الْكَفِّ) به به ری دهستی و به بِي په رده ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: إِذَا أَفْضَى أَحَدُكُمْ بِيَدِهِ إِلَى فَرْجِهِ وَلَيْسَ بَيْنَهُمَا سِتْرٌ وَلَا حِجَابٌ فَلْيَتَوَضَّأْ﴾ رواه الشافعي واحمد، پیغمبر ﷺ فرموی: هه رکاتی به کیکتان دهستی دایه نه ندای میزکردنی خۆی و په رده ش له نیواناندا نه بو، با ده دستنویژ بشؤرته وه.

جا بزانه: بَقِ ده دستنویژ نه مان جیاوازی نیه: نه ندایه که هی خۆی بِي، یان هی به کیکی تر بِي، هی گه وره بِي، یان هی بچوک بِي.

شه شه م: (وَمَسُّ حَلَقَةِ ذُبْرِهِ عَلَى الْجَدِيدِ) دهست لیدانی کونی خواره وه ی ئاده میزاده له سه ر فرموده ی نوئی ئیمامی (شافعی)، به لگه ش نه وه دهیسه ی پراپروه.

ئینجا بزانه: نه م بِي ده دستنویژی به پی نی نه گوتری: (بِي ده دستنویژی بچوک).

﴿فَصْلٌ: لَهُ بَاسِي نُهُو شَتَانِي نُهُبْنَه هُؤِي واجیبوونی فوسل﴾

(وَالَّذِي يُوجِبُ الْغُسْلَ) نه و شته ی نه بیته هۆی واجیبوونی خۆ شؤردنی ئاده میزاد (سِتَّةُ أَشْيَاءَ) شه ش جوړه شتن: (ثَلَاثَةٌ) سییان (تَشْتَرِكُ فِيهَا) به کسانه له و سییان ه دا (الرِّجَالُ وَالنِّسَاءُ) پیاو و ئافره ت:

وَهِيَ الْتِقَاءُ الْخِتَانَيْنِ، وَالْإِزَالُ الْمَنِيَّ،

(وَمَنِيَّ) يه گهم: جه نابه ته، واته: له ش پیسبون به هوی (الْتِقَاءُ الْخِتَانَيْنِ) بردنه ژووده وهی نه ختیک له نه دمامی میزکردنی نژیینه بۆ ناو کونی پیتشه وهی شاده میزاد، یان پشته وهی شاده میزاد، یان نازهل، نینجا جیاوازی نیه: ناویان بی، یان نا ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: إِذَا جَلَسَ بَيْنَ شُعْبَيْهَا الْأَرْبَعِ ثُمَّ اجْتَهَدَ فَقَدْ وَجَبَ الْغُسْلُ وَإِنْ لَمْ يُتْرَلْ﴾ رواه مسلم، پیته مبه رﷺ فهرمووی: هر کاتیک پیاو له نیتوان هر چوار به لی نافرهت دانیشته و سه ری هینه که ی برده ژووده وه، واجبه خویان بشون هر چه ند ناویشیان نه یه ته دهره وه.

(وَالْإِزَالُ الْمَنِيَّ) دووهم: جه نابه ته، واته: له ش پیسبون به هوی دهرچونی (مَنِيَّ)، واته: ناوی پیاو، یان ناوی نافرهت، جا له کاتی خه وتنا بی، یان له کاتی هه شیاری، به ده ست خوی بی، یان نا، خوای گه ورده فهرموویته: ﴿وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطْهَرُوا﴾ نه گهر به جه نابهت بون خوتان بشون.

هه روه ها نافرهتیک پرشیاری له پیته مبه رﷺ کرد: ﴿هَلْ عَلَى الْمَرْأَةِ مِنْ غُسْلِ إِذَا احْتَلَمَتْ؟ فَقَالَ ﷺ: نَعَمْ إِذَا رَأَتْ أَلْمَاءَ﴾ رواه الشیخان، نایا نه گهر نافرت وه کو پیاو خه ونی به کاری نیر و می ته تی ببینن، واجبه خوی بشوری؟ پیته مبه رﷺ فهرمووی: به لی هر کاتیک بینن ناوی هاتوه نه بی خوی بشوری.

﴿ناگاداری﴾ بزانه: نیشانه ی ناو هاتنی پیاو، یان نافرهت، نه وه یه: په حهت ببنو له زهت ببینن، که وابوو: نه گهر ژن و میرد جیماعیان کردو هه روه وکیان په حهت بون، نینجا له دواي خوشوردن ناوه که له پیتشه وهی نافرهت که هاتوه دهره وه، واجبه نافرهت که غوسله که ی دووباره بکاته وه؟ چونکه ناوه که ی خوی نیکه ل به ناوی پیاو که بووه تازه دیته دهره وه، به لام نه گهر نافرهت که په حهت نه بویی، نه وه نایه وئ غوسله که دووباره بکاته وه، چونکه ناوی خوی نه هاتوه.

نینجا بزانه: به هوی ده ستبازی و ده مارمه لسان جوړه ناویکی لیچو زهره، یان سپی دهر نه که وئ، پی ی نه گوترئ: (مَذِيَّ)، نافرهت ان زیاتر نه و ناوه یان دئ، نه و ناوه غوسل واجب ناکا، به لام پیسه ﴿عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: سَأَلَ النَّبِيَّ ﷺ: عَنِ الْمَذْيِ فَقَالَ: يَغْسِلُ ذَكَرَهُ وَيَتَوَضَّأُ﴾ رواه الشیخان، پیته مبه رﷺ دهر باره ی (مَذِيَّ) پرشیاری لی کرا؟ نه ویش فهرمووی: زه که ری خوی نه شوری و ده ستنویژ نه گری.

هه روه ها ناویکی تری شیلوو- وه ک شیر- له کاتی میزکردن دیته دهره وه پی ی نه گوترئ: (وَذِيَّ)، نه مه ش پیسه به لام غوسل واجب ناکا.

وَالْمَوْتُ. وَثَلَاثَةٌ تَخْتَصُّ بِهَا النِّسَاءُ: وَهِيَ الْحَيْضُ، وَالنِّفَاسُ، وَالْوِلَادَةُ.
(فَصْلٌ) وَقَرَأْنِصُ الْفُسْلِ ثَلَاثَةٌ أَشْيَاءُ: الْنِّثْيَةُ، وَإِزَالَةُ النِّجَاسَةِ إِنْ كَانَتْ عَلَى بَدَنِهِ،
وَإِيصَالُ الْمَاءِ إِلَى جَمِيعِ الشَّعْرِ وَالْبَشَرَةِ.

﴿ناگاداری﴾: نه گهر له دواى غوسل كړدن له گهال ميزكردن نهو(منى)بهي له ناو
بږپه كهدا مابو، هاته دهره وه، نه بى دووباره خوى بشورپته وه.

(وَالْمَوْتُ) سى يهم: مردنه، واته: هر كه سيك بمري واجب بشوردرى، هر وهك له
شوینى خوى دا باسى نه كهن، ان شاء الله تعالى.

(وَالثَّلَاثَةُ) سى ي تريش له وشه شه (تَخْتَصُّ بِهَا النِّسَاءُ) تاييه ته به نافرده تان (وَهِيَ الْحَيْضُ)
يه كه ميان: پاكبوونه وه يه له خوینى حيز. (وَالنِّفَاسُ) دووه ميان: پاكبوونه وه يه
له خوینى پاش مندالبوون. نهو دواونه نه بى به زووترين كات خويان بشون له دواى
پاكبوونه وه، وهك له مه وډوا باس نه كهن، ان شاء الله تعالى.

(وَالْوِلَادَةُ) سى يه ميان: مندالبوونه: جا منداله كى له داوینى بيته دهره وه، يان زگى
مه لېډن و بيهيښنه دهره وه، هر نه بى خوى بشورى، هر وه ها جيا وازى نيه: منداله كى
به مردووى بى، يان به زيندووى، ويتهى كيشرابى، يان هر پارچه خوینيك بى،
به لكه ش نه مه يه: مندال له تقوى پياو و نافرته دروست نه بى، نه ویش به هر جوړى
بيته دهره وه، غوسل واجب نه بى.

ثينجا بزانه: (جَنَابَةُ) پى نى نه گوترى: (بى ده ستونويزى گه وړه).
هر وه ها بزانه: بى ده ستبازى و دهمار ه لسان -جكه له (مَذْيِ) -ناو يكي تری سې له
دامینى نافرته دپته دهره وه، نه مه ش پاكه، به لام ده ستونويز نه شكيتى.

﴿فَصْلٌ: لِه بَاسِ چُونِيه تى خُوشُورْدَن﴾

(وَقَرَأْنِصُ الْفُسْلِ) پيوستيه كانى خُوشُورْدَن (ثَلَاثَةُ أَشْيَاءٍ) سى شتن:
يه كه م: (النِّثْيَةُ) نيه ته يښانه، واته: نيازى لابرډنى له ش پيسى، يان جه نابهت، يان نيازى
به جى ميښانى فېرې غوسل. جا بزانه: نهو نيه ته ي سى يهم بى پياو و نافرته هر وهكو يه ك
وايه، هر چنده نافرته له حيزو نيفاسيش خوى بشوا، جا كه يه كه م چار ناو به خوت
دانه كى نهو نيه ته بيته، پيغه مبر ﷺ نه فرموى: ﴿إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ﴾ رواه
الشيخان، هر كرده وه يه كى خواپه رستى بى، به نيازى ناو دل نه بى دانامه زرى.

دووه م: (وَإِزَالَةُ النِّجَاسَةِ) لابرډنى شتى پيسه (إِنْ كَانَتْ عَلَى بَدَنِهِ) نه گهر پيسيه ك
له سر لاشه ي ه بى، هر وه ها پيوسته نهو جوړه شتانه ي ړنگاي ناو نه گرن
-كه بگاته سر پيسته -لايان بيا: وهك خوینو بویاغ و بنیشت... هتد.
سى يهم: (وَإِيصَالُ الْمَاءِ إِلَى جَمِيعِ الشَّعْرِ وَالْبَشَرَةِ) گه ياندى ناوه بى ناو ه موو مووه كانو

وَسُنَّتُهُ خَمْسَةَ أَشْيَاءَ: التَّسْمِيَةُ، وَالْوُضُوءُ قَبْلَهُ، وَإِمْرَارُ الْيَدِ عَلَى الْجَسَدِ، وَالْمُؤَالَاةُ، وَتَقْدِيمُ الْيُمْنَى عَلَى الْيُسْرَى. (فصل) وَالْإِغْتِسَالَاتُ الْمَسْنُونَةُ سَبْعَةٌ عَشَرَ غُسْلًا: غُسْلُ الْجُمُعَةِ، وَالْعِيدَيْنِ،

هموو پیستى، وات، نهى سهر ویشو بن ههنگلو كونه گویو نیوان ههردوو پانى، ههمويان ناویان به سهردا بهوا.

ههروهه نه گهر كه زیه كانى سهرى ئافرهت توند پیچرابون و ناویان بۆ نه نه چوو، نهى بیانكاتهوه، به لام نه گهر شل بون و ناویان بۆ نه چوو، كردنه وهیان ناوی ﴿عَنْ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ: عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: مَنْ تَرَكَ مَوْضِعَ شَعْرَةٍ مِنْ جَنَابَةِ لَمْ يَغْسِلْهَا فَعَلَّ بِهِ كَذَا وَكَذَا مِنْ الثَّارِ﴾ صححه القرطبي وابن حجرالعسقلاني، پیغه مبه رﷺ فه رموى: ههركه سيك شوینی يهك موو نه شوری له جه نابت، وهه او وهه ای لته كری له ناگری بۆزه خ.

(وَسُنَّتُهُ) سوننه ته كانى خورشوردن (خَمْسَةُ أَشْيَاءَ) پینجن (التَّسْمِيَةُ) يه كه م: گوتنى (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) له گه ل ده ست پى كردنى خورشوردن. (وَالْوُضُوءُ قَبْلَهُ) دوهم: ده ست نوژی شوردنه له پیش غوسل كردن. (وَإِمْرَارُ الْيَدِ عَلَى الْجَسَدِ) سى يه م: مینانى دهسته به سهر لاشه كه یدا بۆ نه وهى باش ته پ بى. (وَالْمُؤَالَاةُ) چوارهم: به دواى يه كتردا هه موو لاشه كه ى بشوا، نهو سوننه تانه له م هه ديسه وهه گرابون:

﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا اغْتَسَلَ مِنَ الْجَنَابَةِ يَبْدَأُ فَيَغْسِلُ يَدَيْهِ، ثُمَّ يُفْرِغُ بِيَمِينِهِ عَلَى شِمَالِهِ فَيَغْسِلُ فَرْجَهُ، ثُمَّ يَتَوَضَّأُ وَضُوءَهُ لِلصَّلَاةِ، ثُمَّ يَأْخُذُ الْمَاءَ فَيَدْخُلُ أَصَابِعَهُ فِي أَصُولِ الشَّعْرِ، ثُمَّ حَقَنَ عَلَى رَأْسِهِ ثَلَاثَ حَقَنَاتٍ، ثُمَّ أَفَاضَ عَلَى سَائِرِ جَسَدِهِ، ثُمَّ غَسَلَ رِجْلَيْهِ﴾ رواه الشيخان، پیغه مبه رﷺ كاتى له جه نابت خوى نه شوری، دهسته كانى نه شوری، ئینجا به دهستی راستى ناوی هه لته گرتو نه یدایه دهستی چه په یو تاره تی پى نه كرد، ئینجا ده ست نوژیكى ته ولوى نه شورد، ئینجا ناوی هه لته گرتو په نهجه كانى نه خستنه ناو مووی سهری هه لینه گوشو سى جار ناوی نه كرد به سهریا، ئینجا لاشه ی خوى نه شورد، ئینجا قاچه كانى نه شوردن.

(وَتَقْدِيمُ الْيُمْنَى عَلَى الْيُسْرَى) پینجه م: پیشخستنى شوردنى لای راسته یه له سهر لای چه په ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُحِبُّ الْيُمْنَ فِي طَهْوَرِهِ إِذَا تَطَهَّرَ﴾ رواه الشيخان، پیغه مبه رﷺ پى خوشبو لای راستى پیش بخا بۆ ده ست نوژی غوسل كردنى.

﴿فصل: له باسى خورشوردنى سوننه ت﴾

(وَالْإِغْتِسَالَاتُ الْمَسْنُونَةُ) نهو خورشوردنانه ی خیرن (سَبْعَةٌ عَشَرَ غُسْلًا) هه دده غوسلن: (غُسْلُ الْجُمُعَةِ) يه كه م: خورشوردنى بۆ نهى هه ینى يه. (وَالْعِيدَيْنِ) دوهم و سى يه م: خورشوردنه بۆ جه ژنى په مه زان و قوربان، نهو سیپانه له شوینی خویان باسیان نه كه یین.

وَالْإِسْتِسْقَاءِ، وَالْخُسُوفِ، وَالْكُسُوفِ، وَالْفُغْلُ مِنْ غَسَلِ الْمَيِّتِ، وَالْكَافِرُ إِذَا أَسْلَمَ،
وَالْمَجْتُونُ وَالْمُعْمَى عَلَيْهِ إِذَا أَفَاقَا، وَالْفُغْلُ عِنْدَ الْإِحْرَامِ، وَلِدُخُولِ مَكَّةَ، وَلِلْوُقُوفِ بِعَرَفَةَ،
وَالْمَيِّتِ بِمُزْدَلِفَةَ، وَلِرَمْيِ الْجِمَارِ الثَّلَاثِ، وَلِلطَّوَافِ، وَلِلسَّعْيِ، وَلِدُخُولِ مَدِينَةِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ.
(فَصْلٌ) وَالْمَسْحُ عَلَى الْخُفَّيْنِ جَائِزٌ بِثَلَاثَةِ شَرَائِطَ:

(وَالْإِسْتِسْقَاءُ) چوارهم: خُشُودَنه بَقِ نَوِيژِي دَاوَاكَرْدَنِي بَارَان. (وَالْخُسُوفُ) پينجهم:
خُشُودَنه بَقِ نَوِيژِي مَانَكْگِيرَان (وَالْكُسُوفُ) ششم: خُشُودَنه بَقِ نَوِيژِي پُورْگِيرَان،
ئو سِي نَوِيژَانه به درِيژِي له به شِي نَوِيژَا بَاسِيَان ئه كَيْن.

(وَالْفُغْلُ مِنْ غَسَلِ الْمَيِّتِ) هفتم: خُشُودَنه له بهر ئه وهِي مَرْدُوِي شُودُوهُ ﴿عَنْ
أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: مَنْ غَسَلَ مَيِّتًا فَلْيَغْتَسِلْ﴾ حَسَنُ التِّرْمِذِيِّ، يَتَفَهَّمُ بِهِ رَضِيَ اللَّهُ
فَهَرْمُوِي: هَر كِه سِيَكِ مَرْدُوهُ كِي شُودِ بَا خُوِي بِشُورِي.

(وَالْكَافِرُ إِذَا أَسْلَمَ) هشتم: خُشُودَنه كِه سِيَكِه كِه كَافِرُو ئه بِيْتِه مَوْسُولْمَان ﴿أَسْلَمَ
قَيْسُ بْنُ عَاصِمٍ فَأَمَرَهُ النَّبِيُّ ﷺ: أَنْ يَغْتَسِلَ﴾ رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ، (قَاسِمِي) كُورِي
(عَاسِمِي) بُوهُ مَوْسُولْمَان، يَتَفَهَّمُ بِهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ بِي يَهَرْمُوِي: خُوتِ بِشُورِه. هَرُوهُ سَوْنَتِه
سَهَرِشِي بَتَاشِي.

(وَالْمَجْتُونُ) نَوِيهم: خُشُودَنه له بهر شِيْتَبُوْن (وَالْمُعْمَى عَلَيْهِ) دَهِيهم: خُشُودَنه
له بهر بِي مَوْشَبُوْن (إِذَا أَفَاقَا) كَاتِي چَاك بُونُوهُ ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: كَانَ ﷺ يُغْمَى
عَلَيْهِ مِنْ مَرَضٍ مَوْتِهِ ثُمَّ يُفِيقُ فَيَغْتَسِلُ﴾ رَوَاهُ الشَّيْخَانُ، يَتَفَهَّمُ بِهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ له بهر نه خُوشِي
وَهَفَاتِي بِي مَوْشِ دَهَبُو، ئِيْنجَا كِه دَه مَاتُوهُ مَوْشِ خُوِي غُوسَلِي دِه كُود.

(وَالْفُغْلُ عِنْدَ الْإِحْرَامِ) يَافَزهم: خُشُودَنه بَقِ ئِيْحِرَامِ بَه سَتَنِ بَه حَاج، يَان بَه عَوْمِرِه.
(وَلِدُخُولِ مَكَّةَ) دَوَافَزهم: خُشُودَنه بَقِ چُوُونِه نَاو (مَكَكِه) ي پِيَرُو. (وَلِلْوُقُوفِ بِعَرَفَةَ)
سِيَزْدَههم: خُشُودَنه بَقِ وَهَسْتَانِي عَهَرَه. (وَالْمَيِّتِ بِمُزْدَلِفَةَ) چَوَارْدَههم: بَقِ شُو
مَانُوهُ له مَوَزْدَلِيْفِه. (وَلِرَمْيِ الْجِمَارِ الثَّلَاثِ) پَافَزهم: بَقِ بَهَرْدِ لِيْدَانِي هَر سِيَكِ
شَهِيْتَانِه كَان. (وَلِلطَّوَافِ) شَافَزهم: بَقِ تَوَافِ كُردَنِي مَالِي خَوَا. (وَلِلسَّعْيِ) بَقِ هَاتُوچُوِي
نِيَوَان سَه فَاو مَه پُوه. (وَلِدُخُولِ مَدِينَةِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ) هَهْدَههم: خُشُودَنه بَقِ چُوُونِه
مَه دِيْنِه ي پِيَرُو زِيَارَه تِي يَتَفَهَّمُ بِهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ.

﴿فَصْلٌ: لِه بَاسِي مَه سَعِي خُوف﴾

پِيْنَاسَه: خُوفِ جُوْتِه كُورُوِي يَه كِه له پِيَسْتِه، يَان له شَتِيَكِي تَر دِرُوسْت كِرَاوَه وَ نَاوِي
تِيْتَاچِي. (وَالْمَسْحُ) هِيْتَانِي دَه سَتِي تَه (عَلَى الْخُفَّيْنِ) بَه سَهَرِ جُوْتِه خُوفَه كِه (جَائِثِ)
دِرُوسْتِه له جِيَاَتِي قَاج شُودَن له دَه سَتَنُوِيژَا (بِثَلَاثَةِ شَرَائِطَ) بَه سِي مَه رَج:

أَنْ يَتَدَيَّ لُبْسَهُمَا بَعْدَ كَمَالِ الطَّهَارَةِ، وَأَنْ يَكُونَ سَاتِرَيْنِ لِمَحَلِّ
غَسْلِ الْفَرْصِ مِنَ الْقَدَمَيْنِ، وَأَنْ يَكُونَ مِمَّا يُمَكِّنُ تَتَابُعَ الْمَشْيِ عَلَيْهِمَا.
وَيَمْسَحُ الْمُقِيمُ يَوْمًا وَلَيْلَةً، وَالْمُسَافِرُ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ بِلَيَالِيهِنَّ،
وَأَبْتَدَاءُ الْمُدَّةِ مِنْ حِينَ يُحْدِثُ بَعْدَ لُبْسِ الْخُفَيْنِ، فَإِنْ مَسَحَ فِي الْحَضَرِ ثُمَّ سَافَرَ

یه کهم: (أَنْ يَتَدَيَّ لُبْسَهُمَا) هر دو خوفه کان بکاته پیئی (بَعْدَ كَمَالِ الطَّهَارَةِ) پاش
ته ولو بونی ده ستنوژی گرتن.

دووم: (وَأَنْ يَكُونَ سَاتِرَيْنِ) نهو دوو خوفه داپوشهر بن (لِمَحَلِّ غَسْلِ الْفَرْصِ) بق نهو
شوینئی واجبه بشوری (مِنَ الْقَدَمَيْنِ) له هردو قاچه کان له کاتی ده ستنوژی دا، واته:
قاچه کانی به گزینگه وه داپوشن.

سییهم: (وَأَنْ يَكُونَ مِمَّا يُمَكِّنُ) خوفه کان نهو نده توند بن که بگونجی (تَتَابُعَ الْمَشْيِ
عَلَيْهِمَا) به دوی یه کدا کاروانچی هاتوچیان به سهردا بکا بق کاروباری خوی له کاتی
دابه زین، هروه ها نه بی خوفه کان پاک بن، نه گهر نا: نوژیان لیتائی.

جا بزانه: نیمامی (عَلَى) پیغه مبرم ﷺ بینی پشته پیئی خوفه کانی مهسح نه کرد. واته: مهسکردنی
رواه ابوداود، پیغه مبرم ﷺ بینو پشته پیئی خوفه کانی مهسح نه کرد. واته: مهسکردنی
خوفه کان واجبه له سهر پشته پیئی.

(وَيَمْسَحُ الْمُقِيمُ) نهو کهسه ی له ماله وهیه مهسحی خوف نه کا، له جیاتی قاچ شوری (يَوْمًا)
پوژیکی ته ولو (وَلَيْلَةً) له گه ل شه ویکی ته ولو (وَالْمُسَافِرُ) نهو کهسه ی که له مال نهو پئیواره،
سه فهره کهشی دوو قوناغه، واته: (۸۰) هه شتا کیلومتر، نه مهش مهسحی خوف نه کا (ثَلَاثَةَ
أَيَّامٍ) سی پوژان (بِلَيَالِيهِنَّ) له گه ل سی شه وه کانیاں ﴿عَنْ أَبِي بَكْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: عَنْ النَّبِيِّ ﷺ: أَنَّهُ
رَخَّصَ لِلْمُسَافِرِ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ وَلِلْمُقِيمِ يَوْمًا وَلَيْلَةً، إِذَا تَطَهَّرَ فَلَبَسَ خُفَيْهِ أَنْ يَمْسَحَ
عَلَيْهِمَا ﴿أَخْرَجَهُ الدَّارِقُطْنِيُّ وَصَحَّحَهُ ابْنُ خَرِيمَةَ، بِتَفْهِيمِ مَبْرُورٍ ﷺ﴾ ماوهی مهسحی خوفی دانا:
بق پئیوار سی پوژ و سی شهو، بق دانیشتوی ماله وهش یه ک پوژ و یه ک شهو، به مهرجی
دوی ده ستنوژی شوری نهو دووانه خوفه کانیاں بکه نه پیئی.

(وَأَبْتَدَاءُ الْمُدَّةِ) ده ست پیکردنی ماوهی مهسکردنی خوف بق سه فهر و بق ماله وه (مِنْ
حِينَ يُحْدِثُ) له کاتی بی ده ستنوژی بوونه وه ده ست پیئنه کا (بَعْدَ لُبْسِ الْخُفَيْنِ) نهو
بی ده ستنوژی یه ی له دوی ده برکردنی خوفه کان رهو نه دا.

(وَوُكِّلَتْ لَهُ) له کاترمیری چوار ده ستنوژی گرت و خوفی کردنه پیئی، نینجا له
کاترمیری یانزه بی ده ستنوژی بوو، نه وه ماوه که ی له کاترمیری یانزه وه ده ست پیئنه کا.
(فَإِنْ مَسَحَ) جا نه گهر مرقه مهسحی خوفی کرد (فِي الْحَضَرِ) له ماله وه (ثُمَّ سَافَرَ) نینجا

أَوْ مَسَحَ فِي السَّفَرِ ثُمَّ أَقَامَ أَتَمَّ مَسَحٍ مُقِيمٍ، وَيَبْطُلُ الْمَسَحُ بِثَلَاثَةِ أَشْيَاءَ: بَخْلَعُهُمْ، وَانْقِضَاءِ الْمُدَّةِ، وَمَا يُوجِبُ الْفُسْخَ. (فَصْلٌ) وَشَرَائِطُ التَّيْمُمِ خَمْسَةُ أَشْيَاءَ: وَجُودُ الْعُذْرِ بِسَفَرٍ أَوْ مَرَضٍ،

به سەفەر چوو، ئەوە ئەبى هەر شەو و پۆژێك مەسحى خەف بكا، چونكە لە بناغەكەى بە مەبەستى مالهەو بوو (أَوْ مَسَحَ فِي السَّفَرِ) يان مەسحى خەفنى كرد كاتى كە لە سەفەر بوو (ثُمَّ أَقَامَ) نینجا هاتەو مالهەو، ئەوەش (أَتَمَّ مَسَحٍ مُقِيمٍ) هەر ماوەى مالهەو تەواو ئەكا، واتە: لە شەو و پۆژێك زیاترى بۆ دروست نیه، چونكە سەفەرەكەى كۆتایى هاتو.

(وَيَبْطُلُ الْمَسَحُ) مەسحکردنى خەف تێك ئەچى (بِثَلَاثَةِ أَشْيَاءَ) بە سێ شت: یەكەم: (بَخْلَعُهُمْ) بە داكەندنى خەفەكان مەسح تێك ئەچى، جا ئەگەر دەستتۆژی هەبوو، ئەوە تەنها قاچەكانى ئەشۆریتەو و خەفەكان ئەكاتەو پى، ئەگەر نەیبو، ئەو دەستتۆژیكى تەواو ئەشۆرى.

دووەم: (وَانْقِضَاءِ الْمُدَّةِ) بە كۆتایى هاتنى ماوەى مالهەو، يان ماوەى سەفەر، مەسح تێك ئەچى و ئەبى دووبارە خەفەكان دابكەنى و دەستتۆژی بشۆریتەو و خەفەكان دووبارە بكاتەو پى.

سێیەم: (وَمَا يُوجِبُ الْفُسْخَ) هەر شتێك غوسل واجب بكا مەسحى خەف تێك ئەداو ئەبى نوێى بكاتەو ﴿عَنْ صَفْوَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَأْمُرُنَا إِذَا كُنَّا سَفَرًا أَلَّا نَتْرَعَ خِفَافًا ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ وَلَيَالِيَهُنَّ إِلَّا مِنْ جَنَابَةٍ﴾ رواه الترمذى، پێغەمبەر ﷺ فەرمانى ئەداينى: كاتى لە سەفەر بێن ماوەى سێ شەو و سێ پۆژان خەفەكانمان دانەكەنن تەنها لە بەر جەنابەت -واتە: لە شە پىسى- نەبى.

﴿فَصْلٌ: لَهُ بَاسَى تَهْ يَهْ مَعُوم﴾

(پێناسە): تەیه مەوم ئەوەیه لەجیاتى بەكارهێنانى ئاو-بۆ دەستتۆژی و غوسل-تۆزىكى پاك بە پەوخسار و هەردوو دەستەكانى داڤا. (وَشَرَائِطُ التَّيْمُمِ) مەرجەكانى دروستبوونى تەیه مەوم كردن بۆ بى-دەستتۆژی و بۆ جەنابەت (خَمْسَةُ أَشْيَاءَ) پێنج:

یەكەم: (وَجُودُ الْعُذْرِ) نەگونجانی بەكارهێنانى ئاو (بِسَفَرٍ) بە هۆی پێبوارى (أَوْ مَرَضٍ) يان بە هۆى نەخۆشى، خەوای گەورە نەفەرموى: ﴿وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَى أَوْ عَلَى سَفَرٍ﴾ إِلَى آخِرِ الْآيَةِ، ئەگەر نەخۆش بون، يان پێبوار بون-لە كۆتایى دا نەفەرموى: -تەیه مەوم بكن.

جا ئەگەر كەسێك ئەیزانى لەو شوێنە ئاو نیه، ئەبى یەكسەر تەیه مەوم بكا، جیالانى سەفەر و مالهەو نیه، بەلام ئەگەر گومانى هەبوو، يان شارەزای شوێنەكە نەبو، ئەو ئەبى بە دەورووبەرى خۆى دا بگەڕى و بچیتە سەر بەرزاییەكان و تەماشای بكا، نینجا ئەگەر

وَدُخُولُ وَقْتِ الصَّلَاةِ، وَطَلَبُ الْمَاءِ، وَتَعَذُّرُ اسْتِعْمَالِهِ، وَإِعْوَاظُهُ بَعْدَ الطَّلَبِ،
وَالْتَرَابُ الطَّاهِرُ لَهُ غُبَارٌ،

ثاوی نه بو، ته یه معوم نه کاو قه زاکردنه وهی نویژه که ی له سر واجب نیه، به و مرجعی
سه فیره که ی تاوانباری نه بی، هروه ها نه گهر ثاوی به توبهت بی و بزانی: له کاتی نویژ
توبهتی ناگاتی، واجبه ته یه معوم بکاو قه زاکردنه وهی نویژه که ی له سر نیه.

هروه ها نه گهر که سیک نه خوش بی و ترسی هبی: نه گهر خوی به ثاوی بشوری، نه خوشیه که ی
زیاتر بی، یان دره نگر چاک ببیتوه، یان زیانیکی تری پی بگا، نه مهش با ته یه معوم بکاو
قه زاکردنه وهی نه نویژانه ی له سر نیه، جا له ماله وه بی، یان له سه فیره بی.
دووم: (وَدُخُولُ وَقْتِ الصَّلَاةِ) کاتی نویژ هاتبی ثینجا ته یه معوم بکا، واته: پیش هاتنی
کاتی نویژ ته یه معوم دروست نیه.

سییم: (وَطَلَبُ الْمَاءِ) به دوا ی ثاودا بگه پی، جا نه گهر دهستی نه که وت با ته یه معوم
بکا، چونکه خوی گوره فرموویه تی: ﴿فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا﴾ نه گهر
ثاوتان دهست نه که وت، هه ولی گلنکی پاک بدهن.

﴿ثَاوِيَّ﴾: هه رکه سیک له بهر نه بوونی ثاوی له و شوینه دا ته یه معوم بکا: که به زدی
ثاوی هیه، به لام جار جاره پوه نه دا ثاوی لی نیه، واجبه نویژه که ی قه زاکاته وه،
جیاوازی چولی و ثاوه دانی و پئیوارو نیشته جی نیه.

چوارم: (وَتَعَذُّرُ اسْتِعْمَالِهِ) نه گونجانی به کارهتانی ثاوه: یان له ترسی دوژمن، یان له
به رز، یان له بهر سه رما ﴿عَنْ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَتَى أَجَنَبَ فَيَمَّمُ مِنْ شِدَّةِ الْبَرْدِ
وَصَلَّى فَأَقْرَأَ النَّبِيُّ ﷺ﴾ رواه البخاري، (عه مر ی کوری (عاس) جه نابهتی تووش بوو، له
ترسی سه رما ته یه معومی کردو نویژی کرد، پیغه مبه ر ﷺ هیچی پی نه گوت.

جا بزانه: نه که سه ی له ترسی سه رما ته یه معوم نه کا، واجبه نویژه که ی قه زاکاته وه،
جیاوازی پئیوارو ماله وه نیه، به لام له فرمووده یه کی تری ئیمام (الشافعی) و ئیمام
(أحمد) دا: قه زاکردنه وه یان له سر نیه، هه روه ها نه گهر نه گونجا ثاوه که گهرم بکا،
واجبه گهرمی بکاو نابی ته یه معوم بکا، هه رچند کاتی نویژیش به سر بجی.

پینجهم: (وَإِعْوَاظُهُ) پهودانی پیویستی به بق نه م ثاوه (بَعْدَ الطَّلَبِ) دوا ی دهستکه وتنی
ثاوه که: جا بق خوی بی، یان بق ثاوده میزادیکی تری به ریز- واته: نویژنه که نه بی و له گه ل
ئیسلام جه نگ نه کاو له دین دهر نه چوبی- که و ابوو: ثاوه که له پیویستیانه به کار دینی و
ته یه معوم نه کاو قه زاکردنه وهی له سر نیه، به و مرجعی له سه فیری تاوانباری نه بی.

(وَالْتَرَابُ الطَّاهِرُ) نه و گله ی ته یه معومی پی نه کا، مرجع: نه بی پاک بی و (لَهُ غُبَارٌ) نه بی
توزی هبی، خوی گوره فرموویه تی: ﴿فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا﴾ هه ولی گلنکی پاک

فَإِنْ خَالَطَهُ جِصٌّ أَوْ رَمْلٌ لَمْ يُجْزَ. وَقَرَأْنَاهُ أَرْبَعَةَ أَشْيَاءَ: أَلْتَّيَّةُ، وَمَسْحُ الْوَجْهِ، وَمَسْحُ الْيَدَيْنِ مَعَ الْمِرْقَفَيْنِ، وَالتَّرْتِيبُ. وَسُنَّتُهُ ثَلَاثَةُ أَشْيَاءَ: التَّسْمِيَةُ، وَتَقْدِيمُ الْيُمْنَى عَلَى الْيُسْرَى، وَالْمُؤَالَاةُ. وَالَّذِي يُبْطِلُ التَّيْمُ ثَلَاثَةُ أَشْيَاءَ: مَا أَبْطَلَ الْوُضُوءَ، وَرُؤْيَا الْمَاءِ فِي غَيْرِ وَقْتِ الصَّلَاةِ،

بدن بق تیه موم. (فَإِنْ خَالَطَهُ) جا نه گهر تیکه لی نه و گله بوبی (جِصٌّ) که چ (أَوْ رَمْلٌ) یان لیم، نه وه (لَمْ يُجْزَ) تیه موم ی پی دروست نیه، چونکه نه م دووانه کل نین، به لام نه گهر لیمه که توزی هه بوو، نه وه تیه موم ی پی دروسته.

(وَقَرَأْنَاهُ) پښتیس ته کانی تیه موم (أَرْبَعَةَ أَشْيَاءَ) چوارن: یه که م: (أَلْتَّيَّةُ) نیه ته پنهانه. واته: به دل نیازی نه وه بی: که نویژ کردن حه لال نه کا؟ چونکه به تیه موم بی ده ستونویژی جه نابهت لا ناچن ﴿عَنْ أَبِي ذَرٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: الصَّعِيدُ الطَّيِّبُ وَضُوءُ الْمُسْلِمِ وَإِنْ لَمْ يَجِدِ الْمَاءَ عَشْرَ سِنِينَ، فَإِذَا وَجَدَ الْمَاءَ فَلْيَمْسُهُ بِشَرَّتِهِ﴾ رواه أصحاب السنن، پیغه مبرر ﷺ فهرموی: خولی پاکژ ده ستونویژگری موسولمانه نه گهر تا ده سالیس ناوی دهست نه که وی، به لام هه ر کاتی ناوی دهست که وت، با خوی پی پاکژ بکاته وه له بی ده ستونویژی و لهش پیسی.

دووم: (وَمَسْحُ الْوَجْهِ) هینانی دهستی به توزه به سه ر پووخساری دا. سی یه م: (وَمَسْحُ الْيَدَيْنِ مَعَ الْمِرْقَفَيْنِ) هینانی دهستی به توزه به سه ر هه ربو دهسته کانی دا له که ل نه نیشکه کانی، خوی گه وره نه فهرموی: ﴿فَأَمْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ مِنْهُ﴾ پووخسار و دهسته کانتان به توزی نه و گله پاکه مهسح بکن. (تیه موم وه که ده ستونویژه که باسی نه نیشک له وی دا کراوه).

چوارهم: (وَالْتَّرْتِيبُ) به جی هینانی نه و پیزه یه که له نایه تی پیروزدا گوتراوه. (وَسُنَّتُهُ) سوننه ته کانی تیه موم (ثَلَاثَةُ أَشْيَاءَ) سی ته (التَّسْمِيَةُ) یه که م: گوتنی (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ). (وَتَقْدِيمُ الْيُمْنَى عَلَى الْيُسْرَى) دووم: پیتخستن لای راسته یه له سه ر لای چه په. (وَالْمُؤَالَاةُ) سی یه م: له یه ک شوین به نوای یه کدا تیه موم بکا، هه وه که له ده ستونویژدا باسی نه و سوننه تانه کراوه.

(وَالَّذِي يُبْطِلُ التَّيْمُ) نه و شته ی تیه موم هه لته وه شینیتته وه (ثَلَاثَةُ أَشْيَاءَ) سی شتن: یه که م: (مَا أَبْطَلَ الْوُضُوءَ) نه و شه ش شتانه ی ده ستونویژیان هه لته وه شانده وه، تیه مومیش هه لته وه شیننه وه.

دووم: (وَرُؤْيَا الْمَاءِ) دهستکه وتنی ناوه (فِي غَيْرِ وَقْتِ الصَّلَاةِ) که هیشتا نویژی دانه به ستبی. واته: نه گهر دهستی به نویژ کردبو، نینجا ناو په یدا بوو، با نویژه که ی ته ولو

وَالرَّدَّةُ. وَصَاحِبُ الْجَبَائِرِ يَمْسَحُ عَلَيْهَا وَيَتِيمُ وَيُصَلِّي وَلَا إِعَادَةَ عَلَيْهِ إِنْ كَانَ وَضَعَهَا عَلَى طُحْرٍ، وَيَتِيمُ لِكُلِّ فَرِيضَةٍ، وَيُصَلِّي بِتِيمٍ وَاحِدٍ مَا شَاءَ مِنَ التَّوَافِلِ.

بكا، به لام نه گهر نويزه كه ي بپرئ بؤ نه وه ي ده ستنويز بگرئو به ده ستنويزه وه بيكا، نه وه خيرى زډتره.

سى يه م: (وَالرَّدَّةُ) كافريونه، واته: به كوفر كړد نيك ته يه موم هه لته وه شپته وه. (وَصَاحِبُ الْجَبَائِرِ) نه وه كه سى برينى، يان شكه ستي پيچراوه وه نه گونجا پيچره كه لايبا (يَمْسَحُ عَلَيْهَا) ده ستي ته پ ديني به سر پيچره كه دا، به لام نه بى نه دنامه ساغه كاني ترى به ناو بشوا، نينجا كه توبه تى زامداره كه هات، به ناو مه سى بكا (وَيَتِيمُ) نينجا كه نه دنامه زامداره كه ي به ناو مه سح كړد، ته يه موم نه كا بؤ نه وه ي پيزه كه تيك نه چئ (وَيُصَلِّي) نويز نه كا (وَلَا إِعَادَةَ عَلَيْهِ) قه زاي نويزه كه ي له سر نيه (إِنْ كَانَ وَضَعَهَا) به و مرجه ي كه پيچره كه ي داناو ته سر برينه كه (عَلَى طُحْرٍ) له سر به ده ستنويزى بوبئ، چونكه نه م پيچره وه ك خوف وايه - كه باسما ن كړد - كه واپو: نه گهر له سر بئ ده ستنويزى پيچره كه ي دانابو، نه بى نويزه كه قه ز بكا ته وه.

هه روه ها نه گهر نه وه پيچره له نه دنامه كاني ته يه موم بوو: وه ك ده ست و پووخسار، هه نه بى نويزه كه ي قه ز بكا ته وه، چونكه - له بهر پيچره كه - نه ناوى نه گاني و نه توژ، پيغه مبره ﷺ نه فرموي: ﴿إِذَا أَمَرْتُكُمْ بِشَيْءٍ فَأَتُوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ﴾ رواه الشيخان، كاني فرمانيك پئ كړدن، به گويزه ي توانا تان بيكه ن.

كه واپو: نه م جوړه ته يه مومو بؤ جئ به جئ كړدن فرماني خولو پيغه مبره ﷺ، جا نه گهر لا بردن پيچره كه نه گه نجاو زيانى نه بو، واجبه بؤ ده ستنويز و بؤ ته يه موم لاي بيا.

(وَيَتِيمُ) واجبه ته يه موم بكا (لِكُلِّ فَرِيضَةٍ) بؤ هه موو نويزيكي واجبه، وه بؤ هه شتيكي تر: كه به بئ ده ستنويزى دروست نه بئ: وه ك خوتبه ي جومعه و ته واف كړدن... هتد ﴿عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: يُتِيمُ لِكُلِّ فَرِيضَةٍ وَإِنْ لَمْ يُحْدِثْ﴾ رواه البيهقي، (ابن عمر) - خواليان رضى بئ - فرموي: بؤ هه موو نويزيكي نه بى ته يه موم بكرئ، هه رچه ند بئ ده ستنويزيش نه بوبئ. (وَيُصَلِّي بِتِيمٍ وَاحِدٍ) دروسته به يه كه ته يه موم نويز بكا (مَا شَاءَ مِنَ التَّوَافِلِ) هه رچه ند هه ز نه كا له سوننه ته كان.

﴿نَاكَادَارِي﴾: ته يه موم بؤ بئ ده ستنويزى و بؤ له ش پيسى پياو، يان نافره ت: جا به هيز، يان به نيفاس، بؤ زيندو، يان بؤ مردو، هه موو وه كو يه كترى وايه: ته نها پووخسارو ده ست مه سح نه كړن. جا بزانه: نه گهر مردويك ته يه موم كراو نويزى له سر كرا، نينجا پيش ناشتنى ناو ده ست كه وت، واجبه بشوړئ و دو باره نويزى له سر بكرته وه، به و شيوه يه ي له باسى مردودا پوئى ده كه ينه وه، إِنْ شَاءَ اللَّهُ تعالى.

(فَصَلَ) وَكُلُّ مَانِعٍ خَرَجَ مِنَ السَّيْلَيْنِ نَجَسٌ إِلَّا الْمَنِيَّ، وَغَسَلَ جَمِيعَ الْأَبْوَالِ وَالْأَزْوَاجِ وَاجِبٌ إِلَّا بَوْلَ الصَّبِيِّ الَّذِي لَمْ يَأْكُلِ الطَّعَامَ فَإِنَّهُ يَطْهَرُ بِرَشِّ الْمَاءِ عَلَيْهِ،

﴿پاشکوف﴾: نه گهر نه ناوی دهست کهوت و نه گل: جا بین دهستونویژ بی، یان له شی به جه نابته بی، واجبه: نویژه واجبه کان بکاو دواوین قهزایان بکاته وه، جا بهم کهسه نه گوتی: (فَاقْدِ الطَّهْرَيْنِ)، واته: له دهستجووی همدوو پاکز کهره وه کان: که گل و ناوه.

﴿فَصَلَ: له یاسی پیسی و لایردنی پیسی﴾

(پیناسه): پیسی چلکنیکه به شهرع نویژی پیوه دروست نیه. (وکلُّ مانعٍ) هر شتیکی تهر بی و (خَرَجَ مِنَ السَّيْلَيْنِ) بیته دهر وه له یه کیک له کونی پیشه وه، یان پاشه وه (نَجَسٌ) پیسه، جا له ناده میزاد بیته دهر وه، یان له بالنده، یان له ناژول، گزشتی بخوری، یان نا.

(إِلَّا الْمَنِيَّ) تهنها (مهنی) نه بی، واته: ناوی نیر و می پاکه ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: كُنْتُ أَفْرُكُ الْمَنِيَّ مِنْ ثَوْبِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَيُصَلِّي فِيهِ﴾ رواه مسلم، (عائشة) نه فرموی: من به نینوک (مهنی) م نه پی له جلی پیغه مبه ر ﷺ جا نه ویش نویژی پیوه نه کرد. واته: پیس نیه بوی نهینه شورد.

(وَغَسَلَ جَمِيعَ الْأَبْوَالِ) شورینی همدوو جورده میزک واجبه، جا هی ناده میزاد بی، یان ناژول، نه گهر تهنها یه ک پشکیش بی، لیوردنی نیه، پایوتک میزی له ناو مزکهوت کردو پیغه مبه ر ﷺ فرموی: ﴿دَعُوهُ وَهَرِّقُوا عَلَى بَوْلِهِ سَجَلًا مِنْ مَاءٍ﴾ رواه الشيخان، وازی لی بینو دولچه یه کی ناو پرژینه سهر میزه که ی.

(وَالْأَزْوَاجِ وَاجِبٌ) همدوه شورینی هر پیسایه کی که له کونی پاشه وه دهر چی واجبه، جا هی ناده میزاد بی، یان ناژول، یان بالنده، (عبدالله) کوپی (مسعود) خوالی بانی بی، نه فرموی: ﴿أَتَى النَّبِيَّ ﷺ الْغَائِطُ فَأَمَرَنِي أَنْ آتِيَهُ بِثَلَاثَةِ أَحْجَارٍ، فَأَتَيْتُهُ بِرَوْثَةٍ وَحَجَرَيْنِ، فَأَخَذَهُمَا وَأَلْقَى الرُّوثَةَ، وَقَالَ: إِنَّهَا رِكَسٌ﴾ رواه البخاری، پیغه مبه ر ﷺ چوه پیسایی کردن و داوای لیم کرد: سی به ردی بق بینم تارته بی بکا، منیش دوو به ردو ریختیم بق هیتا، نه ویش پیخه که ی فپی داو فرموی: نه وه پیسه. همدوه بزانه: رشانه وهش پیسه و نه بی بشوری.

(إِلَّا بَوْلَ الصَّبِيِّ الَّذِي) به لام واجب نیه شورینی میزی کوپی وه ها: که (لَمْ يَأْكُلِ الطَّعَامَ) جکه له شیر هیچی تری نه خوریدی و ته مه نیسی له دووسال زیاتر نه بی (فَإِنَّهُ) میزی نه م کوپه (يَطْهَرُ) پاک نه بیته وه (بِرَشِّ الْمَاءِ عَلَيْهِ) به ناو پرژاندنه سهری، واته: به قعد میزه که به ناو تهر بکری ﴿عَنْ أُمِّ قَيْسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: أَلْهَى جَاءَتْ بَابِي لَهَا صَغِيرٌ لَمْ يَأْكُلِ الطَّعَامَ فَأَجْلَسَهُ النَّبِيُّ ﷺ فِي حِجْرِهِ قَبَالَ عَلَى ثَوْبِهِ، فَدَعَا بِمَاءٍ فَتَضَحَّهَ وَلَمْ يَسْلُكْ﴾ رواه

وَلَا يُغْفَى عَنْ شَيْءٍ مِنَ النَّجَسَاتِ إِلَّا الْيَسِيرَ مِنَ الدَّمِ أَوِ الْقَيْحِ، وَمَا لَا نَفْسَ لَهُ سَائِلَةً إِذَا وَقَعَ فِي الْإِنَاءِ وَمَاتَ فِيهِ فَإِنَّهُ لَا يُنَجَّسُهُ، وَالْحَيَوَانُ كُلُّهُ طَاهِرٌ الشَّيْخَانِ، ثَاوِيهِ تَيْكُ كُورِي كِي بِي كِي - كه خواردنی نه خواردبو - هِتَنَایِه خَزَمَت پِیْغَمَبَر ۱۰۰۰، نه ویش له کوشی خوی دانا، کُورِه کَش میزی به جلی پِیْغَمَبَر ۱۰۰۰ دا کرد، پِیْغَمَبَر ۱۰۰۰ دلوای ناوی کُورِو پِرْژَانْدِیِه سَهَر میزه کو نه یَشُورِد.

جا نه گهر منداله که له دوو سال ته مه نی زیاتر بوو، یان خواردنی خواردبو، یان کیژوله بوو، نه بی میزه که ی بشوری ﴿عَنْ أَبِي السَّمْعِ ۱۰۰۰﴾: عَنْ النَّبِيِّ ۱۰۰۰: يُغْسَلُ مِنْ بَوْلِ الْجَارِيَةِ وَيُرْسُ مِنْ بَوْلِ الْغُلَامِ ۱۰۰۰ رواه النسائي، پِیْغَمَبَر ۱۰۰۰ فِه رَمُوی: میزی کیژوله نه شوری و میزی کُورِ ناوی به سهر دا نه پِرْژَانْدِی.

(وَلَا يُغْفَى) لِتَنَابُورْدِی (عَنْ شَيْءٍ مِنَ النَّجَسَاتِ) له هیچ جوره پیسیه ک، واته: نه بی هه موو جوره پیسیه ک بشوری و لیئوردنی نه (إِلَّا الْيَسِيرَ) ته نها که میک نه بی (مِنَ الدَّمِ) له خوین: جا خوینی خوی بی، یان هی شتیکی تری جگه له سه گو به راز (وَالْقَيْحِ) یان که میک له کیمو خیزاوی برینو قونیری خوی، یان هی شتیکی تری جگه له سه گ و به راز، هه رچند خوینو کیمه کَش به ناره قه بلاو بوینه وه، یان خوینی کیمو نه سپی و پيشوله: که به جله کانی وه بی.

هه روه ها لیئوردن هه یه، له پشکه قوړو چلکاوی کولان و پرگه - له کانی زستان - که له نه ژنقی به ره و خوارتر بی، هه روه ها له دلۆپه ی سهریان له زستان دا.

(وَمَا لَا نَفْسَ لَهُ) هه روه ها لیئوردن هه یه له گیانله به ریکی وه ها: که خوینیکی وای نه بی (سَائِلَةً) لای به ژنی له کاتی لیگردنه وه ی نه دما میک: وه ک میشو زه ننگه سوړه و قالوچه و... هتد (إِذَا وَقَعَ فِي الْإِنَاءِ) هه رکاتی نه و گیانله به ره به خوی که و ته ناو قاپیک که شتیکی شلی تی دابو (وَمَاتَ فِيهِ) له ناوی دا مرد (فَإِنَّهُ) نه و گیانله به ره (لَا يُنَجَّسُهُ) شته شله که پیس ناکا ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ۱۰۰۰﴾: قَالَ النَّبِيُّ ۱۰۰۰: إِذَا وَقَعَ الذَّبَابُ فِي شَرَابٍ أَحَدِكُمْ فَلْيُغْمِسْهُ كُلَّهُ ثُمَّ لِيَطْرَحْهُ، فَإِنْ فِي أَحَدٍ جَنَاحَيْهِ شِفَاءٌ وَفِي الْآخَرِ دَاءٌ ۱۰۰۰ رواه البخاري، پِیْغَمَبَر ۱۰۰۰ فِه رَمُوی: کاتیک میش که و ته ناو خواردنه وه ی به کیکتان با هه مووی نقومی ناو شله که بکاو له دواپی دا فپری تی بدا، چونکه له بالیکی دا دهرمانه و له وه ی تری دا دهرده. واته: شله که پیس نابی.

(وَالْحَيَوَانُ كُلُّهُ) هه موو جوره نازه لیک (طَائِفًا) پاکه ﴿عَنْ جَابِرٍ ۱۰۰۰﴾: سَلَّ النَّبِيُّ ۱۰۰۰: أَنْتَوَضًا بِمَا أَفْضَلَتِ الْحُمْرُ؟ قَالَ: نَعَمْ، وَبِمَا أَفْضَلَتِ السَّبَاعُ كُلُّهَا ۱۰۰۰ رواه البيهقي، پرسیار له پِیْغَمَبَر ۱۰۰۰ کرا: نایا ده ستونیز بشوین به له بهرماوه ی که ر؟ نه ویش فِه رَمُوی: به لی، به له بهرماوه ی هه موو درنده به کیش. واته: چونکه درنده پاکه ناو پیس ناکا.

إِلَّا الْكَلْبَ وَالْخَنَزِيرَ وَمَا تَوَلَّدَ مِنْهُمَا أَوْ مِنْ أَحَدِهِمَا، وَالْمَيْتَةَ كُلَّهَا نَجَسَةً إِلَّا السَّمَكَ
وَالْجَرَادَ وَالْأَدَمِيَّ، وَيُغَسَّلُ الْإِنَاءُ مِنْ وَلَوْغِ الْكَلْبِ وَالْخَنَزِيرِ سَبْعَ مَرَّاتٍ إِحْدَاهُنَّ
بِالثَّرَابِ، وَيُغَسَّلُ مِنْ سَائِرِ النِّجَاسَاتِ مَرَّةً يَأْتِي عَلَيْهِ، وَالثَّلَاثَةُ أَفْضَلُ،

(إِلَّا الْكَلْبَ وَالْخَنَزِيرَ) تهنهئا سهگو بهراز پاک نینو گلاون (وَمَا تَوَلَّدَ مِنْهُمَا) نهوهی له نیوان
سهگو بهرازیش بوبی ههراز پاک نیه (أَوْ مِنْ أَحَدِهِمَا) یان ههراز له بهکته له سهگو بهراز
بوبی، ههراز پاک نیه. جا بزانه: توله و تازی ههراز به سهگ دانه ندرینو گلاون.

(وَالْمَيْتَةَ كُلَّهَا) هه موو جوړه مرداریوویک (نَجَسَةً) پیسه، خوی گه وره نه فرموی: ﴿حُرِّمَتْ
عَلَيْكُمْ الْمَيْتَةُ﴾ چه رام کراوه له سهز نیه هه رچی مردار بی.

(إِلَّا السَّمَكَ) به لام ماسی به مردوویش ههراز پاکه (وَالْجَرَادَ) ههروه ها کلؤ، نهویش به
مردووی پاکه ﴿عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: عَنْ النَّبِيِّ ﷺ: أَحَلَّتْ لَنَا مَيْتَتَانِ وَدَمَانِ: فَأَمَّا
الْمَيْتَتَانِ فَالْحُوتُ وَالْجَرَادُ، وَأَمَّا الدَّمَانِ فَالْكَبِدُ وَالطَّحَالُ﴾ رواه احمد وغيره،
پیغه مبهز ﷺ نه فرموی: چه لال کراوه بؤ نیمه دوو جوړه مردو و دوو جوړه خوین:
ماسی و کلؤ، جهرگو سپله، واته: پاته شه.

(وَالْأَدَمِيَّ) ههروه ها ناده میزاد به مردوویش ههراز پاکه، خوی گه وره نه فرموی: ﴿وَلَقَدْ
كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ﴾ به پاستی نیمه پزیمان له ناده میزاد ناوه. واته: له بهر پزیزانان به
مردن پیس نابی.

(وَيُغَسَّلُ الْإِنَاءُ) واجبه قاپ وکه لوپه لی خواردن و شتی تریش بشووی (مِنْ وَلَوْغِ الْكَلْبِ) له
بهز ده م تینانی سهگ (وَالْخَنَزِيرِ) ههروه ها بهراز (سَبْعَ مَرَّاتٍ) چهفت جار (إِحْدَاهُنَّ)
جاریکیان لهو چهفت جاره (بِالثَّرَابِ) نه بی به گلیکی پاک بی، که تیکه له به ناو بوبی.
بزانه: سهگو بهراز خوین له ههز شتیك بدهن- جا نهوان تهز بن، یان شته که تهز بی-
نهو شته گلاو نه بی، واته: به نهستووی پیس نه بی و نه بی چهفت جار- بهو جوړه-
بشووی، جا بهو جوړه شوژدنه نه گوتی: (گلاو کوردهوه).

پیغه مبهز ﷺ نه فرمویته: ﴿إِذَا وَلَغَ الْكَلْبُ فِي إِنَاءٍ أَحَدِكُمْ فَلْيُرْقَهُ، ثُمَّ لِيُغَسِّلْهُ سَبْعَ
مَرَّاتٍ إِحْدَاهُنَّ بِالثَّرَابِ﴾ رواه مسلم، کاتی سهگ ده می نایه ناو قاپی نیوه، نهو شته ی
تی دیایه بیژینن و چهفت جار بیشون، با جاریکیان لهو چهفته به گل و ناو بن.

(وَيُغَسَّلُ) هه موو شتیك نه شووی (مِنْ سَائِرِ النِّجَاسَاتِ) له هه موو جوړه پیسیه کی تر (مَرَّةً)
واحدة) یه ک جار (يَأْتِي عَلَيْهِ) ناوه که به سهز شته پیسیووه که دا بهزا (وَالثَّلَاثَةُ أَفْضَلُ)
به لام سی جار بشووی چاکتره.

﴿فَاكْدَارِي﴾: ههز شتیك که نه شووی، نه بی که له شی پیسیه که لاجبی، نه گهز لانه چو،
یان پهنگو بؤنی پیسیه که به یه که وه مابو، نهوه پاک نه بووه تهوه، به لام مانه وهی پهنگ

وَإِذَا تَخَلَّتْ الْخَمْرَةُ بِنَفْسِهَا طَهُرَتْ، وَإِنْ خُلَّتْ بَطَرَحِ شَيْءٍ فِيهَا لَمْ تَطْهَرْ.
(فَصْلٌ) وَيَخْرُجُ مِنَ الْفَرْجِ ثَلَاثَةُ دُمَاءٍ: دَمُ الْحَيْضِ، وَالنَّفَاسِ، وَالْإِسْتِحَاضَةِ.
فَالْحَيْضُ: هُوَ الدَّمُ الْخَارِجُ مِنْ فَرْجِ الْمَرْأَةِ عَلَى سَبِيلِ الصَّحَّةِ مِنْ غَيْرِ سَبَبِ الْوِلَادَةِ،
وَلَوْ لَهُ أَسْوَدٌ مُخْتَدِمٌ لَذَاغٌ،

به تنه‌ها، یان بۆن به تنه‌ها- که لابردنیان زه‌حمه‌ت بی- زیانی نیه.
لینجا بزافه: بۆئی پیویسته‌ناوه‌که به سه‌ر پیسبووه‌که‌دا بپوا- نه‌ک پیسبووه‌که بخزیته
ناو‌ناوه‌که- چونکه‌ناوه‌که پیس نه‌بی.

(وَإِذَا تَخَلَّتِ الْخَمْرَةُ) هه‌ر کاتیک شه‌رآب- واته: (مه‌ی)- بووه سرکه (بِنَفْسِهَا) له‌خویوه
(طَهُرَتْ) پاک نه‌بیته‌وه‌و خواردنه‌وه‌ی حه‌لاله.

(وَإِنْ خُلَّتْ) به‌لام نه‌گه‌ر بووه سرکه (بَطَرَحِ شَيْءٍ فِيهَا) به‌ تته‌اویشتنی شتیک بۆ ناو
(مه‌ی)، نه‌وه (لَمْ تَطْهَرْ) پاک نابیتته‌وه‌و خواردنه‌وه‌ی حه‌رامه ﴿عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: سَأَلَ النَّبِيَّ ﷺ
عَنِ الْخَمْرِ تَتَّخَذُ خَلًّا؟ فَقَالَ: لَا﴾ رواه مسلم، پرسیار کرا له‌ پیغه‌مبه‌ر ﷺ نایا نه‌گه‌ر مه‌ی
به‌ ده‌ستکاری‌کردن بکریته سرکه‌پاکه، یان نا؟ فه‌رموی: نا.

﴿نَاكَادَارِي﴾: هه‌ر شتیک له‌ بنجینه‌ی خوی‌دا پیس بی، نه‌وه به‌ شۆردن پاک نابیتته‌وه،
وه‌ نه‌و شته‌ی پیسه: نه‌گه‌ر به‌خوی ته‌پ بوو، یان نه‌و شته‌ی پی‌ی ده‌که‌وی ته‌پ بوو،
نه‌وه پیسی نه‌کا، به‌لام هه‌ر پیسیه‌کی ووشک بی، نه‌وه شتی ووشک پیس ناکا، هه‌رچه‌ند
سه‌گ و به‌رازیش بی.

﴿فَصْلٌ: بِلِاسِ (حَيْضٍ) وَ (نَفَاسٍ) = بِلِی نوویژی ئافره‌تان﴾

(وَيَخْرُجُ) دیتته‌ده‌ره‌وه (مِنَ الْفَرْجِ) له‌ نه‌ندامی میزکردنی ئافره‌ت (ثَلَاثَةُ دُمَاءٍ) سێ جۆره
خوینی (دَمُ الْحَيْضِ) یه‌که‌م: خوینی حه‌یز. (وَالنَّفَاسِ) دووهم: خوینی مندالبوون.
(وَالْإِسْتِحَاضَةُ) سێ‌یه‌م: خوینی نیستی‌حاله، واته: خوینچرکه‌ی نه‌خۆشی.

(فَالْحَيْضُ) پیتاسه‌ی حه‌یز نه‌مه‌یه: (هُوَ الدَّمُ الْخَارِجُ) خوینتی‌که له‌ مندالدانه‌وه‌ دیتته‌ده‌ره‌وه له
کاتیک‌ی تاییه‌تی‌دا (مِنَ فَرْجِ الْمَرْأَةِ) له‌ کونی نه‌ندامی مندالبوونی ئافره‌ته‌وه (عَلَى سَبِيلِ
الصَّحَّةِ) له‌و کاته‌ی ته‌ندروستی ئافره‌ته‌که‌ باشه (مِنْ غَيْرِ سَبَبِ الْوِلَادَةِ) به‌ هه‌ی مندالبوونیش
نیه، پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمویه‌تی: ﴿هَذَا شَيْءٌ كَتَبَهُ اللَّهُ عَلَى بَنَاتِ آدَمَ﴾ رواه الشيخان، نه‌م
هه‌یزه شتیکه‌ خۆای گه‌وره‌ نووسیویه‌تی له‌ سه‌ر کیزه‌کانی باب ئاده‌م.

(وَلَوْ لَهُ) په‌نگی خوینی حه‌یز (أَسْوَدٌ) په‌شه (مُخْتَدِمٌ) گه‌رمه (لَذَاغٌ) دیشیتنی.
جا بزافه: په‌نگی نه‌م خوینه‌ سو‌ریش هه‌یه، کالیش هه‌یه، زه‌ردیش هه‌یه، شیلووش هه‌یه،
بۆنیشی ناخۆشه.

وَالنَّفَاسُ: هُوَ الدَّمُ الْخَارِجُ عَقَبَ الْوِلَادَةِ، وَالْإِسْتِحَاضَةُ: هُوَ الدَّمُ الْخَارِجُ فِي غَيْرِ أَيَّامِ الْخَيْضِ وَالنَّفَاسِ، وَأَقْلُ الْخَيْضِ يَوْمٌ وَلَيْلَةٌ، وَأَكْثَرُهُ خَمْسَةٌ عَشَرَ يَوْمًا بِلَيَالِيهَا، وَغَالِبُهُ سِتٌّ أَوْ سَبْعٌ، وَأَقْلُ النَّفَاسِ لِحُظَّةٍ،

(وَالنَّفَاسُ) پیتناسی نیفاس: (هُوَ الدَّمُ الْخَارِجُ) خوینیکه دیتته دهره وه له کونی نه نداسی مندالبوونی ئافره ته وه (عَقَبَ الْوِلَادَةِ) له پاش چۆلبوونی مندالدانه: به دانانی ئه و باره ی تئیی دایه، جا ئه و باره مندالیکه ته و او بئ، یان هه ر پارچه خوینیکه بئ، له کونه که ی بیتته دهره وه، یان زگی هه لبدی.

﴿لَا كَادَارِي﴾: ئه م خوینه ش هه ر خوینی حه یزه به هوی ئاوسبوونی ئافره ت له ناو مندالدانه دا کۆ ئه بیتته وه، جاری و هه یه: ئافره تی ئاوس ئه م خوینه ی لی دیتته دهره وه و هه ر به حه یز دانه ندرئ ئه گه ر مه رجه کانی لی بیتته جئ، به لام به زۆدی وا پوو ئه دا: که باره که ی له ناو مندالدانه دا نه ما، خوینه که دیتته دهره وه.

(وَالْإِسْتِحَاضَةُ) خوینچکه: (هُوَ الدَّمُ الْخَارِجُ) خوینیکه به رده وامه له بهر نه خویشی له کونی مندالبوونی ئافره ته وه دیتته دهره وه (فِي غَيْرِ أَيَّامِ الْخَيْضِ وَالنَّفَاسِ) له و پۆژانه ی کاتی حه یزو نیفاس نین ﴿عَنْ حَمْنَةَ بِنْتِ جَحْشٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: إِنَّمَا هَذِهِ رَكْضَةٌ مِنْ رَكْضَاتِ الشَّيْطَانِ﴾ رواه اصحاب السنن، پیغه مبه ر ﷺ فه رموی: ئه م خوینچکه یه به هوی لی دانیکی شه ی تانه، که ده ماریکی له مندالدانه دا پچرانده. که واته: ئه م خوینه بی نه ستنوینیه کی بچوکی به رده وامه و نوینو پۆژوو قه ده غه ناکا.

(وَأَقْلُ الْخَيْضِ) که مترین مانه وه ی ئافره ت له خوینی حه یزدا (يَوْمٌ وَلَيْلَةٌ) شه ویک و پۆژیکه، واته: به رده وام تا بیست و چوار سه عات ته پرایه تی خوین هه ر هه یی. (وَأَكْثَرُهُ) زۆترین مانه وه ی ئافره ت له حه یزدا (خَمْسَةٌ عَشَرَ يَوْمًا بِلَيَالِيهَا) پانزه شه و و پانزه پۆژه، به لام مه رج نیه به رده وام خوینه که ی بئ، چونکه ئافره تی وا هه یه به نوو پۆژ جاریک خوین نه بینئ، که واته: له شه و و پۆژیک به و لاوه هه رچه ندی هه یی، هه مووی به حه یز دانه ندرئ تا پانزه پۆژ، که وایوو: له و نیوانه دا ماوه ئه ندازه ی دیارکروی نیه.

(وَالْغَالِبَةُ) به لام به ئه غله بی که ئافره تان له حه یزدا بن (سِتٌّ أَوْ سَبْعٌ) یان شه ش پۆژه، یان حه فته، له وه شدا مه رج نیه خوینه که به رده وام بئ، پیغه مبه ر ﷺ به و ئافره ته ی فه رموو: ﴿فَتَحِيضِي سِتَّةَ أَيَّامٍ أَوْ سَبْعَةَ أَيَّامٍ ثُمَّ اغْتَسِلِي﴾ رواه اصحاب السنن، له حه یزدا بمینه وه: یان شه ش، یان حه فته پۆژ، ئینجا خۆت بشۆره.

(وَأَقْلُ النَّفَاسِ) که مترین ماوه ی هاتنی خوین له دوا ی باردانانی ئافره ت (لِحُظَّةٍ) چاو چو قانیکه، واته: ماوه یه کی که مه، جاری وا هه یه مندالیشی نه بئ و هیه خوین نابینئ، که وایوو: واجبه یه کسه ر خۆی بشوا و نوین بکا.

وَأَكْثَرُهُ سِتُونَ يَوْمًا، وَغَالِبُهُ أَرْبَعُونَ، وَأَقْلُ الطُّهْرِ بَيْنَ الْخَمْسَتَيْنِ خَمْسَةَ عَشَرَ يَوْمًا، وَلَا حَدَّ لَأَكْثَرِهِ،

(وَأَكْثَرُهُ) زودترین ماوهی هاتنی نه و خویته (سِتُونَ يَوْمًا) شهست پوژده (وَالْغَالِبُهُ) به نه غلبه بی ماوهی هاتنی نه و خویته (أَرْبَعُونَ يَوْمًا) چل پوژده ﴿عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: وَقَتَ النَّبِيِّ ﷺ لِلنَّفْسَاءِ أَرْبَعِينَ يَوْمًا إِلَّا أَنْ تَرَى الطُّهْرَ قَبْلَ ذَلِكَ ﴿رواه ابن ماجه، پیغمبر ﷺ ماوهی دانیشتنی نافره تی مندال لیبوی دیاری کرد به چل پوژده، مه گهر پیش چل پوژده خویته بی پی، نه وه پاک نه بیته وه.

که وا بوو: نیفاس ماوه و نه اندازه ی-له ده میک تا شهست پوژده- دیاری نه کراوه، چونکه نافره تی وا هیه به هفته یه پاک نه بیته وه، نه بی خوی بشوړی و نویژ بکا. (وَأَقْلُ الطُّهْرِ) که مترینی نه و ماوه یه ی که نافره ت پاک بیته وه (بَيْنَ الْخَمْسَتَيْنِ) له نیوان دوو هیزدا (خَمْسَةَ عَشَرَ يَوْمًا) پانزه پوژده، واته: به لای که می نه بی پانزه پوژده پاک بی، نیجا حه یز تکی تر بیینی (وَلَا حَدَّ لَأَكْثَرِهِ) وه هیچ سنوریک دانه ندراوه بۆ زودترین ماوهی پاکبونه وه، چونکه نافره تی وا هیه ته نها یه جار حه یز نه بیینی. هه روه ها بزانه: ته مه نی نافره تو ژیا نی نافره تو خوشحالی و غه مناکی نافره ت، هه ریه ک له وانه کار نه کاته سر پیشکوتنو وواکه وتنی حه یز.

﴿بَاسِی خَوِیْنِ چِرْکِی نه خُوشِ﴾

گوتمان: خوینی حه یز له پانزه شه و پوژده تیناپه پی. جا نه گهر نافره تیک له پانزه پوژده زیاتر خوینی هات، نه وه به م جوړه په فتار نه کا:

یه که م: نه گهر له پیشان حه یز و خاوینی بی بی بو و خویته که ی نیستاشی به یه ک شیوه نه هات، نه وه هه ر له سر عاده تی پیشووی نه وواو به نه اندازه ی حه یز که ی پیشووی بوی به حه یز دانه ندرو و نه وه ی تر هه مووی خاوینی یه، پیغمبر ﷺ به نافره تیک وده های فرموو: ﴿أَمَكْنِي قَدْرًا كَأَنَّكَ خَبَسْتُكَ ثُمَّ اغْتَسَلِي وَكَوَضِي لِكُلِّ صَلَاةٍ﴾ رواه الشیخان، له حه یزدا بمینه وه به و نه اندازه یه ی له پیشان نه مایه وه، نیجا غوسل بکه و ده ستنویژ بشوړه وه بۆ هه موو نویژیک.

دووه م: هه ر نافره تیک به دوو جوړ، یان زیاتر نه و خویته ی نه بیینی، وه ک په وشو سؤر، یان سؤرو کال، نه وه به میزه که به حه یز دانه ندرو و بی میزه که ش به خاوینی، به مه رجی: بی میزه که له پانزه پوژده که متر نه بی و به میزه که ش له پانزه پوژده زودتر نه بی، پیغمبر ﷺ به نافره تیک له م بابه ته ی فرموو: ﴿إِنْ دَمَ الْحَيْضُ دَمَ أَسْوَدُ يَعْرِفُ، فَإِذَا كَانَ ذَلِكَ فَأَمْسِكِي عَنِ الصَّلَاةِ وَإِذَا كَانَ الْآخَرُ فَتَوَضَّئِي وَصَلِّي﴾ رواه النسائی، خوینی حه یز په نگی په شه و بونی هیه، جا نه گهر نه مه ت بیینی نویژ مه که، نه گهر له مه یان بی میزترت

وَأَقْلُ زَمَنْ تَحِيضُ فِيهِ الْمَرْأَةُ تِسْعُ سِنِينَ، وَأَقْلُ الْحَمْلِ سِتَّةَ أَشْهُرٍ،

ببینی له دواى غوسل كردن نهى بى هموو نويژىك ده ستنويژ بشورى و نويژ بكى. جا نهگر نهو مەرجهى گوتمان نهاته جى، نهوه نهى وهك بهشى يهكهم پهفتار بكا.

سىيهم: نهگر ئافرهتهكه يهكهمجارى بوو چهيزى نهبينى: نهوه نهگر پهنگى خوينهكانى ليك جيا نهكردهوه، نهوش وهك بهشى دووهم پهفتار نهكا، نهگر نا: نهوه شوو و پوژىكى بى به چهيز دانهندى و بيسستو تق پوژى بى به خاوينى دانهندى.

﴿نَاكَادَارِي﴾: لهو ماوهيهى بوى به چهيز داندراوه، وهك ئافرهتى خاوهن چهيز پهفتار نهكا، بهلام لهو ماوهيهى به خاوينى داندراوه، نهى نويژ بكاو پوژوو بگرى، واجبه بى هموو نويژىك تاروت بكاو پارچه په مويهك بخاته سر كونهكهم و بيبهستى و ده ستنويژ بشواو نويژ بكا، هروهه قوپشان خويندن و جيماعكردينشى دروستن، جا بزانه: جگه لهو سىيه، جورى تريس هه نه له كتيبه دريژهكاندا باسيان كراوه.

(وَأَقْلُ زَمَنْ) كه مترین ته من (تَحِيضُ فِيهِ الْمَرْأَةُ) كه بگونجى ئافرهت بى يهكهم جار خوينى چهيز بيبينى (تِسْعُ سِنِينَ) تق سالى ئيسلاميه، كه هر سالتىك (٣٥٤) سىسهو په نجاو چوار پوژو، كه واته: نهگر كيژله يهك له ته منى تق سالى و بهو لاهوتر خوينى بيبينى، نهوه چهيزه و كيژهكه عهزه ب نهى.

هروهه كوپيش له تق سالى و بهو لاهو نهگونجى (مَنْى) بپته دهرهوهو بلوغى بپى، جا نهگر كيژ خوينى نه بيبينى و كوچ (مَنْى) نه هات، نهوه ههريووكيان كه ته منى پانزه ساليان-به سالى ئيسلامى- ته ولو كرد، بلوغيان نهى، واته: له قوناغى مندالى نهگه نه قوناغى كه ورميى ﴿عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: عَرَضَنِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَوْمَ أُحُدٍ وَأَنَا ابْنُ أَرْبَعٍ عَشْرَةَ فَلَمْ يُجْزَنِي، وَعَرَضَنِي يَوْمَ الْخَنْدَقِ وَأَنَا ابْنُ خَمْسٍ عَشْرَةَ فَأَجَازَنِي﴾ رواه الشيخان، (ابن عمر) فهرموى: له جهنگى (نوحود) پيغه مبه رﷺ پيگاي نه دا بجم بى جهنگ چونكه چوارده سالان بوم، بهلام له جهنگى (خندهق) پيگاي دام چونكه پانزه سالان بوم و گوره بوبوم.

(وَأَقْلُ الْحَمْلِ) كه مترین ماوهى مانه وهى كوپه له ناو زگى دايكى دا (سِتَّةَ أَشْهُرٍ) شەش مانگ، چونكه خواى گوره نه فهرموى: ﴿وَحَمْلُهُ وَفِصَالُهُ ثَلَاثُونَ شَهْرًا﴾ ماوهى مانه وهى كوپه له ناو زگ تا له شيرخوردن نه كړيته وه، سى مانگ. له نايه تيكي تريسدا نه فهرموى: ﴿وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ﴾ دايكان دوو سالى ته و او منداله كانيان شير نه دهن.

واته: نه م دوو سالي شيردان لهو سى مانگ دهرهكه، نه مي پي ته وه شەش مانگ. كه و ابوو: نهگر ئافرهت به شەش مانگ مندالى بوو، نابى گومانى ليكه ن.

وَأَكْثَرُهُ أَرْبَعُ سِنِينَ، وَغَالِبُهُ تِسْعَةُ أَشْهُرٍ، وَيَحْرُمُ بِالْحَيْضِ وَالنِّفَاسِ ثَمَانِيَةَ أَشْيَاءَ: الصَّلَاةُ، وَالصَّوْمُ، وَقِرَاءَةُ الْقُرْآنِ، وَمَسُّ الْمُصْحَفِ وَحَمْلُهُ، وَدُخُولُ الْمَسْجِدِ، وَالطَّرَافِ،

(وَأَكْثَرُهُ) زودترین ماهی مانده‌ی منداَل له ناو زکدا (أَرْبَعُ سِنِينَ) چوار ساله (وَغَالِبُهُ) به نه غلبه‌ی که منداَل له ناو زکدا بمینتیه‌وه (تِسْعَةُ أَشْهُرٍ) نُه مانگه.

﴿لَهُ وَشَتَانِهِ بِهِ لَشَ پِیسی حه‌پامن﴾

(وَيَحْرُمُ) حه‌پامه له سه‌ر ئافره‌ت (بِالْحَيْضِ وَالنِّفَاسِ) به هوی حه‌یزو نیفاس، واته: تا خوینته‌کی کوتابی دئیو ئینجا خوی نه‌شورئ (ثَمَانِيَةَ أَشْيَاءَ) هه‌شت شتی لی حه‌پامن:

یه‌که‌م: (الصَّلَاةُ) نویژکردن حه‌پامه، نابئی قه‌زاشی بکاته‌وه.

دووهم: (وَالصَّوْمُ) پڙووو گرتن حه‌پامه، به‌لام واجبه قه‌زای بکاته‌وه. ﴿سُئِلَتْ عَائِشَةُ

رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: مَا بَالُ الْحَائِضِ تَقْضِي الصَّوْمَ وَلَا تَقْضِي الصَّلَاةَ؟ قَالَتْ: كَانَ يُصَيِّنَا ذَلِكَ

فَنُؤْمَرُ بِقَضَاءِ الصَّوْمِ وَلَا نُؤْمَرُ بِقَضَاءِ الصَّلَاةِ﴾ رِوَاهُ الشَّيْخَانِ، حه‌زده‌تی (عَائِشَةُ) خواتی

بنی‌بن، فه‌رمووی: ئیمه نه‌و حه‌یزه‌مان تووش نه‌بو، پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمانی نه‌دا: پڙووو

قه‌زا بکه‌ینه‌وه‌وه فه‌رمانی نه‌نه‌دا نویژ قه‌زا بکه‌ینه‌وه. واته: چونکه نویژ زود دووباره

ده‌بیته‌وه، قه‌زا کردنه‌وه‌ی بارگرا‌نی‌یه، به‌لام پڙووو سالی یه‌ک جاره.

سی‌یه‌م: (وَقِرَاءَةُ الْقُرْآنِ) خویندنی قورپان حه‌پامه ﴿عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: عَنِ

النَّبِيِّ ﷺ: لَا يَقْرَأُ الْجُنُبُ وَلَا الْخَائِضُ شَيْئًا مِنَ الْقُرْآنِ﴾ رِوَاهُ التِّرْمِذِيُّ، پیغه‌مبه‌ر ﷺ

فه‌رمووی: نابئ جه‌نابه‌تدارو حه‌یزدار هیچ شتیکی قورپان بخوینن.

﴿نَاكَادَارِي﴾: له لای ئیمامی (الکرخی) و ئیمامی (الطحاوی) دروسته: حه‌یزدار ده‌رسی

قورپان به قوتابیان بلئی، به‌و مه‌رجه‌ی ووشه‌کان جیاجیا فی‌ری قوتابی بکا، واته:

ووشه‌یه‌ک بلئی، ئینجا قوتابی به دوا‌ی‌دا بلئیته‌وه.

چوارهم: (وَمَسُّ الْمُصْحَفِ) ده‌ست لیدانی قورپان و (وَحَمْلُهُ) مه‌روه‌ما مه‌لگرتنیشی

حه‌پامه، خوی گه‌وره نه‌فه‌رمووی: ﴿لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ﴾ نابئ ده‌ست له قورپان بده‌ن

ته‌نها به ده‌ست‌نویژه‌کان نه‌بن.

پینجهم: (وَدُخُولُ الْمَسْجِدِ) چوونه ناو مزگه‌وت حه‌پامه ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: عَنِ النَّبِيِّ ﷺ:

إِنِّي لَا أَحِلُّ الْمَسْجِدَ لِحَائِضٍ وَلَا جُنُبٍ﴾ صححه ابن خزیمه، پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمووی:

چوونه ناو مزگه‌وت حه‌لال ناکه‌م: نه بق له‌ش به جه‌نابه‌ت، نه بق ئافره‌تی به حه‌یز.

شه‌شهم: (وَالطَّوَافُ) ته‌واف کردنی مالی خوا حه‌پامه ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: حَضَّتْ،

فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: إِنْ عَلِيَ مَا يَفْعَلُ الْحَاجُّ غَيْرَ إِلَّا تَطَوُّفٌ بِالْبَيْتِ﴾ رِوَاهُ الشَّيْخَانِ، (عَائِشَةُ)

فه‌رمووی: له سه‌فه‌ری (حج) تووشی حه‌یز بوم، پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمووی: مه‌موو

کرده‌وه‌کانی حاجیان بکه، به‌لام ته‌والی به‌یت مه‌که.

وَالْوُطْءُ، وَالْإِسْتِمْتَاعُ بِمَا بَيْنَ السُّرَّةِ وَالرُّكْبَةِ. وَيَحْرُمُ عَلَى الْجُنُبِ خَمْسَةُ أَشْيَاءَ: الصَّلَاةُ، وَقِرَاءَةُ الْقُرْآنِ، وَمَسُّ الْمُصْحَفِ وَحَمْلُهُ، وَالطَّوَافُ، وَاللُّبْتُ فِي الْمَسْجِدِ. وَيَحْرُمُ عَلَى الْمُحَدِّثِ ثَلَاثَةُ أَشْيَاءَ: الصَّلَاةُ،

حهفتهم: (وَالْوُطْءُ) جیماع کردن چه پامه ﴿عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: إِيصَتُوا كُلَّ شَيْءٍ إِلَّا النِّكَاحَ ﴿رواه مسلم، پیغمبر ﷺ﴾ فرمودی: له کاتی چه یزدا هم موو بابواردنیک له گه ل ژنه کانتان بکن جگه له جیماع کردن.

همه شتتم: (وَالْإِسْتِمْتَاعُ) له زهت وهرگرتن چه پامه (بِمَا بَيْنَ السُّرَّةِ وَالرُّكْبَةِ) به و شویتنه نیوان ناوکو نه ژتویه: به پووتی، نه وهک تووشی جیماع بین.

به لام نه گهر پووت نه بو دروسته ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا﴾: قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَأْمُرُنِي فَأَتَرُّ قِيَّاسِرُنِي وَأَنَا حَائِضٌ ﴿رواه الشيخان، (عائشة) نه فرمودی: پیغمبر ﷺ﴾ فرمانی پی نه کردم: په شته مالیکم له نیوان ناوکو نه ژتوم نه به ست، نینجا له زهتی خوی وهرنه گرت، منیش له و کاته دا له چه یزدا بووم.

که وایوو: جگه له جیماع هم موو بابواردنیک چه لاله: وهک ماچ کردن له گه ل نوستنو له گه ل خواردن... هتد.

﴿نَاكَادَارِي﴾: له پاش پاکبونه وه له خوینی چه یز و نیفاس، نه وشتانه هر چه پامن تا غوسل نه کا، به لام پوژووگرتن پیش غوسل کردن دروسته، هر وه ها نه گهر نافرهت له کاتی نوژی عسر، یان له کاتی نوژی عیسا پاک بوه: له چه یز، یان له نیفاس، نه بی نوژی نیوه پوی نه و پوژه، یان نوژی مه غریب قهزا بکاته وه.

(وَيَحْرُمُ عَلَى الْجُنُبِ) چه پامه له سر له شپیس به جه نابهت: جا پیاو بی، یان نافرهت (خَمْسَةُ أَشْيَاءَ) پینج شتی له سر چه پامن تا خوی نه شورئ:

یه کهم: (الصَّلَاةُ) نوژ کردن چه پامه، پیغمبر ﷺ فرمودی: ﴿لَا يَقْبَلُ اللَّهُ صَلَاةَ بَغِيرِ طَهْوَرٍ﴾ رواه مسلم، به بی له شپاکی له جه نابهت، خوا نوژ قبول ناکا.

دووم: (وَقِرَاءَةُ الْقُرْآنِ) خویندن قورئان چه پامه. سنیهم: (وَمَسُّ الْمُصْحَفِ وَحَمْلُهُ) ده ست لیدانی قورئان وهر لگرتنی چه پامه.

چوارم: (وَالطَّوَافُ) ته واف کردن مالی خوا. پینجهم: (وَاللُّبْتُ فِي الْمَسْجِدِ) مانه وه له ناو مزگوت چه پامه. به لگه ی نه مانه ش له به لگه ی چه یز وهریگره.

(وَيَحْرُمُ عَلَى الْمُحَدِّثِ) چه پامه له سر مروفی بین ده ست نوژ (ثَلَاثَةُ أَشْيَاءَ) سنی شت: یه کهم: (الصَّلَاةُ) نوژ کردن دروست نیه، پیغمبر ﷺ فرمودی: ﴿لَا يَقْبَلُ صَلَاةَ مَنْ

أَخَذَتْ حَتَّى يَتَوَضَّأَ﴾ رواه الشيخان، واته: نوژی بین ده ست نوژ خوا قبولی ناکا.

وَالطَّوَافُ، وَمَسُّ الْمُصْحَفِ وَحَمْلُهُ.

دووم: (وَالطَّوَافُ) ته واف کردن دروست نيه ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: الطَّوَافُ بِمَنْزِلَةِ الصَّلَاةِ﴾ رواه الحاكم، ته واف وهك نويژ وايه.

سسیهم: (وَمَسُّ الْمُصْحَفِ وَحَمْلُهُ) دهست لیّدانی قورپان وه لگرتنی حه پامن، خوا نه فهرموی: ﴿لَا يَمْسُهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ﴾ نابی دهست له قورپان بدن ته نها به دهستنویژه وه نه بی. به لام خویندنی قورپان به بی دهستنویژی دروسته.

هروه ها نه گهر مندال بی دهستنویژ بوو، نابی قه ده غی بکه یی له دهست لیّدانی قورپان. جا بزافه: ته خته ره شهی قوتا بخانه - نه گهر قورپانی له سر نوسرابو - وهك قورپان دهست لیّدانی حه پامه.

﴿پاشکون﴾: دروسته بی شافره تی به حه یزو مرقفی به جه نابته: زیکرو دوعا بکه ن، هه رچند نه و زیکرو دوعایه له ناو قورپانیشدا هه بی، به لام نهك به مه بهستی قورپان خویندن، بو وینه: که سیک پییان گوت: فلان مرد. نه ویش بلی: ﴿إِنَّا لِلَّهِ وَإِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾. یان که سوری وولاغ، یان توتومبیل ده بی، بلی: ﴿سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ﴾. یان گوتنی ﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ له کاتی خواردن و خواردنه وه... هتد.

هروه ها دروسته له ناو یاتاغ و جانتای جله کانی دا قورپان هه لبرگی به جه نابته و به بی دهستنویژی.

هروه ها سونته ته له بهر قورپان و زانای شایینی مه لبستی ﴿وَصَحَّ: أَنَّهُ ﷺ قَامَ لِلتَّوَرَةِ﴾ نقله فی التحفة، هه دیسی سه حیح هه یه: که پیغه مبه ر ﷺ له بهر ته وپات هه لساوه. هروه ها خوی گوره نه فهرموی: ﴿وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَأَنْصِتُوا﴾ کاتی قورپان نه خویندری بی دهنگ بنو گوئی لبر بگرن.

هروه ها پیغه مبه ر ﷺ نه فهرموی: ﴿اقْرَأُوا الْقُرْآنَ مَا نَتَلَفَتْ عَلَيْهِ قُلُوبُكُمْ فَإِذَا اخْتَلَفْتُمْ فَقَوْمُوا عَنْهُ﴾ رواه الشيخان، قورپان بخوینن تا دلتان له که لی نه گونجی، نینجا که دلتان ماندو بوو، هه لسنو مه یخوینن، واته: نه وهك تووشی هه له بین.

هروه ها پیغه مبه ر ﷺ فهرموی ته: ﴿عَرَضْتُ عَلَى ذُنُوبٍ أَمْتِي فَلَمْ أَرْ ذَنْبًا أَكْبَرَ مِنْ سُورَةِ الْقُرْآنِ أَوْ آيَةٍ أُوتِيَهَا رَجُلٌ لَمْ نَسِهَا﴾ رواه الترمذي، واته: گونا مه کانی توممه تی منیان هینا بهرچاوم، لهو گونا مه گه وره ترم نه دیت که مرقف سورته تی، یان نایه تیکی قورپانی له بیر بچیته وه. (خوایه له بهر خاتری قورپان له گونا همان خوش به)، آمین.

*

*

*

(کتابُ الصَّلَاةِ)

الصَّلَاةُ الْمَفْرُوضَةُ خَمْسٌ: الظُّهْرُ، وَأَوَّلُ وَقْتِهَا: زَوَالُ الشَّمْسِ، وَآخِرُهُ إِذَا صَارَ ظِلُّ كُلِّ شَيْءٍ مِثْلَهُ بَعْدَ ظِلِّ الزَّوَالِ. وَالْعَصْرُ، وَأَوَّلُ وَقْتِهَا: الزِّيَادَةُ عَلَى ظِلِّ الْمَثَلِ، وَآخِرُهُ فِي الْإِخْتِيَارِ إِلَى ظِلِّ الْمَثَلَيْنِ،

﴿كِتَابُ الصَّلَاةِ: نَهَمَ بِهَيَّوْكَه بَاسِي نَوِيژْ نَهْكَ﴾

(الصَّلَاةُ الْمَفْرُوضَةُ) نَهْ نَوِيژْ اَنَهْ خَوای گه وره له سهر موسولمانانی واجب کردون، که فرموده تی: ﴿فَاقِيمُوا الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا﴾ نَوِيژْ بکهن به پاستی نَوِيژْ له سهر خاوهن باوه پان نوسراوه و کاتی بق دانداوه.

(خَمْسٌ) نَهْ نَوِيژْه واجبانه پینجن له شه و پوژْ نیکدا ﴿عَنْ مَالِكِ بْنِ صَفْصَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: فَرَضَ اللَّهُ عَلَى أُمَّتِي لَيْلَةَ الْإِسْرَاءِ خَمْسِينَ صَلَاةً فَلَمْ أَزَلْ أَرَا جُعَةً وَأَسْأَلُهُ التَّخْفِيفَ حَتَّى جَعَلَهَا خَمْسًا فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ﴾ رواه الشيخان، پیغه مبهری ﷺ فرمودی: شه وی شه و پوژی و سهر که و تنم بق ناسمانه کان، خَوای گه وره واجبی کرد له سهر توممه م: که په دجا نَوِيژْ بکهن، به لام من هر پارامه وه دلاوی سوککردن لی کرد، تا کردنیه پینج نَوِيژْ له هه موو شه و پوژْ نیکدا.

که و ابوو: نَوِيژْ له (مَكَّة) ی پیرۆز، له (۲۷) بیست و هفتی مانگی (رَجَب)، سَالِتِک و نیو پیتش کوچکردن، واجب کراوه و پوکنی دووه می نیسلامه.

﴿کاتو ناوی نَوِيژْه کان﴾

خَوای گه وره فرموده تی: ﴿فَسُبْحَانَ اللَّهِ حِينَ تُمْسُونَ وَحِينَ تُصْبِحُونَ، وَلَهُ الْحَمْدُ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَعَشِيًّا وَحِينَ تُظْهِرُونَ﴾ خَوای گه وره به پاک بناسنو نَوِيژْ بق بکهن: له کاتی شه و داهاتن نَوِيژْ مه غریبو عیسا بکهن، له کاتی به یانی نَوِيژْ بکهن، له کاتی نیواران نَوِيژْ عه سر بکهن، له کاتی نیوه پوژْ نَوِيژْ بکهن.

(الظُّهْرُ) نَوِيژْ یه کهم له و پینجانه: نَوِيژْ نیوه پوژی، نه مه یه کهم نَوِيژْ بوو که هه زده تی (جوبرائیل) فیری پیغه مبهری ﷺ کرد، له پوژْ شه و پوژی که، واته: نَوِيژْ به یانی شه و پوژْ نه کرا (وَأَوَّلُ وَقْتِهَا) زووترین کاتی نَوِيژْ نیوه پوژْ (زَوَالُ الشَّمْسِ) لادانی پوژْ له ناوه ندی ناسمان به ره و پوژْ تاوا (وَأَخِرُهُ) کوتایی کاتی نَوِيژْ نیوه پوژْ (إِذَا صَارَ ظِلُّ كُلِّ شَيْءٍ مِثْلَهُ) هر کاتی سیبهری هه موو شتی که به نه ندازه ی خوی پوژی (بَعْدَ ظِلِّ الزَّوَالِ) له پاش شه و سیبهره کورته ی کاتی پوژْ له ناوه ندی ناسمانه.

(وَالْعَصْرُ) دووه م: نَوِيژْ عه سره (وَأَوَّلُ وَقْتِهَا) زووترین کاتی نَوِيژْ عه سر (الزِّيَادَةُ عَلَى ظِلِّ الْمَثَلِ) نه مه یه سیبهری هه موو شتی که توژْ نیک له خوی زیاتر بین (وَأَخِرُهُ) کوتایی کاتی عه سر (فِي الْإِخْتِيَارِ) به کاتی هه لبرلرده: که خیری بگاتی (إِلَى ظِلِّ الْمَثَلَيْنِ) تا سیبهری هه موو

وَفِي الْجَوَازِ إِلَى غُرُوبِ الشَّمْسِ. وَالْمَغْرِبُ، وَقْتُهَا وَاحِدٌ: وَهُوَ غُرُوبُ الشَّمْسِ
وَبِمَقْدَارِ مَا يُؤَدَّنُ وَيَتَوَضَّأُ وَيَسْتَرُ الْعَوْرَةَ وَيَقِيمُ الصَّلَاةَ وَيُصَلِّي خَمْسَ رَكَعَاتٍ.
وَالْعِشَاءُ، وَأَوَّلُ وَقْتُهَا: إِذَا غَابَ الشَّقُّ الْأَحْمَرُ، وَآخِرُهُ فِي الْإِخْتِيَارِ إِلَى ثُلُثِ اللَّيْلِ،
وَفِي الْجَوَازِ إِلَى طُلُوعِ الْفَجْرِ الثَّانِي. وَالصُّبْحُ، وَأَوَّلُ وَقْتُهَا: طُلُوعُ الْفَجْرِ الثَّانِي،
وَآخِرُهُ فِي الْإِخْتِيَارِ إِلَى الْإِسْفَارِ، وَفِي الْجَوَازِ إِلَى طُلُوعِ الشَّمْسِ.

شَتِيكَ دُو مَهَنَدِي خَوِي نَهْپَا (وَفِي الْجَوَازِ) وَه كَوْتَايِي عَه سَر بَه كَاتِي دُرُوسْتَبُون بَه لَام وَه ك
كَاتِي پِيشتَر خِيَرِي نَه كَاتِي (إِلَى غُرُوبِ الشَّمْسِ) تَا پَرْدُ نَاوَا نَه بِي، مَه نَه مِيَتِي.
(وَالْمَغْرِبُ) سَنِي يَه: نَوِيژِي مَه غَرِيبَه - نَوِيژِي شِيَوَان (وَقْتُهَا وَاحِدٌ) كَاتِي مَه غَرِيب يَه ك
كَاتِه (وَهُوَ) نَه وَ كَاتِه ش (غُرُوبُ الشَّمْسِ) بَه نَاوَابُونِي پَرْدُ دَه سَت پِي نَه كَا (وَبِمَقْدَارِ مَا
يُؤَدَّنُ) بَه رَدَه وَا م نَه بِي تَا بَانَك نَه دَاو (وَيَتَوَضَّأُ) دَه سَتَنُوژِي نَه شَاوَا (وَيَسْتَرُ الْعَوْرَةَ)
عَه وَدَه تِي خَوِي دَانَه پُوشِي وَ (وَيَقِيمُ الصَّلَاةَ) نِي قَامَه تِي نَوِيژِي نَه كَاو (وَيُصَلِّي خَمْسَ رَكَعَاتٍ)
پِيَنِيچ پَه كَه مَت نَوِيژِي نَه كَا: سَنِي مَه غَرِيب وَ دُوِي سَوْنَه ت.
جَا نَه وَه فَه رَمُودَه ي نَوِيژِي نِي مَامِي (شَا فَعِي) يَه، بَه لَام فَه رَمُودَه كِي كَوْنِي نَاشَكْرَا تَرَه
- چُونَكِه حَه دِي سَه كِي دَا هَا تَوَاو پَالِي شَتِيَه تِي - كِه نَه فَه رَمُوي: تَا نَوِيژِي عِي شَا نَه بِي، كَاتِي
مَه غَرِيب مَه نَه مِيَتِي.

(وَالْعِشَاءُ) چَوَارَه م: نَوِيژِي عِي شَا يَه - خَه وَتَنَان (وَأَوَّلُ وَقْتُهَا) زَوُوتَرِي ن كَاتِي نَه وَ نَوِيژَه (إِذَا غَابَ
الشَّقُّ الْأَحْمَرُ) نَه وَ كَاتِه يَه كِه پَرْدَا كِي سَوْر لَه لَای پَرْدُ شَاوَا، نَاوَا نَه بِي (وَآخِرُهُ فِي الْإِخْتِيَارِ)
كَوْتَايِي كَاتِي عِي شَا بَه كَاتِي مَه لَبَزَارَدَه: كِه خِيَرِي بَكَاتِي (إِلَى ثُلُثِ اللَّيْلِ) تَا سِي تِه كِي شَه وَ
نَه پَرَا (وَفِي الْجَوَازِ) وَه بَه كَاتِي دُرُوسْتَبُونِي نَوِيژِي بَه لَام وَه كَاتِي پِيشتَر خِيَرِي نَه كَاتِي (إِلَى
طُلُوعِ الْفَجْرِ الثَّانِي) تَا پَرْدَا كِي دُوَه مِي بَه يَان دَه رَنَه كَه وَيِي مَه نَه مِيَتِي.
(وَالصُّبْحُ) پِيَنِيچَه م: نَوِيژِي سَبَه يَنَه يَه (وَأَوَّلُ وَقْتُهَا) زَوُوتَرِي ن كَاتِي نَوِيژِي سَبَه يَنَه (طُلُوعُ
الْفَجْرِ الثَّانِي) دَه رَه كَه وَتَنِي پَرْدَا كِي دُوَه مِي بَه يَانَه - كِه پِي نَه نَه كَوْتَرِي: (الْفَجْرُ الصَّادِقُ) - وَتَه:
پَرْدَا كِيَه كِه بَه پَانِي بِلَاو نَه بِي تَه وَه لَه بِنَارِي نَاسْمَانِي لَای پَرْدُ هَه لَات، نِيَنجَا بَه رَه بَه رَه زِيَاد
نَه بِي، تَا پَرْدُ دَه رَه نَه كَه وَيِي:

(وَآخِرُهُ فِي الْإِخْتِيَارِ) كَوْتَايِي كَاتِي نَوِيژِي سَبَه يَنَه بَه كَاتِي مَه لَبَزَارَدَه: كِه خِيَرِي بَكَاتِي
(إِلَى الْإِسْفَارِ) تَا دُونِيَا تَه وَاو پَرْدَا كِه نَه بِي (وَفِي الْجَوَازِ) وَه بَه كَاتِي دُرُوسْتَبُونِي نَوِيژِي بَه لَام
وَه كَاتِي پِيشتَر خِيَرِي نَه كَاتِي (إِلَى طُلُوعِ الشَّمْسِ) تَا پَرْدُ لَه بَه رَزَا يِيَه كَان دَه رَه نَه كَه وَيِي
- كِه پِي نَه نَه لِيَن: (كِه زَنَك) - مَه نَه مِيَتِي. بَه لَكِي پِيَنِيچ كَاتِه كَان نَه مَه دِي سَه يَه:

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: وَقْتُ الظُّهْرِ إِذَا زَالَتْ الشَّمْسُ وَكَانَ
ظِلُّ الرَّجُلِ كَطَوْلِهِ مَا لَمْ يَخْضُرِ الْعَصْرُ، وَوَقْتُ الْعَصْرِ مَا لَمْ تَصْفُرْ الشَّمْسُ، وَوَقْتُ صَلَاةِ

(فَصَلِّ) وَشَرَائِطُ وَجُوبِ الصَّلَاةِ ثَلَاثَةُ أَشْيَاءَ: الْإِسْلَامُ، وَالْبُلُوغُ، وَالْعَقْلُ وَهُوَ حَدُّ التَّكْلِيفِ.

الْمَغْرِبَ مَا لَمْ يَغِبِ الشَّفَقُ، وَوَقْتُ صَلَاةِ الْعِشَاءِ إِلَى نِصْفِ اللَّيْلِ الْأَوْسَطِ، وَوَقْتُ صَلَاةِ الصُّبْحِ مِنْ طُلُوعِ الْفَجْرِ مَا لَمْ تَطْلُعِ الشَّمْسُ ﴿رواه مسلم، پیغمبر ﷺ﴾ فَرَمَوْی: کاتى نیوه پۆ که پۆز لایدا تا سیبهری پیاو هه ندی خۆی نه بێ، ئینجا عه سه سه بێ تا پۆز زه رده ی نه که ویتێ، ئینجا مه غریب ده و نه مینێ تا پۆنای سۆر ناوا نه بێ، ئینجا عیسا نه بێ تا نیوه شه و ی به که م، وه به ده رکه وتنی به یان نوێژی سه به ی نه یه تا پۆز ده رته که ویت.

جا بزانه: پیغمبر ﷺ نه فَرَمَوْی: ﴿أَحَبُّ الْأَعْمَالِ الصَّلَاةُ فِي أَوَّلِ وَقْتِهَا﴾ رواه الشيخان، خۆشه و یستترین کرده وه ی باش: نوێژ کردنه له زووترین کاتى خۆی دا. مه روه ها نه فَرَمَوْی: ﴿مَنْ أَذْرَكَ رَكْعَةً مِنَ الصَّلَاةِ فَقَدْ أَذْرَكَ الصَّلَاةَ﴾ رواه الشيخان، مه ر که سیك یه ک په که ته ی نوێژه که ی له کاتى خۆی دا بکا، مه موو نوێژه که ی دروسته.

﴿فَصَلِّ: لَهُ بَاسِي لُهُو كَه سَانَه ی نوێژیان له سه ره واجیه﴾

(وَشَرَائِطُ وَجُوبِ الصَّلَاةِ) مه رجه کانی واجیبوونی نوێژ (ثَلَاثَةُ أَشْيَاءَ) سێ مه رجه: یه که م: (الْإِسْلَامُ) ئیسلامه تی به، چونکه نوێژ پوکنی دووه می ئیسلامه، که وابوو: کافر نوێژی له سه ره نیه، خۆای گه وره نه فَرَمَوْی: ﴿قُلْ لِلَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ يَنْتَهُوا يُغْفَرْ لَهُمْ مَا قَدْ سَلَفَ﴾ به کافره کان بلێ: نه گه ر واز بێنن و موسولمان ببن له پابردوویان نه بو درێ. به لام نه و که سه ی له ئیسلامه تی وه گه رابیته وه، واته: کافر بو بێ، نه بی مه موو نوێژو پۆژو وه کانی قه زاکاته وه.

دووه م: (وَالْبُلُوغُ) بلوغی بو بێ: به و شیوه یه ی باس مان کرد له هه یزدا. سێ یه م: (وَالْعَقْلُ) عه قلی مه بێ (وَهُوَ حَدُّ التَّكْلِيفِ) عه قل سنوری دلو کردنی خوا په رستی به ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: رُفِعَ الْقَلَمُ عَنْ ثَلَاثَةٍ: عَنِ النَّائِمِ حَتَّى يَسْتَقِظَ وَعَنِ الصَّبِيِّ حَتَّى يَحْتَلِمَ وَعَنِ الْمَجْتُونِ حَتَّى يَعْقِلَ﴾ رواه احمد والنسائي، پیغمبر ﷺ فَرَمَوْی: نو سینێ تا وان له سه ره سێ که سان مه لگیرا وه: له سه ره نو ستوو تا هه شیار نه بیته وه، له سه ره مندال تا بلوغی نه بێ، له سه ره شیت تا چاک نه بیته وه.

که وابوو: قه زاکردنه وه ی نوێژ واجی به: له سه ره مندال و شیت و بێ هۆش و ئافه رته ی خا وه ن هه یزو نی فاس.

به لام مرقفی نوو ستوو - که نوێژی نه کرد بێ - ته نها تا وانێ له سه ره نا نوو سرتو نه بی نوێژه که ی قه زاکاته وه، چونکه پیغمبر ﷺ فَرَمَوْی ته ی: ﴿إِذَا رَقَدَ أَحَدُكُمْ عَنِ الصَّلَاةِ أَوْ غَفَلَ عَنْهَا فَلْيُصَلِّهَا إِذَا ذَكَرَهَا﴾ رواه مسلم، کاتى یه کیکتکان نو ستبو، یان له بیرى چوو نوێژ بکا، با نه و نوێژه بکا کاتى هه شیار نه بیته وه و دیته وه بیرى.

هروه ها نه و كه سه ی نویژنه كره بووه، یان چه ند نویژنكي نه كړبون، یان نویژنی كړبون، به لام نویژه كانی دروست نه بوین، واجبه: نویژه كانیان قهزا بكه نه وه ﴿عَنْ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ﴾: **أَلَمْ شَغِلِ النَّبِيُّ ﷺ عَنْ صَلَاةِ الْعَصْرِ يَوْمَ الْأَحْزَابِ، ثُمَّ صَلَّاهَا بَيْنَ الْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ** رواه الشيخان، پیغه مبه رﷺ له جه نكي (خه نده ق) نویژنی عه سری له ده ست چووله كاتی خوی دا پی ی نه كرا- نینجا له نیوان (مغرب) و (عشاء) دا نویژه كی عه سری كړد.

﴿باسی په رومړد كړدنې مندال﴾

بزافه: بقره پاهیتانی مندالان، پیغه مبه رﷺ په رمویه تی: ﴿مَرُّوا الصَّبِيَّ بِالصَّلَاةِ إِذَا بَلَغَ سَبْعَ سِنِينَ، وَإِذَا بَلَغَ عَشْرَ سِنِينَ فَأَضْرِبُوهُ عَلَيْهَا، وَفَرَّقُوا بَيْنَهُمْ فِي الْمَضَاجِعِ﴾ رواه الترمذي و ابوداود، كاتی منداله كانتان ته مه نیان بووه هفت سالان په رمانیان پی بكن بقره نویژكړدن، وه له ته مه نی ده سالی له سر نویژنه كړدن لیان بده و جیكه ی خه وتنیان لیک جیا بكه نه وه، نه وه ك په وشتیان تیک بچن.

هروه ها نه بی دایكو باوك له هفت سالی وه منداله كانیان فیری په وشتی نیسلامه تی بكن، فیری ووشه ی شاده و نیمانیان بكن، فیری پوكنی نیمان و نیسلامیان بكن، فیری ناسینی خولو پیغه مبه ریان بكن: كه یك خدا هه یه ناوی (الله) یه، هه موو بوونه وریك نه و دروستی كړوه.

هه م پیغه مبه رﷺ ناوی (محمد) هﷺ، له (مكه) ی پیړز له دایك بووه، له (مدینه) ی پیړز وه فاتی كړوه، له ته مه نی چل سالی دا بووه ته پیغه مبه ر، له شه ستوسن سالی دا وه فاتی كړوه، له ناوی وی هیچ پیغه مبه ريك نه، وه ثابینی نیمه ناوی نیسلامه، خوی گه وړه په رمویه تی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا﴾ نه ی خاوه ن باوه پان خوتان و خزمو كه ستان له ناگری نوزخ پیاریزن.

﴿باسی نویژه كانی سوننه ت﴾

﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ: **أَنْظُرُوا هَلْ لِعَبْدِي مِنْ تَطَوُّعٍ؟ فَإِنْ كَانَ لَهُ تَطَوُّعٌ قَالَ: أَتَمُّوا لِعَبْدِي فَرِيضَتَهُ مِنْ تَطَوُّعِهِ** رواه ابوداود، پیغه مبه رﷺ په رموی: له پوزی قیامت كه به نده له به رده ستی خوا نه وه ستی نویژه كانی ناته واره، خوی گه وړه به فریشته كان نه په رموی: ته ماشا بكن ثایا به نده ی من نویژنی سوننه تی هه نه؟ جا نه كره سوننه تی هه بون، نه په رموی: ناته واری نویژه واجبه كانی- كه نه یزانیوه- له و سوننه تانه بوی ته واره بكن. نینجا بزافه: خیری هر واجبیك به قه ده هفتا سوننه ته.

وَالصَّلَوَاتُ الْمَسْنُونَاتُ خَمْسٌ: الْعيدان، وَالْكُسُوفان، وَالْإِسْتِسْقَاءُ.
وَالسُّنُّ الثَّابِتَةُ لِلْفَرَائِضِ سَبْعَ عَشْرَةَ رَكْعَةً: رَكْعَتَا الْفَجْرِ، وَأَرْبَعٌ قَبْلَ الظُّهْرِ وَرَكْعَتَانِ
بَعْدَهَا، وَأَرْبَعٌ قَبْلَ الْعَصْرِ، وَرَكْعَتَانِ بَعْدَ الْمَغْرِبِ،

(وَالصَّلَوَاتُ الْمَسْنُونَاتُ) نه نویتانهی سوننه تنو به جه ماعه تیش نه کرین (خَمْسٌ) پینجن:
(الْعيدان) نویتى جه نى په مه زانو قوربان (وَالْكُسُوفان) نویتى پوزگيران و مانگگيران
(وَالْإِسْتِسْقَاءُ) نویتى دواکردنى باران.

(وَالسُّنُّ) نه سوننه تانهی به جه ماعت ناکرینو (الثَّابِتَةُ لِلْفَرَائِضِ) به ستراونه ته وه
به نویتو واجبه کان (سَبْعَ عَشْرَةَ رَكْعَةً) هه فده په کعتن:

(رَكْعَتَا الْفَجْرِ) دوو په کعتى پيش نویتى به یانى: نیه تی سوننه تی پيش نویتى به یانى
لی دیتى، له دواى فاتحه له په کعتى به کم (قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ) و له په کعتى دوهم
(قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ) نه خوینى ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: رَكْعَتَا الْفَجْرِ خَيْرٌ مِنَ
الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا﴾ رواه مسلم، پیغه مبه رﷺ فه رموی: دوو په کعتى پيش نویتى به یانى
له هه موو دوناو له وهی له دوناو دایه باشته.

(وَأَرْبَعٌ قَبْلَ الظُّهْرِ) چوار په کعت پيشی نویتى نیوه پو (وَرَكْعَتَانِ بَعْدَهَا) دوو په کعت له
دواى نویتى نیوه پو ﴿عَنْ أُمِّ حَبِيبَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: مَنْ حَافَظَ عَلَى أَرْبَعٍ قَبْلَ
الظُّهْرِ وَأَرْبَعٍ بَعْدَهَا حَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى عَلَى النَّارِ﴾ رواه اصحاب السنن، پیغه مبه رﷺ
فه رموی: هر که سیک به رده وام چوار په کعت پيش نویتى نیوه پو چوار په کعت دواى
نویتى نیوه پو بکا، خوی گه وه له ناگری نوزده قه ده غه ی نه کا. که واپوو: نیه تی
سوننه تی پيش نیوه پو، سوننه تی دواى نیوه پو لی دیتى.

﴿نَاكِدَارِي﴾: پيش جومعه دوو په کعت، یان چوار په کعت سوننه تن، هه روه ها له دواى
جومعه ش چوار په کعت سوننه تن.

(وَأَرْبَعٌ قَبْلَ الْعَصْرِ) چوار په کعت پيش نویتى عسر سوننه تن، نیه تی سوننه تی
پيش عسری لی دیتى ﴿عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: رَحِمَ اللَّهُ امْرَأَةً صَلَّى قَبْلَ
الْعَصْرِ أَرْبَعًا﴾ رواه الترمذی، پیغه مبه رﷺ فه رموی: خوا په هم به و که سه بکا: که پيش
نویتى عسر چوار په کعت سوننه تن نه کا.

جا بزانه: دوو په کعت تیش پيش نویتى عسر هر سوننه تن ﴿عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ
كَانَ يُصَلِّي قَبْلَ الْعَصْرِ رَكْعَتَيْنِ﴾ رواه ابوداود، پیغه مبه رﷺ پيش نویتى عسر
دوو په کعتى نه کردن.

(وَرَكْعَتَانِ بَعْدَ الْمَغْرِبِ) دوو په کعت له دواى نویتى مه غریب سوننه تن به نیه تی
سوننه تی پاش مه غریب.

وَلَا تَبْعُدُ الْعِشَاءَ يُؤْتِرُ بِوَاحِدَةٍ مِنْهُنَّ. وَثَلَاثُ نَوَافِلَ مُؤَكَّدَاتٍ: صَلَاةُ اللَّيْلِ،

(وَلَا تَبْعُدُ الْعِشَاءَ) سَنَ پَرِهَكهت پاش نوښځی عیښا سوننه تن (يُؤْتِرُ بِوَاحِدَةٍ مِنْهُنَّ) یه کیکیان له و سنیانه به تاك نه کا (هر وهك باسی نه کهین)، دووه کانی تریش - که له پیش (وَتَر) نه کریڼ - نیه تی سوننه تی پاش عیښای لی دینتی، ټینجا له و حه فده یه ده بیان پیغه مبر علیه السلام به رده وام کړدونی و پټیان نه گوته: (مؤکده):

﴿عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: حَفِظْتُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ عَشْرَ رَكَعَاتٍ: رَكَعَتَيْنِ قَبْلَ الظُّهْرِ وَرَكَعَتَيْنِ بَعْدَهَا، وَرَكَعَتَيْنِ بَعْدَ الْمَغْرِبِ فِي بَيْتِهِ، وَرَكَعَتَيْنِ قَبْلَ صَلَاةِ الصُّبْحِ﴾ رواه الشيخان، (ابن عمر) خوا لییان بلای بی، فرموی: ده پهره کی تی سوننه تم له پیغه مبر علیه السلام وهرگرتون که به رده وام نه یکردن: دوو پهره کی تی پیش نیوه پږ و دوو پهره کی تی پاش نیوه پږ، دوو پهره کی تی پاش مه غریب له ماله وه، دوو پهره کی تی پاش عیښا له ماله وه، دوو پهره کی تی پیش نوښځی به یانی.

﴿بَاسِی نَوِیځی ووتر﴾

(وَتَر): نوښځی که له شه وږدا به تاك نه کریڼ، لای که می یه ک پهره که ته و لای نځوی یانزه پهره که ته، به لام ووتری ته ولو به لای که می سَنَ پهره که ته: نیه تی نوښځی ووتری لی دینتی، له پهره که تی یه که م پاش فاتحه سوږه تی (سَبَّحَ اسْمَ رَبِّكَ) بخوښتی و له پهره که تی دوو م پاش فاتحه سوږه تی (قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ)، ټینجا سوننه ته پاش ته حیات سه لام بداته وه، پهره که تی سَنَ یه م به تاك بکاو سوږه تی (قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ) و (قُلْ أَغْوَدُ بِرَبِّ الْفَلَقِ) و (قُلْ أَغْوَدُ بِرَبِّ النَّاسِ) له پاش فاتحه بخوښتی و له پاش ته حیات سه لام بداته وه.

﴿عَنْ خَارِجَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: إِنَّ اللَّهَ أَمَدَكُمْ بِصَلَاةٍ هِيَ خَيْرٌ لَكُمْ مِنْ حُمْرِ النَّعَمِ وَهِيَ الْوُتْرُ فِيمَا بَيْنَ الْعِشَاءِ إِلَى طُلُوعِ الْفَجْرِ﴾ رواه الحاكم، پیغه مبر علیه السلام فرموی: خوی گوره نوښځی کی تی دلوته ټیوه له ووتری سوږ خیری نځرتره، ناوی ووتره، کاته که ی له نیوان کړدنی نوښځی عیښایه تا دهر که وتنی به بیان.

جا بزانه: ووتر به ته نهایی نه کریڼ، ته نها له (پهره زان) دا سوننه ته به جه ماعت بکریڼ. ﴿پاشکو﴾: بزانه: له پیش نوښځی (مغرب) و پیش نوښځی (عشاء) دوو پهره کی تی سوننه تن ﴿عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُقْلٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: بَيْنَ كُلِّ أَذَانَيْنِ صَلَاةٌ﴾ رواه الشيخان، پیغه مبر علیه السلام فرموی: له نیوان گشت بانگو نیقامه ټیکا نوښځی کی سوننه ته هیه.

﴿بَاسِی شَه و نوښځ﴾

(وَلَا تَبْعُدُ نَوَافِلَ) سَنَ سوننه تی تر (مؤکدات) نځر خیرن و پیغه مبر علیه السلام به رده وام کړدونی: یه که م: (صَلَاةُ اللَّيْلِ) نوښځی شه وږ به نیه تی شه و نوښځ، پیغه مبر علیه السلام فرموی: تی:

وَصَلَاةُ الصُّحَى، وَصَلَاةُ التَّرَاوِجِ.

﴿أَفْضَلُ الصَّلَاةِ بَعْدَ الْفَرِيضَةِ صَلَاةُ اللَّيْلِ﴾ رواه مسلم، له هه موو نوږڅك گوره تر له دواى

نوږڅى واجب نوږڅى شه وه.

جا نه گره شه نوږڅه له پښ نوسن بكرى پښى نه گوتړئ: (شه ونوږڅ)، وه نه گره له دواى نوسن بكرى پښى نه گوتړئ: (تَهَجُّد)، جا نه مه يان له هه موويان خيرتره، ښجا لای كه مى شه ونوږڅ دوو په كچه ته، لای نڅړى ديارى نه كړوه.

جا بزافه: سوننه ته بق شه كه سهى شه ونوږڅ نه كا: نوږڅى (وټر) بخاته دواى هه موو نوږڅه كان، چونكه پښه مبر ﷺ وای فرمووه، هه روه ما پښه مبر ﷺ فرموويه تى: ﴿مَنْ خَافَ أَلَّا يَقُومَ مِنْ آخِرِ اللَّيْلِ فَلْيُوتِرْ أَوَّلَهُ، وَمَنْ طَمَعَ أَنْ يَقُومَ آخِرَهُ فَلْيُوتِرْ آخِرَ اللَّيْلِ فَإِنَّ صَلَاةَ آخِرِ اللَّيْلِ مَشْهُودَةٌ وَذَلِكَ أَفْضَلُ﴾ رواه مسلم، نه گره به كيك ترسا له كوتايى شه له خه وه لنه ستن، با پښ نوسن نوږڅى (وټر) بكا، وه نه گره به ته مابو مه لېستن، با له كوتايى شه وه لېستن و نوږڅى (وټر) بكا، چونكه بقى نه بيته (وټر) (تَهَجُّد)، شه وشيويه خيرتره.

﴿بَاسَى چيشته نوږڅ﴾

دووه م: (وَصَلَاةُ الصُّحَى) نوږڅى چيشته نكاوه: لای كه مى دوو په كچه ته، لای نڅړى هشت په كچه ته، كه پوڅ به قه د پميك به رز پووه تا نيوه پو ماوهى هيه، به لام به لای كه مى تو چوار په كچه ته هر بكه ﴿عَنْ لُعَيْمِ بْنِ هَمَارٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: يَا ابْنَ آدَمَ لَا تُعْزِزْنِي مِنْ أَرْبَعِ رَكَعَاتٍ فِي أَوَّلِ نَهَارِكَ أَكْفِكَ آخِرَهُ﴾ رواه احمد والترمذي، خواى گوره له هه ديسنكي قودسى دا فرموويه تى: شهى ناده ميزاد له بېرم مه كه چوار په كچه ته نوږڅم بق بكه له سه رته تاي پوڅه كه ت، منيش نه تپاريزم تا كوتايى پوڅه كه ت. جا نه مه شيان نيه تى چيشته نوږڅى لى دينى.

﴿بَاسَى نوږڅى ته پراوڅ﴾

سى يهم: (وَصَلَاةُ التَّرَاوِجِ) نوږڅى ته پراوڅه، له شه وانى مانگى په مه زاندا له دواى نوږڅى عيشا تا دهر كه وتنى به بيان ماوهى هيه ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: مَنْ قَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَاجْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ﴾ رواه الشيخان، پښه مبر ﷺ فرمووى: هر كه سبتك له شه وانى په مه زاندا خواپه رستى بكا، خوا له گونامى پلېرېوى خوش نه بن.

ښجا بزافه: ژماره تېراوڅ له هر چوار مه زه به كاند: بيست په كچه ته ﴿عَنْ يَزِيدَ بْنِ رومان رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: كَانَ النَّاسُ فِي زَمَنِ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَقُومُونَ فِي رَمَضَانَ ثَلَاثَ وَعِشْرِينَ رَكْعَةً﴾ رواه الامام مالك، له سه رده مى نيمامى (عمر) دا خوا تېرې بلى بى - موسولمانان بيست و سى

(فصل) وَشَرَايُطُ الصَّلَاةِ قَبْلَ الدُّخُولِ فِيهَا خَمْسَةُ أَشْيَاءَ: طَهَارَةُ الْأَغْضَاءِ مِنَ الْحَدَثِ

په كچه تيان نوښت نه كړن له شه واني پده زاندا- واته: سييان (وټس) بون- (سه حابه) پتغه مبريش ﷺ- خا تيان پاني- هه موويان به م دانانه ي نيمامي (عومر) پزى بون.

به لام هه شت په كچه تيش ته پلويح دروسته و حديسه كې به هيژه ﴿عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: صَلَّى بِنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي رَمَضَانَ ثَمَانِ رَكَعَاتٍ ثُمَّ أَوْتَرَ﴾ رواه ابنا خزيمه وحبان فى صحيحهما، (جابر) نه فرموي: پتغه مبريش ﷺ له شه واني پده زاندا هه شت په كچه ت سوننه تي پي كړين، نينجا نوښت وده تری كړد. هه روه ها گيړانه وه ي (بخاري) و (مسلم) له (عائشة) له و حديسه نزيكه.

ديسان بزانه: واجبه له هه موو دوو په كچه تيك سه لام بدرتته وه، با نيه تي ته پلويحي لاييتي، سوننه ته: ته پلويح به جه ماعت بكرين.

﴿ناگاداري﴾: نه گهر نه و سوننه تانه ي باسما ن كړدن كاتيان به سر چوو و نه كران، سوننه ته قهزا بكرتته وه، چونكه پتغه مبريش ﷺ فرمويته: ﴿مَنْ نَامَ عَنِ الْوُتْرِ أَوْ نَسِيَ فَلْيَصِلْ إِذَا ذَكَرَ وَإِذَا اسْتَيْقَظَ﴾ رواه الترمذي، هه ركه سيك نوست وده تری نه كړد، يان له پيري چوو، با بيكا كاتى هاته وه پيري به خه بر هات.

هه روه ها دروسته: سوننه ته پيش نوښت په كان بخړتته دواى نوښت كه ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا فَاتَتْهُ الْأَرْبَعُ قَبْلَ الظُّهْرِ صَلَّاهُنَّ بَعْدَ الرُّكْعَتَيْنِ بَعْدَ الظُّهْرِ﴾ رواه الترمذي، كاتى پتغه مبريش ﷺ فريا نه كه وتبا چوار په كچه ته كې پيش نيوه پو بكا، له دواى نه و دوو په كچه ته سوننه ته ي دواى نيوه پو نه ي كړن.

﴿پاشكو﴾: پتغه مبريش ﷺ فرمويته: ﴿صَلَاةُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ مَثْنَى مَثْنَى﴾ رواه ابوداود، سوننه ته كاني شه وي و پوښى دوو په كچه ت دوو په كچه ت نه كړين. واته: له دواى دوو په كچه ت حيات نه خوښي و سه لام نه داته وه.

﴿فصل: له باسي مهرجه كاني دروستبوونى نوښت﴾

(وَشَرَايُطُ الصَّلَاةِ) نه و مهرجانه ي دانراون پو دروستبوونى نوښت (قَبْلَ الدُّخُولِ فِيهَا) پيش ده ست پي كړنى نوښت تا كوتاي نوښت (خَمْسَةٌ) پينج مهرجن:

يه كه م: (طَهَارَةُ الْأَغْضَاءِ) پاكي هه موو نه ندماه كانه (مِنَ الْحَدَثِ) له بئ ده ست نوښتي كوره و بچوك ﴿عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: لَا يَقْبَلُ اللَّهُ صَلَاةَ بَغِيرِ طَهْوَرٍ﴾ رواه اصحاب السنن، پتغه مبريش ﷺ فرموي: به بئ له ش پاكي له بئ ده ست نوښتي كوره و بچوك، خواى كوره هيج نوښت وده راگرئ.

جا نه گهر كه سيك به بئ ده ست نوښتي كوره، يان بچوك نوښتي كړد، نه بئ دويو باره ي بكا ته وه، هه روه ها نه گهر له ناو نوښت دا بئ ده ست نوښت بو، هه ر نه بئ دويو باره ي

وَالنَّجَسِ، وَسَتْرُ الْعَوْرَةِ بِلِبَاسٍ طَاهِرٍ، وَالْوُقُوفُ عَلَى مَكَانٍ طَاهِرٍ،

بَكَاتِهِ عَنِ عَلِيِّ بْنِ طَلْحَةَ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: إِذَا فَسَأَ أَحَدُكُمْ فِي الصَّلَاةِ فَلْيَنْصَرِفْ وَلْيَتَوَضَّأْ وَلْيَعِدِّ الصَّلَاةَ عَنِ رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ، يَتَغَمَّبُهُ عَنِ فَرَمُوِي: كَاتِي يَكْتَلُ لَهُ نِيَّوَهُ لَه نَاو نَوِيژْدَا بَايَه كِي لِي دَه رَجُو، بَا وَا ز لَه نَوِيژْدَه كِي بِيْنِي وَ دَه سَتَنُوِيژ بِشُوْرِيْتَه وَ دَه نَوِيژْدَه كَش دُو بَارَه بَكَاتَه وَ.

(وَالنَّجَسِ) هَرُو هَا نَه بِي لَه شَو بَه رُكِي پَاك بِيْن لَه هَمُو پِيْسِيَه ك، يَتَغَمَّبُهُ عَنِ بَه نَافَرَه تِيْ كِي فَرَمُو: عَنِ إِذَا أَقْبَلَتِ الْحَيْضَةُ فَدَعِيَ الصَّلَاةَ، وَإِذَا أَذْبَرَتْ فَأَغْسِلِي عَنكَ الدَّمَ وَصَلِي عَنِ رَوَاهُ الشَّيْخَانِ، كَاتِي خَوِيْنِي حَه يَز پُوِي تِيْ كَرْدِي وَ ز لَه نَوِيژ بِيْنَه وَ كَاتِي كُوْتَا بِي حَه يَز هَات نَه وَ خَوِيْنَه ي پُرْ زَاوَه تَه لَه شَو بَه رُكْت بِيْشُوْرَه وَ نَوِيژ بَكَه.

كَه وَابُو: نَه كَه ر لَه نَاو نَوِيژْدَا جَلِي، يَان لَه شِي پِيْس بُو، نَوِيژْدَه كِي نَه بِيْئُو نَه بِي دُو بَارَه ي بَكَاتَه وَ، هَرُو هَا نَه كَه ر لَه پِيْش نَوِيژ كَرْدَن پِيْسِيَه كِي پِيْوَه بُو، بَه لَام نَه يَزَانِي وَ نَوِيژِي كَرْد، هَر نَه بِي دُو بَارَه ي بَكَاتَه وَ.

دُووَم: (وَسَتْرُ الْعَوْرَةِ) عَه پَرَه تِي دَابِيْوشِي (بِلِبَاسٍ طَاهِرٍ) بَه پُرْ شَاكِتِي پَاك، پَه نَكِي پِيْسِيَه ي تِيْ دَا دِيَار نَه بِيْن، جَا بَزَانَه: عَه پَرَه تِي نَافَرَه ت: جَكَه لَه پَرُو خَسَارُو لَه پَه دَه سَتِي هَمُو لَه شِي عَه پَرَه تَه عَنِ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: أَلَهَا سَأَلَتِ النَّبِيَّ ﷺ: أَتُصَلِّي الْمَرْأَةُ فِي دِرْعٍ وَخِمَارٍ؟ قَالَ: إِذَا كَانَ الدَّرْعُ سَابِقًا يُغَطِّي ظَهْرَ قَدَمَيْهَا عَنِ رَوَاهُ ابُو دَاوُد وَ صَحْحَه الْحَاكِمُ عَلَى شَرْطِ الْبُخَارِيِّ، ثَا يَا دُرُوسْتَه نَافَرَه ت نَوِيژ بَكَا بَه دَه سَتَمَالِيْ كَه وَ كَه سَه رُو كَه رَدَه نِي دَابِيْوشِي، لَه كَه لَ كَرَا سِيْ كِي دَرِيْژ؟ يَتَغَمَّبُهُ عَنِ فَرَمُوِي: بَه لِي، بَه وَ مَه رَجَه ي كَرَا سَه كَه نَه وَ دَه نَدَه دَرِيْژ بِيْن: پِيْشْتَه پِيْنِي دَابِيْوشِي.

كَه وَابُو: هِيْج نَه دَامِيْ كِي نَافَرَه ت - هَه تَا بَه رَه پِيْنُو مَوُوَه كَانِي سَه رِيْشِي - نَابِيْ دِيَار بِيْن، چُونَكَه نَوِيژْدَه كِي دُرُوسْت نَابِيْ.

وَه عَه پَرَه تِي پِيَاو نِيْوَان نَاوَكُو نَه رُوْتِيَه تِي عَنِ جَابِرٍ عَنِ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: إِذَا كَانَ الثَّرْبُ وَاسِعًا فَخَالَفَ بَيْنَ طَرَفَيْهِ، وَإِنْ كَانَ ضَيْقًا فَاتَّزَزَ بِهِ عَنِ رَوَاهُ الشَّيْخَانِ، يَتَغَمَّبُهُ عَنِ فَرَمُوِي: نَه كَه ر جَلَه كَت بَه رِيْن بُو، خُوْتِي لَه نَاو بِيْجَه، وَ نَه كَه ر تَه سَك بُو - وَ هَك پَه شَتَه مَال - لَا ي خَوَارَه وَ هَتِي پِيْن دَابِيْوشَه. (نَاشَكْرَا يَه: مَه بَه سَت بَه پَه شَتَه مَالِي خَوَارَه وَ: دَابِيْوشَه رِي نِيْوَان نَاوَكُو نَه رُوْتِيَه).

سَيِيْهَم: (وَالْوُقُوفُ عَلَى مَكَانٍ طَاهِرٍ) نَه وَ شُوِيْنَه ي نَوِيژِي لَه سَه ر نَه كَا نَه بِي پَاك بِيْن عَنِ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ قَالَ أَعْرَابِيٌّ فِي الْمَسْجِدِ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: دَعُوهُ وَهَرِّقُوا عَلَى بَوْلِهِ سَجَلًا مِنْ مَاءٍ عَنِ رَوَاهُ الشَّيْخَانِ، پِيَاوِيْ ك مِيْزِي لَه نَاو مَزَكَه وَ ت كَرْد، يَتَغَمَّبُهُ عَنِ

وَالْعَلَمُ بِدُخُولِ الْوَقْتِ، وَاسْتِقْبَالُ الْقِبْلَةِ. وَيَجُوزُ تَرْكُ الْقِبْلَةِ فِي حَالَتَيْنِ:
فِي شِدَّةِ الْخَوْفِ، وَفِي التَّافِلَةِ فِي السَّفَرِ عَلَى الرَّاحِلَةِ.

فهرموی: وازی لیبتینو دولجه کی ناو برزیننه سر میزکه کی. واته: چونکه مزگهوت
شوینی نویژه نه بی پاک بی.

چوارهم: (وَالْعَلَمُ بِدُخُولِ الْوَقْتِ) نه بی بزانی: کاتی نویژه هاتوه، خوای گه وره
فهرمویه تی: ﴿إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا﴾ به راستی نویژه له سر
خاوهن باوه پان نووسراوه کاتی بق داندراوه. که وابوو: دروست نیه پیش هاتنی
کاتی نویژه، نویژه بکا.

پینجهم: (وَاسْتِقْبَالُ الْقِبْلَةِ) پووکرده قیبله، خوای گه وره فهرمویه تی: ﴿قَوْلٌ وَجْهَكَ
شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ﴾ له نویژکردنا پووی خوت بکه لای (الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ). مه به ست: مالی
خواه له مه که کی پیرژ.

﴿پوو نه کرده قیبله، نویژی ناو نو تو مبیل﴾

(وَيَجُوزُ) دروسته (تَرْكُ الْقِبْلَةِ) پوو له قیبله نه کره (فِي حَالَتَيْنِ) له دوو کاتدا:
یه که م: (فِي شِدَّةِ الْخَوْفِ) له و کاته ی ترس مه یه: جا له دوژمن، یان له شتیکی تر، خوای
گه وره نه فهرموی: ﴿فَإِنْ خِفْتُمْ فَرِجَالًا أَوْ رُكْبَانًا﴾ نه گه ر که وتنه مه ترسی نویژه که تان
بکه ن به پیاده بی، یان، به سواری، جا پووتان له قیبله بی، یان نا. که وابوو: به پتگی
خوی دا پاشه کاو نویژی فه رز نه کا، جا نه گه ر نه ی توانی پوکووع و سوجه ببا، ناماژه یان بق
نه کاو، دوو باره کردنه وهی نویژی ناوی، هه روه که له نویژی ترسد باسی نه که نی.

دووم: (وَفِي التَّافِلَةِ) له نویژی سوننه تدا دروسته پوو له قیبله نه کا، هه رچه ند
ترسیشی نه بی (فِي السَّفَرِ) که له سه فهر بی، واته: به پتگه دا برپاو سوننه ت بکا.

هه روه ها (عَلَى الرَّاحِلَةِ) به سواری وولاغیش دروسته پیتوار نویژی سوننه ت بکا، هه رچه ند
ترسیشی نه بی و وولاغه که یشی برپا، به لام نه گه ر ترسی نه بو، نویژی فه رز به م شیوه یه ی
دووم دروست نیه ﴿عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُصَلِّي عَلَى رَاحِلَتِهِ حَيْثُ تَوَجَّهَتْ بِهِ،
فَإِذَا أَرَادَ الْفَرِيضَةَ نَزَلَ فَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ ﴿رواه الشيخان، پیغه مبه ر ﷺ له سر پشنتی
وولاغه که ی نویژی سوننه تی نه کرد، جا هه ر کاتی ویستبای نویژی فه رز بکا، دانه به زی و
پووی له قیبله نه کردو نویژه فه رزه که ی نه کرد.

جا بزافه: پیتواری سوارو پیتواری پیاده، نه بی بق نویژدابه ستن پوویان له قیبله بکه ن،
هه روه ها پیتواری پیاده نه بی له پوکووع و سوجه دش پوو له قیبله بکاو به ته واویش
بیانکا، به لام پیتواری سوار هه ر ناماژه یان بق بکا دروسته و نایه وی پووی له قیبله بی.

(فَصَلِّ) وَأَرْكَانُ الصَّلَاةِ ثَمَانِيَةٌ عَشَرٌ رُكْنًا: النِّيَّةُ، وَالْقِيَامُ مَعَ الْقُدْرَةِ، وَتَكْبِيرَةُ الْإِحْرَامِ،

﴿پاشکوه﴾: لهو چه دیسه بزمان دهر کهوت که کردنی نویژی فیه رز دوسته: له ناو فیه که، یان که شستی، یان توتومبیل، بهو مەرجه ی پوو له قبیله بکاو سوجهو پوکووع به ته ولوی ببا، جا نه گهر نه وانه له قبیله لایاندا، واجبه نویژ که ره که به زووترین کات خوی بسوریتیتته وه لای قبیله، به لام نه گهر نه گونجا پوو له قبیله بکا، یان پوکنه کانی نویژ ته ولو بکا، نهو کاته واجبه: دابه زئی و نویژ بکا، جا نه گهر نه گونجا دابه زئی، دیسان واجبه: به هەر شیوه یه ک هه بئ، نویژه که ی بکاو دوائی دو یاره ی بکاته وه ﴿عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُسَبِّحُ عَلَى الرَّاحِلَةِ... غَيْرَ أَنَّهُ لَا يَصَلِّي عَلَيْهَا الْمَكْتُوبَةَ ﴿رواه الشيخان، پیغه مبه ر ﷺ به سولری وولاغ نویژی سوننه تی نه کرد، به لام نویژی واجبی له سهر پشستی وولاغ نه نه کرد. (واته: چونکه سوجهو پوکووعی له سهر ناگونجی).

﴿فَصَلِّ: له باسی چۆنیه تی و، پوکنه کانی نویژ﴾

(وَأَرْكَانُ الصَّلَاةِ) نهو به شانیه نویژیان لی پیک دئ (ثَمَانِيَةٌ عَشَرٌ رُكْنًا) مه ژده به شن،

پنیا ن نه گوتری پوکنی نویژ:

یه کهم: (النِّيَّةُ) نیه ته نیه ته ﴿عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ ﴿رواه الشيخان، پیغه مبه ر ﷺ فهرمووی: ههر کرده وه یه کی خواپه رستی بئ، به نیازی ناو دل نه بی دانامه زئی.

ئینجا بزانه: پیویسته بهو نیه ته هه موو نویژ که له یه کتری جیا بکه یه وه: ئایا فه رزه، یان سوننه ته؟ وه ناوی نویژه که چی یه؟ بۆ وینه: به دل بلی: (نیازم وه یه فه رزی نویژی نیوه پۆ نه کهم)، یان بلی: (سوننه تی پیش نیوه پۆ نه کهم). ئیتیر نایه وئ بلی: نه وه نده ره کهمه ته یه، یان بلی: بۆ خوا نه یکه م، به لکو سوننه ته، هه روه ها سوننه ته پیش (الله اکبر): نیه ت به زوبان بگوتری، بۆ نه وه ی یارمه تی دل بدا.

دووم: (وَالْقِيَامُ مَعَ الْقُدْرَةِ) پاره ستانه به پیوه له نویژه فه رزه کاندای بۆ فاتیه خویندن نه گهر توانای هه بئ، وه سوننه ته به قه دیه ک بست قاچه کانی لی ک نوور بن ﴿عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: صَلِّ قَائِمًا فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فَقَاعِدًا ﴿رواه البخاری، پیغه مبه ر ﷺ فهرمووی: نویژ به پیوه بکه، جا نه گهر توانات نه بو، به دانیش تووی بیکه.

سسی یه م: (وَتَكْبِيرَةُ الْإِحْرَامِ) به گوتنی (الله اکبر) نویژ دابه سستی ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: إِذَا قُمْتَ إِلَى الصَّلَاةِ فَكَبِّرْ ﴿رواه الشيخان، پیغه مبه ر ﷺ فهرمووی: کاتی ویست نویژ دابه سستی، بلی: (الله اکبر).

﴿ناگاداری﴾: نیه تی نویژ نه بی له گه ل گوتنی (الله اکبر) بئ، به لام نقد له زانایان فهرموویانه: دوسته له پیش گوتنی (الله اکبر) نیه ت بیتن.

وَقَرَاءَةُ الْفَاتِحَةِ، وَ(بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) آيَةُ مِنْهَا، وَالرُّكُوعُ، وَالطُّمَأْنِينَةُ فِيهِ،
وَالرُّفْعُ وَالْإِعْتِدَالُ، وَالطُّمَأْنِينَةُ فِيهِ، وَالسُّجُودُ، وَالطُّمَأْنِينَةُ فِيهِ، وَالْجُلُوسُ بَيْنَ السُّجُودَيْنِ،

چوارهم: (وَقَرَاءَةُ الْفَاتِحَةِ) خويندنی سوږهتی فاتحيه له هه موو په کچه ټيکدا ﴿عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِأَمِّ الْقُرْآنِ ﴿رواه الشيخان، پيغه مبرر ﷺ﴾
فهرموي: نوښی نه وکسه دروست نيه که فاتحيه له ناو نوږدا نه خوښی.

(و) هه روه ها خويندنی (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) له پيش فاتحيه واجبه و (آيَةُ مِنْهَا) نايه ټيکي فاتحيه ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) إِخْلَذَى آيَاتِهَا ﴿رواه الدارقطني، پيغه مبرر ﷺ﴾ فهرموي: (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) نايه ټيکي فاتحيه.

پينجهم: (وَالرُّكُوعُ) ږکوع برده. شه شهم: (وَالطُّمَأْنِينَةُ فِيهِ) خوراکرته له ږکوع، واته: پشت و نه ستوی و هک يه ک پاست بڼ و به هردو د هسه کانی نه ژتويه کانی بگریو په نجه کانی د هسستی بهرو قبيله بڼ. هه هفتم: (وَالرُّفْعُ) هه لسانه و هيه له ږکوع (وَالْإِعْتِدَالُ) نه بڼ له هه لسانه و هيه پاست ږاږوه ستی. هه شتم: (وَالطُّمَأْنِينَةُ فِيهِ) خوراکرته له هه لسانه و هيه: تا هه موو نيسفانه کانی نه چنه وه ناو جومگي خويان ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: ثُمَّ ارْكَعْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ رَاكِعًا ثُمَّ ارْفَعْ حَتَّى تَعْتَدِلَ قَائِمًا ﴿رواه الشيخان، پيغه مبرر ﷺ﴾ فهرموي: دواى فاتحيه خويندنی ږکوع بيه و خوت ږاږگره له ږکوع، نينجا هه لسه وه تا به پټوه پاست ږانه و هسستی.

نويه م: (وَالسُّجُودُ) سوچه برده دوچار له هه موو په کچه ټيکدا به م جوړه ي که پيغه مبرر ﷺ فهرمويه تی: ﴿أَمَرْتُ أَنْ أَسْجُدَ عَلَى سَبْعَةِ أَعْظُمٍ: عَلَى الْجَبْهَةِ، وَأَشَارَ بِيَدِهِ إِلَى أُنْفِهِ، وَالْيَدَيْنِ، وَالرُّكْبَتَيْنِ، وَأَطْرَافِ الْقَدَمَيْنِ﴾ رواه الشيخان، فرمانم دراهو ته: سوچه بيه له سر هوت نيسقان: له سر نيوجاوان و لوتو هردو د هسستی و نه ژتو و په نجه کانی قاچ.

جا بزانه: نه بڼ سوچه له سر شتيکی وایي: که له گه لی هه لته سستته وه و نه بڼ لای خواره و ی بهر تر بڼ له لای سرى، واته: نه گهر په ږويه ک، يان ميژه ره که ی له سر نيوجاوانی بو، سوچه ی دروست نيه.

دهيم: (وَالطُّمَأْنِينَةُ فِيهِ) خوراکرته له سوچه دا تا گرانی سرى نه گاته شوینی سوچه، پيغه مبرر ﷺ فهرمويه تی: ﴿ثُمَّ اسْجُدْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ سَاجِدًا﴾ رواه الشيخان، نينجا سوچه بيه و خوت ږاږگره له سوچه دا، يانزهم: (وَالْجُلُوسُ بَيْنَ السُّجُودَيْنِ) دانيشته له نيوان هردو سوچه کاندا.

وَالطَّمَأْنِيَّةُ فِيهِ، وَالْجُلُوسُ الْأَخِيرُ، وَالتَّشَهُدُ فِيهِ، وَالصَّلَاةُ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ فِيهِ،
وَالتَّسْلِيمَةُ الْأُولَى، وَنَبْئَةُ الْخُرُوجِ مِنَ الصَّلَاةِ، وَتَرْتِيبُ الْأَرْكَانِ عَلَى مَا ذَكَرْنَاهُ.

دوانزهم: (وَالطَّمَأْنِيَّةُ فِيهِ) خُطْبَاگرتنه له و دانیشتنه دا تا به ته‌واوی پشمتی راست
نه بیته‌وه و ده‌سته‌کانی له سه‌ر پانه‌کانی دانه‌نو په‌جهمی ه‌م‌ردو ده‌سته‌کانی له نزیک
نه ژوتیه‌کانی دانه‌نی، پیغه‌مبه‌ر ﷺ ه‌رموویه‌تی: ﴿ثُمَّ ارْفَعْ حَتَّى تَطْمَنَ جَالِسًا﴾ رواه
الشیخان، دواى سوجه ه‌له‌سه‌وه تا به ته‌واوی دا نه‌نیشی.

سی‌زده‌م: (وَالْجُلُوسُ الْأَخِيرُ) دانیشتنه بـقـ ته‌حیاتی دواىـیـ.
چوارده‌م: (وَالتَّشَهُدُ فِيهِ) خویندنی ته‌حیاتی دواى‌یه له و دانیشتنه دا:

جا نه‌مه‌ش ده‌ققی نه‌و ته‌حیاته‌یه که (ابن عباس) -خوالتیان بلای بن- له پیغه‌مبه‌ر ﷺ
گیراویه‌تی‌وه: ﴿التَّحِيَّاتُ الْمُبَارَكَاتُ الصَّلَوَاتُ الطَّيِّبَاتُ اللَّهُ، أَلَسَلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ
وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، أَلَسَلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ
وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ﴾ رواه مسلم.

پانزهم: (وَالصَّلَاةُ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ) سه‌لاوات لیدانه له سه‌ر پیغه‌مبه‌ر ﷺ (فیه) له ته‌حیاتی
ناخیردا، جا به لای که‌می بلای: ﴿اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ﴾. به‌لام له دواى ته‌حیات-پیش
سه‌لامدانه‌وه- سوننه‌ته: به درئی سه‌لاوات لیداو بلای: ﴿اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى
آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ، وَبَارَكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ
عَلَى إِبْرَاهِيمَ فِي الْعَالَمِينَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ﴾ رواه مسلم عن ابی مسعود ﷺ.

ه‌روه‌ما له پاش نه‌و سه‌لاوات-پیش سه‌لامدانه‌وه- سوننه‌ته نه‌م دوعایه بخوینئ:
﴿اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ جَهَنَّمَ، وَمِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ،
وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَالِ﴾ رواه الشیخان.

شانزهم: (وَالتَّسْلِيمَةُ الْأُولَى) سه‌لامدانه‌وه‌ی یه‌که‌مه به لای راسته‌دا، چونکه پیغه‌مبه‌ر ﷺ
ه‌رموویه‌تی: ﴿تَحْرِيمُهَا التَّكْبِيرُ وَتَحْلِيلُهَا السَّلَامُ﴾ رواه اصحاب السنن، دابه‌ستنی نویژ
(الله اکبر) گوتنه، وه‌ده‌رچوون له نویژ سه‌لامدانه‌وه‌یه. واته: بلای: (السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ
اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ).

حه‌فده‌هم: (وَنَبْئَةُ الْخُرُوجِ مِنَ الصَّلَاةِ) نیه‌تی ده‌رچوونه له نویژ، به‌لام ه‌رمووده‌ی
راستتر نه‌وه‌یه: که نه‌و نیه‌ته پتویست نیه.

ه‌مژده‌هم: (وَتَرْتِيبُ الْأَرْكَانِ) پرزکردنی نه‌و هوکنا نه‌یه (عَلَى مَا ذَكَرْنَاهُ) به‌و شیوه‌یه‌ی
باسمان کرد: که له پیغه‌مبه‌ر ﷺ وه‌رگیراوه‌و ه‌رموویه‌تی: ﴿صَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي
أُصَلِّي﴾ رواه البخاری، نویژ بکن به‌و شیوه‌یه‌ی منتان بینویه نویژم ده‌کرد.

وَسُنُّهَا قَبْلَ الدُّخُولِ فِيهَا شَيْئَانِ: الْأَذَانُ وَالْإِقَامَةُ،

جا نه گهر به پیچیه وانه ی نهو پریزه نویژی کرد: وهك به قه سدی سوجه پیتش پوكووع ببا، نهو نویژه كه ی تیک نه چن و نه بی دووباره ی بکاته وه.

به لام نه گهر- به قه سدی نه بو- به هه له سوجه ی پیتش پوكووع برد، یان ته حیاتی پیتش فاتحه خویند، نویژه كه ی تیک ناچن، به لام هه رچی له دوی پزیتیکدانه كه کردویه تی به بی سود نه پواو نه بی بگه ریته وه سر پریزه كه ی خوی، جا نه گهر هه نه هاته وه بی ری كه پیزی تیک دلو، تا گه یشته وه هه مان پوكن- كه نه یكروه- با هه ر به رده وام بی و نهو پوكنه له جی نه كراوه كه نه ژمیردی، نهو ی به هه له ش کردبوی، دووباره نه یكاته وه، نینجا سوننه ته پیتش سه لامدانه وه سوجه ی سه هو ببا.

﴿بَاسِی بَانْگَو نِیقَامَه ت﴾

(وَسُنُّهَا) سوننه ته كانی نویژ (قَبْلَ الدُّخُولِ فِيهَا) پیتش دابه ستنی نویژ (شَیْئَانِ) دوو شتن: سوننه تی یه كه م: (الْأَذَانُ) بانگدانه بۆ هه ر پیتنج نویژه فه رزه كان، جا به ته نهایی نویژ بكا، یان به جه ماعت، له چۆل بی، یان له ناوه دانی، به و هه رجه ی كاتی نویژ هاتبی، پیغه مبه ر ﷺ فرموویه تی: ﴿إِذَا حَضَرَتِ الصَّلَاةُ فَلْيُؤْذَن لَكُمْ أَحَدُكُمْ﴾ رواه الشیخان، كاتی نویژ بوو، با یه كیک له ئیوه بۆتان بانگ بدا.

جا بزانه: له بهر نهو حه دیسه چه ند زانایه كه فرموویانه: بانگ (فَرَضُ الْكِفَايَةِ) یه، واته: له هه ر دئییه كنو له هه ر گه ره كیک نه بی بانگ بدری، نه گهر نا: هه موویان تاوانبار نه بن، وه نه بی بانگیژه كه پیاو بی و موسولمان بی و پووی له قیبله بی و به پیوه بی.

نه مه ش ده قی بانگه، كه له پیغه مبه ر ﷺ پیمان گه یشته و: ﴿اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، أَشْهَدُ أَنْ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ أَشْهَدُ أَنْ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ، حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ...﴾ (فَإِنْ كَانَ صَلَاةُ الصُّبْحِ) واته: نه گهر بانگه كه بۆ نویژی به یانی بوو ﴿قُلْتُ﴾ له دوی (حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ) بلی: ﴿الصَّلَاةُ خَيْرٌ مِنَ الثَّوْمِ الصَّلَاةُ خَيْرٌ مِنَ الثَّوْمِ، اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ﴾ رواه اصحاب السنن عن ابی محذور.

سوننه تی دووهم: (وَالْإِقَامَةُ) نِیقَامَه تکرده بۆ هه ر پیتنج فه رزه كان: جا به ته نهایی نویژ بكا، یان به جه ماعت، پیتش دابه ستنی نویژ پووی له قیبله بكاو به م ووشانه نِیقَامَه تی نویژ بكا: ﴿اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، أَشْهَدُ أَنْ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ، حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ، قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ، قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ، اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ﴾ رواه اصحاب السنن عن عبدالله بن زید الانصاري.

وَبَعْدَ الدُّخُولِ فِيهَا شَيْئَانِ: اَلتَّشَهُدُ اَلْأَوَّلُ، وَالْقُنُوتُ فِي الصُّبْحِ،

﴿بَاسِیْ وَهَلَامْدَانِ هُوَ بَانِگ﴾

هر که سیک گویى له بانگ، یان له نیقامت بوو، سوننه ته نه ویش وه کو بانگدهر ووشه کان بلی، به لام له کاتى ﴿حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ، حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ﴾ بلی: ﴿لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ﴾ رواه مسلم.

هر ودها له دواى بانگو له دواى نیقامت سوننه ته بانگدهر و نه وى گویى لی بده: سه لاوات لی بدهن، پیته مبر ﷺ فرمویه تی: ﴿إِذَا سَمِعْتُمُ النِّدَاءَ فَقُولُوا مِثْلَ مَا يَقُولُ الْمُؤَذِّنُ، ثُمَّ صَلُّوا عَلَيَّ، فَإِنَّهُ مَنْ صَلَّى عَلَيَّ صَلَاةَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ بِهَا عَشْرًا﴾ رواه مسلم واصحاب السنن، کاتى گویتان له بانگه وازی نویژ بوو- واته: بانگو نیقامت- نیویش وه کو بانگدهر که ووشه کان بلین، نینجا له دواى دا سه لاوام له سهر لی بدهن، چونکه هر که سیک یه که سه لاوام له سهر لی بدها، خواى گه وده ده په حمه تی به سهر دا نه بارینى.

هر ودها له دواى بانگو له دواى نیقامت سوننه ته بلی: ﴿اَللّٰهُمَّ رَبُّ هَذِهِ الدُّعْوَةِ التَّامَّةِ وَالصَّلَاةِ الْقَائِمَةِ اَنْتَ مُحَمَّدٌ اَلْوَسِيْلَةُ وَالْفَضِيْلَةُ وَاَبْعَثْهُ مَقَامًا مَّخْمُودًا الَّذِی وَعَدْتَهُ﴾ رواه البخارى. ﴿وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ عَنْهُ: اَلَهُ كَانَ- إِذَا سَمِعَ الْمُؤَذِّنُ يُقِيمُ الصَّلَاةَ- يَقُولُ: (اَللّٰهُمَّ رَبُّ هَذِهِ الدُّعْوَةِ التَّامَّةِ وَالصَّلَاةِ الْقَائِمَةِ صَلِّ عَلَیْ مُحَمَّدٍ وَآلِهِ سُوْلُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ)﴾ رواه ابن السنن، واته: که (ابوهریره) گویى له نیقامه تی نویژ نه بو بهم ووشانه ی پرابرو سه لاواتى لی ته دلو دوعاى بى پیته مبر ﷺ نه کرد.

﴿بَاسِیْ قُونُوْتُو، سُونْنَه ته کانی تری ناو نویژ﴾

نینجا که نیقامت ته واولو بوو مه لته ستن و نویژ داته به ستن، جا (وَبَعْدَ الدُّخُولِ فِيهَا) نه و سوننه تانه ی به شیکن له نویژو له پاش ده ست پیکردنى نویژن (شَیْئَانِ) دوو سوننه تن: سوننه تی یه که م: (اَلتَّشَهُدُ اَلْأَوَّلُ) ته حیاتی یه که م تا نه گاته (اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَیْ مُحَمَّدٍ) ﴿عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُجَيْتَةَ رَضِيَ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَامَ مِنْ اثْنَتَيْنِ مِنَ الظُّهْرِ لَمْ يَجْلِسْ بَيْنَهُمَا، فَلَمَّا قَضَى صَلَاتَهُ سَجَدَ سَجْدَتَيْنِ ثُمَّ سَلَّمَ﴾ رواه الشیخان، پیته مبر ﷺ دوو په که م تی نویژى نیوهری کردن و بى ته حیاتی یه که م دانه نیشت و مه لساوه، نینجا که نویژى ته واولو کرد، دوو سوجه ی سه هووى بردن و سه لامى دلوه.

سوننه تی دووهم: (وَالْقُنُوتُ) خویندنى (قونووتو) له سى شویندا: یه که م: (فِی الصُّبْحِ) له نویژى سبه یناندا که له پوکووى ناخبرى مه لساوه له دواى (سَمِعَ اللَّهُ- تَا- لَكَ الْحَمْدُ)، ﴿عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ عَنْهُ: مَا زَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَقْنُتُ فِي صَلَاةِ الصُّبْحِ حَتَّى يَفَارِقَ الدُّنْيَا﴾ رواه الدارقطنی والحاکم، پیته مبر ﷺ به رده وام له نویژى سبه یناندا قونووتى نه خویند تا وه فاتى کرد.

وَفِي الْوُثْرِ فِي النِّصْفِ الثَّانِي مِنْ رَمَضَانَ. وَهِيَئَاتُهَا خَمْسَ عَشْرَةَ خَصْلَةً: رَفَعَ الْيَدَيْنِ

دووه: نه گهر به لایه ک هاته سر موسولمانان، سوننه ته له هر پینچ فه پزه کاندای پاش
مه لسانه وه له پوکووی ناخیر: قونوت بخویند ری ﴿عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ لَا يَقْنُتُ إِلَّا إِذَا دَعَا لِقَوْمٍ أَوْ دَعَا عَلَى قَوْمٍ﴾ صححه ابن خزيمة، پیغه مبرر ﷺ له مه موو
نویزه فه پزه کاندای قونوتی نه نه خویند، مه گهر دوعای بۆ چه وساوان کردبای، یان دوعای له
سته مکاران کردبای. واته: تنها نه و کاته قونوتی نه خویند.

سینیم: (وَفِي الْوُثْرِ) له نویژی (وَتَرَدَا) که له پوکووی ناخیری مه لساوه - قونوت
سوننه ته (فِي النِّصْفِ الثَّانِي) له نیوهی دووه مدا (مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ) له مانگی په مه ران،
جیاوازی نیه: ته راویحی کردبی، یان نا.

﴿لَنَا كَادَارِي﴾: مه ندیک له زانایانی ثابینی فهرموویانه: بهرده وام قونوت له نویژی (وَتَرَدَا)
سوننه ته.

جا بزانه: له مه موو ووشه کانی قونوت خیرتر نه مه یه: ﴿عَنْ الْحَسَنِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: قَالَ: عَلَّمَنِي النَّبِيُّ ﷺ كَلِمَاتٍ أَقُولُهُنَّ فِي قُتُوبِ الْوُثْرِ﴾ حه زرده تی (حسن) کوپی نیامی (علی) حه ای مه
فهرموویه تی: پیغه مبرر ﷺ چهند ووشه یه کی فیر کردم که له قونوتی (وَتَرَدَا) بیان خوینم،
که نه مه یه: ﴿اللَّهُمَّ اهْدِنِي فِيمَنْ هَدَيْتَ، وَعَافِنِي فِيمَنْ عَافَيْتَ، وَكُوْنِي فِيمَنْ تَوَلَّيْتَ، وَبَارِكْ لِي فِيمَا أَعْطَيْتَ، وَقِنِي شَرَّ مَا قَضَيْتَ، فَإِنَّكَ تَقْضِي وَلَا يُقْضَى عَلَيْكَ، وَإِلَهُ لَا يُدْرَأُ مِنْ وَاَلَيْتَ، وَلَا يَعْرِ مِنْ عَادَيْتَ، تَبَارَكْتَ رَبَّنَا وَكَعَالَيْتَ، وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى النَّبِيِّ مُحَمَّدٍ ﷺ﴾ رواه البيهقي والترمذي والنسائي.

مه روه ما سوننه ته پیش سه لوات لیدان له دواي (وَكَعَالَيْتَ) بلی: ﴿فَلَلِكَ الْحَمْدُ عَلَى مَا قَضَيْتَ أَسْتَغْفِرُكَ وَأُغْوِبُ إِلَيْكَ﴾.

مه روه ما سوننه ته: مه ربو دوه سته کانی بهرز بکاته وه، وه نه گهر نیام بوو، دهنکی بهرز
بکاته وه، له جیاتی تاک، بیکا به کومه ل، واته: بلی: (إِهْدِنَا، عَافِنَا، تَوَلَّنَا، بَارِكْ لَنَا، قِنَا).
وه نه گهر مه نوم بوو، بلی: (أَمِينَ). وه جیاوازی قونوتی سبهینه و به لاو وه تر نیه.
جا بزانه: له جیاتی قونوت، یان له دواي قونوت هر دوعایه کی تر بخوین، هر دروسته.

﴿سوننه ته کانی ناو نویژ﴾

(وَهِيَئَاتُهَا) نه و سوننه تانه ی به شیک نینه له نویژ، به لام نویژیان پی جوان نه بی
(خَمْسَ عَشْرَةَ خَصْلَةً) پانزه نه:

یه کم: (رَفَعَ الْيَدَيْنِ) بهرز کردنه وهی مه ربو دوه سته کانه تا سهری په نجه کانیان
نه گاته به رانبر سهر وهی گوئی یه کانی، له په ده سستی به رانبر شانه کانی نه بی:

عِنْدَ تَكْبِيرَةِ الْإِحْرَامِ وَعِنْدَ الرُّكُوعِ وَالرَّفْعِ مِنْهُ، وَوَضَعَ الْيَمِينَ عَلَى الشَّامِلِ،
وَالْتَوَجُّهُ، وَالْإِسْتِعَاذَةَ، وَالْجَهْرَ فِي مَوْضِعِهِ،

(عِنْدَ تَكْبِيرَةِ الْإِحْرَامِ) له کاتی گوئنی (الله اکبر)ی نویزدابہستن و (وَعِنْدَ الرُّكُوعِ) له کاتی
چوونه پوکووع و (وَالرَّفْعِ مِنْهُ) له کاتی هه لسانه وه له پوکووع، هه روه ها له کاتی هه لسانه وه
له ته حیاتی به که م بۆ فاتیه سی یه م ﴿عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ إِفْتَحَ
التَّكْبِيرَ لِلصَّلَاةِ، فَرَفَعَ يَدَيْهِ حِينَ يُكَبِّرُ حَتَّى يَجْعَلَهُمَا حَذْوَ مَنْكِبَيْهِ، وَإِذَا كَبَّرَ لِلرُّكُوعِ فَعَلَ
مِثْلَهُ، وَإِذَا قَالَ سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ فَعَلَ مِثْلَهُ، وَإِذَا قَامَ مِنَ الرُّكْعَتَيْنِ رَفَعَ يَدَيْهِ﴾ رِوَاهُ
الْشَّيْخَانِ، (ابن عمر) -خوایان یان ی- فرموی: پیغمبرم ﷺ بینی له کاتی (الله اکبر)ی
نویزدابہستن هه روه دهسته کانی بهرز ده کردنه وه تا به رانبه ری شانہ کانی ده بونو، کاتی
چووه پوکووع هه ر بهو شیوه یه دهستی بهرز کردنه وه، کاتی هه لساوه له پوکووع هه ر بهو
شیوه یه دهستی بهرز کردنه وه، کاتی له ته حیات هه لساوه بۆ په کهمتی سی یه م هه روه
دهستی بهو شیوه یه بهرز کردنه وه.

دووه م: (وَوَضَعَ الْيَمِينَ عَلَى الشَّامِلِ) دانانی دهستی راسته یه له سه ر دهستی چه په، له
کاتی فاتیه خویندن له پشتی ناوک له ژیر سینگی ﴿عَنْ وَائِلِ بْنِ حُجْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: وَضَعَ
رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَدَهُ الْيُمْنَى عَلَى ظَهْرِ كَفِّهِ الْيُسْرَى وَالرُّسُفِ وَالسَّاعِدِ﴾ رِوَاهُ أَبُو دَاوُدَ
وَالنَّسَائِيُّ، پیغمبرم ﷺ دهستی راسته ی دانا سه ر پشته دهستی چه په ی له که ل جومگی
دهستی له که ل به شیکی باسکی.

سی یه م: (وَالْتَوَجُّهُ) خویندنی دوعای (ته وه ججوه) به نهی نی له دوا ی (الله اکبر)ی نویژ
دابهستن ﴿عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ كَبَّرَ، ثُمَّ قَالَ: ﴿
پیغمبرم ﷺ که بۆ نویژ هه لسه ستا به (الله اکبر) نویژی دانه به ست، ئینجا نه م دوعایه ی
نه خویند: ﴿وَجْهَتُ وَجْهِي لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ حَنِيفًا مُسْلِمًا وَمَا أَنَا مِنَ
الْمُشْرِكِينَ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ لَا شَرِيكَ لَهُ وَبِسْطِكَ
أَمَرْتُ وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ﴾ رِوَاهُ مُسْلِمٌ.

چواره م: (وَالْإِسْتِعَاذَةَ) گوئنی (أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ) به نهی نی، پیش دهست
پیکردنی (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) له هه موو په کهمتیکدا، خوا ی که وره فرمویه تی:
﴿فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ﴾ کاتی ویستت قورشان بخوینی
دوا له خوا بکه بتپاریزی له شهیتانی تیه لدرلو.

پینجه م: (وَالْجَهْرُ) به دهنگ خویندنی فاتیه و سوپه تی دوا ی فاتیه یه (فِي مَوْضِعِهِ) له و
شوینه ی ناشکرای بۆ داندراوه: که نویژی به یانی و جومعه و په کهمتی به که م دوه می

عیشاو مه غریب و مه ردو جه ژنه کان و مانگگیران و ته پوویح و هتری پره مه زانه، به و مه رجی - له وانه دا - مه موموم نه بن.

(وَالْإِسْرَارُ فِي مَوْضِعِهِ) مهروه ها به نهیڼی خویندنه له و شویننه نهیڼی بقی داندراوه: که پره واتیبی هر پینج نویژه کان و نویژی نیوه پو و عسرو پره که تی سنیهم و چواره می مه غریب و عیشایه. جا بزانه: له م پینجه مه دا جیاوازی نیام و نویژکری به ته نهایی نیه.

شه شهم: (وَالْتَّائِمِينَ) گوتهی (آمین) له دواي فاتحه، جا به ته نهایی بن، یان به جه ماعت **«عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: إِذَا أَمَّنَ الْإِمَامُ فَأَمَّنُوا، فَإِنَّهُ مِنْ وَاقِعِ تَأْمِينِهِ تَأْمِينُ الْمَلَائِكَةِ غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ»** رواه الشيخان، پیغه مبه ر **«فهرموی: کاتنی نیام گوتهی: (آمین). نیوهش بلین: (آمین). چونکه هر که سیک (آمین) گوته که ی له گال (آمین) گوتهی مه لاتیکه تان پیک بکوی، خوی گوره له گونامی پربروی خوش نه بن.**

حه فته م: (وَقِرَاءَةُ السُّورَةِ) خویندنی سوپه تیکه (بَعْدَ الْفَاتِحَةِ) له پاش خویندنی فاتحه له پره که تی به که م دووم، جا بزانه: له جیاتی سوپه ت دروسته نایه تیکی قورپان بخوینن، به لام سوپه تیکی ته واول له نایه تیکی به نه اندازه ی خوی خیرتره.

جا نه گهر سوپه تی نه خویند، لای که می سنی نایه ت بخوینن **«عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: ثَلَاثُ آيَاتٍ يَقْرَأُ بِهِنَّ أَحَدُكُمْ فِي صَلَاتِهِ خَيْرٌ لَهُ مِنْ ثَلَاثِ خَلَفَاتِ عِظَامِ سِمَانٍ»** رواه مسلم، پیغه مبه ر **«فهرموی: سنی نایه تی قورپان به کیکتان له نویژدا بیان خوینن له پاش فاتحه، خیری زودتره له سنی ووشتی ناوسی گوره و قه لو.**

به لام نه گهر مه موموم گوتهی له سوپه ت خویندنی نیام بوو، نه بی گوتهی لیگری و نابی سوپه ت بخوینن **«عَنْ عَبْدِ بْنِ الصَّامِتِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: لَعَلَّكُمْ تَقْرَأُونَ خَلْفَ إِمَامِكُمْ؟ قُلْنَا: نَعَمْ. قَالَ: لَا تَفْعَلُوا إِلَّا بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ فَإِنَّهُ لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِهَا»** رواه اصحاب السنن، پیغه مبه ر **«فهرموی: وایاره نیوه له نویژی به جه ماعت له دواي نیام قورپان نه خوینن؟ گوتان: به لی نه بخوینن، پیغه مبه ر **«فهرموی: وایاره که فاته م پیچی تر مه خوینن، چونکه هر که سیک فاتحه نه خوینن نویژی دروست نیه.****

جا نه گهر نویژه که نهیڼی بوو، یان گوتهی له خویندنی نیام نه بوو، نه وکاته با بیخوینن. **«ناگاداری»**: خویندنی نایه ت، یان سوپه تی پاش فاتحه سوننه ته: له سر پیزی قورپان بن، سوننه ته: پره که تی به که م له پره که تی دووم ریژتر بن، سوننه ته: نیام ماوه یه که به بن دهنگی قورپان له دواي فاتحه بخوینن؟ بقی نه وهی مه مومومه کانیش فاتحه ی خویان بخوینن.

والتَّكْبِيرَاتُ عِنْدَ الْخَفْضِ وَالرَّفْعِ، وَقَوْلُ سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ،
وَالْتَسْبِيحُ فِي الرُّكُوعِ وَالسُّجُودِ، وَوَضْعُ الْيَدَيْنِ عَلَى الْفَخْذَيْنِ فِي الْجُلُوسِ:
يَسْطُ الْيُسْرَى وَيَقْبِضُ الْيُمْنَى إِلَّا الْمُسَبِّحَةَ فَإِنَّهُ يُشِيرُ بِهَا مُتَشَهِّدًا،

ههشتهم: (والتَّكْبِيرَاتُ) (الله أكبر) گوته (عِنْدَ الْخَفْضِ) کاتی هاتنه خوار بؤ پوکووع و
سجوده (وَالرَّفْعِ) ههروهه کاتی ههلسانهوه له سجوده و تہیات ﴿عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ﴾: كَانَ
رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَكْبِرُ فِي كُلِّ خَفْضٍ وَرَفْعٍ وَقِيَامٍ وَقُعُودٍ ﴿رواه الترمذي، پیغه مبرر﴾
نه یگوت: (الله أكبر)، بؤ گشت هاتنه خوارهوه وههلسانهوه و پارهستان و دانیشتن.

نویهم: (وَقَوْلُ) کاتی له پوکووع ههلساوه بلی: ﴿سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ﴾
رواه الشیخان، جا بزافه: نیعام به ناشکرا (سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ) نه لئی، نه وهی تریش به
نه یئنی نه لئی، ههه سوننه ته له پاش (رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ) بلی: ﴿حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ مِلْءُ
السَّمَوَاتِ وَمِلْءُ الْأَرْضِ وَمِلْءُ مَا بَيْنَهُمَا وَمِلْءُ مَا شِئْتَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ﴾ رواه مسلم.

دهیم و، یازدهم: (وَالْتَسْبِيحُ) ته سبیحات کردنه (فِي الرُّكُوعِ) له پوکووعدا، وهک سنی جار
بلی: ﴿سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ﴾. ههه (وَالسُّجُودِ) له سجوده شدا سنی جار بلی: ﴿سُبْحَانَ رَبِّيَ
الْأَعْلَى﴾. رواه الترمذي، ههروهه له دانیشتنی نیوان ههردو سجوده دا سوننه ته بلی:
﴿اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي وَارْحَمْنِي وَعَافِنِي وَاهْدِنِي وَارْزُقْنِي﴾ رواه ابوداود و صححه الحاكم.

دوازدهم: (وَوَضْعُ الْيَدَيْنِ) دانانی ههردو دهسته کانه (عَلَى الْفَخْذَيْنِ) له سهه ههردو
پانه کانی (فِي الْجُلُوسِ) له دانیشتنی نیوان ههردو سجوده وههه له ته حیاته کانداهه
شویه: (يَسْطُ الْيُسْرَى) په نهجه کانی دهستی چه پی دریژ بکاته نزیک نه ژوقیه کانی
(وَيَقْبِضُ الْيُمْنَى) په نهجه کانی دهستی راستی بنوقیئنی (إِلَّا الْمُسَبِّحَةَ) ته نها په نهجه شاده
نه نوقیئنی (فَإِنَّهُ) په نهجه شاده (يُشِيرُ بِهَا) ناماژهی پی نه کا (مُتَشَهِّدًا) له کاتی شاده
هیتان، که گوئی: (إِلَّا اللَّهَ) به رزی نه کاته وه، به لام نایجولینتی ﴿عَنْ ابْنِ الزُّبَيْرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا:
أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يُشِيرُ بِالسَّبَابَةِ وَلَا يَحْرُكُهَا﴾ رواه احمد و ابوداود و النسائی،
پیغه مبرر﴾ به په نهجه شاده ناماژهی نه کردو نه یته جولاند.

نیجا تا کرتایی ته حیات دایمانیته وهه په نهجهی گه ورده شی پیوه نه لکینتی ﴿عَنْ ابْنِ عَمَرَ
رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا جَلَسَ فِي الصَّلَاةِ وَضَعَ كَفَّهُ الْيُمْنَى عَلَى فَخْذِهِ الْيُمْنَى،
وَقَبَضَ أَصَابِعَهُ كُلَّهَا وَأَشَارَ بِأَصْبَعِهِ الَّتِي تَلِي الْإِبْهَامَ، وَوَضَعَ كَفَّهُ الْيُسْرَى عَلَى فَخْذِهِ
الْيُسْرَى﴾ رواه مسلم، که پیغه مبرر﴾ بؤ ته حیاتی نویژ دانه نیشت، دهستی راستی له
سهه رانی راستی دانه ناو هه موو په نهجه کانی نه نوقاندن و ناماژهی بهو په نهجهی نه کرد که
له لای په نهجهی گه ورده، وه دهستی چه پی دانه نا سهه رانی چه پی.

وَالْإِفْتِرَاشُ فِي جَمِيعِ الْجَلَسَاتِ، وَالتَّوَرُّكُ فِي الْجَلْسَةِ الْآخِرَةِ، وَالتَّسْلِيمَةُ الثَّانِيَةُ.

سیزدهم: (وَالْإِفْتِرَاشُ) دانیشتنه له سر قاجی چه په (فِي جَمِيعِ الْجَلَسَاتِ) له هه موو دانیشتنه کانی نئون سوجه کاندو له ته حیاته کاندو - جگه له ته حیاتی ناخیر - واته: له سر گوزینگی قاجی چه په دانه نیشی و قاجی راسته ی له سر په نجه کان دانه چه قیتی. چواردهم: (وَالْتَّوَرُّكُ) دانانی نهرمه ی پانیته ی له سر زهمین (فِي الْجَلْسَةِ الْآخِرَةِ) له و دانیشتنه ی سه لامدانه وه ی به نوادا دی، واته: قاجی راسته ی دانه چه قیتی و قاجی چه په ی به لای راسته ی دا نه باته دهره وه و نهرمه پانه که ی چه په ی نه لکینی به زهمین ﴿عَنْ أَبِي حُمَيْدٍ السَّاعِدِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فِي صِفَةِ صَلَاةِ النَّبِيِّ ﷺ: إِذَا جَلَسَ فِي الرَّكْعَتَيْنِ جَلَسَ عَلَى رِجْلِهِ الْيُسْرَى وَنَصَبَ الْيُمْنَى، وَإِذَا جَلَسَ فِي الرَّكْعَةِ الْآخِرَةِ قَدَّمَ رِجْلَهُ الْيُسْرَى وَنَصَبَ الْأُخْرَى وَقَعَدَ عَلَى مَقْعَدِهِ﴾ رواه البخاری، پیغه مبرر ﷺ که دوو رکعه تی تهلوه نه کردن، بقو ته حیاتی به که له سر قاجی چه په ی دانه نیشی و قاجی راسته ی دانه چه قاند، که بقو ته حیاتی دوابی دانه نیشی، قاجی چه په ی نه خسته پیش قاجی راسته ی و قاجی راسته ی دانه چه قاندو له سر نهرمه ی پانی دانه نیشی.

پانزدهم: (وَالْتَّسْلِيمَةُ الثَّانِيَةُ) سه لامدانه وه ی دوو هه ﴿عَنْ وَائِلِ بْنِ حُجْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُسَلِّمُ عَنْ يَمِينِهِ: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، وَعَنْ شِمَالِهِ: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ﴾ رواه أبو داود، پیغه مبرر ﷺ سه لامی به که می به لای راسته دا نه داوه و سه لامی دوو هه ی به لای چه په دا نه داوه، له سه لامدانه وه دا نه یگوت: (السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ).

﴿بِاسْمِ اللَّهِ وَزِيكْرَانِهِ لَه پيش نويژو له دواي نويژو نه گوترين﴾

۱- زیکری پیش نويژو کان ﴿عَنْ أُمِّ رَافِعٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: أَلْهَى قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ دُلَّنِي عَلَى عَمَلٍ يَأْجُرُنِي اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ، قَالَ ﷺ: يَا أُمُّ رَافِعٍ إِذَا قُمْتَ إِلَى الصَّلَاةِ فَسَبِّحِ اللَّهَ تَعَالَى عَشْرًا، وَهَلِّلِيهِ عَشْرًا، وَاحْمَدِيهِ عَشْرًا، وَكَبِّرِيهِ عَشْرًا، وَاسْتَغْفِرِيهِ عَشْرًا﴾ رواه ابن السنن، نه ی پیغه مبرری خوا، زیکریکم پی بلئی که به گوتنی پاداشتم بدریتی له لای خوا ی که وړه، پیغه مبرریش ﷺ فه رموی: نه ی (دایکی پرافیع)، کاتی ویستت هه لسی نويژو به کی، ده جار بلئی: (سُبْحَانَ اللَّهِ)، ده جار بلئی: (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ)، ده جار بلئی: (الْحَمْدُ لِلَّهِ)، ده جار بلئی: (اللَّهُ أَكْبَرُ)، ده جار بلئی: (أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ).

۲- ﴿زیکری دواي نويژو به یانی و مه غریب به تاییه تی﴾

که سه سلامت داوه له و دوو نويژو، پیش نه وه ی له شوینی خوت لابی و پیش هه موو قسه به که ده جار بلئی: ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، يُخِيبُ وَيُمِيتُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ رواهما الترمذي عن أبي نذر وعماره.

تینجا سنی جار بلی: ﴿رَضِينَا بِاللَّهِ رَبًّا، وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا، وَبِمُحَمَّدٍ ﷺ رَسُولًا﴾ رواه اصحاب السنن. تینجا هفت جار بلی: ﴿اللَّهُمَّ أَجْرُنِي مِنَ النَّارِ﴾ رواه ابوداود.

۳- ﴿زیکری هر پینج نویژ مکان به گشتی﴾

یه کهم: ﴿عَنْ ثَوْبَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا الصَّرَفَ مِنْ صَلَاتِهِ اسْتَغْفَرَ اللَّهَ ثَلَاثًا، فَقَالَ: ﴿كَاتِي بِتَغَمْبِيرٍ ﷺ سَلَامِي نَهْدَاوَه لَه نَوِيژ، سَنِي جَار نَه يَفَرَمُو: (اسْتَغْفِرُ اللَّهَ)، تِينْجَا نَه يَفَرَمُو: ﴿اللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ، وَمِنْكَ السَّلَامُ، تَبَارَكْتَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ﴾ رواه مسلم.

دوهم: نایه تلکورسی ﴿عَنْ أَبِي أُمَامَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: مَنْ قَرَأَ آيَةَ الْكُرْسِيِّ ذَهَرَ كُلَّ صَلَاةٍ مَكْتُوبَةٍ لَمْ يَمْتَعْهُ مِنْ دُخُولِ الْجَنَّةِ إِلَّا الْمَوْتُ﴾ صححه ابن حبان، پیتغه مبه ر ﷺ فه رموی: هر که سیک دوی هه موو نویژکی فه پز نایه تلکورسی بخوینی، هیچ شتی ریگی به هه شتی لی تاگری ته نها نه مردنی ریگی نادا.

سنی یه: پیتغه مبه ر ﷺ دوی نویژ نَه یَفَرَمُو: ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، اللَّهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ وَلَا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ﴾ رواه الشيخان.

چوارهم: ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: مَنْ سَبَّحَ ذَهَرَ كُلِّ صَلَاةٍ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ، وَحَمِدَ اللَّهَ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ، وَكَبَّرَ اللَّهَ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ، فَلِكُ تِسْعٍ وَتِسْعُونَ﴾ پیتغه مبه ر ﷺ فه رموی: هر که سیک له دوی هه موو نویژتک سی و سنی جار بلی: (سُبْحَانَ اللَّهِ)، سی و سنی جار بلی: (الْحَمْدُ لِلَّهِ)، سی و سنی جار بلی: (اللَّهُ أَكْبَرُ)، نه وه نه کاته نه وه د و نو، وهک ژماره ی ناوه پیروژه کانی خوی که وره ﴿وَقَالَ تَمَامَ الْمَاءِ﴾ تینجا بۆ ته واوکردنی ژماره سه د، جاریتک بلی: ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾، به گوتهی نه و زیکرانه ﴿غُفِرَتْ خَطَايَاهُ وَلَوْ كَانَ مِثْلَ زَبَدِ الْبَحْرِ﴾ رواه مسلم، خوی که وره له گونا هه کانی خویش نه بین، هر چه ند وه که فی ده ریا زود بن. پینجهم: ده جار بلی: ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ﴾ رواه الترمذی.

شه شهم: ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ رَفَعَ الصَّوْتِ بِالذِّكْرِ - حِينَ يَنْصَرِفُ النَّاسُ مِنَ الْمَكْتُوبَةِ - كَانَ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ﴾ رواه الشيخان، واته: دهنگ هه لیثان به و زیکره ی دوی نویژه واجبه کان - که نویژ نه کرا - له سه رده می پیتغه مبه ردا ﷺ هه بوو.

نیامی (الشافعی) نه فه رموی: نه گهر نیامام نه یویست لی فی ره زیکر بین، با دهنگ هه لیثی تا نه زانی: لی فی ره بون، تینجا دهنگی نرم نه کاته وه.

(فَصَلِّ) وَالْمَرْأَةُ تُخَالِفُ الرَّجُلَ فِي خَمْسَةِ أَشْيَاءَ: فَالرَّجُلُ يُجَاهِي مِرْقَبِيهِ عَنْ جَنَّتِيهِ، وَيَقِلُّ بَطْنُهُ عَنْ فَخْذِيهِ فِي الرُّكُوعِ وَالسُّجُودِ، وَيَجْهَرُ فِي مَوْضِعِ الْجَهْرِ، وَإِذَا نَابَهُ شَيْءٌ فِي الصَّلَاةِ سَبَّحَ،

﴿دوعا كردن له دواى نويژمکان﴾

﴿عَنْ أَبِي أَمَامَةَ ۞﴾: قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ ۞ أَيُّ الدُّعَاءِ أَسْمَعُ؟ قَالَ: جَوْفَ اللَّيْلِ الْآخِرِ، وَذُبُرَ الصَّلَوَاتِ الْمَكْتُوباتِ ۞ رواه الترمذي، پرسپار له پیتغه مبه ر ۞ کرا: نایا کام دوعا زوتر قبول نه بئ؟ فرموی: له ناوهدی کوتای شه و له دواى نويژه واجبه کان. ټینجا بزانه: (أَلْحَمْدُ لِلَّهِ) يو سه لوات لیډان پيش دوعا کړدن سوننه ته ۞ عَنْ فَضَالَةَ ۞: دَخَلَ رَجُلٌ فَصَلَّى فَقَالَ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي وَارْحَمْنِي. فَقَالَ النَّبِيُّ ۞: عَجَلْتَ أَيُّهَا الْمُصَلِّي، إِذَا صَلَّيْتَ فَقَعَدْتَ، فَاحْمَدِ اللَّهَ بِمَا هُوَ أَفْهَلُ، وَصَلِّ عَلَيَّ، ثُمَّ اذْعُهُ ۞ رواه الترمذي، پیاوړیک هاته مزگوت نويژى کړد، ټینجا دوعاى کړدو گوتی: خوايه لیم خوښ بیهو په حم پښ بکه. ټینجا پیتغه مبه ر ۞ فرموی: په لټ کړد نه ی نويژکر، هر کاتى نويژت کړد، ټینجا دانیشتی، سوپاسی خوا بکه بهو جوړه ی شایانی گه وره بیه تی، واته: بلی: (أَلْحَمْدُ لِلَّهِ)، وه سه لوات له سر من لیږده، ټینجا دوعا بکه.

﴿فَصَلِّ: له باسی جیوازی پیاو و ناهرت له نويژدا﴾

(وَالْمَرْأَةُ) نَاهِرَتْ (تُخَالِفُ الرَّجُلَ) جیاولزه له نیرینه، کاتى نويژکړدن (فِي خَمْسَةِ أَشْيَاءَ) له پینج شتدا یه که م: (فَالرَّجُلُ) هر چی نیرینه بئ (يُجَاهِي) سوننه ته دوور بخاته وه (مِرْقَبِيهِ) هر دوو ته نیشکه کانی (عَنْ جَنَّتِيهِ) له هر دوو ته نیشته کانی. دووهم: (وَيَقِلُّ بَطْنُهُ) زگی خوځی بهر ز بکاته وه (عَنْ فَخْذِيهِ) له هر دوو پانه کانی، هر وه ما نه ژتویه کانی به قد یه بکست لیک دوور بخاته وه (فِي الرُّكُوعِ وَالسُّجُودِ) له کاتى پرکوع و سجود وه ما نه کا ۞ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُجَيْنَةَ ۞: كَانَ النَّبِيُّ ۞ إِذَا صَلَّى فَرَجَ بَيْنَ يَدَيْهِ حَتَّى يَبْدُوَ بَيَاضُ إِبْطَيْهِ ۞ رواه الشيخان، کاتى پیتغه مبه ر ۞ نويژى نه کړدو سوجه ی نه برږد، دهسته کانی نه وه نده له ته نیشته کانی دوور نه خستنه وه: تا سپیایى بن مه نګلی دهر نه که وت. ۞ وَعَنْ أَنَسٍ ۞: قَالَ النَّبِيُّ ۞: اِعْتَدِلُوا فِي السُّجُودِ وَلَا تَبْسُطُوا أَحَدَكُمْ فِرَاعِيهِ إِبْسَاطَ الْكَلْبِ ۞ رواه الشيخان، پیتغه مبه ر ۞ فرموی: خوځتان پاست بکه نه له سوجه د، وه ک سهګ باسکتن دامه نینه سر زه مین.

سئ یه م: (وَيَجْهَرُ) پیاو به ده نګ بخوینئ (فِي مَوْضِعِ الْجَهْرِ) له و کاتانه ی به ده نګ مه لټنان نويژان تږدا نه کړئ: که باسما ن کړدن له فه سلې پرېږدوا.

چوارهم: (وَإِذَا نَابَهُ شَيْءٌ) کاتى پیاو شتیکی لټوونه دا (فِي الصَّلَاةِ) له ناو نويژدا: وه ک ناګاډاړکړدنه وه ی نیمام، یان که سټیکى تر (سَبَّحَ) سوننه ته بلی: (سُبْحَانَ اللَّهِ)،

وَعَوْرَةُ الرَّجُلِ مَا بَيْنَ سُرَّتِهِ وَرُكْبَتِهِ. وَالْمَرْأَةُ تَضُمُّ بَعْضَهَا إِلَى بَعْضٍ، وَتَخْفِضُ صَوْتَهَا بِحَضْرَةِ الرِّجَالِ الْأَجَانِبِ، وَإِذَا نَابَهَا شَيْءٌ فِي الصَّلَاةِ صَفَقَتْ، وَجَمِيعُ بَدَنِ الْحُرَّةِ عَوْرَةٌ إِلَّا وَجْهَهَا وَكَفَّيْهَا، وَالْأَمَةُ كَالرَّجُلِ.

«عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رضي الله عنه: عَنْ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم: مَنْ نَابَهُ شَيْءٌ فِي صَلَاتِهِ فَلْيُسَبِّحْ وَإِنَّمَا التَّصْفِيقُ لِلنِّسَاءِ» رَوَاهُ الشَّيْخَانِ، بِإِثْقَامِهِ رضي الله عنه، فَهَرَمُوهُ: هَرَكَ سَيْكَ شَتِيكَ لِيُزِيدَا لَهُ نَافَرَةً: نَوَيْزِدَا: نَهَكَرَ بِبَاوِ بَو، بِأَبَى: (سُبْحَانَ اللَّهِ)، بِهَلَامَ بَا نَافَرَتْ جَهْلَةً لِيُزِيدَا، وَاتَه: بِهَرَدَهْدَهْدَه سَتِي پَاسْتَه يَ لَه پَشْتَه دَهْدَه سَتِي جَهْلَه يَ بَدَا.

بَيْنَجَمَ: (وَعَوْرَةُ الرَّجُلِ) عَوْرَتِي نَتَرِينَه هَرَجَهْدَ مَنَدَالِيشِ بَيْنَ (مَا بَيْنَ سُرَّتِهِ وَرُكْبَتِهِ) نَتَوَانِ نَاوَكُو نَهْزَوِيَه تِي «عَنْ جَابِرٍ رضي الله عنه: قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم: إِذَا كَانَ التُّرْبُ وَاسِعًا فَالْتَحَفْ بِهِ - يَعْنِي فِي الصَّلَاةِ - وَإِنْ كَانَ ضَيِّقًا فَاتَّزِرْ بِهِ» رَوَاهُ الشَّيْخَانِ، بِإِثْقَامِهِ رضي الله عنه، فَهَرَمُوهُ: نَهَكَرَ جَلَه كَت بِهَرِينِ بَو، خَوْتِي لَه نَاوِ بِيْجَه، وَه نَهَكَرَ تَه سَكِ بَو، وَهَكِ پَه شَهْتَه مَالِ لَای خَوَارَه وَه ی پَی دَیْپُوشَه. وَاتَه: (لِزَلْ) بِه پَه شَهْتَه مَالِ نَتَوَانِ نَاوَكُو نَهْزَوِيَه نَهْگُوتَرِي.

(وَالْمَرْأَةُ) بِهَلَامَ نَافَرَتْ، وَاتَه: مَن بَيْنَه هَرَجَهْدَ مَنَدَالِيشِ بَيْنَ (تَضُمُّ بَعْضَهَا) نَهْدَامَه كَانِي نَهْ لَكِنِّي (إِلَى بَعْضٍ) بِه نَهْدَامَه كَانِي تَرِي، وَاتَه: نَهْ نِشَكَه كَانِي نَهْ لَكِنِّي بِه تَه نِشَهْتَه كَانِيَه وَه لَه پُوكُوعُو سَوَجَدَه دَاوْ ذَكِي نَهْ لَكِنِّي بِه پَانَه كَانِيَه وَه لَه كَاتِي سَوَجَدَه دَا، چُونَكَه وَه هَا بَاشَتَر دَانَه پُوشَرِي، وَه لَه حَه دِیْسِيكِي بِنِ مِزْدَا هَاتَوَه: «هَمَرُ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم عَلَى أَمْرَاتَيْنِ تَصَلَّيَانِ، فَقَالَ: إِذَا سَجَدْتُمَا فَضْمًا بَعْضُ اللَّحْمِ إِلَى الْأَرْضِ، فَإِنَّ الْمَرْأَةَ لَيْسَتْ فِي ذَلِكَ كَالرَّجُلِ» رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَابِيهَقِي مَرَسَلًا، بِإِثْقَامِهِ رضي الله عنه، بِه لَای دُوو نَافَرَهْتَا پَآبَرْدَ كَه نَوَيْزِيَانِ نَهْ كَرْدَ، فَهَرَمُوهُ: كَاتِي سَوَجَدَه تَانِ بَرْدَ نَهْ خَتِيكِ خَوْتَانِ بَلَكِنِّيَنَ بِه زَهْمِينِ، چُونَكَه لَه سَوَجَدَه دَا نَافَرَتْ وَهَكِ پِیَاوِ نِیَه.

(وَتَخْفِضُ صَوْتَهَا) هَه رَوَه هَا نَافَرَتْ دَه نَكِي خَوِي نَزَمَ نَهْ كَا (بِحَضْرَةِ الرِّجَالِ الْأَجَانِبِ) نَهْ كَرِ پِیَاوِی بِيْگَانَه گَوِي لَه دَه نَكِي نَهْ بَو، نَهْ وَهَكِ شَتِيكِي بِنِ شَهْرَعِي پُووَ بَدَا. (وَإِذَا نَابَهَا شَيْءٌ) نَهْ كَرِ نَافَرَتْ شَتِيكِي لِيُزَوِ بَدَا (فِي الصَّلَاةِ) لَه نَاوِ نَوَيْزِدَا (حَصَفَتْ) بِا جَهْلَه لِيُزِيدَا: بِهَوِ شِیْوَه ی بَاسْمَانِ كَرْدَ.

(وَجَمِيعُ بَدَنِ الْحُرَّةِ عَوْرَةٌ) هَه مَووَ لَاشَه ی نَافَرَتْ عَوْرَه تَه (إِلَّا وَجْهَهَا وَكَفَّيْهَا) تَه نَهَا پُووَ خَسَارُو لَه پَه دَه سَتِي لَه نَوَيْزِدَا عَوْرَه تَه نِیَه، خَوَای گَه وَرَه نَهْ هَرَمُوهُ: «وَلَا يُيَدِينِ زَيْتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا» وَاتَه: نَابِي نَافَرَه تَانِ جَوَانِي خَوِيَانِ بِه دَهْرَ بَخَنِ جَكَه لَه وَ شَوِيْنَانَه ی لَه كَاتِي كَارِ كَرْدَنَ بِه دَهْرَ نَهْ كَه وَن: كَه تَه نَهَا لَه پَه دَه سَتِ وَ پُووَ خَسَارَه.

(وَالْأَمَةُ) (جَارِيَةٌ)، وَاتَه: كَوِيلَه ی مَن (كَالرَّجُلِ) وَهَكُو پِیَاوَه، وَاتَه: لَه نَوَيْزِدَا عَوْرَه تِي نَتَوَانِ نَاوَكُو نَهْزَوِيَه تِي.

(فَصَلِّ) وَالَّذِي يُبْطِلُ الصَّلَاةَ أَحَدُ عَشَرَ شَيْئًا: الْكَلَامُ الْغَمْدُ، وَالْعَمَلُ الْكَثِيرُ،
وَالْحَدَّثُ، وَحُدُوثُ النِّجَاسَةِ،

﴿ناگاداری﴾: نهو عهوپه تهی باسماں کرد عهوپه تی نویژ بوو، به لام بق ته ماشاگردنی
پیاوی بیتگانه، پووخسار و دهست و گشت نه ندانه کانی تری نافرهت عهوپه ته، جیاوازی
نافره تی نازاد و کویله نیه، ههروه که له (په پتوویکی ژن ماره گردن) دا باسی نه که یی، ان شاء الله تعالی.

﴿فَصَلِّ: له باسی نهو شتانه ی نویژ به تال نه که نهو﴾

(وَالَّذِي يُبْطِلُ الصَّلَاةَ) نهو شتانه ی نویژ به تال نه که نهو (أَحَدُ عَشَرَ شَيْئًا) یانزه شتن:
یه که م: (الْكَلَامُ الْغَمْدُ) قسه گردنی به قه سدی یه، هه چهنده ته نها نوو پیتیش بی: وه که
بلی: (نا)، یان (با)، یان (نه)، پیغه مبه رﷺ هه رموویه تی: ﴿إِنْ هَذِهِ الصَّلَاةُ لَا يَصْلُحُ
فِيهَا شَيْءٌ مِنْ كَلَامِ النَّاسِ، إِلَّا مَا هُوَ التَّسْبِيحُ وَالتَّكْبِيرُ وَقِرَاءَةُ الْقُرْآنِ﴾ رواه مسلم،
ناگوجی له ناو نهو نویژ ده قسه ی ناده میزادان بکری، نه بی ته نها ته سبیحات و ته کیبرو
خویندنی قورنانی تی دا بکری.

به لام نه که ره به دهست خوی نه بو: ووشه یه که، یان نوو ووشه ی له دهم ده رچون، یان له
به ر کۆکه، یان پیکه نین، یان گریان- که دهسته لاتی به سه ردا نه بی- نوو ووشه، یان
سی ی به دهمدا هاتن، به نه وانه نویژ به تال نابی.

دووه م: (وَالْعَمَلُ الْكَثِيرُ) جموجولی زږه، بق وینه: نوو شاقاو، یان نوو جوله ی تر- به
هه نه ندانی که بی- به که م دانه ندی، به لام سی زږه و نویژ به تال نه که نهو نه که ره به
دوای یه کدا بن ﴿عَنْ أَبِي قَتَادَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُصَلِّي وَهُوَ حَامِلٌ أَمَامَةً بِنْتُ
زَيْنَبٍ، فَإِذَا سَجَدَ وَضَعَهَا وَإِذَا قَامَ حَمَلَهَا﴾ رواه الشيخان، پیغه مبه رﷺ لهو کاته ی
نویژی نه کرد، کیژ له یه کی- که ناوی نومامه بو- هه لته گرت، جا کاتی سوجه دی نه برد
داینه نا، که هه لته ستاو هه لینه گرتوه. مه به ست نه ویه: نهو جوله یه ی پیغه مبه رﷺ
که م بوو، چونکه به دوای یه کدا نه کړوه.

سی یه م: (وَالْحَدَّثُ) بی ده ست نویژی یوونه ﴿عَنْ عَلِيِّ بْنِ طَلْحَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: إِذَا فَسَأَ
أَحَدُكُمْ فِي الصَّلَاةِ فَلْيَنْصَرِفْ وَلْيَتَوَضَّأْ وَلْيَعِدِ الصَّلَاةَ﴾ رواه اصحاب السنن، پیغه مبه رﷺ
هه رمووی: کاتی یه کیکتان له ناو نویژ دا بایه کی لی ده رچوو، با به روا ده ست نویژ بشواته وه
نویژه که ش دو یاره بکاته وه.

چوارهم: (وَحُدُوثُ النِّجَاسَةِ) په یدابوونی پیسی یه له جله کانی، یان له نه ندانه کانی، خوی
که وده هه رموویه تی: ﴿وَلْيَا بَكَ فَطَهَّرْ﴾ جلویه رگی خۆت پاک بکه وه. ﴿وَعَنْ عَائِشَةَ
رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ لِمَرْأَةٍ: فَاغْسِلِي عَنْكَ اللَّيْمَ وَصَلِّي﴾ رواه الشيخان، پیغه مبه رﷺ
هه رمووی: نهو خوینه ی پړاوه ته جلویه رگت بیشتوره و نویژ بکه.

وَالْكَشَافُ الْعَوْرَةُ، وَتَغْيِيرُ النَّيَّةِ، وَاسْتِدْبَارُ الْقَبْلَةِ، وَالْأَكْلُ، وَ الشَّرْبُ، وَالْقَهْقَهَةُ، وَالرَّدَّةُ.

پیشجهم: (وَأَنْكَشَافُ الْعَوْرَةِ) دهرکه وتنی عورته، جا نه گهر زوو دایبپوشیتته وه، نویژی به تال نایب (بق به لکه: بگهرتیه بق مهرجه کانی نویژ).

﴿ناگاداری﴾: نه گهر پیاو، یان شافرت هیچیان ده ست نه که وت عورته خویان پئ دایبوشن، واجبه: نویژه که یان بکن و دو یاره کردنه وه ی ناوی.

شه شه م: (وَتَغْيِيرُ النَّيَّةِ) گهرینی نیه تی نه م نویژه یه بق نویژی کی تر، واته: نه و نویژه ی نیه تی له ناودا گهریوه له گه ل نه و نویژه ی نیه تی بق هیئاوه، هه ردوکیان به تال نه بن، چونکه هه ردوکیان ناته واو ن.

حه فته م: (وَاسْتِدْبَارُ الْقَبْلَةِ) لادانه له ناستی قیبله، جا نه گهر ماوه که که م بوو و زوو که پلوه لای قیبله، نه وه نویژه که ی به تال نایب، به لام نه گهر ماوه که زور بوو، نویژه که ی به تال نه بن.

﴿ناگاداری﴾: نه و کاتانه ی و از هیئان له قیبله نویژ به تال ناکا، له مهرجه کانی نویژدا باسما ن کردن.

هه شته م: (وَالْأَكْلُ) خواردنه به قه سدی، هه رچه ند که میش بی.

نویه م: (وَالشَّرْبُ) خواردنه وه یه به قه سدی، هه رچه ند که میش بی. ئینجا بزانه: نه گهر شتیکی شیرنی خوارد، ئینجا له ناو نویژدا شیرینی که ی قوتدا، نویژه که ی به تال نه بن، چونکه نه وانه زور دزایه تی یان له گه ل نویژه یه.

ده یه م: (وَالْقَهْقَهَةُ) پتکه نیی به ده نگه، چونکه پیتی له گه ل دهرنه چی و نه بیته قه سه کردن، وه ک گوتمان.

یان زه م: (وَالرَّدَّةُ) کافر یوونیش دژی خواپه رستی یه.

﴿پاشکوکو﴾: یه که م: رابردن هه پامه له پیش که سیک که نویژ نه کاو سنووری بق خوی داناه، به لام نویژه که ی به تال نایبته وه، پیغه مبه ر ﷺ هه رموویه تی: ﴿لَأَنْ يَقِفَ أَحَدُكُمْ مَاءَ عَامٍ خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَمُرَّ بَيْنَ يَدَيْ أَخِيهِ وَهُوَ يُصَلِّي﴾ رواه الترمذی، هه ریه کیک له ئیوه سه د سال بوه ستن باشته ر، نه وه که به پیش برای خوی دا رابری کاتی نویژ نه کا.

دووه م: ناوردانه وه مه کروه، به لام نویژ به تال ناکا، پیغه مبه ر ﷺ هه رموویه تی: ﴿لَا يَزَالُ اللَّهُ مُقْبِلًا عَلَى الْعَبْدِ وَهُوَ فِي صَلَاتِهِ مَا لَمْ يَلْتَفِتْ، فَإِذَا انْتَفَتِ انْصَرَفَ عَنْهُ﴾

رواه النسائی، به رده وام خوی که ورده پووی له به نده ی خویه تی له کاتی نویژ کردنی، به لام که ناوی دایه وه له ناو نویژدا، خوا وازی لته هیئتی.

سئ یه م: پیغه مبه ر ﷺ هه رموویه تی: ﴿لَا صَلَاةَ بِحَضْرَةِ الطَّعَامِ وَلَا هُوَ يُدَافِعُ الْأَخْبَانِ﴾

رواه مسلم، نویژ کردن مه کروه کاتیک خواردن ناماده نه بن بق که سیک برسی بی، یان کاتی میزی بی، یان پیساییه که ی تر.

(فَصَلِّ) وَرَكَعَاتِ الْفَرَائِضِ سَبْعَ عَشْرَةَ رَكْعَةً: فِيهَا أَرْبَعٌ وَثَلَاثُونَ سَجْدَةً،
وَأَرْبَعٌ وَتِسْعُونَ تَكْبِيرَةً، وَتِسْعُ تَشَهُدَاتٍ،

چوارهم: سوننه ته که ده چیتته ناو مزگوت بلئی: ﴿اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى مُحَمَّدٍ، رَبِّ
اغْفِرْ لِي ذُنُوبِي وَافْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ﴾ رِوَاہ الترمذی، نینجا (بِسْمِ اللَّهِ) بکاو، قاجی
پاسته ی له پیشان بیاته ژورده وه، هه روه ها پیغه مبه رﷺ فهرموویه تی: ﴿إِذَا دَخَلَ
أَخَذَ كُمُ الْمَسْجِدَ فَلَا يَجْلِسُ حَتَّى يُصَلِّيَ رَكْعَتَيْنِ﴾ رِوَاہ الشیخان، کاتی به کیک له نیوه
چووہ ناو مزگوت، با دانه نیشی تا دوو په کعته نویژ نه کا. جا بزانه: به م دوو په کعته
نه گوئی: (تَحِيَّةُ الْمَسْجِدِ).

نینجا که له مزگوت هاته دهره وه، قاجی چه پی له پیشان نه بیاته دهره وه نه لی:
﴿اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى مُحَمَّدٍ، رَبِّ اغْفِرْ لِي ذُنُوبِي وَافْتَحْ لِي أَبْوَابَ فَضْلِكَ﴾
رِوَاہ الترمذی عن فاطمة زحیة الله عنها.

﴿فَصَلِّ: لَهُ بَاسِي ژِمَارِی په کعته ته کانی نویژ مکان﴾

(وَرَكَعَاتِ الْفَرَائِضِ) هه موو په کعته ته کانی نویژه واجبه کان (سَبْعَ عَشْرَةَ رَكْعَةً) حه فده
په کعته تن له شه و پوژیکدا، واته: نویژی نیوه پو چوار په کعته، عه سر چوار په کعته،
مه غریب سن په کعته، عیسا چوار په کعته، سبهینه دوو په کعته، به لام نه گه نه عین
بوو، نه بنه وه پانزه په کعته، وه نه گه له سه فهر بوو، نه بنه وه یازده، هه روه ک له
مه ودوا باسی نه کین ﴿عَنْ عَائِشَةَ زَوْجَةِ اللَّهِ عَنِهَا: أَوَّلُ مَا فَرَضَتِ الصَّلَاةَ رَكْعَتَانِ إِلَّا الْمَغْرِبَ
فَالِئْهَا وَثَرُ الثَّهَارِ﴾ رِوَاہ الامام احمد ﴿ثُمَّ هَاجَرَ النَّبِيُّ ﷺ فَقَرِضَتْ أَرْبَعًا وَأَقَرَّتْ صَلَاةَ
السُّفَرِ عَلَى الْأَوَّلِ﴾ رِوَاہ البخاری، (عَائِشَةُ) - خدا لای هانی بن- فهرموویه تی: به که مجار
هه موو نویژه کان دوو په کعته تی بون، به لام مه غریب سن په کعته تی بوو، نینجا
پیغه مبه رﷺ کچی کرد بق مه دینه، نویژه کان- جگه له مه غریب و سبهینه- بوونه چوار
په کعته تی، به لام له سه فهر دا هه روه جاری پیشو به دوو په کعته تی مانوه.

(فِيهَا) لهو حه فده په کعته تانه دا هه یه (أَرْبَعٌ وَثَلَاثُونَ سَجْدَةً) سی وچوار سوجده: چونکه هه
په کعته تیک دوو سوجده تی دایه، واته: دوو جاران حه فده- نه کاته سی وچوار.
(وَأَرْبَعٌ وَتِسْعُونَ تَكْبِيرَةً) نه وه دوو چوار (اللَّهُ أَكْبَرُ) بیان تی دایه: چونکه نویژی نیوه پو و
عه سر و عیسا: هه یه که بیان بیست و دوو (اللَّهُ أَكْبَرُ) تی دایه، نه وه شه ست و شه ش،
سبهینه یازده تی دایه، مه غریب حه فده تی دایه- نه کاته نه وه دوو چوار.

(وَتِسْعُ تَشَهُدَاتٍ) نو ته حیاتیان تی دایه: نویژی به یانی به که ته حیاتی تی دایه و، هه
به کیکیش له چواره کانی تر دوو ته حیاتیان تی دایه.

وَعَشْرُ تَسْلِمَاتٍ، وَمِائَةٌ وَثَلَاثٌ وَخَمْسُونَ تَسْبِيحَةً، وَجُمْلَةُ الْأَرْكَانِ فِي الصَّلَاةِ مِائَةٌ وَسِتَّةٌ وَعَشْرُونَ رُكْعًا: فِي الصُّبْحِ ثَلَاثُونَ رُكْعًا، وَفِي الْمَغْرِبِ اثْنَانِ وَأَرْبَعُونَ رُكْعًا، وَفِي الرَّبَاعِيَّةِ أَرْبَعَةٌ وَخَمْسُونَ رُكْعًا. وَمَنْ عَجَزَ عَنِ الْقِيَامِ فِي الْفَرِيضَةِ: صَلَّى جَالِسًا، وَمَنْ عَجَزَ عَنِ الْجُلُوسِ صَلَّى مُضْطَجِعًا، وَمَنْ عَجَزَ عَنْهُ صَلَّى مُسْتَقْلِيًا.

(وَعَشْرُ تَسْلِمَاتٍ) ده سه لامدان وه یان تی دایه: هر یه کیك دوو سه لام= نه کاته ده. (وَمِائَةٌ وَثَلَاثٌ وَخَمْسُونَ تَسْبِيحَةً) سه دو په نجاو سی ته سبیحاتیان تی دایه: چونکه هر په کعه تیک تو (سُبْحَانَ رَبِّي) تی دایه، واته: تو جاران هه فده= نه کا سه دو په نجاو سی. (وَجُمْلَةُ الْأَرْكَانِ) ژماره ی پوکنه کان به کورتی (فِي الصَّلَاةِ) له و پینچ هه پزانده (مِائَةٌ وَسِتَّةٌ وَعَشْرُونَ رُكْعًا) سه دو بیستو شش پوکن: (فِي الصُّبْحِ) له نویژی سبه ینه دا (ثَلَاثُونَ رُكْعًا) سی پوکن هه نه (وَفِي الْمَغْرِبِ) له نویژی مه غریبدا (اثْنَانِ وَأَرْبَعُونَ رُكْعًا) چلو دوو پوکن هه نه (وَفِي الرَّبَاعِيَّةِ) له هر یه کیك لهو سی نویژانه ی چوار په کعتین (أَرْبَعَةٌ وَخَمْسُونَ رُكْعًا) په نجاو چوار پوکن هه نه.

(جَا نَهْ ی خوینه ری خوښه ویست، له جیاتی من نهو پوکنانه به دریژی بق خوت بزمیره).

﴿بَاسِی نوږژکردن به دانیشته وه﴾

(وَمَنْ عَجَزَ عَنِ الْقِيَامِ) هر که سیك توانای نه بو به پټوه نویژ بکا (فِي الْفَرِيضَةِ) لهو نویژانه ی که واجب، جا له بهر نه خوشی نه یوانی به پټوه بیکا، یان شوپنه که زور نه وی بوو و نه یته توانی خوی پاست بکاته وه، یان له ترسی دوژمن نه نه ویرا هه لسیته وه سر پټ؟ چونکه خوی له مه کو نابو، یان بوبووه چاودیږی جموجولی دوژمن، نه گهر هه لسا بیا سر پټی ناشکرا نه بوو، هر یه کیك له وانه (صَلَّى جَالِسًا) نویژه هه پرده که ی به دانیشته ویی نه کا، ټینجا بق پوکووع خوی دانیشته وه خواره وه تا نیوچاوانی به رانه بهر نه ژتویه کانی نه بی، ټینجا سوجه دش- به ته وای- نه با.

﴿ناگاداری﴾: نه گهر نه یوانی به پټوه نویژ بکا به لام پشتی چه مابو: جا له بهر

نه خوشی، یان شوپنه که نه ختیک نه وی بوو، نه وه نه بی به چه ماوه یی نویژ بکاو، بق پوکووعیش زیاتر خوی کووې بکاته وه، ټینجا سوجه دش- به ته وای- بیا.

(وَمَنْ عَجَزَ عَنِ الْجُلُوسِ) هر که سیك له دانیشته وه ش نه یته توانی نویژ بکا، چونکه زور نه خوش بو، یان ده ستو قاچی به ستر بو (صَلَّى مُضْطَجِعًا) پوو له قبله له سر ته نیشتی پاسته ی نویژ نه کا.

(وَمَنْ عَجَزَ عَنْهُ) هر که سیك نه یته توانی له سر ته نیشتی نویژ بکا (صَلَّى مُسْتَقْلِيًا) له سر پشت دریژ نه بی و بهر په یی له قبله نه کاو شتیک له بن سره ی دانه نی نویژ نه کا، جا

(فَصَلِّ) وَالْمَرْوُكُ مِنَ الصَّلَاةِ ثَلَاثَةُ أَشْيَاءَ: فَرَضٌ، وَسُنَّةٌ، وَهَيْئَةٌ، فَأَلْفَرَضُ: لَا يَتُوبُ عَنْهُ سَجْدُ السُّهُوِّ، بَلْ إِنْ ذَكَرَهُ وَالزَّمَانُ قَرِيبٌ أَتَى بِهِ وَبَنَى عَلَيْهِ وَسَجَدَ لِلْسُّهُوِّ،

نه وانه - مهر دو کیان - چون بویان بگویند سجده و پوکوع نه بن، نه گهر نه گونجا، نه بی به سهری خویان ناماره بق سجده و پوکوع بکن، جا نه گهر نه یانتوانی، با به چاو ناماره یان بق بکن، نه گهر مهر نه یانتوانی، نه بی به دل نویژ بکن، واته: تا هوشی مابین، نابی واز له نویژ بیئی:

«عَنْ عُمَرَ بْنِ حَصِينٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: قَالَ لِي النَّبِيُّ ﷺ: صَلِّ قَائِمًا، فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فَقَاعِدًا، فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فَعَلَى جَنْبٍ» رَوَاهُ الْبَخَارِيُّ، وَزَادَ النَّسَائِيُّ: «فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فَمُسْتَلْقِيًا» پیغمبر ﷺ فرمودی: نویژ به پیوه بکه، نه گهر نه تتوانی به دانیشتویی بیکه، نه گهر نه تتوانی له سهر ته نیشست بیکه، نه گهر نه تتوانی له سهر پشت بیکه.

«نَاكَادَارِي»: جگه له چاودیزو مه کچی - نه وانه - هیچیان دو باره کردنه وهی نویژیان له سهر نیه.

«يَا شَكُورُ»: نه وهی گوتمان مه مووی بق نویژه فه پزه کان بوو، به لام سوننه ته مه موو جوریك دروسته، چونکه پیغمبر ﷺ فرمودیه تی: «مَنْ صَلَّى قَاعِدًا فَلَهُ نِصْفُ أَجْرِ الْقَائِمِ، وَمَنْ صَلَّى نَائِمًا فَلَهُ نِصْفُ أَجْرِ الْقَاعِدِ» رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ، مهر که سیک به دانیشتویی نویژی سوننه بکا، نیوهی خیری به پیوهی هیه، وه مهر که سیک به پالذانه وه نویژی سوننه بکا، نیوهی خیری دانیشتویی هیه. به لام نه بی بق پوکوع و سجده دابنیشی.

جا بزانه: قورئان خویندن و مه موو زیکرکی تریش به پالذانه وه له سهر پشت - وه ک دانیشتن - دروسته و خیری هیه.

﴿فَصَلِّ: لَهُ بَاسِي سَوْجِدِي (سَهُو)﴾

(وَالْمَرْوُكُ مِنَ الصَّلَاةِ) نه و شتهی له نویژ له بیر نه چی (ثَلَاثَةُ أَشْيَاءَ) سی جوره: جوری یه که م: (فَرَضٌ) واجبه، وه که نه و پوکنا نهی با سمان کردن. جوری دو وه م: (وَسُنَّةٌ) سوننه ته و به شیکه له نویژ. جوری سی یه م: (وَهَيْئَةٌ) سوننه ته و به شیک نیه له نویژ، وه کو با سمان کردن.

(فَالْفَرَضُ) جا نه و واجبهی نه یکر وه (لَا يَتُوبُ عَنْهُ) نابیته جیگری نه و واجبه نه کر وه (سَجُودُ السُّهُوِّ) سوجهی سه هوو (بَلْ إِنْ ذَكَرَهُ) به لکو نه گهر له دواي سه لامدانه وه هاته وه بیري که واجبه کهی نه کرد وه (وَالزَّمَانُ قَرِيبٌ) ماوهی هاتنه وه بیري نزیک بوو له سه لامدانه وه (أَتَى بِهِ) پیویسته بگه ریته وه ناو نویژه که، بق کردنی نه و واجبه و (وَبَنَى عَلَيْهِ) مهر له سهر واجبه نه کر وه که ده ست به نویژ نه کاته وه، به و مهرجهی زقر قسهی نه کر دبی و بی ده ست نویژ نه بوبی (وَسَجَدَ لِلْسُّهُوِّ) له بهر نه و سه هووه سوجهی سه هوو نه با «عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ»:

وَالسُّنَّةُ: لَا يَعُودُ إِلَيْهَا بَعْدَ التَّلْبُسِ بِالْفَرَضِ، لَكِنَّهُ يَسْجُدُ لِلسُّهُوِ عَنْهَا،
وَالْهَيْئَةُ: لَا يَعُودُ إِلَيْهَا بَعْدَ تَرْكِهَا، وَلَا يَسْجُدُ لِلسُّهُوِ عَنْهَا،

صَلَّى لَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ صَلَاةَ الْقَصْرِ فَسَلَّمَ فِي رَكَعَتَيْنِ، فَقَالَ ذَوَالْيَدَيْنِ: أَقْصَرَتِ
الصَّلَاةُ أَمْ نَسِيتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ فَقَالَ: كُلُّ ذَلِكَ لَمْ يَكُنْ. فَقَالَ: قَدْ كَانَ بَعْضُ
ذَلِكَ. فَقَالَ: أَصَدَقَ ذَوَالْيَدَيْنِ؟ فَقَالُوا: نَعَمْ. فَأَتَمَّ النَّبِيُّ مَا بَقِيَ مِنَ الصَّلَاةِ ثُمَّ سَجَدَ
سَجْدَتَيْنِ بَعْدَ التَّسْلِيمِ ﴿رواه الشيخان، پیغمبر ﷺ نویدی عه سری به جماعت کرد،
جا که دو رکعتی کردن سلامی دایه وه، سهحابه یه که فرمودی: نهی پیغمبر
خواه ﷺ نوید کورت بوتوه، یان له بیرت چوو؟ فرمودی: هیچان له و دووانه نه بوه.
سهحابه که گوتی: شتی که هر بوه. پیغمبر ﷺ فرمودی: نایا راست نه کا؟ سهحابه کان
گوتیان: به لن راست نه کا. جا پیغمبر ﷺ که پاوه ناو نویدو نه و دوو رکعتی مابون،
تواوی کردن و سجده ی سه هووی برد.

جا بزانه: نه گهر پیش سه لامدانه وهش هاته وه بیر که واجبیکی نه کردوه، نابئی سه لام
بداته وه تا واجبه که نه کا، بهو شیوه یی له کوتایی پوکنه کانی نویدو باسمان کرد.
(وَالسُّنَّةُ) نهو سوننه تانه ی به شیکن له نوید: وه ک قونووی به یانی و ته حیاتی به که م، نه گهر
له بیر چوو بیکا (لَا يَعُودُ إِلَيْهَا) نابئی بگه ریتوه بق کردنی سوننه ته که (بَعْدَ التَّلْبُسِ بِالْفَرَضِ)
پاش دهست پیکردنی واجبی که له نوای نه کردنی نهو سوننه ته:

بقو وینه: ته حیاتی به که می نه خویندو ته ولو هه لساوه بق فاتحه خویندن، یان قونووی
نه خویندو چوو دهستی به سجده کرد، نهو نابئی بگه ریتوه بق ته حیاته که و قونوته که
(لَكِنَّهُ يَسْجُدُ لِلسُّهُوِ) به لام له جیاتی نه کردنیان سوننه ته: سجده ی سه هووی بیا
﴿عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُجَيْتَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَامَ مِنَ اثْنَيْنِ مِنَ الظُّهْرِ لَمْ يَجْلِسْ بَيْنَهُمَا،
فَلَمَّا قَضَى صَلَاتَهُ سَجَدَ سَجْدَتَيْنِ ثُمَّ سَلَّمَ﴾ رواه الشيخان، پیغمبر ﷺ دو رکعتی له
نویدی نیوه پو کردن و دانه نیشت ته حیاتی به که م بخوینن، نینجا که نوید ه که ی ته ولو کرد،
دوو سجده ی بردن و سلامی دایه وه.

﴿نَاكَادَارِي﴾: نه گهر ته حیاتی به که می نه خویند به لام له نه ندازه ی پوکووع زیاتر
هه لئه ستابوه، سوننه ته بگه ریتوه بیخوینن، هه روه ها: نه گهر قونووی نه خویند به لام
دهستی به سجده نه کردبو، سوننه ته بگه ریتوه بیخوینن.

(وَالْهَيْئَةُ) نهو پانزه سوننه تانه ی باسمان کردن و به شیک نه بون له نوید (لَا يَعُودُ إِلَيْهَا)
نابئی بویان بگه ریتوه (بَعْدَ تَرْكِهَا) پاش نه کردنیان (وَلَا يَسْجُدُ لِلسُّهُوِ عَنْهَا) وه نابئی
سجده ی سه هوویان له جیاتی بیا.

وَإِذَا شَكَّ فِي عَدَدِ مَا أَتَى بِهِ مِنَ الرُّكْعَاتِ بَنَى عَلَى الْيَقِينِ - وَهُوَ الْأَقْلُ - وَسَجَدَ لِلسُّهُوِّ،
وَسُجُودُ السُّهُوِّ سُنَّةٌ، وَمَحَلُّهُ قَبْلَ السَّلَامِ.

(وَإِذَا شَكَّ) هەر کاتیک گومانی لپه یدلېو (فِي عَدَدِ مَا أَتَى بِهِ) دهریاره ی نه و ژماره ی که کردویه تی (مِنَ الرُّكْعَاتِ) له په کهمه ته کانی نوږت، واته: که وته گومان: ثایا سنی په کهمه تی کردون، یان چوار (بَنَى عَلَى الْيَقِينِ) نوږده که ی نه کا له سر نه و ژماره یه ی گومانی تی دا نیه (وَهُوَ) نه و ژماره یی گومانه (الْأَقْلُ) ژماره که مه که یه، واته: وادانه تی ته نها سنی په کهمه تی کردون و هه لته سنی په کهمه تی کی تریش نه کاو (وَسَجَدَ لِلسُّهُوِّ) سوننه ته سوجه ی سه هوو بیا

﴿عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: إِذَا سَهَا أَحَدُكُمْ فِي صَلَاتِهِ: فَلَمْ يَذَرِ وَاحِدَةً صَلَّى أَوْ اثْنَتَيْنِ فَلْيَنْعِ عَلَى وَاحِدَةٍ، فَإِنْ لَمْ يَذَرِ اثْنَتَيْنِ صَلَّى أَوْ ثَلَاثًا فَلْيَنْعِ عَلَى ثَلَاثَيْنِ، وَإِنْ لَمْ يَذَرِ ثَلَاثًا صَلَّى أَوْ أَرْبَعًا فَلْيَنْعِ عَلَى ثَلَاثٍ، وَلْيَسْجُدْ سَجْدَتَيْنِ قَبْلَ أَنْ يُسَلِّمَ﴾ رواه الترمذي، پیغه مبرر ﷺ فهرمووی: کاتی به کیکتان که وته گومان و نه یزانی ثایا یه که په کهمه تی کردونه، یان دوو؟ یا وادابی ته نها یه که په کهمه تی کردونه، نه کهر نه یزانی دوو په کهمه تی کردونه، یان سنی؟ یا وادابی ته نها دوو په کهمه تی کردونه، نه کهر نه یزانی سنی په کهمه تی کردونه، یان چوار؟ یا وادابی ته نها سنی په کهمه تی کردونه، ټینجا پیش سه لامدانه وه دوو سوجه ده بیا.

﴿ثُمَّ كَادَارِي﴾: نه کهر که سیک هاته وه بیر ی که نه و په کهمه ته ی ټیستا نه یکا په کهمه تی پینجهمه، نه بی وازی لی بی تی و زوو بگه رپته وه بقی ته حیات خویندن، نه گینا: نوږده که ی به تال نه بی، هه روه ها نه کهر له دوی ته حیات ی ناخیر به سه هوو هه لساوه، دیسان نه بی وازی بی تی و دابنی شپته وه بقی سه لامدانه وه. جا له و دوو جوړه یه سوننه ته سوجه ی سه هوو بیا، ټینجا سه لام بداته وه.

(وَسُجُودُ السُّهُوِّ) هه ر دوو سوجه ده که ی سه هوو (سُنَّةٌ) سوننه تن، نه کهر سوجه ده کانیش نه با، نوږده که ی دروسته (وَمَحَلُّهُ) شوینی سوجه ده ی سه هوو (قَبْلَ السَّلَامِ) پیش سه لامدانه وه یه، جا بزانه: سوننه ته له و دوو سوجه ده دا بلی: (سُبْحَانَ مَنْ لَا يُنَامُ وَلَا يَسْهُوُ).

﴿بَاسِی سوجه ی (تلاوة)﴾

بزانه: چوارده ثایه له قورپانی پیروژدا هه نه، وشه ی سوجه ده یان تی دایه، سوننه ته قورپان خوین و نه و که سه ی گوی ی لی په - پاش ته و او یوونی ثایه ته که - سوجه ده ی (تلاوة) بیهن ﴿عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَقْرَأُ السُّورَةَ الَّتِي فِيهَا السُّجْدَةُ، فَيَسْجُدُ وَتَسْجُدُ مَعَهُ حَتَّى مَا يَجِدُ أَحَدًا مَكَانًا لِمَوْضِعِ جَبْهَتِهِ﴾ رواه الشيخان، پیغه مبرر ﷺ نه و سوړه ته ی سوجه ده ی تی دایه نه یخویند، ټینجا سوجه ده ی نه برد، ټیمه ش سوجه ده مان نه برد، تا هه ندیکمان شوینی ده ست نه نه که ووت نیوچاوانی لی دابنی.

(فَصَلِّ) وَخَمْسَةُ أَوْقَاتٍ لَا يُصَلِّي فِيهَا إِلَّا صَلَاةٌ لَهَا سَبَبٌ: بَعْدَ صَلَاةِ الصُّبْحِ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ، وَعِنْدَ طُلُوعِهَا حَتَّى تَتَكَامَلَ وَتَرْتَفِعَ قَدْرَ رُمْحٍ، وَإِذَا اسْتَوَتْ حَتَّى تَزُولَ،

ئَيْنِجَا سوجدہ کان له سوپردہ تانہ دانہ: دیوانیان له سوپردہ تی (الحج)، یہ کیٹ: له (الأعراف) و (الرعد) و (النحل) و (الإسراء) و (مريم) و (الفرقان) و (النمل) و (الم السجدة) و (حم السجدة) و (النجم) و (الإنشقاق) و (العلق).

جا له گدل (الله اکبر) دا نیه تی سوجدہ ی (تلاوة) دینی و جاری کی تریش بق چوونه سوجدہ نه لی: (الله اکبر). ئینجا که له سوجدہ مه لساوه، نه لی: (الله اکبر)، ئینجا دانہ نیشی و سه لام نه دانته وه.

جا بزانه: سوجدہ ی (تلاوة) یه ک سوجدہ یه، سوننه ته تی دا بلی: ﴿سَجَدَ وَجْهِي لِلَّذِي خَلَقَهُ وَصَوَّرَهُ وَشَقَّ سَمْعَهُ وَبَصَرَهُ بِحَوْلِهِ وَقُوَّتِهِ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ﴾ رواه اصحاب السنن. جا بزانه: نه بی نه م سوجدہ یه مهرجه کانی نویژی لی بیته جی.

﴿بَاسِی سوجدہ ی (شکر)﴾

مه رکه سیک به لایه کی له سه ر لاجوو، یان دلخوشیه کی پی رگه یشت، سوننه ته سوجدہ یه کی شوکر بق خودا بیا ﴿عَنْ أَبِي بَكْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ قَالَ: أَمَرَ النَّبِيُّ ﷺ أَنْ يَتْلُوَ بِهٖ فَخَرَّ لِلَّهِ سَاجِدًا﴾ رواه الترمذی و أبودلود، پیته مبه ر ﷺ مه والیک دلخوشکری پی رگه یشت، جا یه کسه ر بق خوا که و ته سوجدہ.

جا بزانه: نه م سوجدہ یه ش یه ک سوجدہ یه، وه کو سوجدہ ی (تلاوة) یه، نه بی مهرجه کانی نویژی لی بیته جی.

﴿فَصَلِّ: له بَاسِی نهو پینج کاتانه ی چه رامه نویژی سوننه تیان تی دا بکری﴾

(وَخَمْسَةُ أَوْقَاتٍ) پینج کات مه نه (لَا يُصَلِّي فِيهَا) نابئ نویژی سوننه تیان تی دا بکری (الْأَصَلَاةُ) ته نه ا جوره نویژک دروسته (لَهَا سَبَبٌ) که هویه کی رابردوی مه بی: وه ک قه زا کردنه وه ی نویژ، یان نویژی مردوو، یان (حَبِطَ الْمَسْجِدُ)، یان سوننه تی ده ستنویژ، نه وانه مه موویان له و پینج کاتانه دا دروستن، به لام سوننه تی سه ریه خ و نویژی ئیستیخاره و سوننه تی ئیچرام دروست نین:

یه که م: (بَعْدَ صَلَاةِ الصُّبْحِ) پاش نویژ کردنی به یانی نابئ هیچ نویژکی سوننه ت بکا (حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ) تا پوژ دهر نه که وی.

دووه م: (وَعِنْدَ طُلُوعِهَا) کاتئ پوژ مه لات نابئ نویژی سوننه ت بکا (حَتَّى تَتَكَامَلَ) تا به ته وای پوژ دهر نه که وی و (وَتَرْتَفِعَ قَدْرَ رُمْحٍ) به نه ندازه ی پمیک به رز نه بیته وه.

سی یه م: (وَعِنْدَ الْاِسْتِوَاءِ) کاتئ پوژ دیته ناوه ندی ئاسمان نابئ نویژی سوننه ت بکا (حَتَّى تَزُولَ) تا پوژ به ره و چای راسته لانه دا، به لام نه که ر نیوه پوی مه بی بو، نه وه

وَبَعْدَ صَلَاةِ الْعَصْرِ حَتَّى تَغْرُبَ الشَّمْسُ، وَعِنْدَ الْغُرُوبِ حَتَّى يَتَكَمَّلَ غُرُوبُهَا.
(فصل) وَصَلَاةُ الْجَمَاعَةِ سُنَّةٌ مُؤَكَّدَةٌ،

دروسته نویژی سوننهت بکا ﴿عَنْ عُقْبَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: ثَلَاثُ سَاعَاتٍ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَنْهَانَا أَنْ نُصَلِّيَ فِيهِنَّ وَأَنْ نُقْبِرَ فِيهِنَّ مَوْتَانَا: حِينَ تَطْلُعُ الشَّمْسُ بَارِغَةً حَتَّى تَرْتَفِعَ، وَحِينَ يَقُومُ قَائِمُ الظَّهِيرَةِ حَتَّى تَزُولَ الشَّمْسُ، وَحِينَ تَضِيفُ الشَّمْسُ لِلْغُرُوبِ ﴿رواه مسلم، (عوقبه) نه فرموی: له سن کاتدا پیغه مبر ﷺ نویژ کردنو ناشتنی مردوی له نیمه قهدهغه نه کرد، یه کم: له کاتی پوزمه لات تابه ته ولوی بهرز نه بویه. دوهم: له کاتی نیوه پوز تا پوز لای نه دا. سی یهم: له کاتی زه ربیوونی پوز بق تا وایبون تابه ته ولوی تاوا نه بی.

چوارهم: (وَبَعْدَ صَلَاةِ الْعَصْرِ) له پاش نویژ کردنی عسر نابی نویژی سوننهت بکا (حَتَّى تَغْرُبَ الشَّمْسُ) تا پوز تاوا نه بی ﴿عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: لَا صَلَاةَ بَعْدَ الصُّبْحِ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ، وَلَا صَلَاةَ بَعْدَ الْعَصْرِ حَتَّى تَغِيبَ الشَّمْسُ ﴿رواه الشيخان، پیغه مبر ﷺ فرموی: نویژ کردن دروست نیه پاش نویژ کردنی سبینه تا پوز دهر نه که وئی، وه نویژ کردن دروست نیه پاش نویژ کردنی عسر تا پوز تاوا نه بی.

پینجهم: (وَعِنْدَ الْغُرُوبِ) له کاتی پوز تاوا وایبون نابی نویژ بکا (حَتَّى يَتَكَمَّلَ غُرُوبُهَا) تا به ته وای تاوا نه بی.

﴿پاشکوف﴾: له و پینج کاتانه دا ته وافو نویژ کردن له مه که ی پیریزدا دروسته ﴿عَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعَمٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: يَا بَنِي عَبْدِ مَنَافٍ لَا تَمْتَنُوا أَحَدًا طَافَ بِهَذَا الْبَيْتِ وَصَلَّى آيَةَ سَاعَةٍ شَاءَ مِنْ لَيْلٍ أَوْ نَهَارٍ ﴿رواه أصحاب السنن، پیغه مبر ﷺ فرموی: هیچ که سیک قهدهغه مه که ن که بیه وئی ته وای بهیت بکا، یان نویژ له مه که دا بکا له هر کاتی که خوی پی پی خوش بی: شه و بی، یان پوز بی.

﴿فصل: له باسی نویژ کردنی به جماعت﴾

(پیناسه): جماعت نه وه به جمو جولی نویزه که ی خوی بیه ستن به جمو جولی نویژی یه کیکی تر، که پی نه گوتی: (نیمام)، واته: پیننوویژ.

(وَصَلَاةُ الْجَمَاعَةِ) نویژ کردنی به جماعت له هر پینج فوزه کانددا (سُنَّةٌ مُؤَكَّدَةٌ) سوننهتیکي زود گه ورده ﴿عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا﴾: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: صَلَاةُ الْجَمَاعَةِ تَفْضُلُ صَلَاةَ الْفَذِّ بِسَبْعٍ وَعِشْرِينَ دَرَجَةً ﴿رواه الشيخان، پیغه مبر ﷺ فرموی: نویژ کردنی به جماعت گه ورده تره له نویژ کردنی به ته نهایی به بیست و هفت پله.

جا بزافه: نیمامی (النواوی) فرموی ته: نویژ کردنی به جماعت (فَرَضُ الْكِفَايَةِ) یه. که وایبو: له هر شوپینیک - که کومه له خه لکیکی لی - نه بی جماعت به ناشکرای بکری

وَعَلَى الْمَأْمُومِ أَنْ يَتَوَيَّ الْإِئْتِمَامَ دُونَ الْإِمَامِ، وَيَجُوزُ أَنْ يَأْتِيَ الْحُرُّ بِالْعَبْدِ، وَالْبَالِغُ بِالْمُرَاهِقِ،
 بَقِيَّةُ هَذِهِ خَلْفِ بَيْتِ بَزَانِي وَبَجِيَّتِهِ جَمَاعَتِ لِه هَر پَيْنَج فَهَزْدَه كَان، هَر چَه دِه هَمُو
 خَه لَكِيش بَه شِدَارِي نَه كَا، چُونَكِه پَيْتَفَه مَبَر رَحْمَتُهُ فَر مَوُوِيَه تِي: ﴿مَا مِنْ ثَلَاثَةٍ فِي قَرِيْبَةٍ وَلَا
 بَدْوٍ لَا تَقَامُ فِيْهِمُ الصَّلَاةُ إِلَّا اسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمُ الشَّيْطَانُ﴾ رَوَاهُ النَّسَائِيُّ، لِه هَر هُوِيَه
 رَه شِمَالَتِيكُو لِه هَر لَادِي يَه كِه سِي پِيَاوِي لِي بَوْن وَنَوِيْزِيَان بَه جَمَاعَتِ نَه كَرْد، شَه يَتَان
 خُوِيَان بَه سَه رَدَا نَه سَه پَيْنِي وَگُو مَرَايَان نَه كَا.

(وَعَلَى الْمَأْمُومِ) وَاجِبِه: لِه سَهَر مَه مُووم، وَاتِه: نَه وَكِه سَهِي لِه دَوَايِ ئِيْمَامِ نَوِيْزِ نَه كَا (أَنْ
 يَتَوَيَّ الْإِئْتِمَامَ) نَه بِي نِيَه تِي جَمَاعَتِ بِيْنِي لَه كَل (اللَّهُ أَكْبَرُ) نَوِيْزِدَا بَه سَتَنْدَا، وَاتِه: بَه دَل
 بَلِي: (نَه نَوِيْزِه بَه جَمَاعَتِ نَه كَه م). يَان بَلِي: (لِه دَوَايِ نَه ئِيْمَامِه نَوِيْزِ نَه كَه م). جَا
 نَه كَر نِيَه تِي جَمَاعَتِ نَه هِيْتِي جَمَاعَتِه كِه يِ دُرُوسْتِ نِيَه.

(تَوْنُ الْإِمَامِ) بَه لَامِ ئِيْمَامِ لِه سَهَرِي وَاجِبِ نِيَه نِيَه تِي جَمَاعَتِ، يَان ئِيْمَامِه تِي بِيْنِي،
 بَه لَكُو سَوْنَه تِه نِيَه تِي ئِيْمَامِه تِي بِيْنِي تَا كُو خِيْرِي جَمَاعَتِه تِي بَكَا تِي، پَيْتَفَه مَبَر رَحْمَتُهُ
 فَر مَوُوِيَه تِي: ﴿إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ﴾ رَوَاهُ الشَّيْخَانُ، هَر كَرْدِه وَه يَه كِي خَوَا بَه رَسْتِي بِي،
 بَه نِيَا زِي نَاو دَل نَه بِي دَانَا مَه زِي.

﴿نَاكَادَارِي﴾: نَه كَر يَه كِيك بَه تَه نَهَائِي نَوِيْزِي دَا بَه سَتَبُو، ئِيْنَجَا يَه كِيكِي تَر هَاتِ نَوِيْزِي
 لِه دَوَا دَا بَه سَت، نَه وَه دُرُوسْتِه، بَا ئِيْمَامِه كَش لِه وَ كَا تَدَا نِيَه تِي ئِيْمَامِه تِي بَه دَل بِيْنِي.
 جَا بَزَانِه: وَاجِبِه لِه سَهَر ئِيْمَامِي جُمُعَه: نِيَه تِي ئِيْمَامِه تِي بِيْنِي، نَه كِيْنَا: جُمُعَه كِه يِ دُرُوسْتِ
 نِيَه (وَيَجُوزُ) دُرُوسْتِه (أَنْ يَأْتِيَ الْحُرُّ بِالْعَبْدِ) مَرُوْفِي نَا زَادِ جَمَاعَتِ بَكَا لِه دَوَايِ كَوِيْلِه.

(وَالْبَالِغُ بِالْمُرَاهِقِ) هَر وَه هَا دُرُوسْتِه مَرُوْفِي بِالْعَبُو- وَاتِه: پِيْنَكِه يَشْتَو- جَمَاعَتِ بَكَا لِه
 دَوَايِ مَنْدَالَتِيك كِه چَا كِه وَ خَرَا بَه لِيك جِيَا بَكَا تِه وَه ﴿كَانَ عُمَرُ بْنُ سَلْمَةَ يَوْمَ قَوْمَهُ عَلَى
 عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَهُوَ ابْنُ سِتٍّ أَوْ سَبْعٍ﴾ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، (عَه مَرِي كُوِي) (سَه لِه مَه)
 پِيْتَشَنُوِيْزِي بَقِي كِه لِه كِه يِ خُوِي نَه كَرْد- لِه سَه رَدِه مِي پَيْتَفَه مَبَر دَا رَحْمَتُهُ- تَه مَه نِي شَه شِ،
 يَان حَه فَتِ سَالَانِ بُو.

هَر وَه هَا دُرُوسْتِه مَرُوْفِي كُوِيْرِ بِيْتِه ئِيْمَامِ ﴿عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: إِسْتَخْلَفَ النَّبِيُّ ﷺ ابْنَ أُمِّ
 مَكْتُومٍ ﷺ يَوْمَ النَّاسِ وَهُوَ أَعْمَى﴾ رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ، پَيْتَفَه مَبَر رَحْمَتُهُ (عَبْدَالله) يِ كُوِي
 (أُم مَكْتُوم) لِه جِي يِ خُوِي بَه جِي هِيْشْتِ بَقِي هَذِهِ پِيْتَشَنُوِيْزِي بَقِي خَه لَكِي (مَه دِيْنِه) (بَكَا،
 نَه وَ (عَبْدَالله) يَه كُوِيْرِ بُو.

هَر وَه هَا دُرُوسْتِه لِه دَوَايِ پِيَاوِي گُوْنَاهَا رُو فَا سَقِ جَمَاعَتِ بَكَرِي ﴿كَانَ ابْنُ عُمَرَ رَجُلًا
 عَنِدًا: يُصَلِّي خَلْفَ الْحَجَّاجِ﴾ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، (ابْنِ عَمْرٍ) نَوِيْزِي لِه دَوَايِ (حَجَّاج) يِ سَه قَه فِي
 نَه كَرْدِ لَه كَل نَه وَه شِ زُوْر گُوْنَاهَا رُو بُو.

وَلَا تَصِحُّ قُدُوَّةُ رَجُلٍ بِإِمْرَأَةٍ، وَلَا قَارِئٍ بِأُمِّيٍّ، وَأَيُّ مَوْضِعٍ صَلَّيَ فِي الْمَسْجِدِ بِصَلَاةِ الْإِمَامِ وَهُوَ عَالِمٌ بِصَلَاتِهِ أَجْزَأُ

(وَلَا تَصِحُّ) دروست نیه (قُدُوَّةُ رَجُلٍ بِإِمْرَأَةٍ) پیاو له دواى نافرهت جه ماعت بکا ﴿عَنْ أَبِي بَكْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: لَنْ يُفْلِحَ قَوْمٌ وَلَوْ أَمَرَهُمْ إِمْرَأَةٌ ﴿رواه البخارى، پیغمبر ﷺ فرموى: نه وگه له سهر فراز نابی: که کارى خویان بدهنه دهست نافرهت.

(وَلَا قَارِئٍ) مه روه ها دروست نیه که سیک که فاتحه ی پوهان بن (بِأُمِّيٍّ) جه ماعت بکا له دواى که سیک که فاتحه ی ناپوهان بن، وه که پیټیک به پیټیک تر بگوږي، وه که بلی: (أَنْعَمْتَ) له جياتى (أَنْعَمْتَ)، یان بلی: (سِرَاتِ الزَّيْنِ) له جياتى (صِرَاطِ الَّذِينَ)، یان بلی: (وَلَا الظَّالِمِينَ) له جياتى (وَلَا الضَّالِّينَ)، یان جووته پیته کان نه گري، واته: (إِيَّاكَ) له جياتى (إِيَّاكَ)، نه و جوره که سانه پیټشونویزیان دروست نیه.

﴿عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: يَوْمُ الْقَوْمِ أَقْرَبُهُمْ لِكِتَابِ اللَّهِ تَعَالَى، فَإِنْ كَانُوا فِي الْقِرَاءَةِ سَوَاءً فَأَعْلَمُهُمْ بِالسُّنَّةِ، فَإِنْ كَانُوا فِي السُّنَّةِ سَوَاءً فَأَقْدَمُهُمْ هِجْرَةً، فَإِنْ كَانُوا فِي الْهِجْرَةِ سَوَاءً فَأَقْدَمُهُمْ سَنًا، وَلَا يُؤْمِنُ الرَّجُلُ الرَّجُلَ فِي سُلْطَانِهِ، وَلَا يَقْعُدُ فِي بَيْتِهِ عَلَى تَكْرِمَتِهِ إِلَّا بِإِذْنِهِ ﴿رواه مسلم، پیغمبر ﷺ فرموى: با نه و که سه پیټشونویزی بق موسولمانان بکا: که شهر عزانتر بن و زیاتر قورټانی خویندبن، نینجا نه و که سه ی زیاتر شاره زای شهر و حدیس بن، نینجا نه و که سه ی زووتر کچی کردبن، نینجا نه و که سه ی به ته مه نتر بن، نابی مړوډ له شوټنی دهسه لاتی پیاوټکی تر دا پیټشونویزی بق وی بکا به بن نیزنی وی، نابی مړوډ له مالی یه کیکی تر دا له سر جیگه ی خاوه ن مال دابنیشی به بن نیزنی وی.

که واته: خاوه ن مال و نیمامی مزگوت له پیټشترن بق پیټشونویزی کردن، هر چه ند خوینده واریشیان که م بن، به لام نه گره و نه و ان یه کیکی تریان دیاری کرد بق پیټشونویزی کردن، نه ویان له پیټشتره.

مه روه ها دروست نیه جه ماعت کردن له دواى که سیک: که بزانی دهستونویزی نیه، یان شتیکی پیسی پیټویه، یان ته یه مومیکى وای کردوه: که دوباره کردنه وه ی نویزی له سر بن، به لام نه گره پیسیه که ی پیټوه دیار نه بو، یان نه یته زانی بن دهستونویزه و له دواى نویز ناشکرا بو، نه وه نویزه که دروسته و دوباره ی ناوټ.

(وَأَيُّ مَوْضِعٍ) له هر شوټنیک (صَلَّى فِي الْمَسْجِدِ) که مه موموم نویز بکا له ناو مزگوت دا (بِصَلَاةِ الْإِمَامِ) له دواى نیمامیک (فیه) که نه ویش هر له مزگوت دا بن (وَهُوَ عَالِمٌ بِصَلَاتِهِ) مه موموه که ش ناگادار بو له مه لسان و دانیشتنی نیمامه که ی (أَجْزَأُ) جه ماعت ته که ی دروسته، هر چه ند مزگوته که ش نذر گوره بن و هر چه ند لټیشی دور بن، یان یه کیان

مَا لَمْ يَتَقَدَّمْ عَلَيْهِ، وَإِنْ صَلَّى فِي الْمَسْجِدِ وَالْمَأْمُومِ خَارِجَ الْمَسْجِدِ قَرِيباً مِنْهُ وَهُوَ عَالِمٌ بِصَلَاتِهِ وَلَا حَائِلَ هُنَاكَ جَازٍ.

لهو تر به رتر بئ، یان پرده له نیوانیاندا هبئ (مالم یققدم علیه) به و مرجی له شوینی نویژکردن به پیش نیامه کی نه کوئ.

که و بوو: سوننه ته: لای که می به پاشنه ی قاچی له نیام به دواوه تر بئ و له لای راستی نیام نویژ دابیبه ستن، جا نه گره کیکی تریش هات، با له لای چه پی دابیبه ستن، نینجا هردوکیان نه کشینه وه دواوه، یان نیام نه پواته پی شه وه، بۆ شه وی ببن به یه سه ف، چونکه سوننه ته مه نموومه کان شان به شانی یه کتری بده و که لین له نیوانیاندا نه بئ ﴿عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: أَقِيمُوا صُفُوفَكُمْ، وَكَانَ أَحَدُنَا يُلْزِقُ مَنَكِبَهُ بِمَنَكِبِ صَاحِبِهِ وَقَدَّمَهُ بِقَدَمِهِ﴾ رواه البخاری، له کاتی نویژ دابیبه ستن پیغه مبه ر ﷺ نه یفه رموو: ریزتان راست بکن، نینجا هر یه کی که له نیمه شانی به شانی شه وی تر وه نه لکاندو قاچی به قاجیه وه نه لکاند.

هروه ها سوننه ته مندالان له دوی سه فی پیاوان نویژ دابیبه ستن نه گره به یه که وه هاتبون بۆ مزگوت، به لام نه گره منداله کان زووتر هاتبون و له سه فی یه که م شوینی خویان گرتبو، نابی دوا بخرن، هروه ها نه بی نافره تان له دوی مندالان بوه ستن ﴿عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: فَقُمْتُ وَتَيْمُّ خَلْفَهُ، وَأُمُّ سُلَيْمٍ خَلْفَتَا﴾ رواه الشیخان، پیغه مبه ر ﷺ نویژی کرد، منو مندالکی یه تیم له دوی پیغه مبه ر ﷺ وه ستاینو (أُمُّ سُلَيْمٍ) - که دایکم بوو - له دوی نیمه پراوه ستاو نویژی دابیبه ست.

(وَإِنْ صَلَّى فِي الْمَسْجِدِ) نه گره نیام پیشنویژی له ناو مزگوتدا نه کرد (وَالْمَأْمُومِ خَارِجَ الْمَسْجِدِ) مه نموومیش له دهره وه ی مزگوت نویژی له دوی نهو نیامه نه کرد (قَرِيباً مِنْهُ) لی ششی نیزی که بوو، واته: له سه سه د که ز زیاتر دور نه بو (وَهُوَ عَالِمٌ بِصَلَاتِهِ) مه نموومه که ش ناگادار بوو له هه لسانو دانیشتنی نیام (وَلَا حَائِلَ هُنَاكَ) پرده شیان له نیواندا نه بو، له وی (جَانِ) نویژه که دروسته.

جا بزانه: له هه موو جوړه جه ماعه تیگدا نه بی مه نمووم ناگادار بئ له جموجولی نیامه که ی، وه نابی پیش نیام نویژ دابیبه ستن و، واجبه هه موو کرده وه کانی نویژ دوا به دوی نیام بکا ﴿عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: أَيُّهَا النَّاسُ إِلَى إِمَامِكُمْ فَلَا تَسْبِقُونِي بِالرُّكُوعِ وَلَا بِالسُّجُودِ وَلَا بِالْقِيَامِ وَلَا بِالْإِصْرَافِ﴾ رواه الشیخان، پیغه مبه ر ﷺ فره رموو: نه ی خه لکینه من پیشنویژی نیوه مه، پیش من پوکووع و سوجه مه به نو پیش من هه لسته وه و پیش من سه لام مه ده نه وه.

﴿پاشكۆ﴾: نه گەر كه سيك به ته نهايي نويزي كرديو، نينجا جه ماعه تي بى پيك كهوت، سوننه ته به جه ماعه ت لوبوباره ي بكا ته وه، ههروه ها دروسته نويز دابه ستن له دواي كه سيك كه جوړه نويزيكي تر نه كا، هه رچه ند نويزه كه شى سوننه ت بى: وهك دابه ستنى نويزي نيوه رڼ له دواي نيماميك كه نويزي به يانى، يان مه غريب، يان ته پراوېح نه كا.

﴿ناگاداري﴾: نه گەر مه نموم درهنگ كه يشته جه ماعه ت، با نويز دابه ستنى و به گويزه ي نويزي نيمام نويز بكا، نينجا كه نيمام سه لامى دابه وه، با هه لېستى نويزه كه ي خوى ته واو بكا ﴿عَنْ أَبِي قَادَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: إِذَا أَتَيْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَعَلَيْكُمْ بِالسَّكِينَةِ فَمَا أَدْرَكْتُمْ فَصَلُّوا وَمَا فَاتَكُمْ فَأَتِمُّوا﴾ رواه الشيخان، پيغه مبه ر ﷺ فهرموى: كاتى دينه نويز كردن به هياوشى و به به ريزانه ورن، نه وهنده ي له گه ل نيمام فريا كه وتن بيكه ن، نه وه ي ماوه - له پاش سه لامدانه وه ي نيمام - هه لسن ته واوى بكن.

جا نه گەر مه نموم فريا كهوت ږوكووع به ته واوى له گه ل نيمام بيا، نه وه بوى به بهر فاتيحه نه كه وي و ږه كه ته كه ي هه موو دروسته، پيغه مبه ر ﷺ فهرمويه تى: ﴿إِذَا جُئْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ وَ أَنْتُمْ سَجُودٌ فَاسْجُدُوا وَلَا تَعْدُوهَا شَيْئًا، وَمَنْ أَدْرَكَ الرُّكْعَةَ فَقَدْ أَدْرَكَ الصَّلَاةَ﴾ رواه الدارقطني، كاتيك كه هاتن نويزتان دابه ستو نيمام له سوجه دا بوو، نيوه ش ږوړنه سوجه، به لام به هيجى دامه نيزن، وه هه ر كه سيك له گه ل نيمام كه يشته ږوكووعيكى ته واو، نه وه بوى به ږه كه ته كى ته واو نه ژميږدى.

جا بزانه: نه گەر نيمام له ږوكووع دا بوو، يان له ته حياتى ناخبر دا بوو، هه ستى كرد: كه به كيك نه يه وي نويزى له دوا دابه ستنى، نه وه سوننه ته نه ختيك چاوه روانى بكا. ﴿ناگاداريه كى تر﴾: نه گەر نيمام له ناو نويز هه له يه كى كرد، سوننه ته مه نمومى پياو ناگادارى بكا ته وه و بلى: (سبحان الله). به لام مه نمومى نافره ت چه پله لى ته دا، واته: به رده ستى راستى له پشته ده ستى چه پى نه دا.

ههروه ها نه گەر نيمام خو يندنى فاتيحه، يان سوږه تى پاش فاتيحه ي لى تيكچو، با مه نموم پى بليته وه ﴿عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ صَلَّى صَلَاةٌ فَلَيْسَ عَلَيْهِ، فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ لِأَبِي بِنِ كَعْبٍ: أَصَلَّيْتَ مَعَنَا؟ قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: فَمَا مَنَعَكَ أَنْ تَفْتَحَ عَلَيْنَا؟﴾ رواه ابن حبان، پيغه مبه ر ﷺ له نويز كدا خو يندنى قوږ پنانى لى تيكچو، جابه (نوبه يى) كوپى (كه عى) فهرموى: تو نويزت له گه ل نيمام دا كرد؟ كوتى: به لى. فهرموى: نه ي بچى پيت نه گوتمه وه؟.

ههروه ها نه گەر نيمام بى ده ستنويز بوو، يان شتيكى به سه ر هات: با له نويزه كه ي دره چن و به كيكى تر بجيت له حياتى نه وه ست به نيمامه تى بكا، نه وه كه جه ماعه ته كه

(فَصْلٌ) وَيَجُوزُ لِلْمُسَافِرِ قَصْرُ الصَّلَاةِ الرَّبَاعِيَّةِ بِخَمْسَةِ شَرَايِطَ:
أَنْ يَكُونَ سَفَرُهُ فِي غَيْرِ مَعْصِيَةٍ، وَأَنْ تَكُونَ مَسَافَتُهُ سِتَّةَ عَشَرَ فَرَسَخًا،

تيك بچي، له مه دا جياوازي جومعه و نويزه کاني تر نيه، به لگه ش کرده و هی نیما می
(عمره) ﷺ، له کاتی برینداربوونی دا (عبدالرحمن بن عوف) ی له جی ی خوی داناو نويزی
به یانی ی به خه لکه که ته و او کرد.

﴿فَصْلٌ: لَهُ بَاسِي (قَصْر) وَ (جَمْع) لَهُ سَهْفَرْدَا﴾

واته: کورتکردنه وه و کورتکردنه وه ی نويز. (وَيَجُوزُ) دروسته (لِلْمُسَافِرِ) بۆ نه و که سه ی له
سه فهدايه (قَصْرُ الصَّلَاةِ الرَّبَاعِيَّةِ) نه و سئ نويزانه ی چوار په کهه تين، کورتیان بکاته وه
بۆ دوو په کههت، به لام نويزی مه غريبو به یانی کورت ناکړينه وه ﴿عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ:
خَرَجْنَا مَعَ النَّبِيِّ ﷺ مِنَ الْمَدِينَةِ إِلَى مَكَّةَ فَكَانَ يُصَلِّي رَكَعَتَيْنِ رَكَعَتَيْنِ﴾ رواه الشيخان،
(أنس) فهدومويه تی: له که ل پتفه مبه ر ﷺ له (مَدِينَةُ) وه چوینه (مَكَّةَ)، نويزه چوار
په کهه تیه کانی نه کردنه دوو په کههت.

(بِخَمْسَةِ شَرَايِطَ) بۆ نه و کورتکردنه وه یه پینج مه رج ه نه:
یه کهم: (أَنْ يَكُونَ سَفَرُهُ فِي غَيْرِ مَعْصِيَةٍ) نابئ سه فهدر که ی بۆ گونا هکاری بی، که و ابوو:
نه کهر نافرته به بی نی زنی میړدی خوی بۆ سه فهدر بپوا، یان که سیک بۆ زینا، یان بۆ
مړی فکوشتنی به ناهق، یان بۆ هر گونا هباریه کی تر به سه فهدر بپون، نابئ قه سرو جمع
بکن، مه روه ها قه رزدار نه کهر کانی قه رز دانه وه ی هاتی و به بی پرسى خاوه ن قه رزه که ی
به سه فهدر بچي، نابئ قه سرو جمع بکا.

دووم: (وَأَنْ يَكُونَ مَسَافَتُهُ) نه ندازه ی دووری نه و شویننه ی بۆی نه چي (سِتَّةَ عَشَرَ
فَرَسَخًا) شانزه فهدر سه خ بی، واته: هه شتا کیلو متر، به لگه: (اجماع) ی هر چوار مه زه بی
(اهل السنة) یه، هم ﴿وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ وَابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا يَقْصُرَانِ وَيُفْطِرَانِ فِي أَرْبَعَةِ بُرْدٍ
وَهِيَ سِتَّةَ عَشَرَ فَرَسَخًا﴾ رواه البخاری، واته: نه و دوو سه حابه یه له نه ندازه ی چوار
(برید) دا نويزیان کورت نه کرده وه و پښوویان نه شکاند: که نه کاته شانزه فهدر سه خ.

نیجا نه کهر نه و نه ندازه یه به سواری فږکه، یان توتومبیل به سه عاتی کیش بچی، هر
بۆی دروسته: قه سرو جمع بکا.

﴿نَاكَادَارِي﴾: نه کهر نیه تی هینا: چوار شه و و پښی ته و او له شوینیک بمینیتته وه،
به وه کړتایی سه فهدر که ی دی و نابئ هیچی تر قه سرو جمع بکا، به لام نه کهر نیه تی
مانه وه ی نه هینا، به لکو ته نها چاوه پوانی پیکه اتنی کاریکی خوی نه کړو نه ینه زلی چ
پښیک بۆی نه یی؟ نه وه تا هه زده پښ بۆی دروسته: قه سرو جمع بکا، جگه له رڼی هاتنو
بارکردن ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَقَامَ النَّبِيُّ ﷺ بِمَكَّةَ تِسْعَةَ عَشَرَ يَوْمًا يَقْصُرُ﴾ رواه

وَأَنْ يَكُونَ مُؤَدِّيًا لِلصَّلَاةِ الرَّبَاعِيَّةِ، وَأَنْ يَتَوَيَّ الْقَصْرَ مَعَ الْأَحْرَامِ، وَأَنْ لَا يَأْتُمَّ بِمُقِيمٍ. وَيَجُوزُ لِلْمُسَافِرِ أَنْ يَجْمَعَ بَيْنَ الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ لِي وَفَتْ أُيْهَمَا شَاءَ، وَبَيْنَ الْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ فِي وَفَتْ أُيْهَمَا شَاءَ،

البخاری، پیغمبر ﷺ له دوی پزگارکردنی (مکه) ی پیروز له وی مایه وه، ماوه ی توژده پوژ نوژی کورت نه کردنه وه.

مهروه ها نه گهر که سیک نه یه زانی بق کوی نه چی، نه ویش نابی قه سرو جه مع بکا. سبیهم: (وَأَنْ يَكُونَ مُؤَدِّيًا لِلصَّلَاةِ الرَّبَاعِيَّةِ) نه نوژیانه ی کورتیان نه کاته وه نوژی نه کات بن، نه نوژی قه زاء، واته: نه گهر نوژی قه زای له سر بون، نابی به کورتکراوه یی قه زایان بکاته وه، چونکه به ته وای که وتونه ته نه ستوی.

چوارهم: (وَأَنْ يَتَوَيَّ الْقَصْرَ) نه ته ی کورتکردنه وه ی نوژی بیتنی (مَعَ الْإِحْرَامِ) له گه ل (الله اکبر) ی نوژی دابه ستندا.

پینجه م: (وَأَنْ لَا يَأْتُمَّ بِمُقِيمٍ) نابی نوژیده که ی خوی به جه ماعت له دوی نیما میکی وه ها بکا: که نوژیده کانی خوی ته وای نه کا، جا نیما مه که پیوار بی، یان نا، جا نه گهر ته نها به قه (الله اکبر) ی نوژی له دوی نه و نیما مه دابه ست، نه بی نه ویش نوژیده که ی خوی ته وای بکا ﴿قِيلَ لِابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: مَا بَالُ الْمُسَافِرِ يُصَلِّي رَكْعَتَيْنِ إِذَا الْفَرْدَ، وَأَرْبَعًا إِذَا أَتَمَّ بِمُقِيمٍ؟ قَالَ: تِلْكَ السُّنَّةُ﴾ رواه الامام احمد، به (ابن عباس) یان کوت: بق چی نه گهر پیوار نوژی به ته نهایی بکا دوو په کعت نه کاو نه گهر به جماعت له دوی نیشته چی بیکا، نه بی چوار په کعت بکا؟ له وه لاما فهرموی: نه وه پیگی پیغمبره ﷺ.

﴿ناگاداری﴾: نه گهر نه یزانی نیما مه که پیواره، به لام گومانی له نه ته که ی هه بوو، با نوژیده که ی له دوا دابه ستی نه ته ی کورتکردنه وه بیتنی، نیجا نه گهر نیما مه که کورتی کرده وه، با نه ویش کورتی بکاته وه، نه گهر نه ته وای کرد، با نه ویش ته وای بکا.

﴿باسی (جمع) کوکردنه وه ی دوو نوژی له کاتی یه کیکیاندا﴾

(وَيَجُوزُ) دروسته (لِلْمُسَافِرِ) بق که سیک که بجیته سه فیریکی مه شتا کیلومتري، بق گونا هکاریش نه چیته سه فیر (أَنْ يَجْمَعَ) کو بکاته وه (بَيْنَ الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ) نوژی نیوه پووه عه سر (فِي وَفَتْ أُيْهَمَا شَاءَ) له کاتی مه ر کامه یان حه ز ده کا: جا نیوه پو بیاته کاتی عه سر، که پی ی نه گوتری: (جَمْعُ التَّأَخِيرِ)، واته: دواخستن، یان عه سر بینته کاتی نیوه پو، که پی ی نه گوتری: (جَمْعُ التَّقْدِيمِ)، واته: پیشخستن.

(وَبَيْنَ الْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ) مهروه هاش کوکردنه وه ی مه غریب و عیسا دروسته (فِي وَفَتْ أُيْهَمَا شَاءَ) له کاتی مه ر کامه یان حه ز ده کا: جا مه غریب دوا بیخی بق کاتی عیسا، یان عیسا پیش بیخی بق کاتی مه غریب ﴿عَنْ مُعَاذٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ فِي غَزْوَةِ تَبُوكَ:

وَيَجُوزُ لِلْحَاضِرِ فِي الْمَطَرِ: أَنْ يَجْمَعَ بَيْنَهُمَا فِي وَقْتِ الْأُولَى مِنْهُمَا.
(فصل) وَشَرَائِطُ وَجُوبِ الْجُمُعَةِ سَبْعَةُ أَشْيَاءَ: الْإِسْلَامُ،

إِذَا زَاغَتِ الشَّمْسُ قَبْلَ أَنْ يَرْحَلَ جَمَعَ بَيْنَ الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ، وَإِنْ يَرْحَلَ قَبْلَ أَنْ تَزِيغَ الشَّمْسُ أُخِرَ الظُّهْرُ حَتَّى يَنْزِلَ لِلْعَصْرِ، وَفِي الْمَغْرِبِ مَثَلُ ذَلِكَ ﴿رواه الترمذی وبعضه فی البخاری، پیغمبر ﷺ له جہنگی (تبوک) دا کاتی نیوہ پڑی نہ بو پیش بارکردنی، نہ وہ نویژی عسری له گہل نیوہ پڑی له یه کاتدا نہ کردن، به لام نه گہر باری کردبایه پیش نه وہی کاتی نویژی بن، نه وہ نیوہ پڑی دوا نه خست بق کاتی عسیر، ههروه هاش مه غریبو عیشای به و جزره دوا نه خستن و پیش نه خستن.

﴿ناگاداری﴾: له (جمع التقدیم)، واته: له پیشخستن نویژدا، پیویسته: دست به نویژی یه کهم بکا و هه له ناو نویژی یه کهمدا نیه تی کورندنه وی نویژی دووم بیتنی، نینجا که سه لامی داوه، یه کسر دست به نویژی دووم بکا. وه له (جمع التأخیر)، واته: له دواخستن نویژدا، پیویسته: له کاتی نویژی یه کهمدا نیه تی دواخستن بیتنی بق نه وهی گونا هبار نه بن، ههروه ها دروسته: قه سرو جمع به یه که وهش بکری.

(وَيَجُوزُ) دروسته (لِلْحَاضِرِ) بق نه وه که سہی له ماله وه یه (فِي الْمَطَرِ) له کاتی باران باریندا (أَنْ يَجْمَعَ بَيْنَهُمَا) کورندنه وی دوو نویژ (فِي وَقْتِ الْأُولَى مِنْهُمَا) له کاتی نویژی یه کهمدا، به و مه رجہی نویژده کان به جه ماعت بکا له مزگه و تیکی دوور و بهرگی ته ربی و له کاتی نویژی یه که میشدا باران بباری ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِالْمَدِينَةِ سَبْعًا وَلَمَّا نَآ: الظُّهْرَ وَالْعَصْرَ وَالْمَغْرِبَ وَالْعِشَاءَ﴾ رواه البخاری، پیغمبر ﷺ له (مدینه) نویژی نیوہ پڑی و عسری له یه کاتدا نه کردن و مه غریبو عیشای له یه کاتدا نه کردن. نیمام (مالک) و نیمام (شافعی) ههرمویانه: نه و کورندنه وه به هوی باران بو.

﴿پاشکوی﴾: نذر له پیشه وایانی ثابین ههرمویانه: دروسته کورندنه وی دوو نویژ له یه کاتدا بق مروفی نه خوش، جا نه گہر له کاتی نویژی یه کهمدا نه خوشتر بوو، با دواي بخا، نه گہر له کاتی نویژی دووه مدا نه خوشتر نه بو، با پیشی بخا، به و مه رجانه ی گوتمان له کورندنه وهی سه ههردا.

﴿فصل: له بای نویژی (جمعة)﴾

نویژی جومعه دوو په کمته، واجبه له کاتی نیوہ پڑی پڑی مه ینی دا به جه ماعت بکری. (وَشَرَائِطُ وَجُوبِ الْجُمُعَةِ) نه و مه رجانه ی داندراون بق واجبیونی نویژی جومعه (سَبْعَةُ أَشْيَاءَ) حهفت مه رجن:

یه کهم: (الْإِسْلَامُ) نیسلامه تی به، خواي گه وره ههرمویه تی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ

وَالْبُلُوعُ، وَالْعَقْلُ، وَالْحُرِّيَّةُ، وَالذُّكُورِيَّةُ، وَالصَّحَّةُ، وَالْإِسْطِيْطَانُ.
وَشَرَايِطُ فَعْلِهَا ثَلَاثَةٌ: أَنْ تَكُونَ الْبَلَدُ مِصْرًا أَوْ قَرْيَةً،

تَعْلَمُونَ ﴿ نهی خاوهن باوه پان، کاتی بانگی نیوه پۆ درا له پۆژی ههینی، نوو بهێن بۆ نوێژی جومعه، واز له کپین و فروشتن بێن- واته: که بانگی جومعه درا، کپین و فروشتن چهپامه-، جومعه کردن بۆ ئیوه باشتهر نه گهر ئیوه بزائن.

دوهم: (وَالْبُلُوعُ) بلوغبوونه، واته: له سه ر منداڵ جومعه واجب نیه. سێیه م: (وَالْعَقْلُ) عه قلی هه بێ، نابێ شیت بێ. چوارهم: (وَالْحُرِّيَّةُ) ئازاد بێ، کۆیله نه بێ.

پێنجهم: (وَالذُّكُورِيَّةُ) نێرینه بێ، واته: ئافرهت جومعه ی له سه ر نیه، به لام: نه گهر جومعه ی کرد، نه وه جومعه که ی دروسته و نیوه پۆی له سه ر لانه چێ.

شه شهم: (وَالصَّحَّةُ) ته ندروستی باش بێ، واته: نه وه نده نه خۆشی گران نه بێ: که

نه گاته جومعه، یان بگاتی به لام نه توانی تا کۆتایی نوێژ بمی نیتیه وه ﴿عَنْ طَارِقِ بْنِ شَهَابٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: الْجُمُعَةُ حَقٌّ وَاجِبٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ فِي جَمَاعَةٍ إِلَّا أَرَقَعَهُ:

مَمْلُوكٌ، وَإِمْرَأَةٌ، وَصَبِيٌّ، وَمَرِيضٌ﴾ رواه ابوداود والحاكم، پیغه مبه ر ﷺ، فه رمووی: نوێژی جومعه له سه ر هه موو موسولمانیک واجب و نه بی به جه ماعت بیکا، به لام چوار که س

جومعه یان له سه ر نیه: کۆیله و ئافرهت و منداڵ و نه خۆش.

حه فته م: (وَالْإِسْطِيْطَانُ) دانیشتووی نه و شوینه بێ که جومعه ی لی ته کرێ، یان نیازی مانه وه ی

چوار پۆژی هه بێ له و شوینه دا، که وابوو: پۆبولرێک که چوار پۆژ له شوینی تیک نه می نیتیه وه

جومعه ی له سه ر نیه ﴿عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ صَلَّى النَّبِيُّ ﷺ الظَّهْرَ وَالْعَصْرَ جَمْعًا بِعَرَفَةَ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ﴾ رواه مسلم، پیغه مبه ر ﷺ که له حه جی مائاوا بی له عه رفه وه ستا، نوێژی نیوه پۆ و

عه سری کۆ کرینه وه. واته: جومعه ی نه کرد هه رچه ند نه و پۆژه ش ههینی بوو.

جا بزانه: قوتابی و سه رباز و بازرگان... هتد. نه گهر نیازی مانه وه ی چوار پۆژ، یان

زیاتریان هه بێ، نه بی جومعه بکه ن، هه روه ما چهپامه: سه فه رکردن له پۆژی جومعه،

نه گهر مه ترسی له ده ستچوونی جومعه ی هه بێ.

(وَشَرَايِطُ فَعْلِهَا) هه رچه کانی دروستبوونی نوێژی جومعه (ثَلَاثَةٌ) سێ نه:

یه که م: (أَنْ تَكُونَ الْبَلَدُ) نه و شوینه ی جومعه ی لی ته کرێ (مِصْرًا) شار بێ (أَوْ قَرْيَةً) یان

لادی بێ، واته: شوینی نیشته جێ یه کجاری بێ ﴿لَأَنَّ النَّبِيَّ ﷺ لَمْ يَقُمْ الْجُمُعَةَ فَلَی

حَجَّةِ الْوَدَاعِ بِعَرَفَةَ﴾ کما فی حدیث مسلم عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، چونکه پیغه مبه ر ﷺ له عه رفه

جومعه ی نه کرد، له گه ل نه وه ش دانیشتوانی (مکه ی) له گه لدا بون.

که وابوو: له ناو هه بیه شه مال و هه وار که کانی کۆیستاندا جومعه کردن دروست نیه، به لام

نه گهر کۆییان له ده نگ ی بانگی شوینی تیک تر نه بو، نه بی بچن بۆ نه وی جومعه بکه ن.

وَأَنْ يَكُونَ الْعَدَدُ أَرْبَعِينَ مِنْ أَهْلِ الْجُمُعَةِ، وَأَنْ يَكُونَ الْوَقْتُ بَاقِيًا، فَإِنْ خَرَجَ الْوَقْتُ أَوْ عُدِمَتِ الشَّرُوطُ صَلَّيْتَ ظَهْرًا، وَفَرَائِضُهَا ثَلَاثَةٌ: خُطْبَتَانِ يَقُومُ فِيهِمَا وَيَجْلِسُ بَيْنَهُمَا،

﴿ناگاداری﴾: نه گهر خاوهن دهسته لاتیك به زوړلیكردن دانیشتونوانی شوینیکي کواستنه وه بڼ شوینیکي تر، نه وانیش نیازیان وایو: هر کاتیک بڼیان بگوډجی بچنه وه بڼ شوینیکي خویان، نه وانه - له شوینیکي تردا - جومعه یان دروست نیه، چونکه نیشته جڼی په کجاری نڼ، هر چه ند خانووشیان دروست کړېښ، جا نه گهر - له وی - دا جومعه یان کرد، نه بی نویژی نیوه پښ هر بکن.

دووم: (وَأَنْ يَكُونَ الْعَدَدُ) ژماره ی نه و که سانه ی جومعه نه که ن (أَرْبَعِينَ) به لای که می چل که س بن (مِنْ أَهْلِ الْجُمُعَةِ) له و که سانه ش بن که جومعه یان له سره ﴿عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ﴾: قَالَ: جَمَعَ النَّبِيُّ ﷺ بِالْمَدِينَةِ وَكُنْ أَرْبَعُونَ رَجُلًا ﴿رواه البيهقي، پیغه مبرر﴾ له مه دینه جومعه ی کرد، ژماره مان چل پیاو بو.

که وایو: نه گهر شوینیک چل پیاوی لیته بو، جومعه یان له سر نیه، به لام نه گهر گوڼیان له بانگی شوینیکي تر بو، نه بی بچن بڼ نه وی جومعه بکن.

جا بزانه: له مه زه بی نیامی (حنفی) دا: به چوار که سان جومعه دروسته، وه له مه زه بی نیامی (مالک) دا: به دوازه که سان جومعه دروسته.

سوییم: (وَأَنْ يَكُونَ الْوَقْتُ بَاقِيًا) کاتی جومعه کړدن - که کاتی نیوه پڼیه - بمیني تا جومعه که ته و او نه بی ﴿عَنْ أَنَسٍ﴾: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُصَلِّي الْجُمُعَةَ حِينَ تَمِيلُ الشَّمْسُ ﴿رواه البخاري﴾ ﴿وَعَنْ سَلْمَةَ﴾: كُنَّا نُصَلِّي الْجُمُعَةَ مَعَ النَّبِيِّ ﷺ فَنَرُجِعُ وَمَا نَجِدُ لِلْحَيَّطَانِ قِيًّا نَسْتَظِلُّ بِهِ ﴿رواه الشيخان، (نه نه س) نه فهرموی: کاتی پڼی لایته دا بڼ چاوی راسته، پیغه مبرر﴾ جومعه ی نه کرد. (سه له مه) نه فهرموی: له گه ل پیغه مبرر جومعه مان نه کړې نه گهر اینه وه هیشتا دیواره کان سیبه ریکی وایان نه بو تی دا برېښ.

(فَإِنْ خَرَجَ الْوَقْتُ) جا نه گهر نه وه نده ماوه ی نه ما جومعه به دوو خوتبه وه بکړی (أَوْ عُدِمَتِ الشَّرُوطُ) یان په کیک له وهرجانه ی گوتمان نه بو، نه و کاته (صَلَّيْتَ ظَهْرًا) نه بی چوار په کعت به نیه تی نویژی نیوه پڼ بکړی؟ چونکه جومعه قهزا ناکړته وه، جا نه گهر جومعه ش دروست نه بو، نابڼ نویژی نیوه پڼ له ده ست بدری.

(وَفَرَائِضُهَا) واجبه کانی جومعه کړدن (ثَلَاثَةً) سینه: په که م: (خُطْبَتَانِ) خویندنه وه ی دوو ووتاره (يَقُومُ فِيهِمَا) نه بی به پڼوه ووتاره کان بدا (وَيَجْلِسُ بَيْنَهُمَا) له پاش ووتاری په که م نه بی به قه دانیشتنی نیوان دوو سوجه دابنیشی ﴿عَنْ ابْنِ عُمرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا﴾: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَخْطُبُ قَائِمًا ثُمَّ يَقْعُدُ، ثُمَّ يَقُومُ كَمَا

وَأَنْ تُصَلِّيَ رَكَعَتَيْنِ، فِي جَمَاعَةٍ. وَهَيَّأَهَا أَرْبَعُ خِصَالٍ: الْفُسْلُ وَتَنْظِيفُ الْجَسَدِ، وَكُبْسُ الثِّيَابِ الْبَيْضِ، وَأَخْذُ الظُّفْرِ، وَالطَّيْبُ. وَيُسْتَحَبُّ الْإِلْتِصَاقُ فِي وَقْتِ الْخُطْبَةِ،

تَفْعَلُونَ الْآنَ ﴿﴾ رواه الشيخان، پیغمبر ﷺ به پیوه ووتاری جومعهی نه خویندهوه، نینجا دا نه نیشته، نینجا هه لئه ستاوه بق ووتاری دووهم وهك نیستا نیوه نه یکه ن.

جا بزانه: نه بی ووتارخوینی جومعه پیاو بئو به لای که م چل که س گوی ل ووتاره که ی بیئ. هه روه ها له و دوو ووتاره دا واجبه: هه ر پینج پوکنه کان به عه پهبی بن: که پوکنی یه که م: سوپاسی خودایه، وهك بلی: (الْحَمْدُ لِلَّهِ).

پوکنی دووهم: سه لاوات له سه ر پیغه مبه ره ﷺ، وهك بلی: (اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ). پوکنی سی یه م: ناموزگاری به ترسان له خودا، وهك بلی: (أَوْصِيكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ). پوکنی چوارهم: خویندنه وهی ثایه تیکی قورنانی پیروزه له ووتاریکدا.

پوکنی پینجه م: دو عاکردن بق موسولمانان له ووتاری دووهمدا، به لای که می بلی: (اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ). جگه له و پیتجانه واجب نیه ووتاره کان به عه پهبی بن.

هه روه ها سوننه ته: که ووتار خوین گه یشته شوینی ووتاردان پوو له دانیشتونانی مزگه وت بکاو سه لامیان لی بکا، نینجا که هه ر دوو ووتاره کانی ته واکردن، نیقامه تی نویژ نه کری و ده ست به نویژی جومعه نه کا.

دووهم: (وَأَنْ تُصَلِّيَ رَكَعَتَيْنِ) نویژی جومعه به دوو په که ه تی بکری. سی یه م: (فِي جَمَاعَةٍ) نویژی جومعه به جه ماعت بکری و، واجبه نیام و مه نوموم نیه تی نویژی جومعه بیئن، پیغه مبه ره ﷺ هه رمویه تی: ﴿مَنْ أَدْرَكَ مِنْ صَلَاةِ الْجُمُعَةِ رَكَعَةً فَلْيُضِفْ إِلَيْهَا أُخْرَى وَقَدْ تَمَّتْ صَلَاتُهُ، وَمَنْ فَاتَتْهُ الرُّكَعَتَانِ فَلْيُصَلِّ أَرْبَعًا﴾ رواه الدارقطني، هه ر که سیك له نویژی جومعه گه یشته پوکووعی دووهم، بوی به بهر په که هه تیك نه که وئ، جا با له دواي سه لامدانه وهی نیام، په که هه تیکی تر بکاو جومعه که ی ته واده، به لام نه که ر له پاش پوکووعی دووهم گه یشته نویژی جومعه - نه ودهش هه ر نیه تی جومعه نه هینتی، به لام - له دواي سه لامدانه وهی نیام نه بی چوار په که هه نویژ بکا.

(وَهَيَّأَهَا) سوننه ته کانی جومعه (أَرْبَعٍ) چوارن: (الْفُسْلُ) یه که م: حق شورنده به نیه تی غوسلی جومعه و (وَتَنْظِيفُ الْجَسَدِ) هه روه ها پاکژکردنی له شی خویه تی له چلک و بونی ناخوش. (وَكُبْسُ الثِّيَابِ الْبَيْضِ) دووهم: بهرگیکی جوان و سپی بکاته بهر. (وَأَخْذُ الظُّفْرِ) سی یه م: نینوکی لاببا. (وَالطَّيْبُ) چوارهم: خوی بق و خوش بکا.

(وَيُسْتَحَبُّ) هه روه ها سوننه ته (الْإِنْصَافُ) گوی پراگرتن و بن دهنگی (فِي وَقْتِ الْخُطْبَةِ) له و کاته ی ووتاری جومعه نه خویندریته وه ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: مَنْ اغْتَسَلَ

وَمَنْ دَخَلَ وَالْإِمَامُ يَخْطُبُ صَلَّى رَكَعَتَيْنِ خَفِيفَتَيْنِ ثُمَّ يَجْلِسُ.

يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَلَيْسَ مِنْ أَحْسَنِ ثِيَابِهِ، وَمَنْ مِنْ طَيْبٍ إِنْ كَانَ عِنْدَهُ، ثُمَّ أَتَى الْجُمُعَةَ فَلَمْ يَتَخَطَّ أَغْنَاكَ النَّاسَ، ثُمَّ صَلَّى مَا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ، ثُمَّ أَلْصَقَتْ إِذَا خَرَجَ إِمَامُهُ حَتَّى يَفْرُغَ مِنْ صَلَاتِهِ، كَانَتْ كَفَّارَةً لِمَا بَيْنَهَا وَبَيْنَ الْجُمُعَةِ الَّتِي قَبْلَهُ ﴿رواه ابو دلود، پیغمبر ﷺ﴾

فهرموی: هر که سبک بپوشی جمعه به نیت جمعه خوی بشویدی و جوانترین بهرگی بکاته بهر، نه گهر بونی خوشی هه بوو خوی بؤدخوش بکا، نینجا بجیته جمعه، به لام به سه رمی خه لکدا باز نه دا، نینجا بؤ خوی ده ست به نویژ کردن بکا، نینجا که نیام هاته خوتبه خویندنه وه بی دنگ بی و گوئی لپا بگری تا نویژ ته واو نه بی، نه و چاکانه نه به نه لادرو داپوشه ری گونا هه کانی نیوان نه م جمعه به و جمعه که ی پابردو.

(وَمَنْ دَخَلَ) هر که سبک هاته ناو مزگوت (وَالْإِمَامُ يَخْطُبُ) له و کاته ش نیام ووتاری نه دا (صَلَّى رَكَعَتَيْنِ) با دوو په که مت به نیت سوننه تی جمعه، یان (تَحِيَّةُ الْمَسْجِدِ) بکا (خَفِيفَتَيْنِ) به سوکیو به په له بیانکا (ثُمَّ يَجْلِسُ) نینجا دابنیشی، به لام نه گهر به کسر دابنیش، نه و کاته هه رپه دیسان هه لسیته وه و سوننه ته که بکا ﴿عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: إِذَا جَاءَ أَحَدُكُمْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَالْإِمَامُ يَخْطُبُ فَلْيَرْكَعْ رَكَعَتَيْنِ وَلْيَتَجَوَّزْ فِيهِمَا﴾ رواه الشيخان، پیغمبر ﷺ

فهرموی: کاتی به کیکتان هاته مزگوت له بپوشی هه یی له و کاته ش نیام ووتاری نه دا، با دوو په که مت سوننه ت بکا به په له، واته: نینجا دابنیشی.

﴿نَاكِدَارِي﴾: دوو په که مت سوننه تی پیش جمعه ش هه به پیش نه وه ی نیام ده ست به ووتار بکا ﴿عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَعْقِلٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: بَيْنَ كُلِّ أَذَانَيْنِ صَلَاةٌ﴾ رواه الشيخان، پیغمبر ﷺ

فهرموی: له نیوان هر بانگو نیقامه تی کدا نویژیکی سوننه ت هه به. هه روه ما له دوی جمعه ش چوار په که مت، یان دوو په که مت سوننه ت هه به، پیغمبر ﷺ

فهرموی تی: ﴿إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ الْجُمُعَةَ فَلْيُصَلِّ بَعْدَهَا أَرْبَعًا﴾ رواه مسلم، ﴿وَكَانَ ﷺ يُصَلِّي بَعْدَ الْجُمُعَةِ رَكَعَتَيْنِ فِي بَيْتِهِ﴾ رواه الشيخان، واته: کاتی به کیکتان نویژی جمعه ی کرد، با چوار په که مت سوننه تیش له دوی بکا. پیغمبر ﷺ

دوو په که مت سوننه تی له پاش جمعه له ماله وه نه کرد.

﴿پاشکوی﴾: سه لوات لیدان له شه و بپوشی جمعه دا نذر خیره ﴿عَنْ أَنَسِ بْنِ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: إِنْ مِنْ أَفْضَلِ أَيَّامِكُمْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فَأَكْثَرُوا عَلَيَّ مِنَ الصَّلَاةِ فِيهِ فَإِنْ صَلَّاهُمْ مَغْرُوضَةً عَلَيَّ، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَكَيْفَ نَغْرُضُ عَلَيْكَ صَلَاتَنَا وَقَدْ أَرَمْتَ؟ قَالَ: إِنَّ اللَّهَ حَرَّمَ عَلَى الْأَرْضِ أَجْسَادَ الْأَنْبِيَاءِ﴾ رواه النسائي، پیغمبر ﷺ

فهرموی: له هه موو بپوشه کانتان گهره تر بپوشی هه یی به، که واپوو: نذر سه لاوام له سه ر لپدنه

(فَصَلِّ) وَصَلَاةَ الْعِيدَيْنِ سُنَّةٌ مُؤَكَّدَةٌ، وَهِيَ رَكَعَتَانِ: يُكْبَرُ فِي الْأُولَى سَبْعًا سِوَى تَكْبِيرَةِ الْإِحْرَامِ، وَفِي الثَّانِيَةِ خَمْسًا سِوَى تَكْبِيرَةِ الْقِيَامِ،

له پوڅی هه ینی دا، چونکه سه لواته کانتان نه که په ندرینه لای منو گویم لایه، کوتیان: چون سه لواته کان نه گاته لای تو، چونکه تو له ناو گوړه که تدا پزیوی؟ هه رموی: نا پزم چونکه خوای که وره قه ده غه ی کرېوه: زه وی لاشه ی پیغه مبه ران به ږیښی و بخوا. ﴿وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: مَنْ قَرَأَ سُورَةَ الْكَهْفِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ أَضَاءَ لَهُ مِنَ النُّورِ مَا بَيْنَ الْجُمُعَتَيْنِ﴾ رواه الحاكم، پیغه مبه رﷺ هه رموی: هر که سیک سو په تی (الکف) له پوڅی هه ینی دا بخوینن، نیوان هه رېوه هه ینی په که ی بډ پوښن نه بیته وه. نیمامی (النواوی) نه هه رموی: له شه وی هه ینی ش خیره بخویندری.

﴿فَصَلِّ: له باسی (صَلَاةَ الْعِيدَيْنِ) نويږی هه رېوه جه ژنه کان﴾

(وَصَلَاةَ الْعِيدَيْنِ) نويږی جه ژنی په مه زان و قوربان (سُنَّةٌ مُؤَكَّدَةٌ) سوننه ټيکي زور که وره په بډ هه مو که سیک، چونکه پیغه مبه رﷺ کرېوه تی (وهی) نويږی هه رېوه جه ژنه کان (رَكَعَتَانِ) دوو په که تن: نیه تی نويږی جه ژنی په مه زان، یان جه ژنی قوریانی لای ډیښن: ﴿يُكْبَرُ ثَلَاثًا﴾ (الله اکبر)، (فی الأولى) له په که تی په که مدا له پاش خویندن (وَجْهَتْ وَجْهِي)... هتد (سَبْعًا) هفت جار (سِوَى تَكْبِيرَةِ الْإِحْرَامِ) جگه له (الله اکبر)ی نويږی لایه ستن (وَفِي الثَّانِيَةِ) وه له په که تی دوو همد (خَمْسًا) پینچ جار نه لای: (الله اکبر)، (سِوَى تَكْبِيرَةِ الْقِيَامِ) جگه له (الله اکبر)ی هه لسان وه ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُكْبَرُ فِي الْعِيدَيْنِ: فِي الْأُولَى سَبْعًا قَبْلَ الْقِرَاءَةِ، وَفِي الْآخِرَةِ خَمْسًا قَبْلَ الْقِرَاءَةِ﴾ رواه الترمذي، پیغه مبه رﷺ له نويږی هه رېوه جه ژنه کان له په که تی په که مدا هفت (الله اکبر)ی نه گوتن پيش فاتحه خویندن، هه روه ها له په که تی دوو هميشدا پینچ (الله اکبر)ی نه گوتن پيش فاتحه خویندن.

جا بزانه: سوننه ته له که ل هه ر (الله اکبر)ک هه رېوه ده سته کانی به رز بکاته وه، وه له نیوان (الله اکبر) هکندا بلای: (سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ). ښنجا پاش (الله اکبر)ی هفت هم له په که تی په که م، وه پاش (الله اکبر)ی پینچ هم له په که تی دوو هم په که سر (أَعُوذُ بِاللَّهِ) نه کاو فاتحه نه خوینن.

﴿ناگاداری﴾: په که م: کانی نويږی جه ژنه کان له به رزېوونی پوڅ به قه د رمیک ده ست پښ نه کاو، تا پوڅ لانه دا بډ جاوی راسته، نه مینن.

دووم: نويږی جه ژنه کان سوننه ته به جه ماعت بکړی، به لام دروسته به ته نهايش بکړی. سنیهم: ﴿كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَأْمُرُ الْمُؤَذِّنَ فِي الْعِيدِ أَنْ يَقُولَ: الصَّلَاةُ جَامِعَةٌ﴾ رواه الشافعي عن الزمري مرسلًا، پیغه مبه رﷺ هه رمانی به بانگدر نه گړد: له جياتی بانگو ښقامه ته له جه ژنه کاندې بلای: (الصَّلَاةُ جَامِعَةٌ).

وَيَخْطُبُ بَعْدَهَا خُطْبَتَيْنِ: يُكَبِّرُ فِي الْأُولَى تَسْمَعًا، وَفِي الثَّانِيَةِ سَبْعًا. وَيُكَبِّرُ مِنْ غُرُوبِ الشَّمْسِ مِنْ لَيْلَةِ الْعِيدِ إِلَى أَنْ يَدْخُلَ الْأَمَامُ فِي الصَّلَاةِ، وَفِي الْأَضْحَى خَلْفَ الصَّلَوَاتِ الْمَفْرُوضَاتِ: مِنْ صُبْحِ يَوْمِ عَرَفَةَ إِلَى الْعَصْرِ مِنْ آخِرِ أَيَّامِ التَّشْرِيقِ.

(وَيَخْطُبُ بَعْدَهَا) سوننه ته پاش نوږځي جهڙن (خُطْبَتَيْنِ) دوو ووتار بدا، وهك ووتاره كاشي
 جومعه، جا له جهڙني پډمه زاندا باسي سهر فيتره بكاو له جهڙني قورياندا باسي قورياني
 بكا، هم (يُكَبِّرُ فِي الْأَوَّلَى تِسْعاً) پيش دهست پيكر دني ووتاري په كه م نو جار بلـي:
 (اللَّهُ أَكْبَرُ) به دواي په كدا.

﴿عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَأَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا يُصَلُّونَ الْعِيدَيْنِ قَبْلَ الْخُطْبَةِ﴾ رواه الشيخان، پیغمبر ﷺ و نیامی (ابوبکر و نیامی) عمر) پیش ووتاردان نوژی جه ژنیا ننه کرد.

موسیٰ جبریلان (ع) فرموده است: «مَنْ غُرِبَ الشَّمْسُ لَهُ كَاتِي يَهْذُ ثَاوَابُ وَنَهْوُهُ (مِنْ لَيْلَةِ الْعِيدِ) لَهُ شَهْوَى مَهْرِدُو جَهَنَّمَ كَانَ (إِلَى أَنْ يَدْخُلَ الْإِمَامُ فِي الصَّلَاةِ) تَأْتِيَامُ نَوِيذِي جَهَنَّمَ دَائِمَةً بَسْتِي، نَكَّارٌ بِهِ جَمَاعَتُ بَيْكَا، نَكَّارٌ نَا: تَا خَوِي نَوِيذِي جَهَنَّمَ دَه سَت پِي نَكَا، خَوَاي گه وِرِه فرموده است: ﴿وَلْتَكْمَلُوا الْعِدَّةَ وَلْتَكْبِرُوا اللَّهَ عَلَى مَا هَذَا كُمْ﴾ بَق نَهْوِي ژماره ی پَهْژووه کان ته وَاو بکن، جَا که ته وَاوتَان کرد، (اللَّهُ أَكْبَرُ) بَلِّین، چونکه خَوَاي گه وِرِه نِتوَهی خَسْتَوْتِه سَهَر پِنْگایه کی پاست.

جا بزانہ: تُو تہ کبیرانہ ی شوی لہ مہ موو کاتی کو شوینیکدا تہ گوتین، نە کەر لہ
 بوی نویژە کان، جا ئە مە شیوە ی تە کبیر لیدانە: (اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ، لَا إِلَهَ
 إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ)، سێ جار.

(وَفِي الْأَمْصَحَى) ههروهه له جهژنی قورباندای-جگه له تهکبیرهکانی شهوی- تهکبیر لیدان سوننه ته (خَلْفَ الصَّلَوَاتِ الْمَفْرُوضَاتِ) له نوای هه موو نوێژه واجبه کان و سوننه ته کان (مِنْ صُبْحِ يَوْمِ عَرَفَةَ) له پاش نوێژی سبهینه ی پۆژی عالفه وه (إِلَى الْعَصْرِ) تا پاش نوێژی عهسر (مِنْ آخِرِ أَيَّامِ التَّشْرِيقِ) له کۆتایی سێیه مین پۆژهکانی نوای جهژنی قوربان، که پێیان نهگوتی: (أَيَّامِ التَّشْرِيقِ).

بەلەم لە جەژنی پەرمەزاندان تەنھا لە دواى نوێژى مەغریبو عیشاو سەپىنەى جەژن سوننەتى.
﴿پاشكۆ﴾: سوننەتە بۆ مەردوو جەژنەكان خۆى بشۆرىو بەرگى جوانو پاك بكاتە
 بەر و خۆى بۆخۆش بكاو بە پێگەیه كدا بچیتە نوێژى جەژن و بە یەككى تەردا بگەریتەوه،
 وه جەژنە پیرۆزانەش هەلە.

(فَصَلِّ) وَصَلَاةَ الْكُسُوفِ سُنَّةٌ مُؤَكَّدَةٌ، فَإِنْ لَأَنْتَ لَمْ تُقْضِ،
وَيُصَلِّي لِكُسُوفِ الشَّمْسِ وَخُسُوفِ الْقَمَرِ رَكَعَتَيْنِ: فَيُكُلُّ رَكَعَةً قِيَامًا
يُطِيلُ الْقِرَاءَةَ فِيهِمَا، وَرُكُوعًا يُطِيلُ التَّسْبِيحَ فِيهِمَا، ذُونَ السُّجُودِ،

﴿فَصَلِّ: لَهُ بَاسِيَ (صَلَاةَ الْكُسُوفِ) نَوِيژِي پُوزْگِیران و مانگگیران﴾

(وَصَلَاةَ الْكُسُوفِ) نَوِيژِکِرْدَنی پُوزْگِیران و مانگگیران (سُنَّةٌ مُؤَكَّدَةٌ) سوننه تیکی زډر
که وړه، چونکه پټغه مبه رڼه ګرځېدوې ته (فَإِنْ لَأَنْتَ) جا نه ګرځو نو نويژه کاتي کړدنی
نه ما (لَمْ تُقْضِ) قه زاناکړېته وه.

جا بزانه: به گیرانی مانگ، یان به گیرانی پوز، کاتي نه نو نويژه ده ست پی ته کا، وه کاتي
نويژه کهش به سهر نه چي: به بوونه وهی پوز، یان مانگ، یان شاوا بوونی پوز به گیراوی،
یان به دهرکه وتنی پوز نه ګر مانگ گیراوی.

(وَيُصَلِّي) سوننه ته هه موو کهس نويژ بکا (لِكُسُوفِ الشَّمْسِ) له بهر پوزگيران، نيه تي نويژي
پوزگيراني لِيَبْتِنَ (وَخُسُوفِ الْقَمَرِ) وه له بهر مانگگیران، نيه تي نويژي مانگگیراني لِيَبْتِنَ
(رَكَعَتَيْنِ) به لای کهم نه نو نويژه دوو په کهه ته وه کو سوننه تي به یانی، نینجا دروسته: به
ته نهايي بکړیو به جه ماعه تیش سوننه ته، به لام زیاتر خیره بهم شیوه به بکړی:

(فَيُكُلُّ رَكَعَةً) له ههر په کهه تیک له دوو په کهه تانه دا (قِيَامًا) دوو پاوه ستانی به
پیوه یان تیدانه، واته: پاش پوکووع ناچیته سوجه، به لکو دیسان ده ست به فاتحه
نه کاته وه (يُطِيلُ الْقِرَاءَةَ فِيهِمَا) له پاش فاتحه له ههر دوو په کهه تان، واته: له ههر
چوار وه ستانه کاندې سوړه تي دريژ بخویني (وَرُكُوعًا) وه ههر په کهه تیک دوو پوکووعی
تیدانه پیش چونه سوجه (يُطِيلُ التَّسْبِيحَ فِيهِمَا) زډر بلن (سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ): به قه د
سه د ثایه له یه کهمدا، هه شتا ثایه له نووهدا، هه فتا ثایه له سنی یه مدها، په نجا
ثایه له چواره مدها (ذُونَ السُّجُودِ) به لام سوجه کان دريژ ناکاته وه.

جا بزانه: نیمامی (النواوي) فهرموو یه تی: سوننه ته سوجه کانیش دريژ بکاته وه وه
پوکووعی پیشه خو یان.

﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: قَالَتْ خَسَفَتِ الشَّمْسُ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَامَ فَصَلَّى بِالنَّاسِ،
فَأَطَالَ الْقِيَامَ، ثُمَّ رَكَعَ فَأَطَالَ الرُّكُوعَ، ثُمَّ قَامَ فَأَطَالَ الْقِيَامَ، وَهُوَ ذُونَ الْقِيَامِ الْأَوَّلِ، ثُمَّ
رَكَعَ فَأَطَالَ الرُّكُوعَ وَهُوَ ذُونَ الرُّكُوعِ الْأَوَّلِ، ثُمَّ سَجَدَ فَأَطَالَ السُّجُودَ، ثُمَّ فَعَلَ فِي
الرُّكُوعَةِ الثَّانِيَةِ مِثْلَ مَا فَعَلَ فِي الرُّكُوعَةِ الْأُولَى، ثُمَّ انْصَرَفَ وَقَدْ انْجَلَتِ الشَّمْسُ فَخَطَبَ
النَّاسَ﴾ رواه الشيخان، له سهرده می پټغه مبه رڼه ګرځېدوې ته پوز گیرا، نینجا پټغه مبه رڼه ګرځېدوې ته هه لسا
نويژي پوزگيراني به جه ماعه ت بؤ موسولمانان کړد، له په کهه تي به کهمدا زډر مایه وه و زډر

وَيَخْطُبُ بَعْدَهَا خُطْبَتَيْنِ، وَيُسِرُّ فِي كُسُوفِ الشَّمْسِ وَيَجْهَرُ فِي كُسُوفِ الْقَمَرِ.
(فَصْلٌ) وَصَلَاةُ الْإِسْتِسْقَاءِ مَسْنُونَةٌ، فَيَأْمُرُهُمُ الْإِمَامُ: بِالتَّوْبَةِ، وَالصَّدَقَةِ، وَالْخُرُوجِ مِنَ
الْمَظَالِمِ، وَمُصَالَحَةِ الْأَعْدَاءِ،

قورپانی خویند، ئینجا چووہ پوکووع لهوئیشدا زۆر مایهوه تهسبیحاتی شهکرد، ئینجا له پوکووع مهلساوه نهچووہ سوجده، دیسان دهستی به فاتیهه خویندن کرد، بهلام له پلوهستانهکهی پیشوو کهتر مایهوه، ئینجا دیسان چووہ پوکووع له پوکووعهکهی پیشوو کهتر مایهوه، ئینجا له پوکووع مهلساوه، ئینجا چووہ سوجدهو له هردوو سوجدهکانیش زۆر مایهوه، ئینجا مهلساوه بۆ پهکههتی دوهم شهویشی وهک پهکههتی پیشوو کرد، بولین -که سهلامی دلوه- پۆژ بوبۆده، جا دهستی به ووتاردان کرد.

(وَيَخْطُبُ بَعْدَهَا خُطْبَتَيْنِ) سوننهته ئیمام له نوای شهو نوێژه دوو ووتار بخوینیتهوه (به بهلگهی شهو هه دیسهی باسمان کرد)، جا شهو دوو ووتاره وهکو ووتارهکانی جومعه بن (وَيُسِرُّ) با به نهیتهی بخوینێ (فِي كُسُوفِ الشَّمْسِ) له نوێژی پۆژگیران (وَيَجْهَرُ) با به دهنگ بخوینێ (فِي كُسُوفِ الْقَمَرِ) له نوێژی مانگیان.

﴿پاشکۆ﴾: له بهر ئونیا تاریکبوون و توژ و پهشهبا و لافاو و زهههین لهرزین، سوننهته: هه کهسێک بۆ خۆی -به تهنهایی- دوو پهکههت نوێژ بکا وهک سوننهتی پیش نیوه پۆ، نهک بهو شیوهی گوتمان ﴿عَنْ أَبِي مُوسَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: إِنَّ هَذِهِ الْآيَاتُ الَّتِي يُرْسِلُ اللَّهُ تَعَالَى لَا تَكُونُ لَمَوْتِ أَحَدٍ وَلَا لِحَيَاتِهِ، وَلَكِنَّ اللَّهَ يُرْسِلُهَا يُخَوِّفُ بِهَا عِبَادَهُ، فَإِذَا رَأَيْتُمْ مِنْهَا شَيْئًا فَافْرَعُوا إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ وَدُعَائِهِ وَاسْتِغْفَارِهِ﴾ رواه الشيخان، پێغه مبه ر ﷺ فهرمووی: شهو جۆره نیشانه به ترسانه، له بهر مردن و ژینی ههچ کهسێک نایه، بهلام خواهی گهوره بهو جۆره پودلوانه بهندهکانی خۆی شهترسیتن، جا کاتێ شتی کهلوانه پویدا، ئیوه پوو بکه نه نوێژکردن و پارانهوه له خولو، توبهکردن و خیرکردن (الله اکبر) و زیکرێتر.

﴿فَصْلٌ: لَهُ بَاسِي (صَلَاةُ الْإِسْتِسْقَاءِ) نوێژی داواکردنی ئاودان له خوای گهوره﴾

(وَصَلَاةُ الْإِسْتِسْقَاءِ) نوێژی داواکردنی ئاودان (مَسْنُونَةٌ) سوننهتیکی زۆر گهورهیه، دروسته به تهنهایی بکریو به جهماعهت سوننهته، جا بزانه: شهو نوێژه له بهر نهبارینی باران، یان له بهر کهمی ئاو، یان له بهر ووشکبوونی ئاو، سوننهته بکری.

(فَيَأْمُرُهُمُ الْإِمَامُ) کاربه دهستی شهو شوینه فرمان شهداته خهک: (بِالتَّوْبَةِ) که خهکه که توبه بکهن و (وَالصَّدَقَةِ) مهروهه خهرو چاکه بکهن و (وَالْخُرُوجِ مِنَ الْمَظَالِمِ) واز له ستهمکاری بینن و مافی یه کهتری بدهنهوه و گهردهنی یه کهتری نازاد بکهن (وَمُصَالَحَةِ الْأَعْدَاءِ) وه دوژمنهکان لهگهڵ یه کهتری ناشت بیننهوه و یه کهتری بیودن و گفتوگو لهگهڵ

وَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ، ثُمَّ يَخْرُجُ بِهِمْ فِي الْيَوْمِ الرَّابِعِ فِي ثِيَابٍ بَذَلَتْ وَاسْتِكَانَةٌ وَتَضَرُّعٌ، وَيُصَلِّيُ بِهِمْ رَكَعَتَيْنِ كَصَلَاةِ الْعِيدَيْنِ، ثُمَّ يَخْطُبُ بَعْدَهُمَا، وَيَحُولُ رِدَاءَةً، وَيُكْثِرُ مِنَ الدُّعَاءِ وَالِاسْتِغْفَارِ،

یه کتری بکن (وَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ) ههروهه فرمان نه‌دا: که هه‌موو که‌سیک چوار پوژان به‌پوژوو بین: سن پوژان له سهر یه‌کدا له ماله‌وه.

(ثُمَّ يَخْرُجُ بِهِمْ) نینجا له نوای نه‌و سن پوژانه کاریه‌ده‌سته‌که خه‌لکه‌که له ناوه‌دانی نه‌باته ده‌روه (فِي الْيَوْمِ الرَّابِعِ) له پوژی چواره‌مین پوژوو‌ه‌کاندا نه‌پوژن بق شوینیکی چول.

جا بزانه: نه‌و چوار پوژوو‌انه به‌فرمانی کاریه‌ده‌ست واجب نه‌بن، واته: هه‌ر که‌سیک به‌پوژوو نه‌بن، گونا‌ه‌باره.

نینجا که بق نویژکردنه‌که ده‌رجون: (فِي ثِيَابٍ بَذَلَتْ) جلوه‌برگیکی شه‌و‌دراو نه‌ک‌نه‌به‌ر (وَاسْتِكَانَةٌ) به‌دلکی پر ترس نه‌پوژن (وَتَضَرُّعٌ) به‌ملکه‌چی و پارانه‌وه له‌خوا، خویان خه‌ریک نه‌ک‌ن، هه‌روهه‌ه‌ پیره‌مندالو نا‌زه‌لو بیچوه‌کانیان له‌گول خویان نه‌بن.

(وَيُصَلِّيُ بِهِمْ رَكَعَتَيْنِ) نینجا نیام دوو په‌کعت نویژ به‌جه‌ماعه‌ت بق خه‌لکه‌که نه‌کا، به‌نیه‌تی نویژی دلاورکرنی ناودان (كَصَلَاةِ الْعِيدَيْنِ) وه‌کو نویژی جه‌ژنه‌کان: به‌ده‌نگ نه‌خوینو له‌په‌کعتی‌یه‌که‌مدا حه‌فت ته‌کبیره‌له‌په‌کعتی‌دوه‌مدا پینچ ته‌کبیر لی‌ته‌دا، به‌و شیوه‌ی گوتمان.

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مُتَبَدِّلًا مُتَوَاضِعًا حَتَّى أَتَى الْمُصَلِّيَ لِرَقِيِ الْمَنَبَرِ فَلَمْ يَخْطُبْ خُطْبَكُمْ هَذِهِ، وَلَكِنْ لَمْ يَزَلْ فِي الدُّعَاءِ وَالتَّضَرُّعِ وَالتَّكْبِيرِ حَتَّى صَلَّى رَكَعَتَيْنِ كَمَا يُصَلِّي فِي الْعِيدِ رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ، يَتَّبِعُهُ مَبْرُوكٌ بِقِ نَوِيژکردنی باران له‌مه‌دینه‌چوه‌ه‌ ده‌روهه، به‌برگیکی شه‌ره‌که‌ی کرده‌به‌ر، ملکه‌چ بوو، له‌خوا نه‌پاراپه‌وه‌ تا‌که‌یشته‌شوینی نویژکردن، جا‌چوه‌ه‌ سهر‌مینبه‌ر، نه‌و‌جوره‌ووتاره‌ی نیوه‌ی نه‌دا، به‌لکو هه‌ر‌دوعای نه‌ک‌ردو (اللَّهُ أَكْبَرُ) نه‌گوت، نینجا دوو په‌کعت نویژی به‌جه‌ماعه‌ت کرد وه‌کو نویژی جه‌ژن.

(ثُمَّ يَخْطُبُ بَعْدَهَا) نینجا سوتنه‌ته‌نیام دوو‌ووتار‌بدا له‌پاش نویژکردن (وَيَحُولُ رِدَاءَةً) نینجا نیام-پاش ده‌ست پیکرنی ووتاری دووه‌م-پوو له‌قبیله‌نه‌کاوه‌باه‌که‌ی، یان‌جله‌کانی‌تری دیواودیو نه‌کاوه‌س‌راوژیر نه‌یکاته‌به‌ر (وَيُكْثِرُ مِنَ الدُّعَاءِ) له‌هه‌ردوو ووتاره‌کاندا زور له‌خوا نه‌پارپته‌وه‌که‌باران‌ببارینو به‌لایه‌کان‌لایا.

(وَالِاسْتِغْفَارِ) زور (أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ) نه‌لی، واته: پینش ده‌ست پیکرنی ووتاری‌یه‌که‌م‌تق‌جار‌نه‌لی: (أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ الْعَظِيمَ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ وَتُوبُ إِلَيْهِ). به‌لام‌پینش‌ده‌ست پیکرنی ووتاری‌دوه‌م‌حه‌فت‌جار‌نه‌لی.

وَيَدْعُو بِدُعَاءِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَهُوَ: اَللّٰهُمَّ اجْعَلْهَا سُقْيَا رَحْمَةً وَلَا تَجْعَلْهَا سُقْيَا عَذَابٍ وَلَا مَحْقٍ وَلَا بَلَاءٍ وَلَا هَذَمٍ وَلَا غَرَقٍ، اَللّٰهُمَّ عَلَيَّ الظَّرَابَ وَالْاَكَامَ وَمَنَايِبَ الشَّجَرِ وَبُطُونَ الْأَوْدِيَةِ، اَللّٰهُمَّ حَوَالَيْنَا وَلَا عَلَيْنَا، اَللّٰهُمَّ اسْقِنَا غَيْثًا مُّغِيثًا هَنِيئًا مَرِيئًا مَرِيئًا مَرِيئًا سَخًا عَامًا غَدَقًا طَبَقًا مُّجَلَّلًا دَائِمًا إِلَى يَوْمِ الدِّينِ، اَللّٰهُمَّ اسْقِنَا الْغَيْثَ وَلَا تَجْعَلْنَا مِنَ الْقَانِطِينَ، اَللّٰهُمَّ إِنَّ بِالْعِبَادِ وَالْبِلَادِ مِنَ الْجَهْدِ وَالْجُوعِ وَالضَّنْكِ مَا لَا تَشْكُرُ إِلَّا إِلَيْكَ، اَللّٰهُمَّ أَثَبْتَ لَنَا الزَّرْعَ وَأَدْرَ لَنَا الصَّرْعَ، وَأَنْزَلَ عَلَيْنَا مِنْ بَرَكَاتِ السَّمَاءِ وَأَثَبْتَ لَنَا مِنْ بَرَكَاتِ الْأَرْضِ، وَاکْشَفَ عَنَّا مِنَ الْبَلَاءِ مَا لَا يَكْشِفُهُ غَيْرُكَ، اَللّٰهُمَّ إِنَّا نَسْتَغْفِرُكَ إِلَيْكَ كُنْتَ غَفَّارًا فَأَرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْنَا مِدْرَارًا. وَيَقْتَسِلُ فِي الْوَادِي إِذَا سَالَ،

﴿ناگاداری﴾: سوننه ته ووتاره کان له دواى نويژکردن بن ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ عَنْهُ﴾: خَرَجَ النَّبِيُّ ﷺ لِلْإِسْتِسْقَاءِ وَصَلَّى رَكَعَتَيْنِ ثُمَّ خَطَبَ ﴿رواه البيهقي واحمد وابن ماجه، پيغمبر ﷺ نويژى بارانى كرد، نينجا ووتارى دا. مهروه ها دروستيشه له پيش نويژکردندا بن ﴿عَنْ عُبَادٍ عَنْ عَمِّهِ﴾: خَرَجَ النَّبِيُّ ﷺ يَسْتَسْقِي فَحَوَّلَ إِلَى النَّاسِ ظَهْرَهُ وَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ يَدْعُو ثُمَّ حَوْلَ رِدَاءَهُ ثُمَّ صَلَّى رَكَعَتَيْنِ جَهَرَ فِيهِمَا بِالْقِرَاءَةِ ﴿رواه الشيخان، پيغمبر ﷺ چوه دهر وهى (مدينه) بى نويژى باران، له ووتاره كه ى دا پشتى له خه لك كرى هووى كرده قيبله دوعاى نه كرد، نينجا عه بايه كه ى ديولديو كرد، نينجا له دواى ووتاره كه دوو په كمهت نويژى پيمان كرى دهنكى مه لينا له فاتحه خو يندن.

(وَيَدْعُو) سوننه ته له ووتارى يه كه مدا دوعا بكا (بِدُعَاءِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ) بهو دوعايه ى پيغمبر ﷺ نه يكرد (وَهُوَ) نهو دوعايه نه مه يه:

﴿اَللّٰهُمَّ اجْعَلْهَا سُقْيَا رَحْمَةً وَلَا تَجْعَلْهَا سُقْيَا عَذَابٍ وَلَا مَحْقٍ وَلَا بَلَاءٍ وَلَا هَذَمٍ وَلَا غَرَقٍ، اَللّٰهُمَّ عَلَيَّ الظَّرَابَ وَالْاَكَامَ وَمَنَايِبَ الشَّجَرِ وَبُطُونَ الْأَوْدِيَةِ، اَللّٰهُمَّ حَوَالَيْنَا وَلَا عَلَيْنَا، اَللّٰهُمَّ اسْقِنَا غَيْثًا مُّغِيثًا هَنِيئًا مَرِيئًا مَرِيئًا مَرِيئًا سَخًا عَامًا غَدَقًا طَبَقًا مُّجَلَّلًا دَائِمًا إِلَى يَوْمِ الدِّينِ، اَللّٰهُمَّ اسْقِنَا الْغَيْثَ وَلَا تَجْعَلْنَا مِنَ الْقَانِطِينَ، اَللّٰهُمَّ إِنَّ بِالْعِبَادِ وَالْبِلَادِ مِنَ الْجَهْدِ وَالْجُوعِ وَالضَّنْكِ مَا لَا تَشْكُرُ إِلَّا إِلَيْكَ، اَللّٰهُمَّ أَثَبْتَ لَنَا الزَّرْعَ وَأَدْرَ لَنَا الصَّرْعَ، وَأَنْزَلَ عَلَيْنَا مِنْ بَرَكَاتِ السَّمَاءِ وَأَثَبْتَ لَنَا مِنْ بَرَكَاتِ الْأَرْضِ، وَاکْشَفَ عَنَّا مِنَ الْبَلَاءِ مَا لَا يَكْشِفُهُ غَيْرُكَ، اَللّٰهُمَّ إِنَّا نَسْتَغْفِرُكَ إِلَيْكَ كُنْتَ غَفَّارًا فَأَرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْنَا مِدْرَارًا﴾ رواه الامام الشافعي فى المختصر.

(وَيَقْتَسِلُ) سوننه ته خوى بشورى، يان ده ستنويژ بگرى (فى الوادى) له شيوه كان (إذا سَالَ) كاتى لا فاوى پى دا هات، مهروه ها سوننه ته كه بارانى نوى نه بارى: خوى هووت

وَيَسَّحُجُ لِلرَّغْدِ وَالْبَسْحِ
(فَصَلِّ) وَصَلَاةُ الْخَوْفِ عَلَى ثَلَاثَةِ أَضْرُبٍ، أَحَدُهَا: أَنْ يَكُونَ الْعَدُوُّ فِي غَيْرِ
جِهَةِ الْقِبْلَةِ، فَيُفَرِّقُهُمُ الْإِمَامُ فِرْقَتَيْنِ: فِرْقَةً تَقِفُ فِي وَجْهِ الْعَدُوِّ،
وَفِرْقَةً خَلْفَهُ، فَيُصَلِّي بِالْفِرْقَةِ الَّتِي خَلْفَهُ رُكْعَةً، ثُمَّ لَتِمَ لِنَفْسِهَا وَتَمَضَّى إِلَى
وَجْهِ الْعَدُوِّ، وَتَأْتِي الطَّائِفَةُ الْأُخْرَى، فَيُصَلِّي بِهَا رُكْعَةً، وَتَتِمُّ لِنَفْسِهَا وَيُسَلِّمُ بِهَا.

بكاتوه تا له شی تهر نه بی ﴿عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: حَسَرْتُ لِيَّ نَفْسِي حَتَّى أَصَابَهُ مِنَ
الْمَطَرِ، وَقَالَ: إِنَّهُ حَدِيثُ عَهْدٍ بِرَبِّهِ﴾ رواه مسلم، پیغمبر ﷺ به رکی خوی له سهر خوی
لادا تا له شی تهر بوو به باران و فرمودی: نهوه تازده له لای خوا ماتوه.

(وَيُسَبِّحُ لِلرَّغْدِ) سوننه ته له بهر گرمی هه ور ته سبیحات بکاو بلی: ﴿سُبْحَانَ مَنْ يُسَبِّحُ
الرَّغْدُ بِحَمْدِهِ وَالْمَلَائِكَةُ مِنْ خِيفَتِهِ﴾ رواه الامام مالک. (وَالْبَرْقُ) هه روه ها له کاتی
بریقی بروسک بلی: ﴿سُبْحَانَ مَنْ يُرِيكُمُ الْبَرْقَ خَوْفًا وَطَمَعًا﴾. به لام با ته ماشای
بریقی بروسک نه کا.

﴿فَصَلِّ: لَهُ بَاسِي (صَلَاةُ الْخَوْفِ) نَوِيژِي تَرَس﴾

(وَصَلَاةُ الْخَوْفِ) نَوِيژِ کُردن له کاتی ترسان (عَلَى ثَلَاثَةِ أَضْرُبٍ) سَن جَوْره:
(أَحَدُهَا) یه که میان: (أَنْ يَكُونَ الْعَدُوُّ) نه وه یه: نوژمن له شوینیک بی (فِي غَيْرِ جِهَةِ الْقِبْلَةِ)
که لای قبیله نه بی (فَيُفَرِّقُهُمُ الْإِمَامُ فِرْقَتَيْنِ) نیعام سو پایه که ی نه کاته دوو کومه له (فِرْقَةً)
کومه لیک (تَقِفُ فِي وَجْهِ الْعَدُوِّ) له به رانبهر نوژمن نه وه ستن پاسه وانی نه که ن (وَفِرْقَةً)
کومه له که ی تریش (تَقِفُ خَلْفَهُ) له پشت نیعام نه وه ستن له شوینیک ی وا: که چه کی نوژمن
نه یانگاتی (فَيُصَلِّي) جا نیعام نَوِيژ به جهامعت نه کا (بِالْفِرْقَةِ الَّتِي خَلْفَهُ) به و کومه له ی له
نوی خوی ماوه ته وه (رُكْعَةً) ته نها یه که ره کهمتیان پی ته کا- نه گهر نَوِيژ ده که دوو ره کهمتی
بوو- به لام نه گهر سَن ره کهمت، یان چوار بوو، دوو ره کهمتیان پی ته کا (ثُمَّ) نینجا که
نیعام هه لساوه بق ره کهمتی دووه م، نه گهر دوو ره کهمتی بوو (تَتِمُّ لِنَفْسِهَا) با نه و کومه له
نیته ی جیابوونه وه بیتنو بق خویان نَوِيژ ده که ته ولو بکه ن (وَتَمَضَّى) که ته ولویان کرد بابهرن
(لِوَجْهِ الْعَدُوِّ) بق به رانبهر نوژمن، به لام نیعام له ره کهمتی دووه م چاوه پوان نه کاو پاش
فاتحه سو په تی ریژ نه خوینتی، نینجا (وَتَأْتِي الطَّائِفَةُ الْأُخْرَى) با کومه له که ی تریش بیتنه
پشت نیعام و نَوِيژ دایبه ستن (فَيُصَلِّي بِهَا رُكْعَةً) نینجا نیعام ره کهمت ته که ی تریش به
جهامعت له که ل نه وان بکا، نه گهر دوو ره کهمتی بوو، نه گهر نا: با سَن یه مو چواره م
له که ل نه وان بکا (وَتَتِمُّ لِنَفْسِهَا) جا که نیعام بق ته حیات دانیشته، نه وان هه لسه ستن
نَوِيژ ده که ی خویان ته ولو نه که ن (وَيُسَلِّمُ بِهَا) با نیعام له ته حیات چاوه پوانیان بکا بق

وَالثَّانِي: أَنْ يَكُونَ فِي جِهَةِ الْقِبْلَةِ، فَيَصُفُّهُمْ الْإِمَامُ صَفِّينَ وَيُحْرِمُ بِهِمْ، فَإِذَا سَجَدَ سَجَدَ مَعَهُ أَحَدُ الصَّفِّينَ، وَوَقَّفَ الصَّفَّ الْآخَرَ يَحْرُسُهُمْ، فَإِذَا رَفَعَ سَجَدُوا وَلَحِقُوا. وَالثَّالِثُ: أَنْ يَكُونَ فِي شِدَّةِ الْخَوْفِ وَالْتِحَامِ الْحَرْبِ، فَيُصَلِّي كَيْفَ امْكَنَهُ: رَاجِلًا، أَوْ رَاكِبًا، مُسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةِ، وَغَيْرَ مُسْتَقْبِلِ لَهَا. (فَصَلِّ) وَيَحْرُمُ عَلَى الرُّجَالِ لُبْسُ الْحَرِيرِ وَالتَّخْتُمِ بِالذَّهَبِ،

نوهی به یه که وه سه لام بده نه وه. ثم شیوهیه پیغه مبرک علیه السلام له جهنگی (ذات الرقاع) کردویه تی، (بخاری) و (مسلم) گتیاویه تیا نه وه.

(وَالثَّانِي) شیوهی دیووم له نویژی ترس: (أَنْ يَكُونَ فِي جِهَةِ الْقِبْلَةِ) نه وهیه دوژمن له لای قیبله بی (فَيَصُفُّهُمْ الْإِمَامُ صَفِّينَ) با نیام بیانکاته دوو ریز (وَيُحْرِمُ بِهِمْ) نینجا نویژ له گه ل هردو ریزه کان دایبه سستی و هموو به یه که وه پوکووو بیه (فَإِذَا سَجَدَ) جا که نیام چووو سوچده (سَجَدَ مَعَهُ أَحَدُ الصَّفِّينَ) با تنها یه ک ریز سوچده له گه ل نیام بیا (وَوَقَّفَ الصَّفَّ الْآخَرَ) ریزه که ی تریش به پیوه بوه سستی (يَحْرُسُهُمْ) پاسه وانی نه وانه بکه نه که له سوچده دان (فَإِذَا رَفَعَ) جا که نیام و ریزه که له سوچده ی دیووم هه لسانه وه (سَجَدُوا) با ریزه که ی تریش سوچده بیه نو (وَلَحِقُوا) له ره که تی دووم بکه نه وه نیام. ثم شیوهیه پیغه مبرک علیه السلام له (عسفان) کردویه تی، (مسلم) گتیاویه تیه وه.

(وَالثَّالِثُ) شیوهی سی یه له نویژی ترس: (أَنْ يَكُونَ فِي شِدَّةِ الْخَوْفِ) نه وهیه ترس زور بی (وَالْتِحَامِ الْحَرْبِ) له شکری هردو لا، له جهنگ تیکه لی یه کتری بی (فَيُصَلِّي) هه رکه سه نویژی خوی نکا (كَيْفَ امْكَنَهُ) به هه ر جوړیک ی بوی پتک بکه وی (رَاجِلًا) چ به پیاده یی (أَوْ رَاكِبًا) یان به سواری (مُسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةِ) بگونه ی پووی له قیبله بی (وَغَيْرَ مُسْتَقْبِلِ لَهَا) یان پووی له قیبله نه بی، نه بی نویژه که هه ر بکا.

جا نه گه نه گونجا پوکووو و سوچده بیا، با نه ختیک خوی کوپ بکاته وه بپوکووو و که میک زیاتر بپ سوچده، نیترا کردنو و چه ک به کاره ینان و لیدان و کوشتن، زیان به نویژ ناگه یه نن، نویژه که ش دوو باره کردنه وه ی ناوی، به و هه رجه ی هاوارو قسه نه کا.

نینجا بزانه: نه و جوړه نویژه ی سی یه له بهر هه مو جوړه ترسیک دروسته، وه که له بهر دوژمنیک، یان له ترسی لافاو، یان ناگر، یان پرېنده را بکا، نویژه که ش دوویاره ی ناوی، خوا ی گه وره نه هه رموی: ﴿إِنْ خِفْتُمْ فَرِجَالًا أَوْ رُكْبَانًا﴾ نه گه ر که وخته مه ترسی، نویژه که تان بکه نه به پیاده یی، یان به سواری، پووتان له قیبله بی، یان نا.

﴿فَصَلِّ: لَهُ بِاسِي جَل وَبِهَرگ﴾

(وَيَحْرُمُ عَلَى الرُّجَالِ) هه رپامه له سه ر پیاوان: (لُبْسُ الْحَرِيرِ) به کاره ینانی ناوړیشم، جا بپ کردنه بهر، یان بپ راخستن (وَالْتَّخْتُمُ بِالذَّهَبِ) هه روه ها هه رپامه له سه ر پیاوان:

وَيَحِلُّ لِلنِّسَاءِ، وَقَلِيلُ الذَّهَبِ وَكَثِيرُهُ فِي التَّخْرِيمِ سَوَاءٌ، وَإِذَا كَانَ بَغْضُ الثُّوبِ
إِبْرَيْسَمًا وَبَعْضُهُ قُطْنًا أَوْ كَثَانًا جَازَ لُبْسُهُ مَا لَمْ يَكُنِ الْإِبْرَيْسَمُ غَالِبًا.

نهنگوستيله زير بكنه په نجه يان (ويحل للنساء) نه دووانه بق نافرته تان حه لالن
﴿عَنْ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ: أَخَذَ حَرِيرًا فَجَعَلَهُ فِي يَمِينِهِ، وَأَخَذَ ذَهَبًا فَجَعَلَهُ فِي شِمَالِهِ ثُمَّ
قَالَ: إِنَّ هَذَيْنِ حَرَامٌ عَلَى ذِكْرِ أُمَّتِي﴾ وفي رواية: ﴿وَأَحِلَّ لِإِنْسَانِهِمْ﴾ رواه اصحاب
السنن، پيغه مبرر ﷺ پارچه ناوړشميكي به ده ستي پاسته يوه گرتو پارچه زيرتيكي به
ده ستي چه په يوه گرتو فرموي: نه دووانه بق نيرينه تي نوممه تي من حه پامنو بق
مي بينه تي نوممه تم حه لالن.

(وَقَلِيلُ الذَّهَبِ) زيرې كم و (وَكَثِيرُهُ) زيرې زږد (فِي التَّخْرِيمِ) له حه پامي دا (سَوَاءٌ) په كسانه،
وهكو يه ك حه پامه.

(وَإِذَا كَانَ بَغْضُ الثُّوبِ) جا نه گره به شيكي جلو بهرگ (إِبْرَيْسَمًا) ناوړشم بوو (وَبَعْضُهُ)
به شه كي تريشي (قُطْنًا) لوكه بوو (أَوْ كَثَانًا) يان كه تان بوو (جَازَ لُبْسُهُ) دروسته بيكانه
بهري (مَا لَمْ يَكُنِ الْإِبْرَيْسَمُ غَالِبًا) به وهرجه ي ناوړشمه كه زياتر نه بڼ ﴿عَنْ أَسْمَاءَ رَضِيَ اللَّهُ
عَنْهَا: كَانَتْ جِبَّةَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ مَكْفُوفَةَ الْجَنَبِ وَالْكَمِينَ وَالْفَرْجَيْنِ بِالذِّبَاجِ﴾ رواه مسلم
وابودلود، جوبه كي پيغه مبرر ﷺ په خه و سره ده ستو پوخه كاني له ناوړشم بوو.

﴿پاشكو﴾: دروسته بق پياو و نافرته: دداني زير بهرگر دني ددان به زير ﴿عَنْ
مَعَاوِيَةَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: لَهِيَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنْ لُبْسِ الذَّهَبِ إِلَّا مُقَطَّعًا﴾ رواه النسائي، پيغه مبرر ﷺ
به كار هيتاني زيرې حه پام كړوه مه گره پارچه ي بچوك بق پيوستي.

هر وده سوننه ته بق پياو: يه نهنگوستيله زيو، وه سوننه ته بيخاته په نجه ي قليجه،
واته: په نجه ي هره بچكوله، جا چ له ده ستي پاسته بڼ، يان له ده ستي چه په ﴿عَنْ
أَنْسٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ: لَيْسَ النَّبِيُّ ﷺ خَاتِمَ فَضَّةٍ فِي يَمِينِهِ﴾ وَعَنْهُ أَيْضًا: ﴿كَانَ خَاتِمُ النَّبِيِّ ﷺ فِي
الْخِصْرِ مِنَ الْيَسْرَى﴾ رواه مسلم، (أنس) - خدا تي زني بڼ - فرمويو ته: پيغه مبرر ﷺ
نهنگوستيله كي زيو كړه په نجه ي ده سته پاستي. هر وده فرمويو ته: پيغه مبرر ﷺ
نهنگوستيله خسته قليجه ي ده سته چه پي. واته: جاريك خستويه تيه ده ستي پاسته،
جاريكيش ده ستي چه په.

هر وده سوننه ته بق پياو و نافرته: هه موو حه فته يه ك سهر چاوي خويان و لاشه ي
خويان بشونو، پياو ريشي خوي شانه بكاو، هر دوو كيان جلو بهرگي خاوين بكنه
بهرو، به گويزه ي ده سته لاتي خويان بهرگي نوئ بكنه بهر، سوننه ته: پياو بوني خوش
له خوي بداو، ميزه ر بنيت ه سهر ي وليچه كي ميزه ري به نيوشانيدا بهر بداته وه. نه وانه
هه موويان حه ديسيان دهرياره هاتوه.

(فَصَلِّ) وَيَلْزَمُ فِي الْمَيِّتِ أَرْبَعَةَ أَشْيَاءَ: غُسْلُهُ، وَتَكْفِيئُهُ، وَالصَّلَاةُ عَلَيْهِ، وَدَفْنُهُ.
وَإِنَّمَا لَا يُغْسَلَانِ وَلَا يُصَلَّى عَلَيْهِمَا: الشَّهِيدُ فِي مَعْرَكَةِ الْمُشْرِكِينَ،

﴿فَصَلِّ: لَهُ بَاسِي پُیُوِستیه کانی مردوو﴾

(وَيَلْزَمُ) واجبه (فِي الْمَيِّتِ) دهریاره ی موسولمانی مردوو (أَرْبَعَةَ أَشْيَاءَ) چوار شت واجبن به (فَرَضُ الْكَفَايَةِ)، واته: نهو چوارانه له سهر هه موو كه سيك واجبن-كه ناگاداری مردنه كه ی بن-جا نه گهر يه كيك بهو واجبانه هه لسا، نهوه خيږه كه بق خويه تی و تاوانیش له سهر هه موویان لاده چن، نه گهر نا: هه موویان تاوانبارن:

یه كه م: (غُسْلُهُ) شورډنی. دووهم: (وَتَكْفِيئُهُ) كفن كردنی. سى يه م: (وَالصَّلَاةُ عَلَيْهِ) نوږډ له سهر كردنی. چوارهم: (وَدَفْنُهُ) شارډنه وهی له ناو خاكدا.

﴿ناگاداری﴾: نه گهر ئافره تيكی ئاوس مرد و منداله كه ی له ناو زگى دا نه بزوت، واجبه: زگى هه لېږي و منداله كه ی بيتنه دهره وه، بهو مهرجه ی ته مهنی شەش مانگ ته و او بوږن، خواى كه وره فهرموويه تی: ﴿وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا﴾ هه كه سيك ئاده ميزانيكى له مردن پزگار كرږن، خيږى وهك نهو كه سه يه كه هه موو خه لكى پزگار كرږن.
(وَإِنَّمَا) دوو جوړه مردوو هه نه (لَا يُغْسَلَانِ) دروست نيه بشورږن (وَلَا يُصَلَّى عَلَيْهِمَا) هه روه ها دروست نيه نوږډيان له سهر بكرى:

(الشَّهِيدُ) يه كه م: موسولمانيكه كه شهيد بوږن (فِي مَعْرَكَةِ الْمُشْرِكِينَ) له جهنگى موسولمانان له گه ل كافره كان، بهو مهرجه ی به هوى جهنگ-له كاتى جهنگ-گيانى دهرچن، نهك به هو يه كي تر: وهكو نه خوشى ﴿عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: أَمَرَ النَّبِيُّ ﷺ فِي قَتْلِ أَحَدٍ بِدَفْنِهِمْ فِي دِمَائِهِمْ وَلَمْ يُغْسَلُوا وَلَمْ يُصَلَّ عَلَيْهِمْ﴾ رواه البخارى، پيښه مېر ﷺ له جهنگى (أَحَدٍ) فهرمانى دا: شهيد هه كان به بهرگى خوښيني خويانه وه بنږږن و نه شوران و نوږډيان له سهر نه كرا.

جا بزانه: نهو چه ديسه به لگه يه: كه سوننه ته شهيد به بهرگى خوښيني خويه وه، هه له شوږنه ی لى شهيد بووه بنږږى نه گهر بگوچن.

﴿ناگاداری﴾: دوو فهرموده ی جياواز هه نه: دهریاره ی نهو شهيد ه ی له كاتى جهنگ بريندار نه بږن و له دواى جهنگ گيانى دهرنه چن، هه م دهریاره ی نهو موسولمانانه ی له پنگاى خوا تيده كوشنو له جهنگى نهو موسولمانانه شهيد نه كړن كه به حوكمى خواو پيښه مېر ﷺ په فتار ناكه ن:

يه كه ميان: نهو فهرموى: نهو دوو شهيدانه ش وهك شهيدى جهنگى كافرانن: شورډنو نوږډيان له سهر نيه. دووهميان: نهو فهرموى: نه بږن بشورږن و نوږډيان له سهر بكرى وهكو شهيدانى ترى قيامه تی. جا بزانه: نهو دووهمه به ميتره.

وَالسَّقَطُ الَّذِي لَمْ يَسْتَهْلُ صَارِخًا، وَيُقَسَّلُ الْمَيْتُ وَثَرًا، وَيَكُونُ فِي أَوَّلِ غَسْلِهِ سِدْرٌ، وَفِي آخِرِهِ شَيْءٌ مِنْ كَافُورٍ،

(وَالسَّقَطُ) دودم کهس که ناشورئو نوئژئ له سهر ناکرئ: مندائیکی ناتهلوی له بارچووهر (الَّذِي لَمْ يَسْتَهْلُ صَارِخًا) واته: که به دهرئه کهوی دهنکی لته بیسترئو نه جولی، چونکه له ناو زگی دایکی دا بروستکردنی ته ولو نه بوهر، نه مه یان ته نها له ناو په پوکیکدا نه پیچرئو ژیر خاک نه کرئ، به لام نه گهر مندائیکی ته ولو به مردوویی له دایک بوو، نه وه ته نها نوئژ له سهرکردنی واجب نیو سییه کانی تر واجبن، پیغه مبه رﷺ فه رموویه تی: ﴿الطُّفْلُ لَا يَصْلَى عَلَيْهِ وَلَا يَسْرُثُ وَلَا يُورَثُ حَتَّى يَسْتَهْلَ﴾ رواه الترمذی، مندائی له بارچوو نابئ نوئژئ له سهر بکرئو نابئ میرات بکرئو نابئ میراتی لته بکرئ تا به زیندوویی به دهرئه کهوی.

هروه ها نهو حدیسه وا نه گه یه نی: نه گهر مندائیک له دایک بوو و جولوه، یان دهنکی کردو مرد، نه وه نه بی وه کو گوره پفتاری له که ل بکرئ.

﴿بَاسِی شُورْدَنی مردوو﴾

(وَيُقَسَّلُ الْمَيْتُ) واجبه: مردوو بشورئ که ته واو گیانی دهرچوو، ههرچند له ناو ناویشدا خنکابی (وِثْرًا) سوننه ته: شوردنه که تاک بی.

جا بزانه: واجبه که هر نه وه منده یه: جارئک بشورئ وه کو غوسلی جه نابه ت، به لام سوننه ت وه هایه: سئ جار بشورئ، هم (وَيَكُونُ) سوننه ته: هه بی (فِي أَوَّلِ غُسْلِهِ) له یه که م شوردنی دا (سِنٌّ) شتیکی وا که چلکی لی لایبا: وه کو سابون.

هم (وَفِي آخِرِهِ) سوننه ته له کورتایی شوردنی دا تیکه لی ناوه که بکرئ (شَيْءٌ) که میک (مِنْ) کافور له کافور، بق نه وه ی بؤنی خوئش بیئو لاشه ی توند بیئ، ئینجا زور باش وشک نه کریته وهو کفن نه کرئ.

جا بزانه: پیویسته پیاو پیاو بشورئو، نافرته نافرته بشورئ، به لام بروسته مندائی بچکره: نافرته و پیاو بیشون، هروه ها بروسته: ژنو میژد یه کتری بشون ﴿قَالَ النَّبِيُّ ﷺ لِعَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: لَوْ مِتَّ قَبْلِي لَغُسَّتُكَ وَكَفَّنْتُكَ﴾ رواه أحمد وابن ماجه، پیغه مبه رﷺ به (عائشة) فه رموو: نه گهر پییسی من مردی، من نه تشومو کفنت نه که م.

هروه ها بزانه: سوننه ته: مردووشور دهستی خوئی به توندی به سهر ورگی مردووه که دا بیئی، ئینجا واجبه: په پوکیک، یان دهسته وانه یه که بخاته دهستی خوئی و تاره تی مردووه که بکاو هر پیسیه کی تریش هه بوو لای بیباو نابئ ته ماشای عه وړه تی بکا، ئینجا به په پوکیک تر ناو ده م لووتی پاک بکاته وه، ئینجا ده ستنوئژئ مردووه که نه شورئ، ئینجا ده ست به لای راسته ی نه کا، ئینجا که سابونی لی شورد، نوو جاری تریش نه یشورئ، پیغه مبه رﷺ - کاتی که کیژده که ی وه فاتی کردو ویستیان بیشون - فه رموو:

وَيُكْفَنُ فِي ثَلَاثَةِ أَثْوَابٍ بَيْضٍ لَيْسَ فِيهَا قَمِيصٌ وَلَا عِمَامَةٌ،

﴿إِبْدَانٌ بِمَيَامِينِهَا وَمَوَاضِعِ الْوُضُوءِ مِنْهَا﴾ رواه الشيخان، له پیشا دهست به لای راسته و شوینه کانی دهستنوئیز بکن.

﴿ناگاداری﴾: نه گهر پیاویک مرد و هیچ پیاویک نه بو بیشوئری، یان نافرته تیک مرد و هیچ نافرته تیک نه بو بیشوئری، نه وه نه گهر بگونجن به جلی خویانه وه نقومی ناو ناو بکړین، یان له ناو جله کانی خویاندا بشوړین و پووت نه کړین، واجبه به و جوړه بشوړین، جا نه گهر نه گونجا، نه بی ته یه موم بکړین ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: غَسَّلُوا النَّبِيَّ ﷺ وَعَلَيْهِ قَمِيصُهُ﴾ رواه احمد، که پیغه مبه ریان ﷺ شو، کراسی هر له به ردا بو و پووتیان نه کرده وه.
ثینجا بزانه: نه گهر له ناوه دانای دا- له به نه بوونی ناو- مردوویک ته یه موم کرا، ثینجا پیش ناشتنی ناو به دهست که وت، نه وه واجبه: بشوړی و نوویاره نوئیزی (جنازه) ی له سر بکړیته وه.

هر وه ما نه گهر له ناوه دانای دا به ته یه موم نوئیزی (جنازه) ی له سر کرابو، ثینجا ناو به دهست که وت، واجبه: نوویاره- به دهستنوئیزه وه- نوئیزی (جنازه) ی له سر بکړیته وه، جا نه گهر ناشترابو، نه و کاته له سر گړه که ی- به دهستنوئیزه وه- نوئیزه که نه کړیته وه، واته: نه گهر ته یه موم کرابو، نه بق شوشتن و نه بق نوئیز له سر کړدن نابی بیهننه دهره وه.

﴿باسی کفن کردن﴾

بزانه: نه گهر مردوه که مالی خوی نه بو، نه وه ته نها یه ک پارچه کفن واجبه: که هه مو له شی دابپوشی، جا خزمی خوی بوی بکا، یان که سیکی تر، به لام خیریان نه گاتی نه گهر سئ پارچه ی بق ته واو بکن.

﴿وَيُكْفَنُ﴾ واجبه مردو کفن بکړی (فی ثَلَاثَةِ أَثْوَابٍ) له ناو سئ پارچه جلا، نه گهر مالی خوی هه بو (بِیضٍ) سونته ته نه و سئ پارچانه سپی بن (لَيْسَ فِيهَا قَمِيصٌ) هیچیان له و سئ پارچانه نه کړیته کراس (وَلَا عِمَامَةٌ) وه نه شکرته میزه، یان له چه که به لکو هر سیکیان- یه که یه که- له مردوه که بیچرین ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: كَفَّنَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي ثَلَاثَةِ أَثْوَابٍ بَيْضٍ لَيْسَ فِيهَا قَمِيصٌ وَلَا عِمَامَةٌ﴾ رواه الشيخان، پیغه مبه ریان ﷺ له ناو سئ پارچه جلی سپی دا کفن کرا، هیچیان له و سئ جلانه نه کرانه کراس و میزه.

جا بزانه: نه گهر مردوه که میراتگری یه تیمو شیتی نه بو، دروسته: پینچ پارچه کفنی بق بکړین: جا نه گهر پیاو بو، چواره میان نه کړیته میزه رو پینجه میان نه کړیته کراسیک له شانیه وه تا قاجی.

وه نه گهر نافرته بوو، سئ یه میان نه کړیته له چه که چواره میان نه کړیته په شته مالی نټوان ناو کو نه ژتو پینجه میان نه کړیته کراس.

﴿ناگاداری﴾: نه گەر که سیک له ئیحرامی هه چ و عومره دا مرد، نه وه نه گەر پیاو بوو، نابێ سهری دابپوشری و نه گەر ئافرهت بوو، نابێ پوو خساری دابپوشری.

جا بزانه: هه ر جوړه جلیك هه بی و هه ر په نگیك هه بی، دروسته بکړیته کفن، جا نه گەر هه یچ جل ده ست نه کهوت، نه و کاته نایلون و شتی وه ک پیسته دروسته، جا نه گەر نه مه ش نه بو، نه بی به پووشو گیا کفن بکړی، جا نه گەر نه بو، نه و کاته قوړ له لاشه ی نه درئ ﴿عَنْ خَبَابٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَسْتَشْهَدُ مُصَنَّبٌ وَلَمْ يَتْرُكْ إِلَّا ثَوْبًا: كَانُوا إِذَا غَطُّوا بِهِ رَأْسَهُ خَرَجَتْ رِجْلَاهُ، وَإِذَا غَطُّوا بِهِ رِجْلَاهُ خَرَجَ رَأْسُهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: غَطُّوا رَأْسَهُ وَاجْعَلُوا عَلَى رِجْلَيْهِ الْإِذْخِرَ﴾ رواه الترمذی، (مُصَنَّبٌ) کورپی (عُمَيْرٌ) له غه زای (أَحَدٌ) شهید بوو، ته نها یه ک پارچه جلی هه بوو، نه گەر سه ریان دابپوشیبایه قاچی ده رنه کهوت، نه گەر قاچیان دابپوشیبا سهری ده رنه کهوت، جا پښه مبه ر ﷺ فه رمووی: سهری به جله که دابپوشنو قاچه کانیشی به و گیایه دابپوشن که ناوی ئیزخیره.

﴿باسی نوښی (جَنَازَة) له سه ر مردوو﴾

نهم نوښه نه بی به پښه به بی سوجه و پوکووع بکړی، هه رجه کانی نهم نوښه - جگه له هه رجه کانی تری نوښه - نه مانه ن:

۱- نه بی مردوو که شقرا بی، یان ته یه معوم کرابی، واته: نه گەر نه گونجا مردوو که بشقرا بی، یان ته یه معوم بکړی، نابێ نوښی له سه ر بکړی.

۲- نه بی لاشه و کفنه که ی پاک بی، به لام نه گەر خوینی مردوو که نه وه ستا، نه و کاته له به ر ناچاری نوښی له سه ر ده کړی.

۳- نه بی مردوو که له لای قبيله له پیش نوښه که ده که دابندرئ، به لام نه گەر مردوو که له شاریکی تر بوو، یان له لادی یه کی تر بوو، نه و کاته دروسته له شوینیکی تر وه نوښی له سه ر بکا، هه رچه ند له لای قبيله ش نه بی ﴿عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: صَلَّى النَّبِيُّ ﷺ عَلَى النَّجَاشِيِّ فِي الْيَوْمِ الَّذِي مَاتَ فِيهِ﴾ رواه الشيخان، پښه مبه ر ﷺ له (مه دینه) وه نوښی له سه ر (نه جاشی) کرد له و پښه ی له (هه به شه) وه فاتی کردبو.

۴- نه بی نه وه ی نوښی له سه ر مردوو نه کا: نږینه بی، هه رچه ند مندالیش بی، به لام نه گەر نږینه ده ست نه کهوت، واجبه: ئافرهت نوښی له سه ر بکا.

ئینجا بزانه: سوننه ته نوښی جه نازه - له سه ر مردوو - به جه ماعت بکړی و به ته نهایی ش دروسته.

وَيُكَبِّرُ عَلَيْهِ أَرْبَعَ تَكْبِيرَاتٍ: يَقْرَأُ الْفَاتِحَةَ بَعْدَ الْأُولَى، وَيُصَلِّي عَلَى النَّبِيِّ ﷺ بَعْدَ الثَّانِيَةِ، وَيَدْعُو لِلْمَيِّتِ بَعْدَ الثَّالِثَةِ، يَقُولُ: اَللّٰهُمَّ هَذَا عَبْدُكَ وَابْنُ عَبْدِكَ، خَرَجَ مِنْ رَوْحِ الدُّنْيَا وَسَعَتِهَا - وَمَحْبُوبُهُ وَأَحِبَّاءُهُ فِيهَا - إِلَى ظُلْمَةِ الْقَبْرِ وَمَا هُوَ لَاقِيهِ، كَانَ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ وَحَدَّكَ لِأَشْرِيكَ لَكَ وَأَنْ مُحَمَّدًا عَبْدُكَ وَرَسُولُكَ، وَأَنْتَ أَغْلَمُ بِهِ مِنَّا، اَللّٰهُمَّ إِنَّهُ نَزَلَ بِكَ وَأَنْتَ خَيْرُ مَنْزُولٍ بِهِ، وَأَصْبَحَ فَقِيرًا إِلَى رَحْمَتِكَ وَأَنْتَ غَنِيٌّ عَنْ عَذَابِهِ، وَقَدْ جُنْتُكَ رَاغِبِينَ إِلَيْكَ شَفْعَاءَ لَهُ، اَللّٰهُمَّ إِنْ كَانَ مُحْسِنًا فَزِدْ فِي إِحْسَانِهِ، وَإِنْ كَانَ مُسِيئًا فَتَجَاوَزْ عَنْهُ، وَلَقَدْ بَرَّحْمَتِكَ رِضَاكَ، وَقَدْ فَتَنَ الْقَبْرَ وَعَذَابُهُ وَأَفْسَحَ لَهُ فِي قَبْرِهِ وَجَافَ الْأَرْضَ عَنْ جَنَّتِيهِ، وَلَقَدْ بَرَّحْمَتِكَ الْأَمْنُ مِنْ عَذَابِكَ حَتَّى تَبْعَثَهُ آمِنًا إِلَى جَنَّتِكَ بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ. وَيَقُولُ فِي الرَّابِعَةِ: اَللّٰهُمَّ لَا تُخْرِمْنَا أَجْرَهُ، وَلَا تُقَتِّلْنَا بَعْدَهُ، وَاعْفِرْ لَنَا وَلَهُ.

(وَيُكَبِّرُ عَلَيْهِ) وَاجِبُهُ تَعْلِيْقُهُ سَبْعِينَ نَوِيْزَةً لَهٗ سَبْعُ مَرَدُوْهٍ تَعْلِيْقُهُ: (اَللّٰهُ اَكْبَرُ)، (اَرْبَعٌ تَكْبِيْرَاتٍ) جَوَارِجًا: بِهِ (اَللّٰهُ اَكْبَرُ) يَهْكُمُ نَوِيْزَةً دَابِيْهٍ سَتِيْنٍ وَبِهِ دَلِيْلٌ نِيَّهٍ يَبِيْنُوْهُ بَلِيْنٌ: (نِيْمَتُمْ وَمِيْهٍ فَهَرَزِيْ نَوِيْزِيْ جَهَنَّا زَهْ لَهٗ سَبْعُ نُهْمٍ مَرَدُوْهٍ نُهْمَكُمْ).

ثِيْنَجَا (يَقْرَأُ الْفَاتِحَةَ) بِا فَاتِيْحِهِ بِخَوِيْنِيْ (بَعْدَ الْأُولَى) پَاش (اَللّٰهُ اَكْبَرُ) يَهْكُمُ - كَهٗ نَوِيْزِيْ پِيْنِ دَابِيْهٍ سَتُوْه - ثِيْنَجَا لَهٗ دَوَايِ فَاتِيْحِهِ، دَوُوْهٍ جَارِ بَلِيْنٌ: (اَللّٰهُ اَكْبَرُ)، جَا (وَيُصَلِّي عَلَى النَّبِيِّ ﷺ) سَهْلَاوَاتٍ لَهٗ سَبْعُ يَنْفَعِيْهٍ مَبْرُكَةٍ لِيْطَدَا (بَعْدَ الثَّانِيَةِ) پَاش (اَللّٰهُ اَكْبَرُ) يَدُوْهٍ، وَاتَهٗ: بَلِيْنٌ: (اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلِّمْ)، بِهِ لَامٌ سَهْلَاوَاتِيْ تَهْ حَيَاتٍ لَهٗ مَهْ خَيْرَتَرَهٗ، ثِيْنَجَا - لَهٗ دَوَايِ سَهْلَاوَاتٍ - سَبْعِيْنٍ جَارِ بَلِيْنٌ: (اَللّٰهُ اَكْبَرُ)، جَا (وَيَدْعُو لِلْمَيِّتِ) وَاجِبُهُ: دَوْعَا بِقِ مَرَدُوْهٍ كَهٗ بَكَا (بَعْدَ الثَّالِثَةِ) پَاش (اَللّٰهُ اَكْبَرُ) يَسَبْعِيْنٍ.

ثِيْنَجَا بِزَاْفَهٗ: دَوْعَايِ وَاجِبِ بِقِ تَاْفَرَهٗ وَ بِقِ پِيَاوِ بِقِ كِهٖ وَدِهٖ وَ بِقِ بِجُوْكَ، مَهْرُ تَهْ وَدِهٖ بِهِ بَلِيْنٌ: (اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لَهُ وَارْحَمْهُ). بِهِ لَامٌ سَوْنَنَتَهٗ جِكِهٗ لَهٗ دَوْعَايِ نُهْمٌ دَوْعَايِشَ بَكَا:

(فَيَقُولُ) بَلِيْنٌ: (اَللّٰهُمَّ هَذَا عَبْدُكَ وَابْنُ عَبْدِكَ، خَرَجَ مِنْ رَوْحِ الدُّنْيَا وَسَعَتِهَا - وَمَحْبُوبُهُ وَأَحِبَّاءُهُ فِيهَا - إِلَى ظُلْمَةِ الْقَبْرِ وَمَا هُوَ لَاقِيهِ، كَانَ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ وَحَدَّكَ لِأَشْرِيكَ لَكَ وَأَنْ مُحَمَّدًا عَبْدُكَ وَرَسُولُكَ - وَأَنْتَ أَغْلَمُ بِهِ مِنَّا - اَللّٰهُمَّ إِنَّهُ نَزَلَ بِكَ وَأَنْتَ خَيْرُ مَنْزُولٍ بِهِ، وَأَصْبَحَ فَقِيرًا إِلَى رَحْمَتِكَ وَأَنْتَ غَنِيٌّ عَنْ عَذَابِهِ، وَقَدْ جُنْتُكَ رَاغِبِينَ إِلَيْكَ شَفْعَاءَ لَهُ، اَللّٰهُمَّ إِنْ كَانَ مُحْسِنًا فَزِدْ فِي إِحْسَانِهِ، وَإِنْ كَانَ مُسِيئًا فَتَجَاوَزْ عَنْهُ وَلَقَدْ بَرَّحْمَتِكَ رِضَاكَ وَقَدْ فَتَنَ الْقَبْرَ وَعَذَابُهُ وَأَفْسَحَ لَهُ فِي قَبْرِهِ وَجَافَ الْأَرْضَ عَنْ جَنَّتِيهِ، وَلَقَدْ بَرَّحْمَتِكَ الْأَمْنُ مِنْ عَذَابِكَ حَتَّى تَبْعَثَهُ آمِنًا إِلَى جَنَّتِكَ بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ).

ثِيْنَجَا - كَهٗ دَوْعَايِ تَهْ وَلَوْ كَرْد - چَوَارَهٗ مِيْنِ جَارِ بَلِيْنٌ: (اَللّٰهُ اَكْبَرُ). جَا (وَيَقُولُ فِي الرَّابِعَةِ) سَوْنَنَتَهٗ پَاش (اَللّٰهُ اَكْبَرُ) يَچَوَارَهٗمُ بَلِيْنٌ: (اَللّٰهُمَّ لَا تُخْرِمْنَا أَجْرَهُ، وَلَا تُقَتِّلْنَا بَعْدَهُ وَاعْفِرْ لَنَا وَلَهُ).

وَيُسَلَّمُ بَعْدَ الرَّابِعَةِ، وَيُذْفَنُ فِي لَحْدٍ، مُسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةِ، وَيُسَلَّمُ مِنْ قَبْلِ رَأْسِهِ

وہ ٹیگہر نہ مہش نہ لئی، زیانی نیہ (وَيُسَلَّمُ بَعْدَ الرَّابِعَةِ) واجبہ: پاش (اللہ اکبر) ی چوارہم سہ لام بداتہ وہ۔

﴿ناگاداری﴾: ٹو دوعایانہ لہ چہند حہ دیسیک کڑ کراونہ وہ، چہند دوعای تریش ہنہ لہ بہر دریژی نہ ماننو سین۔

ٹینجا بزائہ: سوننتہ ٹو نوپڑہ لہ ہموو کاتیکدا بہ بیہدہنگ ہہ ٹینان بکریو لہ گہل ہموو (اللہ اکبر) یکدا ہردو دہستہ کانی بہرز بکاتہ وہ، ہروہا سوننتہ ٹیگہر بہ جہماعہت کرا: ریزہ کان بکہنہ سئی ریزہ ﴿عَنْ مَالِكِ بْنِ هَبْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: مَا مِنْ مَيِّتٍ يَمُوتُ فَيُصَلِّيَ عَلَيْهِ ثَلَاثَةُ صُفُوفٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ إِلَّا أُوجِبَ﴾ رواہ الترمذی، پیٹھ مبرہرہ ﴿فہرموی: ہر کہ سیٹ کہ دہمری، سئی ریز لہ موسولمانان نوپڑی لہ سہر بکہن، خوی گہورہ بہ ہہشتی بؤ دابین ٹہکا۔

ہروہا پیٹھ مبرہرہ ﴿فہرمویہ تی: ﴿الطُّفْلُ يُصَلَّى عَلَيْهِ وَيُذْعَى لِرَأْسِهِ﴾ رواہ ابو داؤد، مندال نوپڑی جہ نازہی لہ سہر ٹیگہر دوعاش بؤ دایکو باوکی ٹہکری۔ جا سوننتہ لہو دوعایہ دا بلی: ﴿اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ لِرِطًا لِأَبَوَيْهِ وَسَلَفًا وَذَخْرًا وَإِعْبَارًا وَشَفِيعًا وَقَلَّ بِهِ مَوَازِينُهُمَا وَأُفْرِغِ الصَّبْرَ عَلَى قُلُوبِهِمَا﴾۔

﴿ناگاداریہ کی تر﴾: دروستہ لہ سہر کڑمہلہ مردویک یہک نوپڑ بکری، بہو مہرجہی خرمہ کانیان پازی بن، ہروہا دروستہ پاش ٹہوی مردوہ کہ بہ خاک سپردرا: نوپڑی لہ سہر بکری ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ امْرَأَةً كَانَتْ تَقُمُّ الْمَسْجِدَ فَمَاتَتْ، فَسَأَلَ عَنْهَا النَّبِيُّ ﷺ: فَذَلُّوهُ عَلَى قَبْرِهَا فَصَلَّى عَلَيْهَا﴾ رواہ الشیخان، ٹافرہ ٹیک خرمہ تی مزگہ و تی ٹہکرد، کاتی کہ مرد پیٹھ مبرہرہ ﴿پرسیاری لی کرد؟ گوتیان: مردوہ۔ جا قہ برہہ کیان نیشانی پیٹھ مبرہرہ دا ﴿نوپڑی لہ سہر کرد۔

ہروہا ٹیگہر پارچہ ٹہندامیکی مردویکی موسولمان دوزرایہ وہ، ٹہبی بشوریو لہ ناو پارچہ پہڑیہ کدا بیچریو نوپڑی لہ سہر بکریو ژیرخاک بکری۔

﴿باسی شاردنہ و می مردو لہ ناو خاکدا﴾

(وَيُذْفَنُ) واجبہ مردو لہ ناو چالیکی وہا دا ژیر خاک بکری: کہ بؤنی نہیہ تہ دہرہ وہو درپندہ دہری نہ ہینن (فی لحد) وہا سوننتہ تہ: ٹو چالہ لاپر بی، جا ٹیگہر نہ گونجا، با ناو پر بیو لہ ہردو لای دیواری بؤ بکری، ٹینجا مردوہ کہی لہ ناو دابندری۔

(مُسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةِ) واجبہ: پوی لہ قبیلہ بکری، ٹینجا سہریانی بؤ بکری بہ دار، یان بہ خشت، یان بہ ہرد (وَيُسَلَّمُ) سوننتہ تہ: مردوہ کہ لہ ناو درجہ نازہ بہیندریتہ دہرہ وہ (مِنْ قَبْلِ رَأْسِهِ) لہ لای سہریہ وہ، تاکو بہ دامینی قہ برہہ کدا سہری پھوانہ بکری تہ ناو قہ برہہ کہ

برقی، ویَقُولُ الَّذِي يُلْحَدُهُ: بِسْمِ اللَّهِ وَعَلَى مِلَّةِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، وَيُضْجَعُ فِي الْقَبْرِ بَعْدَ أَنْ يُعْمَقَ قَامَةً وَبَسْطَةً، وَيُسَطَّحُ الْقَبْرُ، وَلَا يُتَنَّى عَلَيْهِ وَلَا يُجَصَّصُ، وَلَا بَأْسَ بِالْبُكَاءِ عَلَى الْمَيِّتِ (برقی) به می‌واشی (ویَقُولُ الَّذِي يُلْحَدُهُ) سوننه ته نه که سی مردووه که نه خاته ناو قه بر، بلی: ﴿بِسْمِ اللَّهِ وَعَلَى مِلَّةِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ﴾ رواه اصحاب السنن.

(ويَضْجَعُ فِي الْقَبْرِ) مردووه که له سر ته نیشتی راستی له ناو قه بر ریژ نه کری، وه پرومته بی پروتی له سر کومه له خولیک، یان خشتیک دانه ندی (بَعْدَ أَنْ يُعْمَقَ) پاش نه وهی قه بره که قول نه کری (قَامَةً) به قه بالای پیاوړیک (وَبَسْطَةً) وه به قه د باسکیکی ریژکراو بـ سـ ره وه، جا بـ زانه: نه وه ندی قولی یه سوننه ته، نینجا خوله کی تی نه کریته وه تا پر نه بیته وه.

(وَيُسَطَّحُ الْقَبْرُ) سوننه ته قه بره که سرگړ بکړی وه به قه د بستیک به رز بکړته وه، هـ روهـ ها سوننه ته کتلیک له لای سـ ری قه بره که دابکوتری، وه خـ زمه کان له یه ک شوین بنیژدین ﴿عَنِ الْمَطْلَبِ بْنِ أَبِي وَدَاعَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: لَمَّا مَاتَ عُثْمَانُ بْنُ مَطْطُونٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، وَضَعَ النَّبِيُّ ﷺ حَجْرًا عِنْدَ رَأْسِ الْقَبْرِ، وَقَالَ: أَعْلَمُ بِهَا قَبْرَ أَخِي وَأَذْفُنْ إِلَيْهِ مَنْ مَاتَ مِنْ أَهْلِي﴾ رواه ابوداود، کاتی (عوسمانی کوپی (مزعون) - که شیر برای پیغه مبر بوو ﷺ - وه فاتی کرد، پیغه مبر ﷺ کتلیکی له لای سـ ری قه بره که داکوتاو فرموی: گړی برای خوم پی نه ناسمه وه و خـ زمه کانی ترم له لای نه و نیژم.

(وَلَا يُتَنَّى عَلَيْهِ) هـ رـ مـ هـ - گړستانی گشتی دا - خانوو له سر قه بره که دوست بکړی، به لـ م نه گـ رملکی خوی بوو، مه کـ روه (وَلَا يُجَصَّصُ) هـ روهـ ها مه کـ روه به گـ چ و چیمه ننو گړه که مارنج بکړی له دهر وه و له ژورده وه ﴿عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: أَنْ يُجَصَّصَ الْقَبْرُ وَأَنْ يُقَعَّدَ عَلَيْهِ وَأَنْ يُتَنَّى عَلَيْهِ﴾ رواه مسلم، پیغه مبر ﷺ قه ده غی کرد: قه بر گتچکاری بکړی، وه له سـ ری دابنیشن، یان به پی به سـ ری که ون، وه خانوی له سر بکړی.

﴿نَاكِدَارِي﴾: نه گـ ر له کاتی قه بر مه لکه ندندا قه بریکی تر دهر که وت، نه وه نه گـ ر قولگر د نه که ی ته ولو نه بوی، واجبه پر بکړته وه وازی لیبتن، به لـ م نه گـ ر ته ولو قول کرا، نینجا قه بریکی تر دهر که وت، نه وه نیسقانه کانی نه خرینه لایه کی قه بره که، مردووه نوی یه که یشی تی دا نه نیژدی.

(وَلَا بَأْسَ) هیچ گونا هـ نیه (بِالْبُكَاءِ عَلَى الْمَيِّتِ) به هـ ی گریان له سر مردو، پیغه مبر ﷺ فرمویته تی: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَعْذِبُ بِذَنْعِ الْعَيْنِ وَلَا بِحُزْنِ الْقَلْبِ، وَلَكِنْ يَعْذِبُ بِهَذَا أَوْ يَرْحَمُ﴾ رواه الشیخان، خوی گـ وره به هـ ی فرمیچی چاو و غه مگینی

مِنْ غَيْرِ نَسُوحٍ وَلَا شَقِّ جَنْبٍ، وَيُعْزَى أَهْلُهُ إِلَى ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ مِنْ ذَنْبِهِ، وَلَا يُدْفَنُ إِنَّا فِي قَبْرِ إِلَّا لِحَاجَةٍ.

دل هېچ که سیک نازار نادا، به لام به هوی نو زویانه نازار ندا-واته: نه گهر له گریانه که دا دهنگ مه لټینن-، یان په حم نه کا، نه گهر دوعای چاکی پی بکه ی.

(مِنْ غَيْرِ نَسُوحٍ) بهو مهرجه ی نو گریانه، بی هاوارکردن بی (وَلَا شَقِّ جَنْبٍ) وه بهو مهرجه ی به خه ی خوی دانه دپی و په رجه می خوی دهر نه کیشی و پوی خوی نه پنی، نو انه مه مووی حه پامن، پیغه مبه رﷺ فرموویته: ﴿لَيْسَ مِنَّا مَنْ ضَرَبَ الْخُدُودَ وَشَقَّ الْجُيُوبَ وَدَعَا بِدَعْوَى الْجَاهِلِيَّةِ﴾ روه الشیخان، نو که سه له سر په ووشتو پنگای نی می موسولمان نیه: که له په دهست له پوی خوی نه دا، یان نه پرنی، وه نو که سه ی به خه ی خوی دانه دپی، یان له سینه ی خوی نه دا، وه نو که سه ی وه ک سرده می کافره کان به دهنگ مه لټینان نه گریږن.

(وَيُعْزَى أَهْلُهُ) سوننه ته: تازیه کردن له خزمه کانی مردوه که-یه ک جار-واته: دل دانه وه یان دوعا بؤ مردوه که بکاو بلن: خوا نارامی دلته بدا، خوا له مردوه که خوش بین (إِلَى ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ) تا ماوه ی سنی پږان (مِنْ ذَنْبِهِ) له کاتی ناشتنی وه، پیغه مبه رﷺ فرموویته: ﴿مَا مِنْ مُسْلِمٍ يُعْزَى أَخَاهُ بِمُصِيبَةٍ إِلَّا كَسَاهُ اللَّهُ مِنْ حُلَلِ الْكِرَامَةِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ روه ابن ماجه، هر موسولمانیک تازیه ی برای خوی بکاو دلی بداته وه له کاتی به سه رها تیکی دلته زین، خوی گوره به رگی به پرنی نه کاته بهر له پږی قیامت.

﴿ناگاداری﴾: ۱- مه کروه خزمه کانی مردوه که دابنیشن بؤ نه وه ی خه ک تازیه یان بکا، به لکو نه بی بؤ نیش وکاری خویان بپون، جا هر که سیک که ده یانگاتن، تازیه یان بکاو بپوا.

۲- سوننه ته دروسی کانی و خزمه کانی نور: چیشته و خوارده مه نی ناماده بکن بؤ مالی مردوه که، بؤ ماوه ی شه ویکو پږانیک ﴿عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: لَمَّا جَاءَ نَعْيُ جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: اصْتَمِعُوا لِأَهْلِ جَعْفَرٍ طَعَامًا فَإِنَّهُ قَدْ جَاءَهُمْ مَا يَشْفُلُهُمْ﴾ روه الترمذی، کاتن هه والی شهید بونی (جه عفر) گیشته (مه دینه)، پیغه مبه رﷺ فرمووی: خوارده مه نی بؤ مالو مندالی (جه عفر) دروست بکن چونکه نو ان به غه مناکي خویان خه ریکن.

(وَلَا يُدْفَنُ إِنَّا فِي قَبْرِ) دروست نیه دو مردو به یه که وه له ناو قه بریکدا بشارد ریتنه وه (إِلَّا لِحَاجَةٍ) ته نها له بهر پیویستی دروسته، وه نه وه ی مردوه کان زږ بن، یان زهویه که کم بین، یان کفنه که بهش نه کا، جا سوننه ته په رده یه کی خول، یان شتیکی تر له نیوان

مردووه کانددا دابندری ﴿عَنْ هِشَامٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ يَوْمَ أَحُدٍ: اجْعَلُوا الرَّجُلَيْنِ وَالثَّلَاثَةَ فِي الْقَبْرِ، قِيلَ: فَأَيُّهُمْ يُقَدَّمُ؟ قَالَ: أَكْثَرُهُمْ قُرْآنًا﴾ رِوَاهُ اصْحَابُ السَّنَنِ، لَهُ غَزَايَ (نُوحُود) پَيَغَمْبَر ﷺ فَهَرَمُوعِي: نُوو پِيَاو و سِي پِيَاو بَه يَه كَه وَه لَه نَاو يَه كَه بَر دَا بَشَارَنَه وَه، وَه كَامِيَان نَزْدَر قُورَنَانِي خُوِيَنَدَوَه، بَا نَوِيَان لَه پَيَشْتَر بِيَن بِي لَای قِيْبِلَه.

﴿نَاگَا دَارِي﴾: كَرِي يَشُورَدَن وَ كَفَرُو نُوِيَزُو قَه بِر - هَمُوعِي - لَه مَالِي مَرْدُووه كَه نَه دَرِي، بَه لَام نَه بِي مَيَرَد كَرِي يَشُورَدَن بِي نَوَانَه بِي نَزَه مَرْدُووه كَه يَشُورَدَن، نِيْنَجَا نَه كَه مَالِي خُوِي نَه بُو، نَه وَ كَاتَه لَه مَالِي نَه وَ كَه سَه يَشُورَدَن كَه وَاجِب بُوو بَه خُوِي بَكَا، جَا نَه كَه نَه وِيَش نَه بُو، لَه (بَيْتُ الْمَال) نَه دَرِي، جَا نَه كَه نَه وِيَش نَه بُو، لَه مَالِي مُوسُوْلَمَانَانِي دَه وَ لَه مَهَنَد جِي بَه جِي نَه كَرِي.

﴿پَا شَكُو﴾: ۱- سُونَنَه تَه پَنِيَش نَه وَه يَشُورَدَن كِيَانِي دَه رَجِي: پَرُو بَه پَرُو يَشُورَدَن قِيْبِلَه بَكَرِي وَ (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) يَشُورَدَن لَه لَا بَكُوَرِي، بَه لَام نَابِي پَنِي بَلِيْن: بَلِيْن: (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ). ﴿عَنْ أَبِي سَعِيدٍ وَ عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ عَنْهُمَا﴾ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: لَقِّنُوا مَوْتَاكُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَقَالَ: مَنْ كَانَ آخِرُ كَلَامِهِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ دَخَلَ الْجَنَّةَ﴾ رِوَاهُمَا التَّرْمِذِي، پَيَغَمْبَر ﷺ فَهَرَمُوعِي: لَه لَای نَه وَ نَه خُوَشَانَه يَشُورَدَن مَه تَرَسِي مَرْدَنِيَان لِي تَه كَرِي، بَلِيْن: (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ). هَه رَه كَه سِيَك دَوَايِيْن قَه سَه يَشُورَدَن دُونِيَا دَا (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) بِيَن، نَه چِيْتَه بَه مَه شَت.

۲- كَاتِي كَه كِيَانِي دَه رَجُو: بَه زَوَتَرِيْن كَات نَه بِي نَه وَ چَوَار وَاجِبَانَه يَشُورَدَن گُوْتَمَان جِي بَه جِي بَكَرِي وَ نَابِي زِيَر خَا كَرَدَنِي دَوَا بَخَرِي ﴿عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: يَا عَلِيُّ ثَلَاثٌ لَا تُؤَخَّرُهَا: الصَّلَاةُ إِذَا آتَتْ، وَالْجَنَازَةُ إِذَا حَضَرَتْ، وَالْأَيْمُ إِذَا وَجَدْتَ لَهَا كَفْوًا﴾ رِوَاهُ التَّرْمِذِي، پَيَغَمْبَر ﷺ فَهَرَمُوعِي: نَه يَشُورَدَن (عَلِي)، كَه كَاتِي نُوِيَزَهَات دَوَا يَشُورَدَن مَه وَ مَه وَ زَوو بِيَكَه، كَه مَرْدُوو نَامَادَه بُو دَوَا يَشُورَدَن مَه وَ مَه وَ زَوو بِيَنِيَزَه، كَه نَا فَرَه تِي بِي مَيَرَد هَا وَ چَه شَنِي خُوِي دَه سَت كَه وَ ت دَوَا يَشُورَدَن مَه وَ مَه وَ بَكَه.

۳- سُونَنَه تَه مَرْدُووي مُوسُوْلَمَان لَه گُورَسْتَانِي كَشْتِي دَا بَنِيَزِي، چُونَكَه پَيَغَمْبَر ﷺ (صَحَابَةُ) وَ اَيَا ن كَرِي وَه، بَه لَام مَرْدُووي كَا فَر دَرُوسْت نِيَه: نَه نُوِيَزِي لَه سَهَر بَكَرِي وَ نَه لَه گُورَسْتَانِي مُوسُوْلَمَانَانَا دَا بَنِيَزِي، جِيَا وَ زِي كَا فَرِي بَنَه رَه تِي وَ مُوسُوْلَمَانِي كَا فَرِي وَ نِيَه، چُونَكَه خَوَا يَشُورَدَن وَ هَرَمُوعِي: ﴿وَلَا تَقْلُصْ عَلَى أَحَدٍ مِنْهُمْ مَاتَ أَبَدًا وَلَا تَقُمْ عَلَى قَبْرِهِ﴾ نُوِيَزِي مَرْدُوو لَه سَهَر هِيچ كَه سِيَك لَه وَ كَا فَرَه مَنَافَقَانَه مَه كَه لَه سَهَر گُورِي پَامَه وَ هَسْتَه، وَ اتَه: بَه شَدَارِي نَاشْتَنِي مَه كَه.

۴- نَامَادَه بُوون بِي نَه وَ چَوَار وَاجِبَانَه يَشُورَدَن - كَه بَا سَمَان كَرَدَن - خِيَرِي كِي نَزْدِي هَه يَه ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: مَنْ شَهِدَ الْجَنَازَةَ حَتَّى يُصَلِّيَ عَلَيْهَا فَلَهُ قِيرَاطٌ وَمَنْ

.....
 شَهِدَهَا حَتَّى لُذُنْ كَانَ لَهُ قِرَاطَانِ ﴿١﴾ رواه الشيخان، پیغمبر ﷺ فرمودی: هر که سبک
 له لای مردو ناماده بی تا نویژی له سر نهکا، نهوه به قه قیراتیکی خیری بۆ
 نهووسری، وه هر که سبک له لای مردو ناماده بی تا نهیبه نه گزپستان و نهینیزن،
 خیری دوو قیراتی مهیه، هر قیراتیکی به قه د کتوی ثوحوده.

۵- به زووترین کات نه بی قهرزه کانی مردوه که بدریتنه وه، جا قهرزداری خوا بی: وه کو
 زه کات، یان ناده میزاد، وه ههولی نهوه بدهن خهک گهردهنی نازاد بکا، به تاییه تی
 نهوانه ی کاتی خوی سته می لی کردن، پیغمبر ﷺ فرمودیه تی: ﴿نَفْسُ الْمُؤْمِنِ مُعَلَّقَةٌ
 بِدُنْيِهِ حَتَّى يَقْضَى عَنْهُ﴾ رواه الترمذی، گیانی موسولمانی مردو به هوی قهرزداریه کی له
 به هشت قهدهغه نه کری تا قهرزه کی بۆ نهدریتنه وه. که وابوو: نه بی به زووترین کات
 قهرزی زه کات و که ففاره ته کان- که له مهودوا باسیان نه کهین- بۆ بدریتنه وه.

۶- سوننه ته: خیر کردن بۆ مردو، چونکه سودی خیره کی پی نه کا ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ
 رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: قَالَ سَعْدُ بْنُ عُبَادَةَ: يَارَسُولَ اللَّهِ ﷺ إِنَّ أُمَّي تُوْقِيتُ، أَتَنْفَعُهَا شَيْءٌ إِنْ
 تَصَدَّقْتُ بِهٍ عَنْهَا؟ قَالَ: نَعَمْ. قَالَ فَإِنِّي أَشْهَدُكَ أَنَّ حَائِطِي الْمِخْرَافَ صَدَقَةٌ عَنْهَا﴾ رواه
 البخاری، (سه عدی کوپی (عوباده) گوتی: (یا رسول الله) دایکم وه فاتی کردوہ نایا
 سودی پی نه کا نه گهر خیری بۆ بکه م؟ پیغمبر ﷺ فرمودی: به لی. (سه عدی گوتی:
 که وابی: تو شاهید به، باغه کی خوم خیری دایکم بی.

مهروه ما دوعا کردنیش سودی بۆ مردو مهیه ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: إِذَا مَاتَ
 ابْنُ آدَمَ الْقَطْعُ عَمَلُهُ إِلَّا مِنْ ثَلَاثٍ: صَدَقَةٍ جَارِيَةٍ، أَوْ عِلْمٍ يُنْتَفَعُ بِهِ، أَوْ وَلَدٍ صَالِحٍ يَدْعُو
 لَهُ﴾ رواه مسلم، پیغمبر ﷺ فرمودی: کاتی ناده میزادی موسولمان نه مرئ خیری مه مو
 کرده وه کانی خوی کرتایی دی، به لام سئ کرده وه مه نه له نوای مردنیش خیره که یان
 به رده وام بۆ مردوه که نه چی، یه که م: خیریکی وه ما که سوده کی به رده وام بی: وه کو
 مزگوت و قوتا بخانه ی نایینی و نه خوشخانه و ناوی خولر دنه وه... هتد. دووم: زانستیکی
 به کهک بۆ موسولمانان، جا فیری خه لکی کردبی، یان کتیبیکی له نوای خوی به جی
 میشتبی. سئ یه م: پۆله یه کی خوی که له نوای خوی دوعای بۆ بکا. واته: له سر
 کرده وه ی باش په روه رده ی کردبی، یان هر به خوی منداییکی باش بی.

۷- سهردانی قهر بۆ پیاوان سوننه ته، چونکه پیغمبر ﷺ فرمودیه تی: ﴿كُنْتُ نَهَيْتُكُمْ
 عَنْ زِيَارَةِ الْقُبُورِ، إِلَّا فَرُورُوهَا فَإِنَّهَا تُذَكِّرُكُمْ الْآخِرَةَ﴾ رواه مسلم، تا نیستا من
 سهردانی قهرانم له نیوه قهدهغه کردبو، ناگادارتان نه که مه وه: نیزنه سهردانی قهران
 بکه ن، چونکه قیامه تان به بیر دینیتنه وه.

(کتابُ الزَّكَاةِ)

تَجِبُ الزَّكَاةُ فِي خَمْسَةِ أَشْيَاءَ: وَهِيَ أَلْمَاشِي، وَالْأَثْمَانُ، وَالزُّرُوعُ، وَالنَّمَارُ، وَغَرُوضُ التِّجَارَةِ.

جا که چووه سهر گزپستان، سوننه ته نهم دوعایه بلئی: ﴿السَّلَامُ عَلَيْكُمْ دَارَ قَوْمٍ مُؤْمِنِينَ وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ بِكُمْ لَاحِقُونَ﴾ رواء مسلم. مهرودها بلئی: ﴿يَغْفِرُ اللَّهُ لَنَا وَلَكُمْ أَثْمَ سَلَفُنَا وَنَحْنُ بِالْآثِرِ﴾ رواء الترمذی. نینجا سوننه ته دوعای تریشی بق بکا.

به لام سهردانی قه بران بق نافرته تان مه کرومه و خیری ناگاتن، هندیك له زانایان فهرموویانه: چه رومه نافرته بچیتته سهر قه بران، چونکه پیغه مبر علیه السلام فهرموویته: ﴿لَعَنَ اللَّهُ زَاثِرَاتِ الْقُبُورِ وَالْمُتَخَذِينَ عَلَيْهَا الْمَسَاجِدَ وَالسُّرُجَ﴾ رواء اصحاب السنن، له عنده تی خوا له و نافرته تانه که نه چنه سهر قه بران، له عنده تی خوا له و که سانه که له سهر قه بر مزگوت دروست نه که ن بق نه وهی خه اک نوژی لی بکا، له عنده تی خوا له و که سانه که له سهر قه بران چرا دانه گیر سیتن، چونکه مال به فیرو دانه. وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلَّمَ.

* * *

﴿کتابُ الزَّكَاةِ: نَهَمُ پِهِرْتَووکه باسی زهکات نه کا﴾

زهکات له نایینی نیسلامدا نه مهیه: موسولمان نه ختیک مالی خوی بداته موسولمانیکی تر، به و مهرجانهی باسیان نه که یین. زهکات روکنی سی یه می نیسلامه، له مانگی (شوال) سالی دووه می کچی واجب کراوه.

جا هر که سیک بلئی: زهکات واجب نیه، کافر نه یین، وه نه و که سهی زهکات نه دا، نه بی گهردهی موسولمانان به زقد لی وهریگری، جا نه گهر هر نه یدا، جهنگی له گهل نه کری، خوای گهرده فهرموویته: ﴿وَأَقِمْوُا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ﴾ نوژی به مهرموو واجبیکه وه نه نجام بدهن و زهکات بدهن. ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لِمُعَاذٍ - لَمَّا بَعَثَهُ إِلَى الْيَمَنِ - أَخْبِرْهُمْ: أَنَّ اللَّهَ قَدْ فَرَضَ عَلَيْهِمْ صَدَقَةً تُؤْخَذُ مِنْ أَغْنِيَانِهِمْ فَتَرُدُّ عَلَى فُقَرَائِهِمْ﴾ رواء الشیخان، که پیغه مبر علیه السلام (معاذی نارده یمن)، فهرمووی: پییان بلئی: خوای گهرده زهکاتی له سهر دهوله مهنده کانیان واجب کردوه، لییان وهرنه گیرئو نه دریتته مهراره کانیان.

(تَجِبُ الزَّكَاةُ) زهکات واجبه (فِي خَمْسَةِ أَشْيَاءَ) له پینج جورده شتدا: (وَمِی) نه و شتانهی زهکاتیان تی دایه یه کهم: (أَلْمَاشِي) نازده له. دووهم: (وَالْأَثْمَانُ) پاره و پوله. سی یه م: (وَالزُّرُوعُ) ده غل و دانه. چوارهم: (وَالنَّمَانُ) میوه یه. پینجه م: (وَعَرُوضُ التِّجَارَةِ) که لوپه لی بازرگانی یه.

فَأَمَّا الْمَوَاشِي فَتَجِبُ الزَّكَاةُ فِي ثَلَاثَةِ أَجْنَاسٍ مِنْهَا: وَهِيَ الْإِبِلُ، وَالْبَقَرُ، وَالْغَنَمُ، وَشَرَايِطُ وَجُوبِهَا سِتَّةُ أَشْيَاءَ: الْإِسْلَامُ، وَالْحُرِّيَّةُ، وَالْمِلْكُ الثَّامُ، وَالنُّصَابُ، وَالْحَوْلُ، وَالسُّوْمُ. وَأَمَّا الْأَثْمَانُ فَشَيْئَانِ: الذَّهَبُ وَالْفِضَّةُ،

(فَأَمَّا الْمَوَاشِي) جا مهرچی نازده (فَتَجِبُ الزَّكَاةُ) زهکات واجبه مه موو سالتیک یه ک جبار (فِي ثَلَاثَةِ أَجْنَاسٍ مِنْهَا) له سن په گه زی نازده لدا (وَهِيَ الْإِبِلُ) یه کهم: ووشره. (وَالْبَقَرُ) دووهم: په شه وولاغه. (وَالْغَنَمُ) سی ییم: کاره گه له، واته: بز و مهر.

(وَشَرَايِطُ وَجُوبِهَا) مهرجه کانی واجبوونی زهکات له و نازده لاند (سِتَّةُ أَشْيَاءَ) شه ش مهرجن (الْإِسْلَامُ) یه کهم: زه کاتنډره که موسولمان بی: جا مندال بی، یان گه وره بی، شیت بی، یان عاقل بی. (وَالْحُرِّيَّةُ) دووهم: نازاد بی، کزله نه بی. (وَالْمِلْكُ الثَّامُ) سی ییم: نازده که به ته وای ملک خزی بی. (وَالنُّصَابُ) چوارهم: نازده که کان بگه نه راده ی زهکات، وه که له مه ویا باسی نه که یی. (وَالْحَوْلُ) پینجهم: سالتیکی نیسلامی به سهردا برولو مهر له مولکی خاوه نه که ی دا بی.

(وَالسُّوْمُ) شمشم: نه و نازده لاند بله و پینډرین له پووشو گیای گشتی، جا نه گه ماو یه که خاوه نه که ی (تالقی) نه دانن، یان به پاره گه لای دلوو پووشو گیای بق نه میتان، نه وه تیپینی نه که یی: نه گه زخی (تالقه که) که متر بوو له به رویومی نازده که کان، یان له زخی نازده که کان- نه گه به رویومیان نه بو- یان به نه ندلزه ی یه کتری بون، نه وه واجبه زهکات بدا، به لام نه گه زخی (تالقه که) زو تر بوو له به رویومه که، یان له زخی نازده که کان- نه گه به رویوم نه بو- نه وه زهکاتی له سهر نیه.

ثینجا بزانه: مه به ست له به رویوم: بیچوه که کانو شیرو خوری و موو که یه به تیگرایی. ﴿نَاكَادَارِي﴾: نه و نازده لای به زهکات نه چی: نابن نه خو ش بی و نابن که م و کوری مه بی و نابن نیرینه بی، مه گه مهر نه و جوړه نازده لاند ی مه بن، نه و کاته مهر له وینه که ی خویان زهکاته که یان نه دا.

مه وروها نه و که سه ی زهکات وهر نه گری: نابن دلوای نازده لای به بیچوو بکاو نابن دلوای نازده لای ناولس بکاو نابن دلوای دابه ستی خوارن بکاو نابن دلوای نازده لایکی له مه مووان باشر بکا ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ لِمُعَاذٍ: إِذَا كَانَ مِنْكُمْ أَمْوَالُهُمْ﴾ رواد الشیخان، پیغمبر ﷺ فرمویه (معاذ): ناکادلویه نه که ی مال به باشه که یان- له زهکات- لوه ریگری. به لام: نه گه خاوه نه که ی پازی بی، نه و کاته دروسته باشه که وهریگری.

(وَأَمَّا الْأَثْمَانُ) نه و پاره و پولی زهکاتی ته دایه له بهر به زخی خزی (فَشَيْئَانِ) دوو جوړه پاره یه: (الذَّهَبُ) یه کهم: زیړه (وَالْفِضَّةُ) دووهم: زیوه. نه و دووانه زهکاتیان ته دایه مهرچند نه شکرینه پاره.

وَشَرَائِطُ وَجُوبِ الزَّكَاةِ فِيهَا خَمْسَةُ أَشْيَاءَ: الْإِسْلَامُ، وَالْحُرِّيَّةُ، وَالْمَلِكُ الثَّامُ، وَالنَّصَابُ، وَالْحَوْلُ. وَأَمَّا الزَّرْوُوعُ فَتَجِبُ الزَّكَاةُ فِيهَا بِثَلَاثَةِ شَرَائِطَ: أَنْ يَكُونَ مِمَّا يَزْرَعُهُ الْآدَمِيُّونَ، وَأَنْ يَكُونَ قُوتًا مُدْخَرًا، وَأَنْ يَكُونَ نَصَابًا وَهُوَ خَمْسَةُ أَوْسُقٍ لِأَقْشَرٍ عَلَيْهَا. وَأَمَّا الثَّمَارُ فَتَجِبُ الزَّكَاةُ فِي شَتَائِنِ مِنْهَا: ثَمَرَةُ النَّخْلِ وَثَمَرَةُ الْكَرْمِ،

(وَشَرَائِطُ وَجُوبِ الزَّكَاةِ فِيهَا) نَو مەرجانەى پێویستن بۆ واجیبوونى زەكات لە زێهرو زیودا، هەموو سالتیک یەك جار (خَمْسَةُ أَشْيَاءَ) پێنج مەرچن (الْإِسْلَامُ) یەكەم: زەكاتەدەرەكە موسولمان بێ. (وَالْحُرِّيَّةُ) دووهم: ئازاد بێ. (وَالْمَلِكُ الثَّامُ) سێیەم: بە تەولوی مولکی خۆی بێ. (وَالنَّصَابُ) چوارەم: بگاتە پادەى زەكات.

(وَالْحَوْلُ) پێنجەم: ئەبێ سالتیکی ئیسلامی بە سەردا بپولە هەر لە مولکی خاوەنەكەىدا بێ ﴿قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: مَنْ اسْتَفَادَ مَالًا فَلَا زَكَاةَ عَلَيْهِ حَتَّى يَحُولَ عَلَيْهِ الْحَوْلُ عِنْدَ رَبِّهِ﴾ رِوایە الترمذی، پێغەمبەر ﷺ هەرمووی: هەر كە سێك مالتیکی وەدەست هێنا، زەكاتی لە سەرنیە تا سالتیکی بە سەردا ئەپولە لە لای خاوەنەكەى خۆی.

(وَأَمَّا الزَّرْوُوعُ) هەروەها دەغل و دان (فَتَجِبُ الزَّكَاةُ فِيهَا) تەنها یەك جار زەكاتی تێدا واجبە لە كاتی دروینەىدا (بِثَلَاثَةِ شَرَائِطَ) بە سێ مەرچ:

یەكەم: (أَنْ يَكُونَ مِمَّا يَزْرَعُهُ الْآدَمِيُّونَ) لەو جۆرە دانەوێڵەى بێ: كە ئادەمیزادان بۆ خواردن دابنەچێنن، هەرچەند لە كاتی هەرزانیشت نەیفخن: وەكو جۆ و هەرزن.

دووهم: (وَأَنْ يَكُونَ قُوتًا) ئادەمیزاد پێى بژێن-واتە: وەكو گولەبەپۆژە نەبێ- هەم (مُدْخَرًا) پاشەكەوتیش بكرێ: وەكو گەنەو ماش و نيسكو و توكو جۆ و برنج و گەنەشامى و لوبیاو... وەتە: خەیار و گندۆرەو شوتى زەكاتی تێدا نیه.

سێیەم: (وَأَنْ يَكُونَ نَصَابًا) بگاتە پادەى زەكات (وَهُوَ خَمْسَةُ أَوْسُقٍ) پادەى زەكاتی دەغل و دان: پێنج بارە-واتە: چل تەنەكە- بەو مەرچەى (لِأَقْشَرٍ عَلَيْهَا) تویكەكەى لە سەرنەبێ: وەكو چەلتوك ﴿عَنْ أَبِي سَعِيدٍ ﷺ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: لَيْسَ فِيمَا دُونَ خَمْسَةِ أَوْسُقٍ صَدَقَةٌ﴾ رِوایە الشیخان، پێغەمبەر ﷺ هەرمووی: لە پێنج بار كەمتر زەكاتی تێدا نیه.

جا ئەگەر تویكەكەى لە سەربوو: وەكو چەلتوك، ئەو كاتە پادەى زەكات ئەگاتە دە بار. (وَأَمَّا الثَّمَارُ) هەروەها میوه (فَتَجِبُ الزَّكَاةُ) تەنها یەك جار زەكاتی تێدا واجبە لە كاتی بڕینەوهىدا (فِي شَتَائِنِ مِنْهَا) لە دوو جۆرە میوهدا:

یەكەم: (ثَمَرَةُ النَّخْلِ) میوهى دارخورما. دووهم: (وَلَثَمَرَةُ الْكَرْمِ) میوهى دەرەمیو، واتە: ترێ، چونكە ئەو دووانە ئادەمیزاد پێیان ئەژێن و پاشەكەوت ئەكرێن، كەوابوو: جگە لەو دوو هێچ جۆرە میوهى تر زەكاتی تێدا نیه.

وَشَرَائِطُ وَجُوبِ الزَّكَاةِ فِيهَا أَرْبَعَةُ أَشْيَاءَ: الْإِسْلَامُ، وَالْحُرِّيَّةُ، وَالْمَلِكُ الثَّامُ، وَالنَّصَابُ.
وَأَمَّا غُرُوضُ التَّجَارَةِ فَتَجِبُ الزَّكَاةُ فِيهَا بِالشَّرَائِطِ الْمَذْكُورَةِ فِي الْأَثْمَانِ.

(وَشَرَائِطُ وَجُوبِ الزَّكَاةِ فِيهَا) مَرَجُهُ كَانِي وَاجِبِيُونِي زَهَكَاتِ لَه مِيوَهْدَا (أَرْبَعَةُ أَشْيَاءَ) چوار مَرَجَن (الْإِسْلَامُ) يَهَكَم: زَهَكَاتِدَه رَه كَه موسولمان بِن. (وَالْحُرِّيَّةُ) دُووَه: نَازاد بِن. (وَالْمَلِكُ الثَّامُ) سَيِّ يَهَم: بَه تَه وای مولکی خوی بِن. (وَالنَّصَابُ) چوارَهَم: بگاتَه پادَهی زَهَكَات، كَه پَیْنِج بارَه لَه دَوای رُوشكردنَه وَهی.

﴿نَاكَادَارِی﴾: بِن وَاجِبِيُونِي زَهَكَاتِي مِيوَه دَانَه وِیْلَه مَرَج نِيَه سَالِیَكِي بَه سَه رِدَا بَه وَا، چونكَه خَوای گَه وِرَه فَرَمُو یَه تِي: ﴿وَأَتُوا حَقَّهُ يَوْمَ حَصَادِهِ﴾ وَا تَه: مَافِي نَه وَا مَالَه دَه رَكَن لَه كَاتِي دَرُو یَنَه یَا. كَه وَا بَو: نَه گَر زَهَكَاتِي دَانَه وِیْلَه مِيوَه جَارِیَك دَرَا، نِيَنَجَا مَایَه وَه بِن سَالِیَكِي تَر، نَه وَه دُو یَا رَه زَهَكَاتِي تِن دَا وَاجِب نِيَه.

(وَأَمَّا غُرُوضُ التَّجَارَةِ) بَه لَام مَالِي بَازَرگَانِي (فَتَجِبُ الزَّكَاةُ فِيهَا) زَهَكَاتِي تِن دَا وَاجِبَه مَه مَو سَالِیَك يَه ك جَار (بِالشَّرَائِطِ الْمَذْكُورَةِ) بَه و پَیْنِج مَرَجَانَه ی گُوتَمَان (فِي الْأَثْمَانِ) لَه بَاسِي پَارَه و پُولَدَا.

(پَرُو نَكُردنَه وَه): ۱- كَافِر بُو یَن زَهَكَاتِي لَه دُونِيَا دَا لَه سَه ر نِيَه چونكَه زَهَكَات پَرُو كَنِي سَيِّ يَه مِي نِيَسْلَامَه و پَیْئُوسَتِي بَه نِيَه ت مَه يَه، كَه وَا بَو: نَه گَر بَوَه موسولمَانِي ش زَهَكَاتِي پَارِ دَوِي لَه سَه ر نِيَه.

۲- كُويلَه = (عَبْد) بُو یَن زَهَكَاتِي لَه سَه ر نِيَه چونكَه خَاوَه ن مَال نِيَه، نَه و خَوِي مَالَه كَه ی مِي گَه وِرَه كَه يَه تِي.

۳- مَوَلَكِي گُشْتِي: وَه كَو وَه قَفِي مَزگَه و تَه كَان و قُوتَا بَخَانَه كَان و (بَيْتُ الْمَالِ)، بُو یَن زَهَكَاتِي تِن دَا نِيَه چونكَه خَاوَه نِي تَابِيَه تِي نِيَه و بَه تَه وَا ی مَوَلَكِي كَه س نِيَه.

۴- مَنَدَالُو شِيَت زَهَكَات لَه مَالَه كَه يَانَدَا وَاجِبَه؟ چونكَه موسولمَان، بَه لَام نَه بِي نَه و كَه سَه ی بَه خَوِيَان نَه كَا، زَهَكَاتَه كَه يَان بِن دَا ﴿عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: أَخْبَرَهُمْ: أَنَّ اللَّهَ قَدْ فَرَضَ عَلَيْهِمْ صَدَقَةً تُؤْخَذُ مِنْ أَغْنِيَائِهِمْ﴾ رَوَاهُ الشَّيْخَان، پَیْغَه مَبَر ﷺ فَرَمُو ی: خَوای گَه وِرَه زَهَكَاتِي لَه سَه ر موسولمَانَان وَاجِب كَر دَوَه لَه دَه وِلَه مَه نَدَه كَانِيَان وَه رَنَه گِیَرِي. لَه و فَرَمُو دَه يَه هِيْج جِيَا وَا زِي نَه كَر دَوَه لَه نِيَوَان دَه وِلَه مَه نَدِي گَه وِرَه و مَنَدَالُو شِيَت و عَاقِل.

۵- نَه و مَالَه ی لِي زَه و ت كَرَاوَه، يَان بَه قَه رِزِي دَاوَه بَه لَام قَه رِزْدَارَه كَه و ن بَوَه، يَان نَه يِيَو بِيْدَا تَه وَه، يَان لَه بَه ر زُورْدَارِي نَا يِدَا تَه وَه، نَه و جُورَه كَه سَانَه تَا مَالَه كَه ی خَوِيَان دَه سَت نَه كَه وِیْتَه وَه وَاجِب نِيَه زَهَكَاتَه كَه بَدَه ن، جَا نَه گَر دَه سْتِيَان كَه و تَه وَه، نَه بِي نَه و سَالَانَه ی كَه زَهَكَاتَه كَه يَان نَه دَرَاوَه، مَه مَوِي بَه يَه كَه وَه بَدَرِي.

(فَصَلَ) وَأَوَّلُ نَصَابِ الْإِبِلِ خَمْسٌ، وَفِيهَا شَاةٌ، وَفِي عَشْرِ شَاتَانِ، وَفِي خَمْسِ عَشْرَةَ ثَلَاثُ شِيَاهُ، وَفِي عَشْرِينَ أَرْبَعُ شِيَاهُ، وَفِي خَمْسِ وَعَشْرِينَ بَنْتُ مَخَاضٍ، وَفِي سِتِّ وَثَلَاثِينَ بَنْتُ لَبُونٍ، وَفِي سِتِّ وَأَرْبَعِينَ حَقَّةٌ، وَفِي إِحْدَى وَسِتِّينَ جَذَعَةً، وَفِي سِتِّ وَسِتِّينَ بَنْتًا لَبُونٍ، وَفِي إِحْدَى وَتِسْعِينَ حَقَّتَانِ، وَفِي مِائَةٍ وَإِحْدَى وَعَشْرِينَ ثَلَاثُ بَنَاتٍ لَبُونٍ،

مهروده ها نه گهر ماره می ژن گه يشته پاده ی زه کات، واجبه زه کاتی لی بدها، وه کو نه و قهر زده ی با سمان کرد.

﴿فَصَلَ: له باسی زه کاتی ووشتر﴾

(وَأَوَّلُ نَصَابِ الْإِبِلِ) یه که م پاده ی زه کاتی ووشتر (خَمْسٌ) پینچ سهره: چ نیر، چ می ﴿عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: لَيْسَ فِيمَا دُونَ خَمْسِ ذَوْدٍ مِنَ الْإِبِلِ صَدَقَةٌ ﴿رواه مسلم، پیغه مبه ر ﷺ﴾ فهرموی: له پینچ سهر ووشتر که متر بی، زه کاتی تن دا نیه.

(وَفِيهَا) واجبه له زه کاتی نه و پینچ ووشتردها (شَاةٌ) به ریخی می یه ک ساله، واته: (كاوِطِكَ) بدا، یان بزنیکی دوو ساله بدا (وَفِي عَشْرِ) مهروده ها له ده ووشتردها (شَاتَانِ) دوو بزنی، یان دوو کاوِط بدا (وَفِي خَمْسِ عَشْرَةَ) له پانزه ووشتردها (ثَلَاثُ شِيَاهُ) سنی کاوِط، یان سنی بزنی (وَفِي عَشْرِينَ) له بیست ووشتردها (أَرْبَعُ شِيَاهُ) چوار کاوِط، یان چوار بزنی بدا ﴿عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: أَنَّ أَبَا بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ كَتَبَ لَهُ هَذَا الْكِتَابَ وَفِيهِ: فَرَضَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَلَى الْمُسْلِمِينَ فِي أَرْبَعِ وَعَشْرِينَ مِنَ الْإِبِلِ لَمَّا ذُوْنَهَا: مِنْ كُلِّ خَمْسِ شَاةٍ ﴿رواه البخاری، نیمامی (نه بو یکی) - خدا لی پانی بن - بقر (نه نه س) ی نووسی: پیغه مبه ر ﷺ﴾ واجبی کردوه له سهر موسولمانان - له بیست و چوار ووشتردها، یان که متر - له هر پینچ ووشتری کدا: کاوِطِک، یان بزنیکی له زه کات بدهن.

(وَفِي خَمْسِ وَعَشْرِينَ) وه له بیست و پینچ ووشتردها (بَنْتُ مَخَاضٍ) فهرخه ووشتریکی می یه ک ساله نه درئی (وَفِي سِتِّ وَثَلَاثِينَ) له سی و شش ووشتردها (بَنْتُ لَبُونٍ) ووشتریکی می یه دوو ساله نه درئی (وَفِي سِتِّ وَأَرْبَعِينَ) له چلو شش ووشتردها (حَقَّةٌ) ووشتریکی می یه سنی ساله نه درئی (وَفِي إِحْدَى وَسِتِّينَ) له شهست و یه ک ووشتردها (جَذَعَةٌ) ووشتریکی می یه چوار ساله نه درئی (وَفِي سِتِّ وَسِتِّينَ) له هفتاو شش ووشتردها (بَنْتَا لَبُونٍ) دوو ووشتری می یه دوو ساله نه درئی (وَفِي إِحْدَى وَتِسْعِينَ) له نه و دو یه ک ووشتردها (حَقَّتَانِ) دوو ووشتری می یه سنی ساله نه درئی (وَفِي مِائَةٍ وَإِحْدَى وَعَشْرِينَ) له سه دو بیست و یه ک ووشتردها (ثَلَاثُ بَنَاتٍ لَبُونٍ) سنی ووشتری می یه دوو ساله نه درئی ﴿عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: أَنَّ أَبَا بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ كَتَبَ لَهُ هَذَا الْكِتَابَ لَمَّا وَجَّهَهُ إِلَى الْبَحْرَيْنِ ﴿رواه البخاری، (أنس) ﷺ فهرموی: (أبو یکی) ﷺ نه وهای بقر من نووسی که ناردمی بقر (به حره یین) ... تا کورتایی هه دیسه که.

ثُمَّ فِي كُلِّ أَرْبَعِينَ بَنْتُ لَبُونٍ، وَفِي كُلِّ خَمْسِينَ حِقَّةً.
 (فَصْلٌ) وَأَوَّلُ نِصَابِ الْبَقَرِ ثَلَاثُونَ، وَفِيهَا تَبِيعٌ، وَفِي أَرْبَعِينَ مُسِنَّةٌ، وَعَلَى هَذَا أَبَدًا فَقَسْ.
 (فَصْلٌ) وَأَوَّلُ نِصَابِ الْغَنَمِ أَرْبَعُونَ، وَفِيهَا شَاةٌ جَذَعَةٌ مِنَ الضَّأْنِ أَوْ ثَنِيَّةٌ مِنَ الْمَغْزِ، وَفِي
 مِائَةٍ وَاحِدَى وَعِشْرِينَ شَاتَانِ، وَفِي مِائَتَيْنِ وَوَاحِدَةٍ ثَلَاثُ شِيَاهٍ، وَفِي أَرْبَعِمِائَةٍ أَرْبَعُ شِيَاهٍ،
 (ثُمَّ) ثَيْنِجَا لَهُ دَوَى سَهُوٌ بِيَسْتَوِيَهُكَ تَا ثَهْكَاتَه سَهُو سَى، هِيچِي تَر زَهْكَاتِ وَاجِب نِيَه،
 ثَيْنِجَا كِه كِهيشْتَه سَهُو سَى (فِي كُلِّ أَرْبَعِينَ) لَهُ هَه مَوو چَلَه كَانْدَا (بَنْتُ لَبُونٍ) وَوَشْتَرِيكِي
 مَنِي دَوو سَالَه نَه درِي (وَفِي كُلِّ خَمْسِينَ حِقَّةً) لَهُ هَه مَوو پَه نِجَايَه كَانْدَا وَوَشْتَرِيكِي مَنِي
 سَنِي سَالَه نَه درِي، وَاتَه: لَهُ سَهُو سَى دَا: يَه ك پَه نِجَاو دَوو چَلِي تَن دَانَه، كِه وَاتَه:
 وَوَشْتَرِيكِي سَنِي سَالَه دَوو وَوَشْتَرِي دَوو سَالَه لَهُ زَهْكَاتِيَان نَه درِي (عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): فَإِذَا
 زَادَتْ عَلَى عِشْرِينَ وَمِائَةٍ فَفِي كُلِّ أَرْبَعِينَ بَنْتُ لَبُونٍ، وَفِي كُلِّ خَمْسِينَ حِقَّةً (رواه
 البخاري، وَاتَه ي دِيَارَه.

﴿فَصْلٌ: لَهُ بَاسِي زَهْكَاتِي پَه شَه وَوَلَاغ﴾

وَاتَه: گَامِيش وَ گَاچَووت. (وَأَوَّلُ نِصَابِ الْبَقَرِ) يَه كِه م پَادَه ي زَهْكَاتِي پَه شَه وَوَلَاغ (ثَلَاثُونَ)
 سَى سَه رَه: چ نِير، چ مَن (وَفِيهَا) وَاجِبَه لَهُ زَهْكَاتِي نَهو سَى سَه رَه دَا (تَبِيعٌ) گَوِيلَكِيكِي
 يَه ك سَالَه بَدَرِي: چ نِير، چ مَن (وَفِي أَرْبَعِينَ) وَاجِبَه لَهُ زَهْكَاتِي چَل سَه رَه دَا (مُسِنَّةٌ)
 مِيَتَن گَوِيَنِيكِي دَوو سَالَه بَدَرِي، يَان دَوو گَوِيلَكِي يَه ك سَالَه (وَاعْلَى هَذَا) لَهُ سَه ر شِيَوَه ي نَهو
 دَوو ژِمَارَه يَه (أَبَدًا فَقَسْ) بَه رَه دَوَام بَرِي... وَاتَه: لَهُ حَه فَتَا سَه ر: يَه كِي يَه ك سَالَه وَ يَه كِي
 دَوو سَالَه زَهْكَاتَه (عَنْ مُعَاذٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): أَمَرَنِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: أَنْ أَخْذَ مِنْ كُلِّ ثَلَاثِينَ بَقَرَةً تَبِيعًا
 أَوْ تَبِيعَةً، وَمِنْ كُلِّ أَرْبَعِينَ مُسِنَّةً (رواه اصحاب السنن، (مُعَاذٌ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) مَوو ي: پَيَنَغَه مَبَه ر ﷺ
 فَهَر مَانِي پِيَن كَرْدَم: لَهُ سَى پَه شَه وَوَلَاغ گَوِيلَكِيكِي يَه ك سَالَه: چ نِير، چ مَن وَهَر يَكْرَم، وَه لَهُ
 چَل سَه ر: مِيَتَن گَوِيَنِيكِي دَوو سَالَه وَهَر يَكْرَم.

﴿فَصْلٌ: لَهُ بَاسِي زَهْكَاتِي مَه پَو بَزَن﴾

(وَأَوَّلُ نِصَابِ الْغَنَمِ) يَه كِه م پَادَه ي زَهْكَاتِي مَه پَو بَزَن (أَرْبَعُونَ) چَل سَه رَه (وَفِيهَا شَاةٌ) لَهُو
 چَلَه دَا وَاجِبَه: يَه ك سَه ر بَدَرِي (جَذَعَةٌ مِنَ الضَّأْنِ) كَاوَرِيكِي مَنِي يَه ك سَالَه (أَوْ ثَنِيَّةٌ مِنَ
 الْمَغْزِ) يَان بَزَنِيكِي دَوو سَالَه (وَفِي مِائَةٍ وَوَاحِدَى وَعِشْرِينَ) لَهُ سَهُو بِيَسْتَوِيَهُكَ يَه ك سَه ر دَا
 (شَاتَانِ) دَوو سَه ر لَهُ زَهْكَاتِ نَه درِي، هَه ر بَهو تَه مَه نَه ي گَوِيَتَمَان (وَفِي مِائَتَيْنِ وَوَاحِدَةٍ)
 لَهُ دَوو سَه نَهو يَه ك سَه ر دَا (ثَلَاثُ شِيَاهِ) سَنِي سَه ر لَهُ زَهْكَاتِ نَه درِي (وَفِي أَرْبَعِمِائَةٍ)
 لَهُ چَوَار سَه د سَه ر دَا (أَرْبَعُ شِيَاهِ) چَوَار سَه ر لَهُ زَهْكَاتِ نَه درِي.

(نَمَ) نینجا له چوارسده بهو لاره (فِي كُلِّ مِائَةٍ) له هر سه دیکدا (شَاةٍ) کاوپیکی بهک
ساله، یان بزنیکی دوو ساله له زهکات بدرئ ﴿عَنْ أَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: فَرَضَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي
صَدَقَةِ الْفَنَمِ فِي سَائِمَتِهَا: إِذَا كَانَتْ أَرْبَعِينَ إِلَى عَشْرِينَ وَمِائَةِ شَاةٍ، فَإِذَا زَادَتْ عَلَى
عَشْرِينَ وَمِائَةٍ إِلَى مِائَتَيْنِ شَاتَانِ، فَإِذَا زَادَتْ عَلَى مِائَتَيْنِ إِلَى ثَلَاثِ مِائَةٍ فَفِيهَا ثَلَاثٌ، فَإِذَا
زَادَتْ عَلَى ثَلَاثِ مِائَةٍ فَفِي كُلِّ مِائَةِ شَاةٍ ﴿رواه البخاری، پیغمبر ﷺ زهکاتی مهو بزنی
له وه پیندراوی بهم جوړه داناه: له چل سر تا نه گاته سهو بیست: بهک مه، یان بهک
بزن زهکاتی تیدایه... هتد.

نینجا بزانه: جیاوازی نیه- بُو واجبونی زهکات- کاره گه له که: گشتی مه پ بِن، یان
گشتی بزن بِن، یان له مهو بزن پِنک هاتبی و به هر دوکیان بگاته پاده ی زهکات،
گامیش و مانگاش هر بهم شیوه یه یه.

﴿نَاگاداری﴾: دروسته له جیاتی بزن: مه پ له زهکات بدرئ، وه له جیاتی مه پ: بزن
له زهکات بدرئ، بهو مرجه ی تیپینی نرځ بکړئ.

جا بزانه: له مه زه بی نیمامی (حنفی) دا دروسته: نرځی نازده له که له زهکات بدرئ.
هر وه ما بزانه: نهو ژماره یه ی نه که ویتته نیوان زهکاته کان: وهک نیوان پیچ و ده، له
زهکاتی ووشردا، وه نیوان چلو سهو بیست ویهک، له زهکاتی مهو بزندا، وه نیوان
سی و چل، له زهکاتی په شه وولاغدا. نهو گشتی لیبور دراوهو زهکاتی تیدایه.

﴿پاشکوف﴾: پیچووی نهو نازده لانه زهکاتی تیدایه، ته نها له دوو کاتدا نه بی:
یه که م: نه گهر دایکه کان بمن به گشتی، یان هندیکیان بمن پیش سهره سال، نهو
پیچووه کانیان له جی نه ژمیردین، بُو وینه: نه گهر سی مانگای لُ مردن و سی پیچوویان
له پاش به جی مان، یان له چل مه پ پانزده یان مردن و پانزه بهرخیان له پاش به جی مان،
نهو پیچووه کان که لیتنی دایکیان پِن پږ نه کریتته وهو نه بی زهکات بدا.

دووه م: بُو ته واکړدنی پاده ی دووه می زهکاتو به سهره وهر، پیچووه کان سه ژمیر
نه کرین، بُو وینه: نه گهر سه د مه پ هه بو له که ل بیست ویهک بهرځ، نه بی نهو بیست و
یهک بهرځه بخړیتته سه سه د مه پ هک، بُو نهو ی دوو زهکاتی لُ بدا ﴿عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: أَلَا
قَالَ لِسَاعِيهِ: إِعْتَدْ عَلَيْهِم بِالسَّخْلَةِ ﴿رواه الإمام مالك، نیمامی (عمر) به کرنگاره که ی
زهکاتی فهرموو: بهرځه ساوا یه کانیان سه ژمیر بکه. به لام پاده ی زهکاتی یه که م به پیچو
ته واکړئ، بُو وینه: نه گهر سی مهو سی بهرځی هه بی و بهرځه کان ته مه نیان
نهو بیته سالتک، نهو زهکاتی له سه و واجب نیه.

(فَصْلٌ) وَالْخَلِيطَانِ يُزَكِّيَانِ زَكَاةَ الْوَاحِدِ، بِسَبْعَةِ شَرَايِطَ: إِذَا كَانَ الْمَرَا حُ وَاحِدًا، وَالْمَسْرَحُ وَاحِدًا، وَالْمَرْعَى وَاحِدًا، وَالْفَحْلُ وَاحِدًا، وَالْمَشْرَبُ وَاحِدًا، وَالْحَالِبُ وَاحِدًا، وَمَوْضِعُ الْحَلْبِ وَاحِدًا.

﴿فَصْلٌ: لَه بَاسِي زَهَكَاتِي نَاژَهَلِي تِيكَه لَوُو مَالِي تِيكَه لَوُو﴾

(وَالْخَلِيطَانِ) ئەو كەسانەى نازەلەكانیان تیکەل كړون و بهو تیکەلكړنهش ئەگەشتنه پادەى زهكات (يُزَكِّيَانِ) واجبه زهكات بدهن (زَكَاةَ الْوَاحِدِ) وهك زهكاتى يەك مال كە مى يەك خاوهن بى (بِسَبْعَةِ شَرَايِطَ) به ههفت مەرج:

(إِذَا كَانَ الْمَرَا حُ وَاحِدًا) يەكەم: شوێنى مانەوى شەوىيان يەك بى. (وَالْمَسْرَحُ وَاحِدًا) دووهم: مۆلگایان يەك بى. (وَالْمَرْعَى وَاحِدًا) سەيەم: شوێنى لەوه پيان يەك بى. (وَالْفَحْلُ وَاحِدًا) چوارەم: نێرىيان يەك بى، بەلام ئەگەر دوو جۆره نازەل بون: وهك مەهوبزن، ئەوه مەرج نيه. (وَالْمَشْرَبُ وَاحِدًا) پێنجەم: شوێنى ناوخوردنه وهيان يەك بى. (وَالْحَالِبُ وَاحِدًا) شەشەم: بێرىيان يەك بى، بەلام ئەم فەرمودەيه بىهێزه، كهواته: زيانى نيه هەريەكە بێرىى خۆى ديار بى. (وَمَوْضِعُ الْحَلْبِ وَاحِدًا) ههفتهم: شوێنى دۆشينيان يەك بى.

جا بزانه: ئەبى ئەو مەرجانه بۆ ماوهى سالتیک بەردهوام بن، واتە: ئەگەر تەنها زستانان، يان هاوینان تیکەليان ئەکړد، ئەوه ئەبى هەر کەسهيان زهكاتى خۆى به جياوازی بـدا.

﴿ئَاگاهدارى﴾: جارى واهەيه ئەو تیکەلكړنه قازانجه: وهك ئەو دوو كەسانەى هەر يەكەو چل مەپى هەبى، به تیکەلكړدن ئەكاتە ههشتا، ئەوه تەنها يەك زهكاتى تىدايه، جارى واش هەيه زەرەرە: وهك ئەو دوو كەسانەى هەر يەكەو بېست مەريان هەيه، به تیکەلكړدن ئەبێته چل، ئەبى زهكات بدهن ﴿عَنْ أَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فِي كِتَابِهِ لِأَنْسٍ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ: لَا يَجْمَعُ بَيْنَ مُتَفَرِّقٍ وَلَا يُفَرِّقُ بَيْنَ مُجْتَمِعٍ خَشْيَةَ الصَّدَقَةِ، وَمَا كَانَ مِنْ خَلِيطَيْنِ فَلَهُمَا يَتَرَا جَعَانِ بِالْأَسْوَى﴾ رواه البخارى، پێغه مەبر ﷺ فەرمووى: نابى لە ترسى زهكاتدان نازەل تیکەل بكړىو نابى لێك جيا بكړىنەوه، وه ئەو دوو كەسانەى نازەلى خۆيان تیکەل كړون، ئەبى زهكات بدهن، ئینجا به گوێرهى ئەندازەى ماله كەيان بۆ يەكترى ئەگەرىننەوه.

﴿پاشكۆ﴾: هەر ئەو هەديسه بەلگەيه بۆ واجببوونى زهكات لە مالى هاوێش: جا دانەوێله بى، يان بازركانى بى، يان نازەل بى، يان هەر شتىكى تر: كه زهكاتى تىدا بى، هەروەها ئەگەر ئەو جۆره شتانه تیکەلش بكړى بۆ ماوهى سالتیک هەروەك مالى يەك خاوهن زهكاتيان لى ئەدرى، بهو مەرجەى ئەگەر دانەوێله بوو: جۆخينو دروینەو داچاندن و كێلانى لێك جيا نەكړىتەوه، وه ئەگەر بازركانى بوو: تەرلزوو و چاودێرو فروشيارو نوكانى

(فَصَلَ) وَنِصَابُ الذَّهَبِ عِشْرُونَ مِثْقَالًا، وَفِيهِ رُبْعُ الْعُشْرِ وَهُوَ نِصْفُ مِثْقَالٍ، وَفِيمَا زَادَ بِحِسَابِهِ.

وَنِصَابُ الْوَرِقِ مِائَتَا دِرْهَمٍ، وَفِيهِ رُبْعُ الْعُشْرِ وَهُوَ خُمُسَةُ دِرْهَمٍ، وَفِيمَا زَادَ بِحِسَابِهِ.

لیک گیا ہے کہ نیکو، جا بقیہ کاتدان پتو بیست ناکا نہ ہو ہاوی بیست نہ ہو تریان نین بد،
بہ لکو یہ کیکیان زہ کات نہ دلو نہت لہ جیاتی خوی و ہاوی بیست نہ ہو تریان نین بد،

﴿فَصَلَ: لہ باسی زمکاتی زیو زیو، پارو پول﴾

(وَنِصَابُ الذَّهَبِ) پادہی زہ کاتی زتر (عِشْرُونَ مِثْقَالًا) بیست میسقالہ، ہر میسقالیک
حفتاو دو دہنکہ جویہ، ہو مہرجی لہ ہر دو لایہ - زلکہ باریکہ کی لقرتایی
(وَفِيهِ) واجبہ لہ بیست میسقالی زتر: (رُبْعُ الْعُشْرِ) چارکی دہیک زہ کات بدا (وَهُوَ نِصْفُ
مِثْقَالٍ) واتہ: لہ بیست میسقالی زتر: نیو میسقال زہ کاتہ.

(وَفِيمَا زَادَ) ہر وہا نہ گہر لہ نہ دازہی بیست میسقال زیاتر زتری ہر ہو، نہ وہ
(بِحِسَابِهِ) بہ گویری زیدہ کہ زہ کاتہ کی نہ د.

(وَنِصَابُ الْوَرِقِ) پادہی زہ کاتی زیو (مِائَتَا دِرْهَمٍ) دو سہد دیرہمہ، کہ بہ کیشانہ نہ کاتہ
سہو چل میسقال (وَفِيهِ) واجبہ لہ دو سہد دیرہمی زیو: (رُبْعُ الْعُشْرِ) چارکی
دہیک زہ کات بدا (وَهُوَ خُمُسَةُ دِرْهَمٍ) واتہ: پینچ دیرہمی زیو.

(وَفِيمَا زَادَ) ہر وہا نہ گہر لہ نہ دازہی دو سہد دیرہم زیاتر زیو ہر ہو، نہ وہ

(بِحِسَابِهِ) بہ گویری زیدہ کہ زہ کاتہ کی نہ د ﴿عَنْ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ: عَنْ الثَّبِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ: فَإِذَا
كَانَتْ لَكَ مِائَتَا دِرْهَمٍ وَحَالَ عَلَيْهَا الْخَوْلُ فَفِيهَا خُمُسَةُ دِرْهَمٍ، وَلَيْسَ عَلَيْكَ شَيْءٌ حَتَّى
يَكُونَ لَكَ عِشْرُونَ دِينَارًا فَإِذَا كَانَ لَكَ عِشْرُونَ دِينَارًا وَحَالَ عَلَيْهَا الْخَوْلُ فَفِيهَا نِصْفُ
دِينَارٍ، فَمَا زَادَ فَبِحِسَابِ ذَلِكَ﴾ رواہ ابوداؤد وصححه البخاری، پیغہ مبرر ﷺ فرموی:

کاتی دو سہد دیرہمی زیو ہر ہو و سالی بہ سہر دا پابرد، پینچ دیرہم زہ کاتی تدا
واجبہ، بہ لام نہ گہر زتر گیشہ بیست میسقال و سالی بہ سہر دا پابرد، نیو میسقال
زہ کاتی تدا واجبہ، جا نہ نہ دازہی لہ پادہی زہ کاتی زیو زیو زیاترہ، بہ گویری
زیدہ کہ زہ کاتی تدا واجبہ، ہر چہ نہ کہ میش بن.

﴿ناگاداری﴾: پارو پولی نہم سہر دہمہ - بقیہ کاتدان - ہر انبہر بہ زیو نہ قورسیندری،
نہ کہ بہ زتر؟ چونکہ زہ کات بقیہ زہ و ہندی ہر ژان داندر اوہ نہ و ہاش بقیہ ہر ژان
بہ سودترہ، ہر وہا پیغہ مبرر ﷺ لہ چہ نہ دہیسیکدا زیو بہ پارہیک سہر کی
داناوہ بقیہ زانیی نرخی زتر:

بِقَوْلِهِ: ﴿عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ: قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ مَا يُغْنِيهِ؟ قَالَ: خُمُسُونَ دِرْهَمًا
أَوْ قِيمَتُهَا مِنَ الذَّهَبِ﴾ أَخْرَجَهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ، كُوتَرَا: نَهِی پَیغَہ مَبرِی خَوا ﷺ

وَلَا تَجِبُ فِي الْحُلِيِّ الْمُبَاحِ زَكَاةٌ.
(فَصْلٌ) وَنِصَابُ الزُّرُوعِ وَالْأَمْوَالِ خَمْسَةٌ أَوْسُقٍ: وَهِيَ أَلْفٌ وَسِتُّمِائَةُ رَطْلٍ بِالْعِرَاقِيِّ،

چی مرۆڤ دهوله مند ئەکا له دهروژه کردن؟ فهرمووی: په نجا دیره می زیو، یان نرخى
ئو په نجایه له زێڤ.

کهوابوو: هەر که سێک به ئەندازهی نرخى سهو چل مسقالی زیو پارهی هه بوو، زهکاتى
له سهو واجب نه بێ و واجب: به ئەندازهی له سهو: دوو و نیو زهکاتى لێدا، واته: له هەر
ههزارێک: بیست و پێنج.

(وَلَا تَجِبُ) واجب نیه (فِي الْحُلِيِّ الْمُبَاحِ) له خشلی زێڤو زیوی چه لال (زَكَاةً) زهکات بدا
﴿عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُ كَانَ يُحْلِي بَنَاتِهِ وَجَوَارِيَهُ بِالذَّهَبِ ثُمَّ لَا يُخْرِجُ مِنْهُ الزَّكَاةَ﴾
رواه مالك والشافعي، (ابن عمر) رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا به خشلی زێڤ کیزهکانی و کارهکه رهکانی
نه پازاندهوه، ئینجا زهکاتى ئو خشلهی نه ئەدا.

بهلام ئەگەر خشلهکه چه پام بوو: وهک ئو خشلهی پیاو بیکاته بهر خوی، یان ئافرهت،
بهلام له ئەندازه بهدەر بوو و نيسرافى تێدا کرابو، ئهوه ئه بێ زهکاتى بدا ﴿عَنْ عَمْرِو بْنِ
شُعَيْبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ امْرَأَةً اتَّبَعَتْ وَمَعَهَا بَنَاتُهَا فِي يَدَيهَا مَسَكَنَانِ غَلِظَتَانِ مِنَ الذَّهَبِ،
فَقَالَ لَهَا: أَتُعْطِينَ زَكَاةً هَذَا؟ قَالَتْ: لَا، قَالَ: أَيْسُرُكَ أَنْ يُسَوِّرَكَ اللَّهُ بِهِمَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ
سَوَارَتَيْنِ مِنْ نَارٍ﴾ رواه اصحاب السنن، ئافرهتێک هاته لای پێغه مبهی ﷺ، کیزهکهی خوی
له گه‌لدا بوو، دوو بازنی گه‌وره له دهستی کیزهکهی دا بون- واته: له ئەندازه بهدەر بون-
پێغه مبهی ﷺ فهرمووی: ئایا زهکاتى ئو بازنانه نه دهی؟ ئافرهتهکه گوتی: نا.
پێغه مبهی ﷺ فهرمووی: ئایا پێت خۆشه خوای گه‌وره به هوی ئو دوو بازنانه له پێژى
قیامهت دوو بازنی ناگر بخته دهستت؟، واته: چونکه زهکاتهکه یان نه درلوه.

﴿نَاكِدَارِي﴾: ئەگەر پیاو خشلی زێڤو زیو بکړی و له مالهوه داينی تاكو له مه‌ودوا بیکاته
به ر ژنى خوی، یان ئافرهتێکی تر، ئهوه چه پام نیهو زهکاتى لێناکهوئ.

﴿فَصْلٌ: لَهُ بَاسِي زَهَكَاتِي دَانَه‌وَيْلَه‌و مِيوه﴾

(وَنِصَابُ الزُّرُوعِ) پادهی زهکاتى دانه‌وَيْلَه‌و (وَالْأَمْوَالِ) پادهی زهکاتى ميوه (خَمْسَةٌ أَوْسُقٍ)
به پێوانه ئەکاته پێنج بار، که هەر باریکی ههشت تهنه‌کهی به سه‌ربێ، به تهنه‌کهی
نه‌فت، واته: تێکرا ئەکاته چل تهنه‌کهی به سه‌ر، بهلام ئەگەر دارمال بکړی، ئەکاته چلو
پێنج تهنه‌کهی دارمالکړو:

(وَهِيَ) ئو پێنج باره به کێشانه (أَلْفٌ وَسِتُّمِائَةُ رَطْلٍ بِالْعِرَاقِيِّ) ئەکاته هه‌زارو شه‌شسه‌د
پیتل به پیتلی عێراق، ئیستا ئەکاته (چه‌فتسه‌و بیست و پێنج) کیلو گرام

وَمَا زَادَ فَبِحِسَابِهِ، وَفِيهَا: إِنَّ سُقَيْتَ بِمَاءِ السَّمَاءِ أَوِ السَّنْحِ الْعُشْرُ،
وَإِنَّ سُقَيْتَ بِدَلَّابٍ أَوْ نَضَحَ نِصْفُ الْعُشْرِ.

(وَمَا زَادَ) نهوهی له و نه‌دازه‌یه زیاتر بئی (فَبِحِسَابِهِ) به‌گوئیه‌ی زنده‌یه‌کی زه‌کاتی تئ‌دا
واجبه (وَفِيهَا) له و دا نه‌ویله و میوه‌یه‌دا به‌م نه‌دازه‌یه زه‌کات واجبه:

(إِنَّ سُقَيْتَ بِمَاءِ السَّمَاءِ) نه‌گه‌ر ئاو درابو به‌ ئاوی باران (أَوِ السَّنْحِ) یان به‌ ئاوی
جۆگه‌و پویار، نه‌وه (الْعُشْرُ) ده‌یه‌کی واجبه له زه‌کات بدرئ، واته: له چل ته‌نه‌که: چوار
ته‌نه‌که نه‌درئ.

(وَإِنَّ سُقَيْتَ) به‌لام نه‌گه‌ر ئاو درابو (بِدَلَّابٍ) به‌و ئاوه‌ی له ئاو بیر نه‌می‌ندریته ده‌روه به
هؤی ئاژه‌ل، یان ئامیریکی‌تر (أَوْ نَضَحَ) یان له پویار بۆی هیتابو به‌ هؤی ئوتومبیل، یان
ئاوه‌که‌ی کپییو، یان پئی به‌خشرابو، نه‌وه (نِصْفُ الْعُشْرِ) نیوه‌ی ده‌یه‌کی زه‌کاته،
واته: له چل ته‌نه‌که: دوو ته‌نه‌که زه‌کاتی لی واجب نه‌بئ ﴿عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ:
فِيمَا سَقَتِ الْأَنْهَارُ وَالْغَيْمُ الْعُشْرُ، وَفِيمَا سَقَى بِالسَّانِيَةِ نِصْفُ الْعُشْرِ﴾ رواه الشيخان،
پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمووی: نه‌و میوه‌و دانه‌ویله‌ی به‌ باران و پویار ئاو دراو، ده‌یه‌کی له
زه‌کاتا نه‌درئ، وه نه‌وه‌ی به‌ هؤی ئاژه‌ل ئاو دراو، واته: بۆی هه‌لئنجراوه، نیوه‌ی
ده‌یه‌کی له زه‌کاتا نه‌درئ.

﴿پاشکۆ﴾: ۱- زه‌کاتی میوه له کاتی به‌له‌که‌بوونی واجب نه‌بئ، وه زه‌کاتی دانه‌ویله له
کاتی ده‌نک په‌قبوونی واجب نه‌بئ، جا له به‌ر نه‌وه ئیمامی (الْحَرَمَيْنِ وَ) ئیمامی (الْأَغْزَالِي)
-خو لئیان هانی بی- فه‌رموویانه: هه‌رچی له پیش زه‌کاتدان نه‌یخوا، یان نه‌یبه‌خشن، له سه‌ری
نه‌ژمیردرئ و نه‌بی زه‌کاته‌که‌ی بدا.

۲- پتویسته خورما ووشک بکریته‌وه، ترئ بکریته میوژ، دانه‌ویله له کاوکۆت پاک
بکریته‌وه، ئینجا له زه‌کات بدرئ.

۳- کرئ‌ی برینه‌وه‌ی خورما و ترئ و ووشک‌کردنه‌وه‌یان و کرئ‌ی دروخته‌ی دانه‌ویله‌و
گیره‌کردنی و هیتانی بۆ مالی هه‌ژاره‌کان و کرئ‌ی زه‌ویه‌که‌و کیلانی و کرئ‌ی سه‌پان و
کرئ‌کاره‌کان: گشتی له مالی زه‌کاته‌ره‌که نه‌درئ و نابئ پیش زه‌کاتدان هه‌چی له‌و
به‌روبومه بدرئ.

جا نه‌گه‌ر له به‌روبومه‌که نه‌و کرئ‌یانه‌ی دا، نه‌وه زه‌کاتی نه‌و نه‌دازه‌یه‌ی هه‌ر له سه‌ر
نه‌میتئ و نه‌بی له مالی خۆی هه‌ر بیدا.

﴿ئاگاداری﴾: له مه‌زه‌بی ئیمامی (حنفی) دا دروسته له جیاتی میوه، یان دانه‌ویله:
نرخ‌ی نه‌و نه‌دازه‌یه بدا که له سه‌ری واجبه بیداته زه‌کات.

(فَصْل) وَتَقْوَمُ غُرُوضُ التَّجَارَةِ عِنْدَ آخِرِ الْحَوْلِ بِمَا اشْتُرِيَتْ بِهِ، وَيُخْرِجُ مِنْ ذَلِكَ رُبْعُ الْعُشْرِ.

﴿فَصْل: لِه بَاسِي زِه كَاتِي مَالِي بَازَرگَانِي﴾

واته: كړينو فروشتن بڼ قازانچ كړدن (وَتَقْوَمُ) نه فرسېندږي، واته: نرخ دانه ندرې بڼ (غُرُوضُ التَّجَارَةِ) كه لويه لي بازركاني به گوږه ي نرخي فروشتني بازار (عِنْدَ آخِرِ الْحَوْلِ) له كاتي كوتايي هاتني ساليك له و پوږه وه كه كړيوه ي (بِما) به و جوړه پاره يه ي (اُشْتُرِيَتْ بِهِ) كه ماله كه ي پي كړاوه: نه گهر به پاره ي نيري كړي بوي، به پاره ي نيري نرخي فروشتني به قازانجه وه بڼ دانه نږي نه گهر به عيراقي كړي بوي، هر به عيراقي نرخي فروشتني به قازانجه وه بڼ دانه نږي، نينجا نه گهر به قازانجه وه گيسته پاده ي زه كات-كه نرخي سه دو چل ميسقالي زيوه- نه وه زه كاتي لي ته دا.

(پوونكړدنه وه): نه گهر له مانگي په مهران شتيكي كړي به هزار دينار، نينجا له كوتايي سال نرخي بويه دوو هزار دينار، نه وه نه يي زه كات له دوو هزار دينار كه بدا. (وَيُخْرِجُ) واجبه: زه كات بدا (مِنْ ذَلِكَ) له مالي بازركاني (رُبْعُ الْعُشْرِ) چاريكي ده يه ك، واته: له چلا: يه ك، له سه دا: دوو و نيو، به و مارجي بگاته نرخي سه دو چل ميسقالي زيو ﴿عَنْ سَمُرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَأْمُرُنَا: أَنْ نُخْرِجَ الصَّدَقَةَ فِيمَا لُعْدُهُ لِلْيَيْعِ﴾ رواه ابوداود، (سه موره) نه فه رموي: پيغه مبر ﷺ فه رماني پي نه كړدين: زه كاتي نه و ماله بده ين كه بڼ فروشتن ناماده ي نه كه ين.

جا بزانه: نه يي له زه كاتي بازركاني دا پاره بدرېته زه كات، واته: دروست نيه كه لويه ل له زه كات بدرې.

﴿ناگاداري﴾: ۱- نه و شته ي به نيازي بازركاني كړيوه ي، دوايي له فروشتني په شيمان نه بېته وه و بڼ خوي دايته نږي، نه وه زه كاتي تي دا نيه.

۲- هروها كه لويه لي ناو مالي خوي كه ده ي فروشي نه و يش زه كاتي تي دا نيه، به لام نه گهر تا ساليك پاره كه ي له لا مايه وه، نه يي زه كاتي پاره كه بدا.

۳- ناميره كاني پيشه سازي كه لويه لي ناو دوكان-كه بڼ فروشتن دانه ندر او هن-خانوي به كړي دراو و توتمبيلي هاتوچو كړدن و باره لگرتو كړي پي كړدن و ناميري كي لان و درويته، نه وانه هيچيان زه كاتيان تي دا نيه، به لام نه گهر به رويوميان هه بوو و بڼ ماوه ي ساليك پاشه كه وت كرا، نه يي زه كات له به رويومه كه بدا.

۴- نه گهر كه سيك بازركاني سر پي يي نه كړد: وه ك نازول فروشتن و توتمبيل فروشتن و خانو فروشتن، نه وه هر كاتي ساليك پابرد، نه يي زه كاتي نه وانه بدا: به گوږه ي نرخي فروشتني بازار.

وَمَا اسْتَخْرِجَ مِنْ مَعَادِنِ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ يُخْرِجُ مِنْهُ رُبْعُ الْعُشْرِ فِي الْحَالِ،
وَمَا يُوجَدُ مِنَ الرِّكَازِ فَفِيهِ الْخُمْسُ.

﴿باسی زمکاتی کانگه و گه نجینه﴾

(وَمَا اسْتَخْرِجَ) نه وهی هیندرلوته دهره وه (مِنْ مَعَادِنِ الذَّهَبِ) له کانگه ی زَیْر (وَالْفِضَّةِ) یان له کانگه ی زیو، جا له مولکی خوی بڼ، یان له شویننکی وه ما که مولکی که س نه بڼ (يُخْرِجُ مِنْهُ) زه کاتی لیته درئ نه گهر له دواي پاککردنه وه گه یشته راده ی زه کات (رُبْعُ الْعُشْرِ) چوارنکی ده یه ک، واته: له چلا: یه ک، زه کاتیه تی (فِي الْحَالِ) هر له وه دهمه ی نه به یتننه دهره وه، واته: نابڼ سالتکی به سهردا بڼوا ﴿عَنْ بَلَّالِ بْنِ الْحَرَثِ﴾: أَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مِنَ الْمَعَادِنِ الْقَبْلِيَّةِ الزُّكَاةَ ﴿رواه الإمام مالك وأبو داود، پیغه مبرر﴾ له کانگه کانی (قه به لیه) زه کاتی وه رگرت.

(وَمَا يُوجَدُ) هر زَیْر زیونکی بیوزیتته وه (مِنْ الرِّكَازِ) له وه گه نجینه ی له پینش هاتنی نیسلام شاردراونه وه (فَفِيهِ الْخُمْسُ) نه گهر گه یشته راده ی زه کات، نه وه له پینج به ش به شپکی نه دریتته زه کات، هر له وه دهمه ی نه بیوزیتته وه و نابڼ سالتکی به سهردا بڼوا ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ﴾: عَنْ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: فِي الرِّكَازِ الْخُمْسُ ﴿رواه الشيخان، پیغه مبرر﴾ هه رموی: له گه نجینه ی نوزراوه دا پینجیک زه کاته.

که واته: چوار به شه که یتر هه رموی بڼ خویه تی، به و هه رجه ی له شویننکی وا بیوزیتته وه: که ملکی هیچ که سیک نه بڼ، یان هر به خوی ملکه که ی ناوه دان کردیتته وه.

به لام نه گهر له شویننکی گشتی وه ک مزگوت نوزی یه وه، یان نیشانه یه کی نیسلامی له سهر بوو، نه وه وه ک مالی ونبوو په فتاری له گه ل نه کړئ، واته: تا ماوه ی سالتیک بانگه ولزی نه کا، جا نه گهر خاوه نی نه بو، دروسته بیکاته مولکی خوی.

به لام نه گهر له مولکی که سیک تر نوزی یه وه، نه وه می خاوه ن مولکه که یه نه گهر دواي بکا، نه گهر نا: می نه و که سه یه که نه و مولکی لیوه رگرتوه، نه گهر هر که س نه بو، نه و کاته نه بیتته می (بیت المال) و نابیتته می خوی، واته: هه رموی له به رزه وه نندی موسولمانان سهر ف نه کړئ و نه کړتته خیر، جا نه گهر به خوی شی هه ژار بوو، ته نها به شی هه ژارک بڼ خوی دانه ئ.

﴿پاشکو﴾: ۱- نیه ت هینان واجبه بڼ زه کاتدان، پیغه مبرر ﷺ هه رموی ته: ﴿إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ﴾ رواه الشيخان، هر کرده وه یه کی خواپه رستی بڼ، به نیازی ناودل نه بڼ دانامه زری.

نیجا له کاتی زه کاتدان، یان له کاتی وه کیلگرتن، یان له کاتی دیاری کردنی نه ندازه ی زه کات، به دل بلئ: نه وه زه کاته.

(فصل) وَتَجِبُ زَكَاةُ الْفِطْرِ بِثَلَاثَةِ شُرَاطٍ: الْإِسْلَامُ، وَبُغْرُوبُ الشَّمْسِ مِنْ آخِرِ يَوْمٍ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ، وَوُجُودُ الْفَضْلِ عَنْ قُوْتِهِ وَقُوْتِ عِيَالِهِ فِي ذَلِكَ الْيَوْمِ وَلَيْلَتِهِ،

۲- دروسته پيش ته و ابو بونی سال زه کاته کی بدا، به و مرجهی ماله که گه یشتبیتته پادهی زه کات، زه کاتوه درگه کهش تا کوتایی سال زه کاتی پی بیچ و هر موسولمان بی و هر زیندو بی ﴿عَنْ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ: أَنَّ الْعَبَّاسَ عَلَيْهِ السَّلَامُ سَأَلَ النَّبِيَّ ﷺ: فِي تَعْجِيلِ صَدَقَتِهِ قَبْلَ أَنْ تَحِلَّ؟ فَرَحَّضَ لَهُ فِي ذَلِكَ﴾ رواء الترمذی و غیره، چه زده تی (عباس) - خدا لای هانی بی - پرسیری له پیغه مبر ﷺ کرد: نایا دروسته زه کاته کهم پيش بخم پيش شهوی سال ته ولو بی؟ پیغه مبر ﷺ پیگی دایی پيشی بیخی.

﴿فصل: له باسی (زَكَاةُ الْفِطْرِ) سَهْرَفِیْتَرَهی مانگی رهمه زان﴾

(وَتَجِبُ زَكَاةُ الْفِطْرِ) واجبه زه کاتی سهر فیتره ی مانگی رهمه زان (بِثَلَاثَةِ شُرَاطٍ) به سنی مرج (الْإِسْلَامِ) یه کهم: موسولمان بی، واته: له سر کافر واجب نیه سهر فیتره ی خوی بدا ﴿عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: قَالَ: فَرَضَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ زَكَاةَ الْفِطْرِ صَاعًا مِنْ تَمْرٍ أَوْ صَاعًا مِنْ شَعِيرٍ عَلَى الْعَبْدِ وَالْحُرِّ وَالذَّكَرِ وَالْأُنْثَى وَالصَّغِيرِ وَالْكَبِيرِ مِنَ الْمُسْلِمِينَ﴾ رواء الشیخان، پیغه مبر ﷺ سهر فیتره ی رهمه زانی واجبی کردوه: له سر کویله و نازانو نیرو من و گورده و بچوک، به و مرجهی شهوانه موسولمان بی.

(وَبُغْرُوبِ الشَّمْسِ) دووهم: به ناو ابو بونی پوژ (مِنْ آخِرِ يَوْمٍ) له ناخیر پوژ (مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ) له مانگی رهمه زان، واته: له دهست پیکردنی شهوی جه ژنه وه سهر فیتره واجب شه بی، که واته: نه گهر یه کیک له شهوی جه ژندا بدری، واجبه سهر فیتره ی بق بدری.

هر وه ها نه گهر مندالیک له رهمه زاندا له دایک بی، یان پيش پوژ ناو ابو بونی پوژی ناخیری رهمه زان له دایک بی، واجبه سهر فیتره ی بق بدری، به لام نه گهر له شهوی جه ژندا له دایک بو، شهوه سهر فیتره کی واجب نیه.

(وَوُجُودِ الْفَضْلِ) سنی یهم: شه سهر فیتره یه زیاد بی (عَنْ قُوْتِهِ) له مه سره ی خوی (وَقُوْتِ عِيَالِهِ) وه له مه سره ی مال و مندالی خوی (فِي ذَلِكَ الْيَوْمِ) هی پوژی جه ژن و (وَلَيْلَتِهِ) هی شهوی جه ژن، واته: نه گهر که سیک زیاتری نه بو له جلو به رگو خواردن شه و پوژی جه ژن بق خوی و مال و مندالی، وه زیاتری نه بو له شرکی خانوو، وه له نه ندازه ی قهر زداری، شهوه سهر فیتره ی له سر واجب نیه.

﴿ناگاداری﴾: دروسته سهر فیتره هر له یه کهم پوژی رهمه زانه وه بدری ﴿كَانَ النَّاسُ يُعْطَوْنَهَا قَبْلَ الْعِيدِ بِالْيَوْمِ وَالْيَوْمَيْنِ﴾ رواء البخاری، له سرده می پیغه مبر ﷺ به پوژیکو به دوو پوژ پيش جه ژن سهر فیتره یان شه دا. هر وه ها نه گهر پوژی جه ژن کوتایی هاتو سهر فیتره ی نه دایو، واجبه قه زای بکاته وه.

وَيُزَكِّي عَنْ نَفْسِهِ وَعَمَّنْ تَلَزَمَهُ نَفَقَتُهُ مِنَ الْمُسْلِمِينَ: صَاعاً مِنْ قُوتِ بَلَدِهِ، وَقَدْرُهُ خَمْسَةُ أَرْطَالٍ وَكُلْتُ بِالْعِرَاقِيِّ.

(ويزکی) واجبه زه کاتی سهر فیتره بدا (عَنْ نَفْسِهِ) له جیاتی خوی (وَعَمَّنْ تَلَزَمَهُ نَفَقَتُهُ) وه له جیاتی نه و که سانه ی که له سهری واجبه به خویان بکا: وه که نه که ی خوی و منداله بچوکه کانی خوی، هه روه ها منداله گه وره کانی شی و دایکو باوکی شی به و هه رجی هه فیه بنو هه م (مِنَ الْمُسْلِمِينَ) موسولمانیش بن.

(صاعاً) نه ندازه ی سهر فیتره به پیوانه: یه که ساعه (مِنْ قُوتِ بَلَدِهِ) له و جوره خوار دنه ی دانیش تووانی نه شوینه به زوری نه یخون (وَقَدْرُهُ) نه ندازه ی ساعی سهر فیتره به کییشان (خَمْسَةُ أَرْطَالٍ وَكُلْتُ) پینج ریتلو سیتی که ریتلیکه (بِالْعِرَاقِيِّ) به ریتلی عیراق، نیستا نه کاته (۲۴۲۰) گرام، واته: نزیکه ی دوو کیلوو نیو.

﴿ناگاداری﴾: نه وه له سهر مه زه بی نیمامی (شافعی) یه، به لام له سهر مه زه بی نیمامی (حنفی): نه گهر خورما، یان جق له سهر فیتره بدا، نه وه یه که ساع واجبه، به لام نه گهر میوژ، یان گهنم، یان ناردی گهنم بدا، نه وه کاته نیو ساع واجبه.

ئینجا بزانه: ساعی (حنفی) له گهل ساعی (شافعی) جیاوازه؟ چونکه ساعی (حنفی) (۳۶۳۰) سن کیلوو شه شه دو سی گرامه، که واته: نیو ساعی نه وان نه کاته (۱۸۱۵) گرام، نزیکه ی دوو کیلو.

دووباره بزانه: له مه زه بی نیمامی (حنفی) دا دروسته: نرخی نه و نیو ساعه پاره بدریته هه ژاران بق سهر فیتره، به گویره ی نرخی بازار.

﴿پاشکوک﴾: ۱- دروسته هه ژاریک سهر فیتره ی خوی بداته هه ژاریکی تر، ئینجا نه وه هه ژاره ش سهر فیتره ی خوی بداته نه وی، هه ر چه ند ژماره ی خیزانی شیان وه کو یه کتری نه بی.

۲- نه گهر ئافره تیک له میرده که ی خوی تقدابو، یان به بی ئیزنی میرده که ی له ماله وه ده رجوبو، نه وه سهر فیتره ی له سهر میرده که ی واجب نیه.

۳- نه گهر دایکو باوکو کوپو کیژی بالغ نه یا نتوانی خویان به خپو بکه ن دروست نیه به بی ئیزن سهر فیتره یان بق بدا؟ چونکه زه کات خواپه رستی و پیوستی به نیه ت هه یه، جا نه و ئیزندانه نه بیته نیه ته پنان، هه روه ها دروست نیه به بی ئیزن سهر فیتره ی خوشکو برا، یان ژنی برای، یان ژنی کوپی، یان خوشکی ژنی، یان هه ر بیگانه یه کی تر بدا، هه ر چه ند مالیشیان له گهل یه کدا بی.

۴- بزانه: نه وه ی پوژوش ناگرئ، هه ر واجبه سهر فیتره که ی بدا ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: فَرَضَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ زَكَاةَ الْفِطْرِ طَهْرَةً لِلصَّائِمِ مِنَ اللَّغْوِ وَالرَّفَثِ وَطَعْمَةً لِلْمَسْكِينِ﴾ رواه

(فَصَلِّ) وَتُذْفَعُ الزَّكَاةُ إِلَى الْأَصْنَافِ الثَّمَانِيَةِ الَّذِينَ ذَكَرَهُمُ اللَّهُ تَعَالَى فِي كِتَابِهِ الْعَزِيزِ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: [إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ وَالْعَامِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَفِي الرِّقَابِ وَالْغَارِمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَابْنِ السَّبِيلِ].

الحاکم، پیغمبر ﷺ سرفیتره‌ی واجب کردوه بقئوه‌ی ببیته پاکه‌ره‌وه‌ی مرقفی به‌یژده‌ی له‌ی قسه‌ی پوپوچ و ناشه‌ری، هم بقئوه‌ی ببیته خوراک‌ی هه‌ژاران.

﴿فَصَلِّ: لَهُ بِأَسَىٰ بِهِ شَكَرْتَنِي زَكَاتٍ﴾

(وَتُذْفَعُ الزَّكَاةُ) ئه‌و زه‌کاتانه‌ی باسما‌ن کردن، ئه‌درین و دابه‌ش ئه‌کرین (إِلَى الْأَصْنَافِ الثَّمَانِيَةِ الَّذِينَ) به‌ سه‌ر ئه‌و هه‌شت جوره‌ که‌سانه‌ی که (ذَكَرَهُمُ اللَّهُ) خوای گه‌وره‌ ناوی بردون (فِي كِتَابِهِ الْعَزِيزِ) له‌ قورئانی پیرۆزدا (فِي قَوْلِهِ تَعَالَى) له‌ و ئایه‌ته‌ پیرۆزه‌ی سوپه‌تی (التوبة) که‌ ئه‌فه‌رموئ:

﴿إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ وَالْعَامِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَفِي الرِّقَابِ وَالْغَارِمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَابْنِ السَّبِيلِ فَرِيضَةً مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾ زه‌کات داندراره‌ ته‌نها بدریته‌ گه‌دایان و هه‌ژاران و کرێکارانی زه‌کات و ئوئ موسولمانان و کۆیله‌کان و قه‌رزداران و جه‌نگاوه‌رانی پێگه‌ی خوا و پێبور، خوای گه‌وره‌ وه‌های واجب کردوه، خوا زانا‌یه‌و کار له‌جی‌یه‌.

(يُنْفِيسُهُ): ١- (فَقِي)، واته‌: هه‌ژار، که‌سیکه‌ ئه‌وه‌نده‌ مالی نه‌بێ و کارێکی وه‌های پێ نه‌کرئ: که‌ جێگه‌ی نیوه‌ی پێویسته‌ی کانی ژیا‌نی بق‌ پێ بکاته‌وه‌، بق‌ وێنه‌: پێویستی به‌ سه‌د دینار هه‌بئ، به‌لام ئه‌و ته‌نها سی دینار، یان چل دیناری ده‌ست بکه‌وئ.

٢- (مُسْكِينٌ)، واته‌: گه‌دا، که‌سیکه‌ مالی هه‌بئ، یان بتوانئ کارێکی وه‌ها‌بکا: که‌ جێگه‌ی پێویسته‌ی کانی ژیا‌نی له‌ نیوه‌ی زیاتر بق‌ پێ بکاته‌وه‌، به‌لام به‌شی نه‌کا، واته‌: پێویستی به‌ سه‌د دینار هه‌بئ، به‌لام ئه‌و ته‌نها هه‌فتا، یان هه‌شتا دیناری ده‌ست بکه‌وئ.

ئینجا بزانه‌: ئه‌گه‌ر هاتو ئه‌یتوانی کار بکا، به‌لام له‌ به‌ر خویندن پێگه‌ی نه‌بو کار بکا، یان کاری هه‌لاتی ده‌ست نه‌ئکه‌وت، یان نه‌ئکه‌ونجا خۆی ئاشکرا بکا و کار بکا، ئه‌وانه‌ گه‌شتیان به‌ گه‌دا، یان به‌ هه‌ژار دانهدریئ، هه‌روه‌ها ئه‌گه‌ر که‌سیک پێویستی به‌ ژن هه‌تیا‌ن هه‌بوو، بۆی دروسته‌ به‌ ئه‌ندازه‌ی ئه‌رکی ژن هه‌تیا‌ن زه‌کات وه‌ریگئ.

﴿لَا كَادَ لِي﴾: هه‌ر که‌سیک له‌ لایه‌ن دایکو باوکی، یان له‌ لایه‌ن مندا له‌ کانی به‌ خێو بکریو پێویسته‌ی کانی ژیا‌نی بق‌ دایه‌ن بکریئ، ئه‌وه‌ نه‌ به‌ گه‌دا و نه‌ به‌ هه‌ژار ناژمێردیئ، هه‌رچه‌ند هه‌یچی‌شی نه‌بئ.

هه‌روه‌ها ئه‌و که‌سه‌ی به‌ ناوی خواپه‌رستی واز له‌ ئیش و کار نه‌هه‌تیئ، هه‌م ئه‌و ژنه‌ی له‌ میرده‌که‌ی تێزروه‌، ئه‌وانه‌ش به‌ گه‌دا و هه‌ژار ناژمێردیئ و نابئ زه‌کات وه‌ریگن.

وَالِیَ مَنْ یُوجَدُ مِنْهُمْ، وَلَا یَقْتَصِرُ عَلَى أَقَلِّ مِنْ ثَلَاثَةٍ مِنْ كُلِّ صِنْفٍ إِلَّا الْعَامِلُ،

۲- (عَامِلُ الرُّكَاةِ)، واته: کرّیکاری زهکات، نهو کهسه یه که زهکات کۆ نهکاته وهو دابهشی نهکاو ناوی زهکاتده رهکان نه نووستی.

۴- (مَوْلَةُ الْقُلُوبِ)، واته: نویموسولمان، نهو کهسه یه که تازه موسولمان بووه و نیازی بئهیژه، یان بههیژه بهلام خاوهنی پلهو خزم و دوسته، نهگه به زهکات پیدانی پیزی لبندری، کهسانی تریش چاوی لیته که نو موسولمان نه بن.

۵- (الرَّقَابِ)، واته: کویلهی نووسراو پیدرلو، نهو کویله یه گهره که ی پی پی نه لئ: نهگه نه وهنده پاره یه م بۆ بئنی نازادت نه که م، نهو ههش به نه ندازه ی پی پیستی زهکاتی نه دریتی. ۶- (الْغَارِمُ)، واته: قهرزدار، نهو کهسه یه بۆ کارویاری خۆی تووشی قهرزدار ی بویی: وه خانووکردن و ژن هیتان، یان به لایه کی هاتبیتته سر: وه کوشتنیکی به ههله، نهو جۆره قهرزدارانه- به نه ندازه ی قهرزه که- نه یاندریتی، بهو مەرجه ی نه توان قهرزه که بده نه وه، به لام نهگه بۆ ناشتکردنه وه مراندنه وه ی نازاوه قهرزدار بویی، نهو زهکاتی نه دریتی هه رچه ند دهوله مه ندیش بئ.

۷- (سَمِيعُ اللَّهِ)، واته: جهنگاوه رانی پښگای خوا، نهو کهسانه که به بئ موچه له پښگای خوا جهنگ نه که ن، نهوانهش به نه ندازه ی نه رکی خواردن و جلو به رگی خویان و مندالیان تا نه گه پینه وه، ههروه ها بۆ کپینی چه کو ته قه مه نیش زهکاتیان نه دریتی، هه رچه ند دهوله مه ندیش بن.

۸- (ابن السَّيْلِ)، واته: پښوار، نهو کهسه یه که پی پیسته بۆ شوینک بچی، یان نه یه وئ بگه پینه وه بۆ مالی خۆی، نه مهش به گویره ی پی پیستی سه فهره که ی زهکاتی نه دریتی، بهو مەرجه ی هیچی نه بئ بۆ مه سره ف پښگو سه فهره کهشی بۆ گونا هکاری نه بئ.

ئینجا نه بی زهکات بدریته نهو ههشت جۆرانه نهگه ره بون (وَالِیَ مَنْ یُوجَدُ مِنْهُمْ) نهگه گشتیان پیکرا نه بون نه دریته نهوانه ی ئیستا دهست نه که ون (وَلَا یَقْتَصِرُ عَلَى أَقَلِّ مِنْ ثَلَاثَةٍ) وه نابئ زهکاته که ی بداته که متر له سئ که سان له هه ر جۆریک (إِلَّا الْعَامِلُ) ته نها جۆری کۆکه ره وه ی زهکات، نهگه ره که که سیش بئ، دروسته.

﴿ناگاداری﴾: نه وه ی باسمان کرد، فهرمووده ی ئیمامی (شافعی) یه- خوالئ هه ی بئ- به لام هه ندئ زانای تر فهرموویانه: دروسته زهکات بداته سئ که سیش.

هه م له مه زه به ی ئیمامی (حنفی) دا- خوالئ هه ی بئ- دروسته: زهکات بدریته ته نها یه که سیش، جا سه رفیتره بئ، یان زهکاته کانی تر، زۆر له زانایان نه م فهرمووده یان به په سند زانیوه.

وَحُمْسَةً لَا يَجُوزُ دَفْعُهَا إِلَيْهِمْ: الْفَنِيُّ بِمَالٍ أَوْ كَسْبٍ، وَالْعَبْدُ، وَبَنُو هَاشِمٍ وَبَنُو الْمُطَّلِبِ،

جا بزافه: دروست نیه گواستنه وهی زهکات له شوینتیک-که ههژارو گه دای تئ دابن- بق شوینتیک تر ﴿لَا أَنْ النَّبِيَّ ﷺ لَمَّا بَعَثَ مُعَاذًا إِلَى الْيَمَنِ قَالَ لَهُ: أَخْبِرْهُمْ أَنَّ اللَّهَ قَدْ فَرَضَ عَلَيْهِمْ صَدَقَةً تُؤْخَذُ مِنْ أَغْنِيَانِهِمْ فَتُرَدُّ عَلَى فُقَرَائِهِمْ﴾ رواه الشيخان، چونکه پیغه مبه رﷺ (معاذی نارده (يَمَن) و، پئی فرموی: به خه لکی (يَمَن) بلئ: خوا زهکاتی له سر دهوله مهنده کانیان واجب کردوه، نه دریتته وه ههژارو کانی خویان.

به لام له مهزه بی نیامی (حنفی) دا: دروسته زهکات بگواستریته وه، ههروه هاش نه گهر خزمیکی ههژاری هه بی، سوننه ته زهکاته که ی بق بنیرئ.

﴿ناگاداری﴾: دروست نیه نه و قهرزه ی له سر ههژارو که یه: به بهر زهکاتی بیخی، واته: بلئ: قهرزه که م مهده وه وای دانه نئم که زهکاتم داوته تر و زهکات ناده م.

ههروه ها دروست نیه بلئته ههژارو که: به و مه رجه زهکانت نه ده می: که له جیاتی قهرزه که م بیده یه وه خوم.

(وَحُمْسَةً) پینچ جوړه کس هه نه (لَا يَجُوزُ) دروست نیه (دَفْعُهَا إِلَيْهِمْ) زهکاتیان بدریتئ: یه که م: (الْفَنِيُّ) دهوله مهنده (بِمَالٍ) له بهر نه وهی به شی خوی مالی هه یه (أَوْ كَسْبٍ) یان له بهر نه وهی نه توانئ نیش وکار بکا و گوزهرانی مال و مندالی پئ دابین بکا، جا- نه و دهوله مهنده- هه رچند خانوو و مولکیشی نه بی، زهکاتی هه رپئ ناشئ ﴿عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: لَا تَحِلُّ الصَّدَقَةُ لِلْفَنِيِّ وَلَا لِزَيْدٍ وَلَا لِبَنِي سَوِيٍّ﴾ رواه اصحاب السنن، پیغه مبه رﷺ فرموی: نه و زهکاته حه لال نیه بق که سیک ی به شی خوی مالی هه بی، یان لاشه یه کی به میزو ته وای هه بی بق نیش و کار. دووم: (وَالْعَبْدُ) کویله یه، که نووسرلوی پئ نه دراین.

سئ یه م: (وَبَنُو هَاشِمٍ) نه ته وهی هاشمو (وَبَنُو الْمُطَّلِبِ) ههروه ها نه ته وهی موته لیب، چونکه نه وانه خزمی پیغه مبه رﷺ ﴿عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَارِثِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: إِنَّهَا لَا تَحِلُّ لِمُحَمَّدٍ وَلَا لِأَلٍ مُحَمَّدٍ﴾ رواه مسلم، پیغه مبه رﷺ فرموی: نه و زهکاته بق پیغه مبه رﷺ حه لال نیه و بق خزمه کانیشی حه لال نیه.

﴿ناگاداری﴾: نه و سهیدانه ی که له کوردستان نیشته جین و نه ته وهی (فاطمة) ی کیژی پیغه مبه رﷺ دروست نیه زهکات وه ریگرن.

به لام هه ندئ له زانایان فرموویانه: چونکه خزمه کانی پیغه مبه رﷺ نیستا له پینجیک (بیت المال) بهشیان نیه، دروسته زهکات وه ریگرن، که وایوو: به م فرموده یه سهیده کانیش دروسته زهکات وه ریگرن.

وَالْكَافِرُ، وَمَنْ تَلَزَمَ الْمَرْكَى لَفَقَتْهُ لَا يَذْفَعُهَا إِلَيْهِمْ بِاسْمِ الْفُقَرَاءِ وَالْمَسَاكِينِ.

چوارهم: (وَالْكَافِرُ) كافر زهكاتی پئی ناشئی، بگه پئوه بؤحه دیسی موعاز. پینجهم: (وَمَنْ تَلَزَمَ الْمَرْكَى) كه سئكه كه له سهر زهكاته ره كه واجب بئی (تَفَقَّهْ) به خئوی بكا: وهك ژنو باوكو كوړو كيژو نهو جوړانه، كه واپوو: (لَا يَذْفَعُهَا إِلَيْهِمْ) دروست نیه زهكاته ره كه زهكاتی خؤی بیانداتی (بِاسْمِ الْفُقَرَاءِ وَالْمَسَاكِينِ) به ناوی هه ژارو گه دایان، چونكه بهو زهكاته به خئو كردن له سهر خؤی لاته، نه مهش نه بیته فیتلابزی، به لام به ناوی قهرزدارو پئوارو جه نكاوهری پئگای خوا، دروسته زهكاتیان بداتی.

﴿ناكاداری﴾: ۱- دروسته ئافرهت زهكاته كهی خؤی بداته میژده كهی خؤی، ههروهه دروسته باوك زهكاتی خؤی بداته نهو جوړه كوړهی كه مندالو خیزانی هه نهو پئی به خئو ناكړین.

۲- پئویسته كه كاتی زهكات واجیبوون هات، به زوترین كات زهكات بدا.

۳- ههروهه مهكروهه نهو شتهی له زهكات دلویه تیه كه سئكه، یان به خیر دلویه تیی، ئی بکړیته وه ﴿عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: حَمَلْتُ عَلَى فَرَسٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَظَنَنْتُ أَنْ صَاحِبَهُ بَائِعُهُ بِرُخْصٍ فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: لَا تَبْتَعْهُ وَلَوْ أَغْطَاكَ بِسَرِّهِمْ﴾ رواه الشيخان، ئیمامی (عمر) فهرمووی: بؤ پئگای خوا نه سپئكم دایه پیاوړك، جاوام زانی به هه رزان نه یفرق شئته وه، پئغه مبه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فهرمووی: ئی مهكروهه هه رچه نده به یك دیره مئش پئت بفروشی.

۴- دروسته وهكیلگ رتن بؤ زهكات دانو بؤ زهكات وهرك رتن.

۵- كار كردن به هه ژارو گه دا، یان باسكردنی زهكات پوویه پووی زهكاتوه رگړه كه، یان منهت له سهر كردنی، له خیزه كهی كه نه كاته وه.

﴿پاشكو﴾: ۱- ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: مَنْ سَأَلَ النَّاسَ تَكْثُرًا فَإِنَّمَا يَسْأَلُ جَمْرًا فَلْيَسْتَقِلْ أَوْ يَسْتَكْثِرْ﴾ رواه مسلم، پئغه مبه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فهرمووی: هه كه سئكه دهروژه بكاو زهكات وه رگړی بؤ نه وهی مالی زډر بیئ، نه وه په نگرې جه هه نه م بؤ خؤی كو نه كاته وه، جا با كه م بكا، یان زډر بكا.

۲- ﴿عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: إِنَّ الصَّدَقَةَ لَتُطْفِئُ غَضَبَ الرَّبِّ وَتَذْفَعُ مِثَّةَ السُّوءِ﴾ رواه الترمذي، پئغه مبه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فهرمووی: خیر كردن تودهی خوا نه كوژئیته وه و مریدی ناله بار نه گه رنئیته وه.

۳- ﴿عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: لَزَيْتَبَ زَوْجُكَ وَوَلَدُكَ أَحَقُّ مَنْ تَصَدَّقْتَ بِهِ عَلَيْهِمْ﴾ رواه البخاری، پئغه مبه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ به (زهینه بهی) فهرموو: میژدی خؤتو منداله كانی خؤت له هه موو كه سئكه موسته هه قترن خیزان پئی بكهی.

*

*

*

(کتاب الصَّیام)

وَشَرَائِطُ وَجُوبِ الصَّیَامِ أَرْبَعَةُ أَشْيَاءَ: الْإِسْلَامُ، وَالْبُلُوغُ، وَالْعَقْلُ،

﴿کتاب الصَّیام: ئەم پەرتووکه باسی پۆژوو ئەکا﴾

پۆژوو لە ئیسلامدا ئەمەیه: لە بەرەبەیانەوه تا پۆژئاوابوون خۆی قەدەغه بکا لەو شتەکانی پۆژوو بە تال ئەکەنەوه. پۆژووی مانگی پڕمەزان چوارەمین پوکنی ئیسلامە، لە مانگی (شعبان) سالی دووهمی کۆچی واجب کراره.

ئینجا بزانە: بە پۆژووی مانگی پڕمەزان واجب ئەبێ: بە دیتنی مانگی یەکشەوهی پڕمەزان، یان بە تەلووبوونی سی پۆژی مانگی شەعبان ﴿عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: صُومُوا لِرُؤُوسِهِ وَأَفْطِرُوا لِرُؤُوسِهِ فَإِنْ حَالَتْ دُونَهُ غِيَابَةٌ فَأَكْمِلُوا ثَلَاثِينَ يَوْمًا﴾ رواه الترمذی، پیغه مەبرک ﷺ فەرمووی: کە مانگی یەکشەوهی پڕمەزانتان بینی بە پۆژوو بین، هەرەها ئەگەر مانگی یەکشەوهی شەوالتان بینی بیکەنە چەژن، بەلام ئەگەر مانگی یەکشەوهتان نەبینی، سی پۆژی شەعبان، یان پڕمەزان تەواو بکەن.

دیسان بزانە: بە شاهیدی پیاویکی دادپەرورە (عَدْل) - کە بێ: (من مانگی یەکشەوهی پڕمەزانی ئەم سالم دیتوه). - ئەبێتە پڕمەزان.

هەرەها ئەگەر فەرمانێک وایەکی موسولمانان بپاری بڵاوکردهوهو گوتی: (بە شەرع بۆم دەرکەوتوه سبەینی پڕمەزانە). ئەوه هەرکەسێک لە ژێر فەرمانی ئەودا بێ، واجبه بیکاته پڕمەزانو بە پۆژوو بین.

﴿ئەگاڤاداری﴾: جگە لە مەزەهەبی (شافعی) هەرسێک مەزەهەکی تر نەفەرموون: ئەگەر لە ولاتیکی ئیسلامدا مانگی یەکشەوهی پڕمەزان بینرا، لە هەموو ولاتانی تر ئەبێتە پڕمەزان، هەرچەند دوریش بن.

(وَشَرَائِطُ وَجُوبِ الصَّیَامِ) مەرجهکانی واجبوونی پۆژووی پڕمەزان (أَرْبَعَةُ أَشْيَاءَ) چوار مەرجه: یەکەم: (الْإِسْلَام) ئیسلامەتی، خۆی گەوره فەرموویەتی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصَّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ﴾ ئەی خاوهن باوەڕان پۆژووی مانگی پڕمەزان لە سەر ئێوه واجب کراره، هەرەك لە سەر ئۆممەتەکانی پێش ئێوهش واجب کراره.

دووهم: (وَالْبُلُوغُ) بلوغبوونه، واتە: لە سەر منداڵ واجب نیە. سێیەم: (وَالْعَقْلُ) عەقڵی هەبێ، واتە: لە سەر شیت و بێهۆش واجب نیە ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: رَفَعَ الْقَلَمُ عَنْ ثَلَاثَةٍ: عَنِ النَّائِمِ حَتَّى يَسْتَيْقِظَ، وَعَنِ الصَّبِيِّ حَتَّى يَحْتَلِمَ، وَعَنِ الْمَجْثُونِ حَتَّى يُفِيْقَ﴾ رواه احمد والنسائي، پیغه مەبرک ﷺ فەرمووی: نوسینی تاوان لە سەر سێ کەسان هەلگیراره: لە سەر نوستوو تا هەشیار ئەبێتەوه، لە سەر منداڵ تا بلوغی ئەبێ، لە سەر شیت تا چاک ئەبێتەوه.

وَالْقَذْرَةُ عَلَى الصَّوْمِ. وَفَرَانِضُ الصَّوْمِ أَرْبَعَةُ أَشْيَاءَ:
الْنِّيَّةُ، وَالْإِمْسَاكُ، عَنِ الْأَكْلِ وَالشُّرْبِ، وَالْجِمَاعِ، وَتَعَمُّدِ الْقِيَاءِ.

چوارهم: (وَالْقَذْرَةُ عَلَى الصَّوْمِ) توانای پۆژووگرتنی ههبن، ههروهك له مهویدا باسی نهكهن.
﴿ئاگاداری﴾: نهكهر منداڵ توانای پۆژووی ههبوو، واجبه له ههفت سالیوه فهرمانی پێ
بکری پۆژوو بکری، وه له ده سالی ئای بدری نهكهر به پۆژوو نهبو.

(وَفَرَانِضُ الصَّوْمِ) واجبه كانی پۆژوو (أَرْبَعَةُ أَشْيَاءَ) چوارن:
یهكهم: (الْنِّيَّةُ) نیه تهینانه ههموو شهوێك، واته: له پۆژئاوابوونهوه تا پێش بهیان ماوهی هیه
كه به دل نیهت بیتی و بلی: (نیتم و هیه سیمینی به پۆژوو به له واجبی په مهزانی ئهم سال).

كه واته: نهكهر به شهو نیهتی له بیرجو، پۆژووهكهی دروست نیهو نهبی قهزای بکاتهوه
﴿عَنْ حَفْصَةَ زَوْجَةِ النَّبِيِّ ﷺ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: مَنْ لَمْ يَجْمَعْ الصَّيَّامَ قَبْلَ الْفَجْرِ فَلَا صِيَامَ لَهُ﴾
رواه ابنا خزيمه وحبان، پێغه مبه ر ﷺ فهرمووی: ههركه سێك تا پێش بهیانی نیهتی
پۆژووی نه مینایی، پۆژووهكهی قهبول نابێ.

﴿ئاگاداری﴾: پۆژووی سوننهت تا پێش نیوه پۆ ماوهی نیه تهینانی هیه، بهو مهرجی له
بهیانهوه تا نیهت نه مینایی هچی وای نه کردبێ: پۆژووی پێ به تال ببی ﴿عَنْ عَائِشَةَ زَوْجَةِ
عَنْهَا: دَخَلَ النَّبِيُّ ﷺ ذَاتَ يَوْمٍ فَقَالَ: هَلْ عِنْدَكُمْ شَيْءٌ؟ قُلْنَا: لَا. قَالَ: فَإِنِّي إِذَا صَائِمٌ﴾
رواه مسلم، (عَائِشَةُ) خواتنی پانی بن- فهرموویته: پۆژۆك پێغه مبه ر ﷺ هاته مالهوهو
فهرمووی: ئایا شتێك هیه بیهخۆم؟ گوتمان: ههچمان نیه. جا فهرمووی: كهوابێ: من
به پۆژووم، واته: به پۆژوو ئهم.

ئینجا بزانه: ههروهو هه دیسه به لگهی ئیمامی (حنفی)یه كه ئه فهرمووی: له
پۆژئاوابوونهوه تا کاتی چێشتهنگاو دروسته: نیهتی پۆژووی په مهزان بیتی.

ههروهها بزانه: له مهزه بی ئیمامی (مالک)دا: دروسته هه له یهكهم شهوی په مهزانهوه
یهك جار نیهت بیتی بۆ ههموو په مهزان، ئیتر نایهوی ههموو شهوێك نیهت بیتی، جا ئه
فهرموودهیه زۆر به سوودهو پێویسته پهفتاری پێ بکری، بۆ ئهوهی له قهزا کردنهوهی
پۆژوو پزگار ببین، ههروهها ئهوه فهرموودهیه بۆ پۆژووهکانی تری كه ففارهتیش- كه به سه
یهكدا واجبن- ئیشی پێ نهکری.

﴿ئاگاداری﴾: واجبه: له نیه تهیناندا ناوی پۆژووهكه دیاری بکری: ئایا په مهزان بێ، یان
نزد بێ، یان قهزا بێ، یان كه ففارهت بێ.

دوهم: (وَالْإِمْسَاكُ) خۆ قهدهغه کردنه (عَنِ الْأَكْلِ) له خواردن و (وَالشُّرْبِ) له خواردنهوه
سییهم: (وَالْجِمَاعِ) خۆ قهدهغه کردنه له جیماع کردن. چوارهم: (وَتَعَمُّدِ الْقِيَاءِ) خۆ
قهدهغه کردنه له خۆپشاندنهوه. جا ئهوه سێ یانه له بهیانهوه تا پۆژئاوابوون قهدهغه نه.

وَالَّذِي يُفْطِرُ بِهِ الصَّائِمُ عَشْرَةَ أَشْيَاءَ: مَا وَصَلَ عَمْدًا إِلَى الْجَوْفِ أَوِ الرَّأْسِ،
وَالْحَقْنَةُ فِي أَحَدِ السَّبِيلَيْنِ، وَالْقَيْءُ عَمْدًا،

﴿بَاسِ بِهَذَا الْبَوْنِيِّ بِؤُذُو﴾

(وَالَّذِي يُفْطِرُ بِهِ الصَّائِمُ) نهو شتانهی بؤذوو به تال نه کن (عَشْرَةَ أَشْيَاءَ) ده شتن، هه
یه کیک له ده یانه رهوی دا، نه بی بؤذوو هه قهزا بکاته وه:

یه کم: (ما وَصَلَ عَمْدًا) گه یاندنی شتی که به قهس دی (إِلَى الْجَوْفِ) بؤ ناو بؤشایی له ش: وه ک
سینگو زگو میزدانه (أَوِ الرَّأْسِ) یان بؤشایی یه کانی سه ری: وه ک گه روو و لووتو گوئی و ناو
میشکان، نینجا نهو شته: خواردن و خواردنه وه بی، یان دهرمان بی، یان شتی کی تر بی: وه ک
قوتدانی نوکله یی جگه رهو به لقمه مو، تینانی په نجه یی ده ستو دروچکه... هتد.

به لام نه گه یه کیک له وانه به هه له کرد، یان به نذر پییان کرد، یان له بیر یی چوبو که
به بؤذوو، نه وه بؤذوو هه یی به تال نابئ و قهزا کردنه وه یی ناوی ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: قَالَ
النَّبِيُّ ﷺ: مَنْ نَسِيَ وَهُوَ صَائِمٌ فَأَكَلَ أَوْ شَرِبَ فَلَيْتُمْ صَوْمَهُ فَإِنَّمَا أَطْعَمَهُ اللَّهُ وَسَقَاهُ ﴿
رواه الشيخان، پیغه مبه رم ﷺ فهرمووی: هه که سیک له بیر یی چو که به بؤذوو و شتی کی
خوارد، یان شتی کی خوارده وه، با بؤذوو هه یی ته واو بکا، چونکه خوی گه ورده نهو
خواردن و خواردنه وه یی داوه تی.

﴿نَاكَادَارِي﴾ مه رجه: شته که له کونیک یی کراوه را بجیته ناو بؤشایی، که واته: هه شتی که له
پنگای دهماره وه، یان له پنگای پیسته وه بجیته ناو له شی مروؤ-جگه له بؤشایی- نه وه
بؤذوی بی به تال نابئ، مه رجه ند تینووه تی و برسیه تیش لایبا: وه کو شرونه لیدان و خو
چه ورکردن و خوین تیکردنی دهمارو ناو تیکردنی دهمار ﴿قَالَ بَعْضُ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ﴾:
لَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَصُبُّ عَلَى رَأْسِهِ الْمَاءَ وَهُوَ صَائِمٌ مِنَ الْحَرِّ أَوِ الْعَطَشِ ﴿رواه
أبو داود، واته: پیغه مبه رم ﷺ بینی به بؤذوو بوو، له بهر گه رما، یان تینووه تی ناوی به
سه ری خوی دا نه کرد.

هه روه ما به تیچوونی پیشووله و نوکله و توژی خوئلو توژی شاردو بؤنکردن و تف قوتدان و
دهرمانی چاو- به هیچیکیان- بؤذوو به تال نابئ.

دوهم: (وَالْحَقْنَةُ) تیکردنی شتی که به ترومپا (فِي أَحَدِ السَّبِيلَيْنِ) له ناو یه کیک له کونی
پیشه وه، یان پشته وه: جا دهرمان بی، یان نا، وه ک په نجه تینان له کاتی تاره ت کردن،
نه وه بؤذوو به تال نه کا.

سی یه م: (وَالْقَيْءُ عَمْدًا) خو پشاندنه وه یه به قهس دی ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ:
مَنْ ذَرَعَهُ الْقَيْءُ وَهُوَ صَائِمٌ فَلَيْسَ عَلَيْهِ قَضَاءٌ، وَإِنْ اسْتَقَاءَ فَلْيَقْضِ ﴿رواه اصحاب السنن

وَالْوُطْءُ عَمْدًا فِي الْفَرْجِ، وَالْإِنْزَالُ عَنْ مُبَاشَرَةٍ، وَالْخِيْضُ، وَالنَّفَاسُ، وَالْجُنُونُ، وَالرَّدَّةُ.

والحاکم، پیغمبر ﷺ فرمودی: هر که سیک به پڑشو بئ و به دهست خوی نه بو پشاهه، قه زاکردنه وی له سر نیه، به لام نه گهر به خوی خوی پشاندوه، با پڑشوه که قه زاکاته وه.

چوارهم: (وَالْوُطْءُ عَمْدًا فِي الْفَرْجِ) جیماع کردنه به قه سدی، واته: نه گهر نه یزانی به پڑشوه، یان نه یزانی چه پامه پڑشوه که ی به تال نابئ.

پینجهم: (وَالْإِنْزَالُ) مینانی ناوی خویه تی، واته: خور چه تکرده (عَنْ مُبَاشَرَةٍ) به موی دهستبازی له گه ل یه کیکی تر، یان به موی دهست تیوه ردانی عه پره تی خوی ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُقْبِلُ وَيُبَاشِرُ وَهُوَ صَائِمٌ، وَكَانَ أَمْلَكَكُمْ لِإِزْبِهِ﴾ رواه الشيخان، حه زه تی (عائشة) فرمودی تی: پیغمبر ﷺ له و کاته ی که به پڑشو بو، خیزانه کانی خوی ماچ نه کردن و دهستبازی ی له گه ل نه کردن، به لام له هه مووتان خوراکتر بو، له شی پیس نه بو. واته: نه گهر مه ترسی ناو هاتنی هه بابیه وای نه کرد.

﴿ناگاداری﴾: نه گهر که سیک به شو جیماعی کرد، به لام تا دوی بانگی سبه ینی خوی نه شورد، یان به پڑ نوست و تووشی جه نابته بو، واته: له شی پیس بو، نه وانه هچیان پڑشویان به تال نابئ ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُذَرِكُهُ الْفَجْرُ مِنْ رَمَضَانَ مِنْ غَيْرِ حِلْمٍ فَيَقْتَسِلُ وَيَصُومُ﴾ رواه الشيخان، پیغمبر ﷺ له شی به جه نابته ده بو، به یان دانه مات و به پڑشو بو، نینجا خوی نه شورد و پڑشوه که ی ته ولو نه کرد.

شه شهم: (وَالْخِيْضُ) هاتنی خوی تی حیزه هه چنده یه ک پشکیش بئ. حه فتم: (وَالنَّفَاسُ) هاتنی خوی تی دوی مندالبونه. هه شتم: به مندالبونیش پڑشو به تال نه بی، هه چنده خوی نیش نه بینئ ﴿سُئِلَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: مَا بَالُ الْحَائِضِ تَقْضِي الصَّوْمَ وَلَا تَقْضِي الصَّلَاةَ؟ قَالَتْ: كَانَ يُصَيِّنَا ذَلِكَ فَتُؤْمَرُ بِقَضَاءِ الصَّوْمِ وَلَا تُؤْمَرُ بِقَضَاءِ الصَّلَاةِ﴾ رواه الشيخان، حه زه تی (عائشة) فرمودی تی: کاتی تووشی حیز نه بوین، پیغمبر ﷺ فرمانی بئ نه کردین پڑشو قه زاکه ینه وه، به لام فرمانی نه نه کرد نویژ قه زاکه ینه وه.

﴿ناگاداری﴾: نه گهر نافره ته شو پاک بؤه: له حیز، یان له نفاس، واجبه نیته بینئ و سبه ینی به پڑشو ببئ، هه چنده فریاش نه که وی خوی بشوری.

نویهم: (وَالْجُنُونُ) شیت بوونه: واته: نه گهر بؤ ماوه یه کی که میش شیت ببئ، پڑشوه که ی به تال نه بیته وه، به لام قه زاکردنه وی له سر نیه.

﴿ناگاداری﴾: نه گهر که سیک له به یانه وه تا پڑ ناو ابون نوست، یان له هوش خوی چو، به لام بؤ ماوه یه کی که به هوش هاته وه، هه دیوکیان پڑشوه که یان درسته. ده یهم: (وَالرَّدَّةُ) کافریونه، واته: نه گهر موسولمانی به پڑشو یه کوفر بکا، پڑشوه که ی

وَيُسْتَحَبُّ فِي الصَّوْمِ ثَلَاثَةُ أَشْيَاءَ: تَعْجِيلُ الْفِطْرِ، وَتَأْخِيرُ السَّحُورِ، وَتَرْكُ الْهَجْرِ مِنَ الْكَلَامِ.

به تال نهی و واجب ه زای بکاته وه، به لام کافری بنه پرتی - که موسولمان نهی - له سهری واجب نیه پوژووه کان قهزا بکاته وه.

﴿بَاسِ سَوْنَنَه تَه کانی پوژوو﴾

(وَيُسْتَحَبُّ) سَوْنَنَه تَه (فِي الصَّوْمِ) له هه موو جوړه پوژووه کدا (ثَلَاثَةُ أَشْيَاءَ) سئ شت: یه که م: (تَعْجِيلُ الْفِطْرِ) به په له فه تار بکاته وه، واته: که دلنیا بو پوژ ناوا بووه، شتیک بخوا، (نَهْم شَيْئِه يَه پئی نه گوتی: به ریانگ).

دووه م: (وَتَأْخِيرُ السَّحُورِ) درهنگ پاشیو بخوا به و مه رجی گومانی لپه پیدا نه بی: نایا به بیان بووه، یان نا ﴿عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ﴾: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: لَا يَزَالُ النَّاسُ بِخَيْرٍ مَا عَجَّلُوا الْفِطْرَ وَأَخَّرُوا السَّحُورَ ﴿رواه احمد، پیغه مبه ر﴾ فهرمووی: موسولمانان هر له باشی دا نه ژین تا به رده وام نه بن له سهر فه تار کړنه وه ی زوو و پاشیو خواردنی درهنگ.

ثینجا بزانه: سَوْنَنَه تَه فه تار به خورما بکاته وه، نه گهر نه بوو، به ناو فه تار بکاته وه ﴿عَنْ سَلْمَانَ بْنِ عَامِرٍ﴾: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: إِذَا أَفْطَرَ أَحَدُكُمْ فَلْيَفْطِرْ عَلَى ثَمَرٍ فَإِنَّهُ بَرَكَةٌ، فَإِنْ لَمْ يَجِدْ فَلْيَفْطِرْ عَلَى مَاءٍ فَإِنَّهُ طَهُورٌ ﴿رواه اصحاب السنن، پیغه مبه ر﴾ فهرمووی: کاتی فه تار تان کړده وه به قهسپ فه تار بکه نه وه، چونکه میزتان زیاد نه کا، نه گهر قهسپ ده ست نه کهوت، به ناو فه تار بکه نه وه، چونکه ناو پاکه رده وه یه.

هه رده ها سَوْنَنَه تَه: له کاتی به ریانگ بلئ: ﴿بِسْمِ اللَّهِ اللَّهُمَّ لَكَ صُمْتُ وَعَلَى رِزْقِكَ أَفْطَرْتُ﴾ رواه الطبرانی.

﴿لَا گاداری﴾: نه گهر پاشیوی خوارد، نواین ناشکرا بوو له کاتی پاشیو خواردن نویژی سبه نیږ بووه، نه وه نه بی تا نیلاره به پوژوو بیږ قهزاشی بکاته وه.

هه رده ها نه گهر وایزانی پوژ ناوا بووه و فه تاری کړده وه، نواین ناشکرا بوو پوژ ناوا نه بووه، هر نه بی قهزای بکاته وه.

سئ یه م: (وَتَرْكُ الْهَجْرِ مِنَ الْكَلَامِ) واز هیثانه له قسه ی ناشیرن و پړوپوچ و جنیودان و غه ییه تکریدن و سوکړدن، چونکه به م جوړه شتانه خیری پوژوو که م نه بیته وه ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ﴾: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: إِذَا أَصْبَحَ أَحَدُكُمْ يَوْمًا صَائِمًا فَلَا يَرِفْثُ وَلَا يَجْهَلُ فَإِنْ أَمُرُّ شَأْنَهُ أَوْ قَاتَلَهُ فَلْيَقُلْ: إِنِّي صَائِمٌ ﴿رواه الشیخان، پیغه مبه ر﴾ فهرمووی: هر پوژیک یه کیک له نیوه به پوژوو بوو، با قسه ی ناشیرن و پړوپوچ نه کاو کړده وه ی ناشیرن نه کا، جا نه گهر که سیک جنیوی پندا، یان له گه لی که وته شه ر، با بلئ: من به پوژووم. واته: له مه زیاتر وه لامی نه داته وه.

وَيَخْرُمُ صِيَامُ خَمْسَةِ أَيَّامٍ: أَلْعِيدَانِ، وَأَيَّامُ التَّشْرِيقِ الثَّلَاثَةِ.
وَيُكْرَهُ صَوْمُ يَوْمِ الشُّكِّ إِلَّا أَنْ يُوَافِقَ عَادَةً لَهُ.

﴿بِاسْمِ بُوژدو و مگانی قهدهغه گراو﴾

(وَيَحْرُمُ) حه پامه (صِيَامُ خَمْسَةِ أَيَّامٍ) به پښتو ویون له پینج پښتاند: به نیه تی سوننه و نه زو قهزا و که ففاره ت:

یه که مو دووم: (أَلْعِيدَانِ) به پښتو ویونی جه ژنی په مه زانو قوریان ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: عَنْ النَّبِيِّ ﷺ: عَنْ صِيَامِ يَوْمِ الْأَضْحَى وَيَوْمِ الْفِطْرِ ﴿رواه الشيخان، پیغه مبه ر ﷺ قهده غه ی کربوه: له پښتی جه ژنی په مه زانو قوریاندا به پښتو بین.

سئ یه مو چوارهم و پینجه م: (وَأَيَّامُ التَّشْرِيقِ الثَّلَاثَةِ) سئ پښه کانی دواى جه ژنی قوریان حه پامه به پښتو ویون ﴿عَنْ لَيْثَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: أَيَّامُ التَّشْرِيقِ أَيَّامُ أَكْلٍ وَشُرْبٍ وَذِكْرِ اللَّهِ تَعَالَى ﴿رواه مسلم، پیغه مبه ر ﷺ فهرمووی: (أَيَّامُ التَّشْرِيقِ) - هر سیک پښه کانی دواى جه ژنی قوریان، پښتی خواردن و خوارندنه وه و پښتی زیکی خواى که وره نه.

(وَيُكْرَهُ) مه کروه، به لام به فهرمووده ی راستر حه پامه: (صَوْمُ يَوْمِ الشُّكِّ) به پښتو ویونی پښتی گومانلیکراو، واته: نه و پښه ی که گومان مه یه: نایا په مه زانه، یان نا؟ که پښتی سی په می مانگی شه عبانه، دهنگو باس بلاو نه پیته وه و نه لئین: مانگیان دیتوه، به لام به گوږه ی شهرع که س شاهیدی نه دلوه ﴿عَنْ عَمَارٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: مَنْ صَامَ يَوْمَ الشُّكِّ فَقَدْ عَصَى أَبَا الْقَاسِمِ ﷺ ﴿رواه أصحاب السنن، هر که سیک له پښتی گومانلیکرودا به پښتو بین، نه وه تاوانی کربوه له گه ل پیغه مبه ر ﷺ.

(إِلَّا أَنْ يُوَافِقَ عَادَةً لَهُ) به لام نه گهر پښتی گومان لیکرو له گه ل عاده تی خوی تیکسی نه کرده وه، نه وه دروسته به پښتو بین: وه که سیک عاده تی بوو دوو شه مبه، یان پینج شه مبه به پښتو نه بو، یان قهزای له سر بوو، نه وه بق نه و که سه حه پام نیه.

﴿فَأَكَادَارِي﴾: حه پامه له دواى نیوه ی شه عبان پښتووی سوننه ت بگری، به لام نه گهر پیش نیوه ش به پښتو بوین، یان قهزای له سر بوو، یان دوو شه مبه و پینج شه مبه بوو، نه وه دروسته ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: إِذَا التَّصَفَّ شَعْبَانُ فَلَا تَصُومُوا ﴿رواه أصحاب السنن، پیغه مبه ر ﷺ فهرمووی: کاتى نیوه ی شه عبان پښی به پښتو مبه ن.

مه روه ما مه کروه پښتی مه یینی به تهنه به پښتو بین، یان پښتی شه مبه به تهنه ﴿قَالَ النَّبِيُّ ﷺ﴾: لَا يَصُومُ أَحَدُكُمْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ إِلَّا أَنْ يَصُومَ قَبْلَهُ أَوْ يَصُومَ بَعْدَهُ ﴿رواه الشيخان، پیغه مبه ر ﷺ فهرمووی: نابئ که ستان له پښتی مه یینی دا به پښتو بین، مه گهر پښتیکش له پیشی، یان له دواى به پښتو بین.

وَمَنْ وَطِئَ فِي نَهَارِ رَمَضَانَ عَامِدًا فِي الْفَرْجِ فَقَلْبُهُ الْقَضَاءُ وَالْكَفَّارَةُ، وَهِيَ:
عَنْ رَقِبة مُؤَمِّنة، فَإِنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَابَعَيْنِ،
فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ لِطَعَامِ سِتِّينَ مَسْكِينًا لِكُلِّ مَسْكِينٍ مُدٌّ.

﴿بَاسَى (لَذِيَّة) وَ (كَفَّارَةُ) يِ پۇڭوۋ﴾

(وَمَنْ وَطِئَ) ھەر كەسنىڭ جىماع بىكا (فِي نَهَارِ رَمَضَانَ) لە پۇڭزانى مانكى پەمەزاندە، بەو
مەرجهى بە پۇڭزوۋ بىن (عَامِدًا) بە قەسدى (فِي الْفَرْجِ) بەو جۇردى سەرى نامىرى خۇي
بخاتە ناو كۈنى پېشەو، يان پېشەو (فَقَلْبُهُ الْقَضَاءُ) واجبه ئەو پۇڭزوۋ قەزا بىكەتەو
ھەم (وَالْكَفَّارَةُ) واجبه: كەففارە تېش بىدا بەو شىۋەى دىھاتتو.

﴿ئالگادارى﴾: ۱- ئەم كەففارەتە ھەر لە سەر پىاوھەكە واجبه و لە سەر ئافرەتەكە واجب
نى، بەلام ئەبى ئافرەتەكەش پۇڭزوۋەكە قەزا بىكەتەو.

۲- ھەر كەسنىڭ نەزائى جىماع كىردن ھەرپامە؟ چۈنكە لە زانايانى ئايىنى ئورر بوو، يان
تازە موسولمان بوو، يان لەبىرى بېچى كە بە پۇڭزوۋە جىماع بىكا، كەففارەتى لە سەر نى.

۳- جگە لە مانكى پەمەزان لە ھېچ مانگىكى تىدا كەففارەت واجب نابى بە جىماع كىردن،
تەنھا پۇڭزوۋەكە بە تال ئەبى.

۴- ھەر ھەما ئەو كەسەى بە پۇڭزوۋ نى لە مانكى پەمەزاندە، يان پېش جىماع كىردن
پۇڭزوۋەكەى بە شىنكى تىر شىكاندبو، ئەو پېش كەففارەتى لە سەر نى.

(وَمَنْ) كەففارەتى جىماعى مانكى پەمەزان بەم شىۋەى:
يەكەم: (عَنْ رَقِبة مُؤَمِّنة) ئەگەر دەست بىكەوئ ئەبى كۈيلەيەكى موسولمان ئازاد بىكا،
دووم: (فَإِنْ لَمْ يَجِدْ) ئەگەر دەستى نەكەوت (فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَابَعَيْنِ) ئەبى دوو مانگ
بە سەر يەكدا بە پۇڭزوۋ بىن، واتە: نابى يەك پۇڭ ئىوانى بخاتى.

سىيەم: (فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ) ئەگەر تىوانى نەبو دوو مانگ بە سەر يەكدا بە پۇڭزوۋ بىن: لە بەر
پىرى، يان لە بەر نەخۇشى يەكى بەردەوام، ئەوكاتە (فَإِطْعَامُ سِتِّينَ مَسْكِينًا) ئەبى خولردن
بىداتە شەست ھەزىرە گەدا (لِكُلِّ مَسْكِينٍ مُدٌّ) ھەر ھەزىرەك، يان ھەر گەدايەك، مستىك
دانەوئەلى بىداتى ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ﴾: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ: فَقَالَ وَقَعْتُ عَلَى أَمْرٍ أَلِي فِي
رَمَضَانَ؟ قَالَ ﷺ: هَلْ تَجِدُ مَا تَعْتَقُ رَقِبة؟ قَالَ: لَا. قَالَ: فَهَلْ تَسْتَطِيعُ أَنْ تَصُومَ شَهْرَيْنِ
مُتَابَعَيْنِ؟ قَالَ: لَا. قَالَ: فَهَلْ تَجِدُ مَا تُطْعِمُ سِتِّينَ مَسْكِينًا؟ قَالَ: لَا. ثُمَّ جَلَسَ فَأَتَى
النَّبِيَّ ﷺ بَعَرَقَ فِيهِ تَمْرٌ، فَقَالَ ﷺ: تَصَدَّقْ بِهَذَا... ﴿رواه الشيخان، پىاوئەك ھاتە لای
پېغەمبەر ﷺ و گوتى: جىماع لەگەل ژنى خۇم كىردە لە مانكى پەمەزاندە كە بە پۇڭزوۋ
بووم؟ پېغەمبەر ﷺ ھەر موۋى: ئايا كۈيلەيەكە دەست ئەكەوئ ئازادى بىكەى؟ گوتى: نا.
ھەر موۋى: ئايا ئەتوانى دوو مانگ بە سەر يەكدا بە پۇڭزوۋ بىن؟ گوتى: نا. ھەر موۋى:

وَمَنْ مَاتَ وَعَلَيْهِ صِيَامٌ مِنْ رَمَضَانَ أَطْعَمَ عَنْهُ وَلِيُّهُ لِكُلِّ يَوْمٍ مَدَّةً طَعَامٍ
وَالشَّيْخُ إِنْ عَجَزَ عَنِ الصَّوْمِ

نايا خوارده مه نيت به شی شهست هه ژارو گه دا دهست نه که وی؟ گوتی: نا. نینجا پیاوه که
هر له خزمه تی پیغه مبه ر^ع دانیشت، هه ندیک قه سپیان بقی پیغه مبه ر^ع هیتا، نه ویش دایه
پیاوه که وهرمووی: نه وه له جیاتی که ففاره ته که ت بکه خیر.

جا نه وه دیسه وا نه که یه نن: که ففاره ت تا مردن له نه ستوی نه میتی و به نه بوونی له
سه ری لاناچی.

﴿ناگاداری﴾: نه ندازه ی (که ففاره ت) له مه زه بی نیامی (حنفی) دا: نیو ساعه - که
نه کاته (۱۸۱۵) گرام، واته: نزیکه ی دوو کیلو - بقی هر هه ژاریک.

هه روه ها له لای نیامی (حنفی) دروسته: نرخ ی نه و سی ساعه پاره بداته نه وه شهست
که داو هه ژارانه: هر یه کتی نرخ ی نیو ساعی بداتی.

﴿فَدَيْتَی مَرْدُو وَ نَهَوَ كَه سَانَه ی بُو یَانِ دُرُوسْتَه بَه پُژُو وَ نَه یَنْ﴾

(وَمَنْ مَاتَ) هر موسولمانیک مرد (وَعَلَيْهِ صِيَامٌ) پُژووی له سه ربون (مِنْ رَمَضَانَ) له
پُژووه کانی مانگی په مه زان، یان هی که ففاره ت، یان هی نه زه (أَطْعَمَ عَنْهُ وَلِيُّهُ) خزمیکی
مردووه که له مالی مردووه که خواردن نه داته که داو هه ژاران (لِكُلِّ يَوْمٍ) له جیاتی هر
پُژووه ک (مَدَّةً طَعَامٍ) مستیک خوارده مه نی.

﴿ناگاداری﴾: نه وه هه رمووده ی نوئی نیامی (شافعی) یه، به لام به لکه که ی بی هیزه،
که واته: هه رمووده ی کونی نیامی (شافعی) به هیتره که هه رموویه تی: دروسته خزمی
مردووه که، یان بیگانه یه که به ئیزی خزمی مردووه که: له جیاتی مردووه که پُژووه کان
قه زا بکه نه وه، هه م دروسته خواردنیش بده نه هه ژاران، چونکه به لکه ی نه م هه رمووده یه
به هیزه که نه مه یه: ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: مَنْ مَاتَ وَعَلَيْهِ صِيَامٌ صَامَ
عَنْهُ وَلِيُّهُ﴾ روه الشیخان، پیغه مبه ر^ع هه رمووی: هر که سیك مرد و پُژووی له سه
بون، با خزمه که ی له جیاتی وی پُژووه کانی قه زا بکاته وه.

ئیفجا بزانه: هر که سیك له په مه زاندا نه خۆش بوو و له دوی په مه زان فریا نه که وت
- له بهر نه خۆشی - پُژووه کان قه زا بکاته وه، یان به ماوه یه کی که م له دوی په مه زان
مرد، نه وه پُژووی ناکه ونه سه ر، واته: نایه وی بوی قه زا بکړینه وه.

هه روه ها هه رمووده یه کی نیامی (شافعی) هه یه که دروسته: نوپژ له جیاتی مردو قه زا
بکړینه وه، جا خزمه کانی قه زای بکه نه وه، یان بیگانه یه که به ئیزی خزمه کانی.

(وَالشَّيْخُ) پیره میرو پیره ژن، هه روه هاش نه وه نه خۆشه ی چاوه روانی چاکبونه وه ی نا کرئ
(إِنْ عَجَزَ عَنِ الصَّوْمِ) هر یه کیک له وانه نه که نه ی توانی به پُژوو بیی؟ له بهر نه وه ی

يُفْطِرُ وَيُطْعِمُ عَنْ كُلِّ يَوْمٍ مَدًّا، وَالْحَامِلُ وَالْمَرْضِعُ إِنْ خَافَا عَلَى أَنْفُسِهِمَا أَفْطَرَا، وَعَلَيْهِمَا الْقَضَاءُ، فَإِنْ خَافَا عَلَى أَوْلَادِهِمَا أَفْطَرَا وَعَلَيْهِمَا الْقَضَاءُ وَالْكَفَّارَةُ عَنْ كُلِّ يَوْمٍ مَدًّا، وَهُوَ رِطْلٌ وَثُلُثٌ بِالْعِرَاقِيِّ، وَالْمَرِيضُ وَالْمُسَافِرُ سَفَرًا طَوِيلًا يُفْطِرَانِ وَيَقْضِيَانِ.

نه که و ته مه ترسی (يُفْطِرُ) بقی دروسته به پڑووه نه بین و (وَيُطْعِمُ) خورده مه نی بداته گه دا، یان مه ژار (عَنْ كُلِّ يَوْمٍ) له جیاتی هر پڑووه ک (مَدًّا) مستیک دانده ویله، خوی گه و ره فهرموویه تی: ﴿وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُوهُ فَدِيَّةٌ طَعَامٌ مَسْكِينٍ﴾ واجبه له سر نه و که سانه ی که توانای پڑووه گرتنیان نه ماوه: (فَدِيَّةٌ) بده نه مه ژار.

(وَالْحَامِلِ) نافرته تی ناوس (وَالْمَرْضِعِ) نافرته تی شیرده ر (إِذَا خَافَا) هر کاتئ ترسان (عَلَى أَنْفُسِهِمَا) که زیان به خویان بگا (أَفْطَرَا) واجبه فه تار بکه نه وه به پڑووه نه بین (وَعَلَيْهِمَا الْقَضَاءُ) ته نها قه زاکردنه و یان له سره ﴿عَنْ أَبِي قَلَابَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنْ رَجُلٍ: عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: إِنْ اللَّهُ وَضَعَ عَنِ الْمُسَافِرِ نِصْفَ الصَّلَاةِ وَالصَّوْمِ، وَرَخَّصَ لِلْحُبْلَى وَالْمَرْضِعِ﴾ رواء اصحاب السنن، پیغه مبر ﷺ فهرمووی: خوی گه و ره پڑووه و نیوه ی نویژی له سر ریولار لادلو وه ریگای پڑووه نه گرتنی بقی ناوس و شیرده ر دلوه.

(وَأَنْ خَافَا عَلَى أَوْلَادِهِمَا) به لام نه گه ر نافرته تی ناوس و نافرته تی شیرده ترسی منداله که یان مه بوو: که بار باوی، یان منداله که برسی ببی (أَفْطَرَا) با به پڑووه نه بین (وَعَلَيْهِمَا الْقَضَاءُ) له سر یان واجبه پڑووه کان قه زاکردنه وه مه (وَالْكَفَّارَةُ) واجبه (فیدیه) ش بده ن (عَنْ كُلِّ يَوْمٍ مَدًّا) له جیاتی هر پڑووه ک مستیک خورده مه نی ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: الْحُبْلَى وَالْمَرْضِعُ إِذَا خَافَا أَفْطَرَا وَأَطْعَمَتَا﴾ رواء ابودلود، (ابن عباس) فهرموویه تی: ناوس و شیرده ر کاتئ ترسیان گه یشتی، با به پڑووه نه بین و خورده ن بیه خشنه مه ژاران.

﴿نَاكَادَارِي﴾: هر که سیک پڑووه بشکینتی بقی پزگارکردنی گیانی خوی، یان مالی خوی، نه وه ته نها قه زاکردنه وه ی له سره، به لام نه گه ر پڑووه بشکینتی بقی پزگارکردنی گیانی که سیک تر، یان مالی که سیک تر، یان گیانی نازده لیک: جا هی خوی بی، یان نا، نه وه قه زاکردنه وه فیدیه ی نه که ویته سر.

(وَهُوَ) نه ندازه ی نه و مسته ی بقی فیدیه و کفاره تی پڑووه داندلو وه (رِطْلٌ وَثُلُثٌ بِالْعِرَاقِيِّ) ریتلیک و سیبه که ریتلیکه به ریتلی عیراق: که نه کاته (٦٠٥) گرام.

﴿نَاكَادَارِي﴾: دروسته گشت (فیدیه) که ی بداته یه ک مه ژار، یان یه ک گه دا. (وَالْمَرِيضُ) نه و نه خوشه ی چاوه پوانی چاکبونه وه ی نه کری (وَالْمُسَافِرُ) وه نه و که سه ی له سه فوره (سَفَرًا طَوِيلًا) که سه فوره که ی (٨٠) هشتا کیلومتر دروژ بین (يُفْطِرَانِ) بقیان دروسته به پڑووه نه بین (وَيَقْضِيَانِ) به لام واجبه پڑووه که قه زاکردنه وه، که سه فوره

نه خوقشی نه مان، خواي گه وره ده فهرموي: ﴿وَمَنْ كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ﴾ هر كه سيك نه خوش بوو، يان پښوار بوو، بوي دروسته به پښوو نه بښو به ژماره ي نه و پښانه ي نه يگرتون پښوو قهزا بكانه وه.

﴿ناگاداري﴾: بزانه: هر كه سيك به هوي پښووگرتن تووشی نازلر بښ: وهك جووتيارو باغه وانو درويته چي و تاوښو هر كاريكي تر-جا بوي خوي بښ، يان بوي كه سيكي تر-يان له بهر كه رما، يان له بهر سهرما، يان له بهر تښووويونو برسويون، نه وانه گشتيان له سهريان واجبه: نيه تي پښوو بښن و به پښوو بښ، به لام هر كاتيک بښيښون، بويان دروسته: پښوو كه بشكيښن، به و مرجعي نازلره كه يان له نه نندازه زياتر بښو ترسي نه خوشبوونيان هه بښ، ښجا له كاتيكي تر دا پښوو كه قهزا نه كه نه وهو (فيديه) يان له سهر نيه.

هه روه ها بزانه: هر كه سيك له بهر كه مته رغه مي پښووي پهمه زان قهزا نه كاته وه تا پهمه زانكي تر دادښ، نه وه-جگه له قهزا كړنه وه-به ژماره ي هر پښويك مستيك دانه ويښي نه كه ويښه سهر له فيديه ي نه وواخستنه.

﴿باسي پښووي سوننه ت﴾

به پښووويون له و پښانه دا سوننه ته:

۱- پښواني دووشه ممو و پښنج شه ممو زډر خيره به پښوو بښ ﴿عَنْ أُسَامَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: تُعْرَضُ الْأَعْمَالُ يَوْمَ الْاِثْنَيْنِ وَالْخَمِيسِ فَأَحِبُّ أَنْ يُعْرَضَ عَمَلِي وَأَنَا صَائِمٌ﴾ روه اصحاب السنن، پښفهمبه رښه فهرموي: كړده وه كاني ښاده ميزاد له پښواني دووشه ممو و پښنج شه ممو نه نښرديښه خزمهت خواي گه وره، له بهر نه وه من پښم خوشه كه كړده وه كانم نه نښرديښ به پښوو بم.

۲- پښوي عالمه- (عرقه)، اته: تويه ميني (ذي الحجة)، به و مرجعي له هه ج نه بښ ﴿عَنْ أَبِي قَتَادَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: صِيَامُ يَوْمِ عَرَفَةَ إِثْمٌ أَحْتَسِبُ عَلَى اللَّهِ أَنْ يُكَفِّرَ السَّنَةَ الَّتِي قَبْلَهُ وَالسَّنَةَ الَّتِي بَعْدَهُ﴾ روه مسلم، پښفهمبه رښه فهرموي: به پښووويون پښوي (عرقه) تكام وايه له خواي گه وره: كړناه كاني سالي پابردو و داهاتو لايبا.

۳- پښوي (تاسوعاء و عاشوراء)- تويه مين و ديه ميني (محرّم)، ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: صَامَ النَّبِيُّ ﷺ يَوْمَ عَاشُورَاءَ وَأَمَرَ بِصِيَامِهِ وَقَالَ: إِذَا كَانَ الْعَامُ الْمُقْبِلَ- إِنْ شَاءَ اللَّهُ- صُمْنَا الْيَوْمَ التَّاسِعَ﴾ روه مسلم، پښفهمبه رښه پښوي ديه ميني (محرّم) به پښوو بوو و فهرموي: سالي داهاتو- إِنْ شَاءَ اللَّهُ- پښوي تويه ميني ش به پښوو نه بښ.

۴- شه ش پښ له مانگي شه شه لان- مانگي دوي پهمه زان ﴿عَنْ أَبِي أَيُّوبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: مَنْ صَامَ رَمَضَانَ وَاتَّبَعَهُ سِتًّا مِنْ شَوَّالٍ فَكَأَنَّمَا صَامَ الْكُفْرَ﴾ روه مسلم، پښفهمبه رښه

فهرموی: هر که سیک له په مه زاندا به پښووی بی و شهش پښووی تریش له مانگی (شوال) به نوای په مه زاندا به پښووی بی، وهک سهر تا سهری سال به پښووی بو، وای یو نه نووسی.

ه- به پښووی بونی سې پښان له هه مو مانگی کدا ﴿عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: صُمُّ مِنَ الشَّهْرِ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ فَإِنَّ الْحَسَنَةَ بِعَشْرٍ أَمْثَالِهَا وَذَلِكَ مِثْلُ صِيَامِ الدَّهْرِ﴾ رواه الشيخان، پیغه مبرر ﷺ فهرموی: له هه مو مانگی سې پښان به پښووی به، چونکه چاکه یهک به دهیه: وهک سهر تا سهری سال به پښووی بی، نه وها بۆت نه نووسی.

ثینجا بزانه: نه گهر سیزدهو چواردهو پانزدهی مانگ به پښووی بو- که پټیان نه گوتی: (أَيَّامُ الْبَيْضِ) - دوو جوره خیری بۆ نه نووسین، بېوانه (الترمذی).

﴿پاشکو﴾: ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: لَا يَحِلُّ لِلْمَرْأَةِ أَنْ تَصُومَ وَرَوْجُهَا شَاهِدٌ إِلَّا بِإِذْنِهِ﴾ رواه الشيخان، پیغه مبرر ﷺ فهرموی ته: دروست نیه نافره ته به میړد پښووی سوننه بگری له و کاته میړدی له ماله وهیه، تا میړده که یی نیزی نه دا.

﴿فصل: له باسی (إِغْتِكَافُ)﴾

واته: مانوه له ناو مزگوت به نیازی خواپه رستی. (وَالْإِغْتِكَافُ) مانوه له ناو مزگوت به نیازی خواپه رستی (سُنَّةٌ مُسْتَحَبَّةٌ) سوننه تیکی زور به خیره له هه مو کاتیکدا، به لام له ده شهوه کانی کوتای په مه زاندا له هه مو کاتیک تر خیری زورتیه ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَغْتَكِفُ الْعَشْرَ الْأَوَّلَ مِنْ رَمَضَانَ حَتَّى تَوَفَّاهُ اللَّهُ تَعَالَى﴾ رواه الشيخان، پیغه مبرر ﷺ هه مو سالتیک له ده شهوه کانی کوتای په مه زاندا له مزگوت نه مایوه تا وه فاتی کرد.

ثینجا بزانه: مانوه یی نه و ده شهوانه له بهر نه وه زور خیره: تا کو خیری (لَيْلَةُ الْقَدْرِ) ده ست بکه وی ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: مَنْ قَامَ لَيْلَةَ الْقَدْرِ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ﴾ رواه الشيخان، پیغه مبرر ﷺ فهرموی ته: هر که سیک له (لَيْلَةُ الْقَدْرِ) دا خوا په رستی بکاو باوه پی به و شهوه هه بی و داوی پاداشتی له خوا بکا، خوا ی گوره له گوناه ی پابردوی خوش نه بین.

دوویاره بزانه: دلی نیمای (شافعی) بۆ نه وه پښتوه: که (لَيْلَةُ الْقَدْرِ) شهوی بیستو یهک، یان بیست و سنی په مه زانه. هه ندی زانای تر فهرمویانه: شهوی بیست و حه فتی په مه زانه، هه ندی تر فهرمویانه: له ده شهوه کانی ناخیری په مه زان له تاکه کانه.

هه وروها بزانه: خیری (لَيْلَةُ الْقَدْرِ) ده ستگیر نه بین: به نیعتیکاف کردن له مزگوت، یان قورټان خویندن، یان نویژ کردن، یان زیکر کردن، جا له هر شوینیک بی، وه سوننه ته له (لَيْلَةُ الْقَدْرِ) دا بلن: ﴿اللَّهُمَّ إِنَّكَ عَفْوٌ تُحِبُّ الْعَفْوَ فَاعْفُ عَنِّي﴾ رواه الترمذی.

وَلَهُ شَرَطَانِ: اَلثَّيَّةُ، وَاللَّبْتُ فِي الْمَسْجِدِ. وَلَا يَخْرُجُ مِنَ الْإِغْتِكَافِ الْمُنْدُورِ إِلَّا لِحَاجَةِ الْإِنْسَانِ أَوْ عُذْرٍ: مِنْ حَيْضٍ أَوْ مَرَضٍ لَا يُمَكِّنُ الْمَقَامَ مَعَهُ، وَيَبْطُلُ بِالْوَطْءِ.

(وَلَهُ شَرَطَانِ) ثنعتیکاف دوو مرجی مه نه (الثَّيَّةُ) یه کهم: نیه تهینانه، واته: به نیازی خواپه رستن بچیته ناو مزگه وت. (وَاللَّبْتُ فِي الْمَسْجِدِ) دووهم: نه خنتیک له مزگه وتدا بمینیتته وه، واته: جگه له مزگه وت ثنعتیکاف له هیج شوینتیکی تردا دروست نیه، چونکه پیته مبه رو علیه السلام (صحابه) هر له مزگه وتدا ثنعتیکافیان کردوه، هم له بهر نه و نایه تهی له مو دوا دی.

ثینجا بزانه: ثنعتیکاف هیج زیرکیکی تاییه تهی نیه، که واپوو: به ته نه مانه وه له ناو مزگه وتدا - نه گهر جگه له نیازی خواپه رستی هیچی تریش نه کا - خیری یق نه نوسری.

(وَلَا يَخْرُجُ) دروست نیه له مزگه وت بچیته دهر وه (مِنَ الْإِغْتِكَافِ الْمُنْدُورِ) لهو ثنعتیکافیهی که له سهر خوی نه زری کردوه، تا ماوه نه زرکروه که کوتای دی (إِلَّا لِحَاجَةِ الْإِنْسَانِ) به لام له بهر پیویستییه کانی ناده میزادی: وه ک میز کردن، یان پیسای، یان جه نابت دروسته بچیته دهر وه (أَوْ عُذْرٍ) یان عوزرکیکی تری مه بین (مِنْ حَيْضٍ) وه ک حه یزو مندالبون (أَوْ مَرَضٍ) یان نه خوش بین (لَا يُمَكِّنُ الْمَقَامَ مَعَهُ) که نه گونجی له گه ل نه و نه خوشی به له مزگه وتدا بمینیتته وه.

(وَيَبْطُلُ بِالْوَطْءِ) ثنعتیکاف به جیماع کردن به تال نه بیتته وه، ههروه ها به ده ستبازیش به تال نه بیتته وه نه گهر ناوی بیتته دهر، واته: له شی پیس بین، خوی گه ورده فرموویه تهی: ﴿وَلَا تَبَاشِرُوهُنَّ وَأَنْتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسَاجِدِ﴾ واته: ده ستبازی و جیماع له گه ل نافره ته کانتان مه که نه لو کاتهی له مزگه وته کاند ا ثنعتیکاف نه که نه. که واپوو: ثنعتیکاف به بین ده ستنویتی بیچوک به تال نابی.

﴿پاشکوک﴾: سوننه ته له مانگی په مزاندا زور خیر بکاو یارمه تی هه ژاران بدلوه له کاتی فه تاردا خوارده مه نی بداته نه و که سانهی به پوزوون، ههروه ها سوننه ته به شه و به زور زور قوپنان بخوینسی ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ أَجْوَدَ النَّاسِ بِالْخَيْرِ، وَكَانَ أَجْوَدَ مَا يَكُونُ فِي رَمَضَانَ حِينَ يَلْقَاهُ جَبْرَيْلُ، وَكَانَ جَبْرَيْلُ يَلْقَاهُ كُلَّ لَيْلَةٍ فِي رَمَضَانَ حَتَّى يَنْسَلِخَ يَفْرَضُ عَلَيْهِ النَّبِيُّ ﷺ الْقُرْآنَ﴾ رواء الشیخان، پیته مبه رو علیه السلام له هه موو که سیک سه ختری بوو، به لام له مانگی په مزاندا زیاتر سه ختری بوو، زور خیری نه کرد له و کاتهی حه زره تهی (جوبرائیل) له هه موو شه ویکی په مزاندا نه هاته لای و پیته مبه رو علیه السلام قوپنانی له لا نه خوینده وه تا کوتای پی په مزان نه هاته.

*

*

*

(كِتَابُ الْحَجِّ)

وَشَرَائِطُ وَجُوبِ الْحَجِّ، سَبْعَةُ أَشْيَاءَ: الْإِسْلَامُ، وَالْبُلُوغُ، وَالْعَقْلُ،

﴿ كِتَابُ الْحَجِّ: نَهَمُ پِهِرْتَووگه باسی دهج و عومره نهکا ﴾

دهج و عومره نهویه: بچیته مالی خوا له (مکة) ی پیرۆز، بۆ نهو خواپه رستیانه ی باسیان نهکین له م پهرتووگه دا. خوای گه وره فهرموویته: ﴿وَلِلّٰهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ اِلَيْهِ سَبِيْلًا﴾ خوای گه وره واجبیکی له سه ره خهک هیه: که دهج کردنی مالی خواپه له سه ره نهو که سه واجبه که توانای ریگی هیه.

دهج پینجه مین بوکنی نیسلامه و له سالی شه شه مینی کوچی دا واجب کراوه. ئینجا بزانه: دهج و عومره له ته مه ندا یه ک جار واجبن ﴿قَالَ الْاَقْرَعُ بْنُ حَابِسٍ رَضِيَ عَنْهُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ الْحَجُّ فِي كُلِّ سَنَةٍ اَوْ مَرَّةٍ وَاحِدَةً؟ قَالَ: بَلْ مَرَّةً وَاحِدَةً، فَمَنْ زَادَ فَهُوَ طَوْرٌ﴾ رواه أحمد والحاكم وغيرهما، (نهقره) ی کوپی (حابیس) کوتی: نه ی پیغه مبه ری خواپه دهج کردن هه موو سالتیک واجبه، یان ته نها یه ک جار؟ فهرمووی: ته نها یه ک جار واجبه و زیاتر سوننه ته.

(وَشَرَائِطُ وَجُوبِ الْحَجِّ) مه رجه کانی واجبیوونی دهج (سَبْعَةُ أَشْيَاءَ) دهفت مه رجن: یه که م: (الْإِسْلَامُ) نیسلامه تی به، چونکه دهج کردنی کافر دروست نیه.

دووم: (وَالْبُلُوغُ) بلوغبوونه، واته: مندال دهجی له سه ر نیه، به لام دروسته به خیتوکه ری منداله که له سه ره رکی خوی - له گه ل خویا بیبا بۆ دهج، جا نه گه ر منداله که چاکه و خراپه ی لیک جیا نه کرده وه، پی ئی نه لئ: که به خوی ئیحرام بیه ستی و دهجی له گه ل نهکا، به لام نه گه ر زۆر بچوک بوو، نهوه هه ره به خوی له جیاتی منداله که نیه تی ئیحرام نه مین و نه یخاته ژیر ئیحرام و دهجی پی نهکا، واته: نه لئ (ئیحرامی نه م منداله م به ست به دهج). ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: رَفَعَتْ امْرَأَةٌ صَبِيًّا إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَتْ: أَلْهَذَا حَجٌّ؟ قَالَ: نَعَمْ، وَلَكِ أَجْرٌ﴾ رواه مسلم، ئافره تیک مندالکی له به ره چاوی پیغه مبه ری به ره کرده وه کوتی: ئایا دهجی نه م منداله دروسته؟ پیغه مبه ری فهرمووی: به لئ، خیری دهج پیکردنیشی بۆ تو نه نووسری.

سی یه م: (وَالْعَقْلُ) عاقل بئ، واته: شیت دهجی له سه ر نیه ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: رَفَعَ الْقَلَمُ عَنْ ثَلَاثَةٍ: عَنِ الثَّامِ حَتَّى يَسْتَقِظَ، وَعَنِ الصَّبِيِّ حَتَّى يَحْتَلِمَ، وَعَنِ الْمَجْنُونِ حَتَّى يَفِيْقَ﴾ رواه أحمد والنسائي، پیغه مبه ری فهرمووی: نووسینی تاوان لادراره: له سه ره نووستوو تا هه شیار نه بیته وه، له سه ره مندال تا بلوغی نه بئ، له سه ره شیت تا چاک نه بیته وه.

وَالْحُرِّيَّةُ، وَوُجُودُ الزَّادِ وَالرَّاحِلَةِ، وَتَخْلِيَةُ الطَّرِيقِ، وَإِمْكَانُ الْمَسِيرِ.

ئینجا بزانە: حەج پێکردنی شەیت وەک مندالی بچووک وابە.
چوارەم: (وَالْحُرِّيَّةُ) نازاد بێ، واتە: لە سەر کۆیلە حەج واجب نیە.

﴿ئەگاداری﴾: حەج کردنی مندال و شەیت و کۆیلە بە بەر پوکنی ئیسلام ناکەوێ، کەواتە:
کە مندال بلوغي بوو و شەیت چاک بۆوە و کۆیلە نازاد کرا- ئەگەر حەجیان لە سەر واجب
بوو- ئەبێ حەجی پوکنی ئیسلام بکەن ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَيُّمَا غُلَامٍ حَجَّ بِه
أَهْلُهُ ثُمَّ بَلَغَ فَعَلَيْهِ حَجَّةٌ أُخْرَى﴾ رواه البيهقي والخطيب، هەر مندالێک حەجیان پێ کردبو،
ئینجا بلوغي بوو، ئەبێ حەجی تر بکا.

بەلام ئەگەر گەداو هەژار حەجیان کرد، ئەو هەجە کەیان بە بەر پوکنی ئیسلام ئەکەوێ
ئەگەر دەوڵە مەندیش بون، واجب نیە حەجی تر بکەن.

پێنجەم: (وَوُجُودُ الزَّادِ) خواردە مەنی ئەو سەفەرە ی هەبێ بۆ چوون و گەڕانەو
(وَالرَّاحِلَةِ) هەروەها شتیکی سواری دەست بکەوێ بۆ چوون و گەڕانەو، جا فەرۆکە بێ،
یان تۆتۆمبیل بێ، یان وولای بێ.

﴿ئەگاداری﴾: مەرجە مەسەرە ی چوونە حەج و گەڕانەو ی، زیادبێ: لە قەرزو لە مەسەرە ی
مال و مندالی تا ئەگەر پێتەو لایان، هەروەها زیاد بێ: لە خانوو و پێوستیەکانی ناو مال.
شەشەم: (وَتَخْلِيَةُ الطَّرِيقِ) پێگە ی بێ ترس بێ: لە پێگرو پیاو خراپ و مەترسی گرتنی لە
لایەن کاربە دەستەکان نەبێ کاربە دەست قەدەغە ی نەکا لە چوونە حەج.

﴿ئەگاداری﴾: ئەگەر ئافەرەت مێردە کە ی ئیزنی نەدا بۆ حەج، یان هیچ مەحەرە مێک نەبێ
لە گەلی بچێ، یان کۆمەلە ئافەرەتیکی دەست نەکەوت لە گەلیان بچێ بۆ حەج، ئەو
حەجی لە سەر نیە.

حەفەتەم: (وَأَمْكَانُ الْمَسِيرِ) ئەوەندە ماوە مابێ: کە بگوجبێ بگاتە وەستانی عەرەفە،
واتە: ئەگەر ئەو مەرجانە هاتنە جێ، بەلام ئەوەندە ماوە نەماو بگاتە حەج، ئەو
حەجی لە سەر نیە، کەوابوو: پێوستە ئەو مەرجانە لە مانگەکانی حەجدا بێتە جێ.

﴿باسی حەجی مردوو و پەککەوتوو﴾

۱- هەر کە سێک بمێو حەجی نەکردبێ، ئەو ئەگەر لە ژانیا حەجی لە سەر واجب بووبێ،
واجبە لە میراتە کە ی حەجی لە جیاتی بکێ، واتە: نابێ میراتە کە ی بەش بکێ تا حەجی بۆ
ئەکێ، یان کێ ی حەج کردن دیاری ئەکێ، بەلام ئەگەر میراتی لە پاش بەجێ نەماو،
یان میرات هەبوو، بەلام لە ژانیا حەجی لە سەر واجب نەبو، ئەو سوننەتە میراتگرە کە ی،
یان بێگانە یە ک حەجی لە جیاتی بکا ﴿عَنْ بَرِيدَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: جَاءَتْ امْرَأَةً إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَتْ:
إِنَّ أُمِّي مَاتَتْ وَلَمْ تَحُجْ أَفَأَحُجُّ عَنْهَا؟ قَالَ: نَعَمْ حُجِّي عَنْهَا﴾ رواه مسلم، ئافەرەتی کە ی:

وَأَرْكَانُ الْحَجِّ أَرْبَعَةٌ: الْإِحْرَامُ مَعَ النَّيَّةِ،

دایکم مربوهو حهجی نه کردوه، نایا حهجی له جیاتی بکه م؟ پیغه مبه ر^ع فرموی: به لن حهجی له جیاتی بکه.

۲- مروئی په ککه وتوو بهو شیوه یه نه گاته حهج: له بهر پیری، یان نه خوځشی په کی به رده وام، نه گهر مەرجه کانی واجبیوونی حهجی له ماتنه جی، واجبه په کی که به کرئ بگری بؤ نه وهی بچن حهجی له جیاتی بکا، هه روه ما نه گهر په کی که ناماده بوو به خوځپایی حهجی بؤ بکا، واجبه نیزنی بدا ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: قَالَتْ امْرَأَةٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ إِنَّ فَرِيضَةَ اللَّهِ عَلَى عِبَادِهِ فِي الْحَجِّ أَذْرَكَتْ أَبِي شَيْخًا كَبِيرًا لَا يَثْبُتُ عَلَى الرَّاحِلَةِ أَفَأَحُجُّ عَنْهُ؟ قَالَ: نَعَمْ﴾ رواه الشيخان، نافره تیک گوتی: واجبی خوی گه وره - حهج - له سهر باوکم واجب بووه، به لام پیریکی وایه خوی پاناگری له سهر وولاغ که بچن بؤ حهج، نایا دروسته حهجی له جیاتی بکه م؟ پیغه مبه ر^ع فرموی: به لن.

﴿ناگاداری﴾: نهو که سهی بؤ خوی حهجی نه کردین، دروست نیه له جیاتی مربوه، یان په ککه وتوو حهج بکا ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: سَمِعَ النَّبِيَّ ﷺ رَجُلًا يَقُولُ: لَيْسَ لَكَ عَنْ شُرْمَةٍ. قَالَ: مَنْ شُرْمَةٌ؟ قَالَ: أَخِي أَوْ قَرِيبِي. قَالَ: حَجَجْتَ عَنْ نَفْسِكَ؟ قَالَ: لَا. قَالَ: حُجَّ عَنْ نَفْسِكَ ثُمَّ حُجَّ عَنْ شُرْمَةٍ﴾ رواه البيهقي، پیغه مبه ر^ع گوتی له پیاویک بوو نه یگوت: (لینک) له جیاتی (شوپرومه). پیغه مبه ر^ع فرموی: (شوپرومه) کی یه؟ گوتی: برایه کی خومه. پیغه مبه ر^ع فرموی: بؤ خوت حهجت کردوه؟ گوتی: نا. پیغه مبه ر^ع فرموی: حهجی خوت بکه، نینجا له جیاتی (شوپرومه) حهج بکه.

﴿بَاسِی پوکنه کانی حهج﴾

(وَأَرْكَانُ الْحَجِّ) پوکنه کانی حهج (أَرْبَعَةٌ) چوار پوکن - به لام به فرموده ی به میتر: پینجن - نه گهر په کیکیان نه بو، حهجی دروست نایی:

۱- ﴿نِیْهرامبه ستن﴾

(الْإِحْرَامُ) پوکنی په که می حهج: چوونه ژیر نیهرامه (مَعَ النَّيَّةِ) له که ل نیه تهینانی نیهرامبه ستن، واته: به دل و زویان بلن: (نیتم ویه حهج بکه م و نیهرام به ست به حهج بؤ خوی گموره).

وه نه گهر له جیاتی که سیکی تر حهجت نه کرد، بلن: (نیتم ویه له جیاتی فلان حهج بکه م و نیهرام به ست به حهج له جیاتی فلان بؤ خوی گموره).

﴿عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: إِمَّا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ﴾ رواه الشيخان، پیغه مبه ر^ع فرموی: هر کرده ویه کی خواپه رستی بئ، به نیازی ناو دل نه بن دانامه زری.

وَالْوُقُوفُ بِعَرَفَةَ، وَالطَّوَافُ بِالْبَيْتِ،

﴿ناگاداری﴾: نحرپامبهستن به حج، واجبه له مانگه کانی چه جدا بئ: که (شوال) و (ذوالقعدة) و ده شهوی (ذی الحجة) یه، ﴿عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَشْهُرُ الْحَجِّ شَوَّالٌ وَذُو الْقَعْدَةِ وَعَشْرُ مِنْ ذِي الْحِجَّةِ﴾ رواه البخاری، واته: جگه له و دوو مانگو ده شهوه، نحرپامبهستن به حج له هیچ کاتیکی تردا دروست نیه.

مهروه ما خق شوردن سوننه ته بق نحرپامبهستن ﴿عَنْ زَيْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ تَجَرَّدَ لِإِهْلَالِهِ وَاغْتَسَلَ﴾ رواه الترمذی، (زید) فرمویه تی: پیغه مبهرم بینو ﷺ خوی پووت کرده وه بق نحرپامبهستن و خوی شور.

نینجا که خوی شور سوننه ته دوو په کعت نویژ بکا به نیه تی (سوننه تی نحرپامبهستن)، نینجا که سه لامی دلوو که وه پئ، نیه تی نحرپامبهستن بیتنو (لَبَّيْكَ) بئی.

﴿ناگاداری﴾: بق مروئی له ش به جه نابهت و بئ ده ستنویژو، نافرته تی به چه یزو نیفاس دروسته: نیه تی نحرپام بیتنو نحرپام بیهستن، مهروه ماش کرداره کانی تری چه ج و عومره -جگه له ته واف- گشتیان به چه یزو جه نابهت و بئ ده ستنویژی یه وه دروستن.

۲- ﴿وَهَسْتَانُ لَهُ عَهْرَهْفَه﴾

(وَالْوُقُوفُ بِعَرَفَةَ) پوکنی دوو می چه ج: وهستانه له عهرفه، (شوینیکه له پوژمه لاتنی مهککه)، کاتی وهستانی عهرفه: له نیوه پوژی پوژی عالفه - (عرفه) - که تویه می (ذی الحجة) یه - ده ست پئنه کا، تا به یانی پوژی جه ژنی قوریان دهرئه که وی، هر به رده وامه، سوننه ته - نه گهر پیوار بی - نویژی نیوه پوژو عهسر له وی به (جمع التقدیم) بکا.

جا بزافه: واجبی وهستان هر نه وندیه له و ماو یه دا کاتیکی که م له خاکی عهرفه دا بئ، به و مرجه ی له ژیر نحرپامدا بئ، جا سوننه ته به رده وام بئی: ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ رواه الترمذی.

نیت پئویست نیه ده ستنویژی مه بئ، یان له شی پاک بئ، یان شه و پوژ به یه که وه له وی بمینیتسه وه، به لام سوننه ته: پوژ ناوا ببئ، نینجا عهرفه به جئ به بئ، پیغه مبهرم ﷺ فرمویه تی: ﴿الْحَجُّ يَوْمَ عَرَفَةَ مَنْ جَاءَ قَبْلَ صَلَاةِ الصُّبْحِ مِنْ لَيْلَةٍ جَمَعَ قَتْمَ حَجَّةٍ﴾ رواه اصحاب السنن، چه ج کردن بریتی یه له وهستانی عهرفه، جا هر که سبت فریای عهرفه بکه وی پیش نویژی به یان له شهوی جه ژن، نه وه چه جی ته واره.

۲- ﴿تَهَافُافُ كَرْدَن﴾

(وَالطَّوَافُ بِالْبَيْتِ) پوکنی سی یه می چه ج: ته واف کردن، واته: سوپانه وه به ده ورده ی مالی خوادا، خوی گه ورده فرمویه تی: ﴿وَلْيَطُوفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ﴾ با ته وافی مالی خوا بکه که نازاد کراوه له مه مو زو دراریک.

بزانه: به م توافه نه گوتړئ: (طَوَافُ الْإِفَاضَةِ)، چونکه له ناوی وه ستانی عه پده توبه تی دی، وه پیښی نه گوتړئ: (طَوَافُ الرُّكْنِ)، چونکه پوکنیکي حه ججه، ټینجا-جگه له م توافه-ته وافیکی تر هیه به ناوی (طَوَافُ الْقُدُومِ)، وه یه کیکی تر هیه به ناوی (طَوَافُ الْوَدَاجِ)، که له مه ووا باسیان نه که ین.

پیوستیه کانی توافه: هر جوره توافیک ه بی، واجب نه و هشت مه رجان هی لیښنه جی:

یه که م: داپوشینی عه وړه به جلیکی پاک وه له نویژدا باسما ن کرد. دووم: ده ستونیژ هی بی و پاک بی: له جه ناب ته و هیزو نیفا س و له ه موو جوره پیسیه ک ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: الطَّوَافُ مِثْلُ الصَّلَاةِ﴾ رواه الترمذي، تواف کردن وه نو یژ وایه.

سی یه م: (بیت) بکه ویته لای چه پی له و کاته ی به دهره دی دا نه سوړپته وه و، نه بی به ره و پیښه وه بپوا.

چوارم: سوړپانه کی له (الْحَجَرُ الْأَسْوَدَ)، واته: له به رده په شه که وه ده ست پی بکا. جا بزانه: ده ست لیږدان و ماچ کردن (الْحَجَرُ الْأَسْوَدَ) واجب نیه، به لکو سوننه ته، جا نه گهر نه گونجا ماچی بکا، با هر له دورره و ناماژ هی بک: به ده ستی راسته، یان چه په.

پینجهم: هفت جار به دهره دی (بیت) دا بسوړپته وه و کتایی له (الْحَجَرُ الْأَسْوَدَ) بی، جا نه گهر له هفت جار زیاتری کرد، زیانی نیه، به لام نه گهر که متر بوو، توافی دروست نیه.

شه شهم: سوړپانه وه ی له دهره وه ی (بیت) بی، واته: نه گهر چوو نه ناو (حِجْرِ إسماعیل) و به لای نه و لادا چوو دهره وه، توافی دروست نیه.

هفته م: هر هفت خوله کی به مه به ستی تواف کردن بی، واته: نه گهر به شوین که سیکه پای کرد، یان له بهر که سیکه پای کرد، نه وه توافی دروست نیه.

هه شتم: تواف کردن له ناو (الْمَسْجِدُ الْحَرَامُ) دا بی.

﴿ناگاداری﴾: له بهر ټیکه لپوونی ثافره ت و پیاو له کاتی توافدا و باشه پیاو و ثافره ت به مه زه بی نیمامی (حنفی) په فتار بکن: که ده ستونیژ پی او و ثافره ت لیک ناشکی، به لام نه بی ده ستونیژ که یان وه مه زه بی (حنفی) بشون، واته: چواریکی سر مه سح بکن.

﴿ناگاداریه کی تر﴾: نه گهر له کاتی (طَوَافُ الْإِفَاضَةِ) ثافره ت تووشی هیز بوو و مه ترسی مه بوو هاوړیکانی به جی به یلن، نه و ثافره ته بقی دروسته به فرموده که یتری نیمامی (شافعی) په فتار بکا، که فرمودیه تی: له ماوه ی هیزدا نه و پوزانه ی ثافره ت خوینی نای، به خاوینی نه ژمیردین، که واته: له و پوزانه ی ثافره ت خوینی نای، بقی دروسته خوی

وَالسَّيِّئُ فِي بَيْنِ الصَّوْفَاءِ وَالْمَرْوَةِ.
وَأَرْكَانُ الْعُمْرَةِ أَرْبَعَةٌ:

بشوری و تهوافه که بکاو بقی به تهوافی بوکن نه ژمیردی، ثم فهرمووده به له گه ل مهزه بی نیام (مالک و نیام (احمد) تیک نه کاته وه (ابن حجر) له (حاشیه الإيضاح) دا باسی کردوه. مهروه ها دروسته: ثافرهت حه یزی خوی به درمان پیش بخا، یان دواى بخا، له بهر تهواف کردن.

۴- ﴿سَعَى سَهْفًا وَمَهْرًا﴾

(وَالسَّعْيُ) بوکنی چواره می حه ج: (سعی) به، واته: هاتوچو کردنه (بَيْنَ الصَّوْفَاءِ وَالْمَرْوَةِ) له نیتوان سهفا و مهروه دا ﴿قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ اسْتَعُوا فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى كَتَبَ عَلَيْكُمْ السَّعْيَ﴾ رواه الدارقطني والبيهقي، پیغه مبه ره فهرمووی: نهی خه لکینه هاتوچوی نیتوان سهفا و مهروه بکن، چونکه خوی گوره له سه نیتوهی واجب کردوه. پیو بیستیه گانی سهفا و مهروه: سن مرجن: یه کم: له سهفاوه دهست به هاتوچو بکا. دووه: حهفت جار هاتوچو بکا، جا پزیشتنی له سهفا تا نه کاته مهروه جاریکه، وه گه پانه وهی له مهروه بقی سهفا جاریکه تره. سن یه: سهفا و مهروه له دواى تهواف کردن بکرتن، جا نه گه له دواى (طَوَافُ الْقُدُومِ) سهفا و مهروهی کردبو، پیی ناوی که له عه پهفه گه پاوه له دواى (طَوَافُ الْإِفَاضَةِ) دووباره ی بکاته وه، به لام نه گه نه یکردبو، نه وه واجبه: که له عه پهفه گه پاوه و (طَوَافُ الْإِفَاضَةِ) ی کرد، سهفا و مهروه بکا، ئینجا بزانه: دهستونیتو لهش پاکی مه رج نیه بقی سهفا و مهروه.

۵- ﴿سَهْرَ تَاشِينَ﴾

بوکنی پیتنجه می حه ج: تاشینی، یان بهرینی هه ندی له مووه گانی سهری خویه تی: به گوژان، یان به مه قهس، جا نه ندازه ی واجب به لای که می سن دانه مووه، به لام تاشین بقی پیاو و برین به مه قهس بقی ثافرهت سوننه ته.

ئینجا بزانه: نه وه له سهرفهرمووده یه کی به میزی نیامی (شافعی) به بوکن داندراوه ﴿عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: لَمَّا رَمَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الْجَمْرَةَ وَخَرَّ لُسْكُهُ نَاولَ الْحَلَّاقِ رَأْسَهُ فَحَلَقَهُ فَأَعْطَاهُ أَبَا طَلْحَةَ فَوَزَعَهُ بَيْنَ النَّاسِ﴾ رواه الشيخان، که پیغه مبه ره شه بیتانی ره جم کردو قوربانى کوشته وه، سهری خوی خسته بهردهستی سهرتاش و سهری تاشی و مووه گانی دانه (أبو طلحة)، نهویش دابهشی کردن به ناو سهحابه کاندایا کو بقی بهر هکات له لایان بن.

﴿بَاسِيَ بُوَكْنَهْ كَانِي عَوْمِرَهْ﴾

(وَأَرْكَانُ الْعُمْرَةِ) بوکنه گانی عومره (أَرْبَعَةٌ) چوار بوکنن، نه گه یه کیکیان نه کا، عومرکه ی دروست نابی:

الإِخْرَامُ، وَالطَّوَافُ، وَالسَّعْيُ، وَالْحَلَقُ أَوْ التَّقْصِيرُ فِي أَحَدِ الْقَوْلَيْنِ.
وَوَاجِبَاتُ الْحَجِّ - غَيْرُ الْأَرْكَانِ - ثَلَاثَةُ أَشْيَاءَ: الْإِخْرَامُ مِنَ الْمِيقَاتِ،

یهکهم: (الْإِخْرَامُ) نحرام بهستنه لهگل نیهتی نحرام، واته: بلن: (نیتم ویه عومره بکهم و نحرام بهست به عومره بؤ خوی گموره). وه نهگر لهجیاتی کهسیکیتر عومرهی نهکرد، بلن: (نیتم ویه لهجیاتی فلان عومره بکهم و نحرام بهست به عومره لهجیاتی فلان بؤ خوی گموره).

دووم: (وَالطَّوَافُ) تواف کردن بهو جورهی باسمان کرد. سئیهم: (وَالسَّعْيُ) هاتوجئی نیوان سهفا و مهریه بهو جورهی باسمان کرد. چوارهم: (وَالْحَلَقُ) سرتاشینه (أَوِ التَّقْصِيرُ) یان برینی مووی سره به مهقس (فی أَحَدِ الْقَوْلَيْنِ) له یهکک له دوو فرمودهکانی نیمامی (شافعی)، فرموده که یتریش نهائی: سرتاشین روکن نیه، بهلکو واجبه.

﴿ثَاغَادَارِی﴾: نحرام بهستن به عومره کاتی دیارکروی نیه، واته: له هر دوانزه مانگهکانی سال له هر پوزیکدا بین، دروسته نیهتی نحرامی عومره بیتنی و عومره بکا. هروهما وهستانی عهرفه روکن نیه له عومره دا، واجبیش نیه، سونته تیش نیه، که وابوو: تنها بهو چور روکنانه عومره تهلو نه بین و پیوستی به هیچیتر نیه.

﴿بَاسِی وَاجِبَه کانی هج﴾

(وَوَاجِبَاتُ الْحَجِّ) واجبه کانی هج (غَيْرُ الْأَرْكَانِ) جگه لهو روکنانهی باسمان کردن (ثَلَاثَةُ أَشْيَاءَ) سئی واجبن - به لام به فرمودهکانی به میتر: پیجن - نهگر یه کیکیانی نهکرد، هجی دروست نه بی، به لام خوینی نهکردنی له سر واجب نه بی:

واجبی یهکهم: (الْإِخْرَامُ مِنَ الْمِيقَاتِ) نحرام بهستن لهو شوینهی که دیارکراوه بؤ نحرام بهستن ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ عَنْهُمَا: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ وَقَفَ لِأَهْلِ الْمَدِينَةِ ذَا الْحُلَيْفَةِ، وَلِأَهْلِ الشَّامِ الْجُحْفَةَ، وَلِأَهْلِ نَجْدِ قَرْنِ الْمَنَازِلِ، وَلِأَهْلِ الْيَمَنِ يَلْمَلَمَ، وَقَالَ: هُنَّ لَهُمْ وَلِكُلِّ آتَى عَلَيْهِنَّ مِنْ غَيْرِهِنَّ مِمَّنْ أَرَادَ الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ، وَمَنْ كَانَ دُونَ ذَلِكَ فَمِنْ حَيْثُ أَلْشَأُ حَتَّى أَهْلِ مَكَّةَ مِنْ مَكَّةَ﴾ رواه الشيخان، پیغه مبه رﷺ شوینی نحرام بهستن دیاری کرد: بؤ دانیشتوانی مه دینه (ذال الحلیفه)، واته: (بیری علی) دیاری کرد، وه بؤ دانیشتوانی شام (جُحْفَةَ) دیاری کرد، وه بؤ دانیشتوانی نهجد (قرن المنازل) دیاری کرد، وه بؤ دانیشتوانی یه من (يَلْمَلَمَ) دیاری کرد، (له هدیسیکی تردا فرموده تی: بؤ دانیشتوانی پوزهلالت (ذات عرق) دیاری کرد)، وه فرمودی: نهو شویتانه شوینی نحرام بهستن بؤ دانیشتوانی نهو شویتانهی باسمان کردن و بؤ نهو که سانهی بهو پیکایانه دا دین بؤ هجو عومره، وه هر که سیک لهو شویتانهی نحرام مالی نزدیکتر بوو

له (مكة)، نه وه ره له مالى خوى ئيحرام نه به ستن، كه وابوو: دانىشتوانى (مكة) هه ره له ناو (مكة) دا ئيحرام نه به ستن.

ئىنجا بزانه: شويى ئيحرامى (عومره) ش هه ره نه شوينه يه كه بى ئيحرامى هه ج ديارى كراوه، به لام نه گه كه سىك له ناو شارى (مكة) دا بوو و ويستى عومره بكا، واجبه بى ئيحرام به ستنى عومره بچيته دهره وهى سنورى حه رهمى (مكة)، جا له مه دا جياوازى خه لكى (مكة) و بى گانه نيه.

﴿ناگادارى﴾: هه ره كه سىك به سه ر يه كىك له و شوينه دا رابردو مه به ستنى عومره، يان هه جى مه بوو، به لام ئيحرامى له شوينه كه وه نه به ست، نه وه واجبه بگه رپته وه نه شوينه، جا نه گه نه گه رپاوه، خويى له سه ر واجب نه بى، وه كه له مه وى باسى نه كه ين، جا به مه بزمان پوون بۆوه: كه ئيحرام به ستن پوكنه، به لام ئيحرام به ستن له شويى ديار كراودا واجبه.

﴿ره جمى شه يتانه كان﴾

واجبى دووهمى هه ج: (وَرَمَى الْجِمَارِ الثَّلَاثَ) به ردباران كردنى هه ر سىك شه يتانه كانه له پۆزى جه رنى قوربان و دوو پۆزه كهى دواى جه ژندا، خواى گه و ره فهرموويه تى: ﴿لَمَنْ تَعَجَّلَ فِي يَوْمَيْنِ فَلَا إِيْمَ عَلَيْهِ وَمَنْ تَأَخَّرَ فَلَا إِيْمَ عَلَيْهِ﴾ هه ره كه سىك له و دوو پۆزانهى دواى جه ژندا شه يتانه كانى به ردباران كردن و ويستى (منى) به جى به يلى، نه وه دروسته و گوناوى ناگاتى، وه هه ره كه سىك ويستى بى پۆزى سى يه مى دواى جه ژن به يئيه وه، نه مه ش دروسته و گوناوى ناگاتى.

ئىنجا بزانه: به ردباران كردنى شه يتانه كان به م جه ردهى داماتوه: يه كه م: له پۆزى جه رنى قورباندا ته نها شه يتانى گه و ره به ردباران بكا، كه نه كه ويته لاي (مكة) ي پيرۆز، سنورى (منى) ش له وى كوتايى دى.

﴿ناگادارى﴾: كاتى نه وه به ردبارانهى پۆزى جه ژن و كاتى (طَوَافُ الْإِفَاضَةِ) و كاتى سه رتاشين، گشتى له نيوهى شه وى جه ژنه وه ده ست پى نه كا، ئىنجا كه حاجى دووانى له و ستيانه كردن، له زير ئيحرام دهر نه چى و به رگى خوى نه كاته وه به ر، وه هه ره كاميان له و ستيانه پيش نه وى تريان بكرى زيانى نيه ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: مَا سُئِلَ النَّبِيُّ ﷺ يَوْمَئِذٍ عَنْ شَيْءٍ قَدْ مَ وَلَا أَخْرَ؟ إِلَّا قَالَ: إِفْعَلْ وَلَا حَرْجَ﴾ رواه الشيخان، پيغه مبه ر ﷺ له پۆزى جه ژندا له هه ر شتىك: كه پيش خرابو، يان دوا خرابو، پرسياريان لى كردبايه؟ هه ره نه يه رموو: بيه كه و گونا ه نيه.

دووهم: له پۇڭى يەكەم و دووه مى دواى جەئىن واجبە: ھەرسىك شەيتانەكان بە پىز بەردباران بکړين.

سئ يەم: يەكەم جار دەست بە شەيتانى بچوك بكا-كه له لای عەرپه فیه- ئینجا شەيتانى ناوہنجى، ئینجا شەيتانى گەورہ.

چوارهم: ھەر شەيتانىك ھەفت بەردى لىډرى، يەكە يەكە، جا ئەگەر ھەر ھەفتى بە كۆمەل لىدان، ئەو ھەر بە يەك جار ئەژمىردى.

پينجەم: بەردەكان بکەونە ناو ھەوزەكە، بەلام مانەويان مەرج نيە، واتە: ئەگەر بەردەكەى لىداو كەوتە خوارەوہ، ئەو دروستە.

﴿ئالگادار يەك تىر﴾: كاتى بەردبارانكردنى ھەرسىك شەيتانەكان لە نيوہ پۇڭى پۇڭەكانى دواى جەئىنەوہ دەست پىئەكاو تا پۇڭىناو ابوونى پۇڭى سئ يەمى دواى جەئىن ھەر بەردەوامە، واتە: دروستە بەردبارانى پۇڭى جەئىن و پۇڭەكانى دواى جەئىن دواى بۆ پۇڭى دووہ مى، يان سئ يەمى دواى جەئىن.

ئینجا بزانە: بە لەبىركردنى لىدانى بەردىك: مستە گەنمىك واجبە، بە دوو بەرد: دوو مست، بە سئ بەرد، يان زياتر: (فِدْيَةُ) تەواو واجب دەبى.

ديسان بزانە: ھەر كەسىك لە ماوہ يەدا نەخۇش بوو، بە جۆرىكى وەھا: نەيئەتوانى بە پىوہ نوڤ بكاو تا كۆتايى پۇڭى سئ يەمى دواى جەئىن چاوەروانى چاكبوونەوہى نەئەكرا، يان ئەوئەندە پەككەوتوو بوو: بە پىوہ خۆى پانەئەگرت، ئەوانە بۆيان دروستە وەكىلىك بگرن كە شەيتانەكانيان لەجياتى بەردباران بكا، بەلام ئەبى وەكىلەكە بەردبارانى شەيتانەكان بۆ خۆى تەواو بكا، ئینجا لەجياتى نەخۇشەكەش بەردباران بكا.

ھەروەھا بزانە: ئىمامى (أَلْحَرَمَيْنِ) و ئىمامى (أَلرَّافِعِي) ھەرموويانە: دروستە پىش نيوہ پۇڭى شەيتانەكان بەردباران بکړين. كەوابوو: نەخۇش و پەككەوتوو ئەتوانن سود لەم ھەرموودەيە وەربگرن.

واجبى سئ يەمى ھەج: (وَالْحَلَقُ) سەرتاشينە، بەلام گوتمان: "بە ھەرموودەى بەھىزتر- ئەمەيان پوكنى ھەج و عومرەيە.

واجبى چوارهمى ھەج: شەو مانەويە لە (مُزْدَلِفَةَ)، كە لە عەرپە فە گەپايەوہ، واتە: لە دواى نيوہ شەو جەئىن تا بەيانى ماوہى ھەيە، واجبەكەش بە ماوہ يەكەم پىك دى، سوننەتە- ئەگەر پىبوار بى- نوڤى مەغرىبو عىشا لەوئى بە (جَمْعُ التَّأْخِيرِ) بكا، ھەروەھا سوننەتە بەردەكانى پەجمى شەيتان لەوئى ھەلبگريئەوہ بۆ ھەرسىك پۇڭەكان.

واجبى پينجەمى ھەج: شەو مانەويە لە (مِنًى)، واتە: شەوى يەكەم و دووہ مى دواى جەئىن واجبە لە (مِنًى) بىننيتەوہو بە پۇڭىش شەيتانەكان بەردباران بكا وەكو

وَسُنُّنُ الْحَجِّ سَبْعٌ: الْإِفْرَادُ وَهُوَ تَقْدِيمُ الْحَجِّ عَلَى الْعُمْرَةِ، وَالتَّلْبِيَةُ، وَطَوَافُ الْقُدُومِ،

گوتمان، اینجا که پڑی دووه می دوی جه زن شهیتانه کانی به رباران کردن، بوی دروسته (منی) به جنی بهیلتو بجیتته وه (مکه)، به لام نه گهر تا پوزئاوا بون نه پویشته، واجبه شهوی سنی به میش هر له (منی) بمینیتته وه پڑی سنی به میش شهیتانه کان به رباران بکا.

﴿بای سوننه ته کانی حه ج﴾

(وَسُنُّنُ الْحَجِّ) سوننه ته کانی حه ج (سَبْعٌ) حه فتن: (الْإِفْرَادُ) یه که م: نیفراده (وَهُوَ) مانای نیفراد نه مه یه: (تَقْدِيمُ الْحَجِّ عَلَى الْعُمْرَةِ) حه ج له پیش عومره دا بکا، واته: به ته نها نیه تی حه ج بینتی و پوکنو واجبه کانی حه ج ته و او بکا - وه کو گوتمان - اینجا بجیتته دهر وهی سنوری حه رهم، له وی نیحرام به عومره بیه ستنو عومره ش بکا، جا نه مه یان شیوهی یه که می حه ج کردنه و له شیوهی دووه و سنی به خیرتره.

شیوهی دووه: پیی ده گوتری: (قِرَانُ)، واته: نیحرام به حه ج و عومره بیه ستنی به یه که وه، جا ته نها واجب و پوکنه کانی حه ج بکا، نه وه حه ج و عومره - ویکرا - بقی نه نو سرتین.

شیوهی سنی به م: پیی ده گوتری: (تَمَتُّعٌ)، واته: نیحرام به عومره بیه ستنو عومره بکا، اینجا هر له (مکه) - له دوی ته و او بونی عومره - نیحرام به حه ج بیه ستنو حه ج بکا.

﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ: مَنْ أَرَادَ أَنْ يَهْلَ بِحَجٍّ وَعُمْرَةٍ فَلْيَفْعَلْ، وَمَنْ أَرَادَ أَنْ يَهْلَ بِحَجٍّ فَلْيَهْلْ، وَمَنْ أَرَادَ أَنْ يَهْلَ بِعُمْرَةٍ فَلْيَهْلْ، وَأَهْلُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِالْحَجِّ﴾ رواه الشيخان، پیغه مبرر ﷺ له حه جی مالئاوایی دا فرموی: هر که سیک نه یه وی نیحرام به حه ج و عومره - ویکرا - بیه ستنی با و بکا، وه هر که سیک نه یه وی نیحرام - ته نها - به حه ج بیه ستنی با و بکا، هر که سیک نه یه وی نیحرام - ته نها - به عومره بیه ستنی با و بکا، پیغه مبرر ﷺ نیحرامی خوی - ته نها - به حه ج به ست.

﴿لَا كَادَارِي﴾: له شیوهی (قِرَانُ وَ تَمَتُّعٌ) دا حاجی خوی نی ته که ویتته سر، به و مرجهی - بقی نیحرامی حه ج - نه که پیتته وه بقی شوی نیحرام به ستنو مالیشی هه شتا کیلومتر له سنوری حه رهم دورتر بین.

(وَالْتَّلْبِيَةُ) سوننه تی دووه: گوتنی (لَبَّيْكَ يَه)، به رده و ام تا له ژیر نیحرامدایه، واته: بلتی: ﴿لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ، إِنَّ الْحَمْدَ وَالنِّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكَ، لَا شَرِيكَ لَكَ﴾ رواه الشيخان.

(وَطَوَافُ الْقُدُومِ) سوننه تی سنی به م: (طَوَافُ الْقُدُومِ)، واته: هر که گیشته (مکه) ی پیرز، که لوپه لی خوی دابه زینتی، نه گهر برسی بو و نان بخوا، نه گهر کاتی نویژ بو و نویژ بکا، اینجا یه کسر ده ست به ته و اف بکا، نه م ته و افه سه لام کردنه له مالی خوا، وه مرجه کانی وه ک (طَوَافُ الْإِفَاضَةِ) یه: که با سمان کردن.

وَالْمَيْتُ بِمُزْدَلِفَةَ، وَرَكَعَتَا الطَّوَافِ، وَالْمَيْتُ بِمَنْى، وَطَوَافُ الْوُدَاعِ.
وَيَتَجَرَّدُ الرَّجُلُ عِنْدَ الْإِحْرَامِ عَنِ الْمَخِيطِ، وَيَلْبَسُ إِزَارًا وَرِدَاءً أَيْضَيْنِ.

(وَالْمَيْتُ بِمُزْدَلِفَةَ) چوارهم: شو مانه ویه له (مزدلفة)، به لام به فرموده‌ی پاستر: نه مه واجبه، نه گهر نه یکا خوینی له سهر واجب ده‌بی، ههروهك باسمان كرد.
(وَرَكَعَتَا الطَّوَافِ) سوننه تی پینجهم: دوو په كعت نویژه به نیه تی (سوننه تی ته واف) له دواى ته واو كړدى هر ته واف كړدنك، خواى گه وړه فرموده تی: ﴿وَأَتَّخِذُوا مِنْ مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى﴾ له لای مه قامی نبیراهیم ﷺ نویژ بكن.

(وَالْمَيْتُ بِمَنْى) شمه شهم: شو مانه ویه له (منى)، به لام به فرموده‌ی پاستر: نه مه واجبه، نه گهر نه یكا خوینی له سهر واجب ده‌بی، ههروهك باسمان كرد.
(وَطَوَافُ الْوُدَاعِ) حه فتم: (طَوَافُ الْوُدَاعِ) ه، واته: ته وافی مائثا وایی، به لام به فرموده‌ی پاستر: نه ته وافه واجبه، نه گهر نه یكا خوینی له سهر واجب ده‌بی ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: قَالَ أَمْرُ النَّاسِ أَنْ يَكُونَ آخِرُ عَهْدِهِمْ بِالْبَيْتِ إِلَّا أَنَّهُ خُفِّفَ عَنِ الْمَرْأَةِ الْحَائِضِ﴾ رواه الشيخان، پیغه مبه رﷺ فرمانی داو ته خه لك: كه كوتایی په یمانیان به مالی خوا بینن- واته: كه له (مكة) دهر نه چن ته واف بكن- به لام نه و ثافره تی كه له حه یزدايه نیزن دراوه به بی ته واف كړدن (مكة) به جی بهیلى. جا نه گهر له دواى نه و ته وافه زقر مایه وه، نه بی دووباره‌ی بكاته وه.

﴿به رگی نیحرام﴾

(وَيَتَجَرَّدُ الرَّجُلُ) واجبه پیاو خوی پروت بكاته وه و جله كانی خوی دابنی (عِنْدَ الْإِحْرَامِ) هر له و كاته وه كه نیه تی نیحرام دینن (عَنِ الْمَخِيطِ) له هر جلیكى دوروابی، یان چنرابی و دهوره له لاشه‌ی بدا، واته: نابن بیکاته بهر (وَيَلْبَسُ) دبه بهر خوی نه كا (إِزَارًا) په شته مالتك له ناوك بهر و خوار (وَرِدَاءً) وه په شته مالتكى تریش بى سهر پشت و شانه كانی (أَيْضَيْنِ) سوننه ته ههروو په شته ماله كان سپی بن، به لام ثافره تی هر به جله كانی خوی وه نیحرام نه به ستن.

﴿پاشكو﴾: سوننه ته ناوی (زمزم) بخواته وه ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: شَرِبَ الْبُيُوتِيُّ مِنْ زَمْزَمٍ مِنْ دَلْوٍ مِنْهَا وَهُوَ قَائِمٌ﴾ رواه مسلم، پیغه مبه رﷺ به پتوه به دلچه یه ك ناوی زه مزه می خواره دوه. ههروه ما سوننه ته بى هه مو كه سیک- حاجی بی، یان هر ریډولر بن- ناوی (زمزم) له گه ل خویا بینتته وه بى ولاتى خوی ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: كَانَ الْبُيُوتِيُّ يَحْمِلُهُ﴾ رواه الترمذي، پیغه مبه رﷺ ناوی زه مزه می نه میتا له گه ل خویا بى (مدینه).

(فَصَلِّ) وَيَحْرُمُ عَلَى الْمُحْرَمِ عَشْرَةُ أَشْيَاءَ: لُبْسُ الْمَخِيطِ، وَتَقْطِيعُ الرَّأْسِ مِنَ الرَّجُلِ، وَالْوَجْهَ وَالْكَفَّيْنِ مِنَ الْمَرْأَةِ، وَتَرْجِيلُ الشَّعْرِ بِالذَّهْنِ،

﴿فصل: له باسی نه و شتانهی حه پامن له کاتی نیحرامدا﴾

(وَيَحْرُمُ) حه پامه (عَلَى الْمُحْرَمِ) له سر نه و که سهی له ژیر نیحرامدایه (عَشْرَةُ أَشْيَاءَ) ده شت: یه که م: (لُبْسُ الْمَخِيطِ) حه پامه له سر پیاو کردنه بهری جلیک که دوروابی، یان چنرا بینو به خوی دهره له نه دامه کانی پیاو بدا، یان گریی بدا، جا بق هه موو نه دامه کانی نه وه حه پامه ﴿عَنْ ابْنِ عُمرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: قَالَ سَأَلَ النَّبِيَّ ﷺ: مَا يَلْبَسُ الْمُحْرَمُ مِنَ الثِّيَابِ؟ قَالَ: لَا يَلْبَسُ الْقُمُصَ وَلَا الْعَمَائِمَ وَلَا السَّرَاوِيلَ وَلَا الْبُرَاسَ وَلَا الْخُفَّافَ﴾ رواه الشيخان، دهر باره ی نه و پیاوه ی له ژیر نیحرامه، پیغه مبه ر ﷺ پرسایری لی کرا؟ له وه لامدا فهرمووی: نابئ هیج جوره کراسیک ده بهر بکا، نابئ میزه ر بنیته سهری، نابئ هیج جوره دهر پی یه ک بکاته بهری، نابئ هیج جوره که وایه ک بکاته بهری، نابئ هیج جوره گزده وی یه ک بکاته پیی.

﴿ناگاداری﴾: بزانه: دروسته ته که بند له پشتی بیهستی و جانتا بکاته شانی، یان به شتیکی وه کو دؤخین په شته ماله که ی خواره وه قایم بکا، هه روه ها لیچ که کانی په شته ماله که ی سه روه وه ش بخته ناو ته که بنده که، یان دؤخینه که.

هه روه ها بزانه: نه و جوره که وشه ی پیاو نه ی کاته پیی، واجبه: سه روه په نجه کانی و پاشنه ی پیی به دهر وه بین، نه گه ر نا: فیدی ی نه که ویته سر.

هه روه ها بزانه: نه و شتانه ی پابر دوو هه مووی له سر پیاو حه پامن نه که له سر نافرته. دووهم: (وَتَقْطِيعُ الرَّأْسِ) داپوشینی سر حه پامه (مِنَ الرَّجُلِ) بق پیاو ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ فِي الْمُحْرَمِ الَّذِي مَاتَ: كَفَنُوهُ فِي ثَوْبَيْهِ وَلَا تُمَسُّوهُ بِطَيِّبٍ وَلَا تُخَمِّرُوا رَأْسَهُ فَإِنَّهُ يُعَيِّتُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مُلَبِّيًا﴾ رواه الشيخان، پیغه مبه ر ﷺ دهر باره ی نه و پیاوه ی له ژیر نیحرامدا مردبو، فهرمووی: هه ر له ناو په شته ماله کانی خوی دا کفنی بکه نو بونی خوشی لی مه دن و سه ری دامه پوژن، چونکه پوژی قیامت هه ر به شیوه ی نیحرامه وه زیندوو نه کریته وه.

سویهم: (وَالْوَجْهَ وَالْكَفَّيْنِ مِنَ الْمَرْأَةِ) داپوشینی پووخسارو له په دهستی نافرته له کاتی نیحرامدا حه پامه ﴿عَنْ ابْنِ عُمرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: نَهَى النَّبِيُّ ﷺ النِّسَاءَ فِي إِحْرَامِهِنَّ: عَنِ الْقَفَّازَيْنِ وَالنَّقَابِ﴾ رواه اصحاب السنن، پیغه مبه ر ﷺ قه ده غه ی کربوه له نافرته تان:

له کاتی نیحرامدا دهسته وانه بکه نه دهستیان و هووی خویان داپوژن.

چوارهم: (وَتَرْجِيلُ الشَّعْرِ) شانه کردنی مووی سه رو پووخساره (بِالذَّهْنِ) به هه ر جوره پوینکی هه بین، بق پیاو و نافرته ﴿قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: الْحَاجُّ الشَّعْثُ الثَّقِلُ﴾ رواه الترمذي

وَحَلَقَهُ، وَتَقْلِيمُ الْأَظْفَارِ، وَالطَّيْبُ، وَقَتْلُ الصَّيْدِ،

وابن ماجه، پیغه مبرک علیه السلام فہرموی: حاجی له کاتی نیحرامدا مو قرژو توژاوی و چلکنه. واته: به چه ورکردنی مو نه و شیوه به لا نه چن، به لام نه گره له سهر و پوو خسار به و لاوه هر نه ندامتی تری چه ور بکا، یان به بی پون مووه کانی شانہ بکا، نه وه (فدیة) ی ناکه ویتہ سهر، نه گره مووه کان هه لئه که نن.

پینجهم: (وَحَلَقَهُ) هه پامه بق پیاو و ئافرهت: تاشینی موو، یان سوتاندنی، یان هه لئه کاندنی، خوی گه وره ده فہرموی: ﴿وَلَا تَحْلُقُوا رُؤُوسَكُمْ﴾ له کاتی نیحرامدا سهری خوتان مه تاشن.

شه شهم: (وَتَقْلِيمُ الْأَظْفَارِ) هه پامه بق پیاو و ئافرهت: نینۆک کردن، چونکه نه مهش وه کو موو تاشین جوانی تی دایه.

جا بزافه: به لابرندی یه ک موو، یان یه ک نینۆک: مسته گه نمیک (فدیة) ی نه که ویتہ سهر، هه روه ما به لابرندی دوو موو، یان دوو نینۆک: دوو مستی نه که ونه سهر، به لام نه گره سی موو، یان سی نینۆک، یان زیاتری لابر: نه وه (فدیة) ی گه وره ی نه که ویتہ سهر: که باسی نه که ی.

حه فتهم: (وَالطَّيْبُ) هه پامه بق پیاو و ئافرهت: خویان بۆخوش بکه له ماوی نیحرامدا ﴿عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: وَلَا تَلْبَسُوا مِنَ الثِّيَابِ مَا مَسَّهُ زَعْفَرَانٌ أَوْ وَرْسٌ﴾ رواه الشيخان، پیغه مبرک علیه السلام فہرموی: نه و جوره جلانه مه که نه بهر: که زه عفهرانی پیوه بی، یان وهرسی لئدرا بی: که بۆنی خۆشه.

هه شتهم: (وَقَتْلُ الصَّيْدِ) هه پامه له سهر پیاو و ئافرهت له ماوه ی نیحرامدا: پاوکردنی بالنده و ئازهل کیوی - چۆله واری که گزشتی بخورئ، خوی گه وره فہرموی ته: ﴿حُرْمٌ عَلَيْكُمْ صَيْدُ الْبَرِّ مَا دُمْتُمْ حُرْمًا﴾ هه پام کراوه له ئیوه: پاوکردنی نیچیری چۆله واری له و ماوه ی له ژیر نیحرامدان.

که و بوو: بالنده و ئازهل خومالی: وه مریشکو بزنو مه پ، هه پام نیه بی کوژیته وه، هه روه ما کوشتنی مارو دوپشکو مشکو قه له به لئه کو کولاره و سه گی هار خیره له هه موو شوینو کاتی کدا.

﴿ناگا داریه کی زور گرنگ﴾: ههر که سیک که نه چیته هه ج، له ماله وه گیانه بهر نیکی پاوکرلوی هه بی: وه کو قه تن، یان که و، یان ئاسک، یان ههر شتیکی تر، نه بی بیفرۆشن، یان بیداته که سیک تر، یان بهرهلای بکا، هه رچه ند که بیش بو بی، چونکه له کاتی نیحرامبه ستنو به و لاوه نه گره هیچی لی بی، وای له سهر نه ژمیردی که به خوی کوشتویه تی و تۆله ی نه که ویتہ سهر.

وَعَقْدُ النِّكَاحِ، وَالْوَطْءُ، وَالْمُبَاشَرَةُ بِشَهْوَةٍ. وَفِي جَمِيعِ ذَلِكَ الْفِدْيَةُ إِلَّا عَقْدَ النِّكَاحِ فَإِنَّهُ لَا يَنْقُضُ، وَلَا يَفْسِدُهُ إِلَّا الْوَطْءُ فِي الْفَرْجِ، وَلَا يَخْرُجُ مِنْهُ بِالْفَسَادِ، وَمَنْ فَاتَهُ الْوُقُوفُ بِعَرَفَةَ تَحَلَّلَ بِعَمَلِ عُمْرَةٍ،

نویسند: (وَعَقْدُ النِّكَاحِ) حرّامه له ماوهی نیحرامدا ماره بریننی ژن ﴿عَنْ أَبَانَ﴾: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: لَا يَنْكِحُ الْمُحْرِمُ وَلَا يُنْكَحُ وَلَا يَخْطُبُ﴾ رواه مسلم، پیغمبر ﷺ فرمودی: دروست نیه له ماوهی نیحرامدا ژن له خوی ماره بکا، یان له که سیکی تری ماره بکا، یان داخوای بکا.

دهیه: (وَالْوَطْءُ) حرّامه جیماع کردن (وَالْمُبَاشَرَةُ) ههروه ما حرّامه دهستبازی کردن له که ل نافرته، یان له شی خوی (بِشَهْوَةٍ) به شیوهیه کی وا: که ده ماری ههلبستی، خوی که وده فرمودیه تی: ﴿فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ﴾ نابی له هه جدا جیماع و دهستبازی بکری و نابی قسهی ناشیرن و نارنکو مملانه بکری.

(وَفِي جَمِيعِ ذَلِكَ) له و هه مو شتانه کی که حرّام و باسما ن کردن (الْفِدْيَةُ) واجبه (فدية) بدا نه گه ره یه کیکیانی کرد (إِلَّا عَقْدَ النِّكَاحِ) تهنا به ماره بریننی نافرته (فدية) واجبه نابی؟ (فَإِنَّهُ) چونکه نه و ماره برینه (لَا يَنْقُضُ) هه دانامه زنی، واته: ماره برینه که نابی و نافرته ته که هه لال نابی.

(وَلَا يَفْسِدُهُ) له و هه مو شتانه هیچیان هه ج و عومره به تال ناکن (إِلَّا الْوَطْءُ فِي الْفَرْجِ) تهنا جیماع کردن هه ج و عومره به تال نه کاته وه، به و هه رجی بزائن: جیماع حرّامه و به خوسی خویان بی و به قه سدی بی، نینجا به م جیماع کردنه هه جی پیاو و نافرته به تال نه بیته وه، به لام (فدية) جیماعه که هه ره له سه ره پیاوه که یه.

(وَلَا يَخْرُجُ مِنْهُ) دروست نیه له ژیر نیحرام ده رجی (بِالْفَسَادِ) له بهر نه وهی هه ج، یان عومره ی به تال بووه، به لکو نه بی هه ره ته وایان بکاو سالیکی تریش قه زایان بکاته وه ﴿سُئِلَ عُمَرُ وَعَلِيٌّ وَأَبُو هُرَيْرَةَ﴾: عَنْ رَجُلٍ أَصَابَ أَهْلَهُ وَهُوَ مُحْرِمٌ بِالْحَجِّ؟ فَقَالُوا: يَنْفِذَانِ لَوَجْهِهِمَا حَتَّى يُتِمَّا حَجَّهُمَا ثُمَّ عَلَيْهِمَا حَجٌّ قَابِلٌ وَالْهَذِي﴾ رواه الإمام مالك، پرسیار له نیمامی (عمر و نیمامی علی و) (أبو هریره) کرا: نه گه ره پیاو نیک جیماع له که ل نافرته ته که ی خوی بکا له ماوهی نیحرامدا؟ له وه لامدا فرمودیان: نه بی هه جیه که یان ته و او بکن، سالیکی تریش نه و هه جیه قه زایان بکاته وه و فیدیهش بدهن.

﴿لَهُ دَسْتِجَوْنِي عَهْدًا﴾

(وَمَنْ فَاتَهُ الْوُقُوفُ بِعَرَفَةَ) هه ره که سیکی فریای و دهستانی عهده نه که و ته و له دهستی چو (تَحَلَّلَ) واجبه خوی له ژیر نیحرامی هه ج دهر بیا (بِعَمَلِ عُمْرَةٍ) به کردنی یوکنه کانی

وَعَلَيْهِ الْقَضَاءُ وَالْهَدْيُ، وَمَنْ تَرَكَ رُكْنًا لَمْ يَحِلَّ مِنْ إِحْرَامِهِ حَتَّى يَأْتِيَ بِهِ، وَمَنْ تَرَكَ وَاجِبًا لَزِمَهُ الدَّمُ، وَمَنْ تَرَكَ سُنَّةً لَمْ يَلْزَمُهُ بِتَرْكِهَا شَيْءٌ.

عومره، (واته: تہواف نہ کاو سہ فاو مہ پوہ نہ کاو سہ ری نہ تاشی، نیہ تی دہرچوونیش لہ نیحرام لہ گہ ل نہو سییانہ نہ مینن)، نیتر نایہ وی شہیتان پہ جم بکاو لہ (منی) بمینیتہوہ، بہ لام (وَعَلَيْهِ الْقَضَاءُ) واجبہ نہو حہ جہ قہزا بکاتہوہ، جا حہ جہ کہ واجب بن، یان سوننہت بن (وَالْهَدْيُ) مہ روہ ما واجبہ (فَدْيَةُ) ش بدا لہ سالتیکی تردا کہ چو حہ جہ کہ ی قہزا بکاتہوہ: ﴿جَاءَ هَبَّارُ بْنُ الْأَسْوَدِ إِلَى عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فَقَالَ: أَخْطَأْتُ الْعِدَّةَ: كُنَّا نُرَى أَنْ هَذَا الْيَوْمَ يَوْمُ عَرَفَةَ؟ فَقَالَ عُمَرُ: طُفْ أَلْتَ وَمَنْ مَعَكَ وَالْحَرُّوا ثُمَّ أَخْلَقُوا وَارْجِعُوا فَإِذَا كَانَ قَابِلٌ فَحُجُّوا وَأَهْدُوا فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامَ ثَلَاثَةٍ فِي الْحَجِّ وَسَبْعَةٍ إِذَا رَجَعَ﴾ رواہ الإمام مالک، (مبار) بہ نیمامی (عمری) گوت: نیتہ بہ مہ لہ دا چوین: وامانزانی نیمرق عہرہ فیہ، کہ چی نیمرق جہ ژنہ؟ نیمامی عومر فہ رموی: برقن تہواف بکہن و سہرتان بتاشن و بگہرپنہوہ، نینجا سالتیکی تر حہ جہ کہ تان قہزا بکہنہوہ نہ گہر دہستان کہوت ناژہ لیک لہ (فَدْيَةُ) سہریچن، جا نہ گہر نہبو، سن پقدان لہ حہ ج بہ پقدو و بنو حہفت پقدی تریش کہ گہرپانہوہ بہ پقدو و بن.

﴿ثَاغِيَّادَارِي﴾: مہر کہ سیک نیحرامی بہست، بہ لام قہدہ غہیان کرد، یان پیکہیان لیگرت کہ حہ ج، یان عومرہ بکا، نہوہ بقی دروستہ نیحرامی خوی مہلبوہ شینیتہوہ بہم جقرہ: مہر لہو شویتہی قہدہ غہ کراوہ، نیہ تی درچوون لہ نیحرام دینن و مہر بہو نیہ تہش مہرک، یان بزنیک سہر نہ بری، نینجا سہری خوی نہ تاشی، جا نہ گہر مہری دہست نہ کہوت، بہ نہندازہی نرخ مہرہ کہ گہنم، یان جق بق مہ ژارانی نہو شویتہ نہ کہری، نہ گہر نہ بیو، نہو کاتہ بہ نہندازہی مستہکانی دانہ ویلہ کہ بہ پقدو و بن، جا نہ گہر حہ جہ کہی سوننہت بوو، واجب نیہ قہزای بکاتہوہ.

﴿بَاسِی جِیَاوَاژِی پوکنو و واجب﴾

(وَمَنْ تَرَكَ رُكْنًا) مہر کہ سیک پوکنیک نہ کا لہ پوکنہکانی عومرہ، یان لہ پوکنہکانی حہ ج، جگہ لہ وہستانی عہرہ فہ (لَمْ يَحِلَّ مِنْ إِحْرَامِهِ) نہوہ لہ ژیتر نیحرام دہرناچیو حہ ج و عومرہی تہواو نابن (حَتَّى يَأْتِيَ بِهِ) تا نہو پوکنہ نہ کا.

(وَمَنْ تَرَكَ وَاجِبًا) مہر کہ سیک واجبیک لہ واجبہکانی حہ ج، یان عومرہ نہ کا (لَزِمَهُ دَمٌ) خوینن نہ کہ ویتہ سہر، بہ لام حہ ج و عومرہی دروستہ لہ نیحرامدا نامینیتہوہ.

(وَمَنْ تَرَكَ سُنَّةً) مہر کہ سیک سوننہتیک نہ کا لہ سوننہتہکانی حہ ج، یان عومرہ (لَمْ يَلْزَمُهُ بِتَرْكِهَا شَيْءٌ) هیچی نا کہ ویتہ سہر، واتہ: بہ نہ کردنی سوننہت: نہ فیدیہی نہ کہ ویتہ سہر، نہ گوناہبار نہ بن.

(فَصَلِّ) وَالذَّمَّاءُ الْوَاجِبَةُ فِي الْإِحْرَامِ خَمْسَةُ أَشْيَاءَ، أَحَدُهَا: أَلْتَمُّ الْوَاجِبُ بِتَرْكِ نُسُكٍ، وَهُوَ عَلَى التَّرْتِيبِ: شَاةٌ، فَإِنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ عَشْرَةِ أَيَّامٍ ثَلَاثَةٌ فِي الْحَجِّ وَسَبْعَةٌ إِذَا رَجَعَ إِلَى أَهْلِهِ. وَالْقَانِي: أَلْتَمُّ الْوَاجِبِ بِالْحَلْقِ وَالتَّرْفَةِ، وَهُوَ عَلَى التَّخْيِيرِ: شَاةٌ، أَوْ صَوْمُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ،

﴿فَصَلِّ: لَهُ بِاسْمِ خَوَيْنِ وَ (لَدِيَةِ) حَجَّ﴾

(وَالذَّمَّاءُ الْوَاجِبَةُ) نَو خَوَيْنَانَهی واجب نه بن (فِی الْإِحْرَامِ) له ماوهی نیحرامدا (خَمْسَةُ أَشْيَاءَ) پینج جودن:

(أَحَدُهَا) خَوَيْنِ یه که میان: (الذَّمُّ الْوَاجِبُ) نَو خَویننه یه که واجب نه بن (بِتَرْكِ نُسُكٍ) به نه کردنی فه رمان پیکراویک: وه که به ردبارانی شه یقانه کان، مانه وهی شه وی له (مَنَى) وه (مُزْدَلِفَةً)، نیحرامبه ستن له شوینی دیارکراو، (طَوَافُ الْوُدَّاعِ)، له دهه ستچوونی وهه ستانی عه په فه، پیخشختنی عومپه له سهر حج، پیگه وه کردنی حج و عومپه.

(وَهُوَ) نَو خَویننه یه نه یکه ویته سهر به هوی نَو وهه شتانه ی باسمان کردن (عَلَى التَّرْتِيبِ) پیزی بق داندراوه و دیارکراوه به م جوره:

(شَاةٌ) نه بی مه پیک، یان بزنیك بکوزیتته وه گوشته که ی بداته هه ژاره کانی عه په می مه که (فَإِنْ لَمْ يَجِدْ) جا نه گهر مه، یان بزنی ده ست نه کهوت، یان توانای نه بو بیکری (فَصِيَامُ عَشْرَةِ أَيَّامٍ) واجبه ده پوزان به پوزوو بی: (ثَلَاثَةٌ فِي الْحَجِّ) سنی پوزان له وه ده یانه له هه جدا به پوزوو ده بی (وَسَبْعَةٌ إِذَا رَجَعَ إِلَى أَهْلِهِ) هه فته پوزده که ی تریش کاتی گه یشته وه ماله وه، خوی گه وره فه رموویه تی: ﴿فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ فِي الْحَجِّ وَسَبْعَةٌ إِذَا رَجَعْتُمْ تِلْكَ عَشْرَةٌ كَامِلَةٌ﴾ هه ر که سیك مه پی ده ست نه کهوت، نه بی سنی پوزان له هه جدا و هه فته پوزانیش له ماله وه به پوزوو بی، نه وه دهی ته واره.

﴿نَاكَادَارِي﴾: له م خَویننه یه به شی یه که مدا جیاوازی نیه له نیوان که سیك: که به ویستی خوی فه رمان پیکراوه که ی نه کردبی، یان به نه زانی نه یکردبی.

(وَالثَّانِي) خَویننی دوهم: (الذَّمُّ الْوَاجِبُ) نَو خَویننه یه که واجب نه بی (بِالْحَلْقِ) به تاشین، واته: لابرندی سنی موو، یان زیاتر، یان سنی نینوک، یان زیاتر (وَالتَّرْفَةِ) هه روه ما نَو خَویننه واجب نه بن به دلقراوان کردن: به هوی جل ده به رکردن و خق چه ورکردن و سهر داپوشین و خق بونخوشکردن و له ش پیسبون: به هوی ده ستبازی کردن له گه ل له شی خوی، یان له گه ل نافرهت.

(وَهُوَ) خَویننی نَو جوره شتانه ی باسمان کردن (عَلَى التَّخْيِيرِ) به گویره ی دلی خوینده ره که یه، به لام دیارکراوه: (شَاةٌ) نه بی مه پیک، یان بزنیك سهر برپی گوشته که ی بداته هه ژارانی عه په می مه که (أَوْ صَوْمُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ) یان سنی پوزان به پوزوو بی، جا له هه شوینی

أَوِ التَّصَدُّقُ بِثَلَاثَةِ أَصْعٍ عَلَى سِتَّةِ مَسَاكِينَ. وَالثَّلَاثُ: الدَّمُ الْوَاجِبُ بِالْإِخْصَارِ، فَيَتَحَلَّلُ وَيُهْدَى شَاةٌ. وَالرَّابِعُ: الدَّمُ الْوَاجِبُ بِقَتْلِ الصَّيْدِ، وَهُوَ عَلَى التَّخْيِيرِ: إِنْ كَانَ الصَّيْدُ مِمَّا لَهُ مِثْلٌ أَخْرَجَ الْمِثْلَ مِنَ النَّعْمِ،

به پړژوو بین د پوسته (أَوِ التَّصَدُّقُ بِثَلَاثَةِ أَصْعٍ) یان ستر ساع دانه ویله بکاته خیر (عَلَى سِتَّةِ مَسَاكِينَ) بداته شمش گدا، یان شمش هژور له حه پرمه مه ککې پیرژودا، خوی گوره فرموویته: ﴿فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا أَوْ بِهِ أَذًى مِنْ رَأْسِهِ فَفِدْيَةٌ مِنْ صِيَامٍ أَوْ صَدَقَةٍ أَوْ نُسْكَ﴾ هر که سیک نه خوش بو و جلی کرده بهر، یان له بهر ناچارې سهرې تاشی، با (فِدْيَةٌ) بدا بهم جوړه: یان به پړژوو بین، یان خیر بکا، یان مه پسر بیرې.

﴿لَا كَادَارِي﴾: له لابرډنی مو و نینوک جیوازی نیه له نیوان زاناو نه زانو له نیوان نه و که سهری له بیرې بی له ژیر نیچرهمه، یان له بیرې نه بی، واته: نه وانه (فِدْيَةٌ) یان نه که ویته سهر، به لام له جل و بهرگو خو بخوش کردن و خو چه ورکړنو و ده ستبازی کردن، (فِدْيَةٌ) تنها له سهر نه و که سه واجب نه بی: که بزانی حه پامه و به قه سدی واکاو بزانی له ژیر نیچرهمه، که واته: نه گهر که سیک له بیرې بچن، یان نه زانی حه پامه، یان به هله نه وانه ی کرد، نه وه (فِدْيَةٌ) ی ناکه ویته سهر.

(وَالثَّلَاثُ) خوینی سهریم: (الدَّمُ الْوَاجِبُ) نه و خوینه یه که واجب نه بی (بِالْإِخْصَارِ) به قه ده غه کردن له تهلوکړدنې هج، یان عومره (فَيَتَحَلَّلُ) نه و قه ده غه کړلو نیچرهمی خو ی هله نه وه شینیتته وه (وَيُهْدَى شَاةٌ) مه پک، یان بزنی که کاته (فِدْيَةٌ) هر له و شوینه ی که لی قه ده غه کړلو - به نیته ی خوچه لالکړدن - نه یکوژیتته وه نه بداته هژوره کانی نه و شوینه، نیجا - له دوی (فِدْيَةٌ) که - سهری خو ی نه تاشی به نیته ی له نیچرهمه ده رجون.

جا نه گهر مه پ، یان بزنی ده ست نه کهوت، به نه ندازه ی نرخه مه پره که دانه ویله نه کړې نه بداته هژوره کانی نه و شوینه، جا نه گهر ده ستی نه کهوت، یان پاره ی نه بو بیکړې، نه وه له جیاتی هر مستیکی نه و دانه ویله یه پړژیک به پړژوو نه بی له هر شوینیک که خو ی پی ی خوش بی، خوی گوره فرموویته: ﴿فَإِنْ أَخْصَرْتُمْ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ﴾ نه گهر قه ده غه کران له تهلوکړدنې هج، یان عومره، هر (فِدْيَةٌ) کی پک کهوت بیده ن.

(وَالرَّابِعُ) خوینی چوارهم: (الدَّمُ الْوَاجِبُ) نه و خوینه یه که واجب نه بی (بِقَتْلِ الصَّيْدِ) به هوی کوشتنی نیچر، یان برینی دره ختی حه پرمه (مَكَّةَ) ی پیرژودا (وَهُوَ) نه و خوینه ی به و دو شتانه واجب نه بی (عَلَى التَّخْيِيرِ) به گویره ی دلی خوینده ره که یه:

(إِنْ كَانَ الصَّيْدُ) نه گهر نیچیره که (مِمَّا لَهُ مِثْلٌ) له و جوړه بوو: که ویته ی هه بوو له نازه لی خو مالی، نه وه (أَخْرَجَ الْمِثْلَ مِنَ النَّعْمِ) ویته ی نه و نیچیره نه کاته (فِدْيَةٌ) له بزنی

أَوْ قَوْمَهُ وَاشْتَرَى بِقِيَمَتِهِ طَعَاماً وَتَصَدَّقَ بِهِ، أَوْ صَامَ عَنْ كُلِّ مُدٍّ يَوْمًا، وَإِنْ كَانَ الصَّيْدُ مِمَّا لَا مِثْلَ لَهُ أَخْرَجَ بِقِيَمَتِهِ طَعَاماً أَوْ صَامَ عَنْ كُلِّ مُدٍّ يَوْمًا. وَالْخَامِسُ: الدَّمُ الْوَاجِبُ بِالْوُطْءِ وَهُوَ عَلَى التَّرْتِيبِ: بَدَنَةً، فَإِنْ لَمْ يَجِدْهَا فَبَقَرَةً، فَإِنْ لَمْ يَجِدْهَا فَسَبْعَ مِنَ الْغَنَمِ، فَإِنْ لَمْ يَجِدْهَا قَوْمَ الْبَدَنَةِ وَاشْتَرَى بِقِيَمَتِهَا طَعَاماً وَتَصَدَّقَ بِهِ،

مهر و وشتر و گاجوت، واته: له تولهی نه عامه: ووشتریک سهر نه بیهی، له تولهی کهره کتوی و چیلی کتوی: گاجوتیک سهر نه بیهی، له تولهی ناسک، یان کوتر: مه پیک نه کوژیتته وه (أَوْ قَوْمَهُ) یان نه وینه یه له ناژه لی خو مالی نه قرسینن (وَاشْتَرَى بِقِيَمَتِهِ طَعَاماً) به نه ندازه ی نرخ ی نه وینه له دانه وینه نه کپی و (وَتَصَدَّقَ بِهِ) نه و دانه وینه یه نه کاته خیر و دابه شی نه کا به سهر مه ژلرانی هرهمی (مکة) دا (أَوْ صَامَ) یان به پوژوو ده بی (عَنْ كُلِّ مُدٍّ) له جیاتی هر مستیک نه و دانه وینه یه (یَوْمًا) پوژیک.

(وَإِنْ كَانَ الصَّيْدُ) به لام نه گهر نه و نیچیره (مِمَّا لَا مِثْلَ لَهُ) وینه ی نه بو له ناژه لی خو مالی: وه کو مه موو بالنده یه ک، جگه له کوتر (أَخْرَجَ بِقِيَمَتِهِ طَعَاماً) نه وه به نه ندازه ی نرخ ی نه و نیچیره دانه وینه نه داته مه ژلرانی هرهمی مه که (أَوْ صَامَ) یان به پوژوو ده بی (عَنْ كُلِّ مُدٍّ) یَوْمًا) له جیاتی هر مستیک پوژیک، خوی گهره فرموویه تی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْتُلُوا الصَّيْدَ وَأَنْتُمْ حُرْمٌ وَمَنْ قَتَلَهُ مِنْكُمْ مُتَعَمَّداً فَجَزَاءٌ مِثْلُ مَا قَتَلَ مِنَ النَّعَمِ يَحْكُمُ بِهِ ذَوَا عَدْلٍ مِنْكُمْ هَدْيًا بِالْغُلَبَةِ أَوْ كَفَّارَةٌ طَعَامُ مَسَاكِينَ أَوْ عَدْلُ ذَلِكَ صِيَامًا﴾ نه ی خاوه ن باوه ران نیچیر مه کوژن له ماوه ی نیچر امدا، هر که سیک له نیوه نیچیر بکوژی به قه سدی، سزای نه که وینه سهر: نه بی به وینه ی نه و نیچیره ناژه لیکی خو مالی له (فِدْيَةٍ) بدا، له هرهمی (مکة) دا بیکوژیتته وه هر له ویشدا به شی بکا، دوو که سی دابه ره ور وینه ی نه و نیچیره دیاری نه کن، یان به نه ندازه ی نرخ ی نه و ناژه له نه بی دانه وینه ده رخور دی مه ژلرانی بدا له (مکة) دا، یان به ژماره ی مسته کانی نه و دانه وینه یه به پوژوو بی.

(وَالْخَامِسُ) خوی نی پی نه جهم: (الدَّمُ الْوَاجِبُ) نه و خوی نه یه که واجب نه بی (بِالْوُطْءِ) به جیماع کردن (وَهُوَ) نه و خوی نه (عَلَى التَّرْتِيبِ) به م پیزه یه:

(بَدَنَةً) یه که م جار ووشتریک پی نه ج ساله نه کوژیتته وه (فَإِنْ لَمْ يَجِدْهَا) جا نه گهر ووشتری ده ست نه که وت (فَبَقَرَةً) مانگایه کی دوو ساله نه کوژیتته وه (فَإِنْ لَمْ يَجِدْهَا) جا نه گهر مانگای ده ست نه که وت (فَسَبْعٌ مِنَ الْغَنَمِ) هفت مه پ، یان هفت بز نه کوژیتته وه (فَإِنْ لَمْ يَجِدْهَا) جا نه گهر مه پو بزنی ده ست نه که وتن (قَوْمَ الْبَدَنَةِ) ووشتره که نه قرسینن (وَاشْتَرَى بِقِيَمَتِهَا طَعَاماً) به نه ندازه ی نرخ ی ووشتره که دانه وینه نه کپی (وَتَصَدَّقَ بِهِ) نه و گوشت و دانه وینه یه نه کاته خیر به سهر مه ژلرانی هرهمی (مکة) دا

فَإِنْ لَمْ يَجِدْهُ صَامَ عَنْ كُلِّ مَدَّةٍ يَوْمًا، وَلَا يُجْزئُهُ الْهَدْیُ وَلَا الْإِطْعَامُ إِلَّا بِالْحَرَمِ، وَيُجْزئُهُ أَنْ يَصُومَ حَيْثُ شَاءَ، وَلَا يَجُوزُ قَتْلُ صَيْدِ الْحَرَمِ وَلَا قَطْعُ شَجَرِهِ، وَالْمَحِلُّ وَالْمَحْرُمُ فِي ذَلِكَ سَوَاءٌ.

(فَإِنْ لَمْ يَجِدْهُ) جا نه گهر دانه ویله ی دهرست نه که ووت، یان پارهی نه یو (صَامَ عَنْ كُلِّ مَدَّةٍ يَوْمًا) له جیاتی هر مستیک پوژئوژیک به پوژئوو نه بی، به لکه: فتوای نیامی (عمر و نیامی) (علی) به، که باسما ن کرد.

(وَلَا يُجْزئُهُ الْهَدْیُ) نه و نازده لای له (فِدِیة) یو خوینی حه ج نه درئ، یان به دیاری هیناویه بؤ (مکة)، دروست نه به هیچ شوینیکدا بیکوژیتته وه ته نها له حه پهمی (مکة) دا نه بی.

(وَلَا الْإِطْعَامُ) هه روه ها به شکردنی گوشت و دانه ویله ی (فِدِیة) ش له هیچ شوینیکدا دروست نه به (إِلَّا بِالْحَرَمِ) ته نها له حه پهمی (مکة) دا نه بی، واته: گوشته که و دانه ویله که، نه بی بدریتته نه و که دلو هه ژلرانه که له حه پهمی (مکة) دانه، هه رچهند خه لکی (مکة) ش نه بی، که و ابوو: دروست نه به خوی هیچی لی بخولو، نابی بیداته ده وله مه ندان.

﴿ناگاداری﴾: له مه زه بی نیامی (حنفی) دا: ته نها سه رپرینی (فِدِیة) که له (مکة) دا واجبه، به لام به شکردنی گوشته که و دانه ویله که له هه موو شوینیکدا دروسته.

(وَيُجْزئُهُ) دروسته (أَنْ يَصُومَ) به پوژئوو بیی له جیاتی (فِدِیة) ی حه ج (حَيْثُ شَاءَ) له هر شوینیک که به خوی پیی خۆشه.

(وَلَا يَجُوزُ) دروسته نه به (قَتْلُ صَيْدِ الْحَرَمِ) کوشتنی نیچیری حه پهمی (مکة)، هه رچهند له ژیر نیحرامیش نه بی (وَلَا قَطْعُ شَجَرِهِ) هه روه ها دروست نه به رین و هه لکه ندنی دره خت و گیای حه پهمی مه که که (وَالْمَحِلُّ) نه و که سه ی که حه لاله و له ژیر نیحرامدا نه به (وَالْمَحْرَمُ) نه و که سه ی له ژیر نیحرامه (فِي ذَلِكَ) له و قه ده غه کردنه دا (سَوَاءٌ) به کسانن، واته: وه کو به کتری توله یان نه که ویتته سه ر، هه روه ها جیاوازی نه به له نیوان که سیك: که نه زانی حه پهمه، یان له بیری چوبن، یان به هه له بیکا، نه وانه گشتیان (فِدِیة) یان نه که ویتته سه ر.

﴿ناگاداری﴾: خواردنی گوشتی نیچیری (مکة) یو نه و نیچیره ی حاجی له ماوه ی نیحرامدا کوشتویه تی، یان سه ری بریوه - وه کو گوشتی مردار - حه پهمه، هر چهند نیچیره که ش می (مکة) نه بی، به لام نیچیری ده ریا به هه موو شیوه یه که حه لاله ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: أَلَا وَإِلَها مِنْ سَاعَتِي هَذِهِ حَرَامٌ لَا يُخْبَطُ شَوْكُها وَلَا يُغَضَّدُ شَجَرُها وَلَا يُنْفَرُ صَيْدُها﴾ رواء الشیخان، پیغه مبره رﷺ هه رمووی: ناگادار بن: له نیستا به ولوه له (مکة) ی پیرزدا حه پهمه: دره خت و گیای بپریری و نیچیره کانی نازار بدرین و بفریتند رین.

ئینجا بزانه: نه گهر یه که دانه گیای هه لکه نینن: نه بی نرخه که ی بدا، به و مه رجه ی ناده میزاد نه و گیایه ی نه چاند بی، واته: هر به خوی پوایی، به لام له دره ختدا جیاوازی

نیه: ناده میزاد بیچیتنی، یان هر به خوی پواین، نه بی تۆلهی هر بدا، واته: له تۆلهی درهختیکی گه وده مانگایه که نه کوژیتته وده، له تۆلهی درهختیکی بچوک مه پێک نه کوژیتته وده، وه له تۆلهی درهختی زۆر بچوک نرخه که ی نه دا.

﴿پاشکۆ﴾: هر که سێک نیازی حه ج کردنی مه بوو: نه بی تۆبه یه کی به پاستی بکا و مانی خه که بداته وده و گه رده نی خوی به خه که نازاد بکا، نامۆزگاری مالتو مندالی بکا، وه له گه که هاو پێکانی باش بێ و مملانه و پووگرژی یان له گه که نه کا، ئینجا له و ماوه یه کی له (مکه) ی پیرۆزه زۆر عومره بکا، جگه له عومره ی واجب ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: الْعُمْرَةُ إِلَى الْعُمْرَةِ كَفَّارَةٌ لِمَا بَيْنَهُمَا ﴿رواه الشيخان﴾، پێغه مبه ر ﷺ فه رموی: له م عومره یه تا عومره که یتر، نه بیته داپۆشه ری تاوانه کانی نێوانیان. مه روه ها: با زۆر ته واف بکا، جگه له ته وافه کانی حه ج و عومره.

مه روه ها سوننه ته بۆ نه و که سه ی له (مکه) یه، یان له مه دینه یه - ئایا حاجی بێ، یان ته نها پێبوار بێ - کاتی خوی به فیرۆ نه داو خوی خه ریک بکا: به ئیعتیکاف و قورشان خویندن و نوێژکردن له مزگه وتی (الحرام)، واته: له مالی خولو، مه م له مزگه وتی پێغه مبه ر ﷺ: ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: صَلَاةٌ فِي مَسْجِدِي هَذَا أَفْضَلُ مِنْ أَلْفِ صَلَاةٍ فِيمَا سِوَاهُ إِلَّا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ ﴿رواه الشيخان﴾، وزاد ابن ماجه: ﴿وَصَلَاةٌ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ أَفْضَلُ مِنْ مِائَةِ أَلْفِ صَلَاةٍ فِيمَا سِوَاهُ﴾ ﴿وَزَادَ الْبَيْهَقِيُّ﴾: ﴿صَلَاةٌ فِي الْبَيْتِ الْمُقَدَّسِ خَمْسُمِائَةِ صَلَاةٍ﴾ پێغه مبه ر ﷺ فه رموی: یه که نوێژ له مزگه وتی من - له (مدینه) - خیری زۆرتره له هه زار نوێژ له مزگه وته کانیتر، جگه له مزگه وتی (الحرام) - واته: مالی خوا له (مکه) - وه یه که نوێژ له مزگه وتی مالی خوادا - له (مکه) - خیری زۆرتره له سه د هه زار نوێژ له مزگه وته کانیتر، وه یه که نوێژ له مزگه وتی (بَيْتُ الْمُقَدَّسِ) دا - له (فَلَسْطِينَ) - خیری پێنج سه د نوێژی مه یه.

﴿زیاره تی گۆری پێغه مبه ر ﷺ﴾

سوننه ته بۆ مه موو که سێک: - حاجی بێ، یان نا - زیاره تی گۆری پێغه مبه ر ﷺ بکا، به م شیوه یه: یه که م جار دوو ره که هت (تَحِيَّةُ الْمَسْجِدِ) بکا له مزگه وته که ی سه رده می پێغه مبه ر ﷺ، ئینجا به واته لای گۆری پێغه مبه ر ﷺ پشت له قیبله بکا و پوو بکاته سه ری پێغه مبه ر ﷺ و سه لام بکا و بێ: (السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ). ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: مَا مِنْ أَحَدٍ يُسَلِّمُ عَلَيَّ إِلَّا رَدَّ اللَّهُ عَلَيَّ رُوحِي حَتَّى أَرُدَّ عَلَيْهِ السَّلَامَ ﴿رواه ابوداود والبيهقي﴾، پێغه مبه ر ﷺ فه رموی: هر که سێک سه لام لێ بکا، خوای گه وده گوftarم نه داته وه تا وه لامی سه لامه که ی نه ده مه وه.

(كِتَابُ الْبُيُوعِ وَغَيْرِهَا مِنَ الْمُعَامَلَاتِ)

الْبُيُوعُ ثَلَاثَةُ أَشْيَاءَ: بَيْعُ عَيْنٍ مُشَاهَدَةٍ فَجَائِزٌ،

ئَيْنِجَا نَهْخَتِيك بَهْ رَو پاسته نه پواو سه لام له ئيمامى (ابوبكر) نهكا، ئينجا نه ختيكى تر
بَهْ رَو پاسته نه پواو سه لام له ئيمامى (عمس) نهكا، چونكه هه روىوكيان بهم شيوه يه لهو
ئوورده دا نيژراون كه پيغه مبهري عليه السلام تن دا نيژراوه.

ئينجا ديتته وه شوينه كهى خوى و پوو له قيبله نهكاو دهست به دوعا نهكا، به لام
ئاگاداريه: دهست ليدان و ماچكردى تا قو ديوار دروست نيه.

ئينجا بزانه: پيغه مبهري عليه السلام فهرموويه تى: ﴿مَنْ حَجَّ لِلَّهِ فَلَمْ يَرْفُثْ وَلَمْ يَفْسُقْ رَجَعَ كَيَوْمِ
وَلَدَتْهُ أُمُّهُ﴾ رواه الشيخان، هه كه سيك بۆ خوا حج بكاو قسه و كارى بى دينى نهكا، كه
دهكه پيته وه، وه كه نهو پۆژدهى له دايكى بووه له گونا ه پاك نه بيتته وه.

كه وابوو: نهى موسولمان: كه له حج كه پايه وه، تۆبهى خۆت پابگره و شهرم له خوا بكو
مهكه پۆيه سه ر بى دينى و گونا هبارى، وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلَّمَ.

*

*

*

﴿كِتَابُ الْبُيُوعِ: نَهْم پَهْ رَوو كه باسى كرپنو و فروشتن نهكا﴾

(وَغَيْرِهَا مِنَ الْمُعَامَلَاتِ) جگه له كرپنو و فروشتن باسى شتى تريش نهكا: لهو ئالوكرپانهى
له نيوان خه لكدا هه نه. خواى كه وده فهرموويه تى: ﴿وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا﴾ خواى
كه وده كرپنو و فروشتنى هه لال كرده و پيپاي هه پام كرده.

ئينجا بزانه: مه رجه بۆ هه لال بوونى كرپنو و فروشتن: گفتوگويه كه له نيوان كرپارو
فرو شياردا پوو بدا كه بيتته نيشانهى پازى بوونيان ﴿قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: إِمَّا الْبَيْعُ عَنْ
تَرَاضٍ﴾ رواه ابن ماجه وابن حبان، پيغه مبهري عليه السلام فهرمووى: هه كرپنو و فروشتنك هه بى،
نه بى له پووى په زامه نديه وه بى.

به لام كۆمه ئيك له زانا يانى ئايينى نهو فهرمووده يان هه لياردوه كه نه فهرمووى: نهو
گفتوگويه پتويست نيه نهكه ر نيشانه يه كى ترى پازى بوون هه بى، به تاييه تى لهو شتانهى
نرخيان كه مه.

(الْبُيُوعُ) كرپنو و فروشتنه كان (ثَلَاثَةُ أَشْيَاءَ) سى جۆريان هه نه:

يه كه م: (بَيْعُ عَيْنٍ) فروشتنى شتيكه (مُشَاهَدَةٍ) كه له به رجاوى كرپارو فرو شيار بى، يان
له مه و پيش ديتبيان (فَجَائِزٌ) نهو جۆره كرپنو و فروشتنه دروسته، وه كه بلنى:
نهم په رتوو كه م به تو فروشت به يه ك دينار. ئه ويش بلنى: وَالْيَتَمُ كَرَى به دينارنك، يان
بلنى: رازيمه.

وَيَبِّعُ شَيْءٌ مَوْصُوفٌ فِي الذِّمَّةِ فَجَائِزٌ إِذَا وَجِدْتَ الصَّفَّةَ عَلَى مَا وَصِفَ بِهِ،
وَيَبِّعُ عَيْنٌ غَائِبَةٌ لَمْ تُشَاهَدْ فَلَا يَجُوزُ. وَيَصِحُّ بَيْعُ كُلِّ طَاهِرٍ، مُتَّفَعٍ بِهِ، مَمْلُوكٍ،
وَلَا يَصِحُّ بَيْعُ عَيْنٍ نَجِسَةٍ وَلَا مَا لَا مَنَفَعَةَ فِيهِ.

دووم: (وَيَبِّعُ شَيْءٌ) فروشتمنی شتیكه (مَوْصُوفٌ فِي الذِّمَّةِ) كه له بهر چاونه بین، به لام
ناوونیشانی بلی كه چهنده و چونه (فَجَائِزٌ) نه م جوره فروشتمنهش دروسته (إِذَا وَجِدْتَ
الصَّفَّةَ) به و مرجعی شیوه و چهنده چونیتهی بیتجی (عَلَى مَا وَصِفَ بِهِ) به و جوره
باسی کردوه به بین كه م و کوی- نه وه پیئی نه گوتری: (سَلَّمَ)، له مه و دوا باسی نه کهین-
وهك بلی: پینج کیلک گهنمی قهنده هاریم به تو فروشت به پینج دینار. کپاره کهش بلی:
پازیمه، یان لیتیم کپی، نه مهش پاره کهت برؤ بؤم بیتنه.

سئی یهم: (وَيَبِّعُ عَيْنٌ) فروشتمنی شتیكه (غَائِبَةٌ) كه له بهر چاونه بین و (لَمْ تُشَاهَدْ) له پیشدا
کپارو فروشیار نه یان دیتبین (فَلَا يَجُوزُ) نه م فروشتمنه دروست نیه، چونکه فریودانی
تئ دایه ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾ لَهِی رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنْ بَيْعِ الْغَرَرِ ﴿رواه مسلم، پیغه مبه ر ﷺ﴾
قه ده غهی کردوه: هر فروشتمنی فریودانی تئ دا بین.

که و ابوو: پیویسته پاره که و فروشراوه که - له کاتی کپین و فروشتندا، یان له پیشدا
به گویره ی لیوه شانوه - بدیترین و چهنده چونیان بزاندری.

﴿باسی مهرجه کانی پارو فروشراو﴾

یه کهم: پاک بین (وَيَصِحُّ) دروسته (بَيْعُ كُلِّ طَاهِرٍ) فروشتمنی هر شتیکی كه له بنچینه ی
خوی پاک بین. دووم: (مُتَّفَعٍ بِهِ) سودی لیوه ریگری، مهرجه نده سوده کهش له مه و دوا
بین: وهك بیتجوه هیستریك كه تازه بوین. سئی یهم: (مَمْلُوكٍ) مولکی خوی بین. چوارهم:
توانای مه بین بیداته دهست کپاره که. پینجهم: بزانی فروشراوه که چی به.

جا نه گهر نه و مرجانه - له پارو فروشراوه که دا - نه بون، فروشتمنه که دروست نیه. که و ابوو:
(وَلَا يَصِحُّ) دروست نیه (بَيْعُ عَيْنٍ) فروشتمنی شتیك (نَجِسَةٍ) كه له بنچینه ی خوی پیس بین،
چونکه مرجعی یه که می لیته هاتوته جی: وهك سه گو به رازو مردلو قشپلو ریخ و جیقنه و
هر شتیکی پاک نه کرتته وه ﴿عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: عَنْ النَّبِيِّ ﷺ: إِنَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ حَرَمٌ يَبِّعُ
الْخَمْرَ وَالْمَيْتَةَ وَالْخِنْزِيرَ وَالْأَصْنَامَ ﴿رواه الشيخان، خولو پیغه مبه ر ﷺ﴾ هه پامیان کردوه:
فروشتمنی شه پابو مردلو به رازو بت.

(وَلَا مَا) مهروه ما دروست نیه فروشتمنی شتیك (لَا مَنَفَعَةَ فِيهِ) كه سودی نه بین: وهك مارو
دویشك و قالوچه و میشو مه گهن ﴿عَنِ الْمُغِيرَةِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: إِنَّ اللَّهَ كَرِهَ لَكُمْ قِيلَ
وَقَالَ وَكَثْرَةَ السُّؤَالِ وَإِضَاعَةَ أَمْوَالٍ ﴿رواه الشيخان، پیغه مبه ر ﷺ﴾ نه رموی: خوی که و ده

(فصل) وَالرَّبَا فِي الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ

پئی ناخوشه بلین: گوتراو گوتی، پئی ناخوشه زور پرسیاری بی سود بکن، پئی ناخوشه مال به فیرو بدهن.

هروه ها دروست نیه: فروشتنی مالی که سیکی تر، کپینی شتیک بق که سیکی تر، به بی نینز ﴿عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: وَلَا يَبِيعُ إِلَّا فِيمَا تَمْلِكُ﴾ رواه ابوداود والترمدی، پیغه مبرر ﷺ فرمودی: فروشتنی نهوشته دروست نیه که می خوت نیه.

به لام له فرموده ی کونی نیمامی (شافعی) دا دروسته: مالی که سیکی تر بفروشی، یان شتیک بق بکپی، نه گهر پئی پازی بوو ﴿عَنْ عُرْوَةَ الْبَارِقِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ أَغْطَاهُ دِينَارًا يَشْتَرِي بِهِ شَاةً، فَاشْتَرَى بِهِ شَاتَيْنِ، فَبَاعَ أَحَدَهُمَا بِدِينَارٍ، فَأَتَاهُ بِشَاةٍ وَدِينَارٍ، فَدَعَا لَهُ بِالْبَرَكَةِ فِي بَيْعِهِ﴾ رواه الترمذی، پیغه مبرر ﷺ دیناریکی دایه (عروقه البارقی) بق نهوی مه پئی پئی بکپی، نهویش دوو مه پی بهو دیناره کپین، نینجا یه کیکیانی به دیناریک فروشته وهو مه ره کی تریشی له گهل دیناره که بق پیغه مبرر ﷺ هیناوه، پیغه مبرر ﷺ دوعای به ره که تی بق کرد.

هروه ها دروست نیه شتیک بفروشی که توانای نه بی بیداته دهست کپیاره که: وهکو شتیک که لی گوم بوبی، یان زهوت کرابی، به لام نه گهر کپیاره که توانای وهرگرتنه وهی هب، فروشتنه که دروسته.

﴿مهرجه گانی کپیارو فروشیار﴾

نابن هیچیان شیت بن، نابن مندال بن، نابن کپینه که، یان فروشتنه که به زور لی کردن بی، که وابوو: کپینو فروشتن له گهل مندالو شیت دروست نیه، به لام له مهرجه بی نیمامی (حنفی) دا: کپینو فروشتن له گهل مندال دروسته، بهو مهرجه ی سهریه رشتکاره کی نینزی بداو قازانچو زهره ریش بزانی.

﴿فصل: له یاسی (ربا)﴾

پریا نه مه یه: زپ و زیو و پاره و پول، یان خوارده مه نی به یه کتری بگور پرتیه وه به پیچه وانه ی یاسی نیسلام.

جا بزانه: پریا له گونا مه گه وره کانه ﴿عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: أَلْرَّبَا ثَلَاثَةٌ وَسَبْعُونَ أَبَاً أَيْسَرُهَا مِثْلُ أَنْ يَنْكِحَ الرَّجُلُ أُمَّهُ﴾ رواه ابن ماجه والحاكم، پیغه مبرر ﷺ فرمودی: پریا هفتاو سن به شه، له هه موویان که م گونا هتر: وهکو زینا کردنی پیاوه له گهل دایکی خوی.

(وَالرَّبَا) پریا هه پاره (فِي الذَّهَبِ) له زپیدا (وَالْفِضَّةِ) وه له زیویدا، ههروه ها پریا له پاره و پولی نه م سهرده مه شدا هه پاره، چونکه له جیگه ی زپ، یان زیو داندراره.

وَالْمَطْعُومَاتِ، وَلَا يَجُوزُ بَيْعُ الذَّهَبِ بِالذَّهَبِ، وَالْفِضَّةِ كَذَلِكَ إِلَّا مُتَمَالِلًا، نَقْدًا، وَلَا يَبِيعُ مَا ابْتَاعَهُ حَتَّى يَقْبِضَهُ،

(وَالْمُطْمَوَاتِ) ههروهه پييا هه پامه له هه موو جوړيكي خواره مهنې، ئايا بډ ژيانې
 ناده ميزاد بڼ: وهكو دانه ويټله و ناو، يان بډ دهرمان بڼ: وهكو خوځو بيبه رو په شكه و
 شملي و چايه، يان هر ميوه بڼ: وهكو سيو و هه نارو پيوس و كهنگرو، هر شله يه كي
 هه بڼ: وهكو دوشاو و سرکه.

مه بین: وہ کو دُشاور و سرکہ.
 ﴿ناگاداری﴾: تاوانی پیا نہم کہ سانه نہ گریته وہ: ﴿عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: لَقِنَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَكَلَ الرِّبَا وَمُوكَلَّهُ وَكَاتِبَهُ وَشَاهِدِيهِ، وَقَالَ: هُمْ سَوَاءٌ﴾ رواه مسلم، بیقہمبہر ﷺ
 فہرموی: لہ عنہ تی خوا لہو کہ سہی پیا ورنہ گری، لہو کہ سہی پیا نہدا، لہو کہ سہی
 نہینوسن و ژمارہ کہی دیاری نہکا، لہو کہ سہی نہ بیقہ شامیدی پیا، وہ فہرموی:
 گوناہی نہوانہ وہ کو یہ کتری وایہ.

(وَلَا يَجُوزُ) دروست نیه (بَيْعُ الذَّهَبِ بِالذَّهَبِ) زَیْب به زَیْب بفروشی، واته: بگورپریتته وه
 (وَالْفِضَّةُ كَذَلِكَ) هروه ها دروست نیه زیو به زیو بگورپریتته وه، هروه ها دروست نیه: پاره ی
 وولاتیک به پاره ی همان وولات بگورپریتته وه (إِلَّا مُتَمَاثِلًا) مه گره به نه ندازه ی یه کتری بنو
 که مو زیادسیان نه بن، هرچه نده یه کیکیشیان لهوی تر باشتر بین (تَقْدًا) وه نه بی ده سته جئ
 بنو پیش نه وهی هردوو لا لیک جیابینه وه: زَیْب که، یان زیوه که، یان پاره که، بدنه
 ده ست یه کتری **عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: الذَّهَبُ بِالذَّهَبِ وَالْفِضَّةُ بِالْفِضَّةِ وَزَنًا**
بِوزَنٍ مِثْلًا بِمِثْلِ فَمَنْ زَادَ أَوْ اسْتَرَادَ فَهُوَ رِبَا رواه مسلم، پیغمبر **ﷺ** فرموی: زَیْب به
 زَیْب، زیو به زیو، نه بی به کیشانه ی یه کتری بنو هندی یه کتری بن، هر که سیگ زیده بدا،
 یان زیده وه ریگری، نه وه بق هردوو لا نه بیته پبیا. واته: هرچه ند پاش ماوه یه کیش نه و
 زیده یه وه ریگری هر پبیا به.

﴿ باسی شتی فروشراو پیش و مرگرتنی ﴾

(وَلَا يَبِيعُ مَا ابْتِاعَهُ) دروست نیه فروشتنی نه و شتهی که کرپویه تی به لام و هری نه گرتوه (حَتَّى يَفْقِضَهُ) تا و هری نه گری، یان نه یگوزیتته وه بق شوینیکتری ﴿عَنْ حَكِيمِ بْنِ حَزَامٍ رَضِيَ عَنْهُ﴾: إِذَا اشْتَرَيْتَ شَيْئًا فَلَا تَبْعُهُ حَتَّى تَقْبُضَهُ ﴿رواهُ أَحْمَدُ، بِإِسْنَادٍ مُّطَابِقٍ﴾

﴿ناگاداري﴾: شتي فروشراو تا کپياره که وري نه گري، هر له نه ستقي فروشياره که، واته: نه گهر له ناو چوو، فروشته که مه لئه وشيته وه نه بي پاره که بداته وه کپياره که. جا بزانه: مه به ست به وهرگرتن نه مه يه: فروشراوه که بخريته ژير دسه لاتي کپياره که

وَلَا يَبِيعُ اللَّحْمَ بِالْحَيَوَانِ، وَيَجُوزُ بَيْعُ الذَّهَبِ بِالْفِضَّةِ مُتَفَاضِلًا نَقْدًا،
وَكَذَلِكَ الْمُطْعُمَاتُ لَا يَجُوزُ بَيْعُ الْجِنْسِ مِنْهَا بِمِثْلِهِ إِلَّا مُتَمَاثِلًا، نَقْدًا، وَيَجُوزُ بَيْعُ
الْجِنْسِ مِنْهَا بِغَيْرِهِ مُتَفَاضِلًا، نَقْدًا،

نه گهر خانوو، یان زهوی و شتیکی وای: که نه گوازیتته وه، چونکه نه گهر بگوازیتته وه،
نه بی له شوینی خوی بیبانه شوتینیکی تر.

(وَلَا يَبِيعُ اللَّحْمَ) ههروهه دروست نیه فروشتنی گوشت (بِالْحَيَوَانِ) به نازده لی زیندوو، جا
گوشتی بخوری، یان نا ﴿لَهُی التَّیْبَةُ﴾ عَنْ بَيْعِ اللَّحْمِ بِالشَّاةِ ﴿رواه الحاکم، پیغه مبه ر...﴾
قه ده غه ی کردوه: گوشت به مه پ بفروشری.

(وَيَجُوزُ) دروسته (بَيْعُ الذَّهَبِ) فروشتنی زینر (بِالْفِضَّةِ) به زیو (مُتَفَاضِلًا) هه رچه ندهش
یه کیکیان له وی تر زیاتر بن (نَقْدًا) به و هه رچه ی ده سته جی بن، ههروهه دروسته پاره ی
وولاتیک به پاره ی وولاتیکی تر بفروشری، هه رچه ندهش یه کیکیان له وی تر زیاتر بن، به و
هه رچه ی ده سته جی بن، واته: پیش لیک جیابونه وه- ههردو لا- پاره که بده نه یه کتر،
چونکه هه ر یه که یان جوړیکی جیابوازه له وی تر ﴿عَنْ عِبَادَةَ﴾: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: فَإِذَا
اِخْتَلَفْتَ هَذِهِ الْأَصْنَافَ فَبِيعُوا كَيْفَ شِئْتُمْ إِذَا كَانَ يَدًا بِيَدٍ ﴿رواه مسلم، پیغه مبه ر...﴾
فه رموی: هه ر کاتیک جوړی نه و شتانه لیک جیابواز بوو، به هه ر شیوه یه ک بیتان خو شه
ببفروشن، نه گهر ده ست به ده ست بن.

(وَكَذَلِكَ الْمُطْعُمَاتُ) خورده مه نیش وه کو زینو زیوه: (لَا يَجُوزُ) دروست نیه (بَيْعُ الْجِنْسِ مِنْهَا)
په که زیک له خورده مه نی بفروشری (بِمِثْلِهِ) به وینه ی خوی: وه کو گه نم به گه نم، جو به جو،
هه رچه ندهش یه کیکیان له وی تر با شتر بن (إِلَّا مُتَمَاثِلًا) مه گهر به نه ندازه ی یه کتری بن (نَقْدًا)
وه ده سته جی بن، واته: پیش لیک جیابونه وه- ههردو لا- شته که بده نه یه کتری.

(وَيَجُوزُ) دروسته (بَيْعُ الْجِنْسِ مِنْهَا) په که زیک له خورده مه نی بفروشری (بِغَيْرِهِ) به
په که زیک جیابواز (مُتَفَاضِلًا) هه رچه ندهش یه کیکیان له وی تر زیاتر بن: وه ک کیلویه ک
گه نم به دو کیلوی جو (نَقْدًا) به و هه رچه ی ده سته جی بن ﴿عَنْ عِبَادَةَ﴾: قَالَ
النَّبِيُّ ﷺ: الذَّهَبُ بِالذَّهَبِ وَالْفِضَّةُ بِالْفِضَّةِ وَالْبُرُّ بِالْبُرِّ وَالشَّعِيرُ بِالشَّعِيرِ وَالْتَّمْرُ بِالْتَّمْرِ
وَالْمِلْحُ بِالْمِلْحِ مَثَلًا بِمِثْلِ سَوَاءٍ بِسَوَاءٍ يَدًا بِيَدٍ، فَإِذَا اِخْتَلَفْتَ هَذِهِ الْأَصْنَافَ فَبِيعُوا
كَيْفَ شِئْتُمْ إِذَا كَانَ يَدًا بِيَدٍ ﴿رواه مسلم، پیغه مبه ر...﴾ فه رموی: زینر به زینر، زیو به
زیو، گه نم به گه نم، جو به جو، قه سب به قه سب، خوی به خوی، نه بی به نه ندازه ی یه ک
بنو ده ست به ده ست بن، به لام نه گهر جوړی نه وانه لیک جیابواز بوو، نه و کاته چونی
بیتان خو شه ببفروشن، نه گهر ده ست به ده ست بن.

وَلَا يَجُوزُ ————— وَزُيِّنَ لَكُمْ الْفَرْقُ
(فَصْلٌ) وَالْمُتَبَايعَانِ بِالْخِيَارِ مَا لَمْ يَتَّفَقَا، وَلَهُمَا أَنْ يَشْتَرِطَا الْخِيَارَ إِلَى ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ،
وَإِذَا وَجَدَ بِالْمَبِيعِ عَيْبٌ

﴿ناگاداری﴾: هر شتیك به قهرز بدا بهو مهرجهی له نه ندازهی خوی زیاتر، یان باشتی بداتهوه، نهوه دروست نیهو پربایه، همدیسی ﴿فَمَنْ زَادَ أَوْ اسْتَرَادَ فَهُوَ رِبَا﴾ بهلگهیه، ههروهك باسمان کرد.

جا بزانه: لهو زیاده وه رگرتنهی قهرز، جیاولزی نیه له نیتوان زیو زیو و پارهو خوارده مه نیو ناژه لو دارو ناسنو شتیتر.

(وَلَا يَجُوزُ) دروست نیه (يَبِيعُ الْغَرِيرَ) فروشتنك كه فریودانی تئ دا بن، وهك شتهكهی نه دیتبی، یان نه زانی چه ندهو چونه، ههروهك باسمان کرد.

﴿فَصْلٌ: لَهُ بَأْسِيْ پَه شیمانبوونهوه له کرین و فروشتن﴾

په شیمانبوونهوه سئ چۆره:

یه کهم پیئ نه گوتری: (خِيَارُ الْمَجْلِسِ) - په شیمانبوونهوهی دانیشگا (وَالْمُتَبَايعَانِ) کرپارو فروشیار (بِالْخِيَارِ) بۆیان ههیه په شیمان ببهوه (مَا لَمْ يَتَّفَقَا) لهو ماوهی كه لیک جیا نه بوینهوه، بهو مهرجهی ههروو لا نه لئن: په شیمانبوونهوه مان نه بن. جا نه گهر هه یه کیکیان گوتی: په شیمانبوونهوه مان نه بن. تنها هه رهو ماو په شیمانبوونهوهی له دهست نه چن ﴿عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: أَلْبِيعَانِ بِالْخِيَارِ مَا لَمْ يَتَّفَقَا أَوْ يُخَيَّرَ أَحَدُهُمَا الْآخَرَ﴾ رواد الشیخان، پیغه مبرر ﷺ ههرووی: کرپارو فروشیار بۆیان ههیه په شیمان ببهوه تا لیک جیا نه بنهوه، یان تا یه کیك به ویتر نه لئن: په شیمانبوونهوه نه بن.

دووه: پیئ نه گوتری: (خِيَارُ الشَّرْطِ) - په شیمانبوونهوهی مهرج (وَلَهُمَا) دروسته بۆ ههروو لا (أَنْ يَشْتَرِطَا الْخِيَارَ) کرینو فروشتنه كه بکهن به مهرجهی په شیمانبوونهوه (إِلَى ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ) تا سئ پۆزی تهوو، به لام زیاتر دروست نیه ﴿عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: لِرَجُلٍ: إِذَا بَايَعْتَ فَقُلْ: لَا خِلَافَةَ، ثُمَّ أَلْتَ بِالْخِيَارِ فِي كُلِّ سَلْعَةٍ ابْتَعْتَهَا ثَلَاثَ لَيَالٍ﴾ رواد البیهقی وغیره، پیغه مبرر ﷺ به پیاویکی ههرووی: کاتی کرینو فروشتن کرد، بلئ: فیلبازی نیه. نینجا تا ماوهی سئ شهوان ماو په شیمانبوونهوهت ههیه.

نینجا بزانه: نه گهر په شیمانبوونهوه بۆ ههروو لا ههبوو، قازانچو زهره ری فروشرلوه كه له ماوهی نهو سئ پۆزانه دا: نه گهر بووه هی کرپاره كه نهوه بۆ کرپاره كهیه، نه گهر نا: بۆ خاوه نه كهیه تی.

سئ یهیم: (خِيَارُ الْعَيْبِ) - په شیمانبوونهوهی کهم وکوبی (وَإِذَا وَجِدَ) هه کاتیك ناشکرا بوو (بِالْمَبِيعِ) له شته فروشرلوه كه، یان له پاره كه (عَيْبٌ) کهم وکوبی یه کی وه ها: كه پیش

فَلِلْمُشْتَرِي رَدُّهُ، وَلَا يَجُوزُ بَيْعُ الثَّمَرَةِ مُطْلَقًا إِلَّا بَعْدَ بُدْوٍ صَالِحِهَا،

وهرگرتنی مهبوبین و له نرخى كه م بکاته وه، نه وه (فَلِلْمُشْتَرِي رَدُّهُ) کپاره كه بقی دروسته بیگه پښتته وه سهر خاوه نه کى، ههروه ها نه گهر مهرجیکیش له فروشرلوه كه دا نه اته جی: وهك به مهرجی ناوسى کپیبتی و ناوس نه بی، هه بزى دروسته بیداته وه.

ثینجا بزانه: نه بی گه پاندنه وه ی فروشرلوه كه، یان هی پاره كه ده سته جی بی و به په له بڼ، واته: نه گهر گه پاندنه وه ی دوا خست، یان شته کى به کار هیئا، ماڼ گه پاندنه وه ی نامینى، كه و ابو: با به په له بیداته وه ده ست خاوه نه کى، یان وه کیلى خاوه نه کى، جا نه گهر هیچیانى ده ست نه که وتن، با بیداته ده ست (قازى)، نه گهر (قازى) ش نه بو، یان نه گونجا بیداته وه ده ست (قازى)، نه بی لای نور شامید بلئ: نه م کپنم هه لوه شانده وه. ثینجا دروست نیه شته كه به کار بیتى:

﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: مَنْ اشْتَرَى شَاةَ مُصْرَاةٍ فَهُوَ بِخَيْرِ النَّظَرَيْنِ بَعْدَ أَنْ يَخْلُبَهَا: إِنْ شَاءَ أَمْسَكَهَا، وَإِنْ شَاءَ رَدَّهَا وَصَاعًا مِنْ تَمْرٍ﴾ رواه الشيخان، پیغه مبه ر ﷺ فهرمووی: هه كه سیک مهریكى کپی كه به فیل شیریان له ناو گوانه کاند اراگرتبو، با سه رپشک بڼ: نه گهر پڼى خوشه با بیه پلایتته وه، نه گهر نا: با بیداته وه خاوه نه کى له گه ل ساعینکى قه سب.

﴿ناگاداری﴾: پیش هه لوه شانده وه ی کپین و فروشتنه كه: قازانچ و زهره رى فروشرلوه كه هی کپاره كه یه، قازانچ و زهره رى پاره كه ش هی فروشیاره كه یه ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: عَنْ النَّبِيِّ ﷺ: الْخَرَجُ بِالضَّمَانِ﴾ صححه الترمذی، پیغه مبه ر ﷺ فهرمووی: به ره می فروشرلوه كه بق کپاره كه یه چونكه له توله ی نه و دایه.

جا بزانه: نه رکی گه پاندنه وه ی فروشرلوه كه له بهر هه هویه ك بڼ، له سهر کپاره كه یه تا نه و شوینه ی لى وهرگرتوه، نه رکی گه پانه وه ی پاره كه ش له سهر فروشیاره كه یه.

ههروه ها بزانه: هه ر لایه نیک له بهر هه هویه ك په شیمان بزوه، به لام به شهر مافی په شیمانى نه بو، سوننه ته: لایه نه کى تر یارمته ی بداو لى وهریگریته وه ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: مَنْ أَقَالَ مُسْلِمًا أَقَالَهُ اللَّهُ عَزَّ وَكَبَّرَ﴾ رواه ابودلود، پیغه مبه ر ﷺ فهرمووی: هه كه سیک وه لامى په شیمان بوونه وه ی موسولمانیک بداته وه، خواى گه وره چاو پښى له گونا هه کانی نه کا.

﴿فروشتنى میوه﴾

(وَلَا يَجُوزُ) دروست نیه (بَيْعُ الثَّمَرَةِ) فروشتنى هیچ میوه یه كه هه به سهر دره خته وه بڼ (مُطْلَقًا) بڼ نه وه ی مهرجی برینه وه ی بق دابنئ (إِلَّا بَعْدَ بُدْوٍ صَالِحِهَا) ته نها پاش ناشکرا بونى پیگه یشتنى دروسته بیفروشتن، جا به مهرجی برینه وه بڼ، یان به مهرجی

وَلَا يَبِيعُ مَا فِيهِ الرَّبُّ بِجِنْسِهِ رَطْبًا إِلَّا اللَّبَنَ.
(فَصْلٌ) وَيَصِحُّ السَّلْمُ حَالًا وَمَوْجَلًا

میشتنه وه به سهر دره خته که وه ﴿عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: نَهَى النَّبِيُّ ﷺ عَنْ بَيْعِ الثَّمَرَةِ حَتَّى يَأْكُلُوا صَلاَحُهَا ﴿رواه الشيخان﴾، پیغه مبه ر ﷺ قه ده غی کریه: میوه - که هر به دره خته وه بن - بفروشری تا پیگه یشتنی دهر نه که وی. که واته: نه گهر خاوه نه که ی بق خوی له دره خته که ی کرده وه و فروشتی، یان به کریاری گوت: نه بی لی بکه یه وه. نه و فروشتنه دروسته.

(وَلَا يَبِيعُ مَا فِيهِ الرِّبَا) هه روه ها دروست نیه: فروشتنی نه و خوارندن ی پیای تن دلیه (بِجِنْسِهِ) هر به په گزی خوی (رَطْبًا) له کاتی ته پید: وه فروشتنی ترئ به ترئ، یان خورما به خورما، یان ترئ به میوژ، یان خورما به قه سب، چونکه به ووشک کردنه وه که م نه بنه وه ﴿عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: سَأَلَ النَّبِيُّ ﷺ عَنْ بَيْعِ الرُّطْبِ بِالثَّمَرِ؟ فَقَالَ: أَيْنَقُصُ الرُّطْبُ إِذَا يَبَسَ؟ قَالُوا: نَعَمْ. فَنَهَى عَنْ ذَلِكَ ﴿رواه اصحاب السنن﴾، پرسیار یان له پیغه مبه ر ﷺ کرد: نایا دروسته ته په قه سب به قه سب بفروشری؟ فه رموی: نایا به ووشک کردنه وه که م نه کاته وه؟ گوتیان: بلئ. نه ویش قه ده غی کرد.

که و ابو: نه بی میوژ به میوژ، قه سب به قه سب بدرئ، چونکه له مه زیاتر که م نابنه وه (إِلَّا اللَّبَنَ) تنها شیر دروسته به شیر بفروشری، ماست به ماست بفروشری.

﴿پاشکوک﴾: هه پامه فروشتنی هر شتیکی بیته هوی گونا ماری: وه فروشتنی چه که به پیکر، یان ترئ به و که سه ی نه یکاته مه - شه پاب، یان هر ده رمانیکی بیته هوی بیتهوشی: به پیاو خراب، چونکه خوی گه وره فه رموی ته: ﴿وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ﴾ یارمه تی په کتری مه دن بق گونا ماری و نوژ منکاری خوا.

﴿فَصْلٌ: لَهُ بَاسِي (سَلَم)﴾

واته: فروشتنی شتی که له به رچا و نه بن و ناوونیشانی بگوتی و هر له م دانیشته شدا پاره که ی بدرئ، وه ک بلئ: نه م پانزه دینار هم دا به تو به سه له می په که نمیکی قه دنده هاری له فلانه پوژده له فلانه شوینه بده ری. نه ویش وه ری بگری و پازی بی. (وَيَصِحُّ السَّلْمُ) سه له م دروسته (حَالًا) هر بق نه م کاته، نه گهر شته سه له م تیگراوه که ده ست بکه وی، واته: بتوانی په کسر له نوای پاره وهر گرتن بچن بیته ی.

(وَمَوْجَلًا) هه روه ها سه له م بق کاتی له مه وواش دروسته، واته: له مه ووا له کاتی دیار کرودا شته که بداته کریاره که ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا﴾: قَدِمَ النَّبِيُّ ﷺ الْمَدِينَةَ وَهُمْ يُسَلِّفُونَ فِي الثَّمَارِ أَلْسِنَةً وَالسِّنِّينَ، فَقَالَ ﷺ: مَنْ أَسْلَفَ فِي شَيْءٍ فَلْيُسْلِفْ فِي كَيْلٍ مَعْلُومٍ وَوَزْنٍ مَعْلُومٍ إِلَى أَجَلٍ مَعْلُومٍ ﴿رواه الشيخان﴾، پیغه مبه ر ﷺ کوچی کرد بق (مَدِينَةَ)، له و کاتی

فِيمَا تَكَامَلَ فِيهِ خَمْسَةُ شَرَائِطَ: أَنْ يَكُونَ مَضْبُوطاً بِالْصِّفَةِ، وَأَنْ يَكُونَ جِنْساً لَمْ يَخْتَلَطْ بِهِ غَيْرُهُ، وَلَمْ تَدْخُلْهُ الثَّارُ لِإِحَالَتِهِ، وَأَنْ لَا يَكُونَ مُعَيَّناً، وَلَا مِنْ مَعْيَنٍ، وَأَنْ يَكُونَ مِمَّا يَصِحُّ بَيِّنُهُ. ثُمَّ لَصِيحَةُ الْمُسْلِمِ فِيهِ ثَمَانِيَةُ شَرَائِطَ: وَهُوَ أَنْ يَصِفَهُ -بَعْدَ ذِكْرِ جِنْسِهِ وَنَوْعِهِ- بِالْصِّفَاتِ الَّتِي يَخْتَلِفُ بِهَا الثَّمَنُ، وَأَنْ يَذْكُرَ قَدْرَهُ بِمَا يَنْفِي الْجَهَالَةَ عَنْهُ،

خه لکه که له نیستاو په پاره یان نه دا بڼه میوه ی سالیکی تر، یان دوو سالی تر، نه ویش فهرمووی: هر که سیک سله م نه کا، با پیوانه که و کیشانه که دیاریږ چنده، ماوه که شی دیاریږ.

(فِيمَا تَكَامَلَ فِيهِ) سله م له شتیکی وه هادا دروسته که تییدا کو بیته وه (خَمْسَةُ شَرَائِطَ) پینج مهج:

یه که م: (أَنْ يَكُونَ مَضْبُوطاً بِالْصِّفَةِ) نه وشته ی سله می تییدا نه کړی ناوونیشانی به ته ولوی بگو تری.

دوهم: (وَأَنْ يَكُونَ جِنْساً) شته که یه که ز بڼ (لَمْ يَخْتَلَطْ بِهِ غَيْرُهُ) شتی تری تیکه ل نه بوږی، که و ابو: سله م له که نمو جو ی تیکه لگروا دروست نیه.

سی یه م: (وَلَمْ تَدْخُلْهُ الثَّارُ) نه وشته ی سله می تییدا نه کړی، نابڼی ناگر کاری تیکر د بڼی (لِإِحَالَتِهِ) بڼی گر پڼی، که و ابو: سله م له چیشت و شتی برژاو و کو لڼدروا دروست نیه، به لام نه که نه اندازه ی ناگره که ی دیار بوو: وه ک خشت و که چ و ساوار، نه وه دروسته.

چوارهم: (وَأَنْ لَا يَكُونَ مُعَيَّناً) نه و شته ی سله می تییدا نه کړی، نابڼی له به رچاو و دیارکرو بڼی، به لکو نه بی په نهان بڼو قهرزیږی، که و ابو: دروست نیه بلڼی: نه م پاره یه م دایه تر به سله می نه م که نه م.

پینجهم: (وَلَا مِنْ مَعْيَنٍ) نابڼی نه و شته ی سله می تییدا نه کړی هی شو پینکی دیارکرو بڼی: که مه ترسی ده ست نه که وتی لیکرې، وه ک بلڼی: نه م پاره یه م دایه تر به سله می که نمی فلان زهویه، به لام نه که ر بلڼی: به سله می که نمی فلان شاره نه وه دروسته.

(وَأَنْ يَكُونَ مِمَّا يَصِحُّ بَيِّنُهُ) هه روه ها نه بی نه و شته ی سله می تییدا نه کړی، له و جوړه شتانه بڼی که فرق شتتیا ن دروسته، که و ابو: سله م له سه گو زیلدا دروست نیه.

(ثُمَّ لَصِيحَةُ الْمُسْلِمِ فِيهِ) نینجا بڼ دروست بوونی سله م له هه موو شتی کدا پیویسته (ثَمَانِيَةُ شَرَائِطَ) هه شت مهج بیته جڼ (وَهُوَ) نه و مه رچانه نه مه نه:

یه که م: (أَنْ يَصِفَهُ) ناوونیشانی بلڼی (بَعْدَ ذِكْرِ جِنْسِهِ وَنَوْعِهِ) پاش دیاری کردنی په که زو جوړه که ی (بِالصِّفَاتِ الَّتِي) به و ناوونیشانان هی (يَخْتَلِفُ بِهَا الثَّمَنُ) که نرخه که یان پڼی نه گو پڼی، وه ک بلڼی: که نه که م که نه م به هاری یو هی مه هاباده.

دوهم: (وَأَنْ يَذْكُرَ قَدْرَهُ) نه اندازه که شی بلڼی (بِمَا يَنْفِي الْجَهَالَةَ عَنْهُ) به و جوړه ی نه زانی و فیلبازی پوونه دا، وه ک بلڼی: نه و نه ده کیلوی، یان نه و نه ده په یه به په یی فلانه شوین.

وَإِنْ كَانَ مُؤَجَّلًا ذَكَرَ وَقْتَ مَحَلِّهِ، وَأَنْ يَكُونَ مُوجُودًا عِنْدَ الْإِسْتِحْقَاقِ فِي الْغَالِبِ، وَأَنْ يَذْكَرَ مَوْضِعَ قَبْضِهِ، وَأَنْ يَكُونَ الثَّمَنُ مَعْلُومًا، وَأَنْ يَتَقَابَضَا قَبْلَ التَّفَرُّقِ، وَأَنْ يَكُونَ عَقْدُ السَّلَمِ نَاجِزًا لَا يَدْخُلُهُ خِيَارُ الشَّرْطِ. (فَصْلٌ):

سئویم: (وَإِنْ كَانَ مُؤَجَّلًا) نه گهر سه له مه که بۆ ماوه یه کی دواخراو بوو (ذَكَرَ وَقْتَ مَحَلِّهِ) نه بی کاتی هاتنی ماوه که دیاری بکا، وهک بلن: له مانگی په مه زان بۆم بینه.

چوارهم: (وَأَنْ يَكُونَ مُوجُودًا) شته که دهست بکه وی (عِنْدَ الْإِسْتِحْقَاقِ) له کاتی دیارکراودا (فِي الْغَالِبِ) به زوری: وهک سه له می گوئز له کاتی پایزدا.

پینجهم: (وَأَنْ يَذْكَرَ مَوْضِعَ قَبْضِهِ) شوینی وهرگرتنی بۆ دیاری بکا، وهک بلن: بۆم بینه خانووی خویمان له گهره کی نازادی.

شه شهم: (وَأَنْ يَكُونَ الثَّمَنُ مَعْلُومًا) پاره که ناشکرا بئ بۆ ههردوو لا: که چه ندهو می کام وولاته.

حه فته م: (وَأَنْ يَتَقَابَضَا) پاره که بداته دهست فروشیاره که وهویش وهری بگری و قبولی بکا (قَبْلَ التَّفَرُّقِ) پیش نه وهی له و دانیشته دا لیک جیا بینه وه، واته: نه گهر کوتی:

به یانی ده دینارت نه ده می به سه له می په گه نمیک، ئینجا پویشته، نه وه دروست نیه. هه شته م: (وَأَنْ يَكُونَ عَقْدُ السَّلَمِ نَاجِزًا) پیکهاته که ی سه له م به یه کجاری بیرته وه، واته: (لَا يَدْخُلُهُ خِيَارُ الشَّرْطِ) نابئ مه رجی په شیمان بوونه وه دابنن، به لام تا له و دانیشته لیک جیا نه بنه وه، بۆ ههردوو لا دروسته په شیمان بینه وه.

﴿پاشکو﴾: یه که م: نه گهر شوینی دیارکراو که لکی نه ما بۆ نه وهی ماله سه له م تیکراوه که بئنی و بیداته کپیاره که، نه بی بیهنیتته شوینیکی تر که له وی نزیک بئ.

دووه م: نه گهر پیش هاتنی کاتی دیارکراو ماله کی هینا، نه وه تیبینی نه کری: نه گهر کپیاره که به وهرگرتنی نه م شته زهره ری لیکه وت، واجب نیه وهری بگری، نه گهر نا: واجبه وهری بگری.

سئویم: نه گهر له کاتی دیارکراودا شته که برپاوه وه دهست نه که وت، کپیاره که بۆی دروسته پیکه وتنه که ههلبوه شینیتته وه پاره کی وهری بگریته وه، یان با چاوه پوان بکا تا دهست نه که وی.

﴿فَصْلٌ: لَه بَاسِی (رَهْن)﴾

واته: قهرزداریک شتیک بکاته بارمه ته ی قهرزیک، بۆ نه وهی نه گهر قهرزه که ی نه دلوو، له و شته بدریته وه. خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿وَإِنْ كُنْتُمْ عَلَى سَفَرٍ وَلَمْ تَجِدُوا كَاتِبًا

وَكُلُّ مَا جَازَ بَيْنَهُ جَازَ رَهْنُهُ فِي الدَّيُونِ، إِذَا اسْتَقَرَّ ثُبُوتُهَا فِي الذَّمَّةِ، وَلِلرَّاهِنِ الرَّجُوعُ فِيهِ مَا لَمْ يَقْبِضْهُ الْمُرْتَهِنُ، وَلَا يَضْمَنُهُ الْمُرْتَهِنُ إِلَّا بِالْتَعْدَى، وَإِذَا قَضَى بَعْضُ الْحَقِّ لَمْ يَخْرُجْ شَيْءٌ مِنَ الرَّهْنِ حَتَّى يَقْضِيَ جَمِيعَهُ.

فَرِهَانٌ مَقْبُوضَةٌ ﴿١﴾ نه گهر له سه هار بون و شتیکتان لیکنتر قهرز کردو که س نه بو بینوسی، شتیکن بکه نه بارمته ی قهرزه که و قبولی بکن.

(وَكُلُّ مَا جَازَ بَيْنَهُ) هه شتیکن دروست بی بفروشی (جَازَ رَهْنُهُ) دروسته به په هه دابندری (فِي الدَّيُونِ) به هوی گشت قهرزیک (إِذَا اسْتَقَرَّ ثُبُوتُهَا) به و مرجه ی قهرزه که جیگیر بویی (فِي الذَّمَّةِ) له نه ستوی قهرزداره که دا، واته: قهرزه که قبولی بکا، ینجا په هه نه که دابنی.

(وَلِلرَّاهِنِ) دروسته بۆ دانهری په هه نه که - که قهرزداره که یه - (الرَّجُوعُ فِيهِ) په شیمان بیته وه له دانانی په هه نه که (مَا لَمْ يَقْبِضْهُ الْمُرْتَهِنُ) به و مرجه ی وهرگری په هه نه که قبولی نه کردبی، واته: نه گهر قبولی کردو وهری گرت، په شیمان بوونه وه ی بۆ نیه و ماله په هه نکراوه که ش نه به ستریتته وه و نابی بفروشی و نابی بیبه خشی به بی پرسوی په هه نه وهرگره که: که خاوه نی قهرزه که یه.

﴿نَاكَادَارِي﴾: به کاره یتان و گشت سودیکی تری ماله په هه نکراوه که - ته نه - بۆ خاوه نه که یه تی و به خپو کردنی هه له سه خاوه نه که یه تی ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: الظَّهْرُ يُرَكَّبُ بِنَفَقَتِهِ إِذَا كَانَ مَرْهُونًا، وَلَكِنْ الدَّرُّ يُشْرَبُ بِنَفَقَتِهِ إِذَا كَانَ مَرْهُونًا ﴿رواه البخاری، پیغه مبه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾ فهرموی: پشتی و لاغی په هه نکراو بۆ سولری به کار نه هیندری به هوی به خپو کردنی، شیري گوانی په هه نکراو نه خوریتته وه به هوی به خپو کردنی.

که و ابو: نه گهر خاوه ن قهرزه که، واته: په هه نه وهرگره که سودی لئو وهرگرتو بۆ خوی به کاری میتا، چه پامه و نه بیته پیا، چونکه له مافی خوی زیاتر سودی پی نه گا.

(وَلَا يَضْمَنُهُ الْمُرْتَهِنُ) توله ی ماله په هه نکراوه که ناکه ویتته سه په هه نه وهرگره که (إِلَّا بِالْتَعْدَى) ته نه نه گهر که مته رغه می بکا و ماله که له ده ست بدا، نه وه نه بی توله ی بزمیری.

﴿نَاكَادَارِي﴾: ماله په هه نکراوه که نه بی له ژیر ده ستی په هه نه وهرگره که دابندری، ینجا خاوه نه که ی خوی بۆ سود لئو وهرگرتن لئو وهرنه گریته وه، به لام نه گهر بۆ خویان پیک که وتن که به یه کجاری له لای خاوه نه که ی دابندری، نه وه دروسته.

(وَإِذَا قَضَى بَعْضُ الْحَقِّ) نه گهر قهرزداره که هه ندیک قهرزی دایه وه (لَمْ يَخْرُجْ) ده رناچی و پزگار نابی (شَيْءٌ مِنَ الرَّهْنِ) هیچ به شیک له ماله په هه نکراوه که، واته: گشتی هه ر به په هه نه مینیتته وه (حَتَّى يَقْضِيَ جَمِيعَهُ) تا گشت قهرزه که نه داته وه.

نینجا بزانه: نه گهر کاتی قهرز دانه وه هات، واجبه قهرزداره که: یان قهرزه که بداته وه، یان ماله په هه نکراوه که به ئیزنی خاوه ن قهرزه که بفروشی و قهرزه که ی پی بداته وه.

﴿پاشکۆ: له باری قهرزدان﴾

قهرزدان سوننه تیکي گه ورده په پټه مېرمنه ﷺ فرمووېتی: ﴿مَنْ نَفَسَ عَنْ أَخِيهِ كُرْبَةً مِنْ كُرْبِ الدُّنْيَا نَفَسَ اللَّهُ عَنْهُ كُرْبَةً مِنْ كُرْبِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ رواه مسلم، هر که سیک دلته نگیه که له برای خوی لایبا، خوی گه ورده دلته نگیه کی قیامه تی بۆ لاته با.

ئینجا بزانه: نه گهر قهرزداره که نه یتوانی قهرزه که بداته وه، نه وه چه پامه قهرزدانه وه دوا بخا، به لام نه گهر هژار بوو و نه یتوانی بیداته وه، نه وه واجبه خاوه ن قهرزه که چاوه پوانی هه بوونی بکا، جا نه گهر نه ختیک باری قهرزی بۆ سوک کرد، یان له گشتی گهرده نی نازاد کرد، نه وه جیکه ی په زامه ندی خوا به، پټه مېرمنه ﷺ فرمووېتی: ﴿مَنْ يَسِّرَ عَلَى مُعْسِرٍ يَسِّرَ اللَّهُ عَلَيْهِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ﴾ رواه مسلم، هر که سیک قهرزیک بۆ به کیکی هژار بداته وه، یان لای خۆش ببی، یان ماوه ی بۆ دوا بخا، خوی گه ورده کاری دوناو قیامه تی بۆ ناسان نه کا.

دیسان بزانه: هر کاتیک قهرزداره که - یان میراتگره کانی قهرزداره که - قهرزه که یان بۆ خاوه ن قهرزه که هیتاوه، واجبه: یان وه ری بگریته وه، یان گهرده نی قهرزداره که نازاد بکا، به وهرجه ی به وهرگرته وه ی تووشی زهره ر نه بی، جا هر کاتیک قهرزداره که قهرزه که ی له به رده م خاوه نه که ی دانا به شیوه یه کی وه ها: که نه یتوانی هه لی بگری، نه وه به وهرگرته وه دانه ندی، هه رچه ند قبولیش نه کا.

﴿فَصْلٌ: له باسی (حَجْر)﴾

واته: قه ده غه کردن له ده ستکاری کردنی ملک و مال (وَالْحَجْرُ) قه ده غه کردن له ده ستکاری کردنی ملک و مال (عَلَى سِتَّةٍ) له سهر شهش جۆره که سانه، جیا ولزی نډرو من نه: یه که م: (الصَّبِيُّ) له سهر منداله، واته: نابین مندال ده ستکاری ملک و مالی خوی بکا: نه به فروشتن، نه به به خشین، نه به هیچ جۆریکی تر، تا بلوغی نه بی، به و شیوه ی له به شی (حه یین) دا با سمان کرد، وه نه بی له دوا ی بلوغی و ونیش عه قلی هه بی و بۆ دین و دونیای خوی بسازی، خوی گه ورده فرمووېتی: ﴿وَابْتَلُوا الْيَتَامَى حَتَّى إِذَا بَلَغُوا النِّكَاحَ فَإِنْ آنَسْتُمْ مِنْهُمْ رُشْدًا فَادْفَعُوا إِلَيْهِمْ أَمْوَالَهُمْ﴾ منداله یه تیمه کان تا قی بکه نه وه که نزیکه بلوغیان ببی، ئینجا که بلوغیان بوو و گونجانی دین و دونیاتان لپه چاو کردن، ماله که ی خویان بده نه وه ده ستیان.

دووهم: (وَالْمَجْنُونُ) له سهر شیتته، نه ویش وه کو مندال نابین ده ستکاری مالی خوی بکا تا چاک نه بیتته وه، چونکه بیرو هۆشی ناته واره.

وَالسَّفِيهُ الْمُبْدِرُ لِمَالِهِ، وَالْمُفْلِسُ الَّذِي ارْتَكَبَتْهُ الدِّيُونُ، وَالْمَرِيضُ فِيمَا زَادَ عَلَى الثَّلَثِ، وَالْعَبْدُ الَّذِي لَمْ يُؤْذَنْ لَهُ فِي التَّجَارَةِ. وَتَصَرَّفُ الصَّبِيُّ وَالْمَجْنُونُ وَالسَّفِيهُ غَيْرُ صَحِيحٍ،

سَمِیْیَم: (وَالسَّفِيهُ) له سر سه فییه، واته: (الْمُبْدِرُ لِمَالِهِ) نهو که سهی مالی خوی به فیرو نهدا: وهک مالی خوی به زهره ریکی زور بفروشی، یان بکری، یان فپئی بدا، خوی که وره فرمویه تی: ﴿فَإِنْ كَانَ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ سَفِيهًا أَوْ ضَعِيفًا أَوْ لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يُمِلَّ هُوَ فَلْيُمْلِلْ وَلِيُّهُ﴾ نهکر نهو که سهی مالی له سره، (سَفِيه) بوو، یان بی هیز بوو: وهک مندال، یان نهینه توانی بلی؟ له بهر لالی، با سر په رشتکاره کی له جیاتی بلی نووسره که ش بنووسی.

چوارهم: (وَالْمُفْلِسُ الَّذِي) له سر قهرزدلریکی وه هایه (ارْتَكَبَتْهُ الدِّيُونُ) که قهرزه که هه موو ماله کی دابگریو ماله کی به روه سستی قهرزه کان نهکا، واته: (قازي)ی شرع قهدهغه دانه نیته سر گشت ملک و ماله کی، نینجا خانوو و زهویو نازهل و ناومالی نه فروشی و قهرزه کانی لیته داته وه ﴿عَنْ ابْنِ كَعْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ حَجَرَ عَلَى مُعَاذٍ مَالَهُ وَبَاعَهُ فِي ذَيْنِ كَانَ عَلَيْهِ﴾ روه الدارقطني، پیغه مبرر ﷺ قهدهغه ی له سر مالی (مُعَاذ) داناو فروشتی، له بهر نهو قهرزه ی له ساری بوو.

پینجهم: (وَالْمَرِيضُ) له سر نه خوشیکی وه هایه: که مه ترسی مردنی لی بکری (فیمای) قهدهغه نه کری لهو خپرو به خشینه ی (زَادَ عَلَى الثَّلَثِ) که زیاتر بی له سیتی کی ماله کی ﴿عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أَفَأَتَصَدَّقُ بِثُلثِي مَالِي؟ قَالَ: لَا. قُلْتُ: بِشَطْرِهِ؟ قَالَ: لَا. قُلْتُ: بِثُلْثِهِ؟ قَالَ: الثَّلَثُ وَالثَّلَثُ كَثِيرٌ، إِنَّكَ إِنْ تَذَرَ وَرَثَتَكَ أَغْيَاءَ خَيْرٌ مِنْ أَنْ تَذَرَهُمْ عَالَةً يَكْفِفُونَ النَّاسَ﴾ روه الشیخان، (سَعْد) له کاتی نه خوشی دا کوتی: (یارسول الله) ﷺ بوو به شی ماله کم بکه مه خیر؟ فرموی: نا. کوتی: نه دی نیوهی؟ فرموی: نا. کوتی: نه دی سیتی کی؟ فرموی: سیتی بکه خیر، سیتی ک زوره، به راستی نهکر تر میراگره کانت به دهوله مهندي به جن بهیلی باشته لهوهی به هه زاری به جیان بهیلی و ده ورزه له خهک بکن.

شه شهم: (وَالْعَبْدُ الَّذِي) نهو جوړه کویله یه (لَمْ يُؤْذَنْ لَهُ فِي التَّجَارَةِ) که نیزن نه درایی کرینو فروشتن بکا.

(وَتَصَرَّفُ الصَّبِيُّ) ده ستکاری کردنی مندال و (وَالْمَجْنُونُ) ده ستکاری کردنی شیت و (وَالسَّفِيهُ) ده ستکاری کردنی (سَفِيه): له مالی خویاندا (غَيْرُ صَحِيحٍ) دروست نه، جا نهو ده ستکاری کردنه: کرینو فروشتن بی، یان خیرکردن بی، یان زن ماره کردن، یان ته لاهدان بی، بهلام نهکر سر په رشتکار نیزن بدا، دروسته (سَفِيه) کرینو فروشتن بکا.

وَتَصْرَفُ الْمُفْلِسُ يَصِحُّ فِي ذِمَّتِهِ دُونَ أَعْيَانِ مَالِهِ، وَتَصْرَفُ الْمَرِيضِ فِيمَا زَادَ عَلَى الثَّلَاثِ مَوْقُوفٌ عَلَى إِجَازَةِ الْوَرَّةِ مِنْ بَعْدِهِ، وَتَصْرَفُ الْعَبْدُ يَكُونُ فِي ذِمَّتِهِ يُتَّبَعُ بِهِ إِذَا عُنِقَ.

﴿ناگاداری﴾: دروست نیه سهرپهرشتکاری شیئت و مندال: ماله که یان بفرقشی ته نها له بهر بهرزه و هندی ناشکرای نهوان نه بی، جا به نه ندازه ی پتیویست نه یفرقشی، ههروه ها زه کاتیشیان بق نه دا.

(وَتَصْرَفُ الْمُفْلِسُ) دهستکاری کردنی قهرزدار له مالی خوی دا (يَصِحُّ فِي ذِمَّتِهِ) ههروه دهستکاریه ی دروسته که به قهرز بی (دُونَ أَعْيَانِ مَالِهِ) نه که له خودی نه و ماله ی قه دهغه ی له سهر داندرو له، چونکه نه مه یان بق قهرزداره کانه.

(وَتَصْرَفُ الْمَرِيضِ) خیر و هسیتی نه خوش (فِيمَا زَادَ) له و نه ندازه ی که زیتره (عَلَى الثَّلَاثِ) له سییه کی مالی خوی (مَوْقُوفٌ) نه و هسیتندری (عَلَى إِجَازَةِ الْوَرَّةِ) له سهر ږنگادانی گشت میراتگره کانی (مِنْ بَعْدِهِ) له پاش مردنی نه خوشه که، واته: نه گهر ږنگایان دا، نه و هه چهن دی به خوی دایناوه، بقی نه کریته خیر و هسیت، وه نه گهر ږنگایان نه دا، نه و هه ته نها سییه که که نه کریتی و زیده که ش نه گهر ږتته وه بق میراتگره کان، ههروه که له باسی (وه هسیت) دا پرونی نه که ینه وه، إِنْ شَاءَ اللَّهُ تعالی.

﴿ناگاداری﴾: هه به خشینکی له نه خوشی مردنی دا بیکا: وه کو نه زرو وه قفو گهرده ن نازادکردن، نه وه گشتی له سهر سییه که نه ژمیردري.

(وَتَصْرَفُ الْعَبْدُ) کرین و فرقیشتنی کویله (يَكُونُ فِي ذِمَّتِهِ) له نه ستوی خوی دا به قهرز نه مینیتته وه، واته: (يُتَّبَعُ بِهِ) دلوای نه و شته ی لیته کری که کرپویه تی و له دهستی چوه (إِذَا عُنِقَ) کاتی که نازاد کرا، که و ابو: پیش نه وه ی نازاد بکری نابین فرقیشیاره که دلوای هیچی لی بکا.

﴿پاشکو: دهرپهرشی و مال چاککردنه وه یه تیم﴾

(وَلِيَ أَمْرًا)، واته: سهر په رشتکاری مندال و شیئت: یه که مجار باوکه، ئینجا باپیره و بهروه سهر وه، ئینجا نه و پیاره ی نهوان دیارییان کردوه، ئینجا (قازی)، ئینجا نه گهر (قازی) نه بو، یان بی دین و سته مکار بو، واجبه پیاو ماقولانی نه و شویتنه سهرپهرشتی بکه ن، واته: یه کی که دیاری بکه ن بق سهرپهرشتی مندال و شیئت، هه رچند به کریش بی.

ئینجا بزانه: له ههروویه کی ئیمامی (شافعی) دا: له دوی باوک و باپیره، دایک له هه موو که سیک له پیشتره، که و ابو: پیاو ماقولان با هه دایکه که دیاری بکه ن، بق سهرپهرشتی شیئت و منداله کان، ئینجا نه ویش به بهرزه و هندی منداله کان دهستکاری له و ماله دا نه کا، جا نه گهر دلوای کری تی کرد، پیاو ماقولان کری ته که له و ماله دیاری نه که ن.

ئینجا بزانه: دروسته بق سهرپهرشتکاری شیئت و منداله کان: خوارده مه نی نهوان و هی خویان تیکه ل بکا نه گهر بهرزه و هندی شیئت و منداله کانی تی دا بی، وه ههروه ها بویان

(فَصْلٌ) وَيَصِحُّ الصُّلْحُ مَعَ الْإِقْرَارِ فِي الْأَمْوَالِ وَمَا أَفْضَى إِلَيْهَا، وَهُوَ تَوْعَانُ
إِبْرَاءٍ، وَمُعَاوَضَةٌ، فَلَا إِبْرَاءَ إِقْتِصَارُهُ مِنْ حَقِّهِ عَلَى بَعْضِهِ، وَلَا يَجُوزُ تَغْلِيْقُهُ عَلَى شَرْطٍ.
وَالْمُعَاوَضَةُ عَدْوْلُهُ عَنْ حَقِّهِ إِلَى غَيْرِهِ،

دروسته میبانداری بهو خواردنه بکهن نه گهر زیان به شیتو منداله کان نه گاه، نه م
تیکه لکردنه له کورده واری دا پی ی نه لین: (مال چاکور دهنه وه).

﴿فَصْلٌ: لَهُ بَاسِی (صُلْح)﴾

واته: پټیکه اتن بؤ نه میشتنی کیښی نیوان دوو کس، یان زیاتر.
(وَصِحُّ الصُّلْحِ) پټیکه اتن دروسته له نیوان دلوکارو دلوایکرو (مَعَ الْإِقْرَارِ) بهو مرجعی
دلوایکرو دان بټی به مافی دلوکار، یان شامید هبټ، یان سویند بخوری (فِي الْأَمْوَالِ)
له جوړه شتانه دا: که ملک و مالن (وَمَا أَفْضَى إِلَيْهَا) هم له و شتانه دا: که سر نه کیښنه وه
لای مال، وه ک بلټی: له توله ی باوکت مه کوړه نه وه نده مالته نده من. نه وه دروسته ﴿عَنْ
أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: الصُّلْحُ جَائِزٌ بَيْنَ الْمُسْلِمِينَ إِلَّا صُلْحًا حَرَمًا حَلَالًا أَوْ أَحَلَّ
حَرَامًا﴾ صححه ابن حبان، پیغه مبرر ﷺ نه رموی: پټیکه اتن له نیوان موسولماناندا دروسته،
ته نها پټیکه اتنیک دروست نیه: که هر پامی پی حلال بکړی، یان حلالی پی حرام بکړی.
که و ابو: نه گهر پټیکه اتنه که له باره ی ملک و مال نه بو، وه ک بلټی: (له سزای زینا به ردبارام
مه کن توله نه دهم). نه وه دروست نیه، چونکه به پیچه وانه ی یاسای نیسلامه.
(وَهُوَ) پټیکه اتن (تَوْعَانِ) دوو جوړه (إِبْرَاءِ) یه که م: سولوی به خشینه، یان گهرده ن
نازادکردنه. (وَمُعَاوَضَةٌ) دووهم: سولوی کوړینه وه یه، واته: وه رگرتنی شتیک له جیاتی
شتیک تر:

(فَالْإِبْرَاءُ) سولوی گهرده ن نازادکردن و به خشین نه مه یه: (إِقْتِصَارُهُ) دلوکار واز بیتنی (مِنْ
حَقِّهِ) له به شتیک مافی خوی (عَلَى بَعْضِهِ) بؤ وه رگرتنی به شه که ی تر، واته: بلټی: (پراست
نه که ی نه م چوار مېر ه ی تویه). نه ویش بلټی: (نه م دوو مېر ه بده وه دوووه کانی تریش
بؤ تو). نه وه به خشینه، یان بلټی: (پراست نه که ی سه د دینار قهرزداری تو م). نه ویش بلټی:
(په نجا دینارم بده وه له په نجا یه که ی تر نه تبورم). نه مه ش گهرده ن نازادکردنه،
که و ابو: نه توانی له ه موی گهرده نی نازاد بکا.

به لام (وَلَا يَجُوزُ) دروست نیه (تَغْلِيْقُهُ) به ستنی نه و گهرده ن نازادکردنه (عَلَى شَرْطٍ) به
هیچ مرجیکه وه، وه ک بلټی: له سهری مانگ گهرده ن نازاد نه که م، نه وه دروست نیه.
(وَالْمُعَاوَضَةُ) سولوی کوړینه وه نه مه یه: (عَدْوْلُهُ عَنْ حَقِّهِ) دلوکار لا بدا له مال خوی (إِلَى
غَيْرِهِ) بؤ وه رگرتنی شتیک تر، وه ک بلټی: (نه م باغه می منه)، یان بلټی: (هه زار دینار

وَيَجْرَى عَلَيْهِ حُكْمُ الْبَيْعِ، وَيَجُوزُ لِلْإِنْسَانِ أَنْ يُشْرِعَ رَوْشَنًا فِي طَرِيقِ نَافِلٍ
بِحَيْثُ لَا يَتَضَرَّرُ الْمَارُّ بِهِ، وَلَا يَجُوزُ فِي الدَّرْبِ الْمُشْتَرَكِ إِلَّا بِإِذْنِ الشُّرَكَاءِ،
وَيَجُوزُ تَقْدِيمُ الْبَابِ فِي الدَّرْبِ الْمُشْتَرَكِ، وَلَا يَجُوزُ تَأْخِيرُهُ إِلَّا بِإِذْنِ الشُّرَكَاءِ.

قهرزدارى منى). ثویش بلنى: (راست نهكەى، به لام له جياتى باغهكه، يان له جياتى مه زار
دينارهكه، ثم خانووهم لئوه ريگره). ثویش بلنى: باشه.

(وَيَجْرَى عَلَيْهِ) دیته سەر ئو پێكهاتنهى به گۆپینهوه (حُكْمُ الْبَيْعِ) گشت بېيارهكانى كړينو
فروختن، واته: نهى شتهكان پاك بنو ملكى خويان بن، تا سى پڤڤ دروسته مه رچى
به شيمانوونهوه دابنن، نهگه ر شتهكه كه موكوپى مه بوو نه يگه پېښتهوه.

(وَيَجُوزُ) دروسته (لِلْإِنْسَانِ) بۆ كه سىكى خاوهن خانوو (أَنْ يُشْرِعَ) له سەر ديوارى
خانووهكهى به پېښته دهر (رَوْشَنًا) زنده بانىك (فِي طَرِيقِ) به سەر ئاسمانى پښگه يهكى
وه هادا: (تَافِزُ) كه ههردوو سهرى ده رچى (بِحَيْثُ) به شيوه يهكى وه هه روستى بكا: (لَا
يَتَضَرَّرُ الْمَارُّ بِهِ) زيان بهو كه سانه نهگه يه نى كه به بن ئو زنده بانه دا هاتوچى نهكەن،
واته: نه وهنده به رز بى: شتى باركراوى به بندا بپوا، جا ئو تومبيل بى، يان وولاغ، يان
ئاده ميزاد، به گۆپرهى پښگه يهكه.

(وَلَا يَجُوزُ) دروست نيه ئو زنده بانه به پېښته دهر وه (فِي الدَّرْبِ الْمُشْتَرَكِ) له كۆلانىكى
هاويهش، واته: پښگه كه له سهرى كۆلان بېرپته وهو دهر نه چى (إِلَّا بِإِذْنِ الشُّرَكَاءِ) ته نها به ئيزنى
خاوهنهكانى ئو كۆلانه دروسته، كه له خانووى وى به دواوه ترن، له م به رهو لهو بهر.
(وَيَجُوزُ) دروسته (تَقْدِيمُ الْبَابِ) ده رگاي خانوو بباته ته نيشتى پېشه وه، واته: به رهو
سهرى كۆلان (فِي الدَّرْبِ الْمُشْتَرَكِ) لهو كۆلانهى كه هاويه شهو سهرهكهى ترى دهر ناچى
(وَلَا يَجُوزُ) دروست نيه (تَأْخِيرُهُ) ده رگاكه بباته ته نيشتى دواوه، واته: به رهو كۆتايى
كۆلان (إِلَّا بِإِذْنِ الشُّرَكَاءِ) ته نها به ئيزنى خاوهنهكانى ئو كۆلانه دروسته، كه له
خانووهكهى وى به دواوه ترن، له م به رهو لهو بهر.

﴿پاشكۆ﴾: نهگه ر لى ده ختهكانى چووه سهر مولكى كه سىكى تر، يان چووه سهر
پښگه يهكو زيانى به هاتوچو كردن نهگه ياند، واجبه: لكه كان بېرئ، يان لايان ببا، مه روه ها
نهگه ر ديوارىك، يان دارىك خوار بپوه بۆ سهر پښگه، يان بۆ سهر مولكى كه سىكى تر، واجبه:
لاى ببا، مه روه ها دروست نيه تخووبى مولكى خوى، يان ديوارى خوى پېښته ناو پښگه،
هه رچه ند پښگه ش تهنگ نه بى ﴿عَنْ سَعِيدِ بْنِ زَيْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: مَنْ اقْطَعَ شِبْرًا مِنَ
الْأَرْضِ ظُلْمًا طَوَّقَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِثَاءً مِنْ سَبْعِ أَرْضِينَ ﴿رواه الشيخان﴾، پيغه مبه ر ﷺ
فه رموى: هه ر كه سىك بستىك به نامهق له شويىك داگر بكا، نه وه له پڤڤ قيامه تدا خوا
نه يكا ته تقى و نه يخاته مى له هه ر ههفت زه مينه كان.

(فَصْلٌ) وَشَرَايِطُ الْحَوَالَةِ أَرْبَعَةٌ أَشْيَاءُ: رِضَا الْمُحِيلِ، وَقَبُولُ الْمُخْتَالِ - لَا الْمُحَالِ عَلَيْهِ -، وَكَوْنُ الْحَقِّ مُسْتَقَرًّا فِي الذِّمَّةِ، وَاتِّفَاقُ مَا فِي ذِمَّةِ الْمُحِيلِ وَالْمُخْتَالِ عَلَيْهِ: فِي الْجِنْسِ وَالتَّنَوُّعِ وَالْحُلُولِ وَالتَّأْجِيلِ. وَتَبَرُّأُ بِهَا ذِمَّةُ الْمُحِيلِ.

﴿فَصْلٌ: لَهُ بَاسِيَ (حَوَالَةِ)﴾

واته: گواستنه وهی قهرزیک له نه سستوی قهرزداریک بق نه سستوی قهرزداریک تر، وهك بلی: (كاك نازاد من ده دینار قهرزداری توّم، وه كاك نه وزادیش ده دینار قهرزداری منه، بپړ لای كاك نه وزاد قهرزه كهی منی لی وه ربگره وه بق خوت له جیاتی قهرزه كهی لای من).

(وَشَرَايِطُ الْحَوَالَةِ) مهرجه كانی دروستبوونی حهواله (أَرْبَعَةٌ أَشْيَاءُ) چوارن: یه كهم: (رِضَا الْمُحِيلِ) حهواله كهر- واته: نهو قهرزداره ی خاوهن قهرزه كه نه نیږی- پازی بڼ دوهم: (وَقَبُولُ الْمُخْتَالِ) حهواله كولو- واته: خاوهن قهرزی نیږدولو- پازی بڼ (لَا الْمُحَالِ عَلَيْهِ) به لام حهواله بق سر كولو- واته: نهو قهرزداره ی خاوهن قهرزه كهی ناریداره ته سر- پتویست ناك پازی بڼ، چونكه نه بی قهرزه كه هر بداته وه: نه م، یان نهو، كه و ابو: نه گهر مردوش بڼ، هر دروسته ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: مَطْلُ الْغَنِيِّ ظُلْمٌ، وَإِذَا أُلْبِعَ أَحَدُكُمْ عَلَى مَلِيٍّ فَلْيَتَيْجْ﴾ رواه الشيخان، پیغه مبرر ﷺ نه رموی: دواختنی دانه وهی قهرز سته مهو دقداری یه، وه هر كه سیك نیږدرا بق لای قهرزداریک مه بووی، با بچن. واته: بق نه وهی قهرزه كهی خوی له نهو وه ربگریته وه له جیاتی قهرزداره كهی خوی.

سبی یه م: (وَكَوْنُ الْحَقِّ) هر دوو قهرزه كان (مُسْتَقَرًّا) جیگیر بوین (فِي الذِّمَّةِ) له نه سستوی هر دوو قهرزداره كاندا، واته: نه گهر نه چه سپاڼ، وهك بلی: (پینچ دینارم به قهرز بدی، نینجا بپړ لای قهرزداره كه م لی وه ربگره وه). نه وه دروست نیه.

چوارهم: (وَاتِّفَاقُ مَا فِي ذِمَّةِ الْمُحِيلِ) وهكو یهك بڼ: نهو قهرزه ی له نه سستوی حهواله كهر دایه و (وَالْمُحَالِ عَلَيْهِ) وه نه وهی له نه سستوی حهواله بق سر كولو دایه (فِي الْجِنْسِ) واته: قهرزه كان له یهك په گز بن (وَالْتَّنَوُّعِ) وه له یهك جوړ بڼ، واته: نه گهر نه وه گنم بوو، نه بی نه وی تریشیان هر گنم بڼ، نه گهر یه کیکیان جو بوو و نه وی تر گنم بوو، حهواله كه دروست نیه (وَالْحُلُولِ) نه بی هر دوو قهرزه كان وهكو یه كتری كاتی دانه وه یان هاتبڼ (وَالْتَّأْجِيلِ) نه گهر ماوه یان مابو، ماوه كیان وهكو یه كتر بڼ.

(وَتَبَرُّأُ بِهَا) پزگار نه بڼ به م حهواله یه (ذِمَّةُ الْمُحِيلِ) نه سستوی حهواله كهر، مه روه ما حهواله بوسه ركوایش قهرزه كهی حهواله كهری له نه سستو نه بیته وه، چونكه واجبه بیداته وه حهواله كولو.

(فَصْلٌ) وَيَصِحُّ ضَمَانُ الدَّيُونِ الْمُسْتَقَرَّةِ فِي الدَّيْنَةِ إِذَا عُلِمَ قَدْرُهَا، وَلِصَاحِبِ الْحَقِّ مُطَالَبَةٌ مَنْ شَاءَ: مِنَ الضَّامِنِ وَالْمَضْمُونِ عَنْهُ إِذَا كَانَ الضَّامِنُ عَلَى مَا بَيْنَنَا، وَإِذَا غَرِمَ الضَّامِنُ رَجَعَ عَلَى الْمَضْمُونِ عَنْهُ إِذَا كَانَ الضَّامِنُ وَالْقَضَاءُ بِإِذْنِهِ،

﴿فَصْلٌ: لَهُ بِاسِي (ضَمَان) زَامِنِي﴾

واته: قهرزی که سیکی تر بخاته نه ستوی خوی نه گهر نه و که سه نه بداته وه، خوی بیداته وه.
(وَيَصِحُّ) دروسته (ضَمَانُ الدَّيُونِ) بیته زامینی نه و قهرزانه ی (الْمُسْتَقَرَّةِ) که جیگیر بوبن (فِي الدَّيْنَةِ) له نه ستوی قهرزداردا (إِذَا عُلِمَ قَدْرُهَا) به و مهرجی نه ندازه ی قهرزه کان بزاند ری: چه ندوه و چ جوره ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: قَالَ: لَزِمَ رَجُلٌ غَرِيماً لَهُ بِعَشْرَةِ دَنَانِيرَ، فَتَحَمَّلَ بِهَا النَّبِيُّ ﷺ فَقَضَاهَا عَنْهُ﴾ رواه ابوداود وابن ماجه، بیاو یك پیاو یکی تری گرتبو، چونکه ده دیناری قهرزدار بوو، نینجا پیغه مبره ﷺ بووه زامینی، به لاه له ماوه ی دیارکراودا پیاو که بوی نه گونجا قهرزه که بداته وه، جا پیغه مبره ﷺ له جیاتی دایه وه.

(وَلِصَاحِبِ الْحَقِّ) دروسته بۆ خاوه ن قهرزه که (مُطَالَبَةٌ مَنْ شَاءَ) داوای قهرزه که له مهر کامیان بکا: (مِنَ الضَّامِنِ) له زامینه که (وَالْمَضْمُونِ عَنْهُ) یان له قهرزداره که (إِذَا كَانَ الضَّامِنُ) به و مهرجی زامینی به که (عَلَى مَا بَيْنَنَا) به و شیوه به بی: که باسمان کرد، واته: بزانی قهرزه که چه ندوه و چونه و جیگیر بوبن.

مهروه ما پیویسته زامینه که ش خاوه ن قهرزه که بناسی ﴿عَنْ أَبِي أُمَامَةَ ﷺ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: أَلَزَعِيمٌ غَرِمَ﴾ رواه الترمذی، پیغه مبره ﷺ قهرمووی: زامین نه بی توله بزمیری، واته: نه گهر قهرزداره که نه دیاوه.

(وَإِذَا غَرِمَ الضَّامِنُ) جا مهرکاتی که زامینه که قهرزه که ی داوه له جیاتی قهرزداره که (رَجَعَ) نه که ریته وه (عَلَى الْمَضْمُونِ عَنْهُ) بۆ سهر قهرزداره که: بۆ نه وه ی چه ند قهرزی بۆ داوه ته وه، نه ونده ی لیوهریگریته وه (إِذَا كَانَ الضَّامِنُ) به و مهرجی زامینی به که و (وَالْقَضَاءُ) قهرزدانه وه که ش (بِإِذْنِهِ) به نیزنی قهرزداره که بوبن.

به لاه نه گهر له خوی وه به بین نیزنی قهرزداره که بووه زامینو قهرزه که ی دایه وه، نه وه له کیس خوی نه وواو ناتوانی لی وهریگریته وه.

مهروه ما نه گهر زامین نه بو، به لاه له خوی وه قهرزی که سیکی تری دایه وه: جا قهرزداره که زیندوو بین، یان مردوو بین، نه مهش له کیس خوی نه چین و ناتوانی لی وهریگریته وه.
نینجا بزانه: قهرمووده ی راستر نه مه به: نه گهر به نیزنی قهرزداره که بووه زامینو به بین پرس قهرزه که ی دایه وه، بۆی دروسته له قهرزداره که وهریگریته وه.

وَلَا يَصِحُّ ضَمَانُ الْمَجْهُولِ، وَلَا مَالٌ يَجِبُ إِلَّا ذَرَكُ الْمَيْعِ.
(فَصْلٌ) وَالْكَفَالَةُ بِالْبَدَنِ جَائِزَةٌ إِذَا كَانَ عَلَى الْمَكْفُولِ بِهِ حَقٌّ لَادِمٍ.
(فَصْلٌ):

(وَلَا يَصِحُّ) دروست نیه (ضَمَانُ الْمَجْهُولِ) زامینی ئو قهرزهی که نه زاندرلوه چه ندهو چونه
(وَلَا مَالٌ يَجِبُ) ههروهه دروست نیه زامینی قهرزیک که هیشتا نه کهوتبیته نهستوی
قهرزدره که، به لام له ههرومودهی کونی نیمامی (شافعی)دا: دروسته و نه بیته زامین.
(إِلَّا ذَرَكُ الْمَيْعِ) ته نه زامینی دلاوکردنی ماله فرق شرلوه که دروسته، پاش وه رگرتنی
پاره که، واته: بلئ: نه گهر ئو شته به مالی دزیاری ده رچوو، یان فیلی تئدا کرابو، من
زامینم پاره که ت نه دهمه وه.

﴿فَصْلٌ: لَهُ بَاسٍ (كَفَالَةُ)﴾

واته: هینانی ئاده میزانیك- بئ شوینیکی دیارکرو- بخته نهستوی خوی.
(وَالْكَفَالَةُ) که فیلیاتهی (بِالْبَدَنِ) به هینانی لاشهی ئاده میزانیك (جَائِزَةٌ) دروسته، چونکه
نهمهش به شیکه له زامینی (إِذَا كَانَ) بهو مهرجهی هه بی (عَلَى الْمَكْفُولِ بِهِ) له سه ره ئو
که سهی بووه ته که فیلی (حَقٌّ لَادِمٍ) مالی ئاده میزانیکی له سه ریئ: وه کو قهرز، یان
مالیکی تر، یان سزایه کی کوشتن، یان لیکردنه وهی ئه ندامیک، یان بریندلو کردنیک، به لام لهو
سزایانهی که مالی خودانه، که فیلیاتهی دروست نیه: وه کو زیناو دزیو کافریوون.

ئینجا بزانه: واجبه که فیله که له کاتو شوینی دیارکرودا ئاده میزاده که ئاماده بکا، جا
به م ئاماده کردنه له که فیلیاتهی پرگاری نه بیئ، به لام نه گهر ئاده میزاده دلاوکرلوه که له
کاتو شوینی دیارکرودا ئاماده نه بو، که فیله که ش ئامادهی نه کردو مافه که شی نه دا،
نه بی که فیله که به ند بکریئ تا دلاوکرلوه که له شوینی دیارکرودا ئاماده نه بیئ، یان تا
نه زانین مردوه، یان رای کردوه بئ شوینیکی وه ها: که ده سه لاتمان به سه ری دا نه بیئ،
واته: نه گهر به کیک له وانه هه بوو: که فیله که نازاد نه که یئ.

﴿نَاكَادَارِي﴾: دروست نیه دلاوی مافه که له که فیله که بکریئ، به لام نه گهر که فیله که به
ویستی خوی، یان له ترسی به ندیخانه، ماله که ی داوه خاوه ن ماف، نه وه نابئ به ند
بکریئ، ماله که ش وه کو قهرز نه بیته ملکی خاوه ن ماف، واته: هه ر کاتیک دلاوکرلوه که
هاته وه، یان مرد، واجبه ماله که بدریته وه که فیله که.

﴿فَصْلٌ: لَهُ بَاسٍ (شَرِكَةُ) شَرِيكَايَه تِي﴾

واته: هاویه شی دوو که س، یان زیاتر له شتیکدا. ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: قَالَ
اللَّهُ تَعَالَى: أَنَا ثَالِثُ الشَّرِيكَيْنِ مَالٌ يَخُنُ أَحَدُهُمَا صَاحِبَهُ فَإِذَا خَانَ خَرَجْتُ مِنْ بَيْنِهِمَا﴾
رواه أبوداود، خوی گه وره له هه دیستی قودسی دا ههروویه تی: من هاوپی سئیه مینم بئ

وَاللشَّرَكَةُ خَمْسَةُ شَرَايِطَ: أَنْ تُكُونَ عَلَى نَاضٍ مِنَ الدَّرَاهِمِ وَالْدَنَانِيرِ، وَأَنْ يَتَّفَقَا فِي الْجِنْسِ وَالنُّوعِ، وَأَنْ يَخْلُطَا الْمَالَيْنِ، وَأَنْ يَأْذَنَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا لِصَاحِبِهِ فِي التَّصَرُّفِ، وَأَنْ يَكُونَ الرَّبْحُ وَالْخُسْرَانُ عَلَى قَدْرِ الْمَالَيْنِ.

ئەو دوو ھاوبەشەکانی خیانەت لە گەڵ یەکتری ناکن، جا هەر کاتێ یەکیکیان خیانەتی لە گەڵ ئەوی تر کرد، من لە نێوانیان دەرنەچم.

(وَاللشَّرَكَةُ) بۆ دروستبوونی شریکایەتی (خَمْسَةُ شَرَايِطَ) پێنج مەرج پێویستە: یەکەم: (أَنْ تُكُونَ عَلَى نَاضٍ) شریکایەتی لە پارە ی لێدراوی، واتە: (مِنَ الدَّرَاهِمِ) یان دیرھەمی زیو بێ (وَالدَّنَانِيرِ) یان دیناری زێڕ بێ.

بەلام ئەو فەرموودەیە بێ هیژەو فەرموودەی راستەر ئەمەیه: شریکایەتی دروستە لە ھاوو شتێکی کە بە تەرازو بکێشێ، یان بە پرە بپێوی.

دووم: (وَأَنْ يَتَّفَقَا) مالهەکان وەك یەك بن (فِي الْجِنْسِ وَالنُّوعِ) یەك پرەگەزو یەك جۆر بن، بەلام پێویست ناکا بە ئەندازەی یەكتر بن.

سێیەم: (وَأَنْ يَخْلُطَا الْمَالَيْنِ) ھاوبەشەکان مالهەکیان تێكەڵ بکەن بە شێوەیەکی وەها: لە یەكتری جیا نەکێنەوه.

چوارەم: (وَأَنْ يَأْذَنَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا) ھەردوو لا لە ھاوبەشەکان ئێزێن بدا (لِصَاحِبِهِ) بۆ ھاوبەشەکی تر (فِي التَّصَرُّفِ) لە کڕین و فرۆشتن، واتە: پاش تێکەڵکردنی مالهە ھەردووکیان بێنێ یەكتر: (وَأَبْوَمَهُ شَرِيكِي تَوْ وَئِزْنَم دَاي) لە کڕین و فرۆشتنی ئەم ماله.

﴿ئەگاڤاری﴾: ئەگەر بە یەكەو مایکیان دەست کەوت: بە ھۆی میرات، یان بە کڕین، یان بە بەخشین، ئەو تەنھا مەرجی چوارەم و مەرجی پێنجەم پێویست.

پێنجەم: (وَأَنْ يَكُونَ الرَّبْحُ وَالْخُسْرَانُ) قازانچ و زەرەری ئەو شریکایەتی یە (عَلَى قَدْرِ الْمَالَيْنِ) بە گۆڕە ی ئەندازەی مالهەکیان بێ، ھەر چەند یەکیکیان لەوی تر زیاتر ئیشی کردبێ:

کەوابوو: ئەگەر بەم مەرجە پێک کەوتن: کامەیان زیاتر ئیش بکا قازانجەکی ئەویان زیاتر بێ، ئەو دروست نیە و ئەبێ قازانجەکە و زەرەرەکە ھەر بە گۆڕە ی مالهەکان بێ:

بۆ وێنە: ئەگەر بەشی یەکیکیان سەد دینار بوو، بەشی ئەوی تریان پەنجا دینار بوو، ئەو خاوەنی سەد دینارە کە دوو بەشی زەرەرو قازانجی بۆ دائەندرێ، خاوەنی پەنجا یە کەش یەك بەشی زەرەرو قازانجی بۆ دائەندرێ.

ئینجا بزانە: لە مەزھەبی ئیمامی (حنفی) دا دروستە: بەشە مالهەکانیان یە کسان بێ، بەلام بەشە قازانجی یەکیکیان زیاتر بێ، چونکە لێزانترە، یان بە هیژترە، یان زیاتر کار ئەکا.

﴿ئەگاڤاری﴾: بۆ هیچیکیان دروست نیە - بە بێ ئێزنی ھاوبەشەکی تر - بە قەرز بفرۆشی، یان بە پارە ی ولاتیکی تر بفرۆشی، یان بە زەرەر بفرۆشی، یان لەو شارە بیباتە

شارێکی تر، چونکە تۆلە ی ئەکەوێتە سەر.

وَلِكُلٍّ وَاحِدٌ مِنْهُمَا فَنَسَخْنَاهَا مَتَّى شَاءَ، وَمَتَّى مَاتَ أَحَدُهُمَا بَطَلَتْ.
(فَصْلٌ) وَكُلُّ مَاجَازٍ لِلإِنْسَانِ اتَّصَرَّفَ فِيهِ بِنَفْسِهِ

(وَلِكُلٍّ وَاحِدٌ مِنْهُمَا) دروسته بۆ هردوو لا (فَسَخْنَاهَا) شریکایه تی به که ههلبوه شیننه وه (مَتَّى شَاءَ) هه کاتێ هه ز بکا (وَمَتَّى مَاتَ أَحَدُهُمَا) هه کاتێک به کێک له و دوو شریکانه مرد (بَطَلَتْ) شریکایه تی به که ههلبوه وشیننه وه، چونکه هه رجی هه ردو هه ویه شه کان نه مه یه: نه بی بتوانن دهستکاری مالی خۆیان بکه نه کهرین و فروشتن.

﴿ناگاداری﴾: نه وهی باسما کرد، هه ویه شی بوو به مال، به لام هه ویه شی به لهش دروست نیه، وه ک بلی: (وهه با به یه که وه نه م کاره بکه یه وهه رجی دهستمان که وه، به نیوه بیما). به لام نیما می (حنفی) و نیما م (مالک) و نیما م (أحمد) پێگای نه م جۆره هه ویه شیه یان دلو، به وه هه رجی کاره که یه ک جۆر بی، به لکه یان نه م هه دیسه یه: ﴿عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: قَالَ اشْتَرَكْتُ أَنَا وَعَمَّارٌ وَسَعْدٌ فِيمَا نُصِيبُ يَوْمَ بَذْرِ، فَبَجَاءَ سَعْدٌ بِأَسِيرَيْنِ وَلَمْ أَجِءْ أَنَا وَعَمَّارٌ بِشَيْءٍ﴾ رواه النسائي، (عبدالله) فه رموی: مزو (عمار) و (سعد) خۆمان کرده شهریکی به کتر له وشته ی له غه زای (بذر) دهستمان نه که وه، ئینجا (سعد) دوو دیلی گرتن و مینانی، ئیمهش هیچمان دهست نه که وه.

﴿پاشکۆ﴾: نه کهر که سیك مرد، کۆمه لیک مال و مندالی گه وره و بچوکی له پاش به جی مان و ماله که یان بهش نه کرد، به م جۆره پهفتار نه که ن:

هه ر کامه یان به و ماله ژنی مینا، یان هه جی کرد، یان له شتیکی تری سهرف کرد، نه وه نه بی بهشی یه تیمه کان بداته وه، هه روه ها نه بی بهشی گه وره کانیش بداته وه نه کهر ئیزنیان نه دابو، یان به و هه رجی ئیزنیان دابو: که نه وانیش به نه ندازه ی وی سهرف بکه ن، به لام نه کهر به گه رده ن ئازادی ئیزنیان دابو، نه وه واجب نیه بهشی گه وره کان بداته وه.

هه روه ها: نه کهر به کیکیان شتیکی کهری بو: نه کهر ته نها به نیازی خۆی کهری بوی، نه وه ته نها بۆ خۆیه تی، وه نه کهر به نیازی گشتیانی کهری بو، یان به مالی میراته که کهری بوی، نه وه گشتیان تی دا به شدار نه بن، جا نه کهر باوه پیا پێ نه کرد: ئایا بۆ خۆی کهری بی، یان بۆ گشتیان، نه بی سویند بخوا، تا کو باوه پێ پێ بکری، هه روه ها کێشه ی هه ویه شه کانی تریش هه ر به م جۆره نه پێتته وه.

جا بزان: ده رباره ی زه ره رو له ناوچوونی ماله که و دزین و نه و جۆره شتانه باوه پ به هه ویه شه داوایکراوه که نه کهری به و هه رجی سویند بخوا.

﴿فَصْلٌ: لَه بَاسِی (وَكَاَلَة) وَمَكِيلَايَه تِی﴾

واته: نیش و کاری خۆی بداته دهست به کیکێ تر، تا کو له جیاتی خۆی بۆی بکا. (وَكُلُّ مَا جَانَ هه ر شتیك که دروست بی (لِلإِنْسَانِ) بۆ ئاده میزاد (اتَّصَرَّفَ فِيهِ بِنَفْسِهِ)

جَازَ لَهُ أَنْ يُؤَكِّلَ فِيهِ أَوْ يَتَوَكَّلَ عَنْ غَيْرِهِ، وَالْوَكَالَةُ عَقْدٌ جَائِزٌ وَلِكُلِّ مِنْهُمَا فُسْخُهَا مَتَى شَاءَ، وَتَنْفَسُخُ بِمَوْتِ أَحَدِهِمَا، وَالْوَكِيلُ أَمِينٌ فِيمَا يَقْبِضُهُ وَفِيمَا يَصْرِفُهُ، وَلَا يَضْمَنُ إِلَّا بِالتَّفْرِيطِ،

به خوی دهستکاری له و شته دا بکا: وهك كپینو فروشتنو، ژن ماره كردنو ته لاندان و نهو جوړه شتانه (جَازَ لَهُ) بوی دروسته (أَنْ يُؤَكِّلَ فِيهِ) په کیکی تر بکاته وه کیلی خوی که نیشه که ی بۆ بکا (أَوْ يَتَوَكَّلَ عَنْ غَيْرِهِ) یان به خوی بیته وه کیلی که سیکي ترو نیشه که له جیاتی نهو بکا ﴿عَنْ عُرْوَةَ الْبَارِقِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ بَعَثَ مَعَهُ بَدِينًا لِيَشْتَرِيَ لَهُ أَضْحِيَّةً ﴿رواه البخاری، (عبروه ی باریقی) فره مووی تی: پیغه مبه ر ﷺ ناردمی مه ړیکی بۆ بکړم بۆ قوریانی، واته: به وه کیلیه تی.

که و ابو: دروست نیه مندا ل و شیت: نه بینه وه کیلی که سیکي ترو نه که سیک بکه نه وه کیلی خویان، به لام دروسته سه ر په رشتکاری نهوان بیته وه کیلو وه کیلیش بگری بۆ کاروباری نهوان.

﴿ناگاداری﴾: هر خوا په رستی یه که ته نها به زمان و لاشه بی، دروست نیه وه کیلی بۆ بگری: وهکو نویژو پوژوو، به لام نه گره هر به مال بوو، یان تیکه له مال و لاشه بوو، نه وه دروسته که سیکي تر بکاته وه کیلی خوی: وهکو زه کات و چه ج و قوریانی و نهو جوړه شتانه ﴿عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ نَحَرَ ثَلَاثًا وَسِتِّينَ بَذْلَةً، وَأَمَرَ عَلَيْهِ ﷺ أَنْ يَذْبَحَ الْبَاقِيَّ ﴿رواه مسلم، پیغه مبه ر ﷺ به دهستی خوی شهست و سئ ووشتری سه ر برین بۆ قوریانی و به نیمامی (علی) فره موو: سی و هفته کانی تر سه ر یېړی له جیاتی وی، واته: سه د ووشتری کردنه قوریانی.

(وَالْوَكَالَةُ عَقْدٌ جَائِزٌ) و ه کیلیه تی مامله تیکي وه هایه: دروسته ته ولو بگری و دروسته نه کری، که و ابو: (وَلِكُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا) دروسته بۆ وه کیله که و بۆ وه کیلگره که (فُسْخُهَا) وه کاله ته که هه لېوه شیتیت ته وه (مَتَى شَاءَ) هر کاتن چه ز بکا، جیاوازی نیه: به کری بویته وه کیل، یان نا.

(وَتَنْفَسُخُ) وه کاله ته که هه لېوه شیت ته وه (بِمَوْتِ أَحَدِهِمَا) به مردنی یه کی که له هره یوکیان (وَالْوَكِيلُ أَمِينٌ) وه کیل له شه ردا به نه مین داندرو له (فِيمَا يَقْبِضُهُ) له و شتی وه ری نه کری بۆ وه کیلگره که (وَفِيمَا يَصْرِفُهُ) وه له و شتی سه ری نه کا له مالی وه کیلگره که.

(وَلَا يَضْمَنُ) که و ابو: توله ی نا که ویت ته سه ر نه گره شتیکی له دهست چوو، یان زه ره ریکی کرد (إِلَّا بِالتَّفْرِيطِ) ته نها به که مته رغه می توله ی نه که ویت ته سه ر: وهك بیداته دهست مندا لیک، یان شیتیک، یان پاسی دزو ږنده ی لته کا.

وَلَا يَجُوزُ أَنْ يَبِيعَ وَيَشْتَرِيَ إِلَّا بِثَلَاثَةِ شَرَائِطَ: أَنْ يَبِيعَ بِثَمَنِ الْمِثْلِ، وَأَنْ يَكُونَ نَقْدًا، بِتَقْدِ الْبَلَدِ. وَلَا يَجُوزُ أَنْ يَبِيعَ مِنْ نَفْسِهِ، وَلَا يَقْرَ عَلَى مُوَكَّلِهِ إِلَّا بِإِذْنِهِ. (فَصْلٌ وَالْمُقَرَّبُ ضَرْبَانِ: حَقُّ اللَّهِ تَعَالَى، وَحَقُّ الْآدَمِيِّ،

(وَلَا يَجُوزُ) دروست نیه (أَنْ يَبِيعَ) وه کیله که شت بفروشی و (وَيَشْتَرِيَ) شت بکپی به بین پرسی وه کیلگره که (إِلَّا بِثَلَاثَةِ شَرَائِطَ) تهنه به سن مه رج دروسته:

یه که م: (أَنْ يَبِيعَ بِثَمَنِ الْمِثْلِ) به نرخى هاوینتهى خوى بکپی و بفروشی، واته: به چهند پاره دهست نه که وت، نابى به زیاتر بیکپی، هروه ها چهند پارهى نه کرد، نابى به که متر بیفروشی. دوهم: (وَأَنْ يَكُونَ نَقْدًا) شته کرلو ه که، یان پاره که دهم و دهست وه ریگری و نابى قهرز بى. سى یه م: (بِتَقْدِ الْبَلَدِ) به پارهى نه و شویته بفروشی نه که به پارهى وولاتیکى تر.

(وَلَا يَجُوزُ) دروست نیه (أَنْ يَبِيعَ مِنْ نَفْسِهِ) وه کیله که شته که بفروشیته خوى، هروه ها دروست نیه شتیکش له خوى بکپی بق وکیلگره که ی.

هروه ها دروست نیه له مندالى شیت، یان بجوکی خوى بکپی و پى بفروشی، هر چهند وه کیلگره که شت نیزنى بدا، به لام دروسته له منداله گهره که یو له باوکی خوى بکپی و پیمان بفروشی.

(وَلَا يَقْرَ) دروست نیه دان به شتیک بنى (عَلَى مُوَكَّلِهِ) له نرى وکیلگره که ی خوى (إِلَّا بِإِذْنِهِ) تهنه به پرسی وى دروسته، وه که بلئ: وه کیلى من به، دان بنى به وه: که (من ده دینار قهرزدارى فلانم). به لام قهرموده ی به هیتر نه قهرموى: به نیزنیش هر دروست نیه.

﴿پاشکۆ﴾: دروسته وه کیله که له به رامبر وه کیلیه تی کرئ وه ریگری، به لام دروست نیه - به بین پرسی وه کیلگره که - نه ویش وه کیلیکی تر بگری، تهنه نه گهر نیشه که زور بوو، یان به خوى توانای نه بو بیکا، یان لئى نه نه هات، نه وه دروسته به بى نیزن وه کیلیکی تر بگری.

ئینجا بزانه: نه گهر له وه کیلیه تی که سیک گومانمان هبوو، نه بى به دوو شاهید باوه پى پى بکهین، جا نه گهر وه کیله که گوتی: ماله که دزراوه، یان له ناو چووه، یان گوتی: داومه ته وه خاوهنى، هیچ شاهیدیش نه بو، نه وه به سویند باوه پى پى نه کهین، به لام نه گهر گوتی: داومه ته وه که سیکى تر، نه بى شاهید ه بى.

﴿فَصْلٌ: لَهُ بَاسِي (إِقْرَار)﴾

واته: دانپینان به مانی که سیکى تر له سهر خوى. (وَالْمُقَرَّبُ) نه و مافه ی ئاده میزاد له سهر خوى ئاشکرای نه کاو دانى پیدای نه مینى (ضَرْبَانِ) دوو به شن:

یه که م: (حَقُّ اللَّهِ تَعَالَى) مانی خواى گهره یه: وه کو زینا و زه کاتو نه و جوره شتانه. دوهم: (وَحَقُّ الْآدَمِيِّ) مانی ئاده میزاده: وه کو قهرزو مالى زه و تکرار و نه و جوره شتانه.

فَحَقُّ اللَّهِ تَعَالَى يَصِحُّ الرُّجُوعُ فِيهِ عَنِ الْإِقْرَارِ بِهِ، وَحَقُّ الْآدَمِيِّ لَا يَصِحُّ الرُّجُوعُ فِيهِ عَنِ الْإِقْرَارِ بِهِ، وَتَفْتَقِرُ صِحَّةُ الْإِقْرَارِ إِلَى ثَلَاثَةِ شَرَايِطَ: الْبُلُوغُ، وَالْعَقْلُ، وَالْإِخْتِيَارُ، وَإِنْ كَانَ بِمَالٍ أُعْثِرَ فِيهِ شَرْطٌ رَابِعٌ: وَهُوَ الرُّشْدُ،

ثُمَّ نَجَا بَزَانَهُ: ثَادَهُ مِيزَادُ بِهِ هَرَكَمِيَانِ لَهُ وَدَوَانَهُ دَانِي هَيْتَا، بِهَرِپَرَسِيَارِ شَيْئِ، وَاتَهُ: لَهُ شَهْرِيَعَةً دَا جِي لَهُ سَهَرِ دَانْدِرَاوَهُ جِي بِهَجِي شَهْرِيَعَةً ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: أَغْدُ يَا أُنَيْسُ إِلَى امْرَأَةٍ هَذَا فَإِنْ اعْتَرَفَتْ فَارْجُمُهَا ﴿رواه الشيخان، بِتَفَهْمِهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾ فَهَرَمُوِيَهُ سَهَابَهُ يَكْ-كَه نَاوِي (أُنَيْسُ) بَوُ-: بِرِيْ لَآئِ شَاوَرَهُ تِي شَهْمِ بِبَاوَهُ نَهْ كَرِ دَانِي هَيْتَا بِهِ زِيْنَاكَرْدَنَ، بِهَرْدِبَارَانِي بَكَه.

(فَحَقُّ اللَّهِ تَعَالَى) هَر شَيْئَكَ تَهَنَّا مَانِي خَوَايِ كِه وَدَه بِيْنِ (يَصِحُّ الرُّجُوعُ فِيهِ) دُرُوسْتَه لِيْ يِ بِهَشِيْمَانِ بِيْتَهَوَه (عَنِ الْإِقْرَارِ بِهِ) پَاشِ شَهْوِي دَانِي پِيْدَا هَيْتَاوَه. بَوُ وَيْنَه: نَهْ كَرِ بَلِيْ: مَن زِيْنَامِ كَرْدَوَه، ثِيْنَجَا بَلِيْ: بِهَشِيْمَانِ، يَانِ بَلِيْ: بِهِ دُرُوْ وَامِ كُوْت. شَهْوَه دُرُوسْتَه وَازِي لِيْ تَه هِيَنْدِرِيْ.

(وَحَقُّ الْآدَمِيِّ) بِهَلَامِ مَانِي ثَادَهُ مِيزَادُ (لَا يَصِحُّ الرُّجُوعُ فِيهِ) دُرُوسْتِ نِيَه بِهَشِيْمَانِ بِيْتَهَوَه (عَنِ الْإِقْرَارِ بِهِ) لَهُ دَانِيْدَاهِيْتَانِي، بَوُ وَيْنَه: نَهْ كَرِ بَلِيْ: مَن دَه دِيْنَارِي فَلَانِ قَه زَرْدَارِمِ. ثِيْنَجَا بَلِيْ: دُرُومِ كَرْدِ، يَانِ بَلِيْ: بِهَشِيْمَانِ. شَهْوَه بِهَشِيْمَانِيَه دُرُوسْتِ نِيَه وَازِي لِيْ تَاهِيَنْدِرِيْ. (وَتَفْتَقِرُ) بِبُوِيَسْتِي هَمِيَه (صِحَّةُ الْإِقْرَارِ) بَوُ شَهْوِي دَانِ پِيْدَاهِيْتَانَه كِه دُرُوسْتِ بِيْنِ (إِلَى ثَلَاثَةِ شَرَايِطَ) شَهْبِي سِيْ مَهْرَجِ بِيْتَهَجِي (الْبُلُوغُ) يَهْ كَهْم: بِلُغِي بَوِيْ. (وَالْعَقْلُ) دُووَم: عَهْ قَلِيْ هَمِيْ، وَاتَه: مَنْدَالُوْ شَيْئِ دَانِ بِهِ هَر شَيْئَكَدَا بِيْتَنِ دُرُوسْتِ نِيَه ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا﴾: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: رَفَعَ الْقَلَمُ عَنْ ثَلَاثَةٍ: عَنِ النَّائِمِ حَتَّى يَسْتَيْقِظَ، وَعَنِ الصَّغِيرِ حَتَّى يَكْبُرَ، وَعَنِ الْمَجْنُونِ حَتَّى يُفِيْقَ ﴿رواه احمد وغيره، بِتَفَهْمِهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾ فَهَرَمُوِيْ: سِيْ جَوْرَه كِه سِ نُوَسِيْنِي تَاوَانِيَانِ لَهُ سَهَرِ لَادِرَاوَه، يَهْ كَهْم: نُوَسْتُوْ تَا هَمِ شِيَارِ شَهْبِيْتَهَوَه. دُووَم: مَنْدَالُوْ تَا كِه وَدَه شَهْبِيْتَهَوَه. سِيْ يَهْم: شَيْئِ تَا چَاكِ شَهْبِيْتَهَوَه.

(وَالْإِخْتِيَارُ) سِيْ يَهْم: دَانِ پِيْدَاهِيْتَانَه كِه يِ بِهِ خَوْشِي خَوِيْ بِيْ، كِه وَاتَه: نَهْ كَرِ لَهُ تَرَسَانِ، يَانِ لَهُ بَهَرِ لِيْدَانِ قَسَه يَهْ كِي كَرْدُو دَانِي بِهِ شَيْئَكَدَا هَيْتَا، شَهْوَه دُرُوسْتِ نِيَه وَبِهَرِپَرَسِيَارِ نَابِيْ، خَوَايِ كِه وَدَه فَهَرَمُوِيَه تِي: ﴿إِلَّا مَنْ أَكْرَهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِيمَانِ﴾ كَا فَرِيُوْنِ تَهَنَّا لَهُ سَهَرِ شَهْوَه كِه سَه نَانُوَسَرِيْ: كِه زُوْدِي لِيْ كَرَاوَه دَلِيْشِي پَرِ لَهُ بَاوَه رَه.

(وَإِنْ كَانَ بِمَالٍ) نَهْ كَرِ دَانِ پِيْدَاهِيْتَانَه كِه بِهِ مَالِ بَوُ (أُعْثِرَ فِيهِ شَرْطٌ رَابِعٌ) شَهْبِي مَهْرَجِيْ كِي چَاوَرَه مِيْنِي تِي دَا بِيْ (وَهُوَ الرُّشْدُ) شَهْوِيْشِ كُوْنَجَانِي دِيْنُو دُوْنِيَايَه، وَاتَه: نَهْ كَرِ (سَقِيَه) بَلِيْ: مَن قَه زَرْدَارِي فَلَانِمِ، بِهِ هِيْچِ دَانَانْدِرِيْ.

وَإِذَا أَقْرَ بِمَجْهُولٍ رُجِعَ إِلَيْهِ فِي بَيَانِهِ، وَيَصِحُّ الْإِسْتِثْنَاءُ فِي الْإِقْرَارِ إِذَا وَصَلَهُ بِهِ،
وَقُـسُـوْ فِي حَالِ الصَّحَّةِ وَالْمَرْضَى سَوَاءً.
(فصل) وَكُلُّ مَا يُمَكِّنُ الْإِنْتِفَاعَ بِهِ مَعَ بَقَاءِ عَيْنِهِ جَازَتْ إِعَارَتُهُ إِذَا كَانَتْ مَنَافِعُهُ آثَارًا،
وَتَجُوزُ الْعَارِيَةُ: مُطْلَقَةً، وَمُقَيَّدَةً بِمُدَّةٍ،

(وَإِذَا أَقْرَ بِمَجْهُولٍ) هر کاتیک دانی هینا به شتیکی نه زاندارو، وه ک بلی: شتیکی فلان
قه رزدارم (رُجِعَ إِلَيْهِ فِي بَيَانِهِ) نه بی هر به نه و بلیین بزمان پوون بکاته وه.
(وَيَصِحُّ الْإِسْتِثْنَاءُ فِي الْإِقْرَارِ) جیا کردنه وه دروسته له و شته ی دانی پيدا هینا وه (إِذَا وَصَلَهُ
بِهِ) به و مرجه ی به یه که وه بیلن، واته: دروسته بلی: من سه دینار قه رزدار ی فلانم
نه نها بیست دینار نه بی. نه وه دروسته.

(وَهُوَ) دانهینان به هر مافیک (فِي حَالِ الصَّحَّةِ) له و کاته ی نه دروستی باشه (وَالْمَرْضَى)
له و کاته ی نه خوشه (سَوَاءً) هه روه ک یه کتری وایه، هه رجه ند نه خوشیه که ش مه ترسی
مردنی لی بکری.

﴿فصل: له باسی (عاریة) خواستن﴾

واته: شتیك له که سیتی تر بخوازی بۆ نه وه ی سودی لیوهریگری، نینجا بیداته وه.
﴿عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: كَانَ فَرْعٌ بِالْمَدِينَةِ فَاسْتَعَارَ النَّبِيُّ ﷺ فَرَسًا مِنْ أَبِي طَلْحَةَ فَرَكِبَهُ﴾
رواه البخاری، مه ترسیه ک له (مَدِينَةٍ) پووی دا، جا پیغه مبه ر ﷺ نه سپتی له (أَبُو طَلْحَةَ)
خوازت و به سواری نه سپه که به ره و پوودا وه که پویشست.

(وَكُلُّ مَا يُمَكِّنُ الْإِنْتِفَاعَ بِهِ) هر شتیك بگوچی سودی لیوهریگری (مَعَ بَقَاءِ عَيْنِهِ) له که ل
نه وه شدا خودی شته که بعینن له دوی به کارهاتن (جَازَتْ إِعَارَتُهُ) دروسته به خوازتن
بیداته که سیتی تر (إِذَا كَانَتْ مَنَافِعُهُ) به و مرجه ی سوده کانی نه و شته (آثَارًا) بمینیته وه
تا شته که مابی، نه ک کوتایی بی، که و ابو: خوازتنی موم بۆ داگیرساندن دروست نیه،
چونکه به هوی به کارهینان له ناو نه چی.

﴿نَاكَادَارِي﴾: هر شتیك سود لیوهرگرتنی دروست بی، به خوازدانی خیره، وه هر شتیك
سود لیوهرگرتنی حه رام بی، به خوازدانی گوناوه، خوی که وره فه رموویه تی: ﴿وَتَعَاوَنُوا
عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِنِّمِ وَالْعُدْوَانِ﴾ یارمه تی یه کتری بدن له سه ر
چاکه و خواپه رستی، یارمه تی یه کتر مه دن له سه ر گونا و دوژمنکاری.

(وَتَجُوزُ الْعَارِيَةُ) شت خوازتن دروسته (مُطْلَقَةً) به بی ماوه دانان (وَمُقَيَّدَةً بِمُدَّةٍ) هه روه ها
دروسته بیه ستری به ماوه یه کی دیارکرو، وه بلی: بۆ ماوه ی مانگیك له لات بی.
نینجا بزانه: ماوه دیار کرابی، یان دیار نه کرابی: بۆ هه روه لا دروسته په شیمان بینه وه.

وَهِيَ مَضْمُونَةٌ عَلَى الْمُسْتَعِيرِ بِقِيمَتِهَا يَوْمَ تَلْفِهَا.
(فَصْلٌ):

(وَمِی) مالی خوازاو نه گهر له ناو چوو، یان دزرا، یان که م وکوپړی لټپیدا بوو (مَضْمُونَةٌ) توله ی بڼ داندراوه (عَلَى الْمُسْتَعِيرِ) له سر نه و که سه ی خوازتویه تی، بهو مرجه ی مندال، یان شیت نه بڼ (بِقِيمَتِهَا) توله ی به گوږه ی نرخه که یه تی (یَوْمَ تَلْفِهَا) نرخ ی نه و پوڅه ی تی دا له ناو چوو، هر چه ند که مته رغه می شی نه کړد بڼ ﴿عَنْ صَفْوَانَ بْنِ أُمِّةٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ اسْتَعَارَ مِنْهُ أَذْرُعًا يَوْمَ حُيَيْنَ فَقَالَ: أَغْضَبَ يَا مُحَمَّدٌ ﷺ؟ قَالَ: بَلْ عَارِيَّةٌ مَضْمُونَةٌ﴾ رواه أبو داود، پیغه مبه ر ﷺ چه ند زری یه کی خوازت له (سَهْفَوَان) بڼ جه نگی (حونه ین)، نینجا (سَهْفَوَان) گوتی: نایا زه وتی نه که ی؟ پیغه مبه ر ﷺ فرمووی: به لکو به خوازتن وهریان نه گرم، نه گهر له ناو چوون، توله یان نه دهم.

﴿ناگاداری﴾: نه گهر به هو ی به کار میتانیک ی نیزندراو شته که له ناو چوو، یان که م وکوپړی میتا، توله ی ناکه ویتنه سر، بهو مرجه ی به کار میتانه که له سنوور تینه په پړو له مندالو شیت نه یخوازتن، واته: نه گهر داس له کاتی دروینده شکا، یان وللاخ له بن باردا، یان له کاتی کتلاندا گیانی دهرچوو، یان قاچی شکا، توله ی ناکه ویتنه سر، به لام: نه گهر دزرا، یان گورگ خواردی، یان سووتا، یان له پاده به دهر به کاری میتا، نه وه توله ی له سره، هر وه ها نه گهر له مندال، یان له شیت خوازتنی تی، توله ی هر له سره.

﴿پاشکو﴾: نه گهر خاوه نه که و مالخوازه که بووه کیشه یان، خاوه نه که نه یگوت: به کړی داومه ته تو. مالخوازه که ش نه یگوت: به خوازتن داوته. یان خاوه نه که نه یگوت: ماله که ت نه داومه وه. مالخوازه که ش نه یگوت: داومه ته وه. هیچ شاهیدیش نه بو، نه وه باوهر به خاوه ن ماله که نه کړی بهو مرجه ی سویند بخوا.

نینجا بزانه: نه رک ی گه پاند نه وه ی ماله خوازلاوه که بڼ خاوه نه که ی له سر مالخوازه که یه.
﴿ناگاداری﴾: نه گهر به ربو خوځلو دره ختی زه ویی سره وه زه لی بڼ ناو زه ویی خواره وه - که می که سینکی تر بو- نه وه به ربو خوځلو دره خته که هر می خاوه نه که یه تی، به لام له سر ی واجبه: لای بیا، یان سولج پکا له که ل خاوه نی خواره وه.

﴿فَصْلٌ: لَه بَاسِی (غَضَب)﴾

واته: زه و تکریدن و داگیرکردنی مافی که سینکی تر به نامه ق. زه و تکریدن له گوناوه گوره کانه، جا مافی گشتی بڼ، یان تاییه تی بڼ ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: إِنَّ دِمَائَكُمْ وَأَمْوَالَكُمْ وَأَعْرَاضَكُمْ عَلَيْكُمْ حَرَامٌ﴾ رواه الشیخان، پیغه مبه ر ﷺ فرمووی: خوینتان و مالتان و نابړو و ناموستان له یه کتری چه پامه.

وَمَنْ غَضَبَ مَالاً لِأَحَدٍ لَزِمَهُ رَدُّهُ، وَأَرْضُ نَقْصِهِ، وَأَجْرُهُ مِثْلُهُ، فَإِنْ تَلَفَ ضَمَنَهُ بِمِثْلِهِ إِنْ كَانَ لَهُ مِثْلٌ، أَوْ بَقِيَّتُهُ إِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ مِثْلٌ: أَكْثَرُ مَا كَانَتْ مِنْ يَوْمِ الْقَضَبِ إِلَى يَوْمِ التَّلَفِ.

که واپس: نه گهر دلوای شتیکی له که سیک کرد، نه ویش له ترسان، یان له شهرمان شته که ی دای، یان به بی نین سوار ی و لاغیک، یان تو تو موبیلک بوو، یان چووه خانوویک و خاوه نه که ی دهر کرده دهر وه، یان پنگای نه دا خاوه نه که سود له خانووه که ی وهریگری، نه وانه گشتی به زه و تکر دن دانه ندرین.

(وَمَنْ غَضَبَ مَالاً لِأَحَدٍ) هر که سیک مانی که سیک تر زه و ت بکا (لَزِمَهُ رَدُّهُ) واجبه بیداته وه خاوه نه که ی ﴿عَنْ سَمُرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا﴾ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: عَلَى الْيَدِ مَا أَخَذْتَ حَتَّى تُؤَدِّيَهُ﴾ رواه أصحاب السنن، پیغه مبر ﷺ فرموی: هر ده سیک شتیکی وهر گرت: نه بی بیپاریزی تا نه بیداته وه خاوه نه ی.

﴿ناگاداری﴾: کر یی که پاند نه وه ی زه و تکر اوه که - بچ خاوه نه که ی - له سر داگیر که ره که یه، هر چند زوریش بی.

(وَأَرْضُ نَقْصِهِ) هروها واجبه تو له ی گشت که م وکوپه گیشی بداتی (وَأَجْرُهُ مِثْلُهُ) نه بی کر یی که شتی بداتی بچ نه و ماوه یی له لای ماوه ته وه، هر چند به کاریشی نه هینایی، وه نه بی تو له ی له ده ستچوونی به روبومه کانی تریشی بزمیری که له ده ست چوینه: وهک میوه ی دره ختو شیر ی بز نو مه پ.

(فَإِنْ تَلَفَ) جا نه گهر شته زه و تکر اوه که له ناو چوو (ضَمَنَهُ) نه بی زه و تکر اوه که تو له ی بدا (بِمِثْلِهِ) با هر وینه ی شته زه و تکر اوه که له تو له بدا (إِنْ كَانَ لَهُ مِثْلٌ) نه گهر وینه ی هه بوو: به کیشانی ته رازو، یان به پیوانی په (أَوْ بَقِيَّتُهُ) یان نرخ ی زه و تکر اوه که له تو له بدا (إِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ مِثْلٌ) نه گهر وینه ی نه بو، یان وینه ی هه بوو، به لام ده ست نه نه که و ت (أَكْثَرُ مَا كَانَتْ) کام نرخ زور تره نه بی نه و نرخه بدا (مِنْ يَوْمِ الْقَضَبِ) له کاتی داگیر کردنی وه (إِلَى يَوْمِ التَّلَفِ) تا کاتی له ناوچوونی:

واته: نه گهر له کاتی داگیر کردنی نرخ ی پینچ دینار بوو، له پوژی له ناوچوونیشی نرخ ی شش دینار بوو، نه بی شش دینار له تو له بدا.

﴿پاشکو﴾: یه که م: هر که سیک ماله زه و تکر اوه که له داگیر که ره که وهریگری و مه به سستی نه وه نه بی بیداته وه خاوه نه که ی، نه ویش به داگیر که دانه ندری، هروها نه گهر به زور لیکر دن شتیکیان پی داگیر کرد، نه وه زور لیکر اوه که ش به داگیر که دانه ندری، به لام که تو له ی دا، نه توانی بچی نه اندازه ی تو له که له زور داره که وهریگری ته وه.

دوهم: نه گهر داگیر که ریک له زه ویه کی داگیر که راودا خانووی کرد، یان دره ختی چاند، یان بریکی هه لگه ند، واجبه: خانووه که و دره خته که لایاو شوینه تیچووه کان و بیره که

(فصل) وَالشُّفْعَةُ وَاجِبَةٌ بِالْخُلْطَةِ دُونَ الْجَوَارِ:

پس بکاتوه، هر چند زهره ریگی نذریش بکا، هر وه ما نه بی کرئی به که و توله ی که م و کوریش بدا ﴿عَنْ غُرُوةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: لَيْسَ لِعِرْقٍ ظَالِمٍ حَقٌّ﴾ رواه ابوداود، پیغه مبرر ﷺ فرمودی: په گی به زودداری مالی مانه وه ی نه.

سئیم: هر که سبک مالی که سبکی تری به هر پامی که وه لا: وه کو مالی پیاو شیربایی و زیاری و زه و تکرلو، نه وانه گشتی نه بی بدریته وه خاوه نه کانیان، جا نه گهر شته کان له ناو چوبون، نه بی توله یان بداته وه خاوه نه کانیان، نه گهر خاوه نه کانیان نه مابون، نه بی بیداته وه میراتگره کانیان، نه گهر هیچ میراتگریان نه بو، نه بی بیداته (قازی) ی نیسلام، نه گهر (قازی) نه بو، یان فاسق بوو، نه بی بیداته دهست پیاویکی لیته اتوی دادپه روه، جا نه گهر نه بو، نه بی به خوی سهرنی بکا له به رزه و وندی موسولمانان، یان دابه شی بکا به سهر هه ژلرندا، جا نه گهر به خوی هه ژلر بوو، دروسته به نه ندازه ی هه ژلرک به شی خوی دابن، نینجا نه گهر خاوه نه که ی ناشکرا بوو، نه بی توله ی گشتی بداتی.

چوارهم: نه گهر به مالی پیا، یان شیربایی، یان زیاری، یان زه و تکرلو شتیکی کپی، نه و کرپنه دانامه زری و دروست نه، واته: نابیته ملکی کرپاره که و ناشیپته ملکی خاوه نه کان، که و ابو: شته کرپاره که به قازانجه وه هر می فروشیاره که به.

﴿فصل: له باسی (شفعة)﴾

واته: په کیك له هاویه شه کان به شه که ی خوی بفروشن، نینجا هاویه شه که ی تر بجی شته که له کرپاره که بستنیپته وه به و پاره یه ی پی کپیوه، هر چه ند پیچی خوش نه بن. ﴿عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: الشُّفْعَةُ فِي كُلِّ شَرِكٍ لَمْ يُقَسِّمْ فِي أَرْضٍ، أَوْ رُبْعٍ، أَوْ حَانِطٍ، لَا يَحِلُّ لَهُ أَنْ يَبِيعَ حَتَّى يَغْرَضَ عَلَى شَرِيكِهِ فَيَأْخُذَ أَوْ يَدَّعِ، فَإِذَا بَاعَ وَلَمْ يُؤْذِلْهُ فَهُوَ أَحَقُّ بِهِ﴾ رواه مسلم، پیغه مبرر ﷺ فرمودی: شوفعه له گشت شتیکی هاویه شدا هیه که به ش نه کرابی: زهوی بن، یان باغ بن، یان خانو بن، دروست نه: خاوه نه به شه که به بن نیزی هاویه شه که ی خوی بیفروشن، جا بیه وی، یان نه یه وی، جا نه گهر به بی پرس فروشتی، نه و کاته هاویه شه که ی مالی هیه به شوفعه وری بگریته وه.

(وَالشُّفْعَةُ) وهر گرتنه وه ی مالی فروشرلو، به شوفعه (وَاجِبَةٌ) له شرعدا هیه (بِالْخُلْطَةِ) به هوی هاویه شی (تُونِ الْجَوَارِ) نه ک به هوی درلوسی به تی، واته: نه گهر درلوسی به ک خانووه که ی، یان زهوی به که ی فروشت، درلوسی به که ی تر ناتوانی به شوفعه وری بگریته وه، به لام به مزه بی نیامی (حنفی): نه توانی وری بگریته وه ﴿عَنْ أَبِي رَافِعٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: الْجَارُ أَحَقُّ بِصَفْبِهِ﴾ رواه البخاری، پیغه مبرر ﷺ فرمودی: درلوسی له پیشته به هوی نزیک ی که مالی درلوسی به که ی وری بگریته وه.

فِيمَا يَنْقَسِمُ دُونَ مَا لَا يَنْقَسِمُ، وَفِي كُلِّ مَا لَا يُنْقَلُ مِنَ الْأَرْضِ كَالْعَقَارِ وَغَيْرِهِ، بِالْثَمَنِ الَّذِي وَقَعَ عَلَيْهِ الْبَيْعُ، وَهِيَ عَلَى الْقَوْرِ، فَإِنْ أَخْرَجَهَا مَعَ الْقُدْرَةِ عَلَيْهَا بَطَلَتْ. وَإِذَا تَزَوَّجَ امْرَأَةً عَلَى شِقْصٍ أَخَذَهُ الشَّفِيعُ بِمَهْرِ الْمَثَلِ، وَإِنْ كَانَ الشَّفَعَاءُ جَمَاعَةً اسْتَحَقُّوْهَا عَلَى قَدْرِ الْأَمْلاكِ.

(فِيمَا يَنْقَسِمُ) شوفعه له و شتهدا مهيه كه بگونجی بهش بکری (تُون مالا يَنْقَسِمُ) نهك لهو شتهی كه بهش نهكری: وهكو ژوورنکی بچكوله، یان پارچه زهوییهکی كه، واته: نهكهر بهش بکری سودی لئوره نهگیرئ.

(وَفِي كُلِّ مَا لَا يُنْقَلُ مِنَ الْأَرْضِ) ههروهه شوفعه لهو شتهدا مهيه كه نهگوازیتتهوه له زه مین (كَالْعَقَارِ) وهكو زهویو (وَغَيْرِهِ) شتیتر: وهكو خانوو و درهختی تهپ له زهوییه فروشر اووه كه دا.

(بِالْثَمَنِ الَّذِي) هاوبه شهكه هه بهو پارهی به شهكه نهستییتتهوه: كه (وَقَعَ عَلَيْهِ الْبَيْعُ) به شهكه ی بی فروشر لووه به بی كه م و زیاد، كه وابوو: نهكهر به شهكه نه فروشر ابو، به لكو به خشر ابو، یان نه زكرا بو، یان وهقف كرا بو، یان به میرات چوو، له وانهدا- له هیچیان- شوفعه ی بۆ نیه.

(وَهِيَ) وهگرته وهی به شوفعه (عَلَى الْقَوْرِ) ده موده سته (فَإِنْ أَخْرَجَهَا) نهكهر وهگرته وهی لخواخت (مَعَ الْقُدْرَةِ عَلَيْهَا) له گه لئ شهوش توانای هه بوو (بَطَلَتْ) شوفعه كه ی به تالئ نه بیو مافی نه سوتئ، به لام نهكهر توانای نه بو؟ چونكه له شوینتیكی تر بوو، یان له بهندیخانه بوو، یان نه یزانی ملكه كه فروشر لووه، یان نه یزانی مافی شوفعه ی ههیه، یان له ترسان دلوی نه كرد، نهوه مافی ناسوتئ، كه وابوو: با وهكلیك بگری تاكو دلوی بۆ بكا، یان با له لای دوو شاهید بلئ: من دلوی شوفعه نهكهم.

﴿نَاكَادَارِي﴾: نهكهر هاوبه شهكه مندال بوو، یان شیت بوو، یان مزگهوت بوو، نه بی سه رپه رشتكاره كه یان داوای شوفعه یان بۆ بكا، جا نهكهر نهو دلوی نه كرد، نهوان مافیان ناسوتئ، كه وابوو: كاتئ مندال گوره بوو و شیت چاك بۆوه، به شوفعه وهی نه رگرته وه، به لام نهكهر له بهر بهر زه وهندی نهوان داوای نهكردبو، نهو كاته مافیان نه سوتئ.

(وَإِذَا تَزَوَّجَ امْرَأَةً) هه كاتیك ئافره تیكی ماره كرد (عَلَى شِقْصٍ) له سهه به شیتیكی ماله هاوبه شهكه، واته: به شهكه ی خوی كرده ماره یی ئافره ته كه (أَخَذَهُ الشَّفِيعُ) هاوبه شهكه ی تر له ئافره ته كه ی نهستییتتهوه (بِمَهْرِ الْمَثَلِ) به ماره یی هاوچه شنی ئافره ته كه.

(وَإِنْ كَانَ الشَّفَعَاءُ جَمَاعَةً) نهكهر هاوبه شهكه كان كومه لیک بون (اسْتَحَقُّوْهَا) گشتیان مافی وهگرته وه یان مهیه (عَلَى قَدْرِ الْأَمْلاكِ) به نه ندازه ی به شهكه ی خویان، واته: نهكهر به كیتك چوارنکی هه بوو، نهوه چوارنکی به شه فروشر اووه كه وهرنه گریته وه، نهكهر نهویتر

(فَصْلٌ) وَلِلْقِرَاضِ أَرْبَعَةُ شُرَاطٍ: أَنْ يَكُونَ عَلَى نَاضٍ مِنَ الدَّرَاهِمِ وَالْذَنَانِيرِ، وَأَنْ يَأْذَنَ رَبُّ الْمَالِ لِلْعَامِلِ فِي التَّصَرُّفِ مُطْلَقاً أَوْ فِيْمَا لَا يَنْقَطِعُ وَجُودُهُ غَالِباً، وَأَنْ يَشْتَرِطَ لَهُ جُزْأً مَعْلُوماً مِنَ الرَّبْحِ، وَأَنْ لَا يُقَدَّرَ بِمُدَّةٍ.

سَيِّه کی هه بوو، نه ویش سییه کی که وهر نه گریته وه، نه وهی شه شیکی هه به، نه ویش شه شیکی که وهر نه گریته وه. جا نه گهر به کی که گوتی: من به شی خوم وهر ناگرمه وه. نه بی نه وی تر گشت فرق شراوه که وهریگریته وه، یان واز له گشتی بیئی.

﴿فَصْلٌ: لَه بَاسِی (قِرَاض) مَامله تی قازانجی هاو به شی﴾

واته: که سیک پاره بداته که سیک تر بو نه وهی بازرگانی پی بکاو قازانجه که شی بو هه ربوکیان بی، به لام سه رمایه که ته نها یق خاوه نه که به تی، جا نه گهر نه ختیکی نه مابو، یان هیچی نه مابو، نابئ توله له کریکاره که وهریگری. ﴿عَنْ نَفِيسَةَ بِنْتِ مُنِيَّةَ زَجِیةَ عَنْهَا: ضَارَبَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لِحَدِیْجَةَ زَجِیةَ عَنْهَا بِمَالِهَا إِلَى الشَّامِ﴾ رواه ابو نعیم و غیره، پیغه مبه ر ﷺ له (مکه یوه مالی (حَدِیْجَةَ ی برده شام بو بازرگانی کردن. هه روه ها سه حابه ی پیغه مبه ر ﷺ به کده ننگن که (قِرَاض) دروسته.

(وَلِلْقِرَاضِ) واجبه بو دروستبوونی (قِرَاض): (أَرْبَعَةُ شُرَاطٍ) چوار مه رج بیته جئ: یه که م: (أَنْ يَكُونَ عَلَى نَاضٍ) پیکه و تنه که له سه ر پاره ی لی درلو بی (مِنَ الدَّرَاهِمِ) دیرهم بی و (وَالْذَنَانِيرِ) دینار بی، که و ابوو: دروست نیه - جگه له پاره - که لو په لیکی تری بداتی، وه ک بلئ: نه م که نه م بو بفروشه قازانجمان به نیوه بی.

دووه م: (وَأَنْ يَأْذَنَ رَبُّ الْمَالِ) خاوه ن پاره که ئیزن بدا (لِلْعَامِلِ) بو کریکاره که، واته: نه وهی بازرگانی بو نه کا (فِي التَّصَرُّفِ مُطْلَقاً) که به بو چوونی خوی شت بکری و بفروشن، واته: نابئ بوی دیاری بکا (أَوْ فِيْمَا) یان نه گهر بوی دیاری کرد نه بی (لَا يَنْقَطِعُ وَجُودُهُ غَالِباً) نه و شته به درئیای سال نه بریته وه: وه کو که نه و جق، واته: نه گهر گوتی پاره ت نه ده می ته نها بازرگانی له که نه و جودا بکه، نه وه دروسته.

سی یه م: (وَأَنْ يَشْتَرِطَ لَهُ) واجبه خاوه نه که دیاری بکا بو کریکاره که: (جُزْأً مَعْلُوماً) به شیکی زاندرلو (مِنَ الرَّبْحِ) له قازانجی نه و بازرگانی به، وه ک بلئ: نیوه ی قازانج، یان سییه کی قازانج بو تو.

چوارهم: (وَأَنْ لَا يُقَدَّرَ بِمُدَّةٍ) نابئ نه و پیکه اته بو ماوه یه کی دیار کرو بی، به لکو نه بی به بی ماوه دانان پیک بیئ، جا هر کاتی که یه کیکیان ویستی هه لیوه شپینته وه، دروسته.

﴿ناگاداری﴾: دروسته دوو که س پاره بده نه یه ک کریکار: جا هر یه که یان به شه قازانجیکی بو دیاری بکا، هه روه ها دروسته دوو کریکار بازرگانی بو یه ک خاوه ن پاره بکن، به و مرجه ی به شه قازانجی هه ربوکیان دیاری بکری، هرچند یه کسانیش نه بن له قازانجه که دا.

وَلَا ضَمَانَ عَلَى الْعَامِلِ إِلَّا بِعُدْوَانٍ، وَإِذَا حَصَلَ رِنَجٌ وَخُسْرَانٌ جَبِرَ الْخُسْرَانُ بِالرِنَجِ.

ئینجا بزانه: دروست نیه کریکاره که پاره بداته کریکاریکی تر و به شه قازانجیکی بۆ دیاری بکا، هرچند خاوهن پاره کهش پازی بئ، هروده ها دروست نیه خاوهن پاره که بلئ: نه بی پاره که لای خۆم بئ، یان بلئ: نه بی فلانیش له گه لئا بئ.

(وَلَا ضَمَانَ عَلَى الْعَامِلِ) تۆله ناکه ویتته سهر کریکاره که نه گهر ماله که له ناو چوو (إِلَّا بِعُدْوَانٍ) ته نها به نوژمنکاری و که مته رغهمی نه بئ، وه ک کپین و فروشتنی قهده غه کرلو به بئ پرسی خاوهن پاره که، یان پابردن به پئنگه ی پپر ترسدا، یان له شاریک بیباته شاریکی تر به بئ نین، هروده ها دروست نیه به زهره ر، یان به قهرز بکپئ و بفروشتن به بئ پرسی خاوهن پاره که.

(وَإِذَا حَصَلَ رِنَجٌ) ههر کاتیک نه و بازگانی به له لایه ک قازانجی دا (وَخُسْرَانٌ) له لایه کی تر زهره ری دا (جَبِرَ الْخُسْرَانُ بِالرِنَجِ) زهره ره که به قازانجه که پپر نه کریتته وه - نه گهر قازانجی هه بئ - واته: نه گهر جاریک سهد دیناری قازانج کرد، جاریکی تریش سهد دیناری زهره ر کرد، نه بی نه و سهد دیناره له جیاتی نه م سهد دیناره دابندریتته وه، واته: نابئ به شی بکه ن.

که وابوو: نه و پاره به ی له گومرگ ئی وهر نه گرن و نه و پاره به ی نه بداته کرئ ی بارکردن و گواستنه وه و هه رزان بوونی نرخی بازلو نه و شته ی ئی نه دزئ، یان له ناو نه چئ، نه وانه گشتی به زهره ر دانه نرئ و نه بی قازانجه که یان له جئ دابندرئ.

«ناگاداری»: هیچ جیاوازی نیه زهره ره که: له پیش قازانج کردندا بئ، یان له دوا ی قازانج کردن، واته: ههر پئی پپر نه کریتته وه.

دیشان ناگاداریه: دروست نیه له ماله وه به پاره ی (قراض): نه خۆی و نه منداله کانی به خیتو بکا و نابئ خیریشی پپ بکا.

به لام له کاتی به سه هه رچوون بۆ کپین و فروشتن، هه رموده به کی ئیمامی (شافعی) هه به: که نه و مه سه ره فه ی به هۆی سه هه ر زیاد نه کا، دروسته له پاره ی (قراض) بیدا: وه کو پاره ی ئۆتۆمبیل و میوانخانه، جا نه مهش هه ر به زهره ر دانه ندرئ و له قازانج پپر نه کریتته وه.

ئینجا بزانه: نه و نیشانه ی بازرگانه کان به دهستی خۆیان نه یکن، نه بی کریکاره کهش به دهستی خۆی بیکا و نابئ کرئ ی لئیدا.

«پاشکۆ»: نه گهر کریکاره که کوتی: هیچ قازانج نه کربوه. یان نه م شته م بۆ خۆم کپوه. یان بۆ بازرگانی کپومه. یان کوتی: ههر نه وهنده پاره ت داوومئ. یان کوتی: ماله که م لئ دزلوه. یان لییان سه ندم. له وانه دا - گشتی - به سویتند خولردن باوه پی پپ نه کرئ.

(فَصْلٌ) وَالْمَسَاقَاةُ جَائِزَةٌ عَلَى التَّخْلِ وَالْكَرْمِ، وَلَهَا شَرْطَانِ، أَحَدُهُمَا: أَنْ يُقَدَّرَ بِمُدَّةٍ مَعْلُومَةٍ، وَالثَّانِي: أَنْ يُعَيَّنَ لِلْعَامِلِ جُزْأً مَعْلُومًا مِنَ الثَّمَرَةِ. ثُمَّ الْعَمَلُ فِيهَا عَلَى ضَرْبَيْنِ: عَمَلٌ يَعُودُ نَفْعُهُ إِلَى الثَّمَرَةِ فَهُوَ عَلَى الْعَامِلِ، وَعَمَلٌ يَعُودُ نَفْعُهُ إِلَى الْأَرْضِ فَهُوَ عَلَى رَبِّ الْمَالِ.

﴿فَصْلٌ: لَهُ بَاسِي (مَسَاقَاة) بَاغِهِ وَاوَانِي﴾

واته: خاوهن باغه که به کیکی تر به کری بگری بؤ ناودان و پهره ورده کردنی دره خسته کانی و به شیکری دیار کراوی له میوهی دره خسته کانی بداتی.

(وَالْمَسَاقَاةُ) باغه وانی (جائزۀ) دروسته (عَلَى التَّخْلِ) له سهر دلخورماو (وَالْكَرْمِ) له سهر داری تری ﴿عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ عَامِلَ أَهْلِ خَيْبَرَ بِشَطْرِ مَا يَخْرُجُ مِنْهَا مِنْ ثَمَرٍ أَوْ زَرْعٍ﴾ رواه الشيخان، پیغه مبرر ﷺ له که ل دانیش تووانی (خَبِيرٍ) بیتک هات: که باغه کانی ناو بدن و پهره وردهی بکن، نیوهی بهر هه که ی: میوه، یان کشتوکالیان بداتی.

﴿نَاگاداری﴾: له فه رمودهی کونی نیمامی (شافعی) دا: نهو باغه وانی له سهر گشت دره ختیک ی بهر ده دروسته.

(وَلَهَا شَرْطَانِ) بؤ دروستبوونی باغه وانی دوو مه رج پیویستن (أَحَدُهُمَا) یه که میان: (أَنْ يُقَدَّرَ بِمُدَّةٍ مَعْلُومَةٍ) نه بی نهو باغه وانی ماوهیه کی زاندرای بؤ دابندری، که لهو ماوهیه دا بهر هه کی پی بگا، وه کو ماوهی سالتیک، یان نق مانگ، واته: دروست نیه بلئی: تا میوه پی نه گا.

(وَالثَّانِي) مه جی دووهم: (أَنْ يُعَيَّنَ لِلْعَامِلِ) نه بی خاوهن باغه که دیاری بکا بؤ باغه وانه که (جُزْأً مَعْلُومًا) به شیکری زاندرای (مِنَ الثَّمَرَةِ) له میوهی نهو دره ختانه، وه ک بلئی: نیوه، یان سیتییه کی میوه که نه ده من. جا نه گهر دره خسته کان میوه یان نه گرت، یان له ناو چون، نه بی باغه وانی هه کی ته ولو بکاو داوای هیچیش نه کا.

(ثُمَّ) ئینجا (الْعَمَلُ فِيهَا) کارکردن لهو باغه وانه (عَلَى ضَرْبَيْنِ) له سهر دوو شیوهیه (عَمَلٌ يَعُودُ نَفْعُهُ إِلَى الثَّمَرَةِ) یه که میان: سودی نه که ریخته وه بؤ میوهی دره خسته کان (فَهُوَ عَلَى الْعَامِلِ) نه مه یان له سهر کریکاره که یه و نه بی بیکا: وه ک ناودان و پاککردنه وهی جوگه و گؤل لیدان و هه لکه نندن و لابردنی درکو گیواو لیگردنه وه و وشککردنه وهی میوه و پاسه وانی و نهو جوړه شتانه.

(وَعَمَلٌ) دووهمیان: کاری واهیه (يَعُودُ نَفْعُهُ) سودی نه که ریخته وه (إِلَى الْأَرْضِ) بؤ زهویه که (فَهُوَ عَلَى رَبِّ الْمَالِ) نه مه شیان له سهر خاوهن ملکه که یه: وه ک دیولردانان و هه لکه ندنی جوگه و نامیر و ولاغی کیلان و نامیری ناو میتان و نهو جوړه شتانه.

﴿نَاگاداری﴾: نیوه باغی دروست نیه، وه ک بلئی: (زهویه که م دره خستی تی دا بچینه به نیوه بییمان). یان بلئی: (نهو دره ختانه ی من له زهویه که ی خوتدا بچینه به نیوه بییمان). یان

(فَصْلٌ) وَكُلُّ مَا أَمَكَّنَ الْإِنْتِفَاعُ بِهِ مَعَ بَقَاءِ عَيْنِهِ صَحَّتْ إِجَارَتُهُ، إِذَا قُدِّرَتْ مَنَفَعَتُهُ بِأَحَدٍ أَمْرَيْنِ: بِمُدَّةٍ، أَوْ عَمَلٍ، وَإِطْلَاقُهَا يَقْتَضِي تَعْجِيلَ الْأَجْرَةِ

بَلَى: (نَمِ درختانی من له زهویه که می مندای بچینه به نیوه بییمان). که و ابو: نه بی خاوهن درخت کری زهویه که بدای درخته کانیش گشتی بق خوی، جا نه گهر درخت زهوی هردوکیان می خوی بو، نه بی کری ماندویونی کریکاره که بدا.

﴿پاشکوة﴾: نه گهر باغه وانه که کوتی: هیچی تر کار ناکم، یان پای کرد، یان نه خوش بو، یان خرابه به ندیخانه، با خاوهن باغه که بچینه لای (قازی)، بق نهوی له کیسه ی باغه وانه که یه کیکی تر به کری بگری، جا نه گهر (قازی) نه بو، با خاوهن که به خوی یه کیکی تر به کری بگری، یان هر به خوی باغه وانی که بکا، به لام نه بی دوو شامید بگری بق نهوی بتوانی کری یه که له باغه وانه که وهریگریته وه.

ثینجا بزانه: نه گهر باغه وانه که ی دیارکرو مرد، باغه وانی یه که هه لته وه شیتته وه.

﴿فَصْلٌ: لَهُ بَأْسِي (إِجَارَةٌ) بِهِ كَرِّدَانُ وَبِهِ كَرِّغَرْتَنُ﴾

(وَكُلُّ مَا أَمَكَّنَ الْإِنْتِفَاعُ بِهِ) هَرَشْتِيكَي بگویند سودی لَوهریگری و (مَعَ بَقَاءِ عَيْنِهِ) خودی شته که ش بمینن تا ماوهی به کریدان کرتایی دئ (صَحَّتْ إِجَارَتُهُ) دروسته به کری بدرئ، خوی گه وره هردوویه تی: ﴿لَإِنْ أَرْضُغْنِ لَكُمْ فَأَتَوْهُنَّ أَجُورَهُنَّ﴾ نه گهر نافرته کان مندالان بق نیوه شیردا، کری یه که یان بدنه ئ. ﴿وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ اسْتَأْجَرَ ذَلِيلًا فِي الْهَجْرَةِ﴾ رواه البخاری، پیغه مبرر پیایوکی شاره زای به کری گرت له کاتی کوچکردن بق نهوی له ریگه یان شاره زای بکا.

جا نه گهر نه گودجا سودی لَوهریگری: وه که به کریدانی شتی گومبوو، یان داگیرکرو، یان به کریگری کویر بق پاسه وانی، نه وه دروست نیه، هه روه ها نه گهر خودی شته که نه نه ماوه: وه که به کریدانی به فر بق ساردکردنه وی ناو، یان به کریدانی گولاو بق خق بق خق شکردن، نه وه ش دروست نیه.

(إِذَا قُدِّرَتْ مَنَفَعَتُهُ) به کریدان بهو مهرجه دروسته که نه اندازه ی سوپوه رگرتن دیاری بگری (بِأَحَدٍ أَمْرَيْنِ) به یه کی که له دوو شیوه یه:

(بِمُدَّةٍ) یان نه بی نه اندازه که به ماوه یه کی دیارکرو بی، وه که بلئ: نه م خانووم به کری دایه تو، بق ماوه ی سالتیک به سه دینار. (أَوْ عَمَلٍ) یان نه بی به کردنی کاریکی دیارکرو بی، وه که بلئ: نه م جله م بق بدوره به ده دینار. که واته: نه گهر کوتی: نه م خانووم به کری دایه تو، هر مانگی که ده دینارم بدئ. نه وه دروست نیه، چونکه ماوه ی بق دیاری نه کروه.

(وَإِطْلَاقُهَا) دیاری نه کردنی کاتی دانی کری یه که، واته: نه یانگوت: نیستا کری یه که بدرئ، یان قهرز بی (يَقْتَضِي) وانه گه یه نئ که واجبه: (تَعْجِيلَ الْأَجْرَةِ) کری یه که

إِلَّا أَنْ يُشْتَرَطَ التَّأْجِيلُ، وَلَا تَبْطُلُ الْإِجَارَةُ بِمَوْتِ أَحَدِ الْمُتَعَاقِدَيْنِ،
وَتَبْطُلُ بِتَلَفِ الْعَيْنِ الْمُسْتَأْجَرَةِ، وَلَا ضَمَانٍ عَلَى الْأَجِيرِ إِلَّا بِعُدْوَانٍ.

دهم ودهست بدری (إِلَّا أَنْ يُشْتَرَطَ التَّأْجِيلُ) مه گهر به و مهرجه پیک بین: که کرئی به که
قهرز بی، به مه نه بیته قهرز.

﴿ناگاداری﴾: پیوسته بزاندری: کرئی به که چه نده و چونه؟ که وایو: نه گهر گوتی: و
دامه تو به کرئی، ینجا له مه ویاو پیک دین. یان گوتی: به نیوه کاری نه م دوو مهر
به خیر بکه، یان به کیکیانی بق تو. یان گوتی: نه م کاره م بق بکه نرخی بازار چه ند بوو،
نه و نده ت دهمی. نه وانه هیچیان دروست نینه.

(وَلَا تَبْطُلُ الْإِجَارَةُ) به کریدان مه لئوه شیتوه (بِمَوْتِ أَحَدِ الْمُتَعَاقِدَيْنِ) به مردنی به کی که له
به کریده رو به کرنگر، یان هر دووکیان، که وایو: هر کامیان مرد، میرانگره که یان له
شوینیان دانه نیشی.

(وَتَبْطُلُ) به لام به کریدان مه لئوه شیتوه (بِتَلَفِ الْعَيْنِ الْمُسْتَأْجَرَةِ) به له ناوچوونی
نه وشته ی که به کرئی گبراه، واته: نه گهر خانوه که تیک درا، یان وولاغه که مرد، یان
کریکاره که مرد، به کریدانه که مه لئوه شیتوه.

﴿ناگاداری﴾: مهرجه کانی به کریده رو به کرنگر: وه کو کپیارو فروشیاره، که وایو: نابی
هیچیان مندال، یان شیت بن.

(وَلَا ضَمَانٌ عَلَى الْأَجِيرِ) توله ی شته به کریدراوه که له سر نه و که سه نیه که به کرئی
گرتوه، نه گهر له ناو چوو، یان که م وکوپیی لپهیدا بوو (إِلَّا بِعُدْوَانٍ) ته نها به هوی
خیانه تکاری و که مته رغمی نه بی: وه که له نه ندازه زیاتر کاری پی بکا، یان له شوینیکی
بی پاسه وان دایینی و بدزئی، به مه توله ی نه که ویته سر.

مهروه ها نه گهر که سیک به کرئی گبرایی بق کارکردنیک، یان بق پاراستنی شتیک، وه
شوان و بهرگدرو و پاسه وان، نه و جوره که سانه توله یان له سر نیه نه گهر خیانه ت
نه که ن، جا نه گهر سویند بخون که خیانه تیان نه کربوه، باوه پیان پی نه کرئی.

﴿پاشکوه﴾: نه گهر بووه کیشه یان: نایا ماوه ی به کریدانه که چه نده؟ یان کرئی به که چه نده و
چونه؟ یان نه ندازه ی شته به کریدراوه که چه نده؟ نه بی هر دووکیان سویند بخون نه گهر
شاهید نه بو- ینجا به کریدانه که مه لئوه شیتوه، جا نه گهر به کرنگره که ش هیچ سوینکی

وهرگرتبو، نه بی کرئی هاویننه ی نه و سوده بدا.
جا بزانه: نه گهر به کرنگره که گوتی: شته به کرنگراوه که م گهراندوتوه. نه و به بی شاهید
باوه پی پی ناکرئی، مهروه ها کرئی گهراندوه ی به کریدراوه که له سر خاوه نه که یه تی،
واته: له سر به کرنگره که نیه.

(فَصْلٌ) وَالْجَعَالَةُ جَائِزَةٌ، وَهِيَ أَنْ يَشْتَرِطَ فِي رَدِّ ضَالَّتِهِ عَوْضاً مَعْلُوماً،
فَإِذَا رَدَّهَا اسْتَحَقَّ ذَلِكَ الْعَوَضَ الْمَشْرُوطَ.
(فَصْلٌ) وَإِذَا دَفَعَ إِلَى رَجُلٍ أَرْضاً لِيَزْرِعَهَا وَشَرَطَ لَهُ

﴿فَصْلٌ: لَهُ بَاسِي (جَعَالَةٌ)﴾

واته: بلئی: هر که سبک نه کاره م بؤ بکا نه و شتی نه دهم. (وَالْجَعَالَةُ جَائِزَةٌ) جه عاله
دروسته ﴿عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: أَنَّ سَيْدَ حَتَّى لَدَغَ، فَشَرَطَ عَلَيْهِمْ بَعْضُ أَصْحَابِ
النَّبِيِّ ﷺ ثَلَاثِينَ شَاةً عَلَى أَنْ يَرْقِيَهُ، فَرَقَاهُ وَأَخَذَ الْجُعْلَ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: أَصَبْتُمْ إِفْسِمُوا
وَاضْرِبُوا لِي مَعَكُمْ بِسَهْمٍ ﴿رواه الشيخان، گه وره یه کی عه پوب دوویشک پئی یوه داو داوای
نوعایان له هاوړپکائی پیغه مبهړ ﷺ کرد، جا به کیکیان گوتی: به و مرجه ی سی مه پمان
بدهن، نینجا نوعای بؤ کردو مه پره کانیان وهرگرتو پیغه مبهړ ﷺ فرموی: باشتان
کرد، مه پره کان به ش بکه نو به شی منیش بدن.

(وَهِيَ) جَعَالَةٌ نَهْمِيهِ (أَنْ يَشْتَرِطَ) به مارج بگری بؤ که سبکی تر (فِي رَدِّ ضَالَّتِهِ) له
به رانبه ر هیتانه وهی شته ونبوه که ی، یان له به رانبه ر کردنی کاریکی تر (عَوْضاً مَعْلُوماً)
کری یه کی زاندر او.

(فَإِذَا رَدَّهَا) جا هر کاتن شته که ی هیتاوه، یان کاره که ی به ته وای کرد (اسْتَحَقَّ) مای
هیه (ذَلِكَ الْعَوَضَ) نه و کری یه وهریگری (الْمَشْرُوطَ) که بؤی به مارج گپراوه، به لام نابی
پیش ته و او کردنی کاره که داوای کری یه که بکا.

که وایو: نه گهر ته نها نیوه ی کاره که ی کردو ته وای نه کرد، نه وه ته نها کری ی هاوړپته ی
نه و کاره ی نه دریتی، جا نه گهر نه و کاره ی کردیو ته هیچ سودی نه بو: وه شته که
بدوزیته وه، به لام پیش نه وه ی بیداته وه خاوه نه که ی، بمری، یان لی ون بیته وه، نه وه
مای هیچ جوړه کری یه کی نیه.

﴿نَاكَادَارِي﴾: مارج نیه کری کاره که، یان ماوه ی کاره که دیاری بگری، که وایو: نه گهر
گوتی: هر که سبک له به ندیخانه پزگارم بکا سه د دیناری نه دهم، یان گوتی: هر
که سبک کوپه که م فیره خویندنی قورثان بکا سه د دیناری نه دهم. نه وه دروسته و پاش
ته ولو کردنی کاره که نوبی کری یه که یان بداتی.

﴿پاشکون﴾: نه گهر بووه کیشه یان: نایا کری یه که چه نده و چونه؟ هر دوکیان سویند
نه خون و پیکه اته که تیک نه چی، کری کاره که ش کری ی هاوړپته ی کاره که ی نه دریتی.

﴿فَصْلٌ: لَهُ بَاسِي سَهْ پَانِي﴾

به بته تو، واته: نیوه تو (وَإِذَا دَفَعَ إِلَى رَجُلٍ أَرْضاً) هر کاتیک زه ویه کی دایه ده ست
پیاویک (لِيَزْرِعَهَا) بؤ نه وه ی دایپچینی (وَشَرَطَ) خاوه ن زه ویه که به مرجه گرت (لَهُ) بؤ

جُزْأً مَّغْلُومًا مِّن رَّيْعِهَا لَمْ يَجُزْ، وَأَنْ أَكْرَاهُ إِيَّاهَا بِذَهَبٍ أَوْ فِضَّةٍ،
أَوْ شَرْطٍ لَّكَ طَعَامًا مَّغْلُومًا فِى ذِمَّتِهِ جَازٌ.
(فَصْلٌ) وَإِخْيَاءُ الْمَوَاتِ جَائِزٌ بِشَرْطَيْنِ:

سه پانه که (جُزْأً مَّغْلُومًا) به شتیکی زاندرلو (مِّن رَّيْعِهَا) له به ره می زهویه که، وه که بلئی: نیوهی،
یان سییه کی، یان چواریه کی به ره مه که بق تو بی (لَمْ يَجُزْ) نه جوړه نیوه توو کړنه دروست
نیه، وه هیچ جیاولیش نیه تویه که: می خاوه زهویه که بی، یان می سه پانه که بی ﴿عَنْ
ثَابِتٍ رَّحِمَهُ اللهُ: لَقِيَ رَسُولُ اللهِ ﷺ عَنِ الْمَزَارَعَةِ وَأَمَرَ بِالْمُؤَاجَرَةِ﴾ رواه مسلم، پیغه مبرر ﷺ
قده غه ی کړوه: زهوی به بنه توو بدری و فره می دلوه: به کړی بدری.

﴿ناگاداری﴾: نه وهی باسما ن کرد فره مو ده ی زوړترین نیامانی ثابین بوو، به لام
نیامی (النواوی) و چه ندانی تر خولتیا ن دلی بن- نه م فره مو ده یان ه لیرلر یوه: (که داچاندنی
زهوی به بنه توو دروسته). وه جیاولزی نیه تویه که: می خاوه زهوی بی، یان می
سه پان بی، وه به ره مه که به نیوهی بی، یان به سییه که چواریه که بی.
نیچا بزانه: نهو شتیه داچاندنه له ناو کورده واری دا پتی نه لئین: سه پانی به نیوه توو،
یان به بنه توو.

(وَإِنْ أَكْرَاهُ إِيَّاهَا) نه گه ر خاوه نه که زهویه کی به کړی دایه سه پانه که (بِذَهَبٍ) به زېر (أَوْ
فِضَّةٍ) یان به زیو، یان به پاره، یان به شتیکی تر، نه وه دروسته.
(أَوْ شَرْطٍ) یان خاوه زهویه که به مهرجی گرت (لَهُ) بق سه پانه که (طَعَامًا مَّغْلُومًا)
دانه و ټله یه کی زاندرلو (فِى ذِمَّتِهِ) له نه ستوی خوی دا، واته: گوئی: نه م زهویه م بق
داچپته سه د نه نه که گه نمت نه ده می (جَازٌ) نه وه دروسته.

﴿ناگاداری﴾: نه گه ر زهویه کی داچاند- به توی خوی، یان به توی خاوه نه کی- نابیی
هیچیان به شی خویان له به ره مه که بیه ن تا زه کاتی لږ دهر نه که ن؟ چونکه زه کاتوه رگره کان
- به نه دازه ی زه کات- له به ره مه که دا هاویه شن، که واته: نه دلازه ی زه کات نابیته ملکى
سه پانه که و خاوه زهویه که.

﴿فَصْلٌ: لَهُ بَاسِی﴾ (إِخْيَاءُ الْمَوَاتِ) زیندوو کړنه وهی زه مینی مردوو ﴿

واته: ناوه دان کړنه وه (وَإِخْيَاءُ الْمَوَاتِ) ناوه دان کړنه وهی زه مینی مردوو، واته: هیچ کانتیک
له مه وپیش ناوه دان نه کرابی و مانی هیچ که سیکى به سه روه نه بی (جائز) دروسته
﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: مَنْ عَمَّرَ أَرْضًا لَيْسَتْ لِأَحَدٍ فَهُوَ أَحَقُّ بِهَا﴾ رواه
البخاری، پیغه مبرر ﷺ فره مو ی: هر که سیک زهویه ک ناوه دان بکاته وه که مانی که سی
به سه روه نه بی، نه بیته می خوی. (بِشَرْطَيْنِ) نهو ناوه دان کړنه وه به دوو مهرج دروسته:

أَنْ يَكُونَ الْمُحْيَى مُسْلِمًا، وَأَنْ تَكُونَ الْأَرْضُ حُرَّةً لَمْ يَجْرَ عَلَيْهَا مِلْكٌ لِمُسْلِمٍ.
وَصِفَةُ الْإِحْيَاءِ: مَا كَانَ فِي الْعَادَةِ عِمَارَةً لِلْمُحْيَا.
وَيَجِبُ بِذَلِكَ الْمَاءِ بِلَالَتِ شَرَائِطَ: أَنْ يَفْضَلَ عَنْ حَاجَتِهِ، وَأَنْ يَخْتِاجَ إِلَيْهِ غَيْرُهُ
لِنَفْسِهِ أَوْ لِبَهِيمَتِهِ، وَأَنْ يَكُونَ مِمَّا يُسْتَخْلَفُ فِي بَيْتٍ أَوْ عَيْنٍ.

یه کهم: (أَنْ يَكُونَ الْمُحْيَى مُسْلِمًا) نهو که سهی ناوهدانی نه کاته وه نه بی موسولمان بی،
نه گهر له خانه ییسلامدا بی.

دووم: (وَأَنْ تَكُونَ الْأَرْضُ حُرَّةً) نهو زهویه نازاد بی، واته: (لَمْ يَجْرَ عَلَيْهَا مِلْكٌ لِمُسْلِمٍ) له
هیچ کانتیکدا ملکی هیچ موسولمانیک نه بویی، چونکه نه گهر له مه وپیش ملکی که سبیک
بویی، نه وه هر هی خویه تی هر چهند ویرانش بویی، جا نه گهر زاندر له پیشان
ناوهدان بووه، به لام خاوه نی نه زاندر، نه وه وهک مالی له ده ستچوو نه بیته ملکی
(بیت المال) ی موسولمانان.

﴿فَاكْادَارِي﴾: هر شویتیک مانی خه لکی تیدا بی، دروست نیه ناوهدان بکریته وه: وهک
که ناری جوگه و پویارو کانی و بیرو، قه راغی لادی و شارو، گوپه پانه کانی ناو دیو ناو
شارو، یاریگه ی مندالان و، شوینی داره پنان و، له وه پرگه ی نازده لئو، کانگای به ردو خولی
خانوو، نه وانه هیچیان دروست نیه ده ستیان به سهردا بگری، چونکه مافیکی گشتی
دانیشتوانی نهو شوینه نه.

(وَصِفَةُ الْإِحْيَاءِ) شیوهی ناوهدانکردنه وه (مَا كَانَ فِي الْعَادَةِ) نهو به گویره ی په ووشتی
نهو شوینه (عِمَارَةً لِلْمُحْيَا) بیته نیشانه ی ناوهدانکردنه وه، واته: نه گهر مه به سستی خانوو
بی، نه بی نه ختیک دیواری بق بکا، نه گهر باغ بی، نه بی خاکه که پرک بخاو ده وره ی بگری و
نه ختیک دره ختی تیدا بچینی.

(وَيَجِبُ بِذَلِكَ الْمَاءِ) واجبه ناو بداته خه لکی تر (بِلَالَتِ شَرَائِطَ) به سستی مه رج:
یه کهم: (أَنْ يَفْضَلَ عَنْ حَاجَتِهِ) ناوکه له پیویستی خوی زیادی، واته: له خواردنه وه ی
خوی و نازده له کانی و ناودانی شینایی.

دووم: (وَأَنْ يَخْتِاجَ إِلَيْهِ غَيْرُهُ) که سبیک تر پیویستی به م ناوه هه بی (لِنَفْسِهِ) بق
خواردنه وه ی خوی (أَوْ لِبَهِيمَتِهِ) یان بق نازده له کانی، به لام نه گهر بق شینایی نه پیویست،
واجب نیه بیداتی.

سسیه م: (وَأَنْ يَكُونَ مِمَّا يُسْتَخْلَفُ) ناوکه ناویتری بیته وه جی (فِي بَيْتٍ) له ناوی بیر
(أَوْ عَيْنٍ) یان له سهرچاوه و پویار، واته: نه گهر نهینه هاته وه جی: وهکو ناوی کونده و
تانکر، نه وه واجب نیه بیدا، مه گهر مه ترسی مردنی لبکری، نه وه له و کاته واجبه له
مردن پزگاری بکا.

(فَصْلٌ) وَالْوَقْفُ جَائِزٌ بِثَلَاثَةِ شَرَائِطَ: أَنْ يَكُونَ مِمَّا يُنْتَفَعُ بِهِ مَعَ بَقَاءِ عَيْنِهِ، وَأَنْ يَكُونَ عَلَى أَصْلِ مَوْجُودٍ

﴿ناگاداری﴾ یه کهم: نه وهی باسمان کرد، نه و ناوه بوو که تاییه تی خوی بی، به لام ناوی گشتی، هه موو که سیک تی دا هاویه شه: وه کو ناوی پویارو سه رچاوه و گه لی، پیغه مبه ر علیه السلام هه رمووی ته: ﴿الْأَنْسُ شُرَكَاءُ فِي الْكَأَلِ وَالْمَاءِ وَالتَّارِ﴾ رواه احمد و ابوداود، هه لك له سئ شندا هاویه شن: له گیاو ناو و ناگر.

دووم: دروست نیه به شه ناوی نه م زهویه بی بیا بقی زهویه کی تر- که به شی له و ناوه دا نه بی- جا دیمه کار بی، یان به راو بی، چونکه مه ترسی هیه نه وه بکاته به لکه بقی نه وهی له مه و دوا بلتی: بقی نه م زهویه ش به شم له و ناوه دا هیه.

﴿پاشکو﴾: نه و په ووشته ی له لای ناغاو دهره به گو زؤرداره کانی کوردستان هیه: که هر که سیک له شوینتیکی دیار کراودا نازله بله وه پینتی، یان شینایی بجینتی، پاره ی لیته ستینن، یان مه پکی لیته ستینن و پی لیته لین: (پوشانه)، نه وه حه رامه و مه پکه ش نابیته ملکی نه وان، هر چند به ناوی زه کاتیش وهی بگرن ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: لَا حِمَى إِلَّا لِلَّهِ وَلِرَسُولِهِ﴾ رواه البخاری، پیغه مبه ر علیه السلام هه رمووی: پیاوانکردنی له وه پکی گشتی- جگه له خواو پیغه مبه ر علیه السلام - هیچ که سیک مانی نه. ﴿فَصْلٌ: لَهُ بَاسِي (وَقْف)﴾

واته: وه ستاندنی شتی که له سهر په وه کی حه لال تاکو نه فرق شری و نه به خشری، بقی نه وهی سودی لی وه ریگری، وه ک بلتی: نه م خانووم وه قف کرده سهر نه م مزگه و ته.

(وَالْوَقْفُ جَائِزٌ) وه قفکردن دروسته، نه گهر ماله وه قفکراوه که ملکی خوی بی و خواوه ملکه که ش مندالو شیت نه بی ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: إِذَا مَاتَ ابْنُ آدَمَ انْقَطَعَ عَمَلُهُ إِلَّا مِنْ ثَلَاثٍ: صَدَقَةٍ جَارِيَةٍ أَوْ عِلْمٍ يُنْتَفَعُ بِهِ أَوْ وَلَدٍ صَالِحٍ يَدْعُو لَهُ﴾ رواه مسلم، پیغه مبه ر علیه السلام هه رمووی: هر کاتی ناده میزاد مرد، خیری کرده وه کانی خوی نه بی ته نها له سئ شت نه بی، یه کهم: خیری که نه بپاوه وه کو وه قف. دووم: زانستیکی سود به خش بقی دنیوا و قیامت. سئ یه م: مندالکی خوی که پیایو چاک بی و دوعای بقی بکا.

(بِثَلَاثَةِ شَرَائِطَ) به سئ مه رج وه قف دروسته:

یه کهم: (أَنْ يَكُونَ مِمَّا يُنْتَفَعُ بِهِ) شته وه قفکراوه که سودی لی وه ریگری (مَعَ بَقَاءِ عَيْنِهِ) له گه ل نه وه ش خودی شته که ش بمینتی، وه ک: زهوی و خانوو و نازله لو تو تو موویل، که و ابو: وه قفکردنی خواره دمه نی دروست نه.

دووم: (وَأَنْ يَكُونَ عَلَى أَصْلِ مَوْجُودٍ) وه قفکردنه که له سهر شتیکی هه بووی بی له کاتی وه قفکردن و بشگونجی بیته خواوه ملک، وه ک بلتی: وه قف بی بقی سهر نه م هه قیره، یان

وَلَمْ يَزَعْ لَّا يَنْقَطِعْ، وَأَنْ لَا يَكُونَ فِي مَحْظَرٍ. وَهُوَ عَلَى مَا شَرَطَ الْوَاقِفُ: مِنْ تَقْدِيمِ أَوْ تَأْخِيرِ، أَوْ تَسْوِيَةٍ أَوْ تَفْضِيلٍ.

نهم مزگهوتہ. کہواتہ: دروست نیه وهقف بکاتہ سہر مندالی ناوژگ، یان مزگهوتیکی کہ له مہودوا دروست نه کړئ.

(وَقَرِّحْ) مہروہما وهقفہ کہ بڼ سہر لقیکی وا بڼ (لَا يَنْقَطِعْ) کہ نہ پرتہوہ، وهک بلڼ: وهقفم کردہ سہر مزگهوتہکانی نهو شاره. کہوابوو: نهگہر بلڼ: بڼ ماوہی سالتیک وهقفم کرد. نهوہ دروست نیه.

سئیم: (وَأَنْ لَا يَكُونَ فِي مَحْظَرٍ) نابڼ وهقفکردنه کہ له سہر پووهکی گوناہباری بڼ: وهک وهقفکردن بڼ سہر دیرو مہیخانہ نهو جوړہ شوینانہ.

﴿ناگاداری﴾: مہرج نیه وهقفکردن مہبہستی خواپہرستی تی دا ناشرکابڼ، کہواتہ: دروسته وهقف بکاتہ سہر دولہ مہند، یان وهقف بکاتہ سہر مندالی نیرینہی خوی.

(وَمَوْ) وهقفکردن (عَلَى مَا شَرَطَ الْوَاقِفُ) بہگوږدہی مہرج دانانی وهقفکرہکے یه: (مِنْ تَقْدِيمِ) له بہ پیشخستن (أَوْ تَأْخِيرِ) یان له بہ خواستن، وهک بلڼ: نهم شستم وهقفم کردہ سہر ماموستایانی نایینی، بہلام له پیشدا بدریتہ نهوانہی دہرسی حہدیس نهلینہوہ، نینجا نهوانہی تہفسیر نهلینہوہ.

(أَوْ تَسْوِيَةٍ) له یهکسانی (أَوْ تَفْضِيلٍ) یان له زیدہ بهشی، وهک بلڼ: نوو بهشی بڼ نهم پووه بڼو بهشیکی بڼ نهوی تر.

﴿پاشکوک﴾: یهکهم: نهگہر مزگهوتیک ویران کرا، یان شویتیک ویران کرلو ولزیان له مزگهوتہکے میثا، نهبی کہلوپہلو وهقفہکے بڼ مہلگیرئو چاوہروانی ناوہدانکړدنهوہی بکهن، جا نهگہر هیچ گومان لهوہدا نهبو: کہ ناوہدان ناکړتہوہ، نهبی بڼ مزگهوتیکی تر سہر ف بکړئ، جا نهگہر نهبو، یان پیویستی پڼ نهبو، نهو کاتہ دروسته بڼ بہرژہوہندی موسولمانان سہر ف بکړئ.

دوہم: درہختی گورستان نهگہر سہوز بوو، نابڼ بېرېرئ، بہلام نهگہر ووشک بوو، دروسته بېرېرئو بفرقشرئو له بہرژہوہندی گورستانہکے سہر ف بکړئ.

سئیم: نهو کہسے سہرپہرشتی مالہ وهقفکرلوہکے نهکا، نهبی دادپہروہرئو بتوانئ چاودیرئ بکاو بزانی چوں سہرئ نهکا.

جا بزانه: نهرکی سہرشانی وی بہکړیدلانو کړکړدنهوہی بہرہمہکے یه وچاککړدنهوہی ویرانبوہکے یه.

کہوابوو: دروسته له بہرانبہر نهو ماندوبوونہ کړئ بڼ ییاری بکړئ بڼ نهوہی وهقفکرلوہکے بہرہوام بمیتئ، چونکہ فروشتنی وهقفکرلو بہهیچ جوړیک دروست نیه.

(فَصْلٌ) وَكُلُّ مَا جَازَ بَيْعُهُ جَازٌ هَبُّهُ، وَلَا تَلَزَمُ الْهَبَةُ إِلَّا بِالْقَبْضِ، وَإِذَا قَبَضَهَا الْمُوهِبُ لَهُ لَمْ يَكُنْ لِلْوَاهِبِ أَنْ يَرْجِعَ فِيهَا إِلَّا أَنْ يَكُونَ وَالِدًا،

﴿فَصْلٌ: لَهُ بَاسِي (هَبَّة) بِهِ خَشِينٌ وَدِيَارِي﴾

هر شتیك بداته یه کیکی تر بی نه وهی هیچی له بهرانبهر لئوه ریگری، پی بی نه گوتری: به خشین. نینجا نه گهر له پیکای خوا بیداتی، هم پی بی نه گوتری: خیر. نینجا نه گهر له شویتیک بینیری بۆ شویتیک تر، هم پی بی نه گوتری: دیاری.

جا بزانه: به خشین به هر ناویك بی، هر سوننه ته ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: عَنْ النَّبِيِّ ﷺ: تَهَادُوا تَحَابُّوا﴾ رواه أبو يعلى، پیغه مبه ر ﷺ فه رموی: دیاری بۆ یه کتری ببه، چونکه دیاری نه بیته هوی خو شه ویستیتان.

﴿فناگاداری﴾: نه گهر شتیك بداته کار به دهستیك بۆ نه وهی له کاریکی ناپه وادا یارمه تی بدا، یان مانی که سیتیکی تری بداتی، نه وه پی بی نه گوتری: به رتیل ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: عَنْ النَّبِيِّ ﷺ: لَعَنَ اللَّهُ الرَّاشِيَّ وَالْمُرْتَشِيَّ وَالرَّائِشَ﴾ رواه احمد، پیغه مبه ر ﷺ فه رموی: له عنه تی خوا له به رتیلده رو له به رتیلخورو له پیکه یته ره که یان بدا. به لام نه گهر کاره کی په و بو و مانی که سی تری له ده ست نه نه دا، به لام کار به دهسته که به بی به خشیش بۆی نه نه کرد، نه وه ته نها بۆ کار به دهسته که حه رامه.

(وَكُلُّ مَا جَازَ بَيْعُهُ) هر شتیك فروشتنی دروست بی به و جوړه ی باس مان کرد (جَازٌ هَبُّهُ) به خشین دروسته (وَلَا تَلَزَمُ الْهَبَةُ) شتی به خشراو و دیاری و خیر نابیته ملکی پیته خشراوه که (إِلَّا بِالْقَبْضِ) تا پیته خشراوه که وهی نه گری، که و ابو: پیش وه رگرتن دروسته خاوه ن ماله که به شیمان بیته وه ﴿عَنْ أُمِّ كَلثُومَ بِنْتِ أَثَنَاءَ﴾: بَعَثَ النَّبِيُّ ﷺ هَدِيَّةً إِلَى النَّجَاشِيِّ، فَمَاتَ قَبْلَ أَنْ تَصِلَ إِلَيْهِ، فَاسْتَرَدَّهَا﴾ رواه الحاكم والبيهقي، پیغه مبه ر ﷺ دیاری کی بۆ (نه جاشی) نارد، به لام پیش نه وهی بگانه دهستی، (نه جاشی) مرد، جا پیغه مبه ر ﷺ دیاری یه که ی که پانده وه.

(وَإِذَا قَبَضَهَا الْمُوهِبُ لَهُ) هر کاتیک پیته خشراوه که به خشراوه که ی، یان دیاریه که ی، یان خیره که ی وه رگرت (لَمْ يَكُنْ لِلْوَاهِبِ) دروست نیه بۆ خاوه ن شته که (أَنْ يَرْجِعَ فِيهَا) شته به خشراوه که وه ریگری ته وه.

(إِلَّا أَنْ يَكُونَ وَالِدًا) ته نها نه گهر دایکو باوک، یان داپیره و باپیره بی، دروسته وهی بگری ته وه ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا﴾: لَا يَحِلُّ لِرَجُلٍ مُسْلِمٍ أَنْ يُعْطِيَ الْعَطِيَّةَ ثُمَّ يَرْجِعَ فِيهَا إِلَّا الْوَالِدَ فِيمَا يُعْطَى وَلِذَلِكَ﴾ رواه أصحاب السنن، پیغه مبه ر ﷺ فه رموی: دروست نیه مروفی موسولمان شتیك ببه خشین، نینجا وهی بگری ته وه، ته نها باوک بۆی دروسته نه شته ی به خشیویه تیه مندالی خوی: وهی بگری ته وه.

وَإِذَا أَعْمَرَهُ شَيْئًا أَوْ أَرْقَبَهُ كَانَ لِلْمُعْمَرِ أَوْ لِلْمُرْقَبِ وَلَوِ ارْتَبَهُ مِنْ بَعْدِهِ.
(فَصْلٌ) وَإِذَا وَجَدَ لُقْطَةً فِي مَوَاتٍ أَوْ طَرِيقٍ فَلَهُ أَخْذُهَا وَتَرْكُهَا،
وَإِذَا أَخْذَهَا أَوَّلَى مِنْ تَرْكِهَا إِنْ كَانَ عَلَى نَفَقَةٍ مِنَ الْقِيَامِ بِهَا،

﴿ناگاداری﴾: سوننته باوکو دایک به یه کسانی شت بیه خشنه منداله کانیان، به لام
کومه زانایه که فرمویانه: یه کسانی واجبه ﴿عَنِ الثُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا﴾ قَالَ
النَّبِيُّ ﷺ: اِتَّقُوا اللَّهَ وَاعْدِلُوا بَيْنَ أَوْلَادِكُمْ ﴿رواه الشيخان، پیغمبر ﷺ فرموی: له خوا
بترسنو دادپه روه رین له نیتوان منداله کانتان.

(وَإِذَا أَعْمَرَهُ شَيْئًا) هر کاتیک به دریزایی ته من شتیکی به خشی به کیکی تر، واته:
گوئی: نه م شته م به خشی به تو به دریزایی ته من، نینجا که مردی بق خوم بگه پرتوه
(أَوْ أَرْقَبَهُ) یان به چاوه پروانی پی به خشی، واته: گوئی: واته م شته م به خشی به تو،
نه گهر من پیتشا مردم هر بق خوت، نه گهر تو پیتشا مردی بگه پرتوه بق خوم (كَانَ
لِلْمُعْمَرِ) نه و شته هر بق پیته خشراوه که به به دریزایی ته من (أَوْ لِلْمُرْقَبِ) یان بق
پیته خشراوه که به به چاوه پروانی (وَلَوِ ارْتَبَهُ) بق میراتگرانی نه و پیته خشراوه (مِنْ بَعْدِهِ)
له دوی مردنی، واته: به هیچ جوریک ناگه پرتوه بق خاوه نه کی.

﴿پاشکوک﴾: نه گهر پیاوئیک خشلی زپو زیوی کپی دایه نافرته که ی خوی بق نه وه ی
خوی پی برانیتته وه، نه و خشله ناپیته می نافرته که تا میرده که به زیوان نه لی: و
به خشیمه تو. نه ویش قبولی بکا، جا نه گهر نافرته که و میرده که، یان میراتگره کانیان
بسوه کیشیه یان، میرده که نه یگوت: نه م به خشیوه و هر بق پزاننده وه داومه تی.
نافرته که ش نه یگوت: پیته به خشیوم. هیچ شاهیدیش له نیتواناندا نه بو، نه وه باوه پ به
میرده که و میراتگره کانی میرده که نه کری نه گهر سویند بخون.

﴿فَصْلٌ: لَهُ بَاسِي (لُقْطَةً) هَلْ لَكَرْتَهُ وَهِيَ شَتَّى وَنَبْوُ﴾

(وَإِذَا وَجَدَ) هر کاتیک دوزی به وه (لُقْطَةً) شتیکی وه ها که له خاوه نه کی ون بوبی، یان
له شوتینیک لی به جی مایی (فِي مَوَاتٍ) له شوتینیک وه هادا که ملکی هیچ که س نه بی
(أَوْ طَرِيقٍ) یان له پیگه که دا بیدوزیتته وه (فَلَهُ أَخْذُهَا) بوی دروسته هه لیگریته وه
(وَتَرْكُهَا) هه روه ها بوی دروسته وازی لی بین.

(وَإِذَا أَخْذَهَا أَوَّلَى) به لام هه لگرتنه وه ی باشته (مِنْ تَرْكِهَا) له وازلیه پنانی (إِنْ كَانَ عَلَى نَفَقَةٍ)
نه گهر باوه پی به خوی هه بی (مِنْ الْقِيَامِ بِهَا) که به پیویسته کانی نه و شته هه لته ستن
﴿عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ الْجُهَنِيِّ﴾ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: مَنْ آوَى ضَالَّةً فَهُوَ ضَالٌّ مَا لَمْ يُعْرِفْهَا ﴿
رواه مسلم، پیغمبر ﷺ فرموی: هر که سیک شتیکی ونبوو هه لگریته وه، نه وه
سه رلیشیواوه نه گهر بانگه وازی بق نه کا.

وَإِذَا أَخَذَهَا وَجَبَ عَلَيْهِ أَنْ يَعْرِفَ سِتَّةَ أَشْيَاءَ: وَعَاءَهَا، وَعِفَاصَهَا، وَوَكَّاءَهَا، وَجَنَسَهَا، وَعَدَدَهَا، وَوَزَنَهَا. وَيَحْفَظُهَا فِي حِرْزٍ مِثْلِهَا، ثُمَّ إِذَا أَرَادَ تَمَلُّكَهَا عَرَفَهَا سِتَّةَ عَلَى أَبْوَابِ الْمَسَاجِدِ، وَفِي الْمَوْضِعِ الَّذِي وَجَدَهَا فِيهِ، فَإِنْ لَمْ يَجِدْ صَاحِبَهَا كَانَ لَهُ أَنْ يَتَمَلَّكَهَا بِشَرْطِ الضَّمَانِ،

(وَإِذَا أَخَذَهَا) جا هر کاتیک شته ونبوه که ی ه لگرتنه وه (وَجَبَ عَلَيْهِ) له سهری واجب (أَنْ يَعْرِفَ) به ناس بکا (سِتَّةَ أَشْيَاءَ) شه ش نیشانه ی نهو شته:

(وِعَائُهَا) بزانی شته که له ناو چی دایه (وَعِفَاصُهَا) بزانی سهرقه پاغی چی به (وَوِکَائُهَا) بزانی نه دلو ی پی پی پچراوه چونه (وَجِنْسُهَا) بزانی شته که په گزی چی به (وَعَدَدُهَا) بزانی ژماره ی چنده (وَوَزَنُهَا) بزانی کیشانه ی چنده.

(وَيَحْفَظُهَا) واجب- نهو شته ی دوزیویه تیه وه- دایینی و بیپاریزی (فِي حِرْزٍ مِثْلِهَا) لهو جوړه شوینه ی نهو جوړه شته ی لږدانه درئ، جا نه گهر که مته رغه می کړیو له ناو چوو، نه بی تولی بدا.

﴿ناگاداری﴾: نه گهر مندال، یان شیت شتیکیان دوزیه وه، واجب: سر پر رشتکاره که یان له دهستیان وه ریگریو بانگه وازی بڼ بکا، جا نه گهر له دهستیانی وه رنه گرتو له دهست چوو، نه بی به خوی تولی بدا، جا نه گهر خاوه نه که ی دهست نه که وت، دروسته بیکاته ملکی منداله که، یان شپته که، نه گهر به رژه وه ندی نه وانی تی دا بی.

(ثُمَّ) نیجا له دوی ه لگرتنه وه (إِذَا أَرَادَ تَمَلُّكَهَا) نه گهر ویستی بیکاته ملکی خوی له خوی حلال بکا (عَرَفَهَا سِتَّةَ) نه بی سالیکی ته ولو بانگه وازی بکاو هندی که پیناسه کانی بلئ (عَلَى أَبْوَابِ الْمَسَاجِدِ) له بهر دهرگی مزگه وته کان کاتی خه لک له نویژ دهرنه چن (وَفِي الْمَوْضِعِ الَّذِي وَجَدَهَا فِيهِ) که لی دوزیویه ته وه، هم لهو شوینانه ی خه لکی لی کو نه بیته وه.

﴿ناگاداری﴾: نه رکی بانگه وازی له (بیت المال) نه درئ، جا نه گهر نه بو، یان (قازی) نه بو، هر به خوی له لای دوو شاهید- به سر خاوه نه که ی- به قهرز نه یدلو له خاوه نه که ی وه ری نه گرتنه وه، یان به شیکی لی ته فروشی، به لام نه گهر بڼ نه وه ه لیکرتیو: که له دوی سالیکی بیکاته ملکی خوی، نه وه نه رکه که ی هر له سر خویه تی، واته: هر چند خاوه نه که شی دهست بکه ویته وه، نابی لی وه ریگریته وه.

(فَإِنْ لَمْ يَجِدْ صَاحِبَهَا) جا نه گهر له دوی بانگه وازی سالیکی خاوه نه که ی دهست نه که وت (كَانَ لَهُ) دروسته بڼ نهو که سه ی دوزیویه تیه وه (أَنْ يَتَمَلَّكَهَا) بیکاته ملکی خوی (بِشَرْطِ الضَّمَانِ) به مهرجی توله دان، واته بلئ: (وَإِنْ لَمْ يَجِدْ صَاحِبَهَا) بیکاته ملکی خوی هر کاتی خاوه نه که ی مات تولی نه ده می). نیجا دروسته بڼ خوی به کاری بیتی و بیخوا، به لام نه گهر

وَاللَّقْطَةُ عَلَى أَرْبَعَةٍ أَضْرَبُ، أَحَدُهَا: مَا يَبْقَى عَلَى النَّوَامِ، فَهَذَا حُكْمُهُ.
وَالثَّانِي: مَا لَا يَبْقَى كَالطَّعَامِ الرُّطْبِ، فَهُوَ مُخَيَّرٌ بَيْنَ أَكْلِهِ وَغَرْمِهِ، أَوْ بَيْنَهُ وَحِفْظِ ثَمَنِهِ،
أَوْ تَجْفِيفِهِ وَحِفْظِهِ. وَالثَّلَاثُ: مَا يَبْقَى بِعِلَاجِ كَالرُّطْبِ، فَيَفْعَلُ مَا فِيهِ الْمَصْلَحَةُ:

بقِ خاوه نه که ی مه لیگری، بانگه وازی نائی ﴿عَنْ زَيْدِ الْجُهَنِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: سُلَّ النَّبِيُّ ﷺ عَنِ
اللَّقْطَةِ؟ فَقَالَ: إِنْ عَرِفَ عِفَاصُهَا وَوَكَايُهَا ثُمَّ عَرَفَهَا سَنَةً، فَإِنْ جَاءَ صَاحِبُهَا، وَإِلَّا: فَشَأْنُكَ
بِهَا﴾ رواه الشيخان، پرسیار له پیتقه مبرر ﷺ کرا دهریاره ی مه لگرتنه وه ی شتی ونبوو؟
نه ویش فرموی: بزانه له ناو چی دایه، به چی پیچرلو، نینجا بقِ ماوه ی سالتیک بانگه وازی
بکه، جا نه گهر خاوه نه که ی مات بیده وه، نه گهر نه مات: چی لته که ی بیکه.

﴿نَاگاداری﴾: یه که مجار بانگه وازی مه موو پوژتیک دوو جاره تا حفته یه ک، نینجا هر
پوژتیک جارتیک تا حفته یه کی تر، نینجا حفته ی جارتیک تا حفت حفته، نینجا هر
مانگیک جارتیک تا سال ته واون نه بی، به لام شتی که م نرخ سالتیکی نائی، به لکو یه ک جار،
یان دوو جار، یان سئ پوژ.

نینجا بزانه: نه گهر خاوه نه که ی دهرکه وتو شته که ش له ناو چوبو، نه وه تیبینی نه کری:
نه گهر له پیش نه وه ی بیکاته ملکی خوی له ناو چوبو و هیچ خیانه تی نه کردبو، نه وه
توله ی ناکه ویتنه سر، به لام نه گهر خیانه تی کردبو، یان له دوا ی نه وه ی که کردبویه
ملکی خوی له ناو چوبو، یان فروشتبوی، نه وه توله ی له سره، به لام نه گهر شته که ی له
لا مابو، نه بی شته که بداته وه خاوه نه که ی، نینجا کری ی گه پاندنه وه ی شته که ش: نه گهر
پیش کردنه ملک بی، نه وه له سر خاوه نه که یه، نه گهر له دوا ی کردنه ملک بی، له سر
مه لگروه که یه.

(وَاللَّقْطَةُ) نه و شتی مه لته گریته وه (عَلَى أَرْبَعَةٍ أَضْرَبُ) چوار جوړه:
(أَحَدُهَا) یه که میان: (مَا يَبْقَى عَلَى النَّوَامِ) نه وه یه برده وام بمی: وه کو جلویه رگو پاره و
زیو زیو (فَهَذَا) نه و شیوه یه ی باسما ن کرد (حُكْمُهَا) برپاری په فتار له که لگرنیته تی.

(وَالثَّانِي) دووهم: (مَا لَا يَبْقَى عَلَى النَّوَامِ) نه وه یه برده وام نه می: (كَالطَّعَامِ الرُّطْبِ) وه کو
خولده مهنی ته پ (فَهُوَ) نه و که سه ی مه لیگرتوته وه (مُخَيَّرٌ) کرلوته سر پشک: (بَيْنَ أَكْلِهِ)
له نیوان نه وه ی هر نه ودم بیکاته ملکی خوی بیخوا (وَعَرْمِهِ) نینجا توله ی بداته
خاوه نه که ی (أَوْ بَيْنَهُ) یان بیفروشی و (وَحِفْظِ ثَمَنِهِ) پاره که ی بقِ خاوه نه که ی مه لیگری.

نینجا بزانه: نه گهر ویستی پاره که بکاته ملکی خوی، با سالتیک بانگه وازی خولده مهنیه که
بکا، نینجا پاره که بکاته ملکی خوی توله ی بداته خاوه نه که ی.

(وَالثَّلَاثُ) سئیم: (مَا يَبْقَى بِعِلَاجٍ) نه و جوړه شته یه که به چاره کردن بمیته وه (كَالرُّطْبِ)
وه کو خورماو تری (فَيَفْعَلُ مَا فِيهِ الْمَصْلَحَةُ) نه بی به گویره ی به رزه ونندی کار بکا:

مَنْ يَبْعُهُ وَحَفِظَ ثَمَنَهُ، أَوْ تَجَفَّفِيهِ وَحَفِظَهُ، وَالرَّابِعُ: مَا يَخْتِاجُ إِلَى تَفَقُّةٍ كَالْحَيَّوَانِ، وَهُوَ ضَرْبَانٍ: حَيَّوَانٌ لَا يَمْتَنِعُ بِنَفْسِهِ، فَهُوَ مُخَيَّرٌ بَيْنَ أَكْلِهِ وَغُرْمِ ثَمَنِهِ، أَوْ تَرَكَهُ وَالتَّطَوُّعَ بِالْإِنْفَاقِ عَلَيْهِ، أَوْ يَبْعُهُ وَحَفِظَ ثَمَنَهُ،

(مَنْ يَبْعُهُ) نه‌گەر به‌رژده‌ندی له فروشتنی دا بوو، با بیفروشتی و (وَحَفِظَ ثَمَنَهُ) پاره‌که‌ی بۆ خاوه‌نه‌که‌ی مه‌لبگرئ (أَوْ تَجَفَّفِيهِ) یان وشکی بکاته‌وه و (وَحَفِظَهُ) به‌ وشککراوه‌یی مه‌لبگرئ بۆ خاوه‌نه‌که‌ی، ئینجا نه‌گەر ویستی بیکاته‌ ملکی خۆی، با بانگه‌وازی بکا، ئینجا شته‌ وشککراوه‌که، یان پاره‌که‌ی بکاته‌ ملکی خۆی و بیخواو توڤله‌ی بداته‌ خاوه‌نه‌که‌ی.

(وَالرَّابِعُ) چوارهم: (مَا يَخْتِاجُ إِلَى تَفَقُّقٍ) نه‌و جوړه‌ شته‌یه که پتویستی به‌ خواردن و به‌خیوکردن مه‌یه (كَالْحَيَّوَانِ) وه‌کو ناژه‌ل: جا گزشتی بخورئ، یان نا (وَهُوَ) ناژه‌لی دوزرایه‌وه (ضَرْبَانٍ) دوو جوړه‌:

(حَيَّوَانٌ لَا يَمْتَنِعُ) جوړی یه‌که‌میان: ناژه‌لیکه‌ ناتوانئ خۆی بپارێژئ له‌ دپنده (بِنَفْسِهِ) به‌ میژنی خۆی: وه‌کو مه‌پو بزن و گوێلک و مریشک و مراوی (فَهُوَ) نه‌و که‌سه‌ی نه‌یدوزێته‌وه (مُخَيَّرٌ) کراوه‌ته‌ سه‌رپشک له‌ نیتوان چوار پێگادا:

(بَيْنَ أَكْلِهِ) یه‌که‌م: یان مه‌ر نه‌ودهم بیکاته‌ ملکی خۆی-نه‌گەر گزشتی بخورئ- بیخواو (وَغُرْمِ ثَمَنِهِ) جا به‌ نه‌ندازه‌ی نرخه‌که‌ی توڤله‌ی بداته‌ خاوه‌نه‌که‌ی. (أَوْ تَرَكِهِ) دووهم: یان نه‌یخواو بۆ خاوه‌نه‌که‌ی مه‌لبگرئ و (وَالْتَّطَوُّعَ بِالْإِنْفَاقِ عَلَيْهِ) به‌ خێری خۆی بۆی به‌خیو بکا، جا نه‌گەر به‌ خێری خۆی به‌خیوی نه‌کرد، با به‌ ئیزنی (قازی) به‌ قهرز به‌خیوی بکا، جا نه‌گەر (قازی) نه‌بو، با دوو شاهید بگرئ، ئینجا مه‌سره‌فه‌که‌ له‌ خاوه‌نه‌که‌ی وه‌ریگرێته‌وه.

(أَوْ يَبْعُهُ) سێ‌یه‌م: یان بیفروشتی و (وَحَفِظَ ثَمَنَهُ) پاره‌که‌ی بۆ خاوه‌نه‌که‌ی مه‌لبگرئ، جا نه‌گەر سالتیک بانگه‌وازی کردو خاوه‌نه‌که‌ی ده‌ست نه‌که‌وت، دروسته‌ پاره‌که‌ بکاته‌ ملکی خۆی و بیخوا.

چوارهم: یان مه‌ر نه‌ودهم بیکاته‌ ملکی خۆی و بیه‌لتنه‌وه بۆ شیرو خوری و بیچووه‌کانی، ئینجا نه‌گەر خاوه‌نه‌که‌ی ده‌رکه‌وت ته‌نها ناژه‌له‌که‌ی نه‌داته‌وه، شیرو خوری و بیچووه‌کانیش بۆ خۆی نه‌می‌نێته‌وه ﴿عَنْ زَيْدِ الْجُهَنِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: قَالَ سُلَّيْمٌ بْنُ أَبِي شَالَةَ الْقَنْمِ؟ قَالَ: هِيَ لَكَ أَوْ لِأَخِيكَ أَوْ لِلذَّئْبِ ﴿رواه‌ الشیخان، پیغه‌مه‌ر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده‌ریاره‌ی بزن و مه‌پێ دوزراوه‌ پرسیا‌ری لیکرا؟ نه‌ویش فهرمووی: یان بۆ تو‌یه، یان بۆ برای تو‌یه، یان بۆ گورگو درنده‌یه. واته‌: نه‌گەر وازی لێبێنی گورگ نه‌یخوا، نه‌گەر میناته‌وه‌و خاوه‌نی نه‌بو، بۆ خۆت نه‌می‌نێته‌وه.

وَحَيَوَانٌ يَمْتَنِعُ بِنَفْسِهِ، فَإِنْ وَجَدَهُ فِي الصُّخْرَاءِ تَرَكَهُ،
وَأِنْ وَجَدَهُ فِي الْحَضَرِ فَهُوَ مُخَيَّرٌ بَيْنَ الْأَشْيَاءِ الثَّلَاثَةِ فِيهِ.
(فَصْلٌ) وَإِذَا وَجِدَ لَقِيطٌ بِقَارِعَةِ الطَّرِيقِ فَأَخَذَهُ وَتَرَبَّيْتُهُ وَكَفَّالَتُهُ وَاجِبَةٌ عَلَى الْكَفَالَةِ،

﴿ناگاداری﴾: نهو چوار پښکایانه دهریاره ی نهو ناژه له بوو، که له چؤل و بیاباندا
نه دوزیته وه، چونکه نه گهر له ناوه دانې دا بیدوزیته وه، تنه ا پښکای دوه م و سئ به می بؤ
دروستن، به لام له فهرموده به کی بی میزدا: پښکای به که میشی بؤ دروسته.

(وَحَيَوَانٌ) جوړی دوه میان: ناژه لیکه (يَمْتَنِعُ بِنَفْسِهِ) به خوی خوی نه پاریزی له
درنده ی بجوړ: وهکو ووشتر و نه سپو کهر و هیستر (فَإِنْ وَجَدَهُ فِي الصُّخْرَاءِ) نه گهر نهو
جوړه ناژه له ی له بیاباندا دوزیه وه (تَرَكَهُ) واجبه وازی لی بیئتو نه به ی پښتیه وه.

به لام نه گهر بؤ پاراستن هینایه وه، نه وه دروسته، ټینجا: یان بیفروشن و پاره که هه لېگری
بؤ خاوه نه که ی، یان با ناژه له که به خپو بکا، واته: دروست نیه بیکاته ملکې خوی ﴿عَنْ
زَيْدِ الْجُهَنِيِّ﴾: قَالَ سَأَلَ النَّبِيَّ ﷺ عَنْ ضَالَّةِ الْإِبِلِ؟ قَالَ: مَا لَكَ وَلَهَا؟ مَعَهَا سِقَاؤُهَا
وَحَدَانُهَا، تَرُدُّ الْمَاءَ وَتَأْكُلُ الشَّجَرَ حَتَّى يَلْقَاهَا رَبُّهَا﴾ رواه الشيخان، دهریاره ی ووشتری
ونبوو پیته مبه ر ﷺ پرسپاری لی کړاو فهرمووی: چیت به سه ردایه ؟ به خوی ناو نه خواته وه و
خواردن نه خوا تا خاوه نه که ی نه یگاتی.

﴿ناگاداری﴾: نه گهر کاته که کاتی پاپووت و تالان بوو، دروسته نهو جوړه ناژه له ش له
بیابان و له ناوه دانې دا بگریته وه بؤ نه وه ی بیکاته ملکې خوی، بهو جوړه ی باسما ن کرد.
(وَأِنْ وَجَدَهُ فِي الْحَضَرِ) نه گهر نهو ناژه له ی له ناو ناوه دانې دا دوزیه وه (فَهُوَ مُخَيَّرٌ) نه وه
سه رپشکه (بَيْنَ الْأَشْيَاءِ الثَّلَاثَةِ فِيهِ) له نیوان نهو سئ پښکایانه ی له جوړی به که مدا
باسما ن کردن. واته: یان بیفروشن، یان بؤ خاوه نه که ی به خپوی بکا، یان بیکاته ملکې
خوی بیخوا. به لام نهو فهرموده ی پښکای خواردنی داوه بی میزه.

﴿پاشکو﴾: هر کاتیک خاوه نه که ی هاتو داوای شته که ی کرد، نه گهر نیشانه کانی گوتنو
باوه پی پئ کرد، یان دوو شاهیدی هینان، یان شاهیدیک و سوپندیشی خوارد،
با ماله که ی بداته وه.

﴿فَصْلٌ: لِه بَاسِی (لَقِيطٌ) مَدَالِی فَرِیْدِرَآو﴾

(وَإِذَا وَجِدَ لَقِيطٌ) هر کاتیک مندالیکې فریدراو دوزراوه (بِقَارِعَةِ الطَّرِيقِ) له پښکه به ک، یان
له شوی پښکی تر، جا له ترسی به خپو کردن فریدرا بئ، یان چونکه بیژی بوو و نافرته که
له ترسان، یان له شهرمان فریدر دابئ (فَأَخَذَهُ) هه لگرتنه وه ی نهو منداله و (وَتَرَبَّيْتُهُ)
په روه رده کردنی و (وَكَفَّالَتُهُ) پاراستنو به خپو کردن (وَاجِبَةٌ) گشتی واجبن (عَلَى الْكَفَالَةِ)
به (فَرَضُ الْكَفَالَةِ)، واته: نه گهر به کیک نهو سیپانه ی کردن، خیری نه گاتی و گونا هه که ش

وَلَا يَقْرُ إِلَّا فِي يَدِ أَمِينٍ، فَإِنْ وَجِدَ مَعَهُ مَالٌ أَتَّفَقَ عَلَيْهِ الْحَاكِمُ مِنْهُ، وَإِنْ لَمْ يَوْجَدْ مَعَهُ مَالٌ فَتَفَقَّهْتُ فِي بَيْتِ الْمَالِ. (فَصْلٌ) وَالْوَدِيعَةُ أَمَانَةٌ، وَيُسْتَحَبُّ قَبُولُهَا لِمَنْ قَامَ بِالْأَمَانَةِ فِيهَا، وَلَا يَضْمَنُ إِلَّا بِالْعَدَى،

له سهر گشت دانیشتونانی نهو شوینه لاته چن، خوی گه وره فرمویه تی: ﴿وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا﴾ واته: هر که سیک گیانیکی ناده میزاد له مردن پرگار بکا، وه هموو خه لکی پرگار کرین وه هایه، چونکه بوو ته هوی لابردنی تاوان له سهر مه موویان. (وَلَا يَقْرُ) نهو منداله ناهیشتریتته وه (إِلَّا فِي يَدِ أَمِينٍ) ته نها له ده ست مرفینکی موسولمانو نه مینو نایین په روره نه بین.

﴿ثَاكِدَارِي﴾: واجبه دوو شاهید ثاکادار بکا: که نه م منداله هی خوی نیو ووزلوه ته وه، ټینجا بزانه: به هوی به خپوکردن نهو منداله ناییتته هی خوی میرات له په کتری ناگرنو له که ل ژن و خوشکو کچی خوی هر به بیگانه دانه ندری.

(فَإِنْ وَجِدَ مَعَهُ مَالٌ) جا نه گهر منداله که هیج مالی له که ل داندرايو (أَتَّفَقَ عَلَيْهِ الْحَاكِمُ مِنْهُ) نهو کاته (قازی)، یان په کیکی تر به ټیزنی (قازی) لهو مال به خپوی نه کا (وَإِنْ لَمْ يَوْجَدْ مَعَهُ مَالٌ) نه گهر هیج مالی له که لدا نه بو (فَتَفَقَّهْتُ) نه رکی به خپوکردنی نهو منداله (فِي بَيْتِ الْمَالِ) له (بیت المال) موسولمانان نه دری، جا نه گهر (بیت المال) نه بو، واجبه موسولمانانی ده وله مه ند مه سره هی به خپوکردنی بدهن، که و ابو: نهو منداله ش به نیسلام نه ژمیردری له سهر په ووشتی نیسلام په روره ده نه کری، هه روه که په پتووی (جهاد) دایاسی نه که مین، اِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى.

﴿فَصْلٌ: لِه بَاسِي (وَدِيعَةُ) سِپَارِدَن﴾

واته: دانانی شتیک له لای که سیک بقی نه وهی بیپاریزی. (وَالْوَدِيعَةُ) شتی سپاردلو (أَمَانَةٌ) به نه مانته دانه ندری پی نه گوتری: نه مانته (وَيُسْتَحَبُّ) سوننه ته (قَبُولُهَا) وه رگرتنی شت به نه مانته (لِمَنْ) بقی هر که سیک (قَامَ بِالْأَمَانَةِ) که بتوانی به نه رکی نه مانته هه لېستی (فیها) ده ربارهی نهو شته داندرايو، واته: بتوانی بیپاریزی و خیانه تیش نه کا ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: وَاللَّهِ فِي عَوْنِ الْعَبْدِ مَا دَامَ الْعَبْدُ فِي عَوْنِ أَخِي﴾ رواه مسلم، پتیه مبرر ﷺ فرموی: خوی گه وره همووکات یارمه تی به ندهی خوی نه دا، مادام به نده یارمه تی برای خوی بدا.

(وَلَا يَضْمَنُ) نه مینداره که ټوله ی نه مانته که ی ناکه ویتته سهر، نه گهر له ناو چوو، یان که مو کوپی هیئا (إِلَّا بِالْعَدَى) ته نها به ټوژمنکاری و که متهرغمی ټوله ی نه که ویتته سهر: وه که به بن عوزو به بن پرسی خاوه نه که ی له لای په کیکی تر دایینن، یان له که ل خویا بیباته سهر، یان له شوینیک بیگوانیتته وه بقی شوینیک تر: که شته که ی تی دا

وَقَوْلَ الْمُودَعِ مَقْبُولٍ فِي رَدِّهَا عَلَى الْمُودَعِ، وَعَلَيْهِ أَنْ يَحْفَظَهَا فِي حِرْزِ مِثْلِهَا، وَإِذَا طُولِبَ بِهَا فَلَمْ يُخْرِجْهَا مَعَ الْقُدْرَةِ عَلَيْهَا حَتَّى تَلْفَتَ ضَمِنَ.

نه پاریزی، یان پاسی لیتهکا، یان له لای دزو پیاوخراپ ناشکرای بکا، یان بۆ خوی به کاری بینن، به هر به کیك له وانه تولی نه که ویتته سر.

(وَقَوْلَ الْمُودَعِ) قسه ی نه مینداره که، که نه مانه ته که ی له لا داندراوه (مَقْبُولٍ) وهر نه گیرئو باوه پی پئ نه کرئ نه گهر سویند بخوا (فِي رَدِّهَا) له باره ی گه پاندنه وه ی (عَلَى الْمُودَعِ) بۆ خاوه نه که ی، ههروه ما به سویند خواردن باوه پی پئ نه کرئ نه گهر بلن: ماله که دزراوه، یان له ناو چوه، یان لیان سه ند.

که واته: نه گهر گوتی: ماله که م داوه ته وه خاوه نه که ی. هیچ شاهیدیشی نه بو، به سویند باوه پی پئ نه که ی، به لام نه گهر گوتی: نه مانه ته که م داوه ته وه میراتگره کانی خاوه نه که. یان میراتگره کانی نه مینداره که گوتیان: نه مانه ته که مان داوه ته وه خاوه نه که ی. یان گوتی: داوه ته به کیکی تر. نه وانه به سویند باوه پیاو پئ نا کرئو نه بی شاهید ه بی.

(وَعَلَيْهِ) واجبه له سر نه مینداره که (أَنْ يَحْفَظَهَا) نه مانه ته که بیاریزی (فِي حِرْزِ مِثْلِهَا) له شویننه ی نه و جوړه شته ی لی دانه ندرو نه پاریزی، که وایو: نه گهر له شویننکی ناله بار داینا، نیجا دزرا، یان له ناو چوو، یان که م وکوپه ی هینا، نه وه تولی نه که ویتته سر، به لام نه گهر له شویننکی باش دایناو دزرا، یان زۆرداریک بردی، تولی نا که ویتته سر.

(وَإِذَا طُولِبَ) هر کاتیک داوی لی کرا (بِهَا) که نه مانه ته که بداته وه، نیجا خاوه نه که ی داوی لی بکا، یان میراتگره کانی خاوه نه که (فَلَمْ يُخْرِجْهَا) نه ویش نه مانه ته که ی نه داوه (مَعَ الْقُدْرَةِ عَلَيْهَا) له که ل نه وه ش توانای مه بوو بیداته وه (حَتَّى تَلْفَتَ) هر نه یداره تا له ناو چوو (ضَمِنَ) تولی نه که ویتته سر، چونکه به پیچه وانه ی نه م نایه ته په فتاری کردوه: ﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا﴾ واته: خوی گهره فرمانتان پئ نه کا: نه مانه ته کان بده نه وه خاوه نه کانیان.

﴿ناگاداری﴾: نه رکي گه پاندنه وه ی نه مانه ته که له سر خاوه نه که یه تی.

﴿پاشکو﴾: نه گهر خاوه نه ی نه مانه ته که مرد، یان قهرزی که سیکی له سر بوو و خاوه نه قهرزه که مرد، یان مالیکی له زۆرداریک وهرگرتوه، یان له ناو دهریا، یان له ناو لافاو شتیکی مه لگرتوه، نه گهر خاوه نه ی نه و جوړه شتانه، یان میراتگری خاوه نه که ی دیار بوو، نه یاندریتته وه، نه گهر هیچیان نه بوو، نه یداته وه ده ست (قازی) تا کو بۆ (بیت المال) سهری بکا، نه گهر (قازی) نه بو، یان (فاسق) بوو، نه یداته وه ده ست پیاوینکی دادپه روه رو لیته اتوو، یان با هر به خوی له به رژه وه نندی موسولمانان سهری بکا. وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلَّمَ.

(کتابُ الفرائض والوصایا)

وَالْوَارِثُونَ مِنَ الرِّجَالِ عَشْرَةٌ: الْإِبْنُ، وَابْنُ الْإِبْنِ وَإِنْ سَقَلَ، وَالْأَبُ، وَالْجَدُّ وَإِنْ عَلَا،
وَالْأَخُّ، وَابْنُ الْأَخِّ وَإِنْ تَرَ أَخًا، وَالْعَمُّ، وَابْنُ الْعَمِّ وَإِنْ تَبَاعَدَا،
وَالزَّوْجُ، وَالْمَوْلَى الْمُعْتَقُ. وَالْوَارِثَاتُ مِنَ النِّسَاءِ سَبْعٌ: ابْنَتُ، وَابْنَتُ الْإِبْنِ وَإِنْ سَقَلَ،

﴿کتابُ الفرائض﴾ نهم پد پتو و که باسی به شکردنی میرات نه کا

﴿وَالْوَصَايَا﴾ وه باسی ناموزگاری خیر بوکردنی دواى مردن نهکا ﴿

بزانفه: زانستی به شکردنی میرات نذر گرنگه و بق فیزیوونی پتویستی به کوششیکتی نذر مهیه، پیغه مبر علیه السلام فرمویه تی: ﴿اَلْعَلَمُ ثَلَاثَةٌ وَمَا سِوَى ذَلِكَ فَهُوَ فَضْلٌ: آيَةُ مُحْكَمَةٌ، اَوْ سُنَّةٌ قَائِمَةٌ، اَوْ فَرِيضَةٌ عَادِلَةٌ﴾ رواه الحاكم، زانستی نذر پتویست سینه، نهوی تر زیده زانستی به: پوونکردنه وهی قورثانی پیروز، وه پوونکردنه وهی حدیسی پیغه مبر علیه السلام، وه فیزیوونی به شکردنی میرات. ئینجا بزانفه: له م په پتووکده کورته به کی میرات باس کراوه، ئیمهش دریژه ی پیناده یین.

کراوه، نیمه‌ش لریزه‌ی پی‌لده‌یین.

«ناگاداری»: نه‌بی له پیش هه‌موو شتی‌کدا کاروباری مرپوهه‌که ته‌ولو بکریئو بنیژدی، ئینجا نه‌بی قه‌رزه‌کانی بدرینه‌وه، جا قه‌رزه‌کان هه‌ ئاده‌میزاد بن، یان هه‌ خوا‌ی گه‌ره بن: وه‌کو زه‌کات وحه‌ج وکه‌فاپه‌ت، واته‌: پیش قه‌رزدانه‌وه‌ ناب‌ی میراته‌که به‌ش بکریئ، وه‌ ناب‌ی به‌هیچ جورێک ده‌ستکاری بکریئ، ئینجا له‌ نوای قه‌رزدانه‌وه‌، وه‌سیتی مرپوهه‌که‌ جی‌به‌جی بکریئ، ئینجا نه‌وه‌ی نه‌مینته‌وه‌، میراتگره‌کان له‌ نیوان خویاندا به‌شی نه‌که‌ن.

﴿باسی میرا تگر مکان﴾

(وَالْوَارِثُونَ) میراثگره کان (مِنَ الرُّجَالِ) له چینی نثیرنه (عَشْرَةً) ده که سن: (الْإِبْنُ) یه که م: کوپی مردووه که یه. (وَابْنُ الْإِبْنِ) دووهم: کوپی کوپی مردووه که یه (وَأَنَّ سَقَلْ) هر چند کوپی کوپ به ره و خوارتریش بی. (وَالأَبُ) سسی یه م: باوکی مردووه که یه. (وَأَلْجَدُ) چوارهم: باپیره ی مردووه که یه (وَأَنَّ عَلَاً) هر چند باپیره به ره و سهره وه تریش بی. (وَالْأَخُ) پینجهم: برای مردووه که یه، جا له یه ک دایکو باوک بن، یان دایک، یان باوکیان جیا بی. (وَابْنُ الْأَخِ) شه شهم: کوپی برای مردووه که یه (وَأَنَّ تَرَخْصِي) هر چند کوپه برایه که ش به ولاره به ره و خوارتریش. (وَالْعَمُّ) هه فتم: مامی مردووه که یه، جا له یه ک دایکو باوک بن، یان هر دایکیان جیا بی. (وَأَبْنُهُ) هه شتم: کوپی مامی مردووه که یه (وَأَنَّ تَبَاعَدَا) هر چند مام و ماموزایه که دوریش بن. (وَالزُّنُجُ) نویهم: میردی نافرته مردووه که یه. (وَالْمَوْلَى الْمُعْتَقُ) ده یه م: نازادکری کزیه مردووه که یه.

کیڑی مردودہ کہ یہ۔ (وَبِئْسَ الْإِنبٰی) دووہم: کیڑہ کوہی مردودہ کہ یہ (وَلَاٰنَ سَفَلٌ) ہرچہ ند

وَالْأُمُّ، وَالْجَدَّةُ وَإِنْ عَلَتْ، وَالْأُخْتُ، وَالزَّوْجَةُ، وَالْمَوْلَاةُ الْمُعْتَقَةُ. وَمَنْ لَا يَسْقُطُ بِحَالِ خَمْسَةٍ: الزَّوْجَانِ، وَالْأَبَوَانِ، وَوَلَدُ الصُّلْبِ. وَمَنْ لَا يَرِثُ بِحَالِ سَبْعَةٍ: الْعَبْدُ، وَالْمُدْبِرُ، وَأُمُّ الْوَلَدِ، وَالْمُكَاتَبُ، وَالْقَاتِلُ، وَالْمُرْتَدُّ، وَأَهْلُ مِلَّتَيْنِ.

کوپړه که بهر و خوار تریش بڼ. (وَالْأُمُّ) سټییم: دایکی مردووه که یه. (وَالْجَدَّةُ) چوارهم: داپیره ی مردووه که یه (وَأِنْ عَلَتْ) هر چنده داپیره که بهر و سهر و هتريش بڼ. (وَالْأُخْتُ) پینجهم: خوشکی مردووه که یه، جاله یه ک دایکو باوک بڼ، یان دایک، یان باوکیان جیا بڼ. (وَالزَّوْجَةُ) شه شهم: زنی میړده مردووه که یه. (وَالْمَوْلَاةُ الْمُعْتَقَةُ) هفتم: نازاد کړی کویله مردووه که یه.

(وَمَنْ لَا يَسْقُطُ بِحَالِ) نو میراتگران ی به هیچ که سټیک بڼ بهش نابڼ له میرات (خَمْسَةٍ) پینجن: (الزَّوْجَانِ) یه که و دووهم: (وَالْأَبَوَانِ) سټییم و چوارهم: دایکو باوک. (وَوَلَدُ الصُّلْبِ) پینجهم: پوله ی مردووه که، جا نیر بڼ، یان مڼ بڼ. نو پینجانه به هیچ که سټیک بڼ بهش نابڼ، به لام واپو نه دا: بهش یان که م نه بیته وه.

﴿ناگاداری﴾: زنی میړده به تنها ماره پیرین میرات له یه کتری نه گرن، که واپو: مارج نیه بلوغيان بوبڼ، یان میړده که لږی بیته زاوا، به لام نه گره به یه کجاری ته لای دابو، نه وه هیچ یان میرات له یه کتری ناگرن.

هر و ه ما کوپړه ی ناو زگ میرات نه گری، به و م رجه ی له کاتی مردن له ناو زگدایڼ و به زیندویش بیته دهر وه.

(وَمَنْ لَا يَرِثُ بِحَالِ) نو جوړه که سټی میرات ناگری به هیچ جوړیک (سَبْعَةٍ) هفت که سن: (الْعَبْدُ) یه که م: کویله یه. (وَالْمُدْبِرُ) دووهم: نه و کویله یه که له لوی مردن نازادی لرو هتڼ. (وَأُمُّ الْوَلَدِ) سټییم: نه و کویله یه که له گهره ی خوی مندالی بووه. (وَالْمُكَاتَبُ) چوارهم: نه و کویله یه که نوسرلوی نازاد کړنی لرو هتڼ.

(وَالْقَاتِلُ) پینجهم: میراتگری کوشنده یه، واته: هر که سټیک یه کیکی تر بکوڅی: جا به هله بڼ، یان به قهس دی بڼ، به هق بڼ، یان به ناهق بڼ، نه وه نابڼ میرات له کوڅراوه که ی بگری.

(وَالْمُرْتَدُّ) شه شهم: نه و که سټی که له ټایین وهر گره پابڼ و بویته کافر. (وَأَهْلُ مِلَّتَيْنِ) هفتم: نه وانه ی ټایینیان لیک جیا ولزه میرات له یه کتری ناگرن: وه کو موسولمان و کافر. ﴿ناگاداری﴾: مارج به میراتگران: نه بی میرات لیگیراوه که پیش میراتگره که بمری، واته: نه گره به یه که وه مردن، یان نه مانزانی کامیان پیش کامیان مردو: وه ک مردنی به کوم لای به لافاو و سوتانو و توتمبیل، نه وانه هیچ یان میرات له یه کتری ناگرن، هر و ه نه وه ی زووتر نه مری میرات له و که سټی ناگری که له لوی خوی نه مری.

وَأَقْرَبُ الْعَصَبَاتِ: الْإِبْنُ، ثُمَّ ابْنُهُ، ثُمَّ الْأَبُ، ثُمَّ أَبُوهُ، ثُمَّ الْأَخُ لِلأَبِ وَالْأُمِّ، ثُمَّ الْأَخُ لِلأَبِ، ثُمَّ ابْنُ الْأَخِ لِلأَبِ وَالْأُمِّ، ثُمَّ ابْنُ الْأَخِ لِلأَبِ، ثُمَّ النَّمُّ عَلَى هَذَا التَّرْتِيبِ، ثُمَّ ابْنُهُ، فَإِنْ عُدِمَتِ الْعَصَبَاتُ فَلِأَوْلَى الْمُعْتَقِ.

(وَأَقْرَبُ الْعَصَبَاتِ) نزیکترین عهسبه، واته: نهو میراتگرانهی بهشی دیارکراویان بق دانندراوه (الْإِبْنُ) کوپی مردووه که یه (ثُمَّ) نینجا نه گهر مردووه که کوپی نه بو (ابْنُهُ) کوپی کوپی مردووه که یه، هه رچند به ره و خواریش بین (ثُمَّ) نینجا نه گهر کوپی کوپی نه بو (الأب) باوکی مردووه که یه (ثُمَّ أَبُوهُ) نینجا له نوای باوک، باوکی باوکی مردووه که یه (ثُمَّ الْأَخُ لِلأَبِ وَالْأُمِّ) نینجا له نوای باپیر، برای مردووه که یه که له دایکو باوکی بین (ثُمَّ الْأَخُ لِلأَبِ) نینجا برای مردووه که یه که تنها له باوکی بین (ثُمَّ ابْنُ الْأَخِ لِلأَبِ وَالْأُمِّ) نینجا کوپی برای مردووه که یه له دایکو باوکی (ثُمَّ ابْنُ الْأَخِ لِلأَبِ) نینجا کوپی برای مردووه که یه تنها له باوکی (ثُمَّ النَّمُّ) نینجا مامی مردووه که یه (عَلَى هَذَا التَّرْتِيبِ) بهو شیوه یه یه له برای مردووه که دا باس کرا، واته: مامی مردووه که که له باوکو دایکی بین، له پیشتره له مامی که تنها له باوکی بین (ثُمَّ ابْنُهُ) نینجا کوپی مامی مردووه که، بهو شیوه یه یه له کوپی برادا باسمان کردن، نه وانه گشتیان پتیا ن نه گزرتی: عهسبه، واته: یان گشت میراته که نه بن، یان نه وه یه له بهر میراتگره کان نه مینیته وه، جا که م بین، یان نذر ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: أَلْحِقُوا الْفَرَائِضَ بِأَهْلِهَا فَمَا بَقِيَ فَلِأَوْلَى رَجُلٍ ذَكَرَ﴾ رواه الشيخان، پیغه مبه ر ﷺ: فه رموی: میراتگره کان بهشی خویان بده نی، نینجا نه وندده یه مایه وه، بیده نه نزیکترین میراتگری نیرینه.

(فَإِنْ عُدِمَتِ الْعَصَبَاتُ) جا نه گهر نهو عهسبه بانه نه بون (فَلِأَوْلَى الْمُعْتَقِ) نهو گهره یه یه کوپله که یه نازاد کردوه، عهسبه یه (ثُمَّ عَصَبَتُهُ) نینجا میراتگره نیرینه کانی وی. نینجا نه گهر نه وانه یه باسمان کردن هیچیان نه بون، میراته که نه دریته (بیت المال)، جا نه گهر (بیت المال) نه بو، یان کاربه دده سته کان خائینو سته مکار بون، نه وندده میراته یه ماوه ته وه، دوویاره نه دریته وه نهو میراتگرانه یه بهشیان بق دیارکراوه - جگه له ژنو میزد - جا نه گهر هیچ میراتگری نه بو، میراته که نه دریته (نوی الأرحام)، واته: خزمی له به ری: وه کو باوکی دایکو، داپیره ی بین بهش له میراتو، کیژو کوپی کیژو، کیژه کانی براو، کیژو کوپی خوشکو، کوپه کانی برای له دایکی و، کیژی مامو، خوشکی دایکو، خوشکی باوکو، خالی مردووه که.

نینجا نه گهر نهو جوړه خزمانهش نه بون، میراته که بق بهرزه وندده یه موسولمانان سهرف نه کری، که وابوو: نوو پیاوماقوالی دادپه روه ری نهو شوینه نه م کاره نه خنه نه سستی خویان و جی به جی نه که ن.

وَالْفَرُوضُ الْمَذْكُورَةُ فِي كِتَابِ اللَّهِ تَعَالَى سِتَّةٌ: النِّصْفُ، وَالرَّبْعُ، وَالثُّمْنُ، وَالثَّلَاثَانُ، وَالثَّلْثُ، وَالسُّدُسُ. فَالنِّصْفُ فَرَضٌ خَمْسَةٌ: أَلْبَنَتِ، وَبَنَتِ الْإِبْنَ، وَالْأَخْتَ مِنَ الْأَبِ وَالْأُمِّ، وَالْأَخْتَ مِنَ الْأَبِ، وَالزَّوْجَ إِنْ لَمْ يَكُنْ مَعَهُ وَلَدٌ وَلَا وَلَدُ ابْنِ. وَالرَّبْعُ فَرَضُ اثْنَيْنِ: الزَّوْجَ مَعَ الْوَلَدِ أَوْ وَلَدِ الْإِبْنِ، وَهُوَ فَرَضُ الزَّوْجَةِ وَالزَّوْجَاتِ مَعَ عَدَمِ الْوَلَدِ أَوْ وَلَدِ الْإِبْنِ.

﴿وَالْفَرُوضُ الْمَذْكُورَةُ﴾: هُوَ بِهَشَّةٍ مِيرَاثَانِهِ دِيَارِكَرَاوَن بُو مِيرَاثِگَرَاَن ﴿

(فِي كِتَابِ اللَّهِ تَعَالَى) لَهُ قَوْمَانِي پیرزدا، لَهُ سَوْرَهَتِي (النِّسَاء)، (سِتَّةٌ) شَهْشَ بِهَشَن:

(النِّصْفُ) نِيَوَهِي $\frac{1}{2}$ ، (وَالرَّبْعُ) چَوَارِيك $\frac{1}{4}$ ، (وَالثُّمْنُ) هَشْتِيك $\frac{1}{8}$ ، (وَالثَّلَاثَانُ) دُوو سِيِيَه $\frac{2}{3}$ ،

(وَالثَّلْثُ) سِيِيَه $\frac{1}{3}$ ، (وَالسُّدُسُ) شَهْشِيك $\frac{1}{6}$.

(فَالنِّصْفُ) بِهَشِي يَهَكَم: كَه نِيَوَهِي (فَرَضُ خَمْسَتُو) بِهَشِي پِيْنَج جَوْرَه مِيرَاثِگَرَاَن: يَهَكَم: (أَلْبَنَتِ) بِهَشِي كِيْزِي مَرْدُوَهَكِيَه، بِهَو مَرْجِي بِه تَهَنَّا بِيْن، وَاتَه: نَه خُوشِكُو نَه بَرَايِ خُزِي لَه گَه لَدَا نَه بِيْن. دُووَهَم: (وَبَنَتِ الْإِبْنَ) بِهَشِي كِيْزَه كُوپِي مَرْدُوَهَكِيَه، بِهَو مَرْجِي بِه تَهَنَّا بِيْن، وَاتَه: نَه كِيْزِي مَرْدُوَهَكُو نَه خُوشِكُو نَه بَرَايِ خُزِي لَه گَه لَدَا نَه بِيْن.

سِيِيَهَم: (وَالْأَخْتَ مِنَ الْأَبِ وَالْأُمِّ) بِهَشِي خُوشِكِي مَرْدُوَهَكِيَه، كَه لَه دَايِكُو بَاوَكِي بِيْن، بِهَو مَرْجِي نَه كِيْزِي مَرْدُوَهَكُو نَه هِي كُوپِي مَرْدُوَهَكُو نَه خُوشِكُو نَه بَرَايِ خُزِي لَه گَه لَدَا نَه بِيْن. چَوَارَهَم: (وَالْأَخْتَ مِنَ الْأَبِ) بِهَشِي خُوشِكِي مَرْدُوَهَكِيَه، كَه تَهَنَّا لَه بَاوَكِي بِيْن، بِهَو مَرْجَانَهِي گُوتَمَان وَهَم خُوشِكِي لَه دَايِكُو بَاوَكِي مَرْدُوَهَكِي لَه گَه لَدَا نَه بِيْن.

پِيْنَجَهَم: (وَالزَّوْجِ) بِهَشِي مِيْرَدِي ثَاْفَرَه تَه مَرْدُوَهَكِيَه (إِنْ لَمْ يَكُنْ مَعَهُ وَلَدٌ) بِهَو مَرْجِي نَه كِيْزُو نَه كُوپِي ثَاْفَرَه تَه مَرْدُوَهَكُو، هَم (وَلَا وَلَدُ الْإِبْنِ) هِي كُوپِي ثَاْفَرَه تَه مَرْدُوَهَكِي لَه گَه لَدَا نَه بِيْن، جَا لَه خُزِي بِيْن، يَان لَه مِيْرَدِيكِي تَر.

(وَالرَّبْعُ) بِهَشِي دُووَهَم: كَه چَوَارِيكَه (فَرَضُ اثْنَيْنِ) بِهَشِي دُوو جَوْرَه مِيرَاثِگَرَاَن: يَهَكَم: (الزَّوْجِ) بِهَشِي مِيْرَدِي ثَاْفَرَه تَه مَرْدُوَهَكِيَه (مَعَ الْوَلَدِ) نَه گَر مِيْرَدَه: كِيْزُو، يَان كُوپِي ثَاْفَرَه تَه كِي لَه گَه لَدَا بِيْن، جَا لَه خُزِي بِيْن، يَان لَه مِيْرَدِيكِي تَر (أَوْ وَلَدُ الْإِبْنِ) يَان كِيْزُو كُوپِي كُوپِي ثَاْفَرَه تَه مَرْدُوَهَكِي لَه گَه لَدَا بِن.

دُووَهَم: (وَهُوَ) هَم رُوَهَا چَوَارِيكَه (فَرَضُ الزَّوْجَةِ) بِهَشِي ژَنِيكِي مَرْدُوَهَكِيَه (وَالزَّوْجَاتِ) هَم رُوَهَا بِهَشِي گُشْت ژَنَه كَانِي مَرْدُوَهَكِيَه، بِه يَه كَه وَه بُوخُزِيَان بِهَشِي نَه كَهَن (مَعَ عَدَمِ الْوَلَدِ) بِهَو مَرْجِي مِيْرَدَه كِي: كِيْزُو، يَان كُوپِي خُزِي نَه بِيْن (أَوْ وَلَدُ الْإِبْنِ) هَم رُوَهَا كِيْزِي كُوپِي، يَان كُوپِي كُوپِي شِي نَه بِيْن.

وَالْعُمْنُ: فَرَضُ الزَّوْجَةِ وَالزَّوْجَاتِ مَعَ الْوَلَدِ أَوْ وَلَدِ الْإِبْنِ. وَالْثَّلَاثُ فَرَضُ أَرْبَعَةٍ: الْبَنَتَيْنِ، وَبَنَتِي الْإِبْنِ، وَالْأَخْتَيْنِ مِنَ الْأَبِ وَالْأُمِّ، وَالْأَخْتَيْنِ مِنَ الْأَبِ. وَالْثَّلَاثُ فَرَضُ اثْنَيْنِ: الْأُمِّ إِذَا لَمْ تُحْجَبْ، وَهُوَ لِلْإِثْنَيْنِ فَصَاعِدًا مِنَ الْإِخْوَةِ وَالْأَخَوَاتِ مِنَ وَلَدِ الْأُمِّ. وَالسُّدُسُ فَرَضُ سَبْعَةٍ: الْأُمِّ مَعَ الْوَلَدِ أَوْ وَلَدِ الْإِبْنِ أَوْ اثْنَيْنِ فَصَاعِدًا مِنَ الْإِخْوَةِ وَالْأَخَوَاتِ، وَهُوَ لِلْجَدَّةِ عِنْدَ عَدَمِ الْأُمِّ،

(وَالْعُمْنُ) بهشی سنی یم: که هشتیکه (فَرَضُ الزَّوْجَةِ) بهشی ژنیکی مردووه که به (وَالزَّوْجَاتِ) وه بهشی گشت ژنه کانی تریه تی، به یه که وه بهشی نه که ن (مَعَ الْوَلَدِ) نه که ر میزده که کوپ، یان کیژی هه بن، جا له و ژنه بی، یان له ژنیکی تر (أَوْ وَلَدِ الْإِبْنِ) یان کیژی کوپ، یان کوپی کوپی هه بن.

(وَالْثَّلَاثُ) بهشی چواره م: که دوو سیه که (فَرَضُ أَرْبَعَةٍ) بهشی چوار جوره میراتگرانه: یه که م: (الْبَنَتَيْنِ) بهشی دو کیژه، یان زیاتر له دووان، بهو مهرجه ی برای خویان له که لدا نه بی. دوو م: (وَبَنَتِي الْإِبْنِ) بهشی دو کیژه کوپ، یان زیاتر له دوو کیژه کوپ، بهو مهرجه ی کیژی مردووه که یان له که لدا نه بی و برای خویان له که لدا نه بی.

سنی یم: (وَالْأَخْتَيْنِ مِنَ الْأَبِ وَالْأُمِّ) بهشی دو خوشک، یان زیاتر له دووانه که له دایکو باوکی بن، بهو مهرجه ی: کیژی مردووه که و کیژی کوپی مردووه که و برای خویان له که لدا نه بی. چواره م: (وَالْأَخْتَيْنِ مِنَ الْأَبِ) بهشی دو خوشک، یان زیاتر له دووانه که ته نها له باوکی بن، بهو مهرجه ی گوتمان و، هه روه ها خوشکی له دایکو باوکیش له که لیا ندا نه بی.

(وَالْثَّلَاثُ) بهشی پیجهم: که سیه که (فَرَضُ اثْنَيْنِ) بهشی دو جوره میراتگرانه: یه که م: (الْأُمِّ) بهشی دایکی مردووه که یه (إِذَا لَمْ تُحْجَبْ) بهو مهرجه ی بهشی که م نه کریتته وه، واته: نه کیژو نه کوپی مردووه که و نه هی کوپی مردووه که و، نه دووان و نه زیاتر له دووان خوشکو برای مردووه که ی له که لدا نه بی.

دوو م: (وَهُوَ) هه روه ها سیه که (لِلْإِثْنَيْنِ) بهشی دووانه (فَصَاعِدًا) هه روه ها بهشی زیاتر له دووانه (مِنَ الْإِخْوَةِ وَالْأَخَوَاتِ) له خوشکو برایه کانی مردووه که (مِنَ وَلَدِ الْأُمِّ) که ته نها له دایکی بن، وه جیاوانی نیر و من نیه.

(وَالسُّدُسُ) بهشی شه شه م: که شه شیکه (فَرَضُ سَبْعَةٍ) بهشی هه هفت جوره میراتگرانه: یه که م: (الْأُمِّ) بهشی دایکی مردووه که یه (مَعَ الْوَلَدِ) نه که ر مردووه که: کیژ، یان کوپی خوی هه بی (أَوْ وَلَدِ الْإِبْنِ) یان کیژی کوپ، یان کوپی کوپی هه بی (أَوْ اثْنَيْنِ فَصَاعِدًا) یان دوو، یان زیاتر (مِنَ الْإِخْوَةِ وَالْأَخَوَاتِ) له خوشک، یان له برایه کانی مردووه که هه بی، جا له دایکو باوکی بن، یان ته نها له باوکی، یان ته نها له دایکی بن. دوو م: (وَهُوَ) شه شیکه (لِلْجَدَّةِ) بهشی دایره ی مردووه که یه (عِنْدَ عَدَمِ الْأُمِّ) له و کاته ی دایکی

وَلَبِنتُ الْإِنْسَانَ مَعَ بَنَاتِ الصُّلْبِ، وَهُوَ لِلْأُخْتِ مِنَ الْأَبِ مَعَ الْأُخْتِ مِنَ الْأَبِ وَالْأُمِّ، وَهُوَ
 قَرَضُ الْأَبِ مَعَ الْوَلَدِ أَوْ وَلَدِ الْإِنْسَانِ، وَقَرَضُ الْجَدِّ عِنْدَ عَدَمِ الْأَبِ، وَهُوَ قَرَضُ الْوَاحِدِ مِنَ
 وَلَدِ الْأُمِّ. وَتَسْقُطُ الْجَدَّاتُ بِالْأُمِّ، وَالْأَجْدَادُ بِالْأَبِ، وَيَسْقُطُ وَلَدُ الْأُمِّ مَعَ أَرْبَعَةٍ: الْوَلَدِ،
 وَوَلَدِ الْإِنْسَانِ، وَالْأَبِ، وَالْجَدِّ. وَيَسْقُطُ الْأَخُ لِلْأَبِ وَالْأُمِّ مَعَ ثَلَاثَةٍ: الْإِنْسَانِ، وَإِبْنِ الْإِنْسَانِ،
 وَالْأَبِ، وَيَسْقُطُ وَلَدُ الْأَبِ بِهَؤُلَاءِ الثَّلَاثَةِ، وَبِالْأَخِ لِلْأَبِ وَالْأُمِّ.

مردوده که نه مای، جیاوای نیه داپیره که: دایکی دایکی بی، یان دایکی باوکی بی، جا نه گهر
 هردوو داپیره کان ککو بونه وه، تهنه یه که شه شیکان نه دیرتی و بق خویان به شی نه کن.

سئیه م: (وَلَبِنتُ الْإِنْسَانَ) هردوها شه شیک به شی یه که کیژه کوچه، یان زیاتر له یه که (مَعَ
 بَنَاتِ الصُّلْبِ) نه گهر کیژی مردوده که هه بی.

چوارهم: (وَهُوَ لِلْأُخْتِ مِنَ الْأَبِ) هردوها شه شیک به شی یه که خوشکه، یان زیاتر له یه که
 خوشک که تهنه له باوکی بی (مَعَ الْأُخْتِ مِنَ الْأَبِ وَالْأُمِّ) نه گهر خوشکی له دایکو باوکی هه بی.
 پینجه م: (وَهُوَ قَرَضُ الْأَبِ) هردوها شه شیک به شی باوکی مردوده که یه (مَعَ الْوَلَدِ) نه گهر
 مردوده که کیژ، یان کوچه خوی هه بی (أَوْ وَلَدِ الْإِنْسَانِ) یان کیژی کوچه، یان کوچه کوچه هه بی.
 شه شه م: (وَقَرَضُ الْجَدِّ) هردوها شه شیک به شی باپیره مردوده که یه (عِنْدَ عَدَمِ الْأَبِ)
 نه گهر مردوده که باوکی خوی نه مای و، کیژ، یان کوچه هه بی.

﴿نَاگاداری﴾: مه به سست به باپیره: تهنه باوکی باوکو به سه ره وه تره.
 چه فتمه: (وَهُوَ قَرَضُ الْوَاحِدِ) شه شیک به شی یه که سه (مِنْ وَلَدِ الْأُمِّ) له خوشک، یان
 برای دایکی.

(وَتَسْقُطُ الْجَدَّاتُ) داپیره کان مردوده که بی بهش نه بن له میرات (بِالْأُمِّ) به دایکی
 مردوده که، جا داپیره که دایکی دایک بی، یان دایکی باوک بی، به لام دایکی باوک به باوکیش
 هر بی بهش نه بی. (وَالْأَجْدَادُ) باپیره کان مردوده که بی بهش نه بن (بِالْأَبِ) به باوکی
 مردوده که، چونکه نزیک تره.

(وَيَسْقُطُ وَلَدُ الْأُمِّ) هردوها بی بهش نه بی خوشکو برای تهنه له دایکی (مَعَ أَرْبَعَةٍ) به چوار
 جوره که س: (الْوَلَدِ) به کیژو کوچه مردوده که و (وَوَلَدِ الْإِنْسَانِ) به کیژو کوچه کوچه
 مردوده که و (وَالْأَبِ) به باوکی مردوده که و (وَالْجَدِّ) به باپیره مردوده که.

(وَيَسْقُطُ الْأَخُ لِلْأَبِ وَالْأُمِّ) برای له دایکی و باوکی بی بهش نه بی (مَعَ ثَلَاثَةٍ) به سئ جوره
 که س: (الْإِنْسَانِ) به کوچه مردوده که و (وَإِبْنِ الْإِنْسَانِ) به کوچه کوچه مردوده که و (وَالْأَبِ) به
 باوکی مردوده که. (وَيَسْقُطُ وَلَدُ الْأَبِ) برای له باوکی بی بهش نه بی (بِهَؤُلَاءِ الثَّلَاثَةِ) به و
 سئ که سانه: به کوچه به کوچه کوچه به باوک (وَبِالْأَخِ لِلْأَبِ وَالْأُمِّ) وه به برای له دایکو
 باوکی، چونکه به میز تره.

وَأَرْبَعَةٌ يُعَصِّبُونَ أَخَوَاتِهِمْ: الْإِبْنُ، وَابْنُ الْإِبْنِ، وَالْأَخُ مِنَ الْأَبِ وَالْأُمِّ، وَالْأَخُ مِنَ الْأَبِ. وَأَرْبَعَةٌ يَرْتُونَ دُونَ أَخَوَاتِهِمْ: وَهُمْ الْأَعْمَامُ، وَبَنُو الْأَعْمَامِ، وَبَنُو الْأَخِ، وَعَصَبَاتُ الْمَوْلَى الْمُعْتَقِ.

﴿ناگاداری﴾: خوشک و کسو برای خوی وایه: لهو بین به شبوونهی باسمان کرد.
 نینجا بزانه: کوپه برای له دایکو باوکی بین بهش نه بین: به باوکیو به باپیره و به کوپو به
 کوپو کوپو به برای له دایکو باوکیو به برای له باوکی، هروه ها کوپه برای له باوکی
 بین بهش نه بین: بهم شه شانه و به کوپه برای له دایکو باوکی.
 هروه ها مامی له دایکو باوکی بین بهش نه بین: بهم هفتانه و به کوپه برای له باوکی،
 هروه ها مامی له باوکی بین بهش نه بین: بهم هشتانه و به مامی له دایکو باوکی.
 هروه ها کوپه مامی له دایکو باوکی بین بهش نه بین: بهم تویانه و به مامی له باوکی،
 هروه ها کوپه مامی له باوکی بین بهش نه بین: بهم ده یانه و به کوپه مامی له دایکو باوکی.
 (وَأَرْبَعَةٌ) چوار میراتگری نیرینه هه نه (يُعَصِّبُونَ أَخَوَاتِهِمْ) خوشکه کانی خویان نه که نه
 عه سه به، واته: نه گهر نه وان هه بین خوشکه کانیاں به شی دیارکرویان نادریتی، به لکو
 له گهل برایه کانیاں به یه که وه میراتیاں نه دریتی: هر برایه ک دوو نه و نه دهی خوشکه که ی
 نه با، جاری واش هه یه خوشکه کان له گهل برایه کانیاں بین بهش نه بین، جاری واش هه یه
 به شیان که م نه بیته وه:
 یه که م: (الْإِبْنُ) کوپو مرسووه که یه، واته: خوشکه کانی خوی نه کاته عه سه به و به خوی دوو
 نه و نه دهی خوشکه که ی نه با.
 دووهم: (وَإِبْنُ الْإِبْنِ) کوپو کوپه، نه ویش کیژه کوپه کان نه کاته عه سه به.
 سی یه م: (وَالْأَخُ مِنَ الْأَبِ وَالْأُمِّ) برای له دایکو باوکی یه.
 چوارهم: (وَالْأَخُ مِنَ الْأَبِ) برای له باوکی یه. نه وان هه خوشکه کانی خویان نه که نه
 عه سه به و دوو نه و نه دهی خوشکه کانیاں نه به ن.
 (وَأَرْبَعَةٌ) چوار جوړه میراتگری تر هه نه (يَرْتُونَ) به خویان میرات نه گرن (تُونَ أَخَوَاتِهِمْ)
 به لام خوشکه کانیاں میرات ناگرن (وَهُمْ) نه و چوارانه:
 یه که م: (الْأَعْمَامُ) مامه کانی مرسووه که، به خویان میراتگرن، به لام خوشکه کانیاں - که
 پووری مرسووه که نه - میرات ناگرن.
 دووهم: (وَبَنُو الْأَعْمَامِ) کوپه مامه کان، واته: کیژی مام میرات ناگری.
 سی یه م: (وَبَنُو الْأَخَوَةِ) کوپه برایه کان، واته: کیژی برا میرات ناگری.
 چوارهم: (وَعَصَبَاتُ الْمَوْلَى الْمُعْتَقِ) عه سه به کانی که ووهی نازادکهر، واته: خوشکه کانی
 نه وان میرات ناگرن.

(فَصَلِّ) وَتَجَوَّزُ الْوَصِيَّةُ بِالْمَعْلُومِ وَالْمَجْهُولِ وَالْمَوْجُودِ وَالْمَعْدُومِ، وَهِيَ مِنَ الثَّلَاثِ، فَإِنْ زَادَ وَقِفَ عَلَى إِجَازَةِ الْوَرَقَةِ،

﴿فَصَلِّ: لَهُ بَاسِي وَمَسِيَّتٌ﴾

واته: خیرکردنی که له دوی مردن جی به جی بکری. جا بزانه: خیرکردن له زیاندا خیری زیاتره له و خیره ی که نه یخاته دوی مردن، به لام نه گهر له زیانیا نه یکرد، با وه مسیت بکا: له دوی مردن بقی بکری ﴿عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: مَا حَقُّ امْرِئٍ مُسْلِمٍ لَهُ شَيْءٌ يُرِيدُ أَنْ يُوصِيَ فِيهِ يَبِيتَ لَيْلَتَيْنِ إِلَّا وَوَصِيَّتُهُ مَكْتُوبَةٌ عِنْدَهُ﴾ رواه الشيخان، پیغمبر ﷺ: فرمودی: باش نیه بق مرقوی موسولمان شتیکی هه بنو بیه وی له دوی مردن بیکاته خیر: دوو شهوی به سردا بهوا، به لکو وا باشه وه مسیت که ی بنوسی له لای خوی.

(وَتَجَوَّزُ الْوَصِيَّةُ) وه سیتکردن دروسته (بِالْمَعْلُومِ) به شتی زاندرلو، وه ک بلتی: له دوی مردن نه م مه پهم بق بکه نه خیر (وَالْمَجْهُولِ) هه روه ها دروسته به شتی نه زاندرلو، وه ک بلتی: له دوی مردن مه پهم بق بکه نه خیر (وَالْمَوْجُودِ) هه روه ها دروسته به شتی هه بوی، وه ک بلتی: نه م خانوه ی نیستام (وَالْمَعْدُومِ) هه روه ها به شتی هیشتا نه بوی، وه ک بلتی: نه و خانوه ی له مه ووا دروستی نه کم، له دوی مردن بیکه نه خیر.

(وَهِيَ) وه مسیت (مِنَ الثَّلَاثِ) له سیه کی مالی مردوه که جی به جی نه کری، واته: نه و ماله ی له پوژی مردنی هه یه تی (فَإِنْ زَادَ) جا نه گهر نه وه سیه ی داینا بو، له سیه کی ماله که زیاتر بوو (وَقِفَ) زنده یه که پانه گیری (عَلَى إِجَازَةِ الْوَرَقَةِ) له سهر پیگه دانی گشت میراتگره کان، واته: نه گهر پازی بون، گشتی جی به جی نه کری، نه گهر پازی نه بون، ته نها تا سیه کی ماله که جی به جی نه کری له سیه ک زیاتر نه گهر پته وه بق میراتگره کانی، جا نه گهر هه ندیکان پازی بون و نه وانی تر پازی نه بون، نه وه ته نها به شی پازی بووه کان وه سیه ته، هه وانی تر میراته و ته نها بق خویانه.

﴿عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّهُ سَأَلَ النَّبِيَّ ﷺ عَنْ التَّصَدُّقِ بِثُلَاثِي مَالِهِ؟ فَلَمْ يُجْزَعْ، وَبَشَطَرَهُ؟ فَلَمْ يُجْزَعْ، ثُمَّ سَأَلَهُ عَنِ الثَّلَاثِ؟ فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: الثَّلَاثُ، وَالثَّلَاثُ كَثِيرٌ، إِنْكَ أَنْ تَذَرَ وَرَثَتَكَ أَغْنِيَاءَ خَيْرٌ مِنْ أَنْ تَذَرَهُمْ عَالَةً يَتَكَفَّفُونَ النَّاسَ﴾ رواه الشيخان، (سعد)-

خوای پازی بن- له نه خوشی دا کوتیه پیغمبر ﷺ: نایا دوو به شی مالم بکه مه خیر؟ فرمودی: نا. کوتی: نیوه ی مالم؟ فرمودی: نا. کوتی: نه دی سیه کی مالم؟ فرمودی: سیه ک باشه و زویشه، تو نه گهر میراتگره کانت به دهوله مهن دی به جی بهیلی، باشتره له وه ی هه ژار بنو ده روزه بکه ن.

وَلَا تَجُوزُ الْوَصِيَّةُ لِوَارِثٍ إِلَّا أَنْ يُجِيزَهَا بَاقِي الْوَرَثَةِ،
وَتَصِحُّ الْوَصِيَّةُ: مِنْ كُلِّ بَالِغٍ، عَاقِلٍ، لِكُلِّ مُتَمَلِّكٍ، وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ تَعَالَى.
وَتَصِحُّ الْوَصِيَّةُ إِلَى مَنْ اجْتَمَعَتْ فِيهِ خَمْسُ خِصَالٍ: الْإِسْلَامُ، وَالْبُلُوغُ، وَالْعَقْلُ،
وَالْحُرِّيَّةُ، وَالْأَمَانَةُ.

(وَلَا تَجُوزُ الْوَصِيَّةُ لِوَارِثٍ) دروست نیه و نابین و هسیت بۆ میراتگر (إِلَّا أَنْ يُجِيزَهَا بَاقِي الْوَرَثَةِ) مه گهر میراتگره کانی تر پازی بن ﴿عَنْ أَبِي أَمَامَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: لَا وَصِيَّةَ لِوَارِثٍ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ الْوَرَثَةُ ﴿رواه الدارقطني، پیغه مبرر﴾ فه رموی: دروست نیه و هسیت بۆ میراتگر، مه گهر میراتگره کانی تر پازی بن.

(وَتَصِحُّ الْوَصِيَّةُ) وه سیتکردن دروسته (مِنْ كُلِّ بَالِغٍ) له لایه ن هر که سیکه وه که بلوغی بوبین (عَاقِلٍ) عه قلی هه بین، به لام مه رج نیه وه سیتکره که موسولمان بین.
(لِكُلِّ مُتَمَلِّكٍ) وه سیت دروسته بۆ هر شتیک که بگونجی بیتته خاوه ن مال، که وایوو: وه سیت دروست نیه: بۆ ئازده لو بۆ مردوو و بۆ شتی که هیشتا نه بوبین.
وه ههروه ها پیویسته وه سیت بۆ کروده که: دیار کرلویین، که وایوو: دروست نیه بلی: بۆ یه کیک له م دووانه.

(وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ تَعَالَى) ههروه ها وه سیت دروسته بۆ پښگای خوا: وه کو دروستکردنی مزگه وتو چاککردنی پښگو، به رژه وهندی هه ژاران. به لام ئاگادار به: وه سیت دروست نیه بۆ لایه نیکو وه ها که گونا می تی دابین.

﴿بَاسِی سَه روه سیت﴾

سه روه سیت نه و که سه یه: که وه سیتکر وه سیتی له لا نه کا بۆ نه وهی کاروباری نوای مردنی بۆ جی به جی بکا: وه کو قه رزدانه وهو جی به جی کردنی وه سیت و ئاگاداری مال و منداله کانی، جا دایکی منداله کان بۆ په روه ردهی منداله کان له هه موو که س له پیشتره نه گهر مه رجه کانی لی بینه جی.

(وَتَصِحُّ الْوَصِيَّةُ) وه سیتکردن دروسته (إِلَى مَنْ) له لای نه و که سه ی (اجْتَمَعَتْ فِيهِ) که تی دا کو بیتته وه (خَمْسُ خِصَالٍ) پینچ په وشت:

یه که م: (الْإِسْلَامُ) ئیسلام بین. دووهم: (وَالْبُلُوغُ) بلوغی بوبین. سسیهم: (وَالْعَقْلُ) عه قلی هه بین. چوارهم: (وَالْحُرِّيَّةُ) ئازاد بین. پینجه م: (وَالْأَمَانَةُ) نه مین بین.

ههروه ها پیویسته سه ری له کاروباری ژیان ده رچوو داد په روه ر بۆ دوژمنی منداله کان نه بین.

﴿پاشکو﴾: په شیعمانبونه وه له وه سیت کردن و له سه روه سیت دانان دروسته.

*

*

*

(کتاب النکاح وما يتعلق به من الأحكام والقضايا)

النكاح مُسْتَحَبٌّ لِمَنْ يَخْتِجُ إِلَيْهِ، وَيَجُوزُ لِلْحُرِّ أَنْ يَجْمَعَ بَيْنَ أَرْبَعِ حَرَائِرَ، وَلِلْعَبْدِ بَيْنَ اثْنَتَيْنِ، وَلَا يَنْكِحُ الْحُرُّ أُمَّةً إِلَّا بِشَرْطَيْنِ: عَدَمُ صَدَاقِ الْحُرَّةِ، وَخَوْفُ الْعَنْتِ.

﴿ کتاب النکاح: نهم په پټووکه باسی ژن ماره کړدن نه کا ﴾

(وَمَا يَتَعَلَّقُ بِهِ) وه باسی نه و شتانه نه کا: که په یوه نسل بیان به ماره کړنه وه هه یه: (مِنَ الْأَحْكَامِ) له بریاره مکانی شریعو (وَالْقَضَايَا) له بوداو مکانی تری ماره کړدن.

(النكاحُ) ژن مینان و شوو کړدن (مُسْتَحَبٌّ) سوننه ته (لِمَنْ) بڼ پیاو و نافرده تیکي وه ها: که (يَخْتِجُ إِلَيْهِ) پټویستی به جیماع ه بڼ، واته: دلیان بڼ بجڼو، پیاو که توانای ژن مینانی ه بڼو، نافرده ته که پټویستی به به خپو کړدن ه بڼ، یان مه ترسی له داوین پيسان ه بڼ ﴿عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: يَا مَعْشَرَ الشَّبَابِ مِنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ الْبَاءَةَ فَلْيَتَزَوَّجْ، فَإِنَّهُ أَغْضُ لِلْبَصْرِ وَأَخْصَنُ لِلْفَرْجِ﴾ رواه الشيخان، پیغه مبه ر ر فرموی: هو کومه لی لاوه کان مه ر که سیک له نیوه توانای ژن مینانی هه یه، با ژن بهینن، چونکه ژن مینان باشر چاو و داوینتان له حه پام نه پارینن.

ثینجا بزانه: سوننه ته پیاو نافرده تیکي ثابین په روه ر بیتن، نافرده تیش شوو به پیاو تیکي ثابین په روه ر بکا، هه روه ها سوننه ته نافرده ته که: کچ بڼو له نه ته ویه کی باش بڼو ماره بیه کی سووک بڼو خرمیکي زرد نژیک نه بڼو له و جوړه نافرده تانه بڼ: که به زوری زو رگ نه کهن.

(وَيَجُوزُ لِلْحُرِّ) دروسته بڼ پیاوی نازاد: (أَنْ يَجْمَعَ) کږ بکاته وه له ژیر ماره و ته لاقی خوی دا (بَيْنَ أَرْبَعِ حَرَائِرَ) چوار نافرده تی نازاد، واته: دروسته له یه کاتا پیاو چوار ژنی به یه که وه ه بڼ، خوی گوره ه رموویه تی: ﴿فَأَنْكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مَثْنَى وَثُلَاثَ وَرُبَاعَ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً﴾ نه و نافرده تانه ی لی تان حه لالان به دلی خوتان له خوتان یان ماره بکه ن، جا یه ک بڼ، دوو بن، سڼ بن، چوار بن، به لام نه گهر ترستان هه بوو که به داد په روه ری له نیوانیاندا نه جولیتنه وه، ته نها یه ک نافرده ت ماره بکه ن.

(وَالْعَبْدِ) هه روه ها دروسته بڼ کویله (بَيْنَ اثْنَتَيْنِ) که دوو نافرده تی هه بڼ له یه ک کاتا، چونکه کویله به نیوه ی نازاد داندراوه و سه حابه ش - خواتیان ه بڼ - له سه ر نه وه یه کده ننگن. (وَلَا يَنْكِحُ الْحُرُّ أُمَّةً) دروست نیه پیاوی نازاد نافرده تی کویله، واته: (جارية) له خوی ماره بکا (إِلَّا بِشَرْطَيْنِ) ته نها به دوو مه رج دروسته:

یه که م: (عَدَمُ صَدَاقِ الْحُرَّةِ) توانای نه بڼ ماره یی نافرده تیکي نازاد بدا. دوو هم: (وَخَوْفُ الْعَنْتِ) مه ترسی هه بڼ که تووشی زینا ببڼ، وه هه روه ها نه بی کویله که موسولمان بڼو، نابڼ هیچ نافرده تی نازادی له ژیر ماره یی دا بڼ.

وَنَظَرُ الرَّجُلِ إِلَى الْمَرْأَةِ عَلَى سَبْعَةِ أَضْرُبٍ، أَحَدُهَا: نَظَرُهُ إِلَى أَجَنِّيَّةٍ لِفَقِيرٍ حَاجَةٍ لِفَقِيرٍ جَائِرٍ.
وَالثَّانِي: نَظَرُهُ إِلَى زَوْجَتِهِ أَوْ أَمَتِهِ فَيَجُوزُ أَنْ يَنْظُرَ إِلَى مَاعِدَا الْفَرْجِ مِنْهُمَا.

﴿ناگاداری﴾: نهو مهرجانه بقر نهو بهو: كه (جاریه)ی كه سیکی تر له خوی ماره بكا، به لام (جاریه)ی خوی نهو مهرجانه ی ناوی به بن ماره کردن دروسته جیماعی له گدل بكا.

﴿باسی ته ماشاگردنی ئافرهت و پیاو﴾

(وَنَظَرُ الرَّجُلِ) ته ماشاگردنی پیاوی بلوغ بوو (إِلَى الْمَرْأَةِ) بقر ئافرهت (عَلَى سَبْعَةِ أَضْرُبٍ) حفت به شه (أَحَدُهَا) یه كه م: (نَظَرُهُ) ته ماشاگردنی پیاوه (إِلَى أَجَنِّيَّةٍ) بقر ئافرهتی بیگانه (لِفَقِيرٍ حَاجَةٍ) به بن پیویستی (فَقِيرٌ جَائِرٌ) نهو ته ماشاگردنه دروست نیه، هرچه ند دهماریشی هه لئه ستی، یان ئافره ته كه پیرو ناشیرین بن، خوی گه وره فهرموویه تی: ﴿قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ﴾ نهی پیغه مبه رﷺ به پیاوانی خاوهن باوه پ بلئ: با چاوی خویان بنوقیتنو ته ماشای ئافره تی بیگانه نه كه ن و دامینی خویان بیاریننو له هه پام به کاری نه هینن.

﴿ناگاداری﴾: هه پامه ئافرهت ته ماشای پیاوی بیگانه بكا، هه ودها واجبه گشت نه ندانه كانی خوی داپوشنی نه گه بزانی پیاوی بیگانه ته ماشای نه كا، واته: نهو زانایانه ی فهرموویانه: (واجب نیه ئافرهت پوو خساری خوی داپوشنی به لكو سوخته ته). مه به ستیان نه ویه: بهو مهرجه ی دلنیا بن كه پیاوی بیگانه ته ماشای ناكا، چونكه خوی گه وره فهرموویه تی: ﴿وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ﴾ نهی پیغه مبه رﷺ به ئافره تانی خاوهن باوه پ بلئ: با چاوی خویان بنوقیتنو ته ماشای پیاوی بیگانه نه كه ن، دامینی خویان بیاریننو له هه پام به کاری نه هینن.

هر له دوا ی نهو نایه ته ش خوی گه وره فهرموویه تی: ﴿وَلَا يَدْرِي زَيْنَتُهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ...﴾ پپیان بلئ: با جوانی خویان بقر هیج كه سیك ئاشكرا نه كه ن جگه له میردی خویان و... تا کوتایی مه حده مة كانی خویان.

نه مه ش شتیکی ئاشکرایه: كه پوو خسار جوانترین نه ندانی ئافره ته، كه وابوو: نه بی نهو جوانی یه له بیگانه بشاریته وه ﴿عَنْ أَسْمَاءَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: كُنَّا نُغَطِّي وَجُوهَنَا مِنَ الرَّجَالِ﴾ روه الحاکم علی شرط الشیخین، (أسماء) نه فهرموی: نیغه پوو خساری خومان له پیاوی بیگانه دانه پوشی، واته: له سه رده می پیغه مبه رداﷺ.

(وَالثَّانِي) دووهم: (نَظَرُهُ إِلَى زَوْجَتِهِ) ته ماشاگردنی پیاوه بقر ژنی خوی (أَوْ أَمَتِهِ) یان بقر (جاریه)ی خوی (فَيَجُوزُ أَنْ يَنْظُرَ) دروسته ته ماشای هه مو له شیان بكا (إِلَى مَاعِدَا الْفَرْجِ مِنْهُمَا) جگه له نه ندانی میزکردن نه بن، واته: ته ماشاگردنی نه ندانی میزکردن می ئافره تی خوی مه کروه و هه پام نیه.

وَالثَّالِثُ: نَظَرُهُ إِلَى ذَوَاتِ مَحَارِمِهِ أَوْ أَمَتِهِ الْمُزَوَّجَةِ فَيَجُوزُ فِيمَا عَدَا مَا بَيْنَ السُّرَّةِ وَالرُّكْبَةِ. وَالرَّابِعُ: اَلنَّظَرُ لِأَجْلِ النِّكَاحِ فَيَجُوزُ إِلَى الْوَجْهِ وَالْكَفَّيْنِ. وَالْخَامِسُ: اَلنَّظَرُ لِلْمُدَاوَةِ فَيَجُوزُ إِلَى الْمَوَاضِعِ الَّتِي يَخْتَاجُ إِلَيْهَا. وَالسَّادِسُ: اَلنَّظَرُ لِلشَّهَادَةِ أَوْ لِلْمُعَامَلَةِ فَيَجُوزُ اَلنَّظَرُ إِلَى الْوَجْهِ خَاصَّةً.

(وَالثَّالِثُ) سَمِّيَ بِهِ: (نَظَرُهُ) تَهْمَا شَاكَرْدَنِي بِبَاوَه (إِلَى ذَوَاتِ مَحَارِمِهِ) بَقِ نَهْ وَ تَا فَرِه تَانَهِي مَهْ حَرِه مِي خَوِيَه تِي: وَهَكَو دَايَكُو خَوْشَكُو كِيژُو پَوُور (أَوْ أَمَتِهِ الْمُزَوَّجَةِ) هَه رَوَهَا بِقِي (جَارِيَةِ) خَوِي كِه لِه كِه سِيَكِي تَرِي مَارِه كَرْدِه (فَيَجُوزُ) دُرُوسْتِه بِنُوَارِي (فِيمَا عَدَا مَا بَيْنَ السُّرَّةِ وَالرُّكْبَةِ) بِقِ هَه مَوُو نَهْدَامِيَانِ جِكِه لِه نِيَوَانِ نَهْ ژُتُق وَ نَاوَكِيَانِ نَهْ بِيْنِ، بَه لَامِ نَهْ كِه رِه دِه مَارِي هَه لَتَه سَتَا، حَه رَامِه تَه مَاشَايِ دِه سَتُو پُوو خَسَارِي شِيَانِ بَكَا.

(وَالرَّابِعُ) چَوَارِهَم: (اَلنَّظَرُ) تَهْمَا شَاكَرْدَنِي تَا فَرِه تَه (لِأَجْلِ النِّكَاحِ) بِقِ نَهْ وَهِي لِه خَوِي مَارِه بَكَا (فَيَجُوزُ) دُرُوسْتِه تَه مَاشَايِ بَكَا، بَه لَكُو سَوْنَنَه تَه (إِلَى الْوَجْهِ وَالْكَفَّيْنِ) تَه مَاشَايِ پُوو خَسَارُو لِه پَه دِه سَتِه كَانِي بَكَا، چُونَكِه جَوَانِي لِه پُوو خَسَارِي دِه رَه تَه كِه وَئِي نَه رَمُو تَوَلِيشِ لِه دِه سَتِه كَانِي دِه رَه تَه كِه: ﴿عَنِ الْمُغِيرَةِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا﴾: أَنَّهُ خَطَبَ امْرَأَةً فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: اُنْظُرْ إِلَيْهَا فَإِنَّهُ أُخْرَى أَنْ يُؤَدَّمَ بَيْنَكُمَا﴾ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ، (مُغِيرَةُ) ژُنِيَكِي دَاخَوَازِ كَرْدِ، پِيْتَه مَبَر ﷺ فِه رَمُوي: تَه مَاشَايِ بَكِه، چُونَكِه نَهْ وَ تَهْمَا شَاكَرْدَنِه نَهْ بِيْتَه هَوِي گُونَجَانِ وَ بَه رَدِه وَ اَمَبُورِنِي خَوْشَه وَ بِيَسْتِي لِه نِيَوَانْتَا دَا.

ثِيْنَجَا بَزَانِه: دُرُوسْتِه زِيَا تَر لِه جَارِيَكُو دُو جَارِ تَه مَاشَايِ بَكَا بَه نِيَا زِي مَارِه كَرْدَنِ، جَا نَهْ كِه رِه گُونَجَا بَه خَوِي تَه مَاشَايِ بَكَا، بَا دَايَكِي خَوِي، يَانِ خَوْشَكِي خَوِي، يَانِ مَهْ حَرِه مِيَكِي تَا فَرِه تَه كِه بَنِيژِي تَا كُو لِه جِيَا تِي تَه مَاشَايِ بَكَا وَ پِيْ بِلِي چُونَه.

(وَالْخَامِسُ) پِيْنَجَهَم: (اَلنَّظَرُ لِلْمُدَاوَةِ) تَهْمَا شَاكَرْدَنِي تَا فَرِه تَه بِقِ دِه رِمَانَكُرْدَنِ (فَيَجُوزُ) دُرُوسْتِه بِقِ پِيَاو وَ تَا فَرِه تَه (إِلَى الْمَوَاضِعِ الَّتِي) تَهْمَا شَايِ نَهْ وَ شَوِيْتَانَه يِيَه كَتَرِي بَكِه نِه كِه (يَخْتَاجُ إِلَيْهَا) پِيْ تُو بِيَسْتِيَانِ بَه دِه رِمَانَكُرْدَنِ هَه يِه، بَه وَ مَهْ رَجَهِي بِقِ نَهْ وَ جَوْرِه دِه رِمَانَكُرْدَنِه تَا فَرِه تَه دِه سَتِه نَهْ كِه وَئِي لِه كَاتِي دِه رِمَانَكُرْدَنِ مَهْ حَرِه مِيَكِ، يَانِ تَا فَرِه تِيَكِي تَر لِه وَئِي بِيْ، بَه لَامِ تَا مَوْسُولْمَانِ هَه بِيْ، نَابِيْ لِه لَايِ كَا فَرِ خَوِي دِه رِمَانِ بَكَا.

(وَالسَّادِسُ) شَهْ شَهْم: (اَلنَّظَرُ) تَهْمَا شَاكَرْدَنِه (لِلشَّهَادَةِ) بِقِ شَاهِيْدِي لِه سَهْرْدَانِ وَ بِقِ كَرْدَنِه شَاهِيْدِ (أَوْ لِلْمُعَامَلَةِ) يَانِ بِقِ كَرِيْنُو فِرُوشْتَنُو نَالُوكِرِي يِيَه كَانِي تَر (فَيَجُوزُ اَلنَّظَرُ) دُرُوسْتِه تَهْمَا شَايِ يِيَه كَتَرِي بَكِه نِه (إِلَى الْوَجْهِ خَاصَّةً) تَهْنَاهَا تَهْمَا شَايِ پُوو خَسَارِ بَكِه نِه، چُونَكِه تَا دِه مِيَزَادِ بَه پُوو خَسَارِ نَهْ نَاسَرِيْتَه وَه.

وَالسَّاعِ: اَنْظُرْ إِلَى الْأَمَةِ عِنْدَ ابْتِاعِهَا فَيَجُوزُ إِلَى الْمَوَاضِعِ الَّتِي يَخْتِاجُ إِلَى تَقْلِيلِهَا.
(فَصْلٌ) وَلَا يَصِحُّ عَقْدُ النِّكَاحِ إِلَّا بِوَلِيِّ وَشَاهِدَيْنِ عَدْلٍ،

(وَالسَّاعِ) چه فقهه: (اَنْظُرْ إِلَى الْأَمَةِ) ته ماشاگردنی (جاریه، واته: کزوله (عِنْدَ ابْتِاعِهَا) کاتی کرپنی (فَيَجُوزُ) دروسته (إِلَى الْمَوَاضِعِ الَّتِي) ته ماشای نوو شوینانهی بکا که (يَخْتِاجُ) (إِلَى تَقْلِيلِهَا) پیوستیان به هه لگتپو وهرگتپ ههیه، جگه له نه ژتو و ناوک.
﴿پاشکو﴾ بزانه: ته ماشاگردنی پوو خسار له کاتی فیترگردنی خویندن، یان فیترگردنی کارکردن دروسته، به و مهرجهی نوو جوره فیترگردنه پیوست بیو له په نای پرده و هه نه گونجیو هیچ مهرجه می خوی نه بی فیتری بکا.

ثینجا بزانه: مهرجه نافرتهی موسولمان پښکا بدا نافرتهی کافر ته ماشای بکا، هه روه ها مهرجه نافرته و پیاوی بیگانه ده ست له هه نه نندامیکی یه کتری بده نوو مهرجه ده ست بخه نه ده ستی یه کتر، هه روه ها مهرجه نوو نافرته، یان دوو پیاو له گال یه کتری بخه نوو به پووتی، یان به جله و هه نه گهر ده ماریان لیک هه لسن، هه روه ها مهرجه پیاو ته ماشای عه و پوته ی پیاو بکا، نافرته ته ماشای عه و پوته ی نافرته بکا، که له باسی نوژی باسما ن کرد.
هه روه ها که منداله کان ته مه نیان بووه ده سال، واجبه: نیر و می لیک جیا بکرتنه و هه له خه و تن، جا بابو کیژ بن، یان دایکو کوپ بن، یان خوشکو برا بن، هه روه که له (باسی) په روه رده ی مندال) دا به به لگه و هه رابرا.

﴿فَصْلٌ: لَه بَاسِی رُوكْنَه كَانِی ژن ماره گردن﴾

بزانه: ژن ماره گردن له پینچ روکن پښک دی: یه کهم: میترد. دووهم: ژن. سسی یه: (وکی)، واته: سه ربه رشتکاری ژن. چوارهم: دوو شامید. پینجهم: گفتوگری ماره برین.
ثینجا بزانه: مهرجه - بډ دروستبوونی ماره گردن - بزاندی: نوو ژنه له و پیاو هه لاله و نه بی دیاری بکری ژنه که کامه یه و پیاو هه کامه یه، نابی هیچیان له ژیر نیچرآمدا بنو نابی ماره برینه که به زوره ملی بیو نابی نافرته که له ژیر ماره و (عده) ی که سیکي تردا بی.

﴿بَاسِی وِه لَی وَ شَاهِدَی﴾

(وَلَا يَصِحُّ) دروست نیه (عَقْدُ النِّكَاحِ) ماره برین (إِلَّا بِوَلِيِّ) ته نها به ماره برینی (وکی) - واته: به سه ربه رشتکاری نافرته ته که - نه بی و (و شَاهِدَيْنِ عَدْلٍ) ته نها به ناماده بوونی نوو شامیدی داپه روه نه بی ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: عَنْ النَّبِيِّ ﷺ: لَا نِكَاحَ إِلَّا بِوَلِيِّ وَ شَاهِدَيْنِ عَدْلٍ﴾ رواه أحمد وابن حبان، پیغه مبه رﷺ هه رموی: هیچ ماره برینی که دروست نیه ته نها به (وکی) و دوو شامیدی داپه روه نه بی.

﴿ناگاداری﴾: له مه زه بی نیمامی (حنفی) دا: نه گهر نافرته بلوغی بوو و عاقل بوو، سه ربه خوی و بوی دروسته: هه ر به خوی - له لای دوو شامید - خوی له پیاو لیک ماره بکا،

وَيَقْتَرُ الْوَلِيُّ وَالشَّاهِدَانِ إِلَى سِتَّةِ شَرَائِطَ: الْإِسْلَامُ، وَالْبُلُوغُ، وَالْعَقْلُ، وَالْحُرِّيَّةُ، وَالذُّكُورَةُ، وَالْعَدَالَةُ. إِلَّا أَنَّهُ لَا يَقْتَرُ نِكَاحُ الذَّمِّيَّةِ إِلَى إِسْلَامِ الْوَلِيِّ، وَلَا نِكَاحُ الْأُمَةِ إِلَى عَدَالَةِ السَّيِّدِ.

هم بوی دروسته یه کیکی تر بکاته وه کیل: تا کو له پیاویک مارهی بکا، وه له دوو مه سه له یه دا جیاوازی کهو بیوه ژن نیه.

(وَيَقْتَرُ الْوَلِيُّ) پتیوستی مه یه (وَلِيُّ) ی ژنه که (وَالشَّاهِدَانِ) وه هردوو شاهیده کان (إِلَى سِتَّةِ شَرَائِطَ) شه ش مهرجیان لی بیته جی:

یه کهم: (الْإِسْلَامُ) موسولمان بن، واته: کافر نابیته شاهیدو، نابی ژنیش له یه کیکی تر ماره بکا. دووهم: (وَالْبُلُوغُ) بلوغیان بویی. سئی یهم: (وَالْعَقْلُ) عاقل بن، واته: مندالو شیت نابنه شاهیدو ناتوان ژنیش ماره بکه: نه له خویان ونه له که سیکي تر، ههروه ها نهو که سه ی له بهر پیری هوشی تیک چوو، نابی ژن ماره بپری. چوارهم: (وَالْحُرِّيَّةُ) تازاد بی، واته: کزله نابیته شاهیدو نابیته (وَلِيُّ) ی ژنه که. پینجهم: (وَالذُّكُورَةُ) نژینه بن، واته: ئافرهت نابیته شاهیدی ماره بپینو ناشتوانی مارهی ژن بپری.

شه شهم: (وَالْعَدَالَةُ) دادپه روه ر بن، واته: گونا می گه وره یان نه بی و سوو نه بن له سه ر گونا می بچو کو خو و په ووشتی ناله باریان نه بی، که وابوو: (فاسق) نابیته شاهیدو نابی مارهی ژنیش بپری.

(إِلَّا أَنَّهُ) به لام نهو جیاوازی مه یه (لَا يَقْتَرُ نِكَاحُ الذَّمِّيَّةِ) پتیوست نیه بق ماره بپینی ئافرهتی کافری ژیر په یمان (إِلَى إِسْلَامِ الْوَلِيِّ) که (وَلِيُّ) یه که ی موسولمان بی (وَلَا نِكَاحُ الْأُمَةِ) ههروه ها پتیوست نیه بق ماره بپینی (جاریه)، واته: کزله (إِلَى عَدَالَةِ السَّيِّدِ) که گه وره که ی دادپه روه ر بی.

﴿نَاگاداری﴾: له مه زه بی ئیمامی (حنفی) دا دروسته: به دوو شاهیدی فاسقو به (وَلِيُّ) ی فاسق ئافرهت ماره بپری، وه ژور له زانا یانی مه زه بی (شافعی) ش نهو (فتوا) یه یان داوه، که وابوو: بق نه م سه رده مه چاره مان نیه نه بی به فه رموده ی نه وانه په فطار بکه ی، چونکه دادپه روه ر نه مړی که م ده ست نه که وئ، جا پتیوسته: ژن و میردو (وَلِيُّ) و شاهیده کان -گشتیان- له و فه رموده یه ناگادار بکړی و بلین: ئیم به م (فتوا) یه پازین: که (دروسته ژن ماره بکړی به شاهیدی فاسق و به وه لی فاسق). بق نه وه ی ماره بپینه که دروست بی.

﴿نَاگاداریه کی تر﴾: مه رجه: نه بی شاهیده کان گوئی یان له گفتوگویی ماره بپین بی و نابی کویر بنو نه بی ژن و میرده که بناسن، جا نه وش بزانه: دروسته کوپی ژن و میرده که، یان با پیره ی ژن و میرده که، یان مامی هه ردوکیان، یان برایان، یان نوژمنیان، یان باوکی میردی کی بالغوو- نه وانه- گشتیان دروسته ببنه شاهیدی ماره بپین.

﴿ باسی گفتوگوی ماره برین ﴾

پتویسته له دانیشتگای ماره بریندا چوار کس ناماده بن: دووانیان شاهید بنو گوئی له گفتوگو بگرن. وه یه کیکیان (وکی)ی ئافرده که بن-یان وه کیلی (وکی)یه که بن- بۆ ئه وهی گفتوگویه که بکا. وه یه کیکیان میرده که-یان وه کیلی میرده که- بن وه لایمی گفتوگویه که بداته وه.

ئینجا بزانه: سونته ته یه کیک له و چوارانه، یان که سیکتری-پیش ماره برین- ئه م ووتاره بخوینیتته وه: ﴿إِنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ نَحْمَدُهُ وَكُستَعِينُهُ وَكُستَغْفِرُهُ وَكُعُوذُ بِهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا مَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يَضِلَّ فَلَا هَادِيَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، (يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا)، (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ)، (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا، يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا﴾ رواه أصحاب السنن.

مهروه ما بزانه: پتویسته بۆ ماره برین: یه کیک له م دوو ووشانه بگوئیی-که له قووشانی پیرۆزدا به کار ماتون-که ووشه ی (تزووج)ه واته: له گه ل جووتکردن، یان ووشه ی (إنکاح)، واته: کردنه ژن ﴿عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: اتَّقُوا اللَّهَ فِي النِّسَاءِ فَإِنَّكُمْ أَخَذْتُمُوهُنَّ بِأَمَانِ اللَّهِ وَاسْتَخْلَلْتُمْ فُرُوجَهُنَّ بِكَلِمَةِ اللَّهِ﴾ رواه مسلم، پیغه مبه ر ﷺ فه رمویی: له خوا بترسن له گه ل ژنه کانتان باش بن، چونکه به نه مینداریه تی خوا ئه وانتان وه رگرتون و به ووشه ی خوی گه وده داوینی ئه وانتان حه لال کردوه.

ئینجا بزانه: گوپینی ئه و دوو ووشه یه بۆ مه موو زمانیکی تر دروسته، بۆ وینه: کاک نه وزادی باوکی کیژه که بلتی: (کاک نازاد، نه و خانزادی کیژم کرده ژنی تو و له گه ل تو م جووت کرد به ده میسقالی زه پ ماره یی). ئینجا کاک نازاد وه لام بداته وه و بلتی: (قبولم کرد خانزادی کیژت به ژن بۆ خووم و به جووت له گه ل خووم به و ماره ییه ی گوتمان).

وه نه گه ر وه کیل ماره ی نه پپی، با وه کیله که بلتی: (ئه و خانزادی کیژی کاک نه وزاد م به وه کیلایه تی و کرده ژنی تو و له گه ل تو م جووت کرد به نه و منده ماره ییه). ئینجا میرده که ش له وه لامدا بلتی: (قبولم کرد خانزادی کیژی کاک نه وزاد به جووت له گه ل خووم به ژن بۆ خووم...).

یان بلتیته وه کیلی میرده که: (ئه و خانزادی کیژم دایه کاک نازاد به ژنایه تی و له گه ل نه ویم جووت کرد...). ئینجا وه کیلی کاک نازاد له وه لامدا بلتی: (قبولم کرد خانزادی

(فصل) وَأَوَّلَى الْوَلَاةِ الْأَبُ، ثُمَّ الْجَدُّ أَبُ الْأَبِ، ثُمَّ الْأَخُ لِلْأَبِ وَالْأُمُّ، ثُمَّ الْأَخُ لِلْأَبِ، ثُمَّ ابْنُ الْأَخِ لِلْأَبِ وَالْأُمُّ، ثُمَّ ابْنُ الْأَخِ لِلْأَبِ، ثُمَّ ابْنَةُ عَلَى هَذَا التَّرْتِيبِ،

کیزی تو به زن بؤ کاک نازاد و به جووت له گهل کاک نازاد به و هکیلا به متوی به نهو منده مارویه).

﴿پاشکون﴾: له نوای ماره برین سوننه ته پیروزایی له ژنو میرده که بگریو دعای باشیان بؤ بگریو بلن: ﴿بَارَكَ اللَّهُ لَكَ وَبَارَكَ عَلَيْكَ وَجَمَعَ بَيْنَكُمَا فِي خَيْرٍ﴾ رواه الترمذی، خوا له به کتریتان پیروز بکاو به خوشی و شادی له گهل به کتریتان کو بکاته وه.

نینجا که ژنه کهی گواسته وه و چونه ژووری زاوا بووک، سوننه ته زاوا مووی پیشه سهری بووکه که بگریو بلن: خوا له به کتریمان پیروز بکاو به خوشی له گهل به کتریمان کو بکاته وه. نینجا بلن: ﴿اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ خَيْرَهَا وَخَيْرَ مَا جَبَلْتَهَا عَلَيْهِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهَا وَشَرِّ مَا جَبَلْتَهَا عَلَيْهِ﴾ رواه ابوداود.

نینجا مه موو جاریک که ویستیان جیماع بکن، با نه ختیک ماچو ده سستبازی بکن و هردوکیان پیش جیماع کردن بلن: ﴿بِسْمِ اللَّهِ اللَّهُمَّ جَنِّبْنَا الشَّيْطَانَ وَجَنِّبِ الشَّيْطَانَ مَا رَزَقْتَنَا﴾ رواه الشیخان. جا نه گهر پیوا که پیشدا رهعت بوو و ناوی هات، با مه لئه سستی تا نافره ته کهش رهعت نه بن.

﴿ناگاداری﴾: خو رهعت کردنی ژنو میرده به دهستی به کتری، یان به ههر نه ندامیکی تری به کتری دروسته، به لام خو رهعت کردن به دهستی خو، یان که سیکی تر، یان به نه ندامیکی تری لهش دروست نه، خوی گه وره فرمووی تی: ﴿وَالَّذِينَ هُمْ لِأَفْسَوْهُمُ حَافِظُونَ إِلَّا عَلَى أَزْوَاجِهِمْ﴾ نهو که سانهی دامینی خویان نه پارژنن جگه له رابواردنی له گهل ژنه کانی خویان... نه وانه له به هشتدا ریژدارن.

مه روهما پیغه مبه رﷺ نه فرموی: ﴿فَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَعَلَيْهِ بِالصَّوْمِ﴾ رواه الشیخان، مه که سیك توانای ژن هینانی نه بو، با به ریژوو بن. واته: نه گهر خو رهعت کردن به م جوره دروست بووایه، پیغه مبه رﷺ ریگای نه داو فرمانی به ریژوو بوونی نه نه دا.

﴿فصل: له باسی له پیشترین (ولی) بؤ ماره برین﴾

(وَأَوَّلَى الْوَلَاةِ) له پیشترین (ولی) بؤ ماره برین (الأب) باوکی ژنه که به (ثُمَّ الْجَدُّ أَبُ الْأَبِ) نینجا نه گهر باوکی نه بو، باوکی باوک (ثُمَّ الْأَخُ لِلْأَبِ وَالْأُمُّ) نینجا برای ژنه که له دایکو باوکی (ثُمَّ الْأَخُ لِلْأَبِ) نینجا برای ژنه که ته نها له باوکی (ثُمَّ ابْنُ الْأَخِ لِلْأَبِ وَالْأُمُّ) نینجا کوپه برای له دایکو باوکی (ثُمَّ ابْنُ الْأَخِ لِلْأَبِ) نینجا کوپه برای له باوکی (ثُمَّ الْعَمُّ) نینجا مامی له دایکو باوکی، نینجا مامی له باوکی (ثُمَّ ابْنَةُ) نینجا کوپه مام (عَلَى هَذَا التَّرْتِيبِ) له سهر نه و ریژه، واته: کوپه مامی له دایکو باوکی له پیشتره له کوپه مامی ته نها له باوکی.

فَإِذَا عُدِمَتِ الْعَصَبَاتُ فَالْمَوْلَى الْمُعْتَقُ، ثُمَّ عَصَابُهُ، ثُمَّ الْحَاكِمُ.
وَلَا يَجُوزُ أَنْ يُصَرَّحَ بِخِطْبَةِ مُعْتَدَةٍ، وَيَجُوزُ أَنْ يُعْرَضَ لَهَا، وَيُنَكِّحَهَا بَعْدَ الْقَضَاءِ عِدَّتِهَا.

(فَإِذَا عُدِمَتِ الْعَصَبَاتُ) مهر کاتیک نه و خزمانهش نه بون (فَالْمَوْلَى الْمُعْتَقُ) نه و گه ورده یی له کاتی خوی نافرده ته که ی نازاد کردوه، ماره ی نه بپی (ثُمَّ عَصَابَتُهُ) نینجا نه گه ر نه ویش نه بوو، خزمه کانی وی (ثُمَّ الْحَاكِمُ) نینجا نه گه ر خزمی نه بون، (قازی) ماره ی نه بپی.

﴿ناگاداری﴾: شیربایی وهرگرتن چه رومه، واته: (وَلِی) یژنه که بلئی: کیژده کهم، یان خوشکه که مت لی ماره ناکه م تا نه وه ندهم نه ده یی. هه رچند به و نیازهش وهری بگری که بق خوی، یان بق که سیکی تری به ژن بداته وه ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: ثَلَاثَةٌ أَمَا خَصِمُهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ: رَجُلٌ أُعْطِيَ بِي ثُمَّ غَدَرَ، وَرَجُلٌ بَاعَ حُرًّا فَأَكَلَ ثَمَنَهُ، وَرَجُلٌ اسْتَأْجَرَ أَجِيرًا فَاسْتَوَفَى مِنْهُ وَلَمْ يُعْطِهِ أَجْرَهُ ﴿رواه البخاری، پیغه مبه ر﴾
فه رموی: خوی گه ورده له هه دیسی (قُدسی) دا فه رموی ته: سئ جوره که س هه نه من به خوم له سه ریان داواکارم له پژی قیامه تدا: یه کهم: نه و که سه ی له سه رده سستی من په یمانی که بدا، نینجا خیانه تکاری بکا. دووهم: نه و که سه ی ئاده میزادیکی نازاد بفروشی و پاره ی وهری بگری. سئ یه م: نه و که سه ی کریکاری که به کری بگری و نیشه که ی پی بکا و کری یه که ی نه داتی.

نینجا بزانه: نه گه ر دوو (وَلِی)، یان زیاتر کؤ بونه وه: وه کو دوو برا، یان دوو مام، سوننه ته کامه یان زاناترو ته مه نی زودتره نه و ماره ی بپی، به لام نه گه ر نافرده ته که یه کیکیانی نینن داو له پیاوویکی هاوچه شنی خوی ماره کرد، نه وه دروسته و نابئ نه وانی تر ناپه زایی ده ربین.

﴿باسی خوازیینی﴾

(وَلَا يَجُوزُ) دروست نیه (أَنْ يُصَرَّحَ) مه به سستی خوی ناشکرا بکا (بِخِطْبَةِ مُعْتَدٍ) بق داخوازی نافرده تیکی وه ما: که هیشتا له ژیر (عِدَّة) دا بئ، جا میردی مردبی، یان ته لاقی دابئ، به لام (وَيَجُوزُ) دروسته (أَنْ يُعْرَضَ لَهَا) به پیچو په نا داخوازی بکا، وه ک بلئی: تق نافرده تیکی جوانی، تق بی میرد نامیتیته وه (وَيُنَكِّحَهَا) نینجا ماره ی بکا (بَعْدَ إِنْقِضَاءِ عِدَّتِهَا) پاش کؤتایی هاتنی (عِدَّة) کانی.

﴿ناگاداری﴾: چه رومه داخوازی کردنی نافرده تیکی ماره برپاو، جا گولز ترا بیته وه بق میرده که ی، یان نا ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: لَيْسَ مِنْ مَنْ خَبَّ امْرَأَةٌ عَلَى زَوْجِهَا ﴿رواه ابوداود، پیغه مبه ر﴾ فه رموی: نه و که سه له تومعه تی نيمه نیه که دلی ژنیک تیک بدا له سه ر میرده که ی خوی.

وَالنِّسَاءُ عَلَى ضَرَّتَيْنِ: نِيَّاتٍ وَأَنْكَارٍ، فَالْبِكْرُ: يَجُوزُ لِلأَبِ وَالْجَدِّ إِجْبَارُهَا عَلَى النِّكَاحِ، وَالْثَيِّبُ: لَا يَجُوزُ تَزْوِجُهَا إِلَّا بَعْدَ بُلُوغِهَا وَإِذْنِهَا.

مهر وها: حه پاره داخوای به سهر داخوای که سیکی تردا بکا ﴿عَنْ ابْنِ عُمرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: عَنْ النَّبِيِّ ﷺ: لَا يَخْطُبُ الرَّجُلُ عَلَى خِطْبَةِ أَخِيهِ حَتَّى يَتَرَكَ الْخَاطِبُ قَبْلَهُ أَوْ يَأْذَنَ﴾
رواه الشيخان، پیغه مبه ر ﷺ: فرموی: نابن پیای موسولمان داخوای به سهر داخوای
برای خوی دا بکا، تا نه وه واز نه مینن، یان نیرنی نه دا.

مهر وها نه گهر که سیگ پرسو پای پی کرا دهر باره ی پیاوک، یان نافرده تیک: نایا بقوژنو
میردایه تی چونه؟ واجبه که م وکوپه کانی نه و پیاو، یان نه و نافرده ته به راستی بلن،
پیغه مبه ر ﷺ: فرموی: ﴿أَلَمْ تَسْأَرْ مُؤْتَمَنَ﴾
رواه اصحاب السنن، پرس پی کرا و به
نه مین داندراوه، که واپوو: نابن خیانه ت بکا.

﴿بَاسِی مَارَه بِرِنِی کچ و بیوژن﴾

(وَالنِّسَاءُ) نافرده تان دهر باره ی ماره برین (عَلَى ضَرَّتَيْنِ) دوو جـوژن:
یه که میان: (نِیَّاتٍ) بیوژن، واته: جاریک جیماعی له گهل کراین، جا به هه لالی، یان به
حه پامی. دووه میان: (وَأَنْكَارٍ) کچن، واته: له ژیانیا جیماعی له گهل نه کراین.
(فَالْبِكْرُ) جا نافرده تی کچ (يَجُوزُ) دروسته (لِلأَبِ وَالْجَدِّ) بق باوک و باپیره ی (إِجْبَارُهَا عَلَى
النِّكَاحِ) به بی نینن ماره ی برین، جا بلوغی بوین، یان نا ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: أَنَّ
النَّبِيَّ ﷺ تَزَوَّجَهَا وَهِيَ بَنْتُ سِتِّ سِنِينَ وَدَخَلَ بِهَا وَهِيَ بَنْتُ تِسْعٍ﴾
(عَائِشَةُ) - خدا لای بازی بن- فرموی: پیغه مبه ر ﷺ: له خوی ماره کردم ته مهن شهش سالان
بوو، که گواستیمه وه ته مهن تق سالان بوو.

ئینجا بزانه: بهم چوار مهرجانه دروسته باوک و باپیره به بی نینن کیژده که ماره برین:
یه که م: میرده که هاوچه شنی نافرده ته که بن. دووم: له کاتی ماره برین نه بی میرده که
به نه ندازه ی ماره ی هاووینه ی نه و نافرده ته مالی هه بن. سی یه م: نابن دوژمنایه تی له
نیوان نافرده ته که و پیاو که دا هه بن. چوارم: نابن دوژمنایه تی به ناشکرا له نیوان
نافرده ته که و باوک و باپیره دا هه بن. به لام نه گهر نافرده ته که نینن بداو به بن نه و مهرجانه
پازی ببین، نه وه دروسته ماره بکری.

﴿نَاکاداری﴾: جکه له باوک و باپیره هیچ (وکی) یه کی تر ناتوانن نافرده ته به بی نینن ماره برین.
(وَالْثَيِّبُ) نافرده تی بیوژن (لَا يَجُوزُ) دروست نیه (تَزْوِجُهَا) هیچ که سیگ ماره ی برین (إِلَّا
بَعْدَ بُلُوغِهَا) تا بلوغی نه بن، نه گهر مندال بن (وَإِذْنِهَا) وه تا به زوبانی خوی نه لن: ئیزنه
ماره م بکه ن ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ: لَا تَنْكَحُ الْأَيُّمُ حَتَّى تُسْتَأْمَرَ وَلَا الْبِكْرُ
حَتَّى تُسْتَأْذَنَ وَإِذْنُهَا سَكُونُهَا﴾
رواه الشيخان، پیغه مبه ر ﷺ: فرموی: دروست نیه

(فَصْلٌ) وَالْمُحَرَّمَاتُ بِالنَّصِّ أَرْبَعُ عَشْرَةَ، سَبْعٌ بِالنَّسَبِ: وَهُنَّ الْأُمُّ وَإِنْ عَلَتْ، وَالْبَنْتُ وَإِنْ سَقَلَتْ، وَالْأُخْتُ، وَالْخَالَهٗ،

بیوه ژن ماره بپرئ تا داوای فەرمانی لیته کری، وات: تا نه لئ ماره م بکه، مروه ما کچ نابئ ماره بپرئ تا داوای نیزی لیته کری، وه بی دهنگیونی کچ نیزندانه. وات: نه گەر پرسیان پی کردو بی دهنک بو، نیشانه ی نه وه یه که پازی یه ماره بکری.

﴿ناگاداری﴾: ته نها بق باوکو باپیره دروسته ژنیك، یان زیاتر له کوپی خویان - که بلوغی نه بوین - ماره بپرئ، به لام له مازه بی نیامی (حنفی) دا - خالسی پانی بی - بق موه موو (وکی) یه کان دروسته ژن له منداڵ ماره بکه ن وه م ئافره تی منداڵ له یه کیکی تر ماره بکه ن، به م ماره ی هاوچه شنی خوی بی م ماره یه کی له هاووینه کانی خوی که تر نه بی، نه گینا: ماره بپرینه که دروست نیه.

﴿باسی هاوچه شنی﴾

مه به ست به هاوچه شنی نه وه یه: میژده که له پینج سیفه تدا وه کو ژنه که بی، یه که م: له و بی که م و کو پیا نه ی نه بنه هوی په شیمان بو نه وه. دووهم: ئازاد بی. سئ یه م: په سه نایه تی باوکو باپیر. چوارهم: ناین په روه ری. پینجهم: کاروپیشه.

ئینجا بزانه: نه و هاوچه شنی یه مانی ئافره ته که و مانی (وکی) یه که یه تی، که و ابو: نه گەر باوک، یان باپیره کچیکیان له پیاویک ماره کرد که له یه کیک له و سیفه تانه دا هاوچه شنی نه بو: وه ک کچیکی منداڵ له پیاویکی بالغی گونا هبار ماره بکه ن، نه وه دروست نیه، به لام نه گەر ئافره ته که و (وکی) یه که ی وازیان له و مافه هیتاو مەردوکیان به م ماره بپرینه پازی بون، نه وه دروسته.

﴿فَصْلٌ: له باسی نه و ئافره تانه ی هه رامن پیاو له خویان ماره بکا﴾

(وَالْمُحَرَّمَاتُ) نه و ئافره تانه ی که هه رامن پیاو له خویان ماره بکا (بِالنَّصِّ) به فەرمووده ی خوای گه وره (أَرْبَعُ عَشْرَةَ) چوارده ئافره تن: (سَبْعٌ) هه ففتیان له وانه (بِالنَّسَبِ) به هوی خزمایه تی نه ژاد هه رامن (وَهُنَّ) نه و هه فته نه نه مانه ن: یه که م: (الْأُمُّ) دایکی خۆیه تی (وَإِنْ عَلَتْ) هه رچه ند به ره و سه ره وه ش بی: وه کو دایکی دایکو دایکی باوک.

دووهم: (وَالْبَنْتُ) کیژی خۆیه تی (وَإِنْ سَقَلَتْ) هه رچه ند به ره و خواریش بی: وه کو کیژی کوپو کیژی کیژ... هتد.

سئ یه م: (وَالْأُخْتُ) خوشکی خۆیه تی: جا له دایکو باوکی بی، یان ته نها له باوکی بی، یان ته نها له دایکی بی.

چوارهم: (وَالْخَالَهٗ) نه و پوورده یه که خوشکی دایکیه تی، یان خوشکی داپیری یه تی: جا له دایکو باوکی بی، یان له دایکی، یان له باوکی.

وَالْعَمَّةُ، وَبِنْتُ الْأَخِ، وَبِنْتُ الْأُخْتِ. وَإِنْتَانِ بِالرُّضَاعِ: الْأُمُّ الْمُرْضِعَةُ، وَالْأُخْتُ مِنَ الرُّضَاعِ. وَأَرْبَعٌ بِالْمُصَاهَرَةِ: أُمُّ الزَّوْجَةِ، وَالرَّبِيبَةُ إِذَا دُخِلَ بِالْأُمِّ، وَزَوْجَةُ الْأَبِ،

پینجهم: (وَالْعَمَّةُ) نو پورده كه خوشكى باوكى خويتهى، يان خوشكى باپيرهى: جا له باوكو دايكى بن، يان له دايكى، يان له باوكى.

ششم: (وَبِنْتُ الْأَخِ) كيژى براى خوى، بهو شيويهى گوتمان. هفتم: (وَبِنْتُ الْأُخْتِ) كيژى خوشكى خوى بهو شيويهى گوتمان. خواى گه ورده فرمويه تى: ﴿حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أُمَّهَاتُكُمْ وَبَنَاتُكُمْ وَأَخَوَاتُكُمْ وَعَمَّاتُكُمْ وَخَالَاتُكُمْ وَبَنَاتُ الْأَخِ وَبَنَاتُ الْأُخْتِ﴾ پافى نايه ته كه دياره.

(وَإِنْتَانِ بِالرُّضَاعِ) دوو نافرده تى تريس چه پامن به هوى شيرخواردن: (وَهُمَا الْأُمُّ الْمُرْضِعَةُ) يه كيكيان: دايكى شيريه، واته: نو نافرده تى شيرى داويى (وَالْأُخْتُ مِنَ الرُّضَاعِ) دووهميان: خوشكى شيريه، واته: نو نافرده تى له دايكى ويى شيرت خواردوه، يان نو له دايكى تو شيرى خواردوه، يان هر دووكتان له نافرده تيك شيرتان خوارديى، خواى گه ورده فرمويه تى: ﴿وَأُمَّهَاتُكُمُ اللَّائِي أَرْضَعْنَكُمْ وَأَخَوَاتُكُمُ مِنَ الرُّضَاعَةِ﴾ واته: دايكى شيرى و خوشكى شيريتان لي چه پامن.

(وَأَرْبَعٌ) چوار نافرده تى تريس چه پامن (بِالْمُصَاهَرَةِ) به هوى زولو خه زورايه تى (وَمَنْ) نه وانه: يه كيكيان: (أُمُّ الزَّوْجَةِ) دايكى ژنى خويتهى، هر چه ند به رهو سهره وهش بن: وهك دايكى دايكى ژنه كهى، يان دايكى باوكى ژنه كهى، جا بزانه: به ته نها ماره برين دايكو داپيرهى ژنه كهى لي چه پام نه بن، واته: هر چه ند جيماعيشى له گه ل ژنه كهى نه كرديى.

دووههميان: (وَالرَّبِيبَةُ) كيژى ژنى خويتهى، هر چه ند به رهو خواريش بن: وهك كيژى كيژى ژنه كهى، يان كيژى كوپى ژنه كهى، وه جياوازي نيه نو كيژو كوپانهى ژنه كه: له ميژديكى ترى پيش خوى، يان دواى خوى بن (إِذَا دُخِلَ بِالْأُمِّ) بهو مهرجه كيژه كهى لي چه پام نه بن: نه گه ر جيماعى له گه ل دايكى كيژه كه كرديى، واته: به ته نها ماره برين كيژه كه چه پام نابن، خواى گه ورده فرمويه تى: ﴿وَأُمَّهَاتُ نِسَائِكُمْ وَرَبَّائِكُمُ اللَّائِي فِي حُجُورِكُمْ مِنْ نِسَائِكُمُ اللَّائِي دَخَلْتُمْ بِهِنَّ﴾ دايكه كانى ژنه كانتان لي چه پامن، هر وهما كيژه كانى ژنه كانيشان لي چه پامن، نو جوړه ژنانهى جيماعتان له گه ل كرديى.

سى يههميان: (وَزَوْجَةُ الْأَبِ) ژنى باوكى خويتهى، هر چه ند به رهو سهره وهش بن: وهكو ژنى باوكى باوكى، يان ژنى باوكى دايكى، خواى گه ورده فرمويه تى: ﴿وَلَا تَنْكِحُوا مَا نَكَحَ آبَاؤُكُمْ﴾ نو نافرده تانه ماره مه كن كه باوكتان ماره يان كرديى.

جا بزانه: باوكو باپيره جيماعيان له گه ل ژنه كانيان كرديى، يان نا، هر چه پامن.

وَزَوْجَةُ الْإِنِّينِ. وَوَاحِدَةٌ مِنْ جِهَةِ الْجَمْعِ: وَهِيَ أُخْتُ الزَّوْجَةِ. وَلَا يُجْمَعُ بَيْنَ الْمَرْأَةِ وَعَمَّتِهَا، وَلَا بَيْنَ الْمَرْأَةِ وَخَالَتِهَا، وَيَحْرُمُ مِنَ الرُّضَاعِ مَا يَحْرُمُ مِنَ النَّسَبِ.

چواره میان: (وَزَوْجَةُ الْإِنِّينِ) زنی کوپی خویه تی هه چهند به ره و خواره وهش بئ: وهکو زنی کوپی کوپ، یان زنی کوپی کیژ، جا هه چهند کوپه که جیماعیشی له گه ل ژنه که ی نه کردبئ، هه ره حه پامه، خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿وَخَالَاتُ آبَائِكُمُ الَّذِينَ مِنْ أَصْلَابِكُمْ﴾ زنی نه و کوپانه ی له پشستی خوتانن لیتان حه پامن.

﴿ناگاداری﴾: نه وانه ی باسمان کردن به یه کجاری حه پامنو ته ماشاگردنیان دروسته و دهستنویژیشیان لی تاشکی.

جا بزانه: هه ره که سیک به هه له جیماعی له گه ل نافرته تیک کرد، واته: وای تیکه یشتبو زنی خویه تی و نه یزانی بیگانه به، نه و نافرته تیش له باوکو له کوپی پیاوه که حه پام نه بئ به یه کجاری، دایکو کیژی نافرته کهش له پیاوه که حه پام نه بئ به یه کجاری، به لام نابنه مه حه پام، واته: ته ماشاگردنیان حه پامه و دهستنویژیان لی تاشکی.

(وَوَاحِدَةٌ) نافرته تیکه تریش حه پامه (مِنْ جِهَةِ الْجَمْعِ) به هوی کل کردنه وه له گه ل یه کیکی دیکه دا (وَهِيَ أُخْتُ الزَّوْجَةِ) نه مهش خوشکی زنی خویه تی، واته: تا ژنه که ی له ژیر ماره یی دا بئ، نابئ خوشکه که ی ماره بکا، خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿وَأَنْ تَجْمَعُوا بَيْنَ الْأَخْتَيْنِ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ﴾ حه پامه دوو خوشک له ژیر یه ک ماره یی دا کل بکه نه وه.

(وَلَا يُجْمَعُ) هه روه ما حه پامه کو بکریته وه (بَيْنَ الْمَرْأَةِ وَعَمَّتِهَا) له ژیر ماره ی پیاوینکدا: نافرته تیکو خوشکی باوکی نافرته ته که (وَلَا بَيْنَ الْمَرْأَةِ وَخَالَتِهَا) هه روه ما حه پامه به یه که وه کو بکریته وه له ژیر ماره ی پیاوینکدا: نافرته تیکو خوشکی دایکی نافرته ته که ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ عَنْهُ﴾: عَنْ النَّبِيِّ ﷺ: لَا يُجْمَعُ بَيْنَ الْمَرْأَةِ وَعَمَّتِهَا وَلَا بَيْنَ الْمَرْأَةِ وَخَالَتِهَا﴾ رواه الشيخان، پیغه مبه ر ﷺ: فهرمووی: دروست نیه له ژیر ماره ی پیاوینکدا نافرته تو پووری نافرته ته که کو بکریته وه: جا خوشکی باوکی بئ، یان خوشکی دایکی بئ.

﴿ناگاداری﴾: هه ره کاتیک ژنه که ی مرد، یان ته لاقی دا، دروسته خوشکی ژنه که ی، یان پووری ژنه که ی له خوی ماره بکا، که واته: خوشکی ژنو پووری ژن ته ماشاگردنیان حه پامه و دهستنویژیان لی تاشکی.

(وَيَحْرُمُ مِنَ الرُّضَاعِ) حه پامه به هوی شیرخوردن (مَا يَحْرُمُ مِنَ النَّسَبِ) نه و جوره نافرته تانه ی له خزمایه تی حه پام بون ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ عَنْهَا﴾: عَنْ النَّبِيِّ ﷺ: يَحْرُمُ مِنَ الرُّضَاعَةِ مَا يَحْرُمُ مِنَ الْوِلَادَةِ﴾ رواه الشيخان، پیغه مبه ر ﷺ: فهرمووی: هه ره نافرته تیک به هوی خزمایه تی حه پامه، به هوی شیریش حه پامه. (له باسی شیردان به دریزی باسی نه که یین) إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى.

وَتُرَدُّ الْمَرْأَةُ بِخَمْسَةِ عُيُوبٍ: بِالْجُنُونِ، وَالْجُذَامِ، وَالْبَرَصِ، وَالرُّثْقِ، وَالْقَرْنِ.
وَيُرَدُّ الرَّجُلُ بِخَمْسَةِ عُيُوبٍ: بِالْجُنُونِ، وَالْجُذَامِ، وَالْبَرَصِ، وَالْجَبِّ، وَالْعُنَّةِ.
(فَصْلٌ) وَيُسْتَحَبُّ تَسْمِيَةُ الْمَهْرِ فِي النِّكَاحِ، فَإِنْ لَمْ يُسَمَّ صَحَّ الْعَقْدُ،

(وَتُرَدُّ الْمَرْأَةُ) دروسته می‌رد ماره‌پرینه که می‌هلبوه شیئیتته وه (بِخَمْسَةِ عُيُوبٍ) به پنج
جوره که م‌وکوبی له ژنه که می‌دا: (بِالْجُنُونِ) به می شیئتو (وَالْجُذَامِ) به می گپوویو
(وَالْبَرَصِ) به می به له کیو (وَالرُّثْقِ) به می گیرانی شوینی جیماع به زیده گوشت و
(وَالْقَرْنِ) به می گیرانی به نیسقان.

(وَيُرَدُّ الرَّجُلُ) ه‌روه‌ها دروسته ژنه که ش ماره‌پرینه که می‌هلبوه شیئیتته وه (بِخَمْسَةِ عُيُوبٍ)
به می پنج جوره که م‌وکوبی له می‌رده که می‌دا: (بِالْجُنُونِ وَالْجُذَامِ وَالْبَرَصِ) به می
شیئتو گپوویو و به له کیو (وَالْجَبِّ) به می لیبونه وه می‌ندامی جیماع کردن و (وَالْعُنَّةِ) به
می نه می‌ردی، واته: جیماع پی‌نه کران به ماوه می سالتیک.

﴿فَصْلٌ: لَه بَاسِ مَارَهِي دَانَان بُو نَافَرَت﴾

(وَيُسْتَحَبُّ) سوننه ته (تَسْمِيَةُ الْمَهْرِ) ناوهیتانی مارهی (فِي النِّكَاحِ) له گفتوگوی
ماره‌پریندا، واته: سوننه ته له گفتوگوی ماره‌پریندا دیاری بکری: مارهی نه و ژنه چنده و
چونه؟ وهك بلی: (نَهْوَ فَاتِيْمَهِي كَجَم كَرْدَه ژنی تُو مارهی له سهر تُو ه‌زار دینار
بی). نینجا می‌رده که ش به و جوره قبول بکا.

(فَإِنْ لَمْ يُسَمَّ) جا نه‌گر له گفتوگوی ماره‌پریندا ناوی ماره‌بیان نه‌هیتا (صَحَّ الْعَقْدُ)
ماره‌پرینه که دروسته و لیکتی حه لال نه‌بن، جا به ته‌نها نه و ماره‌پرینه مارهی هاوویتنه
نه‌که‌ویتنه سهر می‌رده که، هر چنده جیماعیشی له‌گه‌ل نه‌کردی ﴿عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ﴾:
أَنَّهُ سَأَلَ عَنْ رَجُلٍ تَزَوَّجَ امْرَأَةً وَلَمْ يَفْرِضْ لَهَا صَدَاقًا، وَلَمْ يَدْخُلْ بِهَا حَتَّى مَاتَ؟ فَقَالَ
ابْنُ مَسْعُودٍ: لَهَا مِثْلُ صَدَاقِ نِسَائِهَا لَا وَكَسَ وَلَا شَطَطَ وَعَلَيْهَا الْعِدَّةُ وَلَهَا الْمِيرَاثُ.
فَقَالَ مَعْقِلُ الْأَشْجَعِيُّ: قَضَى رَسُولُ اللَّهِ مِثْلَ مَا قَضَيْتَ ﴿رواه اصحاب السنن، پرسیار
له (عبدالله)ی کوبی (مسعود) کرا﴾ دهر باره‌ی پیاویتی: ژنیکی له خوی ماره کردو هیچ
مارهی بُو دانه‌نابو و جیماعیشی له‌گه‌ل نه‌کردبو تا مرد؟ له وه لاما فه‌رموی: نه‌بی
به ویتنه مارهی نافره‌ته‌کانی خزمی خوی مارهی بُو دابندری و له (عِدَّة)ش دابنیشی و
میراتیشی بدریتن. جا یه کیکی له سه‌حابه‌کان ه‌لساو فه‌رموی: پیغه‌مبه‌ر ﷺ به م
جوره‌ی تُو بریاری داوه.

﴿نَاسِغَادَارِي﴾: (مَهْرُ الْمِثْلِ)، واته: مارهی هاوویتنه، نه و جوره مارهی یه: که داندراوه
بُو نه و نافره‌تانه‌ی وه‌کو نه و ژنه نه له بنه‌چه‌که‌دا: وه‌کو خوشک و کیژه‌براو
کیژه‌مام و خوشکی باوک.

وَوَجَبَ الْمَهْرُ بِثَلَاثَةِ أَشْيَاءَ: أَنْ يَفْرِضَهُ الزَّوْجُ عَلَى نَفْسِهِ،
أَوْ يَفْرِضَهُ الْحَاكِمُ، أَوْ يَدْخُلَ بِهَا فَيَجِبُ مَهْرُ الْمَثَلِ.
وَلَيْسَ لِأَقَلِّ الصَّدَاقِ وَلَا لِأَكْثَرِهِ حَدٌّ، وَيَجُوزُ أَنْ يَتَزَوَّجَهَا عَلَى مَنَفْعَةٍ مَعْلُومَةٍ،

جا بزانه: نه وهی گوترا، دهریاره ی ئافره تیک بوو که به (ولسی) به که ی خوی نه گوتبن: به
بن ماره یی له فلانم ماره بکه. که واته: نه گهر بلن: به بن ماره یی ماره م بکه. نه وه به نه نه
ماره پین هیج ماره یی واجب نابن، به لام (وَجَبَ الْمَهْرُ) ماره یی بق نه و جوزده ژنه واجب
نه بی (بِثَلَاثَةِ أَشْيَاءَ) به یه کیک له و سئ شتانه:

یه که م: (أَنْ يَفْرِضَهُ الزَّوْجُ عَلَى نَفْسِهِ) میزده که به خوی ماره ییه که له سه رخوی واجب بکا،
واته: پیتش جیماعکردن بلن: نه وه نده زتیره، یان نه وه نده دیناره ماره ییت بن. ژنه که ش پنی
پازی بن. دووهم: (أَوْ يَفْرِضَهُ الْحَاكِمُ) یان (قازی) ماره ییه که دیاری بکا، نه گهر ئافره ته که
شکایه تی کرد. سئ یهم: (أَوْ يَدْخُلَ بِهَا) یان میزده که جیماعی له گه ل بکا (فَيَجِبُ مَهْرُ الْمَثَلِ)
نینجا به و جیماعکردنه (مَهْرُ الْمَثَلِ) واته: ماره یی هاووینه له سه میزده که واجب نه بن.
﴿فَأَكْثَرُهَا﴾: نه گهر پیتش نه و سییانه ژنه که، یان میزده که مرد، نه وه ماره یی هاووینه
نه که وینه سه میزده که، (به لکه: حه دیسه که ی پابردوه).

جا بزانه: نه گهر ئافره تیک به هله جیماعی له گه ل کرا، واته: واتیکه یشت نه و پیاوه میزده
خویه تی، یان خه وتبو، نه بی پیاوه که ماره یی هاووینه بداته ئافره ته که، به لام نه گهر ئافره ته که
نه یزانی نه و پیاوه میزده خوی نیه، نه وه بوی نه بیته زینا، که واته: ماره یی نادریتن.

(وَلَيْسَ لِأَقَلِّ الصَّدَاقِ) دیاری نه کرلوه: نه بق که مترینی ماره یی و (وَلَا لِأَكْثَرِهِ) نه بق زودترینی
ماره یی (حَدٌّ) هیج سنوورتیک، واته: هر شتیک کرین و فرق شتنی دروست بن، دروسته بکریته
ماره یی، جا که م بن، یان زود بن ﴿عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ لِرَجُلٍ أَرَادَ
النِّكَاحَ: اُنْظُرْ وَلَوْ خَاتَمًا مِنْ حَدِيدٍ الْحَدِيثُ رَوَاهُ الشَّيْخَانِ، پتغه مبه ر ﷺ به پیاوکی
فه رموو- که نه یویست ژن ماره بکا-: بپو هه ولی شتیک بده بق ماره یی ژنه که، هه رچه ند
نه نگوستیله یه کی ئاسنیش بن.

﴿وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا﴾: كَانَ صَدَاقُ أَزْوَاجِ النَّبِيِّ ﷺ خَمْسُمِائَةِ دِرْهَمٍ رَوَاهُ مُسْلِمٌ،
(عائشه) فه رموویه تی: ماره یی ژنه کانی پتغه مبه ر ﷺ پینجسه دیرهم بوو، واته:
سیسه دو په نجا میسقالی زیو. به لام به هر جودی بن، ماره یی که م باشتره.

(وَيَجُوزُ) دروسته (أَنْ يَتَزَوَّجَهَا) ژنه که ماره بکا (عَلَى مَنَفْعَةٍ مَعْلُومَةٍ) له سه رسویتی
زاندرلو، وه بلن: ماره ییت فیزکردنی قوپشانی پیروز بن، یان سوپه تیک له قوپشان
﴿عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ لِرَجُلٍ: مَاذَا مَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ؟ قَالَ سُورَةُ كَذَا

وَيَسْقُطُ بِالطَّلَاقِ قَبْلَ الدُّخُولِ نِصْفُ الْمَهْرِ.

وَسُورَةُ كَذَا فَقَالَ: زَوَّجْتُهَا بِمَا مَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ ﴿رواه الشيخان، پیغمبر ﷺ به پیاویکی فرمود: چہند لہ قوپان نہ زانی؟ گوتی: نہم دوو سو پرہ تہ: (الْبَقْرَةُ وَالْاِمْرَانُ)، جا فرمودی: وا نہم ثافرہ تہم کردہ ژنی تو مارہی فی زکرنی نہو دوو سو پرہ تہ بی.

(وَيَسْقُطُ) لاتہ چن لہ سہر میردہ کہ (بِالطَّلَاقِ) بہ هوی تہ لاقدانن ژنہ کی (قَبْلَ الدُّخُولِ) پیش نہوہی جیماعی لہ گہ ل بکا (نِصْفُ الْمَهْرِ) نیوہی مارہی، خوی گوردہ فرمودیہ تی: ﴿وَإِنْ طَلَقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ وَقَدْ فَرَضْتُمْ لَهُنَّ فَرِيضَةً فَنِصْفُ مَا فَرَضْتُمْ﴾ نہ گہر تہ لاقتان دان پیش نہوہی جیماعیان لہ گہ ل بکہ نو مارہی بشتان بق دانابون، نیوہی مارہی بیان بدہن. کہواتہ: مارہی تہولو: یان بہ جیماعکردن، یان بہ مردنی یہ کیٹ لہ ژنو میردہ کہ واجب نہ بی، ہر چہند جیماعیشی لہ گہ ل نہ کرابی.

﴿ناگاداری﴾: دروستہ ژن و میرد لہ نیوان خویاندا پیک بین: کہ لہ جیاتی مارہی شتیکی تری بداتی، ہر وہا دروستہ ژنہ کہ گہردہنی میردہ کہی نازاد بکا لہ گشت مارہی، یان ہر لہ بہ شتیکی، بہو مہرجہی مارہیہ کہ زہ کاتی تی دا واجب نہ بوی، چونکہ لہ نہدازہی زہ کات-کہ مان ہہ ژرانہ-گہردہنی نازاد نابی.

جا بزافہ: نہ گہر میردہ کہ مرد و مارہی ژنہ کی نہدابو، نہبی پیش وہ سیئت و بہ شکردنی میرات، مارہی ژنہ کہ بدری.

﴿بَاسِی (مُتَعَةٍ) تہ لَاقِ﴾

(مُتَعَةٍ) نہوہیہ: کہ میرد ژنہ کی تہ لاق دا بہ خشیشیکی بداتی لہ بہر نہو دلئہ نگہی بہ سہری ہیتاوه، خوی گوردہ فرمودیہ تی: ﴿وَالْمُطَلَّقاتِ مَتَاعٌ بِالْمَعْرُوفِ﴾ نہو ثافرہ تانہی تہ لاقدراون، واجبہ: بہ خشیشی تہ لاقیان بدریتی بہ گویرہی توانای میردہ کہ و لیوہ شانہوہی ثافرہ تہ کہ.

جا بزافہ: سوننہ تہ بہ خشیشی تہ لاق لہ نہدازہی سی دیرہم، واتہ: بیست و یہک میسقالی زیو کہ متر نہ بی. ہر وہا بزافہ: نہو ثافرہ تی پیش جیماعکردن تہ لاق دراوہو مارہی بق دیارکراوہ، بہ خشیشی نادریتی.

﴿پاشکوی﴾: نہ گہر ژنہ کہ و میردہ کہ بووہ کیٹشہ یان: نایا مارہیہ کہ چہندہو چیہ؟ شامیدیش نہبو، نہبی ہر بووکیان سویند بخون، نینجا مارہی هاوویتہ بق ژنہ کہ دائہ ندری. ہر وہا بزافہ: نہ گہر میرد خشلی زژیو زیوی کپیو ژنہ کی خوی پی پازاندہوہ، بہ مہ نابیتہ ملکی ژنہ کہ و ہر می میردہ کہ یہ، جا نہ گہر ژنہ کہ دلاوی نہ کرد، نہبی دوو شامید بینن، یان شامیدیک بینن و سویندیش بخوا: کہ میردہ کہ نہو خشلی دلوہ تی بہ ملکایہ تی. بگہر پتوہ بق باسی (بہ خشین).

(فَصْلٌ) وَالْوَلِيمَةُ عَلَى الْفَرَسِ مُسْتَحَبَّةٌ، وَالْإِجَابَةُ إِلَيْهَا وَاجِبَةٌ إِلَّا مِنْ عُذْرٍ.
(فَصْلٌ) وَالتَّسْوِيَةُ فِي الْقَسَمِ بَيْنَ الزَّوْجَاتِ وَاجِبَةٌ،

﴿فَصْلٌ: لَهُ بَاسِي (وَلِيمَةُ) زِيَاةُ تِي بُووكِ گَوَاسْتَنَه وَه﴾

(وَالْوَلِيمَةُ) دُرُوسْتِ كَرْدَنِ خَوَارِدَه مَنِ (عَلَى الْفَرَسِ) بَقِ بُووكِ گَوَاسْتَنَه وَه (مُسْتَحَبَّةٌ) سُونَنه تِيكِي گَه وَرَه يه.

ثِيْنَجَا بَزَانَه: كَاتِي نَه زِيَاةُ تَه لَه مَارَه بِرِيْنَه وَه دِه سَتِ پِيْ دِه كَا، بَه لَامِ بَاشْتَرِ نَه وَه يه: لَه پَاشِ بُووكِ گَوَاسْتَنَه وَه دُرُوسْتِ بَكْرِيْ وَ خَه كِ بَانِكِ بَكْرِيْ ﴿عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ لِعَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ: أَوْلَمْ وَلَوْ بِشَاةٍ﴾ رَوَاهُ الشَّيْخَانِ، پَيْتَه مَبَرِ ﷺ بَه (عَبْدِ الرَّحْمَنِ) كُوبِي (عَوْفِ) فِه رَمُود: زِيَاةُ تِي بُووكِ بَكِه، هِه رَه چَه دِ بَه يَكِ مِه پَرِشِ بِيْ.

ثِيْنَجَا بَزَانَه: سُونَنه تَه كِه پِيْ كِ دِيْ بَه هِرِ خَوَارِدِ نِيْ كِي بِيْدَاتَه خَه كِ ﴿عَنْ صَفِيَّةَ زَيْنَبَ عَنْهَا: أَوْلَمْ النَّبِيُّ ﷺ عَلَى بَعْضِ نِسَائِهِ بِمُدَّتَيْنِ مِنْ شَعِيرٍ﴾ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، پَيْتَه مَبَرِ ﷺ بَه دُوِ مَسْتَه جَو-جَارِيْ ك- زِيَاةُ تِي بُووكِي كَرْدِ.

(وَالْإِجَابَةُ إِلَيْهَا وَاجِبَةٌ) چَوْنَه سَه زِيَاةُ تِ وَاجِبَه: نَه گَه رِ بَانِكِ كَرَا ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ النَّبِيُّ ﷺ: مَنْ لَمْ يُجِبِ الدَّعْوَةَ فَقَدْ عَصَى اللَّهَ وَرَسُولَهُ﴾ رَوَاهُ الشَّيْخَانِ، پَيْتَه مَبَرِ ﷺ فِه رَمُودِي: هِرِ كِه سِيْ كِ بَانِكِ كَرَا نَه چَوِوِ بَقِ سَه زِيَاةُ تِ، نَه وَه گَوَنَامِبَارِ نَه بِيْ بَه رَامَبَرِ خَوَاوِ پَيْتَه مَبَرِ ﷺ. (إِلَّا مِنْ عُذْرٍ) مِه گَه رِ عَوِزْدِي كِي بَه دِه سَتَه وَه بِيْ: وَه كِ نَه خَوْشِ بِيْ، يَانِ بَرَسِيْ، يَانِ بِيْ دِيْنِيْ كِ بَكْرِيْ، نَه وَه وَاجِبِ نِيْه بَجِيْ تَه سَه زِيَاةُ تِ.

ثِيْنَجَا بَزَانَه: هِرِ بُووكِ گَوَاسْتَنَه وَه يَكِ تَايِيْتِ بِيْ بَه دِه وَلَه مَهْنَدَه كَانِ، يَانِ ثَنُوِ پِيَاوِ تِيْ كِه لَ بِنِ، يَانِ زَوِ پَرِنَا لِيْ بَدَرِيْ، يَانِ مَهِيْ بَخُورِيْ تَه وَه، يَانِ نَوِيْژَنَه كِه رِ ثَامَادَه بِنِ، نَه وَه وَاجِبِ نِيْه بَجِيْ تَه نَه زِيَاةُ تَه، هِه رَوَهَا بَزَانَه: نَه گَه رِ كِه سِيْ كِ بَانِكِ نَه كَرِيْ بَقِ سَه زِيَاةُ تِ، حَه پَامَه لَه خَوِيْ وَه بَجِيْ.

﴿پَاشَكُوْ﴾: دُرُوسْتَه بَلَاوِ كَرْدَنِ شِيْرِنَايِيْ وَ پَارَه بَقِ هِه مَوِوِ جَوْرَه خَوْشِيْ يَكِي وَه كِ ثَنِ مِيْتَانِ، هِه رَوَهَا سُونَنه تَه زِيَاةُ تَكْرَدِنِ: بَقِ قَوِ پَرِنَانِ خَتْمِ كَرْدِنِ وَ بَقِ گَه پَرَانَه وَه يِ لَه سَه فِه رَوِ بَقِ خَانُوِ دُرُوسْتِ كَرْدِنِ وَ بَقِ كُوبِ سُونَنه تَكْرَدِنِ وَ بَقِ مَنْدَالِ بُوُونِ. هِه رَوَه كِ لَه بَاسِي هَوْزَه بَانَه دَا پَهوُونِيْ نَه كِه يَنَه وَه، إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى.

﴿فَصْلٌ: لَهُ بَاسِي نَوِيْه تَكْرَدِنِ مِيْرِدِ لَه نِيْوَانِ رُتْنَه كَانِيْ دَا﴾

(وَالْتَّسْوِيَةُ) يَه كَسَانِيْ (فِي الْقَسَمِ) لَه مَانَه وَه يِ شَهوِيْ دَا (بَيْنَ الزَّوْجَاتِ وَاجِبَةٌ) لَه نِيْوَانِ رُتْنَه كَانِيْ خَوِيْ دَا وَاجِبَه، جَا دُوِ رُتْنِيْ مِه بِنِ، يَانِ سِيْ، يَانِ چَوَارِ ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ النَّبِيُّ ﷺ: مَنْ كَانَتْ لَهُ إِمْرَأَتَانِ فَمَالَ إِلَى إِحْدَاهُمَا دُونَ الْأُخْرَى جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

وَلَا يَدْخُلُ عَلَى غَيْرِ الْمَقْسُومِ لَهَا لَغَيْرِ حَاجَةٍ، وَإِذَا أَرَادَ السَّفَرُ أَفْرَعَ يَبْنَهُنَّ وَخَرَجَ بِالنِّسَاءِ تَخْرُجُ لَهَا الْقَرْعَةُ، وَإِذَا تَزَوَّجَ جَدِيدَةً خَصَّهَا بِسَبْعِ لَيَالٍ

وَشَقَّةُ مَائِلٍ ﴿رواه اصحاب السنن، پیغمبر ﷺ، فہرموی: ہر کہ سیك دوو ژنی مہ بن، جا تہنہا بؤ لای یہ کیکیان نہ چوو و بؤ لای نہ وی تریان نہ نہ چوو، لہ پڑی قیامت بہ تہ نیشتی خواریوو دیتہ دادگای خودا۔

ثینجا بزافہ: لای کہ می توبہ نکردن یہ کہ شہوہ لای زوری سئ شہوہ، کہ واتہ: لہ سئ شہوہ زیاتر دروست نیہ لہ لای هیچیان بمینیتہوہ، بہ لام نہ گہر ژنہکانی پازی بن، دروستہ۔ (وَلَا يَدْخُلُ) دروست نیہ بچن (عَلَى غَيْرِ الْمَقْسُومِ لَهَا) بؤ مالی نہ و ژنہی توبہتی نیہ (لِغَيْرِ حَاجَةٍ) تہنہا نہ گہر چوونہ کہی پتویست بئن، دروستہ بچن بہ و مہرجہی زور نہ میتینتہوہ: وہ کہ سہردانی نہ خویش، یان دانانی شتیک، یان بہ خیرہیتانی میوان، جا نہ گہر بہ بئن پتویستی چوو و زور مایہوہ، نہ بی بؤ نہ وی تریان قہزا بکاتہوہ۔

﴿ناگاداری﴾: ژن مالی توبہتی مہیہ مہرچہند نہ خویشیش بئن، یان پیر بئن، یان لہ حہیزدا بئن، یان کہ لکی جیماعی نہ بئن، بہ لام یہ کسانہی لہ نیتوان ژنہکانی دا: لہ جیماع و لہ خوشہ ویستی دا واجب نیہ۔

ثینجا بزافہ: حہرامہ دوو مہوی لہ یہ خانوودا نیشتہ بچن بکا، بہ لام نہ گہر پازی بن دروستہ، مہروہا دروستہ مہوی یہ کہ توبہتی خوی بداتہ مہوی یہ کہی تر نہ گہر میژدہ کہی پازی بئن ﴿عَنْ عَائِشَةَ: أَنَّ سَوْدَةَ وَهَبَتْ يَوْمَهَا لِعَائِشَةَ زَيْنًا عَنْهَا﴾ رواہ الشیخان، (سَوْدَةُ) توبہتی خوی دابوہ (عائشہ)۔

(وَإِذَا أَرَادَ السَّفَرُ) ہر کاتیک میژدہ کہ ویستی بہ سہفہر بچن و ژنیکی لہ گہل خویا ببا (أَفْرَعَ يَبْنَهُنَّ) نہ بی پشکہ یان بؤ بکا (وَخَرَجَ بِالنِّسَاءِ) جا نہ و ژنہ لہ گہل خویا ببا کہ (تَخْرُجُ لَهَا الْقَرْعَةُ) پشکہی بؤ دہرچووہ، واتہ: ناوی ژنہکانی نہ نووسی و نہ یخاتہ ناو شتیک و نہیتہ کیئن، ثینجا ناویک دہردینن و خاودہنی نہ و ناوہ لہ گہل خویا نہ با ﴿عَنْ عَائِشَةَ زَيْنًا عَنْهَا﴾: کَانَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا أَرَادَ سَفَرًا أَفْرَعَ بَيْنَ نِسَائِهِ فَأَيَّتُهُنَّ خَرَجَ سَهْمُهَا خَرَجَ بِهَا مَعَهُ ﴿رواہ الشیخان، پیغمبر ﷺ، کاتن نہ چووہ سہفہر، پشکہی لہ نیتوان ژنہکانی دا نہ کرد، جا کامہ یان ناوی دہرچوبا، لہ گہل خویا نہ یژدہ سہفہر کہ۔

﴿ناگاداری﴾: ہر کہ سیك مالی خوی بگوازیتہوہ بؤ شوینیکتر، نہ بی ژنہکانیشی لہ گہل خویا ببا، یان نہ بی تہ لاقیان بدا، مہ گہر ژنہکان بہم و ازہیتانہ پازی بن، لہ و بابہ تہ دا جیاوازی نیہ: لہ نیتوان نہ و میژدہی یہ کہ ژنی مہیہ، یان زیاتر۔

(وَإِذَا تَزَوَّجَ جَدِيدَةً) ہر کاتیک میژدہ کہ ژنیکی نوئی بہ سہر ژنہ کونہ کہی دا میتنا (خَصَّهَا بِسَبْعِ لَيَالٍ) نہ بی بہ تایبہت حہفت شہوہ بہ بئن توبہت - لہ لای بمینیتہوہ

إِنْ كَانَتْ بِكَرًا، وَبِلَاثٍ إِنْ كَانَتْ ثِيْبًا، وَإِذَا خَافَ نُشُورَ الْمَرْأَةِ وَعَظَهَا، فَإِنْ أَبَتْ إِلَّا
النُّشُورَ هَجَرَهَا، فَإِنْ أَقَامَتْ عَلَيْهِ هَجَرَهَا وَضَرَبَهَا، وَيَسْقُطُ بِالنُّشُورِ قَسْمُهَا وَتَفْقَتْهَا.

(إِنْ كَانَتْ بِكَرًا) نه گهر ژنه نوښه که کچ بڼ (وېللاش) وه نه بی سڼ شو له لای بمینیته وه
(إِنْ كَانَتْ ثِيْبًا) نه گهر ژنه نوښه که بیوه ژن بڼ ﴿عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا﴾ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ:
لِلْبَكْرِ سَبْعٌ وَلِلثِيْبِ ثَلَاثٌ ﴿رواه مسلم، پیغمبر ﷺ فرموی: مای کچ حهفت شه وه
مای بیوه ژن سڼ شه وه.

﴿بَاسِي (ناشِزَة) بَوُون، وَاتِه: لَامِلِي گودنی ژن﴾

(وَإِذَا خَافَ نُشُورَ الْمَرْأَةِ) هر کاتیک میړده که ترسا: که ژنه کی لاملی بکاو له فرماني
دهرچې: وه کو پروگړډ بڼو پشت له میړده کی بکا (وَعَظَهَا) با ناموزگاری بکاو پڼی
بڼی: له خوا بترسه، میړد مای زډره له سهر ژن.

(فَإِنْ أَبَتْ) جا نه گهر ناموزگاری وهرنه گرت (إِلَّا النُّشُورَ) هر دهستی به لاملی کرد
(هَجَرَهَا) میړده که جیگه ی خه وتنی لڼ جیا نه کاته وه (فَإِنْ أَقَامَتْ عَلَيْهِ) جا نه گهر هر له
سهر لاملیه کی مایه وه (هَجَرَهَا وَضَرَبَهَا) جیگه ی خه وتنی جیا نه کاته وه، هم لی نه دا،
به لام نابڼ به جوړیکي وه ما لی بډا: نه ندایکی بشکڼ، یان خوینتی لیڼی.

خوای گه وره فرمویه تی: ﴿وَاللَّائِي تَخَافُونَ نُشُورَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ فِی
الْمَضَاجِعِ وَاضْرِبُوهُنَّ فَإِنْ أَطَعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلًا﴾ نو نافرمانه تی له لاملیان
نه ترسن، ته بمبڼیان بکه نو جیگه ی نووستنیان له گه ل جیا بکه نه وه لیڼان بدهن، جا
نه گهر گوږپایه لی نیوه بون، هیچ ړنگایه کی تر داوا مه که ن.

نیجا نه گهر ژنه که هر لاملی کردو ناکوکی که وته نتوانیان، نه بی دادگای
چاره سرکردن دابندږی، خوای گه وره فرمویه تی: ﴿وَإِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَابْعَثُوا
حَكَمًا مِنْ أَهْلِهِ وَحَكَمًا مِنْ أَهْلِهَا إِنْ يُرِيدَا إِصْلَاحًا يُوَفِّقِ اللَّهُ بَيْنَهُمَا﴾ نه گهر ترسان
ناکوکی بکه ویته نیوان ژنو میړد، نیوه پیاوړیکي خزمی میړده که و پیاوړیکي خزمی ژنه که
بنږن بڼ چاره سرکردنی نه و کیشیه، واته: با هو لی ناشتکردنه وه یان بدهن، جا نه گهر
نه گونجا، با لیکیان جیا بکه نه وه به په زامه ندی هر دوکیان، به و شیوه یی له (خولع) دا
باسی نه که ین، إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى.

(وَيَسْقُطُ) ژنه که له دهستی نه چې (بِالنُّشُورِ) به هڅی لاملی کردن (قَسْمُهَا) توبه تی
شه ومانه وه (وَتَفْقَتْهَا) وه خوارده مهنی و جل و بهرگ، واته: میړده که بڼی لروسته
خواردن و جل و بهرگو خانو نه داته نه و ژنه ی لاملی ده کا، تا واز نه هینتی.

نیجا بزانه: هر ژنیک به بی نیزی میړده کی بپواته دهره وه، یان نه یه لی میړده کی
جیماعی له گه ل بکا، یان ماچی بکا، یان له گه لی نه خه وڼی، یان پشتی تی بکا، نه وه به لاملی

(فَصَلِّ) وَالْخُلْعُ جَائِزٌ عَلَى عَوْضٍ مَعْلُومٍ، وَتَمْلِكُ بِهِ الْمَرْأَةُ نَفْسَهَا، وَلَا رَجْعَةَ لَهُ عَلَيْهَا إِلَّا بِنِكَاحٍ جَدِيدٍ،

دانه ندی ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: إِذَا دَعَا الرَّجُلُ امْرَأَتَهُ إِلَى فِرَاشِهِ فَأَبَتْ لَعَنَتَهَا الْمَلَائِكَةُ حَتَّى تُصْبِحَ ﴿رواه الشیخان، پیغمبر ﷺ فرمودی: هر کاتیک میزد دلوی له ژنه که ی خوی کرد بجیت له، ژنه که ش نه چو، تا به یانی مه لاتی که له عنه تی لی ته کن.

﴿بِاسِی مافی ژن له سه میزد﴾

خوای که ورده فرموده تی: ﴿وَأَلْهَنُ مِثْلَ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ﴾ ژنه کان مافیان له سه میزده کانیاں مه یه وه ک شو مافی میزده کان له سه ژنه کانیاں مه یه به گویره ی یاسای شهرع، به لام پیاو وه کان پله یه کیان زیاتر ماف له سه نافرده تان مه یه. جا نه گهر میزده که سته می له ژنه که ی نه کربو به خیتی نه نه کرد، یان ولزی لی مینابو، یان جیتی پئ نه دا، یان به ناهق لی نه دا، نه بی (قازی) ته می ی بکا، به لام نه گهر مهر دو کیان تاوانبار بون، نه بی دادگای چاره سه رکردن دروست بکری وه کو گوتمان.

﴿فَصَلِّ: لَهُ بِاسِی (خُلْع)﴾

واته: کرپنه وه ی ته لاق له میزده که، وه ک ژنه که بلیت ته میزده که ی: شو شته ته ده می ته لاقم بده. نه ویش ته لاقی بدو شته که وه ریگری.

(وَالْخُلْعُ) خولع-واته: کرپنه وه ی ته لاق- (جَائِزٌ) دروسته (عَلَى عَوْضٍ مَعْلُومٍ) به وه رگرتنی شتیکی زاندرلو، خوای که ورده فرموده تی: ﴿إِنْ خِفْتُمْ أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا فِيمَا افْتَدَتْ بِهِ﴾ نه گهر ترسان له وه ی ژنو میزد سنووری خوا نه پارینن له گهل به کتری، هیچ گونا میان ناگاتی که ژنه که ته لاقی خوی بکری ته وه.

(وَتَمْلِكُ بِهِ الْمَرْأَةُ نَفْسَهَا) به م ته لاق کرپنه ژنه که نه بیت ته خاوه نی خوی، واته: هر کاتیک (عِدَّةً) ته ولو بوو، نه توانی شوو به پیاو یکی تر بکا (وَلَا رَجْعَةَ لَهُ عَلَيْهَا) میزده که ی خوی ناتوانی بیگه ری تی ته وه ژیر ماره ی خوی (إِلَّا بِنِكَاحٍ جَدِيدٍ) ته نها به ماره برپینیکی نوئی نه بی، واته: وه ک جاری یه که م به (ولی) و (دو شامید) ماره ی بی پیو ماره یی که تری بؤ دابنی، وه بهو مهرجه ش ژنه که ش پازی بی.

﴿نَاكَادَارِي﴾: دروسته ژنه که به ماره یی خوی ته لاق که بکری ته وه، جا بؤ نه وه ی ته لاق که بکه ویو گهرده نی میزده که ش نازاد بی، پیویسته مهر دو لایان ته ولو بنو بزائن ماره یی که چی یو چه نده، وه زه کاتیشی تی دا واجب نه بو بی، وه هر له و دانیشته شدا گهرده نی میزده که ی نازاد بکا، واته: میزده که بلئی: (وا ته لاقم دای به گهرده ن نازاد کردنم له ماره یی که م). ژنه که ش بلئی: (وا گهرده ن نازاد کردی له نه وه نده ماره یی که م)

وَيَجُوزُ الْخُلْعُ فِي الطُّهْرِ وَفِي الْحَيْضِ، وَلَا يُلْحَقُ الْمُخْتَلَعَةُ الطَّلَاقُ.
(فَصْلٌ):

﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ لَامْرَأَةً ثَابِتَ بْنِ قَيْسٍ: أَتُرَدِّينَ عَلَيْهِ حَدِيثَهُ؟ قَالَتْ: نَعَمْ. فَقَالَ ﷺ لِثَابِتٍ: إِقْبِلِ الْحَدِيثَ وَطَلِّقْهَا تَطْلِيقَةً﴾ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، يَتَفَهَّمُ بِهِ ﷺ فَرَمُوِيهِ ذُنَى (سَابِيت): نَكْرُ (سَابِيت) تَهْلَاقَتْ بَدَأَ، نَوَ بَاغِي بِهِ مَارِهِى لَيْتَ وَهَرَكْرَتُوهُ تَهْدِيهِ يَهْ؟ كَوْتِي: بَهَلِي. جَا يَتَفَهَّمُ بِهِ ﷺ فَرَمُوِي: تَهِي (سَابِيت) بَاغِي كِي لِتَوَهْرِي كَرُو تَهْلَاقِي كِي بَدَه.

(وَيَجُوزُ الْخُلْعُ) خَوْلَع = تَهْلَاق كَرِينَه وَهَرُوسْتَه (فِي الطُّهْرِ) لَه كَاتِي خَاوِيْتِي دَا (وَفِي الْحَيْضِ) وَه لَه كَاتِي حَه يَزِدَا (وَلَا يُلْحَقُ الْمُخْتَلَعَةُ) نَاكَاتَه نَه وَذْنَهى تَهْلَاقِي كَرَاوَه تَه وَه (الطَّلَاقُ) هِيچ جَوْرَه تَهْلَاقِيك، وَاتَه: نَه وَذْنَهى لَه بَه رَانِبَر وَهَرَكْتِي شَتِيك تَهْلَاق دِرَاوَه - جَكِه لَهو تَهْلَاقَه - هِيچ تَهْلَاقِي كِي تَرِي نَاكَوِي، چُونَكِه بَهو تَهْلَاقَه بَوُوَه تَه بِيكَانَه، هَهَر چَه نَدَه (عِدَّة) شِي تَهوَاو نَه بَوِيْن.

﴿پَاشَكُو﴾: دِرُوسْتَه كَه سِيكِي تَر - بَه بِيْنِي زِيْنِي ژَنَكَه - تَهْلَاقَه كِي لَه مِيْرَدَه كِي بِكَرِيْتَه وَه، جَا ژَنَكِه هَر سَه رِيخُو نَه بِيْن، نَهو كَه سَهش هِيچ دَه سَتَه لَاتِي بَه سَه رَدَا نِيَهو نَاشْتَوَانِي پَارَه كِي لِتَوَهْرِي كَرِيْتَه وَه، بَه لَام نَكْر ژَنَكِه كَر دَبُوِيَه وَه كِي لِي خَوِي، بَه مَه - تَه نَهَا - مَانِي پَارَه وَهَرَكْرَتَه وَهى هَه يَه.

﴿فَصْلٌ: لَه بَاسِي ژَن تَه لَاقِدَان﴾

وَاتَه: پَچَرَانْدَنِي پَه يُوَه نْدِي ژَنو مِيْرَدَا يَه تِي، جَا بَه م تَهْلَاقِدَانَه ژَنَكَه كِي لِى حَه پَام نَه بِيُو تَه بِيْتَه بِيكَانَه.

ثِيْنَجَا بَزَانَه: تَهْلَاقِدَان مَه كَرُوَه ﴿عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: أَبْغَضُ الْحَلَالِ إِلَى اللَّهِ الطَّلَاقُ﴾ رَوَاهُ الْحَاكِمُ، يَتَفَهَّمُ بِهِ ﷺ فَرَمُوِي تِي: لَهو حَه لَاقِدَانِي كَه خَوَا زِيَا تَر پَقِي لِتِي، ژَن تَهْلَاقِدَانَه.

بَه لَام جَارِي وَاه يَه ژَن تَهْلَاقِدَان خِيْرَه: وَهك نَهو كَه سَهى مَانِي ژَنَكَه كِي پِيْن جِي بَه جِي نَه كَرِي، يَان ژَنَكَه كِي بِيْن نَامُووس بِيْن، يَان بَه دَخُوو بِيْن ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ: إِنَّ امْرَأَتِي لَا تُرَدُّ يَدَ لَامِسٍ؟ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: غَرَبَهَا. قَالَ: أَخَافُ أَنْ تَتَّبِعَهَا نَفْسِي. قَالَ: فَاسْتَمْتِعْ بِهَا﴾ رَوَاهُ النَّسَائِيُّ، پِيَاوِيك هَاتَه لَای يَتَفَهَّمُ بِهِ ﷺ كَوْتِي: ژَنَكَه م دَه سَتِي هِيچ كَه سِيك نَاكَرِي پَتَه وَه؟ يَتَفَهَّمُ بِهِ ﷺ فَرَمُوِي: تَهْلَاقِي بَدَه. پِيَاوَه كَه كَوْتِي: دَه تَر سَم دَلَم بَوِي بَجِيْن. يَتَفَهَّمُ بِهِ ﷺ فَرَمُوِي: كَه وَابُوو: لَه كَه لِي پَا يُوِيْرَه. وَاتَه: بِيِيْ تَه وَه؟ نَه وَهك لَه دَوَاى تَهْلَاقِدَانِي - بَه هَوِي دَلَبُو چَوُونَه كِي - زِيْنَاى لَه كَه لَ بَكَا.

وَالطَّلَاقُ ضَرْبَانِ: صَرِيحٌ وَكِنَايَةٌ، فَالصَّرِيحُ ثَلَاثَةُ أَفْظَاءٍ: الطَّلَاقُ، وَالْفِرَاقُ، وَالسَّرَاحُ، وَلَا يَفْتَقِرُ صَرِيحُ الطَّلَاقِ إِلَى التَّيَّةِ. وَالكِنَايَةُ: كُلُّ لَفْظٍ احْتَمَلَ الطَّلَاقَ وَغَيْرَهُ، وَيَفْتَقِرُ إِلَى التَّيَّةِ.

(وَالطَّلَاقُ) گفتوگوی ته لاقدان (ضَرَبَانِ) دوو جوړه (صَرِيحُ) یه کهم: گوته ی ناشکرایه. (وَكِنَايَةُ) دووم: گوته ی ناااشکرایه. (فَالصَّرِيحُ) گوته ی ناشکرا (ثَلَاثَةُ الْفَاقِ) سئ ووشه نه، یه کهم: (الطَّلَاقُ) ووشه ی ته لاقه، وهك بلئ: وا ته لاقم دای، یان وا ژنی خوځم ته لاق دا، یان ته لاقم که وتبئ. دووم: (وَالْفِرَاقُ) ووشه ی جیابوونه وهیه، وهك بلئ: وا جیام کردیه وه. سئ ییم: (وَالسَّرَاحُ) ووشه ی بهرله لاکرښه، وهك بلئ: وا بهرله لاکم کردی.

جا بزانه: ئه و سێ وشهیه له قوێژانی پیوژدا بۆ ته لاقدان به کار هاتوو و ته نها بۆ عه په بزمانه کان ناشکرانه، به لام بۆ که لانی تر- وه که لای کورد- ته نها وشه ی ته لاق ناشکرابه و دووه کانی تر نا ناشکرانه.

(وَلَا يَفْتَقِرُ) پیوستی نیه (صَرِيحُ الطَّلَاقِ) ووشه‌ی ناشکرای ته لاق (إِلَى النَّيِّةِ) به نیازی ناو دل، واته: که به زویان بلئی: وا ته لاقم دای، نه‌وه ته لاقی نه‌که‌وی.

مه روه ما نه گره به گالتهش ته لاقی بدا، ته لاقی نه کموی ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ عَنْهُ﴾ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: ثَلَاثٌ جَدُّهُنَّ جَدٌّ وَهَزْلُهُنَّ جَدٌّ: الطَّلَاقُ، وَالنِّكَاحُ، وَالرَّجْعَةُ ﴿رواه الترمذي والحاكم، بیغه مبرر﴾ فرموی: سَنِ شَت مَهَنَه پَاسْتِیَان مَهَر پَاسْتِیَه، گالته پی کردنیشیان مهر پَاسْتِیَه: ژَن ماره کردنو ژَن ته لاقدانو ته لاق حا کردنوه.

﴿ناگاداری﴾: نه گهر که سیک بلی: (به ته لاقم نه و نیشه ناکه م). نه وه گوناوه و نابیته سویند، واته: نیشه که ش بکا ته لاقی ناکه وی.

(وَالْكَنَايَةُ) گوتهی ناناشرکرای ته لاق (كُلُّ لَفْظٍ) گشت وشهیه که (اِحْتِمَالِ الطَّلَاقِ) که بۆ ته اقدان به کار دئۆ (وَعِزَّةُ) بۆ شتی تریش به کار دئی (وَيَفْتَقِرُ) گوتهی ناناشرکرای ته لاق پتویستی مهیه (إِلَى النَّيَّةِ) به نیازی ناو دل، که واته: نه گهر که سئک پلئ:

(هه لالی خوام ئیحه رام بئ، یان بئی: تۆم ئیحه رام بئی وهك دایکم. یان وا تۆم له خۆم
 هه رام کرد. یان بئی: وا بهرهللام کردی. یان بئی: لیم جیا بیه وه. وازم ئی بیته. خوا
 حافیزت بئی. بۆ خۆت شوو بکه. تۆ بئی میزدی. تۆ وهك دایکو خوشکی منی. وهك سه گۆ
 بهراز تۆم لی هه رام بئی).

ئەو ئىگەر بەم ووشانە نىيازى ناو دلى تەلاقدان بى، تەلاقى ئىكەي، ئىگەر نا: تەلاقى ناكەي، بەلام ئىگەر يەككە بليتە ژىنەكەي خۇي: تو له من حەپام بى، يان بلى: وا توام له خۆم حەپام كرد، وه نىيازى تەلاقدان نەبو، ئەو و اجبە كەففاپەتى سوپىندەدا، مەروەك له (ظها)دا باسى ئىكەين، **إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى**.

وَالنِّسَاءُ فِيهِ ضَرْبَانِ: ضَرْبٌ فِي طَلَاقِهِنَّ سُنَّةٌ وَبِدْعَةٌ، وَهُنَّ ذَوَاتُ الْحَيْضِ، فَالسُّنَّةُ: أَنْ يُوقَعَ الطَّلَاقُ فِي طَهْرٍ غَيْرِ مُجَامِعٍ فِيهِ، وَالْبِدْعَةُ أَنْ يُوقَعَ الطَّلَاقُ فِي الْحَيْضِ أَوْ فِي طَهْرٍ جَامَعَهَا فِيهِ. وَضَرْبٌ لَيْسَ فِي طَلَاقِهِنَّ سُنَّةٌ وَلَا بِدْعَةٌ، وَهُنَّ أَرْبَعٌ:

﴿بِاسْمِ تَهْلَاقِي (سُنِّي) وَ (بِدْعِي)﴾

(وَالنِّسَاءُ) ثَافَرَهُ تَان (فِيهِ) لَهُ تَهْلَاقَانِدَا (ضَرْبَانِ) دُودُ بِهِ شَنْ: (ضَرْبٌ) بِهِ شَيْكِيَان (فِي طَلَاقِهِنَّ) تَهْلَاقَانِيَان (سُنَّةٌ) پِي نِي تَهْ كُوتَرِي سُونِي، وَاتِه: كُونا ه نِيه (وَبِدْعَةٌ) يَان پِي نِي تَهْ كُوتَرِي بِيَدْعِي، وَاتِه: كُونا ه (وَهُنَّ) نِه وَ جُورَه ثَافَرَهُ تَانِه (نَوَاتُ الْحَيْضِ) نِه وَ اتِه نِه كِه حِيْز نِه بِيْنُو جِيْمَاعِيَان لِه كِه لَ كَرَاوِه:

(فَالسُّنَّةُ) ثِيْنَجَا تَهْلَاقِي سُونِي، وَاتِه: نِه وَ تَهْلَاقِي دُرُوسْتِه (أَنْ يُوقَعَ الطَّلَاقُ) نِه وَ يِه تَهْلَاقِي بَدَا (فِي طَهْرٍ) لِه كَاتِي پَاكِوونِه وَ يِه لِه حِيْز (غَيْرِ مُجَامِعٍ فِيهِ) وَه جِيْمَاعِي لِه كِه لَ نِه كُرْدِيَن لِه مَارِهِي نِه وَ پَاكِوونِه وَ يِه دَا، خَوَاي كِه وَرِه فِرْمُويِه تِي: ﴿إِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعَدَّتِهِنَّ﴾ هِر كَاتِيْكَ رُتْآن تَهْلَاقِ دَان، لِه وَ كَاتِه تَهْلَاقِيَان بَدَهْن: كِه دِه سِت بِه (عِدَّةٌ) نِه كِه ن. وَاتِه: لِه كَاتِي پَاكِوونِه وَ يِه يَان لِه حِيْز، تَهْلَاقِيَان بَدَهْن.

(وَالْبِدْعَةُ) تَهْلَاقِي بِيَدْعِي، وَاتِه: نِه وَ تَهْلَاقَانِهِي كُونا ه، دُودُ جُورَه: يِه كِه م: (أَنْ يُوقَعَ الطَّلَاقُ) نِه وَ يِه تَهْلَاقِي بَدَا (فِي الْحَيْضِ) لِه وَ كَاتِهِي ثَافَرَه تِه كِه لِه حِيْز دَا يِه، چُونَكِه (عِدَّةٌ) ي دُرِيْژ نِه بِيْتِه وَه.

دُودُوم: (أَوْ فِي طَهْرٍ) نِه وَ يِه تَهْلَاقِي بَدَا، لِه وَ پَاكِوونِه وَ يِه دَا كِه (جَامَعَهَا فِيهِ) جِيْمَاعِي لِه كِه لَ كُرْدِيَن، نِه وَ ه كِ نَاوَس پِي وَ پِه شِيْمَان بِيْتِه وَه. نِه وَ دُودُ جُورَه تَهْلَاقَانِه كُونا ه، بِه لَام تَهْلَاقِه كِه نِه كِه وَي ﴿عَنْ ابْنِ عُمرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَلَّهُ طَلَّقَ إِمْرَأَتَهُ وَهِيَ حَائِضٌ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ لِعُمَرَ: مَرَّةٌ فَلْيُرْجِعْهَا ثُمَّ لْيُمْسِكْهَا حَتَّى تَطْهَرَ ثُمَّ لْيَحِضْ ثُمَّ لْيَطْهَرَ، ثُمَّ إِنْ شَاءَ أُمْسِكَ بَعْدَ، وَإِنْ شَاءَ طَلَّقَ قَبْلَ أَنْ يَمْسَ، فَهَذَا الْعِدَّةُ الَّتِي أَمَرَ اللَّهُ أَنْ يُطْلَقَ لَهَا النِّسَاءُ﴾ رَوَاهُ الشَّيْخَانِ، (عَبْدُ اللَّهِ) كُوي نِيْمَامِي (عَمْر) - خَوَا لِيْتِيَان دِلَو پِي - رُني خَوِي تَهْلَاقِ دَا لِه وَ كَاتِهِي لِه حِيْز دَا بُو، ثِيْنَجَا پِيْغِه مَبَر ﷺ بِه نِيْمَامِي (عَمْر) فِرْمُو: پِي نِي بَلِي: بَا تَهْلَاقِه كِي چَاك بَكَا تِه وَ - وَاتِه: رُنه كِي بَكِه رِيْتِيْتِه وَه رِيْز نِيْكَاحِي خَوِي - ثِيْنَجَا رَايِيْگِرِي تَا لِه حِيْز پَاك نِه بِيْتِه وَه، ثِيْنَجَا جَارِيْكَ تَرِيْش نِه كِه وَيْتِه وَه حِيْزُو دِيْسَان پَاك نِه بِيْتِه وَه، جَا نِه كِه رُويِسْتِي بَا هِر لِه لَاي بِيْمِيْنِيْتِه وَه، يَان نِه كِه رُويِسْتِي بَا تَهْلَاقِي بَدَا پِيْش نِه وَ يِه جِيْمَاعِي لِه كِه لَ بَكَا تِه وَه، نِه وَه نِه وَ شِيْوِه يِه يِه كِه خَوَا فِرْمَانِي دِلَو رُني تِي دَا تَهْلَاقِ بَدِيْن.

(وَضَرْبٌ) بِه شِه ثَافَرَه تِيْكَ تِرِه يِه (لَيْسَ فِي طَلَاقِهِنَّ سُنَّةٌ) تَهْلَاقَانِيَان سُونِي نِيه وَ (وَلَا بِدْعَةٌ) بِيْدْعِيْش نِيه (وَهُنَّ أَرْبَعٌ) نِه وَ بِه شِه چَوَار جُورَه ثَافَرَه تِن:

الصَّغِيرَةُ، وَالْأَيَّسَةُ، وَالْحَامِلُ، وَالْمُخْتَلَعَةُ الَّتِي لَمْ يَدْخُلْ بِهَا.
(فَصْلٌ) وَيَمْلِكُ الْحُرُّ ثَلَاثَ تَطْلِيقَاتٍ، وَالْعَبْدُ تَطْلِيقَتَيْنِ.

یهکهم: (الصَّغِيرَةُ) نافرتهی بچوکه، واته: هیشتا هیزی نه دیتبی.
دووم: (وَالْأَيَّسَةُ) نافرتهی پیره، واته: هیزی نه مابن. چونکه نهو دووانه (عِدَّة) یان به
سن مانگ تهواو نهبن.

سئیهم: (وَالْحَامِلُ) نافرتهی ناوسه، چونکه (عِدَّة) ی به مندالبون تهواو نهبن.
چوارهم: (وَالْمُخْتَلَعَةُ الَّتِي) نهو نافرتهیه که خولعی له گه ل کرلووه (لَمْ يَدْخُلْ بِهَا)
جیماعیشی له گه ل نه کرلووه، چونکه (عِدَّة) ی له سهر نیه، که وابوو: ته لاقدانئ نهو نافرتهش
که هیشتا جیماعی له گه ل نه کربوه، نه سونئی یه نه بیدعی یه؟ چونکه (عِدَّة) ی له سهر نیه.

﴿فَصْلٌ: لَهُ بَاسِي زَمَارِي تَه لَاقُو، نَه وَاْنَهِي تَه لَاقِيَان نَاكَهْوِي﴾

(وَيَمْلِكُ الْحُرُّ) پیاوی نازاد نه بیته خاوهنی (ثَلَاثَ تَطْلِيقَاتٍ) سن ته لاق: له هر ژنیك له
ژنه کانی ﴿عَنْ أَنَسٍ وَأَبِي رُزَيْنٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: سَأَلَ النَّبِيَّ ﷺ عَنْ قَوْلِهِ تَعَالَى: (الطَّلَاقُ
مَرَّتَانٍ). فَأَيْنَ الثَّالِثَةُ؟ قَالَ: (إِنْ سَأَلَ بِمَعْرُوفٍ أَوْ تَسْرِيحٍ يَإِخْسَانٍ)﴾ رواه أحمد وأبو داود،
پیغه مبر ﷺ پرسیری لی کرا، خوا نه فهرموئ: (نهو ته لاقه ی که میرد نه توانئ ژنه که ی
بگه پئنیته وه، دوو جاره). نایا سن یه مه که کوا؟ له وه لامدا فهرمووی: (یان به یاسای
شهرع ژنه که ت رابگره، یان به چاکی به ره لای بکه). (وَالْعَبْدُ تَطْلِيقَتَيْنِ) وه کویله
خاوهنی دوو ته لاقه.

ثینجا بزانه: نهو سن ته لاقه: یه که یه که نه که ونو به کومه لیش نه که ون، واته: نه گهر بلئ:
هرسیك ته لاقم بکهوئ، یان بلئ: به هرسیك ته لاق ته لاقم دای، نهوه هرسیك ته لاقی
نه کهوئ، وه هر چوار مه زه ب له سهر نهوه یه که دهنگن ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: كَانَ
الطَّلَاقُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَأَبِي بَكْرٍ وَسَتَيْنِ مِنْ خِلَافَةِ عُمَرَ طَلَاقُ الثَّلَاثِ وَاحِدَةً،
فَقَالَ عُمَرُ: إِنَّ النَّاسَ قَدْ اسْتَعْجَلُوا فِي أَمْرِ كَانَ لَهُمْ فِيهِ آثَةٌ، فَلَوْ أَمْضَيْنَاهُ عَلَيْهِمْ، فَأَمْضَاهُ
عَلَيْهِمْ﴾ رواه مسلم، (ابن عباس) نه فهرموئ: نهو سن ته لاقه ی نیستا به یه که وه ته لاق
نه درئ، له سهردهمی پیغه مبر ﷺ و نیمامی (أبو بکر) و دوو سالیش له سهردهمی
نیمامی (عمر) دا یه که یه که ته لاق نه درا، جا نیمامی (عمر) فهرمووی: نهو خه لکه په له نه که ن
له شتیکی وه ما که ماوه ی تدا هه بوو، ثینجا نیمامی (عمر) برپاری دا: نه گهر که سیك به
کومه ل هرسیك ته لاقه که ی فهرئ بدا، هرسیك ته لاقی نه کهوئ.

ثینجا بزانه: نه گهر بلئ: ته لاقم دای، یان ته لاقم بکهوئ، وه نیازی دوو، یان سئ ی له
دلدا نهبن، نهوه ته نها یه که ته لاقی نه کهوئو نه توانئ (رِجْعَةً) بکا، وه ک باسی نه که یین.

وَيَصِحُّ الْإِسْتِنَاءُ فِي الطَّلَاقِ إِذَا وَصَلَهُ بِهِ، وَيَصِحُّ تَغْلِيْقُهُ بِالصَّفَةِ وَالشَّرْطِ، وَلَا يَقَعُ الطَّلَاقُ قَبْلَ النِّكَاحِ. وَأَرْبَعَةٌ لَا يَقَعُ طَلَاْقُهُمُ: الصَّبِيُّ، وَالْمَجْنُونُ، وَالنَّائِمُ، وَالْمُكْرَهُ.

(وَيَصِحُّ الْإِسْتِنَاءُ) دروسته جيا كردنه وه (فِي الطَّلَاقِ) له ته لاقدان، وهك بلى: مهر سيك ته لاقم كهوتبى جگه له نوو ته لاق، يان بلى: وا مهر چوار ژنى خوم ته لاق دان جگه له ثامينه و فاتيمه (إِذَا وَصَلَهُ بِهِ) بهو مهرجهى جيا كردنه وه كه به ووشهى ته لاقدان وه بنوسين.

(وَيَصِحُّ) دروسته (تَغْلِيْقُهُ) ته لاق بيه سترى (بِالصَّفَةِ) به هاتنى كاتيك، وهك بلى له مانگى په مه زاندا ته لاق ت بكهوى (وَالشَّرْطِ) مهر وه مهر وه دروسته ته لاق بيه سترى به مهرجيك، وهك بلى: نه گهر بچيته دهر وه ته لاق ت بكهوى، يان بلى: مهر كاتى چويته مالى باوكت ته لاق ت بكهوى. مهر وه مهر وه دروسته ته لاق بكريته سويند بؤ كردنى كارىك، يان بؤ نه كردنى كارىك، وهك بلى: ته لاقم بكهوى نه چمه دهر وه، يان بلى: ته لاقم بكهوى چاى ناخومه وه. جا مهر كاتيك مهرجه كه، يان سوينده كه جى به جى نه كرا ته لاقى نه كهوى.

﴿نَاكَاْدَارِي﴾: مهر كاتيك سويندى به مهر سيك ته لاق خورد، يان مهر سيك ته لاقى به مهرجيك به سته وه، وهك بلى: مهر سيك ته لاقم بكهوى ناچمه مالى برايه كه م. يان بلى: نه گهر نه م شته پى بفرؤشم مهر سيك ته لاقم بكهوى. ئينجا په شيمان بؤوه، چارهى نه مه يه: (خولع) له گه ل ژنى خوى بكا، واته: ژنه كهى ته لاقىكى به پاره لى بكي، ئينجا نووباره مارهى بكاته وه - وهك يه كه مجار - ئينجا نه گهر له نوای (خولع) كردن بچيته مالى برايه كهى، يان شته كهى پى بفرؤش، سى ته لاقى ناكهون، چونكه به نوئى مارهى كردنه وه.

به لام نه ووش بزانه: چهند ته لاقى ماوه، مهر به وه نده ته لاقه ژنه كهى بؤ نه گه پښته وه، واته: وهكو جارى يه كه م نايبته وه خاوهنى سى ته لاق.

(وَلَا يَقَعُ الطَّلَاقُ) ته لاق ناكهوى (قَبْلَ النِّكَاحِ) پيش ژن ماره كردن، واته: نه گهر بلى: مهر كاتيك ژنم هيتا ته لاقم بكهوى. يان بلى: نه گهر نه و ژنم ماره كرد ته لاقم لى بكهوى. - چونكه نه و ژنه بيگانه يه - ته لاقى ناكهوى ﴿عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ﴾: عَنْ النَّبِيِّ ﷺ: لَا طَّلَاقَ إِلَّا فِيمَا تَمْلِكُ﴾ رواه الترمذى، پتفه مبر ﷺ فهرمووى: هيچ ته لاقىك ناكهوى جگه لهو ته لاقهى ملكى خوته.

﴿نَاكَاْدَارِي﴾: مهر نه و هديسه ش به لگه يه: كه باوكو باپيره و هيچ كه سيكى تر بؤى نيه به بى نيزن: ژنى كو، يان ژنى كه سيكى تر ته لاق بدن، چونكه ملكى خويان نيه، به لام به وه كيلايه تى دروسته ژنى كه سيكى تر، يان مى كوپى خويان ته لاق بدن.

(وَأَرْبَعَةٌ) چوار جؤره كه س ه نه (لَا يَقَعُ طَلَاْقُهُمْ) ته لاقيان ناكهوى: يه كه م: (الصَّبِيُّ) مندال. دووهم: (وَالْمَجْنُونُ) شيت. سى يه م: (وَالنَّائِمُ) خه وتوو. واته: نه و سيپانه ژنيش ته لاق بدن ته لاقيان ناكهوى ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: عَنْ النَّبِيِّ ﷺ﴾:

(فَصَلَ) وَإِذَا طَلَّقَ امْرَأَتَهُ وَاحِدَةً أَوْ اثْنَتَيْنِ فَلَهُ مَرَاஜَعَتُهَا مَا لَمْ تَنْقُضِ عِدَّتَهَا، فَإِنْ انْقَضَتْ عِدَّتُهَا حَلَّ لَهُ نِكَاحُهَا بِعَقْدٍ جَدِيدٍ،

رَفَعَ الْقَلَمَ عَنْ ثَلَاثَةِ: عَنْ الثَّانِمِ حَتَّى يَسْتَقِظَ، وَعَنِ الصَّغِيرِ حَتَّى يَكْبُرَ، وَعَنِ الْمَجْتُونِ حَتَّى يَعْقِلَ ﴿رواه أحمد، بیقه مبهراً﴾ فہرموی: سن کہس مہ نہ ہیج گفتوگریہ کیان لہ سر نانوسری، یہ کہم: پیای خہ وتوو تا مہ شیار نہ بیئتہ وہ. دووم: مندا لا تا بلوغی نہ بن. سی یم: شیت تا چاک نہ بیئتہ وہ.

چوارم: (وَالْمُكْرَه) زۆرلیکراو، وہ ک پی بی: نہ گہر ژنہ کہت تہ لاق نہ دہی، نیستا دہ تکوڑم ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: لَا طَلَّاقَ فِي إِغْلَاقٍ﴾ رواہ ابوداود، بیقه مبهراً فہرموی: تہ لاقی بہ زۆرلیکردن ناکہ وی.

جا بزانه: بہو مہرجہ تہ لاقی ناکہ وی: نہ گہر زۆردارہ کہ توانای مہ بن مہر نہ و دہم مہرہ شہ کہی خوی بگہ یہ نیتہ جی و زۆرلیکراوہ کہش توانای خو پزگارکردنی نہ بن. دیسان بزانه: مہرہ شہ لیکردن: بہ لیدان و بہ ندکردن و کوشتنی کہ سیکی ترو زینا لہ گہ لکردن، گشتی بہ زۆرلیکردن دائہ ندردن.

﴿فَصَلَ: لَهُ بِاسِي (رَجْعَةً) تَه لَاقِ چاک کردنہ وہ﴾

واتہ: گہ پاندنہ وہی ژنی تہ لاقدرلو بۆ ژیر مارہی خوی (وَإِذَا طَلَّقَ امْرَأَتَهُ) مہر کاتیک پیای ژنی خوی تہ لاق دا (وَاحِدَةً) بہ یہ ک تہ لاق (أَوْ اثْنَتَيْنِ) یان بہ دوو تہ لاق، نہو ئافرہ تہ پی بی نہ گوتری: (رَجْعِيَّةً)، کہ و ابو: (فَلَهُ مَرَاஜَعَتُهَا) بۆی دروستہ بیگہ پینیتہ وہ ژیر نیکاحی خوی - مہرچہ ند ژنہ کہش پازی نہ بن - بہ م چوار مہرجانہ:

(مَا لَمْ تَنْقُضِ عِدَّتَهَا) یہ کہم: (عِدَّةٌ) تہ و او نہ بو بی. دووم: سی بہ سی تہ لاقی نہ دابی. سی یم: بہ پارہ تہ لاقی نہ دابی. چوارم: جیماعی لہ گہ ل کردی.

﴿عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: ... أَمَا أَلْتَ طَلَّقْتُهَا وَاحِدَةً أَوْ اثْنَتَيْنِ؟ فَإِنْ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أَمَرَنِي أَنْ أَرَا جَعَهَا﴾ رواہ مسلم، پیایک پرسپاری لہ (ابن عمر) کرد: دہریارہی تہ لاق؟ نہویش فہرموی: نہ گہر بہ یہ ک تہ لاق، یان بہ دوو تہ لاق، تہ لاق تہ داوہ؟ بیگہ پینتہ وہ ژیر مارہی خوت، بیقه مبهراً تہ و مہا فہرمانی بہ من کرد.

جا بزانه: گفتوگری (رَجْعَةً) گہ پاندنہ وہ نہ مہیہ: (وَإِذَا طَلَّقَ امْرَأَتَهُ) (وَاحِدَةً) (أَوْ اثْنَتَيْنِ) (فَلَهُ مَرَاஜَعَتُهَا) (مَا لَمْ تَنْقُضِ عِدَّتَهَا) (عِدَّةٌ) تہ و او بو (حَلَّ لَهُ) بۆی حہ لالہ (نِكَاحُهَا) مارہی بکاتہ وہ (بِعَقْدٍ جَدِيدٍ) بہ مارہ برپینتیکی نوی: بہ نیزنی ژنہ کہو بہ (وَلِی) و دوو شامیدو بہ مارہ بیہ کی تر.

(فَإِنْ انْقَضَتْ عِدَّتُهَا) جا نہ گہر لہ دوی تہ لاقدان (عِدَّةٌ) تہ و او بو (حَلَّ لَهُ) بۆی حہ لالہ (نِكَاحُهَا) مارہی بکاتہ وہ (بِعَقْدٍ جَدِيدٍ) بہ مارہ برپینتیکی نوی: بہ نیزنی ژنہ کہو بہ (وَلِی) و دوو شامیدو بہ مارہ بیہ کی تر.

وَتَكُونُ مَعَهُ عَلَى مَابَقِيَ مِنَ الطَّلَاقِ، فَإِنْ طَلَّقَهَا ثَلَاثًا لَمْ تَحِلَّ لَهُ إِلَّا بَعْدَ وَجُودِ خَمْسَةِ شَرَائِطَ: انْقِضَاءُ عِدَّتِهَا مِنْهُ، وَتَرْوِجُهَا بغيرِهِ، وَدُخُولُهُ بِهَا وَإِصَابَتُهَا، وَبَيِّنُوتُهَا مِنْهُ، وَإِلْقَاءُ عِدَّتِهَا مِنْهُ.

جا بزانه: نه وەيان پښى نه گوتړئ: جيا بووه وهى بچوك - (الْبَائِنُ الصَّغِيرُ)، كه واپوو: (وَتَكُونُ مَعَهُ) نه و ئاډه تهى كه نه گه پښدرېته وه، يان ماره نه كړيته وه، دېته وه لای مېرده كهى (عَلَى مَابَقِيَ مِنَ الطَّلَاقِ) به و ژماره يهى كه ماوې تهى له ته لاقه كانى: نه گهر ته لاقېكى مابڼ، ته نها هر به ته لاقه له لای نه مېنځته وه، نه گهر دوو ته لاقى مابڼ، ته نها به دوو ته لاق له لای نه مېنځته وه، چونكه نيمامى (عمر) ﷺ ودها (فتواى داوه و (صحابه) ش په خنه يان نه بوه، (البېهقى) گنړاويه تپه وه.

﴿ ماره به جاش ﴾

(فَإِنْ طَلَّقَهَا ثَلَاثًا) جا نه گهر سڼ به سڼ ژنه كهى ته لاق داېڼ: به پاره، يان به خوږايى، به يه ك ووشه، يان به سڼ ووشه، نه وه پښى نه گوتړئ: (الْبَائِنُ الْكَبِيرُ) - جيا بووه وهى گه وړه. كه واپوو: (لَمْ تَحِلَّ لَهُ) نه و ژنهى لى حه لال نابېته وه - چونكه هر سڼك ته لاقى كه وټون - (إِلَّا بَعْدَ وَجُودِ خَمْسَةِ شَرَائِطَ) به لام له دواى هاتنه جنى پېنچ مه رج لى حه لال نه بېته وه: يه كه م: (انْقِضَاءُ عِدَّتِهَا مِنْهُ) (عِدَّة)ى له و مېرده به سهر بچئ. دووهم: (وَتَرْوِجُهَا بغيرِهِ) مېرديكى تر بكا.

سڼ يه م: (وَدُخُولُهُ بِهَا) مېردي دووهم بيگوازيته وه و (وَإِصَابَتُهَا) جيماعيشى له گه ل بكا. چوارهم: (وَبَيِّنُوتُهَا مِنْهُ) مېردي دووهميش نه بى ته لاقى بدا. پينجهم: (وَانْقِضَاءُ عِدَّتِهَا مِنْهُ) (عِدَّة)ى له مېردي دووهميش به سهر بچئ، نينجا مېردي به كه م مارهى بكانه وه.

جا بزانه: نه و جوړه ته لاق چا ككړدنه وه به له كورده وارى دا پښى نه لښ (ماره به جاش). خواى گه وړه فهرموويه تى: ﴿فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا تَحِلُّ لَهُ مِنْ بَعْدِ حَتَّى تَنْكِحَ زَوْجًا غَيْرَهُ﴾ هر كاتيك مېرد سڼ به سڼ ژنه كهى خوى ته لاق دا، لى حه لال نابېته وه تا مېرديكى تر نه كا. ﴿وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: طَلَّقَ رَجُلٌ امْرَأَتَهُ ثَلَاثًا فَتَرَوَّجَهَا رَجُلٌ، ثُمَّ طَلَّقَهَا قَبْلَ أَنْ يَدْخُلَ بِهَا، فَأَرَادَ زَوْجُهَا الْأَوَّلُ أَنْ يَتَرَوَّجَهَا، فَسَأَلَ النَّبِيَّ ﷺ عَنْ ذَلِكَ؟ فَقَالَ: لَا، حَتَّى يَذُوقَ الْآخَرَ مِنْ غَسِيلَتِهَا﴾ رواه الشيخان، پياوړك سڼ به سڼ ژنى خوى ته لاق دا، جا به كيكي تر مارهى كرد، جا نه وېش ته لاقى داو ميشتا جيماعى له گه ل نه كړېو، جا مېرده كهى يه كه مى ويسنى ديسان له خوى ماره بكانه وه، پتغه مېردي ﷺ فهرمووى: لښت حه لال نيه مارهى بكه يه وه تا مېرده كهى دووهميش مه نگوينو كى لى تام نه كا. واته: تا جيماعى به ته واوى له گه ل نه كا.

(فَصَلِّ) وَإِذَا حَلَفَ أَنْ لَا يَطَأَ زَوْجَتَهُ مُطْلَقاً أَوْ مُدَّةً تَزِيدُ عَلَى أَرْبَعَةِ أَشْهُرٍ فَهُوَ مُسُولٌ، وَيُؤْجَلُ لَهُ إِنْ سَأَلَتْ ذَلِكَ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ، ثُمَّ يُخَيَّرُ بَيْنَ الْفَيْتَةِ وَالتَّكْفِيرِ، وَالطَّلَاقِ،

(پروونکردنهوه): نافره تی ته لاقدر او سئ جوړه، یه کهم: (رِجْعِيَّة)، واته: که پاندرایه وه، که نه و نافره ته یه: جیماعی له که ل کرایی، ټینجا به بی پاره، به ته لاقیک، یان به دوو ته لاق، ته لاق درایی، هر له (عِدَّة) ش دا بئ. جا نه و جوړه ته لاقدر او: ته لاقی تریشی نه که وئو له که ل میړده که شی میرات له یه کتری نه گرن.

دووم: (الْبَائِنُ الصَّغْرَى)، واته: جیابووه وی بچوک، نه و نافره ته یه: هیشتا جیماعی له که ل نه کرایی و به ته لاقیک، یان به دوو، ته لاق درایی، یان به پاره ته لاقیک، یان دوو، ته لاق درایی، یان (رِجْعِيَّة) بئو (عِدَّة) ی به سه رچوبئ. ټمه یان ته لاقی تری ناکه وئو له که ل میړده که شی میرات له یه کتری ناگرن، به لام به ماره پړینکی نوی حال نه بیته وه. سئ یهم: (الْبَائِنُ الْكُبْرَى)، واته: جیابووه وی گوره، نه وه یه: سئ به سئ ته لاق درایی: به پاره، یان بی پاره. ټمه یان به (ماره به جاش) نه بی حال نابیته وه و له که ل میړده که شی میرات له یه کتری ناگرن.

﴿فَصَلِّ: لَهُ بَاسِيَ (إِيْلَاء)﴾

واته: سویند خوار دنی میړد: که جیماع له که ل ژنه که ی خوی نه کا. (وَإِذَا حَلَفَ) هر کاتیک میړد سویندی خوار: (أَنْ لَا يَطَأَ زَوْجَتَهُ) که جیماع له که ل ژنه که ی خوی نه کا (مُطْلَقاً) به بی ماوه دانان، وه ک بلئ: والله جیماعت له که ل ناکه م. (أَوْ مُدَّةً) یان سویندی خوار: ماوه یه که وه جیماعی له که ل نه کا: که (تَزِيدُ عَلَى أَرْبَعَةِ أَشْهُرٍ) نه و ماوه یه زیاتر بوو له چوار مانگ، وه ک بلئ: والله تا پینج مانگی تر جیماعت له که ل ناکه م. (فَهُوَ مُسُولٌ) نه و میړده سویندی دانه مزئی (وَيُؤْجَلُ لَهُ) هه روه ها ماوه ی بئ دانه ندی (إِنْ سَأَلَتْ ذَلِكَ) نه گهر نافره ته که داوا بکا (أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ) تا چوار مانگ، هه روه ها نه گهر ژنه که ش داوا نه کا تا ماوه ی چوار مانگ نه پوا هیچ دهنگی له که ل ناکری، جا نه گهر له و ماوه یه دا جیماعی له که ل ژنه که ی کرد، نه وه که ففاره ت نه داو سوینده که ی کز تایی دی.

(ثُمَّ) ټینجا له دوا ی نه و چوار مانگه نه گهر جیماعی نه کرد (يُخَيَّرُ) میړده که نه کریته سه رپشک: (بَيْنَ الْفَيْتَةِ) یان نه بی جیماع بکاو (وَالْتَّكْفِيرِ) که ففاره تی سوینده که ش بدا (وَالطَّلَاقِ) یان نه بی ژنه که ی ته لاق بدا بئ نه وه ی سته مه که له سه ر ژنه که لاجئ، خوی گه وره هه رمویه تی: ﴿لِلَّذِينَ يُؤْذُونَ مِنْ نِسَائِهِمْ تَرْبُصُ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ فَإِنْ فَاتُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ وَإِنْ عَزَمُوا الطَّلَاقَ فَإِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ نه وانه ی سویند نه خون: جیماع له که ل ژنه کانی خویان نه کن، بویان هه یه تا ماوه ی چوار مانگ چاوه پوان بکن، جا نه گهر که پانه وه بئ ژنو میړدایه تی - واته: جیماعی کردو که ففاره تی دا - خوی گه وره

فَإِنْ امْتَنَعَ طَلَّقَ عَلَيْهِ الْحَاكِمُ.
(فَصْلٌ) وَالظَّهَارُ أَنْ يَقُولَ الرَّجُلُ لِرَوْجَتِهِ: أَنْتِ عَلَيَّ كَظْهَرِ أُمِّي.

لیان خوش نه بی و په حمیان پی نه کا، وه نه گهر ویستیان ته لاق بدنه با بیکنه، خوا بیسه ره و زانایه به کرده وه یان.

(فَإِنْ امْتَنَعَ) جا نه گهر میړده که خوی گیر کرد: ته لاقی نه داو جیما عیسی نه کرد (طَلَّقَ عَلَيْهِ الْحَاكِمُ) نه و کاته (قازی) له دوی وی ژنه که ی ته لاق نه دا به یه که ته لاق، واته: نه لای: وا ته لاقی کی نه م ژنه م دا له جیاتی میړده که ی.

﴿پاشکو﴾: نه گهر گوتیبه ژنه که ی: هر سیک ته لاقم بکه وی جیماعت له گه ل ناکه م، یان گوتی: نه گهر جیماعت له گه ل بکه م هر سیک ته لاقم بکه وی. نه وه سوینده که ی دانه مه زوی و له لوی چور مانگ ژنه که دلوی ل نه کا: یان ته لاقی بدا، یان جیماعی له گه ل بکاو به په له لای دهر بیتنی، چونکه به م جیماعه ته لاقی نه که وی، به لام باشر نه وه یه: خولع بکاو ته لاقه که ی چاک بکاته وه، به و شیوه یه ی باسما ن کرد له باسی (خولع) دا.

﴿ناگاداری﴾: نه و نافرته تانه ی له دادگا- به یاسای دده سترکرد- خویان ته لاق نه دهن، نه وانه ته لاقیان ناکه وی و هر ژنی میړدی خویانن، هر چه ند (قازی) ش ته لاقنامه یان بداتی، چونکه به پیچه وانه ی شریعتی نیسلا مه.

﴿فَصْلٌ: لِهَ بَاسِی (ظَهَار)﴾

(وَالظَّهَارُ) زیهار نه مه یه: (أَنْ يَقُولَ الرَّجُلُ لِرَوْجَتِهِ) پیاو بلیته ژنه که ی خوی: (أَنْتِ عَلَيَّ كَظْهَرِ أُمِّي) تو به لای منه وه وه کو پشتم دایکمی، یان بلای: تو له گه ل من وه کو پشتمی خوشکمی، یان بلای: دامینن تو به لای منه وه وه کو دامینن دایکم، یان خوشکم وایه. نه وانه گوتی ناشرکرای زیهار بون و پیویستیان به نیازی ناو دل نه.

نینجا بزانه: نه گهر میړد بلیته ژنه که ی: تو وه کو دایکمی، یان وه کو کیژی منی. نه وه نه گهر مه به سستی زیهار نه بو، نابیته زیهار، جا مه به سستی ریژلینان بی، یان نا، وه نه گهر مه به سستی زیهار بی، نه بیته زیهار، وه نه گهر مه به سستی یه که ته لاق بی، ته لاقی کی نه که وی... هتد.

به لام نه گهر بلای: تو وه دایکو خوشکم له من حه پام بی، یان بلای: وا تو م له خوم حه پام کرد، یان بلای: دامینن تو م ل حه پام بی. نه وه نه گهر مه به سستی زیهار بی، نه بیته زیهار، نه گهر مه به سستی یه که ته لاق بی، ته لاقی کی نه که وی... هتد، وه نه گهر مه به سستی- به م ووشانه- ته نها حه پام کردنی ژنه که ی بی، لای حه پام نابی، به لام نه بی که ففاره تی سویند بدا، به و جوړه ی له په رتووی سویند خواریندا پوونی نه که ی نه وه ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: إِذَا حَرَّمَ الرَّجُلُ عَلَيْهِ إِمْرَأَتَهُ فَهِيَ يَمِينٌ يُكْفَرُهَا، وَقَالَ: لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ﴾

فَإِذَا قَالَ لَهَا ذَلِكَ وَلَمْ يَتَّبِعْهُ بِالطَّلَاقِ صَارَ عَائِدًا وَلَزِمَتْهُ الْكَفَّارَةُ،
وَالْكَفَّارَةُ: عَتَقُ رَقَبَةً مُؤَمَّنَةً سَلِيمَةً مِنَ الْعُيُوبِ الْمُضِرَّةِ بِالْعَمَلِ وَالْكَسْبِ،
فَإِنْ لَمْ يَجِدْ قَصِيَامَ شَهْرَيْنِ مُتَابِعَيْنِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ لِإِطْعَامِ سِتِّينَ مِسْكِينًا
كُلَّ مِسْكِينٍ مَدًّا، وَلَا يَحِلُّ لِلْمُظَاهِرِ وَطُؤُهَا حَتَّى يُكْفَرَ.

أسوة حسنة ﴿﴾ رواه الشيخان، (ابن عباس) فہرموی: ہر کاتیک پیاو ژنہ کی خوی لہ سر
خوی حہرام کرد، نو حہرام کردنہ بہ سویند دائہ ندری و واجبہ: کہ ففارہ تی بق بدا، نہ وہ
شوینک و تنیکی جوانی پیغہ مبرہ ﷺ بق نیوہ. بپوانہ سوہ تی (التحریم).

(فَإِذَا قَالَ لَهَا ذَلِكَ) جا ہر کاتیک میزدہ کہ گوتہ یہ کی (ظہار) بہ ژنہ کی خوی گوت
(وَلَمْ يَتَّبِعْهُ بِالطَّلَاقِ) وہ یہ کسر لو کاتہش تہ لاقی نہا (صار عائداً) بہم تہ لاق نہانہ
نہ بیتہ گہراوہ، واتہ: دہرئہ کہوی ژنہ کی نہویتہ وہ، کہ واپو: (وَلَزِمَتْهُ الْكَفَّارَةُ) کہ ففارہ تی
زیہاری نہ کہویتہ سر:

بہ کورتی: (ہر کہ سیک ووشہ یہ کی (ظہار) بلیتہ ژنہ کی خوی و یہ کسر لہ دوی
تہ واپوونی ووشہ کی (ظہار) ژنہ کی تہ لاق نہا، وا دہرئہ کہوی: بہ ژنہ کی خوی پزی بہ و
قسہ یہ کی ناشیرنی کردہ، کہ واپو: کہ ففارہ تی زیہاری نہ کہویتہ سر، بہ لام نہ گہر
یہ کسر بہ دوی ووشہ ی (ظہار) تہ لاقی بدا، کہ ففارہ تی ناکہویتہ سر).

(وَالْكَفَّارَةُ) کہ ففارہ تی زیہار نہمہ یہ: (عَتَقُ رَقَبَةً مُؤَمَّنَةً) کویلہ یہ کی موسولمان نازاد بکا
(سَلِيمَةً مِنَ الْعُيُوبِ) ہیچ کہم و کوپیہ کی وای تہ نہا نہبی (الْمُضِرَّةِ بِالْعَمَلِ وَالْكَسْبِ) کہ زیان
بہ نیش و کار بگہ یہ نن.

(فَإِنْ لَمْ يَجِدْ) جا نہ گہر کویلہ ی دہست نہ کہوت (قَصِيَامَ شَهْرَيْنِ مُتَابِعَيْنِ) نہبی دوو
مانگ بہ سر یہ کدا بہ پؤڈوو بیئ و نابئ یہ ک پؤڈ نیوانیان بخاتئ، واتہ: نہ گہر پؤڈیک
بہ پؤڈوو نہبو، نہوہ ی پاپردوی گشتی تیک نہ چیئو نہبی سہرلہ نوئ دہست پی پکاتہ وہ.

(فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ) جا نہ گہر توانای نہبو دوو مانگ بہ پؤڈوو بیئ: لہ بہر پیری، یان لہ بہر
نہ خوشی یہ کی بہردہ وام (فَإِطْعَامِ سِتِّينَ مِسْكِينًا) نہبی خوراک بداتہ شہست ہزار (كُلُّ
مِسْكِينٍ مَدًّا) ہر ہزاریک یہ ک مستہ دانہ وٹلہ، واتہ: (٦٠٥) غرام.

(وَلَا يَحِلُّ) دوسست نہی (لِلْمُظَاهِرِ) بق نو میزدہ ی زیہاری کردہ (وَطُؤُهَا) جیماع لہ گہل
ژنہ کی بکا (حَتَّى يُكْفَرَ) تا کہ ففارہ ت نہا، ہر چہ ند تواناشی نہبی کہ ففارہ ت بدا،
چونکہ خوی گہورہ فہرمویہ تی: ﴿وَالَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِنْ نِسَائِهِمْ ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا قَالُوا
فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَتَمَاسَا ذَلِكُمْ ثَوَّعَظُونَ بِهِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ، فَمَنْ لَمْ يَجِدْ
قَصِيَامَ شَهْرَيْنِ مُتَابِعَيْنِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَتَمَاسَا فَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ لِإِطْعَامِ سِتِّينَ مِسْكِينًا﴾ نہو
کہ سانہ ی زیہار لہ ژنی خویان نہ کہنو ژنہ کہشیان نہویتہ وہ، نہبی کویلہ یہ ک نازاد بکہن

(فَصْلٌ) وَإِذَا رَمَى الرَّجُلُ زَوْجَتَهُ بِالزُّنَا فَعَلَيْهِ حَدُّ الْقَذْفِ إِلَّا أَنْ يُقِيمَ الْبَيِّنَةَ أَوْ يُلَاعِنَ، فَيَقُولُ عِنْدَ الْحَاكِمِ فِي الْجَمَاعِ عَلَى الْمُنْبَرِ فِي جَمَاعَةٍ مِنَ النَّاسِ: أَشْهَدُ بِاللَّهِ إِنِّي لَمَنْ الصَّادِقِينَ فِيمَا رَمَيْتُ بِهِ زَوْجَتِي - فَلَانَةٌ - مِنَ الزُّنَا، وَإِنْ هَذَا الْوَلَدُ مِنَ الزُّنَا وَلَيْسَ مِنِّي. أَرْبَعَ مَرَّاتٍ،

پیش جیماکردن، بهم فرمانه نیتو ته مبین نه کریزو خوا کرده و هتان نه زانی، جا نه گهر کویله یان ده ست نه کهوت، نه بی دوو مانگ به سر یه کدا به پوژوو بین، جا نه گهر توانایان نه بو، نه بی خواردن بده نه شه ست هه ژار.

﴿پاشکۆ﴾: زیهار بق ماوه یه کی دیارکراو دروسته، وه ک بلن: تا ماوه ی مانگیک تو وه کو پشتی دایکمی. نینجا نه گهر له ماوه ی نهو مانگدا جیماعی کرد، که ففاره تی نه که ویتته سر، نه گهر تا مانگ که ته و او بوو هیچی نه کرد، نه وه هیچی ناکه ویتته سر، وه له بوای مانگیک ژنه که ی لی حه لال نه بیتته وه.

﴿ناگاداری﴾: نه گهر ژن به میترده که ی بلن: تو وه کو باو کو برای منی. نه وه گونا می نه گاتی، به لام لی حه رام نابن و که ففاره تیشی له سر نیه.

﴿فَصْلٌ: لَهُ بَاسِی (لعان)﴾

واته: له عنه تکرندی میرد به هو ی زینا کردنی ژنه که ی، بهو شیوه یه ی باسی نه که بین. (وَإِذَا رَمَى الرَّجُلُ) هه کاتیک میرد جنیو بداته (زَوْجَتَهُ) ژنی خو ی و نابوو ی بیا (بِالزُّنَا) پنی بلن: زینات کردوه (فَعَلَيْهِ حَدُّ الْقَذْفِ) نهو میترده - هه شتا شوپکه دار - دارکاری نابوو بوردنی نه که ویتته سر بهو مهرجه ی ژنه که له ژیانیا هیج جاریک زینای نه کردبی، که واته: نه بی هه شتا داری لی بدری:

(إِلَّا أَنْ يُقِيمَ الْبَيِّنَةَ) مه گهر میترده که چوار شاهید بیتن: که ژنه که جاریک زینای کردوه، یان ژنه که دان بنن: بهو ی که زینای کردوه (أَوْ يُلَاعِنَ) یان میترده که له عنه ت بکا بق نهو ی دارکاری له سر لابیچ:

(فَيَقُولُ) میترده که له له عنه تکرندی دا نه لی (عِنْدَ الْحَاكِمِ) له لای (قازی)، واته: نه بی (قازی) نهو گفتوگو یه یان پنی بلن و نابن له خو یانه وه بیلین (فِي الْجَمَاعِ) سوننه ته ژن و میترده که ببردینه ناو مزگهوت (عَلَى الْمُنْبَرِ) له سر مینبه ر پابگیرین (فِي جَمَاعَةٍ مِنَ النَّاسِ) کومه لیک خه ک له وئی ناماده بن، نینجا له پیشدا (قازی) فرمان نه دا میترده که بلن: (أَشْهَدُ بِاللَّهِ إِنِّي لَمَنْ الصَّادِقِينَ فِيمَا رَمَيْتُ بِهِ زَوْجَتِي فَلَانَةٌ مِنَ الزُّنَا) شایه دی نه ده م سویندم به خوا: من پاست نه که م که به فلانه ژنی خو م گوت: زینات کردوه.

نینجا نه گهر ژنه که ی له زینا مندالی بوین، یان ناوس بوین، واجبه بلن: (وَإِنْ هَذَا الْوَلَدُ مِنَ الزُّنَا وَلَيْسَ مِنِّي) وه نهو منداله ی ئیستا هه یه تی، یان له ناو زگی دایه، مندالی من نیه و هی زینایه. (أَرْبَعَ مَرَّاتٍ) نه بی چوار جار نهو شاهیدیه بلن.

وَيَقُولُ فِي الْمَرْءِ الْخَامِسَةِ بَعْدَ أَنْ يَعْظُمَ الْحَاكِمُ: وَعَلَى لَعْنَةِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُ مِنَ الْكَاذِبِينَ. وَيَتَعَلَّقُ بِلَعَانِهِ خَمْسَةَ أَحْكَامٍ: سُقُوطُ الْحَدِّ عَنْهُ، وَوُجُوبُ الْحَدِّ عَلَيْهَا، وَزَوَالُ الْفِرَاشِ، وَنَفْيُ الْوَلَدِ، وَالتَّحْرِيمُ عَلَى الْأَبَدِ. وَيَسْقُطُ الْحَدُّ عَنْهَا بِأَنْ تَلْتَمِسَ قَتْلُهَا: أَشْهَدُ بِاللَّهِ

(وَيَقُولُ فِي الْمَرْءِ الْخَامِسَةِ) مهرودها پینجهمین جار نه‌لن (بَعْدَ أَنْ يَعْظُمَ الْحَاكِمُ) پاش نه‌وی (قازی) به سزادانی قیامت نه‌یترسینئو پی‌ی نه‌لن: له خوا بترسه، درق مه‌که، سزای دوزخ توندو تیزتره له می دنیا. جا نه‌گهر می‌رده‌که دلنیا بوو که راست نه‌کا، با بلن: (وَعَلَى لَعْنَةِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُ مِنَ الْكَاذِبِينَ) له‌عنه‌تی خوام لی‌دا نه‌گهر درق بکه‌م و بوختانم به ژنه‌که‌م کردین.

خوای گه‌ورده فهرموویه‌تی: ﴿وَالَّذِينَ يَرْمُونَ أَزْوَاجَهُمْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ شُهَدَاءُ إِلَّا أَنْفُسُهُمْ فَشَهَادَةُ أَحَدِهِمْ أَرْبَعُ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ، وَالْخَامِسَةُ أَنْ لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَيْهِ إِنْ كَانَ مِنَ الْكَاذِبِينَ﴾ نه‌و پیاوانه‌ی ثابهوری ژنه‌کانیان نه‌بنو پیمان نه‌لن زینات کردوه، جگه له خوین هیج شامیدیان نه‌بو، با پیاوه‌که چوار جار به‌خوی شایه‌دی بدا: که راست نه‌کا، جاری پیتجه‌میش بلن: له‌عنه‌تی خوام لی‌دا نه‌گهر درق بکه‌م.

(وَيَتَعَلَّقُ) نه‌به‌ستری (بِلَعَانِهِ) به له‌عنه‌تکردنی می‌رده‌که (خَمْسَةَ أَحْكَامٍ) پیتنج بپیار، واته: که می‌رده‌که شایه‌دیه‌که‌ی ته‌واو بوو، پیتنج بپیری شرعی دهرنه‌چن:

یه‌که‌م: (سُقُوطُ الْحَدِّ عَنْهُ) دارکاری جنیوه‌که‌ی له سهر لاته‌چی. دووهم: (وُجُوبُ الْحَدِّ عَلَيْهَا) دارکاری، یان به‌ردبارانی زینا نه‌که‌ویته سهر ژنه‌که. سسی‌یه‌م: (وَزَوَالُ الْفِرَاشِ) ماره‌ی ژنه‌که له می‌رده‌که‌ی هه‌لته‌وه‌شیته‌وه. چوارهم: (وَنَفْيُ الْوَلَدِ) منداله‌کش نابیته می می‌رده‌که، نه‌گهر گوتبی: می من نیه. پینجه‌م: (وَالْتَّحْرِيمُ عَلَى الْأَبَدِ) ژنه‌کش به یه‌کجاری له می‌رده‌که حهرام نه‌بن، نه‌گهر می‌ردیکی‌تریش بکا مهر لی‌ی حه‌لال نابیته‌وه ﴿عَنْ عُمَرَ وَسَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: مَضَتْ السَّنَةُ أَنْ يُفَرَّقَ بَيْنَ الْمُتَلَاعِنَيْنِ وَلَا يَجْتَمِعَانِ أَبَدًا﴾ رواه ابوداود و البیهقی، شهریعه‌تی پیغه‌مبه‌ر ﷺ وای بپیار داوه: ژنو می‌ردی له‌عنه‌تجی لی‌ک جیا بکریته‌وه و تا ماون به یه‌که‌وه کو نه‌بنه‌وه. ﴿وَعَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ فَرَّقَ بَيْنَ الْمُتَلَاعِنَيْنِ وَالْحَقَّ الْوَلَدُ بِالْمَرْأَةِ﴾ رواه الشیخان، پیغه‌مبه‌ر ﷺ له نوای له‌عنه‌تکردن، ژنو می‌رده‌که‌ی لی‌ک جیا کردنه‌وه و منداله‌کش دایه ژنه‌که.

(وَيَسْقُطُ الْحَدُّ عَنْهَا) دارکاری و به‌ردبارانی زینا له سهر ژنه‌که لا نه‌چی (بِأَنْ تَلْتَمِسَ) به‌وه‌ی نه‌ویش له‌عنه‌ت بکا، واته: له نوای کوتایی له‌عنه‌تی می‌رده‌که، (قازی) به ژنه‌که نه‌لن: وهره توش له‌عنه‌ت بکه (فَتَقُولُ) ئینجا ژنه‌که نه‌لن: (أَشْهَدُ بِاللَّهِ

إِنْ-فُلَانًا- هَذَا لَمَنْ الْكَاذِبِينَ فِيمَا رَمَانِي بِهِ مِنَ الزُّنَا. أَرْبَعَ مَرَّاتٍ، وَتَقُولُ فِي الْمَرَّةِ الْخَامِسَةِ بَعْدَ أَنْ يَعْطِهَا الْحَاكِمُ: وَعَلَيَّ غَضَبُ اللَّهِ إِنْ كَانَ مِنَ الصَّادِقِينَ. (فَصْلٌ):

إِنْ فُلَانًا هَذَا لَمَنْ الْكَاذِبِينَ فِيمَا رَمَانِي بِهِ مِنَ الزُّنَا) شایه دی نه دم سویندم به خوا: نه میرده می من- که فلانه- درو نکا له و جنیوهی که به منی گوتوه: زینات کردوه. (أَرْبَعَ مَرَّاتٍ) چوار جار نه و شایه دیه نه دا.

(وَتَقُولُ فِي الْمَرَّةِ الْخَامِسَةِ) نینجا جاری پیئجهم ژنه که نه لئی (بَعْدَ أَنْ يَعْطِهَا الْحَاكِمُ) پاش نه وهی (قازی) به سزای دوزخ نه یترسینئ وه کو گوتمان (وَعَلَيَّ غَضَبُ اللَّهِ إِنْ كَانَ مِنَ الصَّادِقِينَ) غه زه بی خوا بمرگئ نه گهر میرده که م راست بکا له و نابوویردنه می من. خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿وَيَذَرُوهَا عَنْهَا الْعَذَابَ أَنْ تَشْهَدَ أَرْبَعَ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِلَهُ لِمَنْ الْكَاذِبِينَ، وَالْخَامِسَةَ أَنْ غَضَبَ اللَّهُ عَلَيْهَا إِنْ كَانَ مِنَ الصَّادِقِينَ﴾ سزای زینا له سر ژنه که لانه درئ به وهی چوار جار شایه دی بدا: که میرده که می درو نکا و جاری پیئجهم بلئ: خوا غه زه م لبگرئ نه گهر میرده که م راست بکا.

﴿فَأُكَادِرِي﴾: نه گهر میرده که ناوی نه و پیاوهی هینابو: که زینای له گه ل ژنه که می کردوه، نه بی له هر چوار شایه دیه کاندنا ناوی پیاوه که ش بلئته وه بق نه وهی دارکاری نابوویردنی نه ویشی له سر لابیئ، نینجا بزانه: رسته کانی له عنه تکردن، به هر زمانیک بگوترین دروسته، ههروه ها بزانه: دارکاری نابوویردنی نافرته و پیاوی بیگانه له به پرتوکی تاوانه کاندنا به درئئی باس نه که مین، إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى.

﴿يَا شَكُوءُ﴾: پیغه مبره ﷺ فهرموویه تی: ﴿أَيُّمَا امْرَأَةً أَدْخَلْتَ عَلَى قَوْمٍ مِنْ لَيْسَ مِنْهُمْ فَلَيْسَتْ مِنَ اللَّهِ فِي شَيْءٍ وَلَنْ يُدْخِلَهَا اللَّهُ جَنَّتَهُ، وَأَيُّمَا رَجُلٍ جَحَدَ وَلَدَهُ وَهُوَ يَنْظُرُ إِلَيْهِ إِنْ حَتَّجَبَ اللَّهُ عَنْهُ وَقَضَحَهُ عَلَى رُؤُوسِ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ﴾ رواه ابن حبان وغيره، هه نافرته تیک مندالیک بکاته می پیاویک و منداله که ش می نه و نه بئ، نه و نافرته ته- له بهر نه وهی گونا میکی گه وره می کردوه- له لای خوا هیچ پژی لئاندرئو خوا نایباته به هه شت، وه هر پیاویک به مندالی خوی بلئ: می من نیه، بشزانی منداله که می خویه تی، خوای گه وره له پژی قیامت خوی لئدانه پوشئو پوو ره شی نه کا له به رده م هه موو خه لک.

﴿فَصْلٌ: لَهُ بِاسِي (عِدَّةٌ)﴾

(بَيْنَاسِه): (عِدَّةٌ) نه وهیه: نافرته می میرد مردوو، یان ته لاقدراو، ماوهیه ک چاوه پوان بکا، واته: تا کوتایی نه و ماوهیه نابئ شوو بکا.

خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿وَلَا تَغْرِمُوا عُقْدَةَ النِّكَاحِ حَتَّى يَبْلُغَ الْكِتَابُ أَجَلَهُ﴾ ماره می نافرته مه بئن تا نه و ماوهیه می خوا له سر نافرته ته که می نووسیوه کوتایی دی.

وَالْمُعْتَدَةُ عَلَى ضَرْبَيْنِ: مُتَوَفَّى عَنْهَا، وَغَيْرُ مُتَوَفَّى عَنْهَا، فَالْمُتَوَفَّى عَنْهَا: إِنْ كَانَتْ حَامِلًا فَعِدَّتُهَا بِوَضْعِ الْحَمْلِ، وَإِنْ كَانَتْ حَائِلًا فَعِدَّتُهَا أَرْبَعَةُ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا. وَغَيْرُ الْمُتَوَفَّى عَنْهَا: إِنْ كَانَتْ حَامِلًا فَعِدَّتُهَا بِوَضْعِ الْحَمْلِ، وَإِنْ كَانَتْ حَائِلًا وَهِيَ مِنْ ذَوَاتِ الْحَيْضِ فَعِدَّتُهَا ثَلَاثَةُ قُرُوءٍ وَهِيَ الْأَطْهَارُ،

(وَالْمُعْتَدَةُ) نه و نافره تانهی (عِدَّة) بیان له سهر واجبه (عَلَى ضَرْبَيْنِ) دوو به شن: یه کهم: (مُتَوَفَّى عَنْهَا) نه و یه: که میرده کهی مردوه. دووهم: (وَغَيْرُ مُتَوَفَّى عَنْهَا) نه و یه: که میردی نه مردوه:

۱- (فَالْمُتَوَفَّى عَنْهَا) جا نه و نافره تهی میردی مردوه: (إِنْ كَانَتْ حَامِلًا) نه کهر له میرده کهی خوی ناوس بوو (فَعِدَّتُهَا) نه و (عِدَّة) ی ته و او نه بی (بِوَضْعِ الْحَمْلِ) به دانانی باری ناو زگی، جیاوازی نیه: مندالیک زیندو بی، یان مردو بی، وینهی ته و او بوبی، یان پارچه گوشتیک بی و وینهی نهیئی کرابی، جا له دامینی بیته دهره وه، یان زگی مه لبدین و بییینه دهره وه. خوی گوره فرموویتهی: ﴿وَأُولَاتُ الْأَحْمَالِ أَجَلُهُنَّ أَنْ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ﴾ نافره تانی ناوس (عِدَّة) یان ته و او نه بی به دانانی باری ناو زگیان.

(وَإِنْ كَانَتْ حَائِلًا) وه نه کهر نه و نافره تهی میردی مردوه، ناوس نه بو له میرده کهی خوی (فَعِدَّتُهَا) نه و (عِدَّة) ته و او بوبی (أَرْبَعَةُ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا) به چوار مانگو ده پوژده، جیاوازی نیه: جیماعی له کهل کردبی، یان نا، گوره بن، یان مندال بن، خوی گوره فرموویتهی: ﴿وَالَّذِينَ يَقُولُونَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا﴾ نه و پیاوانهی له نیه نه مرزو ژنیان له پاش به جی نه میتنی، نه بی ژنه کانیان چوار مانگو ده پوژ چاوه پوان بکن.

۲- (وَغَيْرُ الْمُتَوَفَّى عَنْهَا) نه و نافره تهی میردی نه مردوه، به لام ته لاق دراوه، یان ماره پپینی مه لوه شاوله ته وه (إِنْ كَانَتْ حَامِلًا) نه کهر له میرده کهی خوی ناوس بوبی (فَعِدَّتُهَا) نه و (عِدَّة) ی ته و او نه بی (بِوَضْعِ الْحَمْلِ) به دانانی مندالی ناو زگی به و شیوهی باسما کرد. (وَإِنْ كَانَتْ حَائِلًا) وه نه کهر نافره ته که له میرده کهی خوی ناوس نه بو (وَهِيَ مِنْ ذَوَاتِ الْحَيْضِ) وه له و جوړه نافره تانهش بوو که حهیز نه بینن (فَعِدَّتُهَا) ته و او بوبی (عِدَّة) کهی (ثَلَاثَةُ قُرُوءٍ) به دیتنی سئ قوپنه (وَهِيَ) نه و سئ قوپنه (الْأَطْهَارُ) پاکبونه وهی نیوان نوو حهیزه، واته: هر کانتیک سئ پاکبونه وهی ته و او کردن، (عِدَّة) کهی ته و او نه بی.

که و ابو: نه کهر نافره تیک له کاتی پاکبونه ودا ته لاق درا، نه و پاکیهی به یه کیک له و سییانه بو نه میردی و که جاری سئ یه له دوی نه و پاکیه حهیزی بینی، (عِدَّة) کهی ته و او نه بی، خوی گوره فرموویتهی: ﴿وَالْمُطَلَّقَاتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ﴾ نه و نافره تانهی ته لاق دراون، با چاوه پوان بکن تا سئ پاکبونه وه ته و او نه کهن.

وَإِنْ كَانَتْ صَغِيرَةً أَوْ آيِسَةً فَعِدَّتُهَا ثَلَاثَةُ أَشْهُرٍ. وَالْمُطَلَّقَةُ قَبْلَ الدُّخُولِ بِهَا لَاعِدَّةٌ عَلَيْهَا،

﴿نَاگاداری﴾: نه‌گەر ئافره‌تێک چه‌یزێ نه‌ما: له‌ به‌ر نه‌خۆشی، یان له‌ به‌ر شیردانی مندال، نه‌بی هه‌ر چاره‌پوان بکا، تا چه‌یز نه‌بینی، یان تا نه‌گاته‌ ته‌مه‌نی له‌ چه‌یز وه‌ستان، ئینجا سێ مانگ (عِدَّة) نه‌باته‌ سه‌ر، به‌لام: نه‌گەر هۆی وه‌ستانی چه‌یز نه‌زانرا، نه‌وه‌ له‌ فه‌رمووده‌ی کۆنی نیامی (شافعی) و له‌ مه‌زه‌بی نیعام (مالک) و نیعام (أحمد) نه‌فه‌رموئ: با ئو مانگ چاره‌پوان بکا، ئینجا نه‌گەر چه‌یزێ نه‌دیت، با سێ مانگی تریش به‌ ناوی (عِدَّة) دابینیش، به‌م سه‌له‌ (عِدَّة)ی ته‌واو نه‌بن.

(وَإِنْ كَانَتْ صَغِيرَةً) نه‌گەر ئافره‌ته‌ی ته‌لاق‌دارو مندال بوو چه‌یزێ نه‌بینی بو (أَوْ آيِسَةً) یان له‌ به‌ر پیری له‌ چه‌یز وه‌ستابو (فَعِدَّتُهَا) ته‌واو بوونی (عِدَّة)ی (ثَلَاثَةُ أَشْهُرٍ) به‌ سێ مانگی ته‌واوه‌، خوای گه‌وره‌ فه‌رموویه‌تی: **﴿وَاللَّائِي يَنْسَنَ مِنَ الْمَحِيضِ مِنْ نِسَائِكُمْ إِنْ ارْتَبْتُمْ فَعِدَّتُهُنَّ ثَلَاثَةُ أَشْهُرٍ وَاللَّائِي لَمْ يَحِضْنَ﴾** نه‌و ئافره‌تانه‌ی له‌ چه‌یز وه‌ستان، (عِدَّة)ی نه‌وان سێ مانگه‌، هه‌روه‌ها نه‌وانه‌ی چه‌یزیان نه‌بینیوه‌، می ته‌وانیش سێ مانگه‌.

﴿نَاگاداری﴾: نه‌و ئافره‌ته‌ی به‌ هه‌له‌ جیماعی له‌گه‌ڵ کراوه‌، واته‌: پیاوه‌که‌ وای تێگه‌یشتبو ژنی خۆیه‌تی، نه‌ویش واجبه‌ (عِدَّة) ببینی: وه‌کو ژنی ته‌لاق‌دارو، وه‌ نه‌و منداله‌ی له‌و جیماعه‌ دروست نه‌بن، پێزی هه‌یه‌و می ته‌و پیاوه‌یه‌ که‌ جیماعی به‌ هه‌له‌ی کردوه‌، واته‌: می می‌ردی ژنه‌که‌ نیه‌، هه‌روه‌ها چه‌رامه‌ می‌ردی خۆی پابواردن و جیماعی له‌گه‌ڵ بکا تا (عِدَّة)ی ته‌و پیاوه‌ - به‌ هه‌له‌ داچوه‌ - ته‌واو نه‌بن.

(وَالْمُطَلَّقَةُ) نه‌و ئافره‌ته‌ی ته‌لاق‌داروه‌، یان ماره‌ی هه‌لوه‌شاده‌ته‌وه‌ (قَبْلَ الدُّخُولِ بِهَا) پیش نه‌وه‌ی می‌رده‌که‌ی خۆی جیماعی له‌گه‌ڵ بکا (لَا عِدَّةَ عَلَيْهَا) هه‌چ (عِدَّة)ی له‌ سه‌ر نیه‌، خوای گه‌وره‌ فه‌رموویه‌تی: **﴿إِذَا لَكُمْ مِنَ الْمُؤْمِنَاتِ نُسَاءٌ طَلَّقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ فَمَا لَكُمْ عَلَيْهِنَّ مِنْ عِدَّةٍ تَعْتَدُونَهَا﴾** هه‌ر کاتێ ئافره‌تانی موسوڵمانتان ماره‌ کردن و پیش جیماع له‌گه‌ڵ کردنیان ته‌لاق‌تان دان، هه‌چ (عِدَّة)تان له‌ سه‌ر نه‌وان نیه‌.

که‌ وابوو: نه‌گەر ته‌نها یه‌ك جار جیماعی له‌گه‌ڵ کردبێ، (عِدَّة)ی نه‌که‌وته‌ سه‌ر، هه‌رچه‌ند پیش ته‌لاق‌دانیش زۆر له‌ یه‌کتری دوور بووبو چه‌ند سالتیکیش جیماعی له‌گه‌ڵ نه‌کردبێ، چونکه‌ (عِدَّة) لایه‌نی خواپه‌رستی‌شی تی‌دا‌یه‌.

﴿نَاگاداری﴾: نه‌و ئافره‌ته‌ی به‌ (زینا) جیماعی له‌گه‌ڵ کراوه‌، هه‌چ (عِدَّة)ی له‌ سه‌ر نیه‌، چونکه‌ (زینا) پێزی بۆ دانه‌ندراوه‌، جا - له‌ به‌ر نه‌وه‌ - نه‌گەر له‌ (زینا) ئاوس بوو، دروسته‌ هه‌ر به‌ ئاوسی شوو بکا: به‌ زیناکه‌ره‌که‌، یان به‌ پیاویکی‌تر، وه‌ نه‌و منداله‌ی له‌ (زینا) دروست نه‌بن، (بی‌ژی‌یه‌، واته‌: ته‌نها می ژنه‌که‌یه‌ و نابێته‌ می می‌ردی ژنه‌که‌ و ناشی‌ته‌ می پیاوه‌ زیناکه‌ره‌که‌، هه‌رچه‌ند له‌ مه‌ودا ژنه‌که‌ش ماره‌ بکا، که‌ وابوو: نه‌گەر (مَنی)، واته‌:

وَعِدَّةُ الْأَمَةِ بِالْحَمَلِ كَعِدَّةِ الْحُرَّةِ، وَبِالْأَقْرَاءِ أَنْ تَعْتَدَ بِقُرَّائِنِ،
وَبِالشُّهُورِ عَنِ الْوَفَاةِ أَنْ تَعْتَدَ بِشَهْرَيْنِ وَخَمْسِ لَيَالٍ، وَعَنِ الطَّلَاقِ أَنْ تَعْتَدَ بِشَهْرٍ
وَنِصْفٍ، فَإِنْ اعْتَدَتْ بِشَهْرَيْنِ كَانَ أَوَّلَى.

تقوى پیاویکیان میناو به لولکه یه ک، یان به هر هویه کی تر خستیانه ناو مندالدانه ی
ژنه که، نه مهش وه ک مندالی (بیژی) نه ژمیردی و نابیتته می خاوه ن تویه که و ناشیبتته می
میردی ژنه که ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: أَلَوْلَدُ لِلْفَرَّاشِ وَلِلْعَاهِرِ الْحَجَرُ﴾ رواه
الشيخان، پیغمبر ﷺ فه رموی: مندال می میردی نه ژنه یه که به حلالی سرچی بی
کردوه، بق بین ناموسیش سرشوری داندراوه.

(وَعِدَّةُ الْأَمَةِ) هر وه ها (عِدَّة) می نافره تی کویله، نه گهر ناوس بوو (بِالْحَمَلِ) به دانانی
منداله که ی ناو زگیه تی (كَعِدَّةِ الْحُرَّةِ) وه کو (عِدَّة) می نافره تی نازاد، که باسما ن کرد
(وَبِالْأَقْرَاءِ) وه نه گهر ناوس نه بو و هه یزیشی نه بیینی (أَنْ تَعْتَدَ) نه وه (عِدَّة) می ته لو نه بی
(بِقُرَّائِنِ) به ته لو بوونی دوو پاکبوونه وه له هیز (وَبِالشُّهُورِ) نه گهر (عِدَّة) می به مانگ بوو،
چونکه هه یزی نه بیینی (عَنِ الْوَفَاةِ) نه گهر (عِدَّة) می میرد مرینی بوو (أَنْ تَعْتَدَ) (عِدَّة) می
ته لو نه بی (بِشَهْرَيْنِ وَخَمْسِ لَيَالٍ) به دوو مانگو پینچ شه و (وَعَنِ الطَّلَاقِ) نه گهر (عِدَّة) می
ته لاهدان بوو (أَنْ تَعْتَدَ) (عِدَّة) می ته لو نه بی (بِشَهْرٍ وَنِصْفٍ) به مانگو نیویک (فَإِنْ اعْتَدَتْ)
به لام نه گهر (عِدَّة) بیینی (بِشَهْرَيْنِ) به ماوه ی دوو مانگ (كَانَ أَوَّلَى) نه وه باشتره.

﴿پاشکو: له باره ی نه و ژنه ی میردی ون بووه﴾

نه گهر نافره تی میردی ون بوو و هیه هه والیک نه بو، دروست نیه شوو بکا تا دوو شاهید
شاهیدی نه دن که مردوه، یان به شیوه یه کی تر دلنیا نه بی که نه ماوه.

به لام له فه رمووده ی کونی نیمامی (شافعی) و مه زه بی نیمام (مالک) و نیمام (أحمد) - خرا لیبان
بانی بن - فه رموویانه: نه و نافره ته نه چیتته ی لای (قازی)، نینجا (قازی) ماوه ی چوار سالی
بق دانه تی که چاوه پوان بکا، نینجا له دوی نه و چوار ساله (عِدَّة) می مردن چوار مانگو
ده پوژ نه بیینی، نینجا بوی دروسته شوو بکاته وه. ﴿عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: فِي امْرَأَةِ الْمُفْقُودِ:
تَتَرَبَّصُّ أَرْبَعَ سِنِينَ ثُمَّ تَعْتَدُ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا﴾ أخرجه مالك والشافعي، واته: نه و
جوړه ی گوتمان له نیمامی (عمر) گتیاویه تیا نه وه.

نینجا نه گهر له دوی شوو کردن میرده کونه که ی دهرکه و ته وه، نه وه هر نه بیته وه ژنی
میرده کونه که، چونکه بؤمان دهرکه وت: ماره برینه که ی له دووه مه که نه هاتوه،
جیماعه کهش به جیماعی به هه له دانه ندری.

جا نه گهر له و جیماعه مندالیک دروست بوو، نه وه می میرده نوئی یه که یه، که و ابوو: نابی
میرده کونه که جیماعی له گه ل بکا تا (عِدَّة) می میردی نوئی ته لو نه بی.

(فَصْلٌ) وَيَجِبُ لِلْمُعْتَدَةِ الرَّجْعِيَّةِ السُّكْنَى وَالثَّقَفَةُ، وَيَجِبُ لِلْبَائِنِ السُّكْنَى دُونَ الثَّقَفَةِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ حَامِلًا، وَيَجِبُ عَلَى الْمُتَوَفَّى عَنْهَا زَوْجُهَا: الْإِحْدَادُ وَهُوَ الْإِمْتِنَاعُ مِنَ الزَّيْنَةِ وَالطَّيِّبِ،

﴿فَصْلٌ: لَهُ بَاسِي مَافِي لَهُوَ نَافَرَهَتِي لَهُ (عِدَّة) دَايِهِ﴾

(وَيَجِبُ) وَاجِبُهُ (لِلْمُعْتَدَةِ الرَّجْعِيَّةِ) بَقِيَ لَهُوَ نَافَرَهَتِي لَهُ (عِدَّة) يَجْمَعِي دَلِيلَهُ، وَاتِهِ: بِهِ بَيْنَ بَارِهِ تَهْلَاقِ دَرَابِي، بِهِ يَهَكَ تَهْلَاقِ، يَانِ بِهِ دَوِ تَهْلَاقِ، جَا نَاوَسَ بَيْنَ، يَانِ نَا: (السُّكْنَى) نَهَبِي مَيَرْدَه كِي مَافِي نِيَشْتَه جِي كِرْدَنِي بَدَاتِي، وَاتِهِ: يَانِ خَانَوِي بَدَاتِي، يَانِ كَرِي بَدَاتِي تَا (عِدَّة) ي تَهْوَلُو نَهَبِي (وَالثَّقَفَةُ) وَه نَهَبِي مَافِي بِهِ خِيُو كِرْدَنِي شِي بَدَاتِي تَا (عِدَّة) ي تَهْوَلُو نَهَبِي.

(وَيَجِبُ لِلْبَائِنِ) مَهْرُوهَا وَاجِبُهُ بَقِيَ لَهُوَ نَافَرَهَتِي لَهُ (عِدَّة) ي (بَائِنِ) دَايِهِ، وَاتِهِ: جِيَابُونَه وَه، لَهُ بَهَرِ نَهْوِي سِي بَهَسِي تَهْلَاقِي دَاوَه، يَانِ بِهِ بَارِهِ تَهْلَاقِي دَاوَه (السُّكْنَى) نَهَبِي مَيَرْدَه كِي مَافِي نِيَشْتَه جِي كِرْدَنِي بَدَاتِي تَا (عِدَّة) ي تَهْوَلُو نَهَبِي، وَه دِرُوسْتِيَش نِيَه بِهِ يَه كِه وَه لَهُ يَهكَ خَانُودَا بِنِ، خَوَايِ كِه وَرَه فِهْرَمُويَه تِي: ﴿أَسْكِنُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ سَكْتُمْ مِنْ وَجْدِكُمْ﴾ نَافَرَهَتَانِي تَهْلَاقِدِرَاو نِيَشْتَه جِي بَكَنِ لَهُوَ شَوِينَه ي بِيَش تَهْلَاقِدَانِ تِي يَدَا دَانِيَشْتَبُونِ بِهِ كُويَرَه ي تَوَانَايِ خُوتَانِ.

(دُونَ الثَّقَفَةِ) بِهِ لَامِ نَهْرُكِي بِهِ خِيُو كِرْدَنِي لَهُ سَهَرِ مَيَرْدِي تَهْلَاقِدِر نِيَه (إِلَّا أَنْ تَكُونَ حَامِلًا) مَهْ كِهَرِ زَنَه كِه لَهُ مَيَرْدَه تَهْلَاقِدِرَه كِي نَاوَسَ بَيْنَ، خَوَايِ كِه وَرَه فِهْرَمُويَه تِي: ﴿وَإِنْ كُنَّ أُولَاتٍ حَمْلٍ فَأَنْفِقُوا عَلَيْهِنَّ حَتَّى يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ﴾ نَهْ كِهَرِ نَافَرَهَتَانِي تَهْلَاقِدِرَاو مَنْدَالِيَانِ لَهُ زَكْدَا بُو، بِهِ خِيُو يَانِ بَكَنِ تَا مَنْدَالَه كِه يَانِ دَانَه نَيْنِ.

﴿نَاكَادَارِي﴾: نَافَرَهَتِي مَيَرْدِ مَرْدُو تَا (عِدَّة) ي تَهْوَاو نَهَبِي تَهْنَاهَا مَافِي نِيَشْتَه جِي كِرْدَنِي مَهْيَه وَهْرُكِي بِهِ خِيُو كِرْدَنِي نَادِرَتِي، مَهْرَجَهَنْدِ نَاوَسِيَشَ بَيْنَ ﴿عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ مَرْفُوعًا: لَا ثَقَفَةَ لِلْحَامِلِ الْمُتَوَفَّى عَنْهَا زَوْجُهَا﴾ أَخْرَجَهُ الْبَيْهَقِيُّ وَالدَّارِقُطْنِيُّ، نَافَرَهَتِي نَاوَسِي مَيَرْدِ مَرْدُو نَهْرُكِي بِهِ خِيُو كِرْدَنِي نَادِرَتِي.

(وَيَجِبُ) وَاجِبُهُ (عَلَى الْمُتَوَفَّى عَنْهَا زَوْجُهَا) لَهُ سَهَرِ نَافَرَهَتِي مَيَرْدِ مَرْدُو (الْإِحْدَادُ) تَازِيَه دَارِي بَكَا تَا (عِدَّة) ي تَهْوَاو نَهَبِي (وَهُوَ) تَازِيَه دَارِي نَهْمَهْيَه: (الْإِمْتِنَاعُ مِنَ الزَّيْنَةِ) خَوِي نَهْرَازِيَنِيَتَه وَه جَلِي جَوَانِ وَخَشَلِي زِيُو زِيُو نَه كَا تَه بَهَرِ (وَالطَّيِّبِ) وَه خَوِي بُوْخُوشِ نَه كَا ﴿عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: لَا تُحْدِثُ امْرَأَةٌ عَلَى مَيِّتٍ فَوْقَ ثَلَاثٍ إِلَّا عَلَى زَوْجٍ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا وَلَا تَلْبَسُ ثَوْبًا مَصْبُوغًا وَلَا تَكْتَحِلَ وَلَا تَمْسُ طِيًّا﴾ رَوَاهُ الشَّيْخَانِ، يَتَفَهْمَبَهَرِ ﷺ فِهْرَمُوي: نَابِي نَافَرَهَتِ بَقِيَ مِيْجِ مَرْدُويَكِ لَهُ سِي بُوْزْدَانِ زِيَا تَرِ تَازِيَه دَارِي بَكَا، تَهْنَاهَا بَقِيَ مَيَرْدَه كِي خَوِي چَوَارِ مَانْ كُو دَه بُوْزْدَانِ تَازِيَه دَارِي نَه كَا: جَلِي پَه نْكَاو پَه نْكَ نَاكَاتَه بِهِرُو كِل نَاكَاتَه چَاوِي وَخَوِي بُوْخُوشِ نَاكََا.

(وَعَلَى الْمُتَوَفَّى عَنْهَا زَوْجُهَا) واجبہ لہ سہر ٹافرہ تی میٹرمربو (وَالْمَبْتُوتَةُ) مہر وہا واجبہ لہ سہر ٹو ٹافرہ تی بہ یہ کجاری تہ لاق دراوہ (مُلَازِمَةُ الْبَيْتِ) بہ ردہ وام مہر لہ مالہ بن، واتہ: دروست نیہ- تا (عِدَّةً) بیان تہ او ٹہ بی- لہ مال بجپنہ دہرہ وہ: نہ بق مالی باوک و خزم، نہ بق حہ ج کردن، نہ بق بازارو شوپنہ کانی تر۔

﴿وَعَنْ فُرَيْعَةَ زَيْلِ اللَّهِ عَنْهَا: أَنَّ زَوْجَهَا قُتِلَ، فَأَمَرَهَا النَّبِيُّ ﷺ: أَنْ تَمْكُثَ فِي بَيْتِهَا حَتَّى يَبْلُغَ الْكِتَابُ أَجَلَهُ﴾ رواه اصحاب السنن، (فريعة) فرموده‌ای: می‌ردم کوژداو، پیغه مبر ﷺ فرمائی پی کردم: هر له مالی خوم بعینمه وه تا (عدّه)م ته‌واو نه‌بی.

﴿فَصَلِّ لَهٗ بِاسْمِ (اِسْتِثْرَاءِ) دُنْيَايِ﴾

(إِنْ كَانَتْ مِنْ ثَوَاتِ الْحَيْضِ) نه گهر ئهم (جارية) به له وانه بوو چه یزی نه بیینی (بِحَيْضَةٍ) به تته په پوونی چه یزگی ته و او ماوه ی دلنیا یی ته و او نه بی (وَإِنْ كَانَتْ مِنْ ثَوَاتِ الشُّهُورِ) نه گهر (جارية) که چه یزی نه نه بیینی له بهر پیری، یان مندال بوو (بِشَهْرٍ فَقَطْ) به تته په پوونی به ک مانگی ته و او ماوه ی دلنیا یی ته و او نه بی (وَإِنْ كَانَتْ مِنْ ثَوَاتِ الْحَمْلِ) نه گهر (جارية) که ئاوس بوو (بِالْوَضْعِ) به دانانی مندالی ناو زگی ماوه ی دلنیا یی ته و او

وَإِذَا مَاتَ سَيِّدُ أُمِّ الْوَلَدِ اسْتَبْرَأَتْ نَفْسَهَا كَأَلَامَةٍ.
(فَصْلٌ) وَإِذَا أَرْضَعَتِ الْمَرْأَةُ بَلَبْنَهَا وَلَدًا صَارَ الرُّضِيعُ وَلَدَهَا بِشَرْطَيْنِ:
أَحَدُهُمَا: أَنْ يَكُونَ لَهُ دُونَ الْحَوْلَيْنِ. وَالثَّانِي: أَنْ تُرَضِعَهُ خَمْسَ رَضَعَاتٍ مُتَفَرِّقَاتٍ.

نهی ﴿عَنْ أَبِي سَعِيدٍ﴾: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ فِي سَبَايَا أَوْطَاسٍ: لَا تُوطَأُ حَامِلٌ حَتَّى تَضَعُ،
وَلَا غَيْرُ ذَاتِ حَمَلٍ حَتَّى تَحِيضَ حَيْضَةً ﴿﴾ أَخْرَجَهُ ابوداود، بیغمبره ﷺ دهر باره ی
کویله کانی نه و تاس - که له جهنگی (حنین) له کافره کان به دیل گیرابون - فهرمووی:
جیماع له گهل (جاریه) ی ناوس مه کهن تا مندالی نه بیو جیماعیش له گهل نه وانی تر
مه کهن - که ناوس نینه - تا چه یزیکتی ته و او نه بینن (وَإِذَا مَاتَ) هر کاتیک مرد (سَيِّدُ أُمِّ
الْوَلَدِ) گه وره ی نهو (جاریه) ی دایکی منداله، واته: نهو (جاریه) ی که له گه وره ی خوی
مندالیکتی بووه، جا منداله که مابن، یان نا، هر کاتیک گه وره که ی مرد (اسْتَبْرَأَتْ نَفْسَهَا)
واجبه بۆ خوی ماوه ی دلنیا یی ته و او بکا (كَأَلَامَةٍ) وه کو نهو (جاریه) ی باسما ن کرد، نینجا
که ماوه ی دلنیا یی ته و او بوو، نه توانی شوو بکا. واته: (عِدَّةٌ) ی میرد مردنی له سه ر نیه.

﴿فَصْلٌ: لَهُ بَاسِي (رِضَاع) شِيرْخَوَارْدَنِي مُنْدَالٍ﴾

بزانه: مه به ست به م شیرخواردنه شیر ی ناده میزاده، نهک شیر ی گیاو نازده ل.
(وَإِذَا أَرْضَعَتِ الْمَرْأَةُ بَلَبْنَهَا) هر کاتیک ثافره تیک شیر ی خوی دهرخواردی (وَلَدًا) مندالیک
دا (صَارَ الرُّضِيعُ) نهو منداله شیرخوره نه بیته (وَلَدَهَا) منداله شیر ی ثافره ته که،
ثافره ته که ش نه بیته دایکه شیر ی منداله که (بَشْرَطَيْنِ) به دوو مهرج:

(أَحَدُهُمَا) یه که میان: (أَنْ يَكُونَ لَهُ دُونَ الْحَوْلَيْنِ) نه بی ته مه نی منداله که له دوو سالان
که متر بی ﴿عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: لَا يَحْرُمُ مِنَ الرِّضَاعِ إِلَّا مَا فَتَقَ
الْأَمْعَاءَ وَكَانَ قَبْلَ الْفِطَامِ﴾ رواه الترمذی، بیغمبره ﷺ فهرمووی: هیچ شیرخواردنیک
چه پامی ناگه یه نی جگ لهو شیر ی نه گاته ناو پیخوله کان و به میزبان نهکا، وه پیش
ته و او بوونی دوو سالی ش بی.

(وَالثَّانِي) دووه میان: (أَنْ تُرَضِعَهُ خَمْسَ رَضَعَاتٍ) نه بی پینج جار شیر ی بداتی، به لام
مهرج نیه به تیری بی، نینجا بزانه: جیاوازی نیه منداله که: نهو پینج جاره له مه مک ی
ژنه که شیر بمژی، یان لی بدوشری نینجا بخریته ناو ده می منداله که.

(مُتَفَرِّقَاتٍ) نه بی نهو پینج جاره ش له یهک جیا جیا بن، که واته: نه کهر منداله که له خوشیان
ده می له مه مک که ی هله گرتو دو باره نه یگرتوه، یان لهو مه مکه گواستیه وه بۆ
مه مک که ی تر، بۆ نه وه ی تیری بی، نه وه هر به یهک جار نه ژمی ریی.

﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: كَانَ فِيمَا أُنْزِلَ مِنَ الْقُرْآنِ (عَشْرُ رَضَعَاتٍ مَعْلُومَاتٍ يُحْرَمْنَ). ثُمَّ
نُسِخَ بِخَمْسٍ مَعْلُومَاتٍ. فَتَوَلَّى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَهُوَ فِيمَا يُتْلَى مِنَ الْقُرْآنِ﴾ رواه مسلم،

وَيَصِيرُ زَوْجُهَا أَبًا لَهُ، وَيَحْرُمُ عَلَى الْمَرْضِعِ التَّزْوِيجُ إِلَيْهَا وَإِلَى كُلِّ مَنْ نَاسَبَهَا، وَيَحْرُمُ عَلَيْهَا التَّزْوِيجُ إِلَى الْمَرْضِعِ وَوَلَدِهِ، دُونَ مَنْ كَانَ فِي دَرَجَتِهِ أَوْ أَعْلَى طَبَقَةً مِنْهُ.

حەزەرتی (عائشە) - خاتۇنى پەرموویەتی: یەكەمجار ئایەتیک لە قوپئانداپو: كە (دە جار شیرخواردن حەپامی ئەگەینەن). دواپس ئەو پەش بۆو بە ئایەتیکێتر: كە (پێنج جار شیرخواردن حەپامی ئەگەینەن). ئینجا پێتەمبەر ﷺ وەفاتى كرد، ئەو لەگەڵ قوپئاندا ئەخویندرایەو. (مەبەستى ئەمەیه: بپاری پێنجەكە بەردەوامو خویندەنەوى لاچوو).

(وَيَصِيرُ زَوْجُهَا) - ھەرۆھا مێردى ئافەرەتەشیردەرەكە ئەبیتە (أَبًا لَهُ) باوكى منداڵە شیرخۆرەكە، كەوابوو: كۆپو كێژى ئافەرەتەشیردەرەكەو ھى مێردەكەشى ئەبنە خوشكوو بپاری شیرخۆرەكە، ھىج جیاوازی گەرەترو بچوكتەرەكان نیە.

ھەرۆھا خوشكوو بپاری ئافەرەتەكەو ھى مێردەكەشى ئەبنە پورو خالو مامى شیرخۆرەكە، ھەرۆھا دایكوو باوكى ئافەرەتەكەو ھى مێردەكەشى ئەبنە داپیرەو باپیرەى شیرخۆرەكە، ھەم ژنەكانى تری مێردەكەش گشتى ئەبنە زپدایكى شیرخۆرەكە.

(وَيَحْرُمُ عَلَى الْمَرْضِعِ) - ھەپامە لە سەر شیرخۆرەكە (التَّزْوِيجُ إِلَيْهَا) دایكەشیری یەكەى خۆى لەخۆى مارە بكا (وَإِلَى كُلِّ مَنْ نَاسَبَهَا) وە ئەو ئافەرەتانەشى ئىحەپامن كە پەيوەندیان بە دایكەشیری یەكەو، یان بە مێردەكە یەو ھەیه، جا بە ھۆى خزمایەتى، یان بە ھۆى شیر. (وَيَحْرُمُ عَلَيْهَا) - ھەپامە لە سەر ئافەرەتەشیردەرەكە (التَّزْوِيجُ إِلَى الْمَرْضِعِ) شوو بە شیرخۆرەكە بكا (وَوَلَدِهِ) ھەرۆھا ھەپامە شوو بە كۆپەكانى شیرخۆرەكەش بكا، ھەرۆھا ھەپامە: شوو بە مێردى شیرخۆرەكەش بكا.

ئینجا بزافە: ھەپامە مێردى ئافەرەتە شیردەرەكەش: شیرخۆرەكەو گێژەكانى شیرخۆرەكەو ژنى شیرخۆرەكە لە خۆى مارە بكا، چونكە ئەبنە كێژو ئەو ژنى كۆپى. (دُونَ مَنْ كَانَ فِي دَرَجَتِهِ) - بەلام ئەوانەى لە پلەى شیرخۆرەكەن: وەكو خوشكوو بپاری شیرخۆرەكە، ئەوان ھەپام نابن، جیاوازی نیە ئەو خوشكوو بپاریانە: لە خۆى بچوكتەرن، یان گەرەتەرن (أَوْ أَعْلَى طَبَقَةً مِنْهُ) ھەرۆھا ئەوانەى لە پلەى سەرۆتەرن: وەك دایكوو باوكو مامو خالو پورو شیرخۆرەكە، ئەوانیش ھەپام نابن.

﴿ئاگادارى﴾: ھەر كاتێك ئافەرەتێك شیرى بداتە كۆپىكو كچێك: كە لە كۆپەكە مارە كراو، شیرەكەش ھەپامى ئەگەیان، ئەو مارەبپینە ھەلئەو ھەشیتەو بە یەكجاری لێك ھەپام ئەبن، ھەرۆھا ئەگەر دایك شیرى دایە ژنێكى تۆ - كە تەمەنى لە دوو سال كەمتر بوو - ئەو بەكسەر ئەبیتە خوشكت، یان ئەگەر ژنە گەرەتە شیرى دایە ئەو ژنە منداڵیەت، بەمە مارەبپینی ھەردووكیان ھەلئەو ھەشیتەو، چونكە بچووكە ئەبیتە كێژت، گەرەكەش ئەبیتە دایكى ژنت.

(فَصْلٌ) وَتَفَقُّهُ الْعُمُودَيْنِ مِنَ الْأَهْلِ وَاجِبَةٌ لِلْوَالِدَيْنِ وَالْمَوْلُودِينَ، فَأَمَّا الْوَالِدُونَ فَتَجِبُ تَفَقُّهُنَّ بِشَرْطَيْنِ: الْفَقْرُ وَالزُّمَانَةُ، أَوِ الْفَقْرُ وَالْجُنُونُ، وَأَمَّا الْمَوْلُودُونَ فَتَجِبُ تَفَقُّهُنَّ بِثَلَاثَةِ شَرَائِطَ: الْفَقْرُ وَالصَّغَرُ، أَوِ الْفَقْرُ وَالزُّمَانَةُ، أَوِ الْفَقْرُ وَالْجُنُونُ،

﴿پاشکوه﴾: شیرخوار دنی منداڵ ئاشکرا ئەبێ: بە شاهیدی دوو پیاو، یان بە شاهیدی پیاویەک و دوو ئافرەت، یان بە شاهیدی چوار ئافرەت، وە دروستە ئافرەتە شیردەرە کەش یەکیەک بێ لە و شاهیدانە بە و مەرجە داوای کرێی شیرە کە نەکا.

﴿فَصْلٌ: لَهُ بَاسٌ بِهِ خِيُوكَرْدَنِي خَزْمُو، وَنُو، نَاهِلٌ﴾

(وَتَفَقُّهُ الْعُمُودَيْنِ) بە خێوکردنی هەردوو تیرە، واتە: تیرە ی سەرەو و خوارەو (مِنَ الْأَهْلِ) لە خزمەکان (وَاجِبَةٌ) واجبە: (لِلْوَالِدَيْنِ) بە خێوکردنی دایکان و باوکان لە سەر تیرە ی خوارەو و واجبەو (وَالْمَوْلُودِينَ) می تیرە ی خوارەو وەش لە سەر دایکان و باوکان واجبە: (فَأَمَّا الْوَالِدُونَ) ئینجا دایکو و باوک و داپیرە و باپیرە (فَتَجِبُ) واجبە لە سەر کوپو کیژو نەو یە کانیشیان (تَفَقُّهُنَّ) بە خێویان بکەن: جا کافر بن، یان موسولمان بن (بِشَرَطَيْنِ) بە دوو مەرج:

یەکەم: (الْفَقْرُ) ئەو یە دایکو و باوک هەژار بن (وَالزُّمَانَةُ) وە پەککە و تەوش بن، واتە: نەتوانن کار بکەن و خۆیان بژیتن. دووهم: (أَوِ الْفَقْرُ) یان هەژار بن و (وَالْجُنُونُ) شیتیش بن. بەلام فەرموودە ی بەهێزی مەزەبی (شافعی) ئەمە یە: ئەگەر دایکو و باوک تەنها هەژار بون، واجبە کوپو کیژە کانیان بە خێویان بکەن، چونکە زۆر سفلەییو بێ ئەمەکی بە دایکو و باوک داوای کارکردن یان لی بکری، خۆی گەورە فەرموویەتی: ﴿وَإِنْ جَاهِدَاكَ عَلَى أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا وَصَاحِبُهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا﴾ ئەگەر دایکو و باوکت داوای کافر بوونیان لی کردی، بە قەسیان مەکو لە دنیا دا بە چاکە کردن لە گەلیان بژیی. واتە: هەرچەند کافریش بن.

(وَأَمَّا الْمَوْلُودُونَ) هەر وەها کوپو کیژ هەرچەند بەرە و خواریش بن (فَتَجِبُ) واجبە لە سەر دایکو و باوک هەرچەند بەرە و سەرەو وەش بن (تَفَقُّهُنَّ) بە خێویان بکەن (بِثَلَاثَةِ شَرَائِطَ) بە سێ مەرج:

یەکەم: (الْفَقْرُ وَالصَّغَرُ) ئەگەر هەژار بن و منداڵیش بن، کە وابوو: تا کوپو بلۆغی ئەبێو کیژ شوو ئەکا، بە خێوکردنیان هەر واجبە. دووهم: (أَوِ الْفَقْرُ وَالْجُنُونُ) یان ئەگەر هەژار بن و شیتیش بن. سێ یەم: (أَوِ الْفَقْرُ وَالزُّمَانَةُ) یان ئەگەر هەژار بن و پەککە و تەوش بن. کە وابوو: ئەگەر منداڵ و شیت و پەککە و تەو مالیان هەبوو، ئەبێ لە مالی خۆیان بە خێو بکری، هەر وەها ئەگەر منداڵ بلۆغی بوو و کاری دەست نەکو و تەو هەژاریش بوو، واجبە بە خێو بکری، خۆی گەورە فەرموویەتی: ﴿إِنْ أَرْضَعْنِ لَكُمْ فَالْوَهْنُ أَجُورُهُنَّ﴾ ئەگەر

وَلَقَفَّةُ الرِّقِيقِ وَالْبَهَائِمِ وَاجِبَةٌ، وَلَا يُكَلَّفُونَ مِنَ الْعَمَلِ مَا لَا يُطِيقُونَ.
وَلَقَفَّةُ الزَّوْجَةِ الْمُمَكَّنَةِ مِنْ نَفْسِهَا وَاجِبَةٌ،

نافره تان شیریان دایه منداله کانتان، نیوهش کرییان بدهنی. واته: چونکه نه رکی به ختیوکردنی مندالتان له سر خوتانه.

﴿ناگاداری﴾: هه تا باوکو باپیره توانای به ختیوکردنی مندالتان هه بی، له سر دایک واجب نابئ، به لام کوپو کیژ نه بی به هاویه شی باوکو دایکو باپیره و داپیره به ختیو بکه ن: به گویره میرات وه رگرتن، جا هه تا کوپو کیژ نه وه کان توانای به ختیوکردنی باوکیان هه بی، له سر باوکی و باپیره واجب نابئ، وه هه تا کوپو کیژ توانایان هه بی، له سر نه وه کان واجب نابئ.

ئیغجا بزانه: مه به ست له به ختیوکردنی نه و دوو تیره یه نه مه یه: به ختیوکه ره که به تیروی خواردن و پیخوډ بداو جلو به رگو شوینی خه و تنو دانیشتن دابین بکاو کریی پزیشک و دهرمان بدا.

﴿ناگاداری﴾: جگه له و دوو تیره ی باسمان کردن، به ختیوکردنی هیچ خزمیکی تر واجب نیه. به لام له مزه به بی نیمامی (حنفی) دا: به ختیوکردنی هه موو خزمیکی مه حرهم واجب. (وَلَقَفَّةُ الرِّقِيقِ) به ختیوکردنی کویله به و شیوه ی باسمان کرد (وَالْبَهَائِمِ) وه به ختیوکردنی ناژه ل (واجبة) واجب له سر خاوه ن کویله و خاوه ن ناژه ل، واته: نه گهر خاوه نه کانیا ن به ختیویان نه کا، (قازی) فرمانیا ن نه داتن: که ناژه له که و کویله که: یان بفروشتی، یان کویله که ناژاد بکاو، ناژه له که ش سر بیرئی نه گهر گوشتی بخورئ.

(وَلَا يُكَلَّفُونَ) دروست نیه بخړیته سر شانی کویله و ناژه ل (مِنَ الْعَمَلِ مَا) کاریکی وا (لَا يُطِيقُونَ) که توانایان نیه ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: لِلْمَمْلُوكِ طَعَامُهُ وَكَسْوَتُهُ وَلَا يُكَلَّفُ مِنَ الْعَمَلِ إِلَّا مَا يُطِيقُ﴾ رواه مسلم، پیغه مبه ر ﷺ فهرمووی: کویله نه بی خواردن و به رکی بدریتی و ته نها نه و کاره ی پی ی بکری، که توانای مه یه.

﴿باسی به ختیوکردنی ژن﴾

(وَلَقَفَّةُ الزَّوْجَةِ) به ختیوکردنی نه و ژنه ی (الْمُمَكَّنَةِ مِنْ نَفْسِهَا) که به ته وای خوی نه خاته ژیرده سته لاتی میرده که ی (واجبة) واجب له سر میرده که ی، واته: هر کاتیک نافره ته که به میړدی خوی گوت: من ناماده م خوم نه دمه به رده سته تو. نه و نافره ته به ختیوکردنی نه که ویتته سر میړده که ی، هرچند میړده که ش مندال بی، یان شیت بی، یان توانای جیماعکردنی نه بی ﴿عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: وَلَهُنَّ عَلَيْكُمْ رِزْقُهُنَّ وَكَسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ﴾ أخرجه مسلم، پیغه مبه ر ﷺ فهرمووی: ژنه کانتان مای خواردن و به رگکردنیا ن له سر نیوه یه.

وَهِيَ مُقَدَّرَةٌ: فَإِنْ كَانَ الزَّوْجُ مُوسِراً فَمُدَّانٌ مِنْ غَالِبِ قُوَّتِهَا، وَيَجِبُ مِنَ الْأَذْمِ وَالْكَسْوَةِ مَا جَرَتْ بِهِ الْعَادَةُ، وَإِنْ كَانَ مُعْسِراً فَمُدٌّ مِنْ غَالِبِ قُوَّتِ الْبَلَدِ، وَمَا يَأْتِدُمُ بِهِ الْمُعْسِرُونَ وَيَكْسُوْنَهُ. وَإِنْ كَانَ مُتَوَسِّطاً فَمُدٌّ وَنِصْفٌ، وَمِنْ الْأَذْمِ وَالْكَسْوَةِ الْوَسْطُ،

﴿ناگاداری﴾: نه و نافره تهی بچوکو خوی له بهر جیماع ناگری دروست نیه بدرینه ده ست میړده کی. ټینجا بزانه: بڼ واجیبوونی به خټوکردنی ټن مه رجه سهر به رشتکاری منډالو شیت: ټنه که یان بڼ وه ریگری، به لام نه گهر منډاله که نزیکی بلوغ بوونی کردبو، هر به خوی نه توانی ټنه که ی وه ریگری.

(وَهِيَ) به خټوکردنی ټن (مُقَدَّرَةٌ) نه ندازه ی بڼ داندراوه: (فَإِنْ كَانَ الزَّوْجُ مُوسِراً) نه گهر میړده که ده وله مه ند بوو (فَمُدَّانٍ) نه بی هه موو پڅڅیک دوو مست خواردنی بداتی (مِنْ غَالِبِ قُوَّتِهَا) له و جوره ی که به نڅی له و شوینه نه یخون.

(وَيَجِبُ) هه روه ها واجبه له سهر میړده که (مِنْ الْأَذْمِ) پیڅوړیشی بداتی: وه کو پونو خوی و گوشت و شیرو خورماو نه و جوره شتانه، به گوړده ی په ووشتی نه و شوینه و ده ست لاتی میړده که (وَالْكَسْوَةِ) هه روه ها جلو به رگ واجبه له سهر میړده که (مَا جَرَتْ بِهِ الْعَادَةُ) به گوړده ی نه و جوره به رگی خه لکی نه و شوینه به کاری نه هینو به گوړده ی ده ست لاتی میړده که.

(وَإِنْ كَانَ مُعْسِراً) وه نه گهر میړده که لاتو هه ټار بوو (فَمُدٌّ) یه ک مست خواردنی له سهره (مِنْ غَالِبِ قُوَّتِ الْبَلَدِ) له و جوره خواردنه ی خه لکی نه و شوینه به نڅی نه یخون (وَمَا يَأْتِدُمُ بِهِ الْمُعْسِرُونَ) هه روه ها نه و جوره پیڅوړده ی له سهره: که لاتو هه ټارده کان نه یکه نه پیڅوړ (وَيَكْسُوْنَهُ) نه و جوره به رگی له سهره: که هه ټارده کان نه یکه نه به رگ، خوی که وړه هه رموویه تی: ﴿لَيُنْفِقَ ذُو سَعَةٍ مِنْ سَعَتِهِ وَمَنْ قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ فَلْيُنْفِقْ مِمَّا آتَاهُ اللَّهُ﴾ نه و که سہ ی نڅی هه یه با به گوړده ی هه بوونی خوی نه رکی به خټوکردن بدا، به لام نه و که سہ ی که می هه یه، خوا چه ندی داوه تی با به و نه ندازه یه نه رکی به خټوکردن بدا.

(وَإِنْ كَانَ مُتَوَسِّطاً) نه گهر میړده که ناوه نجی بوو: نه هه ټار بوو، نه ده وله مه ند (فَمُدٌّ وَنِصْفٌ) مست و نیوټک خواردنی له سهره (وَمِنْ الْأَذْمِ) وه له پیڅوړ (وَالْكَسْوَةِ) وه له جلو به رگ (الْوَسْطُ) ناوه نجی له سهره.

﴿ناگاداری﴾: میړد له سهری واجبه ټنه که ی له شوټنیک نیشته جی بکا: که له ټنه که بوه شیت ووهو، واجبه: که لوپه لی خه و تنو چیشت لیټانو و پاکو خاوینی و ناوه ټینانی بڼ دابین بکا، به لام کری ی دهرمان و پزیشک له سهر میړده که واجب نیه.

ټینجا بزانه: نه گهر ټنه که له گه ل میړده که ی به یه که وه خواردنیا نه خولرد- وه ک په ووشتی ټیستا وه هایه- نه وه نه بیته به خټوکردن و نه و یاسایه ی باسما ن کرد په فتاری پی ناگری.

وَإِنْ كَانَتْ مِنْ يَخْدُمُ مِثْلَهَا فَعَلَيْهِ إِخْدَامُهَا.
وَإِنْ أَعْسَرَ بِنَفْقَتِهَا فَلَهَا فَسْخُ النِّكَاحِ، وَكَذَلِكَ إِنْ أَعْسَرَ بِالصَّدَاقِ قَبْلَ الدُّخُولِ.

(وَإِنْ كَانَتْ مِنْ) نه گهر ژنه که له و جوړه نافرته تانه بوو: که (يُخْدَمُ مِثْلَهَا) هاوینه کانی وی خرمته نه کران، له بهر نه ووی له گه وره ماله ناوداره کان بوو (فَعَلَيْهِ) واجبه له سهر میړده که ی (إِخْدَامُهَا) نافرته ټیکی خرمه تکاری بڼ بگریو هر چه ند میړده که ش هه ژار بی، خوی گه وره فرموویه تی: ﴿وَعَاثِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ﴾ واته: به باشی هاوسه ریټی له گه ل ژنه کانتان بکن

﴿باسی نه توانینی به ځیوکردنی ژن﴾

(وَإِنْ أَعْسَرَ بِنَفْقَتِهَا) نه گهر میړد هیچی نه بو ژنه که ی پی به ځیو بکاو جلو به رگی بڼ بگری، نه وه ټیپینی نه کری: نه گهر نافرته ته که خوی پاکرتو به جوړیک خوی پی به ځیو کرا، نه وه گشتی له سهر میړده که ی نه بیټه قهرز.

به لام نه گهر خوی پی پانه گیرا، نه وه (فَلَهَا) بوی دروسته (فَسْخُ النِّكَاحِ) ماره برین هه لېوه شینیتته وه له لای (قازی) ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ عَنْهُ﴾: عَنِ النَّبِيِّ ﷺ فِي الرَّجُلِ الَّذِي لَا يَجِدُ مَا يَنْفَقُ عَلَى زَوْجَتِهِ، قَالَ: يُفَرِّقُ بَيْنَهُمَا﴾ أخرجه الدارقطني والبيهقي، پیغه مېر ﷺ د رباره ی نه و که سه ی هیچی نه ژنه که ی پی به ځیو بکا، فرموویه تی: لیک جیا نه کریته وه.

﴿ناگاداری﴾: نه گهر میړد مالی هه بوو ژنه که ی به ځیو بکا، به لام به رقه کاری به ځیوی نه نه کرد، نه وه ژنه که ی ناتوانی ماره برینه که هه لېوه شینیتته وه، که وایو: نه و به ځیوکردنه له سهر میړده که نه بیټه قهرزو، (قازی) لی نه ستیټی، به لام زور له زانایانی ټایینی نه و فرمووده یان هه لېواریدوه: نه گهر میړده که ی ون بوو و نه تواترا نه رگی به ځیوکردنی لڼ وه بگری، ژنه که ی نه توانی ماره برین هه لېوه شینیتته وه له لای (قازی).

(وَكَذَلِكَ) هه روه ما ژنه که بوی دروسته ماره برین هه لېوه شینیتته وه (إِنْ أَعْسَرَ بِالصَّدَاقِ) نه گهر میړده که ی توانای ماره یی دانی نه بی (قَبْلَ الدُّخُولِ) پیش نه ووی جیماعی له گه ل بکا، واته: نه گهر ژنه که ی ټیگای داو جیماعی له گه ل کرد، نه وکاته بوی دروست نیه ماره برینه که هه لېوه شینیتته وه.

﴿ناگاداری﴾: ژنه که بوی دروسته خوی ته سلیمی میړده که ی نه کا تا ماره یی نه داتی، به و ماره جی قهرز نه بی، جا نه گهر بووه کیشه یان، نه بی میړده که ماره ییه که له لای پیاویکی دادپه روه دابن، ټینجا ژنه که ش خوی ته سلیمی میړده که بکاو دادپه روه که ش ماره ییه که بداته ژنه که.

(فصل) وَإِذَا فَارَقَ الرَّجُلُ زَوْجَتَهُ وَلَهُ مِنْهَا وَلَدٌ فَهِيَ أَحَقُّ بِحَضَانَتِهِ إِلَى سَبْعِ سِنِينَ، ثُمَّ يُخَيَّرُ بَيْنَ أَبِيئِهِمَا فَأَيُّهُمَا اخْتَارَ سَلَّمَ إِلَيْهِ،

﴿فصل: له باسی (حضانه)﴾

واته: پاراستنو په روره ده کړدنی منډال: به و جوړه دی که بیشوړی و جلو به رگی بشوړی و بیخاته بیشکه و بیخه وینئ و له هه موو زیانیک بیپارینئ.

(وَإِذَا فَارَقَ الرَّجُلُ) هر کاتیک میړد جیا بڼوه (زَوْجَتَهُ) له ژنی خوی: به هوی مردن، یان به هوی ته لاهدان، یان به هوی هه لوه شانندنه و هوی ماره برین (وَلَهُ مِنْهَا وَلَدٌ) نه و میړده له و ژنه منډالیکي هه بوو (فَهِيَ) ژنه که ی (أَحَقُّ) زیاتر مای هه یه (بِحَضَانَتِهِ) که منډاله که ی بدریته ده ست و په روره ده ی بکا (إِلَى سَبْعِ سِنِينَ) تا ته مه نی منډاله که نه بیته هفت سالان، واته: تا چا که و خراپه لیک جیا نه کاته و، چونکه دایک دلسوزتره یو منډاله که ی ﴿عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: قَالَتْ امْرَأَةٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ إِنَّ ابْنِي هَذَا طَلَّقَنِي أَبُوهُ فَأَرَادَ أَنْ يَنْزِعَهُ مِنِّي، فَقَالَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: أَنْتِ أَحَقُّ بِهِ مَا لَمْ تَنْكِحِي﴾ رواه أحمد، نافره تیک گوتی: باوکی نه م منډاله م منی ته لاق دلو و نه یه وئ منډاله که م لوه ریگریته و؟ پیغه مبه رﷺ فره مووی: تو یو وهرگری منی مافت زیاتره و له پیشتری تا میړدیکي تر ناکه ی.

﴿ناگاداری﴾: نه گهر دایک نه بو، نه و کاته دایکی دایکو به سهره و تر مافیان زیاتره، ټینجا باوکی منډاله که، ټینجا دایکی باوکو به سهره و تر، ټینجا باوکی باوکو به سهره و تر، ټینجا دایکی باوکو، ټینجا خوشکی منډاله که، ټینجا خوشکی دایکی، ټینجا کیژی خوشک، ټینجا کیژی برای، ټینجا خوشکی باوکی.

(ثُمَّ) ټینجا که منډاله که چا که و خراپه ی لیک جیا کړده و (يُخَيَّرُ) نه کړیته سهرېشک (بَيْنَ أَبِيئِهِ) له نټوان دایکو باوکی (فَأَيُّهُمَا اخْتَارَ) هر کامیانی هه لېژارد (سَلَّمَ إِلَيْهِ) نه دریته ده ستی ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ لِلْغُلَامِ: يَا غُلَامُ هَذَا أَبُوكَ وَهَذِهِ أُمُّكَ فَخُذْ بِيَدَيْهِمَا شَتًّا. فَأَخَذَ بِيَدِ أُمِّهِ فَأَلْطَقَتْ بِهِ﴾ رواه اصحاب السنن، پیغه مبه رﷺ منډالیکي کړده سهرېشک و پیی فره موو: نه مه باوکه و نه مه ش دایکه له که ل کامیان پیت خوښه ده ستی بگره. منډاله که ش ده ستی دایکی گرت و دایکه که ش له که ل خویا بردی.

﴿ناگاداری﴾: دایکی منډاله که کړی په روره ده کړدن و به خپو کړدنی منډاله که له و که سه وهرده گری: که نه رگی به خپو کړدنی منډاله که ی له سهره.

جا بزانف: واجبه دایک فرچک بداته منډاله که ی، ټینجا نه گهر ویستی به خوی شیري بداتی، نه و باشه و له هه موو که سیک له پیشتره و نه توانئ کړی شیردانش وهریگری، جا نه گهر دایکه که شیري هه بوو و نه یدا منډاله که ی، نه و مای په روره ده کړدنیشی نامینئ، به لام نه گهر هر شیري تئ دا نه بو، مای هر نه مینئ و له لایه کی تر شیري نه دریتئ.

وَشَرَائِطُ الْحَضَانَةِ سَبْعَةٌ: أَلْعَقْلُ، وَالْحُرِّيَّةُ، وَالِدِّينُ، وَالْعَقَّةُ،
وَالْأَمَانَةُ، وَالْإِقَامَةُ، وَالْخُلُوعُ مِنْ زَوْجٍ. فَإِنْ اخْتَلَّ شَرْطٌ مِنْهَا سَقَطَتْ.
(كِتَابُ الْجَنَائَاتِ)

فینجا بزانه: دروسته دایکو باوکی منداله که قسه‌یان بکهنه یه‌کو پیش ته‌واو بوونی دوو
سال منداله که له شیر بیچن، به‌و مەرجه‌ی زیان به منداله که نه‌گا، نه‌گەر نا: نه‌بی دوو
سالی بق ته‌واو بکرین.

(وَشَرَائِطُ الْحَضَانَةِ) مەرجه‌کانی نه‌و که سه‌ی مندالی نه‌دریته ده‌ست بق په‌روه‌ده‌کردن
(سَبْعٌ) هفت مەرجن: (أَلْعَقْلُ) یه‌که‌م: عه‌قلی هه‌بن، واته: شیت مانی په‌روه‌ده‌کردنی
مندالی نیه. (وَالْحُرِّيَّةُ) دووهم: ئازاد بن، کویله مانی نیه. (وَالِدِّينُ) سسی‌یه‌م: موسولمان
بن، واته: کافر نابن موسولمان په‌روه‌ده‌بکا، خوی گه‌وره فه‌رموویه‌تی: ﴿وَأَنْ يَجْعَلَ
اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا﴾ خوی گه‌وره هیچ ږنگه‌ی نه‌داوته کافره‌کان که
سه‌ره‌رشتی موسولمانان بکهن به هیچ شیوه‌یه‌ک.

(وَالْعَقَّةُ) چوارهم: داوینپاک بن. (وَالْأَمَانَةُ) پینجهم: ده‌ست پاکو په‌ووشت پاک بن، واته:
مروفي خائینو به‌دپه‌ووشت نابن مندال په‌روه‌ده‌بکا. (وَالْإِقَامَةُ) شه‌شهم: نیشته‌جی بن
له‌و شوینه‌ی منداله‌که‌ی لی‌یه. (وَالْخُلُوعُ مِنْ زَوْجٍ) هه‌فته‌م: نه‌و ئافره‌ته‌ی مندال په‌روه‌ده
نه‌کا بن می‌رد بن. به‌لام: نه‌گەر می‌رد به مامی منداله‌که، یان به کوپه مامی بکا، مانی هه‌ر
نه‌مینئ (فَإِنْ اخْتَلَّ شَرْطٌ مِنْهَا) جا نه‌گەر له‌و هه‌فتانه مەرچیک نات‌واو بوو (سَقَطَتْ) مانی
په‌روه‌ده‌کردنی نامینئ.

﴿پاشکو﴾: خزمه نئینه‌کان مانی په‌روه‌ده‌کردنیان هه‌یه به‌گویره‌ی نه‌و ږیزه‌ی له
میراتدا باسما‌ن کرد، به‌لام نه‌گەر له‌ ږیزی نه‌و نئینه‌یه ئافره‌تیک هه‌بوو، نه‌و کاته
ئافره‌ته‌که له‌پیشتره.

* * *

﴿كِتَابُ الْجَنَائَاتِ: نَهْمُ پَه‌رتوکه باسی تاوانه‌کان نه‌کا﴾

به‌هوی له‌ناوېرږنی گیانی‌ئاده‌میزادیک، یان یه‌کیک له‌ نه‌ندامه‌کانی له‌شی، یان
بریندارکردنی.

فینجا بزانه: کوشتنی به‌ناهق - له‌ دوا‌ی کافریون - له‌ گشت گونا‌هیک‌ی‌تر گه‌وره‌تره،
جا مه‌به‌ست به‌ کوشتنی به‌ناهق نه‌و جوړه کوشتنه‌یه: که یاسای نیسلا‌م ږنگای نه‌دا،
که‌وا‌بوو: کوشتنی کافری په‌یمان له‌گه‌لک‌راو - وه‌کو کوشتنی موسولمان - له‌ گونا‌مه
که‌وره‌کانه، به‌لام کوشتنی موسولمان گونا‌می گه‌وره‌تره ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ

أَلْقَتُلْ عَلَى ثَلَاثَةِ أَضْرُبٍ: عَمْدٌ مَخْضٌ، وَخَطَأٌ مَخْضٌ، وَعَمْدٌ خَطَأٌ،
فَالْعَمْدُ الْمَخْضُ: هُوَ أَنْ يَعْمَدَ إِلَى ضَرْبِهِ بِمَا يَقْتُلُ غَالِبًا وَيَقْصِدُ قَتْلَهُ بِذَلِكَ، فَيَجِبُ
الْقَوْدُ عَلَيْهِ، فَإِنْ عَفَا عَنْهُ وَجَبَتْ دِيَّةٌ مُقْلَظَةٌ حَالَةً فِي مَالِ الْقَاتِلِ.
وَالْخَطَأُ الْمَخْضُ: أَنْ يَرْمِيَ إِلَى شَيْءٍ فَيُصِيبَ رَجُلًا فَيَقْتُلُهُ،

النَّبِيُّ ﷺ: اجْتَنِبُوا السَّبْعَ الْمُوبِقَاتِ. قَالُوا: وَمَا هُنَّ؟ قَالَ الشَّرْكُ بِاللَّهِ وَالسُّحْرُ وَقَتْلُ
النَّفْسِ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَكْلُ الرِّبَا وَأَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ وَالتَّوَلَّى يَوْمَ الزَّخْفِ
وَقَذْفُ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ ﴿رواه الشيخان، بفتح ميمه﴾ فَرَمَوْهُ: خَوْتَان
له و حفت گونا هانه بپارین که له ناوتان نه بن، یه کهم: کافر یون. دووم: سیجر.
سی یه: کوشتنی به نامه ق. چوارهم: پیا خواردن. پینجهم: مال خواردن یه تیم.
شه شهم: مه لاتن له کاتی پویه پوو بوونه وهی دوزمنی نایینی. حه فتهم: بوختان کردن
به ثافره تانی داوینپاک و نیماندار.

(أَلْقَتُلْ) کوشتن (عَلَى ثَلَاثَةِ أَضْرُبٍ) سی جورده (عَمْدٌ مَخْضٌ) یه کهم: کوشتنی به
قه سدی یه. (وَخَطَأٌ مَخْضٌ) دووم: کوشتنی به مه له یه. (وَعَمْدٌ خَطَأٌ) سی یه: کوشتنی
به مه له ی وینه ی به قه سدی یه:

۱- (فَالْعَمْدُ الْمَخْضُ) کوشتنی به قه سدی (هُوَ) نه مه یه: (أَنْ يَعْمَدَ إِلَى ضَرْبِهِ) به قه سدی له
ئاده میزاده که بدا (بِما) به شتیکی وهما (يَقْتُلُ غَالِبًا) که به زوری گیانه بهر بکوئی: وه کو
تفه نگو خه نه جو به ردی گه وره و ره ده رخواردن و خنکاندن و نهو جورده شتانه (وَيَقْصِدُ
قَتْلَهُ) وه مه به ستیشی کوشتنی وی بین (بِذَلِكَ) بهو لیدانه (فَيَجِبُ) جا به م جورده کوشتنه
واجب نه بین (الْقَوْدُ) کوشتنه وهی له توله (عَلَيْهِ) له سهر مرو فکوژده که، واته: نه وهی
کوشتنه که ی کردوه، خوی گه وره فرموویه تی: ﴿كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلِ﴾
نوسراوه له سهر نئوه: کوشتنی له توله ی کوژدلوه کان.

ئینجا بزانه: نابن ثافره تی ئاوس بکوژی له توله، تا منداله که ی دانه نی.
(فَإِنْ عَفَا عَنْهُ) جا نه گهر خاوه ن ماتی توله وه رگر له تاوانبار که خوش بوو (وَجَبَتْ دِيَّةٌ)
واجب نه بین له جیاتی کوشتنه وه: خویندانیکی (مُقْلَظَةٌ) نه ستوور (حَالَةً) ده ست به جی (فِي
مَالِ الْقَاتِلِ) له مالی مرو فکوژده که، خوی گه وره فرموویه تی: ﴿فَمَنْ عَفَا عَنْهُ مِنْ أَخِيهِ
شَيْءٌ فَاتَّبَاعٌ بِالْمَعْرُوفِ وَأَدَاءٌ إِلَيْهِ بِإِحْسَانٍ﴾ ههر که سیک لی بوردر او واز له
کوشتنه وهی میتدرا، با خاوه ن مافه که به نه ندازه ی شرع خوینه که وه ریگری و
خوینده ره که ش به زووترین کات خوینه که بدا.

۲- (وَالْخَطَأُ الْمَخْضُ) کوشتنی به مه له نه مه یه: (أَنْ يَرْمِيَ إِلَى شَيْءٍ) شتیکی بهاو ی بؤ لای
شتیکی تر (فَيُصِيبُ رَجُلًا) ئینجا به ئاده میزانیکی تر بکوئی، که مه به ستی نه بوو (فَيَقْتُلُهُ) جا

فَلَا قَوْلَ عَلَيْهِ، بَلْ تَجِبُ دِيَّةٌ مُخَفَّفَةٌ عَلَى الْعَاقِلَةِ مُؤَجَّلَةٌ فِي ثَلَاثِ سِنِينَ. وَعَمْدُ الْخَطَا أَنْ يَقْصِدَ ضَرْبَهُ بِمَا لَا يَقْتُلُ غَالِبًا فَيَمُوتَ، فَلَا قَوْلَ عَلَيْهِ، بَلْ تَجِبُ دِيَّةٌ مُقْلَطَةٌ عَلَى الْعَاقِلَةِ مُؤَجَّلَةٌ فِي ثَلَاثِ سِنِينَ.

به و شته ناده ميزاده که بکوژئ، بق وینه: نه گهر تفه نگیك بهاوی بهرمو نازده لیک، جا به ناده میزانیك بکه وی، یان بیه وی نازاد بکوژئو گولله که به نهوزاد کهوتو کوشتی، یان به سولری تو تو میویل نه رویشتو به کیکی کوشت که نهینه دی، نهوه گشتی کوشتنی به ههلهیه. که و ابو: (فَلَا قَوْلَ عَلَيْهِ) کوشتنی له تۆله ی له سهر نیه، واته: نهو که سه ی به کیکی تر به ههله نه کوژئ دروست نیه له تۆله ی بکوژئته وه (بَلْ تَجِبُ دِيَّةٌ مُخَفَّفَةٌ) به لکو خوینیکی سووک واجب نه بی (عَلَى الْعَاقِلَةِ) خوینه کهش له سهر خزمه کانی مرفکوژده که یه، له سهر خوی نیه (مُؤَجَّلَةٌ) خویندانه کهش ماوه ی بق داندراوه (فِي ثَلَاثِ سِنِينَ) به ماوه ی سن سالان بیده ن، خوای که ورده فهرموویه تی: ﴿وَمَنْ قَتَلَ مُؤْمِنًا خَطَاً فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ وَدِيَّةٌ مُسَلَّمَةٌ إِلَى أَهْلِهِ﴾ ههر که سیك موسولمانيك به ههله بکوژئ، نه بی کویله یه کی موسولمان نازاد بکاو خوینیش بدریته خزمه کانی کوژلوه که. واته: دروست نیه له تۆله ی بکوژئ.

۳- (وَعَمْدُ الْخَطَا) کوشتنی به ههله ی وینه ی به قه سدی نه مه یه: (أَنْ يَقْصِدَ ضَرْبَهُ) مه به سستی لیدانی ناده ميزاده که بن (بِمَا لَا يَقْتُلُ غَالِبًا) به شتیکی وه ها که به زوری وایی ناده ميزادی پئ نه کوژئ: وه لیدانی به گوجان و بردی بچووک و شاپ لیدان و نهو جوړه شتانه (فَيَمُوتُ) ئینجا- به و لیدانه- ناده ميزاده که بمری (فَلَا قَوْلَ عَلَيْهِ) نه مه ش کوشتنه وه ی له تۆله ی له سهر نیه، واته: دروست نیه له تۆله ی نهو کوشتنه بی کوژئ (بَلْ تَجِبُ دِيَّةٌ مُقْلَطَةٌ) به لکو له و کوشتنه ش خوینیکی نه ستور واجب نه بی (عَلَى الْعَاقِلَةِ) خوینه کهش له سهر خزمه کانی مرفکوژده که یه، له سهر خوی نیه (مُؤَجَّلَةٌ) ماوه ی بق داندراوه (فِي ثَلَاثِ سِنِينَ) که به سن سالان بیده ن ﴿عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: عَقْلٌ شَبْهُ الْعَمْدِ مُقْلَطٌ مِثْلُ عَقْلِ الْعَمْدِ، وَلَا يَقْتُلُ صَاحِبَهُ﴾ رواه أحمد و ابوداود، پیغه مبه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: فهرمووی: خوینی کوشتنی وینه ی به قه سدی وه کو خوینی کوشتنی به قه سدی نه ستورده، به لام نابن مرفکوژده که بکوژئ له تۆله.

که و ابو: ته نها نهو که سه ی به قه سدی به کیك نه کوژئ، دروسته له تۆله بی کوژنه وه، له نوو جوړه که ی تر دروست نیه بی کوژنه وه، به لکو خوینی کوژلوه که وهر نه گیرئ.

﴿يَاشْكُو﴾: بریند لکردنی ناده ميزادو لیکرندنه وه ی به کیك له نه ندانه کانی- وه کو کوشتن- نهو سن جوړه ی هه نه: به قه سدی، به ههله، وینه ی به قه سدی. وه تۆله وهر گرتنه وه ته نها له جوړی به قه سدی دا دروسته، له نوو به شه که ی تر خوین نه درئ.

وَشَرَائِطُ وَجُوبِ الْقِصَاصِ أَرْبَعَةٌ: أَنْ يَكُونَ الْقَاتِلُ بَالِغًا، عَاقِلًا، وَأَنْ لَا يَكُونَ وَالِدًا
لِلْمَقْتُولِ، وَأَنْ لَا يَكُونَ الْمَقْتُولُ أَنْقَصَ مِنَ الْقَاتِلِ بِكَفْرِ أَوْ رِقٍّ.

ئىنجا بزانە: مەبەست بە خزمەکانى مرقفكوزە كە خرمى نۆزىنەى مېراتگرە-جگە لە
باوكو باپىرەو كوړو نەو-بەو مەرجهى ئەو خزمە مەژار نەبۆو منداڵ نەبۆو شىت نەبۆو،
جا ئەگەر خرمى نەبۆو، يان نە يانتوانى خوینە كە بە تەواوى بدەن، ئەبى (بیتُ المال)
خوینە كە بدا، جا ئەگەر نەبۆو، ئەبى مرقفكوزە كە بە خۆى مەموو خوینە كە بدا.

﴿بِاسِي مەرجه كانی كوشتنى له تۆله﴾

(وَشَرَائِطُ وَجُوبِ الْقِصَاصِ) مەرجه كانی واجىبوونى كوشتنى له تۆله (أَرْبَعَةٌ) چوارى:
یەكەم: (أَنْ يَكُونَ الْقَاتِلُ بَالِغًا) مرقفكوزە كە بلوغى بووى.

دوهم: (عَاقِلًا) عەقلى مەبۆ، واتە: منداڵو شىت ئەگەر كە سێكیان بە قەسدى كوشت
دروست نیه له تۆله بكۆژنەو، بەلكو ئەبى خوینى كوشتن له مالى ئەوان بدرى ﴿عَنْ
عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: عَنْ النَّبِيِّ ﷺ: رُفِعَ الْقَلَمُ عَنْ ثَلَاثَةٍ: عَنْ الثَّامِمِ حَتَّى يَسْتَقِظَ، وَعَنْ
الصَّغِيرِ حَتَّى يَكْبُرَ، وَعَنْ الْمَجْنُونِ حَتَّى يَعْقِلَ﴾ رواء احمد، پێغه مەبر ﷺ فەرمووی: سێ
كەس نووسىنى تاوانیان لە سەر نیه: خەوتوو، منداڵ، شىت.

سێیەم: (وَأَلَّا يَكُونَ وَالِدًا لِلْمَقْتُولِ) نابى مرقفكوزە كە دایكو باوكى كۆژاوه كە بى
﴿عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: لَا يَقَادُ الْوَالِدُ بِالْوَلَدِ﴾ رواء البیهقى، پێغه مەبر ﷺ
فەرمووی: باوكو باپىرەو دایكو داپىرە له تۆلهى كوړو كیژى خۆیان ناكوژن.

كەوابوو: ئەگەر دایك، يان باوك منداڵى خۆیان بكوژن، خوینیان ئەكەوێتە سەر بۆ
مېراتگرە كانی كۆژاوه كە، بەلام ئەگەر كوړو كیژ دایكى خۆیان، يان باوكى خۆیان بكوژن،
يان خزمىك خزمىكى تر بكوژى، ئەوانە-گشتیان-دروستە له تۆلهى یەكترى بكۆژن.
چوارەم: (وَأَلَّا يَكُونَ الْمَقْتُولُ) نابى كۆژاوه كە (أَنْقَصَ مِنَ الْقَاتِلِ) كەمتر بى له پلەى
مرقفكوزە كە (بِكْفَرٍ) بە مۆى كافرى (أَوْ رِقٍّ) يان بە مۆى كۆیلەبى، كەواتە: ئەگەر
موسولمانىك كافرىكى پەیمان لەگەڵكراو بكوژى، يان كۆیلەبەك بكوژى، دروست نیه له
تۆله بیکوژن، چونكە مرقفكوزە كەو كۆژاوه كە یەكسان نینه.

هەرەها مەرجه ئەبى كۆژاوه كە پێزى مەبۆی لە ئىسلامداو خوینى بە فېرۆ نەدرابى،
كەوابوو: ئەگەر كە سێك پێگرتىك، يان موسولمانىكى كافربوو، يان زىناكەرىكى وهما: كە
ژنى مێنابى، يان زۆردارىكى مێرشكەر بكوژى، ئەو نە تۆلهى لە سەرەو نە خوینى لە
سەرە ﴿عَنْ أَبِي جُحَيْفَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: لَا يَقْتُلُ مُسْلِمٌ بَكَافِرٍ﴾ رواء البخارى،
پێغه مەبر ﷺ فەرمووی: نابى موسولمان لە تۆلهى كافر بكۆژى.

وَتَقْتُلُ الْجَمَاعَةَ بِالْوَاحِدِ، وَكُلُّ شَخْصَيْنِ جَرَى الْقِصَاصُ بَيْنَهُمَا فِي النَّفْسِ يَجْرَى بَيْنَهُمَا فِي الْأَطْرَافِ، وَشَرَائِطُ وَجُوبِ الْقِصَاصِ فِي الْأَطْرَافِ - بَعْدَ الشَّرَاطِ الْمَذْكُورَةِ - اِثْنَانِ:

﴿ناگاداری﴾: پیاو و نافرهت ههردوکیان له کوشتندا یه کسانن، واته: له تۆله یه کتری نه کوژدین ﴿عَنْ عَمْرِو بْنِ حَزْمٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: إِنَّ الرَّجُلَ يُقْتَلُ بِالنِّسَاءِ أَخْرَجَهُ ابوداود وَغَيْرُهُ، بِتَفْهِيمِهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فَرَمَوی: پیاو له تۆله یه نافرهت نه کوژدی.

(وَتَقْتُلُ الْجَمَاعَةَ بِالْوَاحِدِ) کومه لیک له تۆله یه ک کس نه کوژدین، که به تیکرایی کوشتیوانه، وه که به یه کهوه لای بدن تا دهمری، یان به یه کهوه له بلندایی فری یه بدنه خولروه، یان بیخه نه ناو ناگر، یان ناو دهریا، یان شاهیدی به درۆ له سهر بدنه و به هوی شاهیدی که بکوژدی ﴿عَنْ ابْنِ الْمُسَيَّبِ: أَنَّ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَتَلَ خَمْسَةَ أَوْ سَبْعَةَ رَجُلٍ قَتَلُوهُ غِيلَةً﴾ رواه الإمام مالك، ئیمامی (عمر) - خواتی هاتی بن- پینج، یان هات کەسی له تۆله یه پیاویک کوشتن، که به فیل کوشتیوان.

ئینجا بزانه: نه گهر یه کیك هه پشه له یه کیکی تر بکاو لای بدلو بلای: نه گهر فلان نه کوژی، من- نیستا- تو نه کوژم. نه ویش له ترسان کوشتی، نه وه نه بی ههردوکیان- واته: نۆدراره که و نۆدرلیکروه که- له تۆله یه کوژلوه که بکوژدین.

﴿ناگاداری﴾: نه گهر یه کیك کومه لیک بکوژی، نه وه له تۆله یه کیکیان نه کوژدی، خوینی نه وانی تریشی لای وهر نه گیرێ.

ئینجا بزانه: تاوانکاره که به کام شیوه به کام ئامیر کوشتنه که ی کردوه، نه بی ههردو شیوه یه به و ئامیره بکوژیته وه.

به لای نه گهر نه و جوړه ی نه و کوشتنی پی کردوه، له شهردا هه پام بوو: وه کوژینا، نه وه نه بی به شمشیر بکوژی.

﴿بای تۆله یه نندامه کان﴾

(وَكُلُّ شَخْصَيْنِ) ههردو که سیک (جَرَى الْقِصَاصُ بَيْنَهُمَا) که تۆله له نیوانیاندان هه بی (فِي النَّفْسِ) له کوشتندا (يَجْرَى بَيْنَهُمَا) تۆله له نیوانیاندان هه یه (فِي الْأَطْرَافِ) له لابرندی نه ندامیکی یه کتر، واته: ههردو که سیک دروست بی: له تۆله یه کوشتنی یه کیکی تر بکوژدی، دروستیشه: له تۆله یه لابرندی یه کیك له نندامه کان هه مان نه ندامی لای بکریته وه.

(وَشَرَائِطُ وَجُوبِ الْقِصَاصِ) ههردو کانی واجیبوونی تۆله وه رگرتن (فِي الْأَطْرَافِ) له نندامه کانی له شدا (بَعْدَ الشَّرَاطِ الْمَذْكُورَةِ) له نوای نه و چوار ههرجانه ی باسما کردن، که گوتمان: بالغ بیو عاقل بیو نابین دایکو باوکی کوژلوه که بیو نابین کوژلوه که پله ی نزمتر بی. (اِثْنَانِ) دوو ههرجی تریش پیویستن:

الإِشْتِرَاكُ فِي الْإِسْمِ الْخَاصِّ: الْيَمِينُ بِالْيَمِينِ، وَالْيُسْرَى بِالْيُسْرَى، وَأَنْ لَا يَكُونَ بِأَحَدِ الطَّرَفَيْنِ شَلْلٌ. وَكُلُّ عُضْوٍ أَخَذَ مِنْ مِفْصَلٍ فِيهِ الْقِصَاصُ، وَلَا قِصَاصَ فِي الْجُرُوحِ إِلَّا فِي الْمُوضَحَةِ.

یهکهم: (الإِشْتِرَاكُ فِي الْإِسْمِ الْخَاصِّ) ههردوو نهندامهکانی تاوانکاره که وسستم لیکراوه که وهکو یهک بن له ناوی تاییه تی دا، بهم جوره: (الْيَمِينُ بِالْيَمِينِ) نهندامهکانی راسته له تولی نهندامهکانی راسته لیته کرتنه وه (وَالْيُسْرَى بِالْيُسْرَى) چه پهش له تولی چه په لیته کرتنه وه، واته: دهستی راسته له تولی دهستی راسته، گوئی راسته له تولی گوئی راسته... هتد. دوهم: (وَأَنْ لَا يَكُونَ بِأَحَدِ الطَّرَفَيْنِ شَلْلٌ) نابی یه کیک له وهندامانه ووشکو بی کار بوبی، که وایوو: دروست نیه دهستیکی ساغ له تولی دهستیکی شله په تهی بی کار لی بکرتنه وه، به لام به پیچه وانه وه دروسته، به وهرجهی مترسی مردنی تاوانکاره که نه بی.

(وَكُلُّ عُضْوٍ) ههه نهندامیک (أَخَذَ مِنْ مِفْصَلٍ) له جومگه دا لی کرابیته وه (فِيهِ الْقِصَاصُ) تولی هه یه و نه بی نهندامی تاوانکارهش له و جومگه یه دا لی بکرتنه وه، جا نه گهر له هه نیشکدا لی کربدبوه، نه وه له هه نیشکدا لی نه کرتنه وه، نه گهر له گوزینک، یان له نه ژتوه بوو، نه وه له گوزینک، یان له نه ژتودا لی نه کرتنه وه.

جا بزانه: نه گهر نه و مرقه ی بریندار کرابو، یان نهندامیکی لی کراببوه، پاش ماوه یهک به هوی نه و برینه مرد، نه وه دروسته تاوانکاره که له تولی بکوژی، به لام نه گهر نهندامیکی تاوانکاره که یان له تولی یه کیک تر لی کرده وه مرد، نه وه خوینی به فیرو نه پوا.

(وَلَا قِصَاصَ فِي الْجُرُوحِ) تولی وه رگرتنه وه دروست نیه له بریندار کردن و نیسقان شکاندن (إِلَّا فِي الْمُوضَحَةِ) تنها له و برینه دا دروسته که نیسقانی له ناو گوشتدا به در خستین، جا له هه شوینیکی لهش بی، دروسته به و نه اندازه یه بریندار بکرتنه وه، به لام شکاندنی نیسقان تولی نیه، به لکو (قازی) خوینیکی بق دانه نی.

﴿پاشکو﴾: مافی کوشتنی له تولی: بق گشت میراتگره کانه، واته: نه و خزمه ی میراتگر نیه، هیچ مافی نیه، که وایوو: نه گهر له ناو نه و میراتگرانه دا مندا، یان شیت هه بوو، یان یه کیکیان ناماده نه بو، دروست نیه نیستا تاوانکاره که بکوژی، به لکو به ند نه کری تا مندا که بلوغی نه بی و شیت چاک نه بیته وه نه وی تریش ناماده نه بی و پایان وه نه گیرئ: جا نه گهر برپاری کوشتنیان دا، نه وه یه کیکیان له جیاتی گشتیان نه یکوژی، یان وه کیلیک نه گرن، به لام نه گهر یه کیک له و میراتگرانه لی بیوری، واجبه میراتگره کانی تریش لی بیورن، واته: دروست نیه بکوژی.

نیجا بزانه: کوشتنی له تولی نه بی به نیزی گهره ی نه و شوینه بی، به لام نه گهر گهره له و شوینه دا نه بو، یان تولی بق ورنه نه گرت، نه و کاته دروسته: به نهینی بیکوژی له تولی کوژاوه که ی خوی.

(فَصَلِّ) وَالذِّیَّةَ عَلَى ضَرَبَیْنِ: مُغْلَظَةً وَمُخَفَّفَةً، فَالْمُغْلَظَةُ مِائَةٌ مِنَ الْإِبِلِ: ثَلَاثُونَ حِقَّةً، وَثَلَاثُونَ جَذَعَةً، وَأَرْبَعُونَ خَلْفَةً فِي بَطُونِهَا أَوْلَادُهَا. وَالْمُخَفَّفَةُ مِائَةٌ مِنَ الْإِبِلِ: عَشْرُونَ حِقَّةً، وَعَشْرُونَ جَذَعَةً، وَعَشْرُونَ بَنَتْ لَبُونٌ، وَعَشْرُونَ ابْنٌ لَبُونٌ، وَعَشْرُونَ بَنَتْ مَخَاضٍ. فَإِنْ عُدِمَتِ الْإِبِلُ انْتَقَلَ إِلَى قِیمَتِهَا، وَقِيلَ: یُنْتَقَلُ إِلَى أَلْفِ دِینَارٍ

﴿فَصَلِّ: لَهُ بَاسِی (دِیة) خَوِیْنِی مَرُوقِی کُوژدَاو وَنَه نَدَامِی لَه نَاوِیْرَاو﴾

(پیشہ کی)؛ ناشکریہ تنہا لہ کوشتنی بہ قہ سدی دا دروست بوو مَرُوقِکُوژدہ کہ لہ تَوَلہ بکوژدِی، بہ لَام سوننہ تہ میراتگرہ کانی کُوژدَاوہ کہ لَی بیورن و نہ یکوژن و خویتنی لَوہ ریگرن، جا نہ گہر خویتنیشی لَوہ رنہ گرن، زیاتر خیریان نہ گاتن، خوی گہ ورہ فہ رموویہ تی: ﴿فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ﴾ ہر کہ سِیَک بیورئی و پیَک بی، پاداشتی وی لہ سہر خویاہ.

ثیفا بزائہ: خویتنی کُوژدَاوہ کہ -نہ گہر وہ ریگرا- نہ بی لہ نیتوان میراتگرہ کانی دا بہ ش بکری: بہ گویرہ ی میرات، واتہ: خزمہ کانی تر- کہ میراتگر نین- ہیچ مافیان نیہ.

(وَالذِّیَّةُ) نَو خویتنہ ی بہ مَوی کوشتن واجب نہ بین (عَلَى ضَرَبَیْنِ) دوو جوڑہ (مُغْلَظَةً) یہ کہم: خویتنی نہ ستورہ. (وَمُخَفَّفَةً) دووہم: خویتنی سووکہ:

۱- (فَالْمُغْلَظَةُ) خویتنی نہ ستور (مِائَةٌ مِنَ الْإِبِلِ) سہد ووشتری سَی بہ شہ: (ثَلَاثُونَ حِقَّةً) سی ووشتری مَی سَی سالہ یہ (وَالثَلَاثُونَ جَذَعَةً) سی ووشتری مَی چوار سالہ یہ (وَأَرْبَعُونَ خَلْفَةً) چل ووشتری ناوسہ، واتہ: (فِي بَطُونِهَا أَوْلَادُهَا) بیچووہ کہ ی خوی لہ زگی دا بی، نہوہ خویتنی کوشتنی بہ قہ سدی یہ و لہ سہر مَرُوقِکُوژدہ کہ یہ، جا بزائہ: خویتنی کوشتنی وینہ ی بہ قہ سدیش ہر نہوہایہ، بہ لَام لہ سہر خزمہ کانی مَرُوقِکُوژدہ کہ یہ.

۲- (وَالْمُخَفَّفَةُ) خویتنی سووک (مِائَةٌ مِنَ الْإِبِلِ) سہد ووشتری پینج بہ شہ: (عَشْرُونَ حِقَّةً) بیست ووشتری مَی سَی سالہ یہ (وَعَشْرُونَ جَذَعَةً) بیست ووشتری مَی چوار سالہ یہ (وَعَشْرُونَ بَنَتْ لَبُونٌ) بیست ووشتری مَی دوو سالہ یہ (وَعَشْرُونَ ابْنٌ لَبُونٌ) بیست ووشتری نیرینہ ی دوو سالہ یہ (وَعَشْرُونَ بَنَتْ مَخَاضٍ) بیست ووشتری مَی یہ کہ سالہ یہ، نہوہ خویتنی کوشتنی بہ ہلہ یہ و لہ سہر خزمہ کانی مَرُوقِکُوژدہ کہ یہ ﴿عَنْ ابْنِ حَزْمٍ رَضِيَ عَنْهُ﴾: عَنْ النَّبِيِّ ﷺ: إِنَّ فِي النَّفْسِ الذِّیَّةِ مِائَةٌ مِنَ الْإِبِلِ﴾ رواہ النسائی، پیفہ مہر ﷺ فہ رمووی: خویتنی پیاوَنِک سہد ووشترہ.

(فَإِنْ عُدِمَتِ الْإِبِلُ) جا نہ گہر ووشتری دہست نہ کہ وتن (أَنْتَقَلَ إِلَى قِیمَتِهَا) نرخ ی سہد ووشترہ کہ وہ رنہ گیری، نہوہ فہ رموودہ ی نوئی نیامی (شافعی) یہ (وَقِيلَ) وہ لہ فہ رموودہ ی کوئی نیامی (شافعی) دا کوترلوہ: (يُنْتَقَلُ إِلَى أَلْفِ دِينَارٍ) نہ چیٹہ سہر ہزار میسقالی زَیَر

أَوْ اِثْنَيْ عَشَرَ أَلْفَ دِرْهَمٍ، وَإِنْ غُلِّطَتْ زَيْدَ عَلَيْهَا الثُّلُثُ، وَتَغْلَطُ دِيَةَ الْخَطَا فِي ثَلَاثَةِ مَوَاضِعَ: إِذَا قُتِلَ فِي الْحَرَمِ، أَوْ قُتِلَ فِي الْأَشْهُرِ الْحُرُمِ، أَوْ قُتِلَ ذَرْحَمٍ مَحْرَمٍ. وَدِيَةُ الْمَرْأَةِ عَلَى النَّصْفِ مِنْ دِيَةِ الرَّجُلِ، وَدِيَةُ الْيَهُودِيِّ وَالنَّصْرَانِيِّ ثُلُثُ دِيَةِ الْمُسْلِمِ، وَدِيَةُ الْمَجُوسِيِّ ثُلَاثَا عَشَرَ دِيَةِ الْمُسْلِمِ،

﴿عَنْ ابْنِ حَزْمٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: وَعَلَى أَهْلِ الذَّهَبِ أَلْفُ دِينَارٍ ﴿رَوَاهُ النَّسَائِيُّ، يَتَقَهْمُ بِهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾ فَرَمُوعِي: خَاوَنَ زَيْدٍ وَاجِبُهُ هَذَا مِيسْقَالٌ بَدَأَ لَهُ خَوِيتِي يَكُ بِيَاوٍ.

(أَوْ اِثْنَيْ عَشَرَ أَلْفَ دِرْهَمٍ) يَانِ ثَمَّ حَيْثُ سَهَرُ دَوَانِزِهِ هَذَا دِيرْهَمِي زَيْوٍ ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ رَجُلًا قُتِلَ، فَجَعَلَ النَّبِيُّ ﷺ دِيَتَهُ اِثْنَيْ عَشَرَ أَلْفَ دِرْهَمٍ﴾ رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ، لَهُ سَهْرَدَمِي يَتَقَهْمُ بِهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ بِيَاوِيكَ كُوْزَا، يَتَقَهْمُ بِهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ دَوَانِزِهِ هَذَا دِيرْهَمِي زَيْوِي خَوِيتِي بُوْ دَانَا.

﴿نَاكَادَارِي﴾: نَهْ وَسَيَّ جَوْرُهُ خَوِيتُهُ بِهِ شَعْرُ دِيَارِ كَرَاوَنُوْ ثَمَّ بِي يَكِيكِيَانِ بَدْرِي، بِهِ لَامُ دِرُوسْتِهِ: خَزْمِي كُوْزَاوُهُ كَهْ لَهْ كَالِ تَاوَانَكَارُهُ كَهْ بِيَكِ بِيْزُوْ شَسْتِيكِي تَرِي لَهْ جِيَاَتِي لِيْوَهْ رِيكِرَنُوْ كَهْ رَدَمَنِي نَازَادِ بَكَنَ، هَمْ رَجَنْدَ شَتَهْ كَهْ لَهْ نَهْ دَنْدَاوَهِي خَوِيتِي كَهْ مَتْرِيْشِ بِيْ.

(وَإِنْ غُلِّطَتْ) نَهْ كَهْ رُ خَوِيتِي نَهْ سَتُورُ بَكْرِي (زَيْدَ عَلَيْهَا الثُّلُثُ) سَيِّهِي كِي لَهْ سَهْرُ زِيَادِ نَهْ كَرِي، بِهِ لَامُ نَهْوْ فَرَمُودَهِيهِي بِيْ هِيْزَهْ، فَرَمُودَهِي رَاسْتَرِ نَهْ مَهِيه: نَهْ كَهْ زِيْوِي زَيْوٍ لَهْ خَوِيتِي كُوشْتَنِ بَدْرِي نَهْ سَتُورُ نَاكْرِي، وَاتَه: هِيْجِي لَهْ سَهْرُ زِيَادِ نَاكْرِي.

(وَتَغْلَطُ دِيَةَ الْخَطَا) خَوِيتِي كُوشْتَنِي بِهِ هَالِ نَهْ سَتُورُ نَهْ كَرِي، وَاتَه: وَهْ كُوْ خَوِيتِي بِهِ قَهْ سَدِي نَهْ كَرِيْتَه سَيَّ بِهِ شِ (فِي ثَلَاثَةِ مَوَاضِعَ) لَهْ سَيَّ شَوِيْنَاَنْدَا: يَهْ كَهْ م: (إِذَا قُتِلَ فِي الْحَرَمِ) نَهْ كَهْ رَ لَهْ حَهْرَهْمِي (مَكَّة) يْ پِيْرُوْزْدَا كُوشْتَنَهْ كَهْ يْ كُرْبِيْ.

دَوُوهْم: (أَوْ قُتِلَ فِي الْأَشْهُرِ الْحُرُمِ) يَانِ لَهْ يَهْ كِيْكَ لَهْ مَانْگَهْ حَهْرَامَهْ كَانْدَا كُوشْتَنِي كُرْبِيْ: كَهْ (نَوَالْقَعْدَةُ، نَوَالْحِجَّةُ، مُحْرَمٌ، رَجَبٌ). سَيَّ يَهْ م: (أَوْ قُتِلَ ذَرْحَمٍ مَحْرَمٍ) يَانِ خَزْمِيْكَ مَهْ حَهْرَهْمِي خَوِي بَكُوْزِي: وَهْ كَهْ بَاوَكُوْ دَايَكُوْ بَرَاوْ خُوشَك.

(وَ دِيَةُ الْمَرْأَةِ) خَوِيتِي نَاْفَرَهْتِي كُوْزَاوِ (عَلَى النَّصْفِ مِنْ دِيَةِ الرَّجُلِ) نِيُوَهِي خَوِيتِي پِيَاوَهْ، هَمْ رُوَهَا خَوِيتِي نَهْ دَمَاهَهْ كَانِيْشِي نِيُوَهِي خَوِيتِي نَهْ دَمَاهَهْ كَانِي پِيَاوَهْ ﴿عَنْ مَعَاذٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: دِيَةُ الْمَرْأَةِ عَلَى النَّصْفِ مِنْ دِيَةِ الرَّجُلِ ﴿رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ.

(وَ دِيَةُ الْيَهُودِيِّ) خَوِيتِي نَاْفَرَهْتِي پِيَاوِي جُولَهْ كَهْ (وَالنَّصْرَانِيِّ) وَهْ خَوِيتِي نَاْفَرَهْتِي پِيَاوِي كَاوَر- دِيَانِ (ثُلُثُ دِيَةِ الْمُسْلِمِ) سَيِّهِي كِي خَوِيتِي نَاْفَرَهْتِي پِيَاوِي مُوسُولَمَانَهْ (وَ دِيَةُ الْمَجُوسِيِّ) خَوِيتِي نَاْكِرِهْ رَسْتُوْ بَتِ پَهْرَسْتِ (ثُلَاثَا عَشَرَ دِيَةِ الْمُسْلِمِ) دَوُوهْم سَيِّهِي كِي دَهِيهِي كِي خَوِيتِي مُوسُولَمَانَهْ ﴿عَنْ ابْنِ الْمُسَيَّبِ: أَنَّ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَضَى فِي دِيَةِ الْيَهُودِيِّ وَالنَّصْرَانِيِّ: بِأَرْبَعَةِ

وَتُكْمَلُ دِيَةُ النَّفْسِ: فِي قَطْعِ الْيَدَيْنِ، وَالرَّجْلَيْنِ، وَالْأُفِّ،
وَالْأُذُنَيْنِ وَالْعَيْنَيْنِ، وَالْجُفُونِ الْأَرْبَعَةِ، وَاللِّسَانِ، وَالشَّفَتَيْنِ،
وَذَهَابِ الْكَلَامِ، وَذَهَابِ الْبَصَرِ، وَذَهَابِ السَّمْعِ، وَذَهَابِ الشَّمِّ،

آلَفٍ، وَفِي دِيَةِ الْمَجْرُوسِي: بِثَمَانِمِائَةٍ ﴿اخرجه الشافعي، نيامي (عمر) - خواتم دای بر خونی
جوله کور دیانانی چوار هزار دیرهمی داناوه، هی ناگر په رستیش: هه شت سهد دیرهمه.

﴿ناگاداری﴾: نه و کافران هی باسما ن کردن، به و مرجه کوشتنیان هه پامه و خوینیان
نه درئ، که له لای موسولمانیک د دنیا کرابن، یان په یمانی پاراستنیا ن پی درایی.

﴿باسی خوینی نه نداده کانی له ش﴾

(وَتُكْمَلُ دِيَةُ النَّفْسِ) خوینی گیانیک به ته وای نه درئ (فِي قَطْعِ الْيَدَيْنِ) له لیگردنه وهی
هر ووه ده ست (وَالرَّجْلَيْنِ) هر ووه ها خوینیک ته وای نه درئ له لیگردنه وهی هر ووه قاچ،
که واته: نه گهر هر ووه ده ست و هر ووه قاچی لیگردنه وه، نه بی دوو خوینی دوو که سی
کوژدروی بداتی، هر ووه ها: نه گهر هر ووه ده سته کانی له کار خستن، نه بی خوینیک
ته وای بداتی، هر چه ند لیچی نه کرد بیته وه، هر ووه ها نه گهر قاچه کانی لیته گردنه وه،
به لام له پویشتنی خست، هر نه بی خوینیک ته وای بداتی ﴿عَنْ ابْنِ حَزْمٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: عَنْ
النَّبِيِّ ﷺ: فِي الْيَدِ نَصْفُ الْعَقْلِ وَفِي الرَّجْلِ نَصْفُ الْعَقْلِ ﴿رواه ابوداود، پیغه مبرر ﷺ﴾
هر ووهی: خوینی یه که ده ست: نیوهی خوینی خاوه نیه تی، خوینی یه که قاچ: نیوهی
خوینی خاوه نیه تی. جا بزافه: خوینی یه که په نجه: ده یه کی خوینی خاوه نه که یه تی.

(وَالْأُفِّ) هر ووه ها خوینی گیانیک ته وای نه درئ له لیگردنه وهی لووت (وَالْأُذُنَيْنِ)
هر ووه ها له لیگردنه وهی هر ووه گوئ: خوینیک ته وای نه درئ، له یه که گوئ: نیوه خوین
نه درئ (وَالْعَيْنَيْنِ) هر ووه ها نه بی خوینیک ته وای بدرئ له لابرندی هر ووه چاو، که واته:
له یه که چاو: نیوه خوین واجب (وَالْجُفُونِ الْأَرْبَعَةِ) هر ووه ها خوینیک ته وای نه درئ له
لیگردنه وهی هر چوار پیلوی چاوه کانی.

(وَاللِّسَانِ) وه له لیگردنه وهی زویان: خوینیک ته وای نه درئ (وَالشَّفَتَيْنِ) له لیگردنه وهی
هر ووه لیو: خوینیک ته وای نه درئ ﴿عَنْ ابْنِ حَزْمٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: عَنْ النَّبِيِّ ﷺ: فِي اللِّسَانِ الدِّيَةُ
وَفِي الشَّفَتَيْنِ الدِّيَةُ ﴿رواه النسائي وغيره.

(وَذَهَابِ الْكَلَامِ) وه له نه میشتنی گفتوگو: خوینیک ته وای نه درئ، هر چه ند زویانیشی
لیته کاته وه (وَذَهَابِ الْبَصَرِ) وه له کویر کردنی هر ووه چاو: خوینیک ته وای نه درئ، هر چه ند
چاوه کانیشی دهر نه مینی، به لام نه گهر دهریشیان بیتن، هر یه که خوین واجب نه بی (وَذَهَابِ
السَّمْعِ) وه له که پرکرن - واته: لابرندی گوئ لیویون - خوینیک ته وای نه درئ، هر چه ند
گوئ یه کانیشی لیته کاته وه (وَذَهَابِ الشَّمِّ) وه له لابرندی بوئ کردن: خوینیک ته وای نه درئ.

وَذَهَابَ الْعَقْلُ، وَالذِّكْرُ، وَالْأُنْثَى. وَفِي الْمَوْضَحَةِ وَالسِّنُّ خَمْسٌ مِنَ الْإِبِلِ، وَفِي كُلِّ غُضْوٍ لَامَنْفَعَةٌ فِيهِ حُكُومَةٌ، وَدِيَّةُ الْعَبْدِ قِيمَتُهُ، وَدِيَّةُ الْجَنِينِ الْحُرِّ غُرَّةٌ: عَبْدٌ أَوْ أَمَةٌ،

(وَذَهَابَ الْعَقْلُ) وه له لایردنی عهقل: خوینیکی تهولو نهدرئ، بهلام نهگه ره پاش خوین وه درگرتن شیتیه که ی چاک بژوه، نه بی خوینه که بگه ریتیه وه بژ تاوانبار که ﴿عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ قَالَ: مَضَتْ السَّنَةُ أَنْ فِي الْعَقْلِ إِذَا ذَهَبَ، الدِّيَّةُ﴾ رواه البیهقی، له پیغه مبره وه ﷺ واهاتوه: خوینی شیتکردن: سه د ووشتره.

(وَالذِّكْرُ) ههروه ما له لیکردنه وه ی نهندامی میزکردنی پیاو: خوینیکی تهولو نهدرئ، جیاوازی نیه نهو (وَالْأُنْثَى) وه له لیکردنه وه ی ههردو گون: خوینیکی تهولو نهدرئ، جیاوازی نیه نهو نهندام و گونه: هی مندال بئ، یان هی پیر بئ، خاوه نه که ی جیعامی پی بکری، یان نا، له بنه وه لییان بکاته وه، یان سه ری نهندامه که بیژیو هیلکه ی گونه کان ده ریئتی ﴿عَنْ ابْنِ حَزْمٍ ﷺ: عَنْ النَّبِيِّ ﷺ: فِي الذِّكْرِ الدِّيَّةُ وَفِي الْأُنْثَى الدِّيَّةُ﴾ رواه النسائي وغيره.

(وَفِي الْمَوْضَحَةِ) خوینی نهو برینه ی گه یشتوته سه ریئسقانو نیسقانه که ی بهدر که وتوه (وَالسِّنُّ) وه خوینی یه ک ددان، جا له بنه وه ده ری بیئ، یان له سه ر پدوو بیشکیئتی (خَمْسٌ مِنَ الْإِبِلِ) هه ره یه که یان پیئج ووشتره، اته: بیستیه کی خوینی گیانی خاوه نه که ی ﴿عَنْ ابْنِ حَزْمٍ ﷺ: عَنْ النَّبِيِّ ﷺ: فِي السِّنِّ خَمْسٌ مِنَ الْإِبِلِ وَفِي الْمَوْضَحَةِ خَمْسٌ مِنَ الْإِبِلِ﴾ رواه النسائي.

﴿نَاكِدَارِي﴾: پیغه مبره ﷺ هه رموویه تی: ﴿وَفِي الْجَائِفَةِ ثُلُثُ الدِّيَّةِ﴾ رواه النسائي، لهو برینه ی له شی مروژ کون نه کاو نه گاته ناو بژشایی له ش: سیئیه کی خوینی خاوه نه که ی واجب نه بی.

ثینجا بزافه: هه ره که سیئ کچیئی نافره تیک لایبا، نه بی توله ی بداتی، وه نهگه ره هوی زیناکردن لای بیاو نافره ته که ش رازی نه بو، نه بی-جگه له توله ی کچیئی-ماره یی هاویننه یشی بداتی.

(وَفِي كُلِّ غُضْوٍ) وه توله ی هه ره نهندامیک (لَا مَنْفَعَةٌ فِيهِ) که که لکی کارکردنی نه مایئ: وه کو دهستی ووشکبوو و ددانی زیده و په نه ی زیده (حُكُومَةٌ) خوینیکی وه ها هیه که له لای (قازی) دیاری نه کری (وَدِيَّةُ الْعَبْدِ) خوینی کویله ی کوژلو (قِيمَتُهُ) نرخ ی خویه تی، جا زژد بئ، یان که م بئ.

﴿بِاسِي تَوْلِي (جَنِين) كُورِيَهِي نَاوَزْگ﴾

(وَدِيَّةُ الْجَنِينِ الْحُرِّ) خوینی کورپه ی ناو زگ: که نازاد بیو به هوی دهست دریژی کردنه سه ر دایکه که ی به مردوویی لی بیته دهره وه، جیاوازی نیدو مئ نیه، جیاوازی کورپه ی تهواو و پارچه گوشتیکی وینه کراو نیه (غُرَّةٌ: عَبْدٌ أَوْ أَمَةٌ) خوینه که ی: یان کویله یه کی

وَدَيْتُهُ الْجَنَيْنَ الرَّقِيقَ عَشْرُ قِيمَةٍ أُمِّهِ.
(فَصْلٌ) وَإِذَا اقْتَرَنَ بِدَعْوَى الدَّمِ لَوْثٌ يَقَعُ بِهِ فِي النَّفْسِ صِدْقُ الْمُدْعَى حَلْفَ الْمُدْعَى
خَمْسِينَ يَمِينًا وَاسْتَحَقَّ الدِّيَةَ،

نیزه، یان کویله یه کی می به، جا نه گهر نه بو، نه بی پینج ووشتر بدرین، یان نرخی پینج
ووشتره کان ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَضَى فِي دِيَةِ الْجَنَيْنِ بِعَبْدٍ أَوْ وَلِيدَةٍ﴾ رواه
الشيخان، پیغه مبرر ﷺ حوکمی کرده: که خوینی کوربه ی ناو زگ کویله یه کی بی.

ئینجا بزانه: خوینی نه و کوربه یه له سهر خزمه کانی تاوانباره کیه و، بق میراتگره کانی
کوربه کیه. (وَدِيَةُ الْجَنَيْنِ الرَّقِيقِ) خوینی کوربه ی ناو زگ که کویله بی (عَشْرُ قِيمَةٍ أُمِّهِ)
ده یه کی نرخی دایکته تی.

﴿ناگاداری﴾: له و تاوانه دا جیاوازی نیه: له نیوان باوکی کوربه که و دایکه ناوسه که و
که سیکی تر، هه روه ها جیاوازی نیه نه و باره پی دانه: به هوی دهرمانخوردن بی، یان به
هوی لیدان بی، یان به هوی ترساندن بی، یان به هوی برسی کردن بی.

به لām: نیمامی (الرَّزْكَشِي) هه رموویه تی: نه گهر دایکه که تووشی مه ترسی مردن بوو،
دروسته دهرمانی بارهاویشتن بخواو تولی ناکه ویتته سهر.

هه روه ها بزانه: دهرمانخوردن بق فره دانی کوربه ی ناو زگ پیش نه و ی ویتته ی نه پیتی ی
بکیشری، هه ره هه پامه، به لām تولی واجب نیه.

هه روه ها دهرمانخوردن بق نه و ی به یه کجاری مندالی نه بی، هه پامه، به لām نه گهر هه بق
ماوه یه کی بی، دروسته.

﴿فَصْلٌ: لَهُ بَاسِي (قَسَامَةٌ): سَوِيْنْدَخَوَارْدَنِي كُوشْتَن﴾

واته: سَوِيْنْدَخَوَارْدَنِي میراتگره کانی کوژراوه که و، ناشکرکردنی کوشتن.
(وَإِذَا اقْتَرَنَ بِدَعْوَى الدَّمِ) هه ر کانتیک هه بوو له گه ل داواکردنی کوشتنیک (لَوْثٌ) نیشانه یه کی
هه بوو، واته: نه گهر که سیک بلن: فلانکه س کوپی منی کوشتووه، نیشانه یه کی وه های
هه بوو: که (يَقَعُ بِهِ فِي النَّفْسِ) به و نیشانه یه نه هاته ناو دل (صِدْقُ الْمُدْعَى) که دلاواکاره که
پاست نه کا: وه ک کوژراوه که له بهر دهرگی دوزمه کانی لاشه ی که وتبی، یان کومه لیک
په رت ببنو لاشه ی کوژراویک به جی بهیلن، یان خه لک بلن: فلانکه س کوشتویه تی و
شاهیدیش نه بی، یان هه ر یه ک شاهید هه بی، نه وانه گشتی نیشانه ی پاستینه.

که و ابوو: (حَلْفَ الْمُدْعَى) دلاواکاره که سَوِيْنْد نه خوا له سهر دلاویه کی خوی (خَمْسِينَ يَمِينًا)
په نجا سَوِيْنْد، له سَوِيْنْده کاندانه ل: فلانکه س کوشتویه تی (وَاسْتَحَقَّ الدِّيَةَ) ئینجا که
میراتگر سَوِيْنْده کانی ته و او خواردن، ته نها مای خوین وهرگرنتی هه یه، خوینته که ش له سهر
تاوانکاره که یه نه گهر کوشتنی به قه سدی بی، نه گهر نا: له سهر خزمه کانی تی.

وَإِنْ لَمْ يَكُنْ هُنَاكَ لَوْثٌ فَالْيَمِينُ عَلَى الْمُدْعَى عَلَيْهِ. وَعَلَى قَاتِلِ النَّفْسِ الْمُحَرَّمَةِ كَفَّارَةٌ:

جا بزانه: نه گهر کوژلوه که له یه ک میراتگر زیاتری هه بوو، نو په نجا سوینده به سهریاندا بهش نه کړی به گوږه ی میرات، جا نه گهر یه کیکیان به شه سوینده که ی خوی نه خولرد، یان مندال بوو، یان له ماله وه نه بوو، نو یی تر په نجا سوینده که نه خولو-ته نها-به شه خوینه که ی خوی بڅ خوی وهرته گړی.

هه روه ها بزانه: له مه زه به ی نیام (مالک) دا: نه گهر کوژلوه که پینش مردنی بلئ: فلانکه س منی کوشت، نه مه ش نه بیته نیشانه ی راستی.

﴿ناگاداری﴾: مافی کوشتنی له توله ناشکرا نه بئ: یان به شاهید ی نوو پیاوی داد په روه، یان به دان پیداهیتانی تاوانکاره که، به لام مافی خوین وهرگرتن به م نووانه ناشکرا نه بئ و هه م به شاهید ی پیاویکو نوو نافرته، یان به شاهید ی پیاویکو په نجا سویند ناشکرا نه بئ.

(وَإِنْ لَمْ يَكُنْ هُنَاكَ لَوْثٌ) نه گهر هیچ نیشانه ی راستی نه بوو، به لام میراتگره کان گوتیان: فلانکه س کوشتویه تی (فَالْيَمِينُ) نه م په نجا سوینده (عَلَى الْمُدْعَى عَلَيْهِ) له سر داوالیکروه که یه، واته: په نجا سویند نه خواو نه لئ: من نه مکوشتوه. ټینجا که په نجا سویندی خوارد، نه به ی وازی لیبتن ﴿عَنْ سَهْلِ بْنِ خَفْمَةَ﴾: أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ سَهْلٍ قُتِلَ فِي خَيْبَرَ، فَقَالَ الْيَهُودُ: وَاللَّهِ مَا قَتَلْنَاهُ. فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: لَا قَارِبَهُ: يُقْسَمُ خَمْسُونَ مِنْكُمْ؟ قَالُوا: لَا. قَالَ: فَتَبَرُّنْكُمْ يَهُودُ بِأَيِّمَانٍ خَمْسِينَ مِنْهُمْ؟ قَالُوا: قَوْمٌ كَفَّارٌ. فَوَدَّاهُ النَّبِيُّ ﷺ مِنْ قَبْلِهِ ﴿رواه الشيخان﴾، یه کیک له سحابه کان که ناوی (عبدالله) بوو، له (خیبر) دا کوژلوه، جوله که کان گوتیان: ټیمه نه مانکوشتوه. ټینجا پیغه مبه رﷺ به خزمه کانی کوژلوه که ی فهرموو: ټایا په نجا سویند نه خون بڅ نه وه ی خوینی وهریگرن؟ گوتیان: سویند ناخوین. فهرمووی: ټایا جوله که کان په نجا سویند تان بڅ بخون؟ گوتیان: نه وان کافرن به سویندی نه وان باوه ر ناکه ی. ټینجا پیغه مبه رﷺ له لای خوینه وه خوینه که ی دا، بڅ نه وه ی کیشه که بپرېته وه خوینی به فیرې نه چئ.

﴿باسی (کَفَّارَةُ) ی کوشتن﴾

(وَعَلَى قَاتِلِ النَّفْسِ) واجبه له سر نه که سه ی یه کیک نه کوژی (الْمُحَرَّمَةِ) که نه کوشتنه ش هرپام بئ (كَفَّارَةٌ) نه به که ففاره تی کوشتنه که بدا، هرچند مرقو کوژه که مندالیش بئ، یان شیت بئ، جا کوشتنه که به هه له بئ، یان به قه سدی بئ، هه روه ها جیاواری نیه: هه ربه خوی خوی بکوژی، یان که سیک یی تر بکوژی، جا کوژلوه که: گوره بئ، یان مندال بئ، پیاو بئ، یان نافرته بئ، شیت بئ، یان عاقل بئ، نه خوش بئ، یان ساغ بئ، نازاد بئ، یان کویله بئ، موسولمان بئ، یان کافری په یمان له که لکراو بئ، یان کورپه ی ناو زگ بئ.

عَتَقُ رَقَبَةً مُؤْمِنَةً سَلِيمَةً مِنَ الْعُيُوبِ الْمُضِرَّةِ بِالْعَمَلِ، فَإِنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَابَعَيْنِ.

(وَمَنْ) كه ففاره تی کوشتن نه مه یه: (عَتَقُ رَقَبَةً مُؤْمِنَةً) نه بی کویله یه کی موسولمان نازاد بکا (سَلِيمَةً مِنَ الْعُيُوبِ الْمُضِرَّةِ بِالْعَمَلِ) هیچ که م وکوی یه کی وه های تئ دا نه بی: که زیان به نیش و کار بگه یه نی.

(فَإِنْ لَمْ يَجِدْ) جا نه گهر کویله نه بو (فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ) نه بی دوو مانگ به پۆژوو بیی به نیه تی که ففاره تی کوشتن (مُتَابَعَيْنِ) واجبه نه و دوو مانگ به سر یه کدا بن، واته: نابیی یه ک پۆژ بکه ویته نئوان، به لام: نه گهر ئافره ت که وته حه یز، نه وه نابیتته نئوان، که پاک بۆوه له سر پۆژوو هکان به رده وام نه بی.

ئینجا بزانه: له که ففاره تی کوشتندا نابیی خواردن بدریتته هه ژاران، به لام نه گهر مرفو کۆزه که مرد و که ففاره تی نه دابو، نه بی له جیاتی هه پۆژوو هک یه ک مسته دانه ویته له میراته که ی بدریتته هه ژاران، یان یه کیک له جیاتی به پۆژوو بیی.

هه روه ها بزانه: نه گهر به کومه ئیک یه کیک بکوژن، یان بیبه هوی کوشتنی: وه کو شایه دی به دروی له سر بدهن، نه وه هه ر یه که وه که ففاره تیک کی کوشتنی له سه ره.

خوای گه وره هه رموه یه تی: ﴿وَمَنْ قَتَلَ مُؤْمِنًا خَطَاً فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ وَدِيَةٌ مُسْلَمَةٌ إِلَى أَهْلِهِ إِلَّا أَنْ يَصَّدَّقُوا فَإِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ عَدُوٍّ لَكُمْ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ وَإِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ فَدِيَةٌ مُسْلَمَةٌ إِلَى أَهْلِهِ وَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَابَعَيْنِ تَوْبَةٌ مِنَ اللَّهِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا﴾ هه ر که سییک موسولمانیک بکوژی نه بی کویله یه کی موسولمان نازاد بکا و خوینیش بداته خزمه کانی، مه گهر خیری پی بکه ن و خوینی لی وهر نه گرن، جا نه گهر- نه و موسولمانه کوژلوه- خزمه کانی کافر بون و جه نگیان له گه ل موسولمانان نه کرد، نه وه- ته نه- که ففاره ت واجبه، به لام نه گهر خزمه کانی کوژلوه که کافری په یمان له گه لکرو بون: جا کوژلوه که کافر بی، یان موسولمان بی، نه بی خوینیشی بدلو که ففاره تیش بدا، جا نه گهر کویله ی ده ست نه که وت، نه بی دوو مانگ به سر یه کدا به پۆژوو بیی، نه و توبه یه له لای خولوه یه، خوا زاناو کار له جی یه.

﴿پاشکۆ﴾: هه ر که سییک یه کیک بکوژی، سی مافی نه که ونه سه ر: یه که م: مافی خوا، نه وه به توبه کردن له سه ری لاته چی، به و هه رجه ی خوی بداته ده ست خزمه کانی کوژلوه که؟ بۆ نه وه ی بیکوژن، یان خوینی لی وهر بگرن، یان لی بیبون.

دووم: مافی خزمه کانی کوژلوه که، نه مه ش لاته چی که بیکوژن، یان بیبون، یان خوینی لی وهر بگرن.

سئ یه م: مافی کوژلوه که، نه وه له سه ری لانا چی، به لام نه گهر نه و دوو مافی تری له دونیادا له سه ر خوی لادا، نه وه خوای گه وره له قیامه ت پیکیان نه هینی و کوژلوه که

(کتابُ الحُدود)

وَالزَّانِي عَلَى ضَرْبَيْنِ: مُخَصَّنٌ، وَغَيْرُ مُخَصَّنٍ،
له جیاتی وی پازی نه کاو له ویش خوښ نه بڼ، به لاس نه گهر نه و مافه پاپړدوی له سر
خوی لاندېو، نه وه هر سیک مافه کانی له سر نه میننو- نه گهر خوا هز بکا- به ناگری
دوږه خ سزا نه درې، وَاللهُ اعْلَمُ.

*

*

*

﴿کتابُ الحُدود: نه م په پرتوکه باسی سنوری سزای تاوانه کان نه کا﴾

بزانه: خوی گهره بق پارسنتی نایینو، گیانو، نه ژالو، مالو، هژرو، نابړو، چه د
سزایه کی داناوه به رانېر کردنی چه د تاوانیک: وه کو کوشتن، زینا، بوختان،
مه ی خواریدنه وه، دزی کردن، پېگرتن، زوردری، کافریون، جهنگ کردن له گهل فرمانپه وای
نیسلام، نویژنه کردن.

هر وده ما بزانه: نه گهر نافرده تیکی تاوس تاوانیکي له و تاوانانه کرد، نابې سزا بدرې تا
زگه که ی دانه نې، هر چه د له زیناش تاوس بوی.

جا هر که سیک له دنیادا سزای تاوانه که ی لږه ریگری، له پوځی قیامت نووېاره له سر
نه و تاوانه سزا ندریته وه، به و مرجه ی تاوانه که ی (کُفَر) نه بڼ ﴿عَنْ عُبَادَةَ بْنِ
الصَّامِتِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: مَنْ أَصَابَ شَيْئًا مِنْ ذَلِكَ فَعُوقِبَ بِهِ فِي الدُّنْيَا فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَهُ،
وَمَنْ أَصَابَ شَيْئًا مِنْ ذَلِكَ فَسَتَرَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ فَأَمْرُهُ إِلَى اللَّهِ إِنْ شَاءَ عَفَا عَنْهُ وَإِنْ شَاءَ عَذَّبَهُ﴾
رواه الشيخان، پیغه مېه رڼه فرموی: هر که سیک له و گونا مانه گونا مېکی کردو له دنیادا
سزا درا، به م سزادانه گونا مې که ی له سر لانه چن، وه هر که سیک له و گونا مانه گونا مېکی
کرد به لاس لې ناشکرا نه بو، نه وه کاره که ی نه که وېته لای خوا: نه گهر هز بکا لې
نه بوږی، وه نه گهر هز بکا سزای نه دا.

واته: با له نیوان خوی و خوی گهره دا توبه بکا و ناشکرای نه کا، به و مرجه ی مای خه ک
نه بڼ، چونکه نه گهر گونا مې که مای خه ک بوو، نه بی خاوه نه که ی پازی بکا، ینجا
خوی گهره لې ناشکرا نه بو، هر وده له باسی (غَضَب) و (وَدِيعَة) دا پوونمان کرده وه.

﴿باسی سزای (زنا)﴾

زینا نه مېه: نامیری میزکردنی نیرینه بنیته ناو کونی پیښه وه، یان پشته وه به هر پامی.
(وَالزَّانِي) نه و نافرده و پیاوې زینا نه کن (عَلَى ضَرْبَيْنِ) نه کړنه دوو بهش: (مُخَصَّنٌ)
یه که میان: (موحصنه)، واته: له ژبانیایا جیماعیکی حه لالی کړېښ. (وَغَيْرُ مُخَصَّنٍ)
دووه میان: (نا موحصنه)، واته: له ژبانیایا جیماعیکی حه لالی نه کړېښ:

فَالْمُحْصَنُ حَدُّهُ الرِّجْمُ، وَغَيْرُ الْمُحْصَنِ حَدُّهُ مِائَةُ جَلْدَةٍ وَتَقْرِيبُ عَامٍ إِلَى مَسَافَةِ الْقَصْرِ، وَشَرَائِطُ الْإِخْصَانِ أَرْبَعَةٌ: الْبُلُوغُ، وَالْعَقْلُ، وَالْحُرِّيَّةُ، وَوُجُودُ الْوَطَنِ فِي نِكَاحٍ صَحِيحٍ. وَالْعَبْدُ وَالْأَمَةُ حَدُّهُمَا نِصْفُ حَدِّ الْحُرِّ،

(فَالْمُحْصَنُ) نه و زینا که روی (موصحنه): (حَدُّهُ) سزای زیناکردنه که ی (الرِّجْمُ) به ریدبارانکردنه تا نه مرئی، جا نافرته بئ، یان پیاو ﴿عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾ قَالَ: رَجِمَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَرَجَمْنَا بَعْدَهُ، فَأَخْشَى أَنْ يَقُولَ قَائِلٌ: مَا نَجِدُ الرِّجْمَ فِي كِتَابِ اللَّهِ، فَيُضِلُّ بِتَرْكِ فَرِيضَةِ أَرْزُلِهَا اللَّهُ، وَإِنَّ الرِّجْمَ حَقٌّ فِي كِتَابِ اللَّهِ تَعَالَى عَلَى مَنْ زَكَى إِذَا أَخْصَنَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ ﴿رواه الشيخان، نيامی (عمر) فهرمووی: پیغمبر ﷺ زیناکه روی به ریدباران کرد، نیمهش له دوی وی به ریدبارانمان کرد، جا نه ترسم به کیک بلی: به ریدبارانکردن له قورئاندا نیو به هوی نه کردنی گومرا بئ، له کاتیکا به ریدبارانکردن راسته خوا نووسیویه تی له سر نه و ژنو پیاوه ی زینا نه کهن، به و مرجه ی (موصحن) بن.

ثینجا بزانه: به رده کانی به ریدبارانکردن، سوخته ته پر به له په دهست بن. (وْغَيْرُ الْمُحْصَنِ) زینا که روی (ناموصحنه): (حَدُّهُ) سزای زینایه که ی (مِائَةُ جَلْدَةٍ) داریکاری کردنه به لیدانی سهد شوپکه دار (وْتَقْرِيبُ عَامٍ) وه نه بی ماوه ی سالیکیش دهر به دهر بکری (إِلَى مَسَافَةِ الْقَصْرِ) بؤ شویتیکی وه ها: که کورتکردنه وه ی نویژی لی دروست بئ، واته: هه شتا کیلومتر دور بئ، خوی گه وره فهرموویه تی: ﴿الزَّانِيَةُ وَالزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ﴾ نافرته ی زیناکه رو پیاوی زیناکه هر به که یان سهد شوپکه دار یان لیبدن.

(وْشَرَائِطُ الْإِخْصَانِ) مرجه کانی زیناکه روی (موصحنه): جا پیاو بئ، یان نافرته (أَرْبَعَةٌ) چوارن (الْبُلُوغُ) یه کهم: بلوغی بوئی. (وَالْعَقْلُ) دووهم: عاقل بئ. (وَالْحُرِّيَّةُ) سئی یه م: نازاد بئ. (وَوُجُودُ الْوَطَنِ) چوارهم: جاریک جیماعی کردبئ (فِي نِكَاحٍ صَحِيحٍ) له ماره برینیکی دروستدا، واته: نه گهر پیاوه که، یان نافرته که جاریک جیماعیان کردبو، به لام به ژنو میزدایه تیه کی دروستبوو نه بو، یان ژنو میزدایه تی دروست بوو، به لام جیماعیان نه کردبو، یان مندال بون، یان شیت بون، یان کویله بون، نه وانه به (موصحنه) داناندرین، واته: به ریدباران ناکرین.

﴿نَاكَادَارِي﴾: هر که سیک به زور لیکردن زینای پی بکهن، نه وه سزای زیناکردنی له سر نیه، به لام نه گهر به سرخوشی زینا بکا، سزای زینای له سره، جا به ریدباران بئ، یان داریکاری بئ (وَالْعَبْدُ) کویله ی نیر (وَالْأَمَةُ) وه کویله ی می نه گهر زینایان کرد (حَدُّهُمَا) سزای زینا کردنیان (نِصْفُ حَدِّ الْحُرِّ) نیوه ی پیاو و نافرته ی نازاده، واته: په دجا داره،

وَحُكْمُ اللَّوَاطِ وَإِثَانِ الْبَهَائِمِ كُحْكُمِ الزَّنا، وَمَنْ وَطِئَ فِيمَا ذُوْنَ الْفَرْجِ عُزْرٌ، وَلَا يَبْلُغُ بِالتَّغْزِيَةِ أَذْنَى الْحُدُودِ.

خوای گه وره فرمویه تی: ﴿فَإِنْ أَتَيْنَ بِفَاحِشَةٍ فَعَلَيْهِنَّ نِصْفُ مَا عَلَى الْمُحْصَنَاتِ مِنَ الْعَذَابِ﴾ نه گهر (جاریه) کانتان زینایان کرد، به نیوهی ثافره تانی نازاد سزایان له سه ره. که واته: کویله به هیچ جوریک به رداران ناگرئ.

(وَحُكْمُ اللَّوَاطِ) سزای نیریزی، واته: قوندان و قونگان (وَأِثَانِ الْبَهَائِمِ) وه سزای زینا کردن له که ل نازول (كُحْكُمِ الزَّنا) وه کو سزای زینا وایه، واته: نه گهر قونگی ته که (موصحن) بوو، به رد باران نه کرئ، نه گهر نا: سه د داری لی ته درئ، به لام قونده ره که به هه موو جوریک هر سه د داری لی ته درئ.

﴿بَاسِی (تَغْزِير): تَهْمِیْنِی کُردن﴾

(وَمَنْ وَطِئَ) هر که سیك به چه پامی ده ستبازی بکا (فِيمَا ذُوْنَ الْفَرْجِ) که نه بیته زینا کردن: وه کو ماچ کردن و مه مک گرتن و ده ست له ملان کردن و نه و جورده کرده وانه (عُزْرٌ) واجبه ته مبن بکرئ، هه روه ها نه گهر له کونی پشته ودها، یان له کاتی چه یزو نیفاسدا جیماع له که ل ژنی خوئی بکا، نه بی ته مبن بکرئ.

﴿نَاكَادَارِی﴾: مه به ست له (تَغْزِير)، واته: ته مبن کردن، نه ویه: تاوانباره که لی بدرئو شاپی تی هه لیدرئو سه ری بتاشرئو پووی رهش بکرئو به ند بکرئ.

ثینجا بزانه: هر تاوانیک له شه رعدا سزای دیار نه کرابی، نه و ته مبن کردنه سزایه تی. (وَلَا يَبْلُغُ بِالتَّغْزِيرِ) نابئ (قازی) له و ته مبن کردنه بگاته (أَذْنَى الْحُدُودِ) که مترین سزای گونا هه کان، واته: نه گهر به دارکاری بیکا، نابئ بگاته بیست شوپکه دار له کویله و، چل شوپکه دار له نازاد.

﴿پاشکُو﴾: یه که م: هر که سیك ثافره تیکی مه چه دم ماره بکا و زینای له که ل بکا، سزای وه کو سزای زینا وایه، به لام له مه زه بی نیمامی (أحمد) - خواله یان بی - نه بی بکوژئ ﴿عَنِ الْبَرَاءِ﴾: لَقِيتُ عُمَى فَقُلْتُ: أَيْنَ تُرِيدُ؟ قَالَ: بَعَثَنِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: إِلَى رَجُلٍ لَكَحَ امْرَأَةِ أَبِيهِ، فَأَمَرَنِي أَنْ أَضْرِبَ عُنُقَهُ وَآخُذَ مَالَهُ﴾ رواه اصحاب السنن، (به راه) - خواله یان بی - فرموی: گه یشته مامی خوم و پیم کوت: بق کوئی نه چی؟ کوتی: پیاوئیک زپدایکی خوی ماره کردو ته وه، پیغه مبه ره ﷺ فرمائی داومئ: بجم بیکوژم و ماله که یشی به تالان به یتیم.

دووهم: ته نها نه بی گه وره ی موسولمانان، یان جیگری وی سزای تاوانه کان وه ریگریو نابئ نه و که سه ی ده ست لاتی نه دراوه تی سزا وه ریگری، چونکه فیتنه پوو نه دلو سزایه که ش جی ی خوئی ناگرئ.

(فَصْلٌ) وَإِذَا قَذَفَ غَيْرُهُ بِالزُّنَا فَعَلَيْهِ حَدُّ الْقَذْفِ بِعَمَانِيَّةِ شَرَائِطٍ: ثَلَاثَةٌ فِي الْقَاضِفِ: وَهُوَ أَنْ يَكُونَ بِالْغَا، عَاقِلًا، وَأَنْ لَا يَكُونَ وَالِدًا لِلْمَقْذُوفِ. وَخَمْسَةٌ فِي الْمَقْذُوفِ: وَهُوَ أَنْ يَكُونَ مُسْلِمًا، بِالْغَا، عَاقِلًا، حُرًّا، عَفِيفًا. وَيُحَدُّ الْحُرُّ ثَمَانِينَ، وَالْعَبْدُ أَرْبَعِينَ،

سنى يه: زينا به شاميدى چوار پياوى دادپه روه داشكرا نه بى، واته: نه گهر له چوار پياو كه متر شاميديان دا، نه بى گشتيان داركارى بكرين، چونكه نه بيته بوختان، هه روه زينا ناشكرا نه بى: كه زينا كه ره كه به خوى شاميدى له سر خوى بداو بلنى: زينام كړبوه. به لام دروسته په شيمان ببيتته وهو بلنى دروم كرد.

﴿فَصْلٌ: له باسى سزای (قَذْف) بوختان پيكرودنى زينا﴾

(وَإِذَا قَذَفَ غَيْرُهُ) هر كاتيك يه كيك بوختانى به يه كيكي تر كرد (بِالزُّنَا) به زينا كردن، واته: پنى گوت: زينات كړبوه. يان پنى بلنى: نيرياز. يان پنى بلنى: قوندهر. يان پنى بلنى: قه چپه. يان پنى بلنى: پياويك توى گايه. يان پنى بلنى: گانت داوه. يان ته نها پنى بلنى: تو له باوكى خوت نى. وه مه به سستيشى بهو گوفتارانه ئابروو بردن بى، نه ك شاميدى (فَعَلَيْهِ حَدُّ الْقَذْفِ) بهم بوختانه سزای بوختانى نه كه ويته سر، وه هيچ جياوازي نافرته و پياو نيه، خواى گه ورده فهرموويه تى: ﴿وَالَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً﴾ نه وانه ي بوختانى زينا به داويناك ان نه كهن، ئينجا چوار شاميد ناهين، له سزای نهو بوختانه هه شتا داريان لى بدهن.

(بِثَمَانِيَةِ شَرَائِطٍ) نهو سزايه به هه شت مهرج نه يكه ويته سر: (ثَلَاثَةٌ مِنْهَا) سنى مهرج لهو هه شتانه (فِي الْقَاضِفِ) نه بى له بوختانكه ره كه دا بينه جى (وَهُوَ أَنْ يَكُونَ بِالْغَا) يه كه م: بلوغى بوين. (عَاقِلًا) دوهم: عاقل بى. واته: مندا ل و شيت سزای بوختانيان له سر نيه، چونكه بايه خ به قسه ي نه وان ندرى، كه واته: ته مېن نه كرين.

(وَالْأَنْ يَكُونَ وَالِدًا لِلْمَقْذُوفِ) سنى يه م: نابى بوختانكه ره كه باوكو باپيره و دايكو داپيره ي بوختان پيكرلو كه بى، هه روه نايى ندرى لى كرابى بى نه وه ي بوختان بكا.

(وَخَمْسَةٌ فِي الْمَقْذُوفِ) وه پينج مهرجى تریش له بوختان پيكرلو كه دا نه بى بينه جى (وَهُوَ أَنْ يَكُونَ مُسْلِمًا) يه كه م: بوختان پيكرلو كه موسولمان بى. (بِالْغَا) دوهم: بلوغى بوين. (عَاقِلًا) سنى يه م: عاقل بى. (حُرًّا) چوارهم: نازاد بى. (عَفِيفًا) پينجهم: داويناك بى، واته: زيناى نه كړبى. كه واته: نه گهر بوختان پيكرلو كه مندا ل بوو، يان شيت بوو، يان كافر بوو، يان كويله بوو، يان جاريك زيناى كړبو، نابى بوختانكه ره كه ي داركارى بكرى.

(وَيُحَدُّ الْحُرُّ) بوختانكه رى نازاد سزا نه درى (ثَمَانِينَ) به ليدانى هه شتا شوپكه دار (وَالْعَبْدُ) وه بوختانكه رى كويله سزا نه درى (أَرْبَعِينَ) به ليدانى چل شوپكه دار، وه نه بى (قَاضِي) نهو داركارى يه بكا، نه ك بوختان پيكرلو كه.

وَيَسْقُطُ حَدُّ الْقَذْفِ بِثَلَاثَةِ أَشْيَاءَ: إِقَامَةُ الْبَيِّنَةِ، أَوْ عَقْرُ الْمَقْدُوفِ، أَوِ اللَّعَانِ فِي حَقِّ الزَّوْجَةِ.
(فَصْلٌ) وَمَنْ شَرِبَ خَمْرًا أَوْ شَرَابًا مُسْكِرًا يُحَدُّ أَرْبَعِينَ،

(وَيَسْقُطُ حَدُّ الْقَذْفِ) سزای بوختانکردن له سهر بوختانکهره که لا نه چي (بِثَلَاثَةِ أَشْيَاءَ) به سئ شت، يه کهم: (إِقَامَةُ الْبَيِّنَةِ) به هيئانی چوار شاميد: که شاميدي بدن نه و پياوه، يان نه و نافرته ي ديتوه زينای کردوه. دووم: (أَوْ عَفْوِ الْمُقْتُولِ) يان بوختان پيکروه که لي بيورئ، يان ميرانگره که لي له پاش مردني وي لي بيورئ و بلئ: نامه وي سزا بدرئ. سئ يه م: (أَوْ اللُّعَانِ فِي حَقِّ الزُّوْجَةِ) يان به هؤي له عنه تکردن له ده رياره ي بوختان پيکردني ژني خؤي، هه روه ک باسما ن کرد. هه روه ها نه گه ر بوختان پيکروه که دان بنه و بلئ: زينام کردوه، سزايه که له سهر بوختانکهره که لا نه چي.

«پاشکۆ»: نه گهر هه رڼو که سه که بوختانيان به يه کتري کرد، نه وه نايته توله وه رگرتنو به بهر سزادان ناکه وي، واته: نه بي هه رڼو کيان دارکاري بکړين.
به لام نه گهر يه کيک جنپو به يه کيکي تر بدا، نه وي تر بزي دروسته جنپوه که ي پي بداته وه، به و هه رجه ي له نه ندازه ي جنپوه که زياتر نه کاو جنپو به دايکو باوکی نه داته وه.

﴿ فَصْلٌ: لِهٖ بَاسِ سَزَايْ شَهْرَا بَغُور ﴾

(پیشگی): مہبست بہو شہرابی کہ حہامو سزای مہیہ نہوہیہ: کہ پئی سرخوش
بیئ ﴿عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: نَزَلَ تَحْرِيمُ الْخَمْرِ وَهِيَ مِنْ خَمْسَةِ: مِنَ الْعَنْبِ، وَالْتَمْرِ،
وَالْعَسَلِ، وَالْحِنْطَةِ، وَالشَّعِيرِ. وَالْخَمْرُ مَا خَامَرَ الْعَقْلَ﴾ رواہ الشیخان، تیمامی (عمر)
فہرموی: کاتئ شہراب حہام کرا، لہو پیئنج شتانہ دروست نہکرا: لہ تریو خورماو
مہنگوینو گہنم جو، وہ شہرابی حہام نہوہیہ سرخوش بکا۔

ثینجا پزانہ: جیاوڑی له نیتوان کہ مو زقد نیه ﴿عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: مَا أُسْكِرَ كَثِيرُهُ فَقَلِيلُهُ حَرَامٌ ﴿﴾ رواه اصحاب السنن، پیفہ مبہر ﷺ ہرموویتی: ہر شہ پابیک زقدہ کی سرخوش بکا، کہمہ کہشی ہر حہ رامہ، ہرچند سر خوشیشی نہکا۔

که واپس: درست نیه هیچ جزیره شه پابیک به قسه‌ی هیچ که سیک بق درمان به کار بهیندری: ﴿عَنْ طَارِقِ الْجَعْفِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: عَنْ النَّبِيِّ ﷺ عَنِ الْخَمْرِ يَصْنَعُهَا لِلدَّوَاءِ؟ فَقَالَ: إِنَّهَا لَيْسَتْ بِدَوَاءٍ وَلَكِنَّهَا دَاءٌ﴾ رواه مسلم، (تاریقی جوعفی) پرسیماری له پیغمبر ﷺ کرد رنگای بدا: شه پاب بق درمان به کار بهیندی؟ پیغمبر یش ﷺ رنگای نه دلو فہرموی: شه پاب درمان نیه، به لکو درده.

دروست کراوے (يُحَدُّ اُزْبَعِيْن) نہی سزا بدریو چل شوپکہ داری لی بدری۔

وَيَجُوزُ أَنْ يَتْلُغَ بِهِ ثَمَانِينَ عَلَى وَجْهِ التَّغْزِيرِ، وَيَجِبُ عَلَيْهِ الْحَدُّ بِأَحَدِ الْأَمْرَيْنِ: بِالْبَيِّنَةِ، أَوْ الْإِقْرَارِ. وَلَا يُحَدُّ بِالْأَلْقَاءِ أَوْ الْإِسْتِنْكَاهِ. (فَصْلٌ) وَتَقْطَعُ يَدُ السَّارِقِ بِسِتَّةِ شُرَاطٍ: أَنْ يَكُونَ بِالْفَأْ، عَاقِلًا، وَأَنْ يَسْرِقَ نِصَابًا قِيمَتُهُ رُبْعُ دِينَارٍ،

(وَيَجُوزُ) به لایم بقره کار به ده دست دروسته (أَنْ يَتْلُغَ بِهِ) سزای شه پابخور بگه بنیتته (ثَمَانِينَ) هه شتا دار (عَلَى وَجْهِ التَّغْزِيرِ) به ناوی ته مبین کردن، واته: چلیک: سزایه، چلی تر: ته مبین کردن ﴿عَنْ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي شَارِبِ الْخَمْرِ: جَلَدُ الثَّيِّبِ ٤٠ أَرْبَعِينَ، وَجَلَدُ ابْنِ بَكْرٍ أَرْبَعِينَ، وَجَلَدُ عُمَرُ ثَمَانِينَ، وَكُلُّ سَنَةٍ وَهَذَا أَحَبُّ إِلَيَّ﴾ رواه مسلم، نیمامی (علی) فرموی: پیغه مبه ر ٤٠ چل داری له شه پابخور داوه، نیمامی (ابوبکر) ش چل داری لئداوه، نیمامی (عمر) هه شتا داری لئداوه، هر دیوک هر پئگای پیغه مبه ر ٤٠، من هه شتایه که م پئ خوشتره.

(وَيَجِبُ عَلَيْهِ الْحَدُّ) شه پابخور سزای نه که ویتته سر (بِأَحَدِ أَمْرَيْنِ) به یه کی که له م دووانه: یه که م: (بِالْبَيِّنَةِ) دوو پیواو شاهیدی بدهن بلین: شه پابی خوار دوتته وه. دووهم: (أَوْ الْإِقْرَارِ) یان به خوی بلن: من شه پابم خوار دوتته وه.

(وَلَا يُحَدُّ) نابن مرقه دارکاری بکری (بِالْقِيَاءِ) به هوی پشانه وه: که شه پابی لئیتته دهر وه (أَوْ الْإِسْتِنْكَاهِ) یان به هوی نه وه یونی شه پابی لئین.

﴿نَاكَادَارِي﴾: مندالو شیت و کافر و نه که سهی به زور لئیکردن شه پابیان دهر خوار داوه و نه که سهی نه یزانیوه شه پابه، نه وانه هیچیان سزایان له سر نیه.

﴿پاشکوف﴾: نه و که سهی دارکاری نه کری: جا له بهر زیناکردن، یان بوختانکردن، یان شه پابخوار دنه وه، دروست نیه شوپکه داره کانی له دهم و چاو و شویتنه کوشنده کان بدرین ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: إِذَا ضَرَبَ أَحَدُكُمْ فَلْيَتَّقِ الْوَجْهَ﴾ رواه الشيخان، پیغه مبه ر ٤٠ فرموی: هر کاتی یه کی که داری سزای له یه کی که دا، با ناکادار بی له دهم و چاوی نه دا.

﴿فَصْلٌ: لَهُ بَأْسِي سَزَاي دَزِي كَرْدَن﴾

(وَتَقْطَعُ يَدُ السَّارِقِ) واجبه دهستی دز بپر دین، واته: لئ بکریته وه، جا نیر بن، یان می بن، موسولمان بن، یان کافر بن، خوی گه وره فرموی ته تی: ﴿وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا﴾ پیواوی دز و نافر ته تی دز ده ستیان لئ بکه نه وه.

(بِسِتَّةِ شُرَاطٍ) به شش مهرج: (أَنْ يَكُونَ بِالْفَأْ) یه که م: دزه که بلوغی بوبن. (عَاقِلًا) دووهم: عاقل بن. (وَأَنْ يَسْرِقَ نِصَابًا) سی یهم: نه ندازه یه کی وها بدزی (قِيمَتُهُ رُبْعُ دِينَارٍ)

من حِرْزِ مَنَلِهِ، لَا مَلِكَ لَهُ فِيهِ، وَلَا شُبْهَةَ فِي مَالِ الْمَسْرُوقِ مِنْهُ. وَتَقَطَّعَ يَدُهُ الْيُمْنَى مِنْ مِفْصَلِ الْكُرْعِ، فَإِنْ سَرَقَ ثَانِيًا قُطِعَتْ رِجْلُهُ الْيُسْرَى، فَإِنْ سَرَقَ ثَالِثًا قُطِعَتْ يَدُهُ الْيُسْرَى، فَإِنْ سَرَقَ رَابِعًا قُطِعَتْ رِجْلُهُ الْيُمْنَى،

نرخه که ی بگاته چواریکه میسقالیکیزن، یان زیاتر ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: لَا تُقَطَّعُ يَدُ السَّارِقِ إِلَّا فِي رُبْعٍ دِينَارٍ فَصَاعِدًا﴾ رواه الشيخان، پیغمبر ﷺ فرمودی: نابی دهستی بز بپردی تا نه دنازه ی چواریکه میسقالیک، یان زیاتر نه دنی.

(مِنْ حِرْزِ مَنَلِهِ) چوارهم: دزیه که له شوینی پارسنتی وینه ی خوی بی: وهك نازهل له ناو ته ویله، یان له له وه پگه دا بدن، جلو به رگو قاپو پاره له ناو ژووری خانودا بدن، که وایو: نه گهر ماله که له شوینیکی وها داندراپو که شایانی پارسنتی نه و جوره شته نبو: وهك نازهل ی بی شوان له بیاباندا، یان دانانی پاره له دهره وه ی خانوو، نه و دزه دهستی نابپردی و تنها ته مبی نه کری و ماله که ی لئوهر نه گیرته وه.

(لَا مَلِكَ لَهُ فِيهِ) پینجهم: هیچ به شی دزه که له و ماله دنازه دا نه بی، که وایو: نه گهر مالی خوی له یه کیکی تر بدن ته وه، یان نه و ماله بدن که هاویه شه له گه ل یه کیکی تر، به مه دهستی نابپردی. (وَلَا شُبْهَةَ فِي مَالِ الْمَسْرُوقِ مِنْهُ) شه شهم: هیچ گومانی مافی دزه که له مالی دزی لیکراوه که دا نه بی، که وایو: نه گهر دایکو باوک دزی له کوپو کچی خویان بکن، یان کوپو کچ دزی له دایکو باوکیان بکن، دهستیان نابپردی، چونکه مافی به خیکردنیان له سهر یه کتری هیه.

ههروه ها نه گهر یه کی که له بهر برسیت و نه بوونی خورده مه نی بدن، نه ویش نابی دهستی بپردی، چونکه مافی به خیکردنی له سهر دهوله مەندان هیه.

(وَتَقَطَّعَ يَدُهُ الْيُمْنَى) ئینجا نه گهر دزیه که ی له سهر ناشکراپو، نه بی دهستی پارسنتی بپردی (مِنْ مِفْصَلِ الْكُرْعِ) له جومگی باز نه دهسته وه، ئینجا دهسته لیکراوه که ی به ملیه وه هه لئو واسری تا ماویه ک (فَإِنْ سَرَقَ ثَانِيًا) جا نه گهر جاری دوهم دزی کرد (قُطِعَتْ رِجْلُهُ الْيُسْرَى) نه بی قاجی چه پی بپردی له گزینگه وه (فَإِنْ سَرَقَ ثَالِثًا) جا نه گهر جاری سیه م دزی کرد (قُطِعَتْ يَدُهُ الْيُسْرَى) نه بی دهستی چه پی بپردی (فَإِنْ سَرَقَ رَابِعًا) جا نه گهر جاری چوارهم دزی کرد (قُطِعَتْ رِجْلُهُ الْيُمْنَى) نه بی قاجی پارسنتی بپردی ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: فِي السَّارِقِ: إِنْ سَرَقَ فَأَقْطَعُوا يَدَهُ، ثُمَّ إِنْ سَرَقَ فَأَقْطَعُوا رِجْلَهُ، ثُمَّ إِنْ سَرَقَ فَأَقْطَعُوا يَدَهُ، ثُمَّ إِنْ سَرَقَ فَأَقْطَعُوا رِجْلَهُ﴾ رواه الشافعی والدارقطنی، واتهی ناشکرایه.

﴿ناگاداری﴾: نه بی شوینی برینه که به پونی کولوا داغ بکری، بۆ نه وه ی خوینه که ی بوه ستی و نه مری، که وایو: نه رکی نه و پونه و نه رکی دهرمانکردن له سهر دزه که یه.

فَإِنْ سَرَقَ بَعْدَ ذَلِكَ غُرَّرَ، وَقِيلَ يُقْتَلُ صَبْرًا.
(فَصْلٌ) وَقَطَّاعُ الطَّرِيقِ عَلَى أَرْبَعَةِ أَقْسَامٍ: إِنْ قَتَلُوا وَلَمْ يَأْخُذُوا الْمَالَ قَتَلُوا،
إِنْ قَتَلُوا وَأَخَذُوا الْمَالَ قَتَلُوا وَصَلُّوا، وَإِنْ أَخَذُوا الْمَالَ وَلَمْ يَقْتُلُوا تُقَطَّعُ أَيْدِيهِمْ

(فَإِنْ سَرَقَ بَعْدَ ذَلِكَ) جا نه گهر له دواى جارى چواره م هر دزى كرد (غُرَّرَ) واجبه ته مېن
بكرئ، واته به ند نه كړئ (وَقِيلَ يُقْتَلُ صَبْرًا) وه له فرموده دى بن هيزدا: نه بى بكورئ.
به لام له بهر بن هيزى، نه م فرموده ديه كارى پې ناكړئ.

﴿پاشكو﴾: مەرجه بق ده سترپنى نر: يه كه م: خاوه ن مال دلواى ماله دز لوه كه بكا.
دووم: نه بى دز كه ناشكرا بېئ: به شاهيدى نوو پياو، يان به دانپېدا هيتانى
دزه كه، جا نه گهر ده ستي بېرېئ، يان نا، هر نه بى شته دز لوه كه بداته وه خاوه نه كه ي،
به لام نه گهر ته نها پياوئكو نوو نافرته شاهيد بون، يان هر شاهيدك هه بوو و
خاوه نه كه ش سوئندى خوارد، يان هيچ شاهيد نه بو و خاوه نه كه به دزه كه ي گوت:
نه بى سوئندم بق بخوئ، دزه كه ش گوتى: تو سوئند بخو، ئينجا خاوه نه كه به ئيزنى دزه كه
سوئندى خوارد، به وانه ته نها مافى مال دانوه نه كه وئته سر دزه كه و ده ستي نابېرېئ.
سئ يه م: نه بى كاريه ده ست ده ستي دز بېرېئ، واته: به فرمانى بى.

﴿فَصْلٌ: لِه بَاسِى سَزَاى (قَاطِعِ الطَّرِيقِ) پْئِگَر﴾

(پېناسه): پئ گرى نه ميه: موسولمانك، يان زياتر هيرش بكاته سر گيان، يان
ناموس، يان مالى خه لكو بېخاته مه ترسى، جا له شوئنيكى چول، يان له ناوه دانى،
-به چه كه وه، يان به بئ چهك- هيرش بكه نه سر خه لكو خه لكه ش تواناى نه وانيان
نه بئ، يان بچه مالئكو پئگا نه دن دانېشتووه كانى ماله كه هاوار بكن، يان له پئگه دا
مال له پئواران بستېن، نه وانه گشتيان پئگرن.

(وَقَطَّاعُ الطَّرِيقِ) پئ گره كان (عَلَى أَرْبَعَةِ أَقْسَامٍ) چوار به شن، يه كه م: (إِنْ قَتَلُوا) نه گهر
كه سيكيان كوشتبو (وَلَمْ يَأْخُذُوا الْمَالَ) هيچ مالېشيان نه بر دبو (قَتَلُوا) واجبه بكورئ.
دووم: (فَإِنْ قَتَلُوا) نه گهر كه سيكيان كوشتبو (وَأَخَذُوا الْمَالَ) وه مالېشيان بر دبو
(قَتَلُوا) واجبه بكورئ (وَصَلُّوا) وه له دواى كوشتن نه بى لاشه كه يان بق ماوه دى سئ
پوژان هه لبواسرئ، له شوئنيكى وه ما: كه خه لك بيان بېئ.

﴿ناگادارى﴾: هر كه سيك له كاتى بهر گرى كردن پئ گرك بكورئ، نه توله و نه كه ففاره تى
له سر نيه، جا بزانه: نه بى -له دواى كوشتن- پئ گره كان بشورئ و كفن بكرئ نوئزيان
له سر بكرئ، ئينجا هه لئ واسرئ.

سئ يه م: (وَإِنْ أَخَذُوا الْمَالَ) نه گهر ماليان له خه لكى سه ند، نر خى ماله كه ش نه گه يشته
چوارنگه ميسقالئكى زېر، به لام (وَلَمْ يَقْتُلُوا) كه سيان نه كوشت، نه وه (تُقَطَّعُ أَيْدِيهِمْ)

وَأَرْجُلُهُمْ مِنْ خِلَافٍ، فَإِنْ أَخَافُوا السَّبِيلَ وَلَمْ يَأْخُذُوا مَالًا وَلَمْ يَقْتُلُوا حُبْسُوا وَعُزِّرُوا. وَمَنْ تَابَ مِنْهُمْ قَبْلَ الْقُدْرَةِ عَلَيْهِ سَقَطَ عَنْهُ الْحُدُودُ وَأُخِذَ بِالْحَقُوقِ. (فَصْلٌ) وَمَنْ قَصِدَ بِأَذَى فِي نَفْسِهِ، أَوْ مَالِهِ، أَوْ حَرَمِهِ، فَقَاتَلَ عَنْ ذَلِكَ

دهستیان نه بردری (وَأَرْجُلُهُمْ) وه قاجیشیان نه بردری (مِنْ خِلَافٍ) له راسته و چه په، واته: دهستی راسته و قاجی چه په یان به یه کوه نه بردری.

﴿نَاگاداری﴾: لیره شدا- وه کو مالی بزرلو- مەرجه: نه بی خاوهن ماله که دلاوی ماله که ی: بکا: که می نه وه، نینجا سزایان لیره نه گیرئ.

چوارهم: ﴿فَإِنْ أَخَافُوا السَّبِيلَ﴾ نه گهر پڼگه یان خستبوه مه ترسی (وَلَمْ يَأْخُذُوا مَالًا) وه مالیان له هیچ که سیک نه ستاندبو (وَلَمْ يَقْتُلُوا) وه هیچ که سیکیان نه کوشتبو (حُبْسُوا) نه بی بخرینه به ندیخانه (وَعُزِّرُوا) وه نه بی ته می بکړن به لیدان، خوی گه وړه هرموویه تی: ﴿إِلَّمَّا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَنْ يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّوْا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ مِنْ خِلَافٍ أَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْأَرْضِ ذَلِكَ لَهُمْ عِزٌّ فِي الدُّنْيَا وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ سزای نه و که سانه ی جهنگ له گهل خواو پیغه مبهری خوا نه که نه وه ولی ویرانکاری نه دهن، هر نه ویه: بکوژن، یان له سیداره بدرن، یان دهست و قاجیان له راسته و چه په بردرن، یان بخرینه به ندیخانه، نه و سزایه سر شوپی به بق نه وان له دنیادا، وه له پوځی دواپی دا سزایه کی گه وړه نه درن، نه گهر خوا هه ز بکا.

(وَمَنْ تَابَ مِنْهُمْ) هر که سیک له پڼگره کان توبه بکا (قَبْلَ الْقُدْرَةِ عَلَيْهِ) پیش نه ووی بکه ویتته ژیر دهسته لاتی موسولمانان (سَقَطَ عَنْهُ الْحُدُودُ) نه و کوشتنو دهست برینه ی مای خوابه له سری لانه چئ (وَأُخِذَ بِالْحَقُوقِ) به لام مای ناده میزادانی لیره نه گیرته وه: وه کو کوشتنی له توله ی نه و که سانه ی کوشتونی و دانه ووی نه و ماله ی بریویه تی، خوی گه وړه هرموویه تی: ﴿إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ قَبْلِ أَنْ تَقْدِرُوا عَلَيْهِمْ فَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ به لام نه وانه ی توبه نه که نه پیش نه ووی دهسته لاتتان بکه ویتته سریان، بزان خوا له مای خوی خوش نه بی و په حم نه کا.

﴿فَصْلٌ: لَهُ بَاسِي (صَائِل) زُورْداری هیرشکه﴾

(وَمَنْ قَصِدَ) هر که سیک پوی تی کرا (بِأَذَى) بق نه ووی زیانیکی پڼ بکه به ندری (فِي نَفْسِهِ) جا زیانه که له گیان و نه دنامه کانی بین، واته: زورداره که هه ولی کوشتنی بدا، یان هه ولی له ناویردنی نه دنامه کی له شی بدا (أَوْ مَالِهِ) یان هه ولی بردن، یان تیکدانی مالی بدا (أَوْ حَرَمِهِ) یان هه ولی ناموس بردنی بدا (فَقَاتَلَ عَنْ ذَلِكَ) جا زورلیکرو که ش به رگری له گیان و

وَقَتْلَ فَلَا ضَمَانَ عَلَيْهِ. وَعَلَى رَاكِبِ الدَّابَّةِ ضَمَانٌ مَا أَتْلَفَتْهُ دَابَّتُهُ.

ناموس و مالی کړو، زږداره که ش وازی نه میتاو (و قتل) زږدلیکړاوه که زږداره که ی کوشت (فلا ضمان علیه) نه وه: نه ټولې کوشتن و نه خوین و نه که فغاړت، هیچی ناکه ویتنه سهر، وه نه گهر زږداره که نه وی کوشت، بخوځی به پله ی شهید ی نه گا ﴿عَنْ سَعِيدِ بْنِ زَيْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: مَنْ قُتِلَ دُونَ دِينِهِ فَهُوَ شَهِيدٌ وَمَنْ قُتِلَ دُونَ دَمِهِ فَهُوَ شَهِيدٌ وَمَنْ قُتِلَ دُونَ مَالِهِ فَهُوَ شَهِيدٌ وَمَنْ قُتِلَ دُونَ أَهْلِهِ فَهُوَ شَهِيدٌ﴾ رواه الترمذی، پیغه مبرر ﷺ: هر که سیک له بهر گری کردن: له تایینی و له گیانی و له مالی و له ناموسی بکوژئ، شهیده.

ئینجا بزانه: بهر گری کردن له ناموس واجبه، هیچ جیاوازی نیه ناموسه که: می خوځی بئ، یان می که سیک تر بئ، جا کافر بئ، یان موسولمان بئ، یان نازده ل بئ، چونکه ناموس به هیچ شیوه یه که حلال نابئ، به لام نه گهر نافر ته یکی بئ میړد- به خوځی خوځی- به نو پیاوړیک که وتو خوځی ئی ماره کرد، دروست نیه هیچیان بکوژئ.

﴿ناگاداری﴾ یه که م: ده بی زږداری میړش که به شیوه ی هر ه سوکتر پابگیرئ، واته: نه گهر به پاپانه وه واز بیښئ، نابئ ئی بدا، نه گهر به لیدان واز بیښئ، نابئ بیکوژئ، به لام نه گهر نه یزانی نه م قوناغانه هیچیان سودی نیه، دروسته یه کسر بیکوژئ.

دووه م: له و کاته ی پشیل هیرش دین و جوجه له و بالنده نه خوا، دروسته بکوژئ. (وَعَلَى رَاكِبِ الدَّابَّةِ) واجبه له سهر نه و که سهر ی سواری وولاغیک بووه، یان ئی نه خوځئ، یان پای نه کیښئ (ضمان ما اتلفتته دابته) ده بی ټولې نه و شته بدا که وولاغه که ی له ناوی بردوه، جا وولاغه که می خوځی بئ، یان می که سیک تر بئ، واته: نه گهر وولاغه که یه کیکی کوشت، یان نه ندامتیکی شکاند، یان شتیکی له ناو برد، نه بی خزمه کانی وی خوینی کورواوه که بدن و، به خویشی ټولې شته له ناو برلاوه کان بدا.

﴿ناگاداری﴾: نه گهر نازده له که ی به توندی به ستبوه و خوځی به ره لا کرد، یان شوانیک له ترسی گورگ، یان له دهنکی هر ور نازده له کانی ئی پهرت بون و شتیکیان له ناو برد، ټول یان له سهر نیه، به لام نه گهر شوانه که خوی ئی که وت، یان که مته رغه می کرد، نه بی ټولې بدا، هر چه ند نازده له کانیش می خوځی نه بن.

هر ووه ها نه گهر له پڼه یه کی ته سکدا وولاغه که ی به ستبوه و شتیکی له ناو برد، نه بی ټولې بدا.

ئینجا بزانه: نه گهر شوفیری ټوټموبیل به ټوټموبیله که ی که سیک به هله بکوژئ، یان شتیکی له ناو بیا، نه وه خوینی کورواوه که له سهر خزمه کانی ته و ټولې شته که ش له سهر خوینه تی، جا ټوټموبیله که می خوځی بئ، یان نا.

(فَصَلِّ وَيُقَاتِلْ أَهْلَ الْبَغْيِ بِثَلَاثَةِ شَرَايِطَ: أَنْ يَكُونُوا فِي مَنَعَةٍ، وَأَنْ يَخْرُجُوا عَنْ قَبْضَةِ
الإمام، وَأَنْ يَكُونَ لَهُمْ تَأْوِيلٌ سَائِعٌ،

هه روه ما بزانه: نه گهر نازده له که به تهنه باوو و چوو و ناو مولکی که سبکی ترو
شیناییه که ی خوارد، توله له سر خاوه نه که یه، به و مرجه ی خه لکی نه و شوینه به
تیکی پای نازده له به ره لالا نه که ن، واته: نه گهر عاده تیان وه ما بو، توله واجب نابین.

﴿فَصَلِّ: له باسی (بُغَاة) له هه رمان دهر چوو مکان﴾

که نه و جوړه موسولمانان ملکه چی شه ریه ته ی نیسلان، به لام له فرمانی پیشه وای
موسولمانان دهر نه چنو له دژی وی چه که هه لته گرن.

(وَيُقَاتِلْ أَهْلَ الْبَغْيِ) واجبه نه و که سانه جه نگیان له گه له بکری که له فرمانی پیشه وای
موسولمانان دهر نه چن (بِثَلَاثَةِ شَرَايِطَ) به سی مرج:

یه که م: (أَنْ يَكُونُوا فِي مَنَعَةٍ) میزو توانای جه ننگردن یان هه بین به جوړیکی وه ما: که
نه گونجی به ناسانی بگریتن. دووم: (وَأَنْ يَخْرُجُوا عَنْ قَبْضَةِ الْإِمَامِ) له ژیر ده سته لاتی
پیشه وای موسولمانان دهر یچنو له شوینیک کر ببنه وه. سی ییم: (وَأَنْ يَكُونَ لَهُمْ تَأْوِيلٌ
سَائِعٌ) به لگه یه کی گونجاویان هه بین بق پاپه رینه که یان، واته: به قورشان و هه دیس
پشتگیری به لگه که یان بکه ن.

شینجا بزانه: نابین یه که مجار پیشه و ده ست به جه ننگ بکا تا پیاوړکی لیها توو نه نیرته
لایان: نایا په خنه یان چی یه؟ جا نه گهر باسی سته مکاریان کرد، نه بی پیشه و واز له
سته مه که ی بینن، یان نه گهر باسی گورپانکاری نایینان کرد، نه بی گورپانکاری یه که لایبا،
جا نه گهر هیچ به لگه ی گونجاویان نه بو و هه ر سووړ بون له سر سر پیچی کردن، نه بی
بانگ وازی جه نگیان له گه له بکا، خوای گه وره هه رموویه تی: ﴿وَإِنْ طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ
اقْتُلُوا فَأَصْلَحُوا بَيْنَهُمَا فَإِنْ بَغَتْ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَىٰ فَقَاتِلُوا الَّتِي تَبْغِي حَتَّىٰ تَفِيءَ إِلَىٰ
أَمْرِ اللَّهِ﴾ نه گهر دوو کر مه له موسولمانان بووه جه نگیان ناشت یان بکه نه وه، جا نه گهر
یه کیکیان هه ر سووړ بوو له سر ده ستریزی کردن و له سنوور دهر چوو، نیه وه جه نگی
له گه له بکه ن تا نه گه ر پته وه ژیر فرمانی خوا.

﴿نَاكاداری﴾: یه که م: هه ر کر مه لیک بق پاو و پروت ده ست بداته چه ک، نه وانه پی گرن،
هه روه ک باسما ن کردن.

دووم: هه ر کر مه لیک بق چه سپاندنی حوکی نیسلام ده ست بداته چه ک، نه مانه ش
جه نگاوه ری نیسلام- نه ک (بُغَاة)- هه روه ک له په رتووی (جهاد) د باسی نه که یین.
سی ییم: هه ر کر مه لیک ده ست بداته چه ک و له نایین هه لگه ر پته وه و بلین حوکی نیسلامان
ناوئ چونکه به که لک نابین، نه مانه ش کافرن، هه روه ک له مه و دوا باسی نه که یین.

وَلَا يُقْتَلُ أَسِيرُهُمْ، وَلَا يُغْنَمُ مَالُهُمْ، وَلَا يُذَفَّفُ عَلَى جَرِيحِهِمْ.
(فَصْلٌ) وَمَنْ ارْتَدَّ عَنِ الْإِسْلَامِ أُسْتُيِبَ ثَلَاثًا، فَإِنْ تَابَ، وَإِلَّا قُتِلَ،

(وَلَا يُقْتَلُ أَسِيرُهُمْ) نینجا نه گهر بووه جهنگ له گهډل له فرمانده رچپوه کان نابین دپله کانیان بکوژدین (وَلَا يُغْنَمُ مَالُهُمْ) وه نابین مالیشیان به تالان ببردئ (وَلَا يُذَفَّفُ عَلَى جَرِيحِهِمْ) وه نابین برینداره کانیان بکوژدین، وه نابین به دواى مه لاتوووه کانیاندا بگهړئ، که وایو: هر کاتیک جهنگ کوټای هاتو مه ترسی نه ما، یان گه پانه وه ژیر فرمانی پیښه وا، نه بی مال و چه کو دپله کانیان بدرینه وه، (البیهقی) وه های له نیعای (علی) گټپوه ته وه.

﴿نَاكَادَارِي﴾: نه بی کوژلوه کانی هر یو لا بشوړدین و نوږدیان له سر بکړئ. نینجا بزانه: نه گهر مه لگه پلوه کان زه کاتیان له خه لکی وهر نه گرتو سزای گونا مه کانیان نه دلو برپاره کانی شهرعی نیسلامیان نه چه سپاند، نه وانه گشتی به دروست و په وانه ندرئ و نابین مه لپوه شیندریته وه.

﴿فَصْلٌ: لَهُ بَاسِي (رِدَّة): وَمرگه پان له نابین﴾

(مُرْتَدٌ): که سیک له نیسلامه تی په وه بگهړیته وه بؤ کافر یوون. جا بزانه: هر که سیک باوه پى به په کیک له شهش پوکنه کانی نیمان نه بئ، یان باوه پى به واجب یوونی په کیک له پوکنه کانی نیسلام نه بئ، یان جنیو به خوا، یان به پیغه مبه ر بداء ﷺ، یان چه پامیک هه لال بکا، یان چه لالیک چه پام بکا، یان به کرده وه، یان به زویان کوفریک بکا: جا نه و کوفره به په کاری بئ، یان به گالته بئ، یان هر به بیرویا وه په بئ: وه کو گالته به خوا، یان به پیغه مبه ریکی خوا، یان به نیسلام بکا، یان سوچه بؤ یوونه وریک بیا، یان قورپان فپئ بدا، یان تفی لی بکا، یان بلئ: کافر له موسولمانان باشتن، یان بلئ: به برنامه ی قورپان به که لک نابین، یان بلئ: سه حابه ی پیغه مبه ر ﷺ گشتی پئ گرو جه رده یون، یان به بیرویا وه په وه له گهډل نه و کومه لانه دا بئ که دؤ به نیسلامن، یان بلئ: خوژگه من کافر بویام. به و جوړه شتانه له نیسلام دهر نه چئ و کافر نه بئ.

(وَمَنْ ارْتَدَّ عَنِ الْإِسْلَامِ) هر که سیک له نیسلامه تی په وه بؤ کافر یوون گه راپیته وه (أُسْتُيِبَ) واجبه داواى توبه ی لی بکړئ و پئ ی بلئ: له و کوفره په شیمان بیه وه و شاده بیتنه وه (ثَلَاثًا) تا ماوه ی سن پوژان، به لام به فرمانوده ی پاستر: هر نه و دم داواى توبه ی لی ته کړئ نه ک سن پوژان:

(فَإِنْ تَابَ) جا نه گهر توبه ی کړو موسولمان بؤ وه و شاده ی هیناوه، واته: کوتی: (أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ). نه وه وازی لی ته هیندری (وَلَا) به لام نه گهر هر سوو پو له سر کافر یوونه که ی (قُتِلَ) واجبه هر نه و دم بکوژدئ، جا پیاو بئ، یان نافرته، به و مرجه ی شیت نه بئ و مندال نه بئ و زوری لی ته کرابئ تا کو کوفر بکا

وَلَمْ يُغَسَّلْ، وَلَمْ يُصَلَّ عَلَيْهِ، وَلَمْ يُدْفَنْ فِي مَقَابِرِ الْمُسْلِمِينَ.

﴿عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ امْرَأَةً إِزْدَتْ فَأَمَرَ النَّبِيُّ ﷺ: أَنْ يُغْرَضَ عَلَيْهَا الْإِسْلَامُ فَإِنْ تَابَتْ وَإِلَّا قُتِلَتْ﴾ رَوَاهُ الدَّارِقُطَنِيُّ، نَافَرَهُ تَيْكَ لَهُ نَيْسَلَامُ كَهْلُوهُ وَبُوهُ كَافِرٌ، جَا بِتَغَمْبَرِ ﷺ فَهَرَمَانِي دَا: كَه پَتِي بِلَتِينَ: بِيْتَه وَه نَاو نَيْسَلَام، نَه كَه رَه نَه بُوهُ مُوسُولْمَان، بَا بَكُوژِي.

تَيْنَجَا بَزَانَه: نَه كَه ر (مُرْتَدَّ) جَه نَكِي لَه كَه لَ مُوسُولْمَانَان كَرْد، پَتِيوِيَسْت نَاكَ دَاوَاي تَوْبَه ي لِ بَكُرِي.

﴿نَاكَ دَا رِي﴾ يَه كَه م: كُوشْتَنِي (مُرْتَدَّ)، وَاتَه: نَه وَ كَه سَه ي لَه نَيْسَلَام بُو كَافِرِيوُون نَه كَه رِيْتَه وَه، لَه نَه سَتَوِي كَارِيَه دَه سَتَانَه، كَه وَابُو: نَه كَه رِيَه كِيَكِي تَر بَه بِي پَرَسِي كَارِيَه دَه سَت كُوشْتِي، تَه نَهَا نَه بِي تَه مَبِي بَكُرِي، وَاتَه: هِيَج تَوَلَو (كَفَّارَه) ي نَاكَ وَيْتَه سَه، بَه لَام نَه كَه ر (مُرْتَدَّ) جَه نَكِي لَه كَه لَ مُوسُولْمَان نَه كَرْد، نَه وَه بُو كُشْت مُوسُولْمَانِيَك دَرُوسْتَه بِيكُوژِي بَه هَر شِيَوَه يَه كِي بَكُوچِي.

دَوُوهم: چَه نَد زَانَا يَه نَه مَه مُوودَه يَان مَه لِ بَزَارِيَه: كَه نَه بِي نَه وَ كَه سَه بَكُوژِي كَه جَنِيَوِي بَه پَتَغَمْبَرِ ﷺ دَا بِي، جَا تَوْبَه بَكَا، يَان نَا ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ امْرَأَةً كَانَتْ تَشْتُمُ النَّبِيَّ ﷺ فَقَتَلَهَا رَجُلٌ أَعْمَى فَأَمَرَ النَّبِيُّ ﷺ دَمَهَا﴾ رَوَاهُ ابُو دَاوُد، نَافَرَهُ تَيْكَ جَنِيَوِي بَه پَتَغَمْبَرِ ﷺ نَه دَا، تَيْنَجَا پِيَاوِيَكِي كُوِيَر نَافَرَه تَه كَه ي كُوشْت، پَتَغَمْبَرِ ﷺ تَوَلَه ي نَه خُسْتَه سَه.

(وَلَمْ يُغَسَّلْ) نَه وَ كَه سَه ي كَافِر بُوهُ - كَاتِي مَرْد، يَان كُوژَا - شُوَرْدَنِي نَاوِي (وَلَمْ يُصَلَّ عَلَيْهِ) وَه حَه رَامَه وَ نَابِي نُوِيژِي لَه سَه ر بَكُرِي (وَلَمْ يُدْفَنْ فِي مَقَابِرِ الْمُسْلِمِينَ) وَه نَابِي لَه كَرْدِ سَتَانِي مُوسُولْمَانَان دَا بِنِيژِي، هَه رُوَهَا مَالَه كَه يَشِي نَابِيْتَه مِيرَات، بَه لَكُو نَه رِيْتَه (بَيْتِ الْمَالِ) ي مُوسُولْمَانَان.

﴿نَاكَ دَا رِي﴾: هَه ر كَه سِيَك كُوفَرِيَك بَكَا، هَه ر نَه وَ دَه م مَارَه ي ژَنَه كَه ي مَه لَتَه وَه شِيْتَه وَه نَه كَه ر جِيْمَاعِي لَه كَه لَ نَه كَرْدِيَن، بَه لَام نَه كَه ر جِيْمَاعِي لَه كَه لَ كَرْدِيُو، تَا (عِدَّة) ي تَه وَلَو نَه بِي چَاوَه پَوَان نَه كَرِي: جَا نَه كَه ر نَه بُوهُ مُوسُولْمَان، مَارَه يَه كَه ي مَه لَتَه وَه شِيْتَه وَه.

﴿پَا شَكُو﴾: نَه كَه ر كُزْمَه لِيَك كَافِر بُون، وَاجِبَه مُوسُولْمَانَان جَه نَكِيَان لَه كَه لَ بَكَه ن، تَا سَه ر كَر دَا يَه تَو بَنَكَه كَانِيَان بَنَه پَر نَه كَرِيَن، هَه رُوَه ك نِيْمَامِي (أَبُو بَكْرٍ) وَ سَه حَا بَه ﷺ وَايَان كَرْدِيَه، جَا نَه كَه ر بَه خُوِيَان وَ مَالُو مَنْدَالُو ژَنَه كَانِيَان كَه وَتَنَه دَه سَت مُوسُولْمَانَان، نَه وَه بَه م شِيَوَه يَه پَه فَتَار نَه كَرِي:

يَه كَه م: چُونَكَه پَتَغَمْبَرِ ﷺ نَه هَر مَوِي: ﴿مَنْ بَدَّلَ دِيْنَهُ فَا قُتِلَ﴾ رَوَاهُ الْبُخَارِي، هَه ر كَه سِيَك نَابِيْنِي خُوِي كُوِيَرِي، بِيكُوژَن. بُوِيِي ژَنُو پِيَاوَه كَانِيَان دَاوَاي نَيْسَلَامِيُوُونَه وَه يَان لِ نَه كَرِي، جَا هَه ر كَه سِيَكِيَان نَه بِيْتَه وَه مُوسُولْمَان، نَه بِي بَكُوژِي، بَه لَام نَه كَه ر

(فَصَلِّ) وَتَارِكُ الصَّلَاةِ عَلَى ضَرَّتَيْنِ، أَحَدُهُمَا: أَنْ يَتْرُكَهَا غَيْرَ مُعْتَقِدٍ لَوْجُوبِهَا، فَحُكْمُهُ حُكْمُ الْمُرْتَدِّ. وَالثَّانِي: أَنْ يَتْرُكَهَا كَسَلًا مُعْتَقِدًا لَوْجُوبِهَا، فَيُسْتَأْبَ، فَإِنْ تَابَ وَصَلَّى، وَإِلَّا قُتِلَ حَدًّا،

موسولمانیان کوشتبون، دروسته له توله بکوژرین، هرچه ند موسولمانیش ببندوه. دووهم: منداله کانی نه وان-که بلوغیان نه بوه-به موسولمان دانه درین، واته: وهکو دایکو باوکه کانیان کافر نابن، که وابوو: نه بی به په ووشتی نیسلام په روه رده بکړینو، ناکړینه کویله وگشتیان نازادن.

سسیهم: ملکو ماله که یان پانه گریو چاوه پروان نه کړی: هر که سیک موسولمان بیته وه، ملکو ماله که وچه که که ی خوی نه دریته وه، جا نه گهر موسولمان نه بږوه و مرد، یان کوژرا، گشتی نه دریته (بیت المال).

﴿نَاكِدَارِي﴾: پیکه اتنو جهنگ وه ستاندن له گهل (مُرتد): کافریووه کان دروست نیه، به لام له گهل کافری بڼه پرتی دروسته، هر وه که له کوتایي (جهاد) دا باسی نه که یین.

﴿فَصَلِّ: لَهُ بِاسِي سَزَاي نُوِيژنه که رو، زهکات نه دهر﴾

(وَتَارِكُ الصَّلَاةِ) نُوِيژنه که ر (عَلَى ضَرَّتَيْنِ) دوو جوړه: (أَحَدُهُمَا) جوړی په که م: (أَنْ يَتْرُكَهَا) نه و که سیه: که نُوِيژ ناکا (غَيْرَ مُعْتَقِدٍ لَوْجُوبِهَا) چونکه باوه پری نیه که نُوِيژ واجبه (فَحُكْمُهُ) سزای نه و نُوِيژنه که ره (حُكْمُ الْمُرْتَدِّ) وهکو سزای که سیکی کافریووه، واته: دلاوی توبه ی لیته کړی، جا نه گهر توبه ی نه کرد، واجبه بکوژری و نابی بشوړی و نابی نُوِيژنی له سهر بکړی و نابی له گورستانی موسولماناندا بنیژنی و ماله که شی نه دریته (بیت المال).

(وَالثَّانِي) جوړی دووهم: (أَنْ يَتْرُكَهَا كَسَلًا) نه و که سیه له بهر ته مبه لی نُوِيژ نه کا (مُعْتَقِدًا لَوْجُوبِهَا) به لام باوه پری ه بی که نُوِيژ واجبه (فَيُسْتَأْب) سوننه ته دلاوی توبه ی لیته کړی (فَإِنْ تَابَ وَصَلَّى) جا نه گهر توبه ی کردو نُوِيژنی کرد، وازی لی دینین (وَإِلَّا) به لام نه گهر هر سووې بوو له سهر نُوِيژنه کردن (قُتِلَ حَدًّا) نه کوژری، جا کوشتنه که ی به ناوی سزادانه، نه که به ناوی کافریوون ﴿عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: عَنْ النَّبِيِّ ﷺ: أُمِرْتُ أَنْ أَقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَشْهَدُوا أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ وَيَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ، فَإِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ عَصَمُوا مِنِّي دِمَائَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ إِلَّا بَحَقَّ الْإِسْلَامِ وَحِسَابُهُمْ عَلَى اللَّهِ تَعَالَى﴾ رواه الشيخان، پیغه مبه ر ﷺ فهرموی: فهرمانم پی کراوه: له گهل خه لکی جهنگ بکه م تا شاده نه میننو نُوِيژنه که ن و زهکات نه دهن، جا که نه مانه یان کردن، خوینو مالیان له من نه پارینن ته نها به مافیکی نیسلام نه بن، لی کولینه وهی ناو دلشیان له سهر خواپه له روژی قیامت.

وَكَانَ حُكْمُهُ حُكْمُ الْمُسْلِمِينَ.

(كِتَابُ الْجِهَادِ)

(وَكَانَ حُكْمُهُ) برپاری شهر دهریاره ی نه و نویژنه کهره (حُكْمُ الْمُسْلِمِينَ) وهکو موسولمانانه، واته: واجبه بشوری و کفن بکری و نویژی له سهر بکری و دروسته له گورستانی موسولماناندا بنیژی و وهکو تاوانباره کانی تر.

﴿پاشکۆ﴾: نهو چه دیسه به لگه یه: نه گهر کومه لیک پیک به کون له سهر نه کردنی واجبیکی نیسلام، واجبه: جهنگیان له گه ل بکری تا توبه نه کن:

بِقَوْلِهِ: نه گهر کومه لیک پیک به کون له سهر نویژنه کردن، یان (جُمُعَةً) نه کردن، یان زه کات نهدان... هتد، نه بی جهنگیان له گه ل بکری تا توبه نه کن، ههروهک نیمامی (أَبُو بَكْرٍ) جهنگی له گه ل زه کاتنه دهره کان کرد، ئینجا بزانه: نهو سزایانهش نه بی به فرهمانی پیشه وای موسولمانان جی به جی بکری، یان جیگریکی پیشه وای.

دیشان بزانه: هه که سیک تاوان و زیانی زدر بی، یان زدر بینامووسی بکا، یان خه اک بخاته مه ترسی، واجبه بخریته به ندیخانه تا مردن.

ههروه ها بزانه: هه کاتیک هه والی تاوانیک گه یشته لای کار به ده ست، چه راهه تکای بق بکری، واته: هه که سیک تکا بق تاوانباریک بکا: تا کو سزا نه دری، تاوانیکی گه وده ی له سهر نه نووسری ﴿عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: مَنْ حَالَتْ شَفَاعَتُهُ دُونَ حَدٍّ مِنْ حُدُودِ اللَّهِ فَقَدْ ضَادَّ اللَّهَ فِي أَمْرِهِ﴾ رواه ابوداود، پیغه مبه ر ﷺ فره مووی: هه که سیک هه ول بدا سزای خودا له سهر تاوانباریک جی به جی نه کری، بینگومان نهو که سه دزایه تی خوی کردوه له فره مانه که یدا.

*

*

*

﴿كِتَابُ الْجِهَادِ: ثُمَّ يَهْرُتُوكَ بَأْسِي (جِهَاد) لَهَا﴾

واته: خه بات و تیکوشان به گیان و به مال و به زمان بق به رزکردنه وهی نیسلام: به چه سپاندنی برپاره کانی خولو پیغه مبه ر ﷺ و نه هیشتنی دهسته لاتی (کفن). ﴿عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: جَاهِدُوا الْمُشْرِكِينَ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ وَالسِّيَاقُ﴾ رواه أحمد، پیغه مبه ر ﷺ فره مووی: له گه ل کافره کان به نکن به مالتان و به گیانتان و به زمانتان. که وایوو: تیکوشانی چه کدرانه- که پی ی نه گوتری: (غزاه)- به شیکه له (جِهَاد) و له دوو به شه که یتر خیری زیاتره، چونکه گیانی خوی نه فرو شیته خوی گه وده.

ئینجا بزانه: (جِهَاد) به چوار قوناغ پی گه یشتوه:

یه کهم: بانگ وازی نه پیتی به بی جهنگ کردن، ثم قوناغه به هاتنی سوهرتی ﴿يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ قُمْ فَأَنْذِرْ﴾ دهستی پی کردو تا ماوهی سن سالی خایاند.

دوهم: بانگه‌وازیی ناشکرا به بی‌جه‌نگکردن، ئەم قوناغه به هاتنی ئایه‌تی ﴿فَاصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ﴾ دەستی پێ‌کړو تا کړچکردنی پیتغه‌مبه‌ر ﷺ به‌رده‌وام بوو. ئینجا بزانه: ئەو دوو قوناغانه، پێیان نه‌گوتی: (مکی).

سێ‌یه‌م: بانگه‌وازیی ناشکرا شان به‌شانی جه‌نگکردن له‌گه‌ڵ ئەو که‌سانه‌ی جه‌نگ له‌گه‌ڵ موسولمانان نه‌که‌ن و ده‌ستدریژی نه‌که‌نه‌ سه‌ر ئیسلام، ئەم قوناغه له‌ بوا‌ی کړچکردنی پیتغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌ستی پێ‌کرد: به‌ هاتنی ئایه‌تی ﴿وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَكُمْ﴾ له‌ ڕێگای خوا جه‌نگ له‌گه‌ڵ ئەو که‌سانه‌ بکه‌ن که جه‌نگتان له‌گه‌ڵ نه‌که‌ن. ئەم قوناغه‌ش تا ږگارکردنی (مکه) به‌رده‌وام بوو.

چوارهم: دوا قوناغ، که خوا فرمانی‌دا: هه‌ر که‌سیک باوه‌ڕی به‌ خوا نیه‌ و هه‌ر که‌سیک بپیتته‌ کۆسپ له‌ ڕێگای بانگه‌وازیی ئیسلام، ئەبی جه‌نگی له‌گه‌ڵ بکړی، ئەم قوناغه له‌ بوا‌ی ږگارکردنی (مکه) ده‌ستی پێ‌کرد: به‌ هاتنی (آیة‌ السیف) - ئایه‌تی شمشیر، که خوا فرموی: ﴿وَقَاتِلُوا الْمُشْرِكِينَ كَافَّةً﴾ جه‌نگ له‌گه‌ڵ کافره‌کان بکه‌ن به‌ گشتی. هه‌روه‌ها فرموی: ﴿إِنْفِرُوا خِفَافًا وَثِقَالًا وَجَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ پاپه‌ڕن به‌ سوکی و به‌ گرانی، به‌ مالتان و به‌ گیانتان له‌ ڕێگای خوا (جه‌اد) بکه‌ن.

ئینجا له‌م قوناغه‌ی چواره‌مدا (جه‌اد) جێگیر بوو، تا ږژی قیامه‌ت نابێ هیچ گۆڕانێکی بپتته‌ سه‌ر ﴿عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: الْجِهَادُ مَا ضَى مِنْهُ بَعْثَى اللَّهِ إِلَى أَنْ يُقَاتَلَ آخِرُ هَذِهِ الْأُمَّةِ الدُّجَالِ لَا يَطْلُهُ جَوْرٌ جَائِرٌ وَلَا عَدْلٌ عَادِلٌ ﴿رواه‌ ابوداود، پیتغه‌مبه‌ر ﷺ فرموی: (جه‌اد) هه‌ر له‌ کاردايه‌ له‌ و ږژه‌وه‌ که خودا منی نارووه‌ به‌ پیتغه‌مبه‌ر، تا کوتایی تۆمه‌تی من جه‌نگ له‌گه‌ڵ (دجال) نه‌کا، ئەو (جه‌اد) ه‌ سته‌می هیچ سته‌مکاریک و دادپه‌روه‌ری هیچ دادپه‌روه‌ریک هه‌لیناوه‌شیتیته‌وه‌.

ئینجا بزانه: واجب‌بوونی غه‌زا نه‌کریتته‌ دوو به‌ش: یه‌که‌م: (فَرَضُ الْكِفَايَةِ)، له‌و کاته‌ی کافره‌کان له‌ وولاتی خۆیان بنو ده‌سته‌لاتیان به‌ سه‌ر وولاتی ئیسلامدا نه‌بێ، که‌واته: سالتی یه‌ک جار واجبه‌ و زیاتر سوننه‌ته: که‌ کۆمه‌لێکی موسولمانان به‌ره‌نگاری کافره‌کان ببنو له‌گه‌ڵیان بجه‌نگین، جا نه‌گه‌ر نه‌و کۆمه‌له‌ به‌روه‌ستی ته‌واوی پێ‌کړا، ئەوه‌ خێره‌که‌ بۆ خۆیان و گوناوه‌که‌ش له‌ سه‌ر موسولمانانی تر لاته‌چێ، نه‌گه‌ر نا: واجبه‌ هه‌یزیان بۆ زیاد بکړی.

دوهم: (فَرَضُ الْعَيْنِ)، واته: له‌ سه‌ر گشت که‌سیک واجبه‌ پاپه‌ڕی بۆ (جه‌اد) کردن، نه‌مه‌ش له‌و کاته‌ی کافره‌کان بپته‌ ناو وولاتی ئیسلام، یان کاربه‌ده‌ستانی ئیسلام حوکم به‌ قوڕتان نه‌که‌ن؟ هه‌روه‌ک ئیمامی (النواوی) نه‌فرموی: قازی (عیاض) فرمویه‌تی:

وَشَرَائِطُ وُجُوبِ الْجِهَادِ سَبْعُ خِصَالٍ: الْإِسْلَامُ، وَالْبُلُوغُ، وَالْعَقْلُ، وَالْحُرِّيَّةُ،
وَالذُّكُورِيَّةُ، وَالصَّحَّةُ، وَالطَّاقَةُ عَلَى الْقِتَالِ.

(زانیانی نایینی نیسلام یه‌کده‌نگن: که نابنی کافر بییته گه‌وره‌ی موسولمانان،
وه نه‌گه‌ر گه‌وره‌ی موسولمانان گه‌راوه‌و بووه کافر، یان نویژی نه‌ه‌کردو
فرمانی به نویژکردن نه‌ه‌کرد، وه هه‌روه‌ما نه‌گه‌ر گوڤانکاری ی هیئا سهر
شهریعتی نیسلام، یان (بدعة) ی بلاو نه‌کردوه‌و، نه‌وه له فرمانپه‌وایی لانه‌چی‌و
واجبه موسولمانان له درژی پاپه‌پن و پی‌ش‌ه‌واییه‌کی دادپه‌روه‌ر له شوینی‌ه‌و
دابنین نه‌گه‌ر بگونجی، نه‌گه‌ر نه‌گونجا، واجبه: موسولمان بو خوی له‌و شوینه
کوچ بکا بو شوینیکی‌باشتر). به‌وانه (شرح صحیح مسلم).

﴿قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: مَا تَرَكَ قَوْمَ الْجِهَادِ إِلَّا عَمَّهُمُ اللَّهُ بِعَذَابٍ﴾ رواه الطبرانی فی الأوسط،
پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رموی: هه‌ر گه‌لێک واز له (جهاد) بیئنی، خوی گه‌وره به تیکرایی سزایان
نه‌داو سه‌ر شوپو ژێرده‌ستیان نه‌کا.

(وَشَرَائِطُ وُجُوبِ الْجِهَادِ) مه‌رجه‌کانی واجبه‌بوونی غه‌زا، واته: (جهاد) ی چه‌کدارانه (سَبْعُ
خِصَالٍ) هه‌فت مه‌رجن:

یه‌که‌م: (الْإِسْلَامُ) نیسلامه‌تی‌یه، واته: کافر داوای (جهاد) ی لی‌ناکرئ.
دووه‌م: (وَالْبُلُوغُ) بلوغ‌بوونه. سنی‌یه‌م: (وَالْعَقْلُ) ژیری‌یه، واته: غه‌زا له سه‌ر مندال‌و
شیت واجب نیه. چواره‌م: (وَالْحُرِّيَّةُ) نازاد بی. پینجه‌م: (وَالذُّكُورِيَّةُ) پیاو بی.
شه‌شهم: (وَالصَّحَّةُ) ته‌ندروستی‌ی باش بی. هه‌فته‌م: (وَالطَّاقَةُ عَلَى الْقِتَالِ) توانای
جه‌نگکردنی مه‌بی: به‌گیان و به‌مال.

که‌واته: غه‌زا واجب نیه له سه‌ر کویله‌و ئافه‌رت و نه‌خوش و شه‌له‌و بی‌ده‌ست و بی‌چه‌کو
بی‌خواره‌مه‌نی، خوی گه‌وره فه‌رموویه‌تی: ﴿لَيْسَ عَلَى الضُّعْفَاءِ وَلَا عَلَى الْمَرْضَى وَلَا
عَلَى الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ مَا يَنْفِقُونَ حَرَجٌ إِذَا صَحُّوا لِلَّهِ وَرَسُولِهِ﴾ نه‌و که‌سانه‌ گونا‌می غه‌زا
نه‌کردنیان له سه‌ر نیه که بی‌هین: وه‌کو مندال‌و ئافه‌رت، یان نه‌خوشن، یان نه‌رکی
جه‌نگیان ده‌ست ناکه‌وئ: وه‌کو چه‌کو خواردن، به‌و مه‌رجه‌ی نامۆ‌گاری بکه‌ن بو پێگای
خواو پیغه‌مبه‌ر ﷺ.

﴿نَاكَادَارِي﴾: هه‌ر که‌سیک توانای (جهاد) ی نه‌بی، واجبه به‌ دل‌ نیازی (جهاد) کردنی
مه‌بی ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: مَنْ مَاتَ وَلَمْ يَغْزُ وَلَمْ يُحَدِّثْ نَفْسَهُ بِمَاتَ
عَلَى شُعْبَةٍ مِنْ نِفَاقٍ﴾ رواه مسلم، پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رموی: هه‌ر که‌سیک مردبی‌و غه‌زای
نه‌کردبی‌و به‌ دل‌یش نیازی (جهاد) ی نه‌بوین، نه‌وه به‌ به‌شیکی نیفاقه‌وه نه‌مرئ.

وَمَنْ أَسِرَ مِنَ الْكُفَّارِ فَعَلَىٰ صِرَاطَيْنِ: ضَرْبٌ يَكُونُ رَقِيقًا بِنَفْسِ السَّبْيِ

﴿بِاسِی بُوِشْتَن بُو غَزَا﴾

یهکهم: لهو کاتهی (جهاد) (فَرَضُ الْكِفَايَةِ) یه، هرپامه قهرزدار به بینِیژنی خاوهن قهرزه که ی برواته (جهاد)، بهو مهرجهی قهرزه که کاتی دانوهی هاتبی ﴿عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: عَنْ النَّبِيِّ ﷺ: يُغْفَرُ لِلشَّهِيدِ كُلُّ ذَنْبٍ إِلَّا الدِّينَ﴾ رواه مسلم، پیغه مبه ر ﷺ فرموی: خوای گه وره له گشت گوناوه کانی شهید خوش نه بی جگه له قهرزدار ی.

مهره ها هرپامه (جهاد) کردن به بینِیژنی دایکو باوک بهو مهرجهی موسولمان بن ﴿عَنْ أَبِي سَعِيدٍ ﷺ: جَاءَ رَجُلٌ لِيُجَاهِدَ، فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ ﷺ: إِرْجِعْ إِلَى الْوَالِدِ فَإِنْ أَذِنَا لَكَ فُجَاهِدْ وَإِلَّا فَبِرْهُمَا﴾ رواه أحمد و ابوداود، پیاویک هات بجیته غزا، پیغه مبه ر ﷺ فرموی: به پوره لای دایکو باوکت، نه گهر نیژنیان دای غزا بکه، نه گهر نا: خرزه تیان بکه.

دوهم: لهو کاتهی غزا (فَرَضُ الْقَتَنِ) بی، پرسسی دایکو باوک و خاوهن قهرزی ناوی. سسی یهم: هر کاتیک جهنگ دهستی پی کرد، مه لاترو ولامیتان له جهنگ هرپامه، بهو مهرجهی نوژمنه کیان به ژماره یه کی وه ها له دوو هندی خو یان زیاتر نه بی: که بهروه سستی نه کن، خوای گه وره فرموی تی: ﴿وَمَنْ يُؤْلَهُمْ يَوْمَئِذٍ دُبرُهُ إِلَّا مُتَحَرِّفًا لِقِتَالٍ أَوْ مُتَحَيِّزًا إِلَى فِئَةٍ فَقَدْ بَاءَ بِقَضَبٍ مِنَ اللَّهِ وَمَأْوَاهُ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ﴾ هر که سیک لهو پوردهی جهنگ دهست پی نه کا، پشت بدلو له شوینی خو ی لاجن - مه به سستی فیلبازی جهنگ، یان یارمه تی کومه لیک تر نه بی - نه وه خوا غزه بی لی ته گری و جیگه ی نوژه خه.

چوارهم: دروسته نافرده تان و مندالان به نیژنی میرو دایکو باوکیان بچن بُو غزا. پینجهم: (رباط)، وات: (خَوَ ثَامَادَه کردن بُو غزا و مه شق کردن و پاسه وانی و مانه وه له باره گای سهریازانی نیسلام)، به شیکه له (جهاد) و خیری نوژه ﴿عَنْ سَلْمَانَ ﷺ: عَنْ النَّبِيِّ ﷺ: رِبَاطٌ يَوْمٌ وَلَيْلَةٌ خَيْرٌ مِنْ صِيَامِ شَهْرٍ وَقِيَامِهِ وَإِنْ مَاتَ فِيهِ أَجْرِي عَلَيْهِ عَمَلُهُ الَّذِي كَانَ يَعْمَلُ وَأَجْرِي عَلَيْهِ رِزْقُهُ وَأَمِنَ الْفُتَّانُ﴾ رواه مسلم، پیغه مبه ر ﷺ فرموی: ثاماده بوونی شه و پورژیک له باره گایه کی سهریازانی نیسلام، خیری زیاتره له به پورژو بوونی مانگیکو شه و نوژیی مانگیک، نه گهر له کاتی نه و مانه وه یه دا بمری، خیری نه و کرده وه باشانه ی نه یکردن هر بقی نه چی و خوارده مه نه یه که شی هر نه بریتی و له پرسیری مهر دوو فریشته کانی ناو قهر نه مین نه بی.

﴿بِاسِی دِیلی کافر هکان﴾

(وَمَنْ أَسِرَ مِنَ الْكُفَّارِ) هر که سیک له کافر هکان به دیل گیرا (فَعَلَى صِرَاطَيْنِ) نه کریته دوو به ش: (ضَرْبٌ يَكُونُ رَقِيقًا) به شی یه که میان: نه بنه کویله (بِنَفْسِ السَّبْيِ) ته نها به و نه دی

وَهُمُ الصَّيَّانُ وَالنِّسَاءُ، وَضُرِبَ لَا يَرِقُّ بِنَفْسِ السَّبِيِّ وَهُمْ الرِّجَالُ الْبَالِقُونَ، وَالْإِمَامُ مُخَيَّرَ فِيهِمْ بَيْنَ أَرْبَعَةِ أَشْيَاءَ: الْقَتْلُ، وَالْإِسْتِرْقَاقُ، وَالْمَنْ، وَالْفِدْيَةُ بِالْمَالِ أَوْ بِالرِّجَالِ، يَفْعَلُ مِنْ ذَلِكَ مَا فِيهِ الْمَصْلَحَةُ. وَمَنْ أَسْلَمَ قَبْلَ الْأَسْرِ أَخْرَزَ مَالَهُ، وَدَمَهُ، وَصِغَارَ أَوْلَادِهِ.

به دلیل گیران (وهم) نهو به شه یان: (الصبيان) مندالی کافره کانن (والنساء) ههروهه زنه کانیان، وه هیچ جیاوزی نیه: له نیتوان جوله که و بیان و بت په رسته کان ﴿عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: حَارَبَتْ قُرَيْظَةُ قَتَلَ رِجَالَهُمْ وَقَسَمَ نِسَاءُهُمْ وَأَوْلَادُهُمْ وَأَمْوَالُهُمْ بَيْنَ الْمُسْلِمِينَ﴾ رواه البخاری، (بِقُرَيْظَةَ) جه نگیان له گه ل پیغه مبه رﷺ کرد، جا له بهر نه وه، پیاوه کانیان کوژدان و مندالو نافرته و مالیان دابه شکرا به سهر موسولماناندا.

﴿ناگاداری﴾: نهو چه دیسه ش به لکه یه: که چه پامه نافرته و مندالی کافران بکوژن. (وَضُرِبَ لَا يَرِقُّ) وه به شی دووه می دیله کان نابنه کویله (بِنَفْسِ السَّبِيِّ) به ته نه دیل بوون: (وَهُمُ الرِّجَالُ الْبَالِقُونَ) نهو به شه یان نهو جوړه پیاوانه که بلوغیان بووه و نازادان (وَالْإِمَامُ) سهر کرده ی موسولمانان (مُخَيَّرَ فِيهِمْ) ده رباره ی نهوان سهر پشکه (بَيْنَ أَرْبَعَةِ أَشْيَاءَ) له نیتوان چوار کار:

(الْقَتْلُ) نه گهر چه ز بکا با بیان کوژن، به لکه ش چه دیسه که ی پراېر دوه، به لام نه گهر بونه موسولمان دروست نیه بکوژن. (وَالْإِسْتِرْقَاقُ) یان نه گهر چه نه کا با بیان کاته کویله، وه کو مندالو نافرته ته کان. (وَالْمَنْ) یان نه گهر چه ز بکا دروسته به خورپای نازادیان بکا به بین هیچ داواکاری به ک. (وَالْفِدْيَةُ) یان نه گهر چه نه کا با بیان فرو شپته وه خویان (بِالْمَالِ) واته: له بهر انبه ر وهر گرتنی شتی که بهر لالیان بکا (أَوْ بِالرِّجَالِ) یان بیان کو پته وه به دیلی موسولمانان. (يَفْعَلُ مِنْ ذَلِكَ) سهر کرده که یه کیک له و چوارانه نه کا (مَا فِيهِ الْمَصْلَحَةُ) کامه یان بهر زه وهندی موسولمانانی تی دا بین، خوی گه وره فهرموو یه تی: ﴿فَشَدُّوا الرِّبَاقَ فَإِمَّا مَتًّا بَعْدُ وَإِمَّا فِدَاءً﴾ کافره کان په لبه ست بکه ن، نینجا یان به خورپای نازادیان بکه ن، یان بیان کو پته وه: به مال، یان به دیل.

﴿ناگاداری﴾: نه می با سمان کرد، ده رباره ی دیله کانی کافری بته پته یو، چونکه نهو موسولمانان نه ی بونه ته کافر، دیلی نهوان جیا به ههروهه له باسی کافریووندا پراېر، ههروهه نهو موسولمانان نه ی- بق دزایه تی نیسلام- نه بته توکه ری کافره کان، یان له گه ل پیغه وای موسولمانان جه نگ نه که ن، دیلی نه وانش جیا به، واته: له دوی کوتایی جه نگ نه بی خویان و ژن و مندالیان نازاد بکرن.

(وَمَنْ أَسْلَمَ) هر کافر ک موسولمان بین (قَبْلَ الْأَسْرِ) پیش نهوه ی به دلیل بگیری (أَخْرَزَ مَالَهُ) ماله که ی خوی نه پاریزی له تالان کردن (وَدَمَهُ) وه خوی نه که ی خویشی نه پاریزی، واته: له کوشتن پزگاری نه بین (وَصِغَارَ أَوْلَادِهِ) وه منداله بچو که کانیشی نه پاریزی و

وَيُحَكِّمُ لِلصَّبِيِّ بِالْإِسْلَامِ عِنْدَ وُجُودِ ثَلَاثَةِ أَسْبَابٍ:
أَنْ يُسْلِمَ أَحَدُ آبَوَيْهِ، أَوْ يَسْبِيَهُ مُسْلِمٌ مُنْفَرِدًا عَنْ آبَوَيْهِ، أَوْ يُوجَدَ لَقِيطًا فِي دَارِ الْإِسْلَامِ.

ناكرینه كۆیله ﴿عَنْ صَخْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: إِنْ الْقَوْمَ إِذَا اسْلَمُوا أَخْرَزُوا دِمَائَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ ﴿رواه ابوداود، بیته مبرر﴾، فهرموی: هر کاتیک کافره کان موسولمان بن، خوینو مالیان نه پارین.

که و ابو: مندا له گوره کانی و ژنه کی به نیسلامبونی وی ناپارین، واته: نه گهر پیش دیلکردن نیسلام نه بن، نه کرینه کویله و ماره پرینه کی هه لئه وه شیتته وه، به لام له فهرموده یه کی بن هیزدا هاتوه: ژنه که شی نه پارین، واته: نه یدریتته وه.

﴿بِاسْمِ نِیْسَلَمَه تِی مَنْدَالْ﴾

بزانه: نه گهر مندا له کافر بی، بریاری کوفری له سهر ندری، هه روه ها نه گهر مندالی کافرانیش موسولمان بی، بریاری نیسلامه تی بۆ ندری، به لام نیمامی (حنفی) نه فهرموی: نه گهر نه یزانی نیسلام چی به؟ نه وه بریاری نیسلامه تی بۆ نه ندری. (وَيُحَكِّمُ لِلصَّبِيِّ) بریار بۆ مندا له ندری (بِالْإِسْلَامِ) به موسولمانبون (عِنْدَ وُجُودِ ثَلَاثَةِ أَسْبَابٍ) نه گهر یه کیک له و سئ هویانه هاته جی:

یه کهم: (أَنْ يُسْلِمَ أَحَدُ آبَوَيْهِ) نه گهر یه کیک له دایکو باوکه کانی خۆی، یان داپیره و باپیره کانی موسولمان بن، نه ویش به موسولمان دانه ندری، که و ابو: نه گهر ته نها دایکی، یان ته نها باوکی موسولمان بن، مندا له کهش موسولمانه.

هه روه ها نه گهر دایکی و باوکی هه ر دووکیان کافر بن، به لام باپیره یه کی، یان داپیره یه کی موسولمان بن، نه ویش هه به موسولمان دانه ندری.

دووه: (أَوْ يَسْبِيَهُ مُسْلِمٌ) یان موسولمانیک به دیل بیگری (مُنْفَرِدًا عَنْ آبَوَيْهِ) له و کاته ی له دایکو باوکی خۆی جیا بویتته وه، واته: نه و مندا له ش وه کو نه و موسولمانه به موسولمان دانه ندری.

سئ یه: (أَوْ يُوجَدَ لَقِيطًا) یان مندا له که فهری درایی و هه لگیریتته وه (فِي دَارِ الْإِسْلَامِ) له خانه ی نیسلامدا، واته: نه و مندا له ش هه به نیسلام دانه ندری.

﴿بِئِنْسَاهِی (دَارُ الْإِسْلَامِ) وَ (دَارُ الْكُفْرِ)﴾

یه کهم: مه به ست به (دَارُ الْإِسْلَامِ)، واته: خانه ی نیسلام، نه و شویتته یه: که و تیتته ژیر ده ستله تی نیسلام، جا دانیشته وه کانی موسولمان بوین، یان هه به له سهر نایینی خۆیان مابنه وه و سهرانه بدهن. جا نه گهر دوو باره کافره کان داگیری بکه نه وه، ناوی (دَارُ الْإِسْلَامِ) له سهر لاناچن، که و ابو: (نه نده لوس) و (فه له ستین) به (دَارُ الْإِسْلَامِ) داگیرکرو نه ناسرین و پرگار کردنیان واجبه.

(فَصَلَ) وَمَنْ قَتَلَ قَتِيلًا أُعْطِيَ سَلْبَهُ، وَتُقَسَّمُ الْغَنِيمَةُ بَعْدَ ذَلِكَ عَلَى خَمْسَةِ أَخْمَاسٍ: فَيُعْطَى أَرْبَعَةُ أَخْمَاسِهَا لِمَنْ شَهِدَ الْوُقْعَةَ، وَيُعْطَى لِلْفَارِسِ ثَلَاثَةُ أَشْهُمٍ، وَلِلرَّاجِلِ سَهْمٌ،

دووم: (دَارُ الْحَرْبِ)، يان (دَارُ الْكُفْرِ)، واته: خانى جهنگ، نهو شويته يه: كه نهكه وتبيته ژير ده سته لاتى نيسلام، جا نهگه ر دانيشتووه كانى له جهنگدا بن، پييان نهگوتري: (حَرْبِي)، واته: كافري جهنگي، وه نهگه ر له پهيماي جهنگ وه ستاندا بن، پييان نهگوتري: (مُعَاهِدُ) په يمان له كه لكرلو، هه روهك له مهودوا باسي نهكه ين.

﴿پاشكوك﴾: مندالي كافره كان كه له پيش بلوغبون نهمرن، وهكو كافره كانى كه وه رهفتاريان له كه ل نهكرى له دونيادا، به لام له قيامت، هه رمووده ي راستر نه مه يه: كه نهو مندالانه نه چنه به مه شت، والله اعلم.

﴿فَصَلَ: له باسي (غَنِيمَةُ) تَالَانِ گوتنى كافران﴾

(پيشه گي): بزانه: مه بست بهو تالانه: ملكو مالى كافري بنه رته يه كه له كاتى جهنگ كردن لتيان نهگيرى. چونكه گوتمان: ملكو مالى نهو موسولمانانه ي كافيرونه، نه دريته (بيت المال)، هه روهما ملكو مالى پي گرانو نهو موسولمانانه ي تو كه ري كافره كانن، له دواي كوتايي جهنگ نه دريته وه ده ستي خويان، نهگه ر هي خويان بوو، به لام نهگه ر هي (بيت المال) بوو، نهوه هه ر له (بيت المال) دانه دريته وه، واته: به سه ر جهنگاوهراندا به ش ناكري.

(وَمَنْ قَتَلَ قَتِيلًا) هه ر كه سيك له مهيداني جهنگ كافريك بكوژي (أُعْطِيَ سَلْبَهُ) كه لوپه لي نهو كوژدوه ي نه دريتم: وهكو چهكو خوارده مهني و پاره و ولاغي سوازي و جلو بهرگ ﴿عَنْ أَبِي قَتَادَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: مَنْ قَتَلَ قَتِيلًا لَهُ عَلَيْهِ بَيِّنَةٌ فَلَهُ سَلْبُهُ﴾ رواه الشيخان، واته ي دياره. به لام نهگه ر له مهيداني جهنگ نهيكوژي: وهك له دووره وه گولله ي بزو بهاوي و بيكوژي، نهوه كه لوپه لي نادرتم، بهلكو نه بيته تالان.

(وَتُقَسَّمُ الْغَنِيمَةُ) تالان بهش نهكرى (بَعْدَ ذَلِكَ) له دواي دهركردني كه لوپه لي كوژدوه كه (عَلَى خَمْسَةِ أَخْمَاسٍ) نهكرته پينچ بهش: (فَيُعْطَى أَرْبَعَةُ أَخْمَاسِهَا) چوار بهشي نهو تالانه به تاييه تي نه دريتم (لِمَنْ شَهِدَ الْوُقْعَةَ) نهو كه سانه ي له جهنگه كه دا ناماده بونه - به مه به ستي جهنگ كردن - هه ر چنه د جهنگيشيان نهكردن (وَيُعْطَى لِلْفَارِسِ) جا نه دريتم نهو كه سه ي به سوازي نه سب هاتوته جهنگ (ثَلَاثَةُ أَشْهُمٍ) سئ بهشي نه دريتم: به شيكي بزو خوي، دوو بهشي بزو نه سبه كه ي (وَلِلرَّاجِلِ سَهْمٌ) نهو كه سه ي به پياده هاتوته جهنگ، يه كه بهشي نه دريتم ﴿عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَسَمَ يَوْمَ خَيْبَرَ لِلْفَرَسِ سَهْمَيْنِ وَلِلرَّاجِلِ سَهْمًا﴾ رواه الشيخان، له جهنگي خه يبه ردا، پيغه مبه ركه دوو بهشي نه دا نه سب، يه كه بهشي نه دا پياده.

وَلَا يُسْهَمُ إِلَّا لِمَنْ اسْتَكْمَلَتْ فِيهِ خَمْسَةُ شَرَائِطَ: الْإِسْلَامُ، وَالْبُلُوغُ، وَالْعَقْلُ، وَالْحُرِّيَّةُ، وَالذُّكُورِيَّةُ. فَإِنْ اخْتَلَّ شَرْطٌ مِنْ ذَلِكَ رُضِخَ لَهُ وَلَمْ يُسْهَمِ، وَيُقَسَّمُ الْخُمْسُ عَلَى خَمْسَةِ أَصْنَافٍ: سَهْمٌ لِلرَّسُولِ ﷺ يُصْرَفُ بَعْدَهُ لِلْمَصَالِحِ، وَسَهْمٌ لِلذَّوِي الْقُرْبَى وَهُمْ بَنُو هَاشِمٍ وَبَنُو الْمُطَّلِبِ، وَسَهْمٌ لِلْيَتَامَى، وَسَهْمٌ لِلْمَسَاكِينِ، وَسَهْمٌ لِأَنْبَاءِ السَّبِيلِ.

(وَلَا يُسْهَمُ) نهو به شه داناندری (إِلَّا لِمَنْ) تهنه بؤ نهو کهسه نه بی که (اسْتَكْمَلَتْ فِيهِ) تی دا کو بیته وه (خَمْسَةُ شَرَائِطَ) پینج مهرج: (الْإِسْلَامُ) موسولمان بی. (وَالْبُلُوغُ) بلوغی بویی. (وَالْعَقْلُ) عقلی هه بی. (وَالْحُرِّيَّةُ) نازاد بی. (وَالذُّكُورِيَّةُ) نذیرنه بی.

(فَإِنْ اخْتَلَّ شَرْطٌ مِنْ ذَلِكَ) جا نه گهر مهرجیک لهو پینجانه نه بو، واته: جه نگاوه ره که کافر بو و یارمه تی موسولمانانی نه دا، یان مندال بوو، یان شیت بوو، یان کویله بوو، یان نافرته بوو (رُضِخَ لَهُ) نه وه به خشیشیان نه دریتی (وَلَمْ يُسْهَمِ) به شیان نادریتی، که واته: نه بی به خشیشه که له به شیک که متر بی ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: كَانَتْ النِّسَاءُ يُحْلِلْنَ مِنَ الْغَنِمَةِ، وَأَمَّا بِهِمْ فَلَا﴾ رواه مسلم، له سهرده می پیغه مبه رد ﷺ شتیک له تالان نه دا نافرته تان که متر له به شی پیاوان.

(وَيُقَسَّمُ الْخُمْسُ) به شی پینجه له پینج به شه که ی تالان دابهش نه کری (عَلَى خَمْسَةِ أَصْنَافٍ) به سهر پینج به شی تردا: (سَهْمٌ) به شیکی نهو پینج به شه، واته: پینجیکی پینجیک (لِلرَّسُولِ ﷺ) بؤ پیغه مبه ری خوابه ﷺ (يُصْرَفُ بَعْدَهُ) نهو به شه ی پیغه مبه رد ﷺ سهرف نه کری له نوای وه فاتی پیغه مبه رد ﷺ (لِلْمَصَالِحِ) بؤ به رزه وه ندی موسولمانان: وه کو قوتا بخانه و موچه ی زانایان و چه کو نازوقه ی سهریازانی نیسلامو نه خوشخانه و ریگه و مزگه وتو نهو جورده شتانه. (وَسَهْمٌ) به شیکی تری نهو پینج به شه (لِلذَّوِي الْقُرْبَى) بؤ خزمه کانی پیغه مبه رد ﷺ (وَهُمْ بَنُو هَاشِمٍ) که نه ته وه ی هاشیمو (وَبَنُو الْمُطَّلِبِ) نه ته وه ی موته لیبن، نیستا له کوردستان پییان نه گوتری: (سهید).

(وَسَهْمٌ لِلْيَتَامَى) به شیکی تریش بؤ منداله یه تیمه کانه (وَسَهْمٌ لِلْمَسَاكِينِ) به شیکی تریش بؤ گدلو هه ژارانه (وَسَهْمٌ لِأَنْبَاءِ السَّبِيلِ) به شیکی تریش بؤ ریپولرانه بهو جورده ی له زه کاتدا باسما ن کرد. خوابی گه وره فهرموویه تی: ﴿وَاعْلَمُوا أَنَّ مَا غَنِمْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُ وَلِلرَّسُولِ وَلِلذَّوِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ﴾ بزائن: مهرچی له کافران به تالانتان گرت، پینجیکی می پینج چین: می خولو پیغه مبه ری خوابه ﷺ، می خزمه کانی پیغه مبه رد ﷺ می یه تیمانه و، می هه ژارانه و، می ریپولرانه. واته: چور به شه که ی تریش گشتی بؤ جه نگاوه رانه.

﴿يَا شُكُّو﴾: یه کهم: هر سهریازیک له گهرمه ی جهنگدا شهید بی، هیچ به شی له تالان نیه، به لام نه گهر له نوای کوتایی هانتی جهنگ بمری، به شه که ی وی نه دریتته میراتگه کانی.

(فَصَلِّ) وَيُقَسِّمُ مَالُ الْفَقِيءِ عَلَى خَمْسٍ فِرَقٍ:
يُصَرِّفُ خُمُسَهُ عَلَى مَنْ يُصَرِّفُ عَلَيْهِمْ خُمُسُ الْغَنِيمَةِ،

دووم: شاردنه وهی شستکی تالان حرامه، هر چند دهرزی و دلویکیش بی، نه بی بیداته وه دهست سهرکرده ی له شکر ﴿عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: لَا تَغْلُوا فَإِنَّ الْغُلُولَ نَارٌ وَعَارٌ عَلَى أَصْحَابِهِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ﴾ رواه أحمد، پیغه مبه ره رموی: هیچ شتیک له تالان مه شاردنه وه به دزی مهبه، چونکه شاردنه وه مالی تالانکراو سزای ناگرو شهرمه زاری به له دونیاو قیامه تدا.

سسیهم: دروسته جهنگاوه ره کان له هه موو جوړه خوارده مه نی به کی تالانکراو بخون و نازله ی تالانکراو سهر بېرن و گوشته که ی بخون پیش نه وه ی بهش بکری ﴿عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي أَوْفَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: أَصَبْنَا طَعَامًا يَوْمَ خَيْبَرَ فَكَانَ الرَّجُلُ يَجِيءُ فَيَأْخُذُ مِنْهُ قُدْرَ مَا يَكْفِيهِ﴾ أخرجه ابوداود، (عبدالله) فه رموی: له غه زای (خه بیه) دا خوارد نمان به تالان گرت، پیای و مه بوو به نه دازه ی تیزیونی خوی له خوارده مه نیه که ی نه برد.

چوارهم: دروسته سهرکرده ی له شکره که به خشیشیک بداته نه و که سه ی چالاکی به که نه کا به رانبر به دوزمن، جگه له به شه تالانکه ی خوی، به لام نه بی نه و به خشیشه له و پیتجیکه دهریکری که بق به رژه وهندی داندراوه ﴿عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُنْقَلُ بَعْضُ مَنْ يَغْتَنِّ مِنَ السَّرَايَا لَأَنْفُسِهِمْ خَاصَّةً سِوَى قِسْمَةِ عَامَةِ الْجَيْشِ﴾ رواه الشیخان، پیغه مبه ره رموی به خشیشیک نه دا چند که سیک نه و تیپانه ی نه یارنده جهنگ، جگه له به شه که ی خویان که له به شکر دنی تالان نه یاندراين.

﴿فَصَلِّ: لَهُ بِاسِي بِهِش كَرْدَنِي (فِيء)﴾

واته: نه و مالی له کافران دهست (بيت المال) که وتوه، به بی جهنگ: وه کو سهرانی جوله که و دیانان، ملک و مالی نه و کافران ی بی میراتگر نه من، نه و ملک و مالی کافره کان له کاتی مال گواستنه وه به جی نه میلن، ملک و مالی (مُرْتَدَّ)، واته: نه و موسولمانه ی کافریو وه به کافری مریوه، یان له جهنگ کوژدوه... هتد، نه و جوړه شتانه.

(وَيُقَسِّمُ مَالُ الْفَقِيءِ) بهش نه کری مالی دهستکه وتوو به بی جهنگ (عَلَى خَمْسٍ فِرَقٍ) به سهر پیتج به شدا: (يُصَرِّفُ خُمُسَهُ) پیتجیک، واته: به شیک له و پیتج به شانه بهش نه کری (عَلَى مَنْ يُصَرِّفُ عَلَيْهِمْ خُمُسُ الْغَنِيمَةِ) به سهر نه و پیتج چینانه ی که پیتجیک تالانان نه دراین، خوی گه ورده فه رموی ته: ﴿مَا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ مِنْ أَهْلِ الْقُرَى فَلِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ﴾ هه مالیک له دانیشتوانی نه و دیپانه دهست پیغه مبه ره رموی نه که وئ، بق خولو پیغه مبه ره و بق خزمه کانی پیغه مبه ره و بق به تیمانه و بق هه ژاران و بق پیپوران.

وَيُعْطَى أَرْبَعَةُ أَخْمَاسِهَا لِلْمُقَاتِلَةِ، وَفِي مَصَالِحِ الْمُسْلِمِينَ. (فَصْلٌ) وَشَرَائِطُ وَجُوبِ الْجِزْيَةِ خَمْسُ خِصَالٍ: الْبُلُوغُ، وَالْعَقْلُ، وَالْحُرِّيَّةُ، وَالذُّكُورِيَّةُ،

ثُمَّ جَا بَزَانَهُ: بَهْ شَهْ كَهِي پَيَغَه مَبَرْكَه له به رِزّه وهندي گشتی موسولمانان سهرف نه كرى. (وَيُعْطَى أَرْبَعَةُ أَخْمَاسِهَا) وه چوار به شه كهی تریش داندرلوه (لِلْمُقَاتِلَةِ) بۆ نهو سهریازانهی ناویان له نووسینگهی سهریازی دا نووسرلوه بۆ (جِهَاد) كردن، كه وابوو: به گویرهی پیویستی و ژمارهی خیزان، موچه یان نه دریتی ﴿قَالَ عَوْفُ بْنُ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا آتَاهُ الْفَتَى قَسَمَهُ فِي يَوْمِهِ: فَأَعْطَى الْإِهْلَ حَظَّهُنَّ، وَأَعْطَى الْعَرْبَ حَظَّهَا﴾ رواه ابوداود، پَيَغَه مَبَرْكَه هه كاتى (فَتَى) ی بۆ هاتبا، هه له رِزّه كهی خوی دا به شی نه كرد: نه وهی ژنی هه بوو دوو به شی نه دلی، نه وهی ژنی نه بوو به شیکی نه دلی.

جا نه گه ریه كێك له سهریازه كان مرد، نه بی به گویرهی پیویستی موچه بدریته منداله كانی تا له پیویستی دهر نه چن، نه دریته ژنه كه شی تا میرد نه كاته وه.

(وَفِي مَصَالِحِ الْمُسْلِمِينَ) وه نه گه نهو چوار به شان له سهریازه كان زیاد بون، له به رِزّه وهندي موسولمانان سهرف نه كرى: پيشه كی له چه كو كه لوپه لی جهنگ.

ثُمَّ جَا بَزَانَهُ: له سهرده می پَيَغَه مَبَرْكَه نهو چوار به شان و پینجی به شه كهی تریش گشتی بۆ پَيَغَه مَبَرْكَه بوو، به لām له دواى وه فاتى به م جۆره به ش نه كرى.

جا بزانه: نه وه مه زه بی ئیمامی (شافعی) به، به لām هه رسیك ئیمامه كانی تر هه رموویانه: (فَتَى)، واته: ده سته كه وتوو له كافره كان به بی جهنگ له دواى پَيَغَه مَبَرْكَه گشتی له به رِزّه وهندي موسولمانان سهرف نه كرى.

﴿فَصْلٌ: لَهُ بِلَاسِي (جِزْيَةٍ)﴾

واته: نهو سهرانه یه له كافران وه رنه گیرئو له (بیت المال) دانه ندرئ. جا نهو كافران یه سهرانه نه دهن پینان نه گوتئ: (نَمِي)، واته: په یمان له نه ستر.

كه واته: به هوی نهو سهرانه یه پاراستنیان نه كه ویت نه ستر موسولمانان ﴿عَنِ الْعُرْبَاضِ بْنِ سَارِيَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: إِنَّ اللَّهَ لَمْ يَحْلُ لَكُمْ أَنْ تَدْخُلُوا بُيُوتَ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلَّا بِإِذْنٍ وَلَا تَضْرِبْ نِسَائِهِمْ وَلَا أَكُلْ ثَمَارَهُمْ إِذَا أَعْطَوْكُمُ الدِّينَارَ عَلَيْهِمْ﴾ رواه ابوداود، پَيَغَه مَبَرْكَه هه رمووی: خوا رینگای نه داوه ته ئیوه: بچه مالی جوله كه و دیانه كان به بی نین، رینگای نه داوه له ئافره ته كانیان بدهن و له میوه جاته كه یان بخون، بهو مه رجهی سهرانه بدهن.

(وَشَرَائِطُ وَجُوبِ الْجِزْيَةِ) مه رجه كانی واجیبوونی سهرانه لۆه رگرتن (خَمْسُ خِصَالٍ) پینج مه رجن: (الْبُلُوغُ) یه كه م: بلوغبوونه. (وَالْعَقْلُ) دوهم: عاقلی به. (وَالْحُرِّيَّةُ) سێ یه م: نازادی به. (وَالذُّكُورِيَّةُ) چوارهم: نیری به. واته: مندالو شیتو كویله و ئافره ت سهرانه یان

وَأَنْ يَكُونَ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ أَوْ مِمَّنْ لَهُ شُبْهَةُ كِتَابٍ. وَأَقْلُ الْجَزِيَّةِ دِينَارٌ فِي كُلِّ حَوْلٍ، وَيُؤْخَذُ مِنَ الْمُتَوَسِّطِ دِينَارَانِ، وَمِنَ الْمُؤَسَّرِ أَرْبَعَةُ دَنَانِيرٍ، وَيَجُوزُ أَنْ يَشْتَرِطَ عَلَيْهِمُ الصِّيَافَةُ فَضْلاً عَنِ مِقْدَارِ الْجَزِيَّةِ. وَيَتَضَمَّنُ عَقْدُ الْجَزِيَّةِ أَرْبَعَةَ أَشْيَاءَ: أَنْ يُؤَدُّوا الْجَزِيَّةَ،

له سهر نيه و دروست نيه لتيان و هريگيرى ﴿عَنْ مُعَاذٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: بَعَثَنِ النَّبِيُّ ﷺ إِلَى الْيَمَنِ وَأَمَرَنِي أَنْ أَخْذَ مِنْ كُلِّ حَالِمٍ دِينَاراً أَوْ عَدْلَهُ مَعَاظِرِيّاً ﴿رواه الترمذي وغيره﴾، (مُعَاذٌ) خُوَالِى دَانِى بَنِى، فَرَمُووى: پيغه مبهري ﷺ منى نارد (يَمَن) فَرَمَانِ پي كُردم: هر كافر يكي نيز بزو بلوغى بويى، ميسقالىكى زيرى لئوهريگرم، يان نرخی ميسقاله كه جلو بهرگ.

(وَأَنْ يَكُونَ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ) پيَنجهم: نو كافر و سهرانى لئوهريگيرى خاوهن كتيب بى، واته: كتيبىان له لای خاوه بى هاتبى: وهكو جوله كه و ديان (أَوْ مِمَّنْ لَهُ شُبْهَةُ كِتَابٍ) يان بونى خاوهن كتيبىان لى بى: وهكو ناگريه رسته كان ﴿عَنْ مُسْلِمٍ الْحَضْرَمِيِّ﴾: عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: قَالَ سَمُّوا بِالْمَجُوسِ سُنَّةَ أَهْلِ الْكِتَابِ ﴿رواه الطبراني﴾، پيغه مبهري ﷺ فَرَمُووى: رهفتار له كه ل ناگريه رسته كان بكن وهكو رهفتارى جوله كه و ديانان.

﴿نَاكَاذَارِ﴾: دانيشتوانى هر شويَنيك سهرانه بدهن، شويَنكه كه نه بيته (دارُ الإسلام)، واته: خانه ي نيسلام. وه له مهزه بى نيمام (مالك) دا دروسته: سهرانه له هه موو جوړه كافر يكي و هريگيرى هه چنده خاوهن كيتا بيش نه بى، بهو مهرجه ي (مُرْتَد) نه بى. (وَأَقْلُ الْجَزِيَّةِ) كه مترین نه ندازه ي سهرانه (دِينَارٌ) يه ك ميسقالى زيرى (فِي كُلِّ حَوْلٍ) له هه موو ساليك يه ك جار، هه روه ها دروستيشه نرخی نو ميسقاله و هريگيرى، هه روه كه له هه ديسى (مُعَاذٌ) دا گوتراوه. (وَيُؤْخَذُ مِنَ الْمُتَوَسِّطِ) به لام دروسته له پياوى ناوه نجى زياتر و هريگيرى، واته: (دِينَارَانِ) دوو ميسقال زيرى لئوهريگيرى (وَمِنَ الْمُؤَسَّرِ) وه له پياوى دهوله و مه ند (أَرْبَعَةُ دَنَانِيرٍ) چوار ميسقال زيرى لئوهريگيرى، بهو مهرجه ي له سهرى ساله وه بهو نه ندازه يه له كه لتيان پيَك هاتبى، نه گه رنا: دروست نيه زياتريان لئوهريگيرى.

﴿نَاكَاذَارِ﴾: نه بى كه وړه ي موسولمانان يان جيگري وى پي كه اتنى سهرانه مؤر بكاو له و پي كه اتنه دا بلن: (رِيْكَه تان نه دهم له خانه ي نيسلامدا نيشته جي بى بهو مهرجه ي سالى يه ك جار نه و هنده سهرانه بدهن و ملكه چ بن بو بپياره كانى نيسلام).

(وَيَجُوزُ) دروسته (أَنْ يَشْتَرِطَ عَلَيْهِمْ) له و مؤر كړنه دا به مهرج دابنئ له سهر نه وان (الْخِصَافَةُ) ميواندارى كړنى موسولمانانى پيوار (فَضْلاً عَنِ مِقْدَارِ الْجَزِيَّةِ) نو ميواندارى كړنه زيده يه له سهر نه ندازه ي سهرانه، كه و ابو: ته نها نه بى دهوله مهنده كان و ناوه نجى يه كان ميواندارى موسولمانان بكن، نابى بخريته سهر هه ژله كان.

(وَيَتَضَمَّنُ عَقْدُ الْجَزِيَّةِ) پي كه اتنى سهرانه له ناو خوى دا كړ ده كاته وه (أَرْبَعَةُ أَشْيَاءَ) چوار شت: يه كه م: (أَنْ يُؤَدُّوا الْجَزِيَّةَ) هه موو ساليك سهرانه بدهن.

وَأَنْ تُجْزَى عَلَيْهِمْ أَحْكَامُ الْإِسْلَامِ، وَأَنْ لَا يَذْكُرُوا دِينَ الْإِسْلَامِ إِلَّا بِخَيْرٍ، وَأَنْ لَا يَفْعَلُوا مَا فِيهِ ضَرَرٌ عَلَى الْمُسْلِمِينَ. وَيُغْرَفُونَ بِلُبْسِ الْقِيَارِ وَشَدِّ الزُّنَارِ، وَيَمْتَنَعُونَ مِنْ رُكُوبِ الْخَيْلِ، وَيُلْجَأُونَ إِلَى أَضْيَقِ الطَّرِيقِ.

دووم: (وَأَنْ تُجْزَى عَلَيْهِمْ أَحْكَامُ الْإِسْلَامِ) ملکهچ بن بق گشت برپاره کانی نیسلام که له باسی سزای تاوانه کاندایا گوتراوه، جگه له پینج پوکنه کانی نیسلامو شه پابخوارنده وه، به لام نابین به ناشکرا شه پاب بخونه وه و بیفروشن.

سوییم: (وَأَلَّا يَذْكُرُوا دِينَ الْإِسْلَامِ) نابین باسی ثابینی نیسلام بکه ن (إِلَّا بِخَيْرٍ) ته نها به چاکه نه بین، که وابوو: نه گهر جنتیو به نیسلام، یان به قورشان، یان به مزگه وت بده ن، ته مبین نه کرین.

چوارهم: (وَأَلَّا يَفْعَلُوا مَا فِيهِ ضَرَرٌ عَلَى الْمُسْلِمِينَ) نابین کاریکی وه ها بکه ن که زیانی بق موسولمانان هه بین، واته: نابین میوانداری سیخوپو نوژمنانی نیسلام بکه ن و نابین هه واله کانی نیسلام بگه یه تنه کافره کان، هه روه ها نابین دیوو که نیسه دروست بکه ن له و شوینانه ی دانیشته وه کانی موسولمان بوبینه ﴿عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: لَا تُبْنِي كَنِيسَةً فِي الْإِسْلَامِ ﴿رواه ابن عدی، پیغه مبه ر ﷺ﴾ فره مووی: نابین که نیسه له ولاتی نیسلامدا دروست بکری.

(وَيُغْرَفُونَ) واجبه په یمان له نه ستوکان وا له خویمان بکه ن که بناسرین (بِلُبْسِ الْقِيَارِ) به کردنه به ری به ریگیکی نیشانه کرلو (وَشَدِّ الزُّنَارِ) وه به به ستنی پشتینده گوره که یان له سر جل که یان (وَيَمْتَنَعُونَ) نه بی قه ده غه بکری ن (مِنْ رُكُوبِ الْخَيْلِ) له سواربوونی نه سپو مابین (وَيُلْجَأُونَ) نه بی پال بدرین (إِلَى أَضْيَقِ الطَّرِيقِ) بق لای ته سکایی رنکه کان، که له گه ل موسولمانان نه گه نه به کتر ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: عَنْ النَّبِيِّ ﷺ: لَا تَبْدَأُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى بِالسَّلَامِ، وَإِذَا لَقِيتُمُوهُمْ فِي طَرِيقٍ فَاضْطَرُّوهُ إِلَى أَضْيَقِهِ ﴿رواه مسلم، پیغه مبه ر ﷺ﴾ فره مووی: نیتوه له پیتشدا سه لام له جوله که و دیانه کان مه که ن، وه هه کاتیک له رنکه یه کدا گه یشتنه نه وان، پالیان بده نه ته سکایی رنکه که.

﴿باسی گومرگ﴾

زانایانی نیسلام یه کده ن گن که هه پامه: گومرگ له موسولمانان وه ریگیری، به لام دروسته ده یه کی بازرگانی له و کافران وه ریگیری: که بق بازرگانی دینه (دَارُ الْإِسْلَامِ)، نه گهر به و مه رجه رنکه ی هاتنیان درابین، هه روه ها دروسته له و کافران هه وه ریگیری: که له (دَارُ الْإِسْلَامِ) دا نیشته جین، نه گهر له گه ل سه رانه دا به مه رج داندرابین له سه ریان ﴿عَنْ حَرْبِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: إِذَا الْعُشُورُ عَلَى الْيَهُودِ وَالنَّصَارَى وَلَيْسَ

(کتاب الصَّیْدِ وَالذَّبَاحِ)

وَمَا قُدِرَ عَلَى ذَكَائِهِ فَذَكَائُهُ فِي خَلْقِهِ وَلَبَّيْهِ،
عَلَى الْمُسْلِمِينَ عَشُورٌ ﴿﴾ رواه ابوداود، پیغمبر ﷺ فرمودی: دهم کی بازگانی له سر
جوله که و دیانه کانه، له سر موسولمانان نیه.

ثینجا بزانه: نهو دهم که له (بیت المال) دانه ندری، وه کو (قیء) سهرف نه کری.

﴿بَاسِی (مُدَنَۃ) جَهَنگ وه ستاندن﴾

دروسته کاریه دهستی موسولمانان پیکهاتنی جهنگ وه ستاندن له گه ل کافره کان مؤر بکا،
بهو مهرجهی کافری بنه پرتی بن، نه ک (مُرْتَد)، واته: له نیسلامه وه نه گه پابنه وه سر
کوفر، ثینجا نه گه موسولمانان به هیژ بون و به رژه وه ندی له جهنگ وه ستاندن دا بوو: نه وه
ته نها بۆ ماوهی چوار مانگ دروسته، به لکه: (صَلُّحُ الْحُدُیْبِیَّةِ) یه.

ثینجا بزانه: نهو جوړه کافران ی پیکهاتنی جهنگ وه ستاندن یان له گه ل مؤر کرلوه پتیا
نه گوئری: (مُعَاهِد) - په پیمان له گه لکرو، که واپوو: واجبه ولزبان لی پتین تا ماوهی پیکهاتنه که
کو تایی دی، یان تا نه وان پیکهاتنه که هه لته وه شپیننه وه، هه روه ها بۆ گشت موسولمانیک
دروسته کافرکی جهنگی بیاریزی بهو مهرجهی ماوهی پاراستنه که له چوار مانگ زیاتر
نه بی و زبانی موسولمانانی تدا نه بی، جا نهو جوړه کافره ش پی ی نه گوئری: (مُسْتَأْمَن) -
دلنیا کرو، که واپوو: بۆ هیچ موسولمانیک دروست نیه: زیان له و کافره بدا.

﴿کُوجَکردن﴾

نه گه موسولمان له (دَلُّ الْکُفْرِ) نه بیته توانی ثابینی خوی ناشکرا بکا، واجبه: کوچ بکا بۆ
(دَلُّ الْإِسْلَامِ)، هه روه ها نه گه له (دَلُّ الْإِسْلَامِ) ش گونا به ناشکریی نه کران و نه بیته توانی
قه ده غه ی بکا، واجبه کوچ بکا بۆ شویتیکی باش، به لام نه گه مانه وهی له (دَلُّ الْکُفْرِ)، یان
له (دَلُّ الْإِسْلَامِ) ی خرابدا به رژه وه ندی موسولمانانی تدا بوو، نه وه دروسته بمیثته وه.
ثینجا بزانه: کوچکردن له (دَلُّ الْإِسْلَامِ)، یان له (دَلُّ الْکُفْرِ) بۆ (جهاد) کردن، خیری زیاتره
له و دوو به شانه ی باسما ن کردن، چونکه کوچکردن - به گویره ی (جهاد) - نه بیته (فَرَضُ
الْعَیْنِ) و (فَرَضُ الْکِفَايَةِ).

*

*

*

﴿کتاب الصَّیْدِ﴾ نه م په پرتو که باسی نیچیر نه کا

﴿وَالذَّبَاحِ﴾ وه باسی نازهل و بالندهی سهرپراو نه کا

(وَمَا قُدِرَ عَلَى ذَكَائِهِ) هه ر نازهل و هه ر بالنده یه که بتوانی سهری بپریدی (فَذَكَائُهُ)
شوینی کوشتنه وهی، واته: سهرپینی (فِي خَلْقِهِ) له لای سهره وهی گه رده نیته (وَلَبَّيْهِ)
یان له ژیر گه رده نیته.

وَمَا لَمْ يُقَدَّرْ عَلَى ذَكَاتِهِ فَذَكَاتُهُ عَقْرُهُ حَيْثُ قُبِرَ عَلَيْهِ، وَكَمَالُ الذَّكَاءِ أَرْبَعَةُ أَشْيَاءَ: قَطْعُ الْخَلْقَوْمِ، وَالْمَرِيءِ، وَالْوَدَجَيْنِ. وَالْمُجْزِءُ مِنْهَا شَيْئَانِ: قَطْعُ الْخَلْقَوْمِ، وَالْمَرِيءِ.

(وَمَا لَمْ يُقَدَّرْ عَلَى ذَكَاتِهِ) وه هەر بالنده و هەر ناژه لێکی نهگونجی سه ر بپێی، له بهر نه وهی کتیی یه و پێی ناگیرئ، یان پای کردوه ناگاتئ، یان کهوتوته بیرێک، یان که لێنی چیا بهک (فَذَكَاتُهُ) چۆنی تهی کوشتنه وهی تا کو چه لال بێئ (عَقْرُهُ) نه وه یه بریندار بکړئ به برینێکی وه ما: که گیانی له بهر بباته دهر (حَيْثُ قُبِرَ عَلَيْهِ) له هەر شوێنیکی لاشه که ی که بتوانرئ بریندار ی بکا، واته: بهم کوشتنه چه لال نه بێئ ﴿عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: لَدُّ بَعِيرٍ فَرَمَاهُ رَجُلٌ بِسَهْمٍ فَحَبَسَهُ فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: إِذَا غَلَبَكُمْ شَيْءٌ مِنْهَا فَأَصْنَعُوا بِهِ هَكَذَا﴾ روه الشیخان، (رافع) فهرمووی: ووشرێکمان لێره وه وه بۆمان نه گیروه، ئینجا پیاویک تیرێکی تێگرتو کوشتی، پێغه مبه ر ﷺ فهرمووی: هەر کاتێ یه کێک له و ناژه لانه له دهسته لاتێ ئیوه دهرچوو، بهم جۆره بیکوژئ، واته: چه لال نه بێئ.

(وَيُسْتَحَبُّ) سوتنه ته (فِي الذَّكَاءِ) له سه ر بپێنی ناژه لدا تا کو سه ر بپێنه که ته ولو بپێئ (أَرْبَعَةُ أَشْيَاءَ) چوار شت:

یه کهم: (قَطْعُ الْخَلْقَوْمِ) بپێنی (قِرْتَاکه)، واته: بۆپیه ی هه ناسه. دووهم: (وَالْمَرِيءِ) بپێنی (سۆرێچکه)، واته: بۆپیه ی خو لردن و خو لردنه وه. سێ یه مو چوارهم: (وَالْوَدَجَيْنِ) بپێنی هه ر دوو ده ماره کانی مل.

(وَالْمُجْزِءُ) جا نه وه ی کوژد لوه که ی پێ چه لال نه بێئ (مِنْهَا) له و چوارانه (شَيْئَانِ) ته نها بپێنی دووانه: (قَطْعُ الْخَلْقَوْمِ) یه کهم: بپێنی هه موو (قِرْتَاکه) یه. (وَالْمَرِيءِ) دووهم: بپێنی هه موو (سۆرێچکه). واته: به بپێنی ئه و دووانه سه ر بپه لوه که چه لال نه بێئ، هه ر وه که له هه ودا به درێژی باسی نه که یئ، إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى.

﴿نَاكَادَارِي﴾ یه کهم: بۆ چه لال بوونی سه ر بپه لوه که واجبه ئه و گوێزی له خپه ی به بۆپیه ی هه ناسه وه یه: هه مووی، یان نه ختیکی له گه ل سهر یه وه به و، چونکه نه گه ر گشتی له گه ل لاشه یه وه به و، مردار نه بێئ.

دووهم: واجبه بۆپیه کان هه ر دووکیان به ته ولو ی بپه رێئ، نه گه ر هه ر دووکیان به ته ولو ی نه بپه ران، مردار نه بێئ.

سێ یه م: نه گه ر گو رگ نه ختیکی ئه و دوو بۆپیا نه ی له ناژه لێک بپێ، ئینجا موسو لمانێک فریای که و ته به شه که ی تری به ته ولو ی بپێ، چه لال نه بێئ، به لام نه گه ر گو رگه که هه ر دوو بۆپیه کانی به ته ولو ی بپێ بون، نه وه مردار نه بپه و کوشتنه وه ی سو دی نه ی.

چوارهم: نه گه ر بالنده یه ک، یان ناژه لێک نه خو ش بو، یان برسی بو، گو مان له وه دا نه بو که نه مرئ، ئینجا سه ر بپا، بهم سه ر بپه نه چه لال نه بێئ.

وَيَجُوزُ الإِصْطِيَاذُ بِكُلِّ جَارِحَةٍ مُعَلَّمَةٍ مِنَ السَّبَاعِ وَمِنْ جَوَارِحِ الطَّيْرِ،
وَشَرَائِطُ تَعْلِيمِهَا أَرْبَعَةٌ: أَنْ تَكُونَ إِذَا أُرْسِلَتْ إِسْتَرَسَلَتْ، وَإِذَا رُجِرَتْ
إِنزَجِرَتْ، وَإِذَا قُتِلَتْ شَيْئًا لَمْ تَأْكُلْ مِنْهُ شَيْئًا، وَأَنْ يَتَكَرَّرَ ذَلِكَ مِنْهَا.
لِإِنْ عُدِمَتْ إِحْدَى الشَّرَائِطِ لَمْ يَحِلَّ مَا أَخَذَتْهُ إِلَّا أَنْ يُذْرَكَ حَيًّا قَلْدَكِي،

پيٚنجهٚم: نه گهر بالنده يهك، يان ناژه لٚك له شوٚيٚنٚكي بهرزه كه وٚته خواريه وه، يان ديولريكي
به سهردا رٚما، يان گورگ، يان پشيله وٚنو جوړه شتانه بريندلريان كرد، يان ورگي ډٚو
ريخولٚي هاتنه دهره وه، نه وه پٚويسته له كاتي سهرپريندا گياني (جيگريبووي) تٚدا
مايٚن، تاكو حه لال بيٚن.

جا بزانه: نيشانه يٚ نو گيانه (جيگريبووه) نه وه يه: يان خوٚيٚني به ماسوولكه يٚ لٚده رقولٚي
له كاتي سهرپريندا، يان به توندوتيزي بجولٚيته وه، جا نه گهر نه وانه هيچيان نه بون، نه وه
مردلره وٚ حه لال نيه.

﴿باسي نيچيرگرتن﴾

(وَيَجُوزُ الإِصْطِيَاذُ) نيچيرگرتن دروسته (بِكُلِّ جَارِحَةٍ) به گشت ډرنده يهك (مُعَلَّمَةٍ) بهو
مهرجه يٚ ډرنده كه فيره پلو كرابيٚ (مِنَ السَّبَاعِ) كه ناژه لٚ بيٚ: وهكو سهكو تانجي وٚنو
جوړه شتانه (وَمِنْ جَوَارِحِ الطَّيْرِ) يان ډرنده كه بالنده بيٚ: وهكو بازو هه لٚو وٚنو جوړه
شتانه، بهو مهرجه يٚ فيره پلو كرابيٚ.

(وَشَرَائِطُ تَعْلِيمِهَا) مهرجه كاني فيره پلو كورډن (أَرْبَعَةٌ) چولون:
(أَنْ تَكُونَ) يه كه م: هريوو ډرنده كان وها گويٚپايه لٚ بيٚ: (إِذَا أُرْسِلَتْ) كاتي هه يه يان
لٚكرا (إِسْتَرَسَلَتْ) هه لٚستن بٚ نيچيره كه پا بكن. (وَإِذَا رُجِرَتْ) دووهم: كاتي وهسته يان
لٚكرا (إِنزَجِرَتْ) يه كسهر بوهستن. (وَإِذَا قُتِلَتْ شَيْئًا) سٚي يه م: هه ر كاتي نيچيريكيان
كوشت (لَمْ تَأْكُلْ مِنْهُ شَيْئًا) هيچ له نيچيره كه نه خون، به لكو راييگرن تا خاوه نه كه يان
نه كاتي. (وَأَنْ يَتَكَرَّرَ ذَلِكَ مِنْهَا) چوارهم: نهو سٚي مهرجانه يان تٚدا دووباره بكرٚنه وه تا
دلٚيا نه بيٚ كه فيره پلو بووه.

واته: نه گهر نهو مهرجانه له ناژه لٚدا، يان له بالنده دا هاتنه جيٚو نيچيريكيان كوشت، نهو
نيچيره حه لاله، مهرجه ند خاوه نه كه ش فرياي نه كه وٚيٚ بيكوٚٚته وه، خواي گه وٚه
هرموويه تي: ﴿أَحِلَّ لَكُمْ الطَّيِّبَاتُ وَمَا عَلَّمْتُم مِّنَ الْجَوَارِحِ مُكَلِّينَ﴾ شٚيٚ پاك له نٚوه
حه لاله و نيچيري نهو جوړه ډرنده ش حه لاله كه فيري پلو كرلون و گويٚپايه لٚ بٚ نٚوه.

(لِإِنْ عُدِمَتْ إِحْدَى الشَّرَائِطِ) به لام نه گهر يه كيٚك لهو مهرجانه نه هاته جيٚ (لَمْ يَحِلَّ مَا أَخَذَتْهُ)
نهو نيچيره يٚ كوشتويه تي حه لال نيه (إِلَّا أَنْ يُذْرَكَ حَيًّا) مه گهر يه كيٚك به زيندووي فرياي
كه وٚيٚ (فَيُذَكِّي) نينجا بكوٚٚٚته وه، جا به م كوشتنه وه يه حه لال نه بيٚ.

وَتَجُوزُ الذَّكَاءُ بِكُلِّ مَا يَجْرَحُ إِلَّا بِالسِّنِّ وَالظَّفْرِ،

﴿ناگاداری﴾: نهو نیچیره ی برنده ی فیترکرویش گرتویه تی، نه گهر خاوه نه که ی به زیندویی فریای که ویو سهری نه بری، **حە لال نابئ** ﴿عَنْ عَدِيٍّ بْنِ حَاتِمٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: **عَنِ النَّبِيِّ ﷺ**: إِذَا أُرْسِلْتَ كَلْبُكَ فَأَذْكُرْ اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ، فَإِنْ أَمْسَكَ عَلَيْكَ فَأَذْكُرْهُ حَيًّا فَأَذْبَحْهُ، وَإِنْ أَذْرَكَهُ قَدْ قَتَلَ وَلَمْ يَأْكُلْ مِنْهُ فَكُلْهُ﴾ رِوَاهُ الشَّيْخَانِ، پیغه مبر **ﷺ** فرموی: هر کاتیک سه که که ی خۆت هه لساند بۆ نیچیر گرتن بلی: (بِسْمِ اللَّهِ)، جا نه گهر نیچیره که ی بۆ تو گرتو تووش که یشتیه نیچیره که: نه گهر زیندوو بوو به خۆت سهری بره، به لام نه گهر نیچیره که ی کوشتبو و سه که کش هیچی لیته خواردبو، لیته حە لال و بیخو.

﴿ناگاداریه کی تر﴾: هر نیچیریک به هۆی شتیکی برنده بکوژی و فریای سهر برینی نه که وی، حە لال، جا نه و برنده یه شمشیر بئ، یان خه نه بر بئ، یان تیر بئ، به لام نه گهر فریای که وتو گیانی تی دا مابو، نه بی سهری بری، نه گینا: حە لال نابئ. وه هر نیچیریک به (فاخ) واته: به ته له وه بمری، یان له شوینیکی به رز بکه ویته خواره وه، یان بخنکیندری، یان به دار، یان به بهرد لی بدری، یان به گولله ی تفهنگ لی بدری، نه وانه هیچیان حە لال نینه، مه گهر به زیندویی فریایان بکه ویو سهریان بری، نه و کاته حە لال نه بئ.

ئینجا بزانه: نهو نیچیره ی به گولله ی تفهنگ گیانی دهر نه چن، بۆی حە لال نیه: چونکه گولله به هیزی ناگری بارووت دهر نه چیو سوڕ نه بیته وه، واته: هیزو گهرمایی ناگر نیچیره که نه کوژی، به لام تیروکه وان و خه نه بر به هیزی پاوچیو برنده یی خویان نه کوژن، که وابوو: زۆر لیک جیاوازن، جا تکایه: له و جیاوازی به ناگاداریه.

﴿باسی سهر برین-گوشتنه وه﴾

(وَتَجُوزُ الذَّكَاءُ) سهر برینی ناژه لو بالنده دروسته (بِكُلِّ مَا يَجْرَحُ) به هر شتیکی برنده بریو گوشت بری: وه کو دار، بهرد، ناسن، شوشه.

(إِلَّا بِالسِّنِّ) ته نها سهر برین به ددان دروست نیه (وَالظَّفْرِ) به نینۆکیش دروست نیه ﴿عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: **عَنِ النَّبِيِّ ﷺ**: مَا أَنْهَرَ الدَّمَ وَذَكَرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ فَكُلْ لَيْسَ السِّنُّ وَالظَّفْرُ﴾ رِوَاهُ الشَّيْخَانِ، پیغه مبر **ﷺ** فرموی: هر شتیک خۆین بریژی و (بِسْمِ اللَّهِ) ی له سهر گوترا، بیخو، به لام خۆین پیژه که ددان و نینۆک نه بئ.

که واته: نه گهر به دهست سهری په لدا، یان به گولله ی تفهنگ، یان به کیردیکی نه بر سهری لی کرده وه، نه وه مردار نه بری حە لال نیه.

﴿ناگاداری﴾: گوتنی (بِسْمِ اللَّهِ) له کاتی گوشتنه وه دا سوننه ته و واجب نیه، واته: به بی (بِسْمِ اللَّهِ) کردن کوژداوه که هر حە لال، ههروه ها سوننه ته سهر برپاوه که پوو له قبیله بکری و

وَتَحِلُّ ذِكَاةُ كُلِّ مُسْلِمٍ وَكِتَابِيٌّ، وَلَا تَحِلُّ ذَبِيحَةُ مَجُوسِيٍّ وَلَا وَثَنِيٌّ، وَذِكَاةُ الْجَنِينِ
بَذِكَاةِ أُمِّهِ إِلَّا أَنْ يُوجَدَ حَيًّا فَيَذَكِّي، وَمَا قُطِعَ مِنْ حَيٍّ فَهُوَ مَيْتٌ إِلَّا الشَّعْرَ.

له سەر تەنیشتی چەپە درێژ بکړئو به دەستی چەپە سەری بکړئو به دەستی راستە سەری
بپرېږئ، هەروەها سوننەتە کێژدەکە ی نۆز تیرۆ بپنډه بښ.

ئینجا کە (سۆرچک) و (قوتاکە) ی به تەلوی بپین، با وازی ئیبنی سەری ئی ئەکاتە وە تا
گیانی دەرئەچن.

(وَتَحِلُّ) حەلالە (ذِكَاةُ كُلِّ مُسْلِمٍ) دەستکۆژی گشت موسولمانیک: جا پیاو بښ، یان ئافەرەت
بښ، یان مندال بښ، یان شیت بښ (وَكِتَابِيٌّ) هەروەها حەلالە دەستکۆژی کافری خاوەن
کیتاب: وەکو جوله کەو دیان، خوای گەورە فەرموویەتی: ﴿وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حِلٌّ
لَكُمْ﴾ دەستکۆژی خاوەن کیتابەکان بۆ ئێوە حەلالە. بەلام بەو مەرجە دەستکۆژە کە یان
حەلالە: کە بزاندی بایرە ی پێشوویان پێش گۆرانی ئایینە کەو پێش پەشبوونەوی
ئایینە کە، چوونە تە ناو ئەو ئایینە.

(وَلَا تَحِلُّ) بەلام حەلال نیە (ذَبِيحَةُ مَجُوسِيٍّ) دەستکۆژی ئاگرپەرست (وَلَا وَثَنِيٌّ) هەروەها
حەلال نیە: دەستکۆژی بت پەرست و کافرەکانی ترو ئەو موسولمانە ی بوو تە کافر.
(وَذِكَاةُ الْجَنِينِ) کوشتنەوی بیچووی ناو زگی ئاژەل (بَذِكَاةِ أُمِّهِ) بە سەرپرینی دایکیەتی،
واتە: ئەگەر ئاژەلە کە سەر برلویە کسەر بیچووە کە ی لە ناو زگی دا مرد، بیچووە کەش حەلالە
﴿عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: ذِكَاةُ الْجَنِينِ ذِكَاةُ أُمِّهِ﴾ رواه احمد.

(إِلَّا أَنْ يُوجَدَ حَيًّا) مەگەر بیچووە کە لە دوا ی سەر برینی دایکی هەر زیندو بښ، ئەو کاتە
(فَيَذَكِّي) واجبه: ئەویش سەر بپرئ، کە واتە: ئەگەر لە دوا ی سەرپرینی دایکی نەمردو لە
ناو زگی دا هەر ئەجولایەو، ئەبی بە زووترین کات بیهێننە دەرەو سەری بپین، ئەگینا:
حەلال نابښ.

(وَمَا قُطِعَ مِنْ حَيٍّ) هەر پارچە یەك لە ئاژەلی زیندو، یان لە بالندە ی زیندو بپرېږئ،
واتە: ئی بکړیتە وە (فَهُوَ مَيْتٌ) ئەو پارچە یەش مردارە، چونکە لاشە کە سەر نە برلوی.

(إِلَّا الشَّعْرَ) تەنھا پەرە خوری و موو مردار نیە ﴿عَنْ أَبِي وَاqدَالِیْشٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: قَدِمَ النَّبِيُّ ﷺ
الْمَدِينَةَ، وَهُمْ يَجْبُونَ أَسْنِمَةَ الْإِبِلِ وَيَقْطَعُونَ أَلْيَاتِ الْغَنَمِ، فَقَالَ مَا قُطِعَ مِنَ الْبَهِيمَةِ وَهِيَ
حَيَّةٌ فَهِيَ مَيْتَةٌ﴾ رواه ابوداود، پێغەمبەر ﷺ ھاتە (مدینە) و خەلکی (مدینە) قەپۆزی و وشتو
دونگی مەریان ئی ئەکرده و ئەیانخوارد، ئەویش فەرمووی: هەر پارچە یەك لە ئاژەلی
زیندو بکړیتە وە، پارچە کە مردارە.

﴿نَاكِدَارِي﴾: هەر پارچە یەك لە ماسی زیندو بکړیتە وە: حەلالە، چونکە سەرپرینی
بۆ دانە ندراوە.

(فَصَلِّ) وَكُلْ حَيَّوَانِ اسْتَطَابَتْهُ الْعَرَبُ فَهُوَ حَلَالٌ إِلَّا مَا وَرَدَ الشَّرْعُ بِتَحْرِيمِهِ، وَكُلْ حَيَّوَانِ اسْتَخْبَتْهُ الْعَرَبُ فَهُوَ حَرَامٌ إِلَّا مَا وَرَدَ الشَّرْعُ بِإِبَاحَتِهِ، وَيَحْرُمُ مِنَ السَّبَاعِ مَا لَهُ نَابٌ قَوِيٌّ يَغْدُو بِهِ، وَيَحْرُمُ مِنَ الطُّيُورِ مَا لَهُ مِخْلَبٌ قَوِيٌّ يَجْرَحُ بِهِ، وَيَحِلُّ لِلْمُضْطَرِّ فِي الْمَخْمَصَةِ أَنْ يَأْكُلَ مِنَ الْمَيْتَةِ الْمُحَرَّمَةِ مَا يَسُدُّ بِهِ رَمَقَهُ.

﴿فَصَلِّ: لَهُ بَاسِ خَوَارِدِهِ نَبِيَّ حَلَالٌ وَحَرَامٌ﴾

(وَكُلْ حَيَّوَانِ) هر بالنده و هر نازده (اسْتَطَابَتْهُ الْعَرَبُ) عَرَب به پاکی بزان و دلیان بق خواردن بی (فَهُوَ حَلَالٌ) نه و گیانه به ره به حلال داده ندری، به و مرجعی نه و عَرَب بانه ده و له مند بنو دانیشتوی شارو لادی بنو دل و ده رونیکی نیسلا مییان هه بی (إِلَّا مَا وَرَدَ الشَّرْعُ بِتَحْرِيمِهِ) به لام نه و ی له شهریه تی نیسلامدا به حرام داندراوه، هر چه رامه هر چند عَرَب به پیش به پاکی دابنن (وَكُلْ حَيَّوَانِ) وه هر بالنده و نازده (اسْتَخْبَتْهُ الْعَرَبُ) عَرَب به پیسی دابنن و دلیان بق خواردن نه چی (فَهُوَ حَرَامٌ) نه و گیانه به ره به حرام داده ندری (إِلَّا مَا وَرَدَ الشَّرْعُ بِإِبَاحَتِهِ) به لام نه و ی له شهریدا به حلال داندراوه هر چه لاله هر چند عَرَب به پیش به پیسی دابنن.

(وَيَحْرُمُ) چه رامه (مِنَ السَّبَاعِ) له چینی نازده (مَا لَهُ نَابٌ قَوِيٌّ) هر دهنده یه کی ددانی توندوتیژی هه بی (يَغْدُو بِهِ) که به هوی ددانه کانی به سر نازده له کانی تردا زال بی: وه کو شیرو پلینگو وچ و سه گو پشیل و فیل و به رازو... هتد.

(وَيَحْرُمُ مِنَ الطُّيُورِ) چه رامه له چینی بالنده (مَا لَهُ مِخْلَبٌ قَوِيٌّ) هر بالنده یه کی نینوکی توندوتیژی هه بی (يَجْرَحُ بِهِ) که به هوی نینوکه کانی بریندار بکا، وه کو بازو هه ل و کولاره و سیسارکو نه و جوره بالندانه ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: نَهَى النَّبِيُّ ﷺ عَنْ كُلِّ ذِي نَابٍ مِنَ السَّبَاعِ وَكُلِّ ذِي مِخْلَبٍ مِنَ الطُّيُورِ﴾ رواه مسلم، پیغه مبه ر ﷺ ته ده غه ی کردوه: نازده لی ددان تیژو بالنده ی نینوکه تیژ گوشتیان بخوری.

ئینجا بزانه: زردشت له شهریدا ناوی به حرام هاتوه و زوریش به حلال، به لام لیتره دا ماوه ی دیارکردنیان نیه.

﴿بَاسِ مَرْدَارِ خَوَارِدِنِ﴾

(وَيَحِلُّ) حلاله (لِلْمُضْطَرِّ) بق که سیکی بیچاره (فِي الْمَخْمَصَةِ) له و کانه ی مه ترسی مردنی هه یه له برسان (أَنْ يَأْكُلَ) به لکو واجبه: بخوا (مِنَ الْمَيْتَةِ الْمُحَرَّمَةِ) له گوشتی مرداریوی چه رام (مَا يَسُدُّ بِهِ رَمَقَهُ) نه دله ده یه کی وه ما بخوا: که گیانی خوی له مردن پی دهریاز بکا، نه ک زیاتر، به و مرجعش له سه فهری گونا هکاری نه بی و به هوی گونا هکاری تووشی برسیه تی نه بو بی، خوی گه ورده فهرموویه تی: ﴿فَمَنْ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ﴾

وَلَنَا مَيْتَانِ حَلَالَانِ: أَلْسَمُكَ وَالْجَرَادُ، وَدَمَانِ حَلَالَانِ: أَلْكَبِدُ وَالطَّحَالُ.
(فَصْلٌ) وَالْأَضْحِيَّةُ سُنَّةٌ مُؤَكَّدَةٌ،

هر که سبک ناچار بود که ترسی مردن مردار بخوار، به هوی گوناگاری و دوزمنکاری
نیسلازم تووشی برسی برون نه بویی، با بیخوا گونااهی ناگاتی.

ثیفجا بزانه: له و حه لآیه دا جیاوازی نیه: له نیوان مرداری کهر و هیستر و مهر و بزنی و
گورگ، به لام نه گهر یه کیکلی له و مردار بیوانه دهست کهوت، نابین سه گو به راز بخوا، وه
نه گهر سه گی دهست کهوت، نابین شاده میزادی مردوو بخوا، جا نه گهر هیچ مرداریکی
دهست نه کهوت، دروسته خوارده مهنی که سبکی تر بخوا، به و مهرجه ی نهویش وه کو وی
ناچار نه بئو توله ی خوارده مهنیه که بیشی بداتی.

(وَلَنَا مَيْتَتَانِ حَلَالَانِ) نِیمه ی موسولمان دوو مردوو مان بق حه لالان:
یه کهم: (أَلْسَمُكَ) ماسی، جا هر به خوی بمری، یان که سبکی تر بیکوژی، جا نه و که سه
کافر بی، یان موسولمان بی، هر حه لاله.

ثیفجا بزانه: هر ناژه لیکلی ته نها له ناو ناودا بژی، نهویش وه کو ماسی حه لاله، به لام
نه و هی له ناو ناو و له دهره وه ی ناو نهژی: وه کو بقوق قهژالو مار، نه وه حه پامه.
دووم: (وَالْجَرَادُ) کلوی مردووش حه لاله بخوری.

(وَدَمَانِ حَلَالَانِ) مهره ها دوو خوینیش بق نِیمه حه لالان (أَلْكَبِدُ) یه کهم: جهرگ (وَالطَّحَالُ)
دووم: سبله، واته: پاته ره شه ﴿عَنْ أَبِي عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: أَحَلَّتْ لَنَا
مَيْتَانِ وَدَمَانِ: أَلْسَمُكَ وَالْجَرَادُ وَالْكَبِدُ وَالطَّحَالُ﴾ رواه أحمد وابن ماجه، پیغه مبرر ﷺ
فرموی: دوو مردوو و دوو خوین بق نِیمه حه لالان: ماسی و کلوی، جهرگو پاته ره شه.

﴿فَصْلٌ: لِه بَاسِی (أَضْحِيَّة) قُورِبَانِ﴾

قوربانی نه ویه: له جه ژنی قورباندا ناژه لیک به نیازی خوا به رستی سر بپرئو بیکانه خیر.
(وَالْأَضْحِيَّةُ) قوربانی کردن (سُنَّةٌ مُؤَكَّدَةٌ) سوننه تیکی زور گه ورده یه: بق پیوا و نافره تی
بالغ ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: مَا عَمِلَ آدَمِيُّ مِنْ عَمَلٍ يَوْمَ النَّحْرِ أَحَبَّ إِلَيَّ
اللَّهُ مِنْ إِهْرَاقِ الدَّمِ إِنَّهَا لَتَأْتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِقُرُونِهَا وَأَشْعَارُهَا وَأَظْلَافُهَا وَإِنَّ الدَّمَ لَيَقَعُ مِنْ
اللَّهُ بِمَكَانٍ قَبْلَ أَنْ يَقَعَ عَلَى الْأَرْضِ﴾ رواه الترمذی، پیغه مبرر ﷺ فرموی: له جه ژنی
قورباندا هیچ کرده ویه کی شاده میزاد خو شه ویستر نیه له لای خوی گه ورده له
کوشتنه وه ی قوربانی، بیگومان له پوژی قیامت قوربانیه که دیته ته رازی چاکه کانی: به
قرچه کانیه وه به مووه کانیه وه به سمه کانیه وه، خوینی قوربانی پیش نه ویه بهژیته
سهر زه وی، له لای خوا شوینی خوی نه گری.

وَيُجْزَىٰ فِيهَا: الْجَذْعُ مِنَ الضَّانِّ، وَالثَّنْيُ مِنَ الْمَعْزِ، وَالثَّنْيُ مِنَ الْإِبِلِ، وَالثَّنْيُ مِنَ الْبَقَرِ، وَتُجْزَىٰ الْبَدَنَةُ عَنْ سَبْعَةٍ، وَالْبَقَرَةُ عَنْ سَبْعَةٍ، وَالشَّاةُ عَنْ وَاحِدٍ. وَأَرْبَعٌ لَا تُجْزَىٰ فِي الضَّحَايَا: الْغَوَرَاءُ الْبَيِّنُ عَوْرُهَا، وَالْعَرَجَاءُ الْبَيِّنُ عَرَجُهَا، وَالْمَرِيضَةُ الْبَيِّنُ مَرَضُهَا، وَالْعَجْفَاءُ الَّتِي ذَهَبَ مَخْهَا مِنَ الْهَزَالِ.

(وَيُجْزَىٰ فِيهَا) نعو جوره نازده لانه دروسته - می یو نیره یان - بکریته قوریانی، نه مانه نه: یه کهم: (الْجَذْعُ مِنَ الضَّانِّ) مه یی که ساله، یان زیاتر. دووم: (وَالثَّنْيُ مِنَ الْمَعْزِ) بزنی دوو ساله، یان زیاتر. سسی یهم: (وَالثَّنْيُ مِنَ الْإِبِلِ) ووشتری پینج ساله، یان زیاتر. چوارهم: (وَالثَّنْيُ مِنَ الْبَقَرِ) په شه وولاغی دوو ساله، یان زیاتر، جا مانگا بی، یان گامیش بی. واته: جگه له و چوار جوره نه هیچ نازده لیکتری به قوریانی ناچئ، هه روه ها نه گهر ته مه نیشیان له ته مه نی دیارکولو که متر بی، نابنه قوریانی.

(وَتُجْزَىٰ الْبَدَنَةُ عَنْ سَبْعَةٍ) دروسته به هه فته که سان یه که ووشتر بکه نه قوریانی (وَالْبَقَرَةُ عَنْ سَبْعَةٍ) هه روه ها یه که په شه وولاغیش دروسته هه فته که س بیکه نه قوریانی ﴿عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: نَحَرْنَا مَعَ النَّبِيِّ ﷺ بِالْخُدَيْيَةِ الْبَدَنَةُ عَنْ سَبْعَةٍ وَالْبَقَرَةُ عَنْ سَبْعَةٍ ﴿رواه مسلم، (جابر) فه رموی: له (خوده بییه) له که ل پیغه مبه ر ﷺ ووشترمان بۆ هه فته که سان سه ریپی مانگاش بۆ هه فته که سان.

(وَالشَّاةُ عَنْ وَاحِدٍ) بزنی مه ی - هر یه که - بۆ یه که س به قوریانی نه چئ ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا﴾: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ أَتَى بِكَبْشٍ أَقْرَنَ ثُمَّ ضَحَّى بِهِ ﴿رواه مسلم، (عائشه) فه رموی: به رانیکی شاخدرایان بۆ پیغه مبه ر ﷺ هیتا، نه ویش کردیه قوریانی.

(وَأَرْبَعٌ لَا تُجْزَىٰ فِي الضَّحَايَا) چوار نازده نه دروسته نیه بکریته قوریانی: یه کهم: (الْغَوَرَاءُ الْبَيِّنُ عَوْرُهَا) نه و نازده لی چاویکی کوید بی به ناشکریی. دووم: (وَالْعَرَجَاءُ الْبَيِّنُ عَرَجُهَا) نه و نازده لی به ناشکریی بشه لی. سسی یهم: (وَالْمَرِيضَةُ الْبَيِّنُ مَرَضُهَا) نه و نازده لی به ناشکریی نه خوش بی. چوارهم: (وَالْعَجْفَاءُ الَّتِي ذَهَبَ مَخْهَا مِنَ الْهَزَالِ) نه و نازده لی له بهر لاوازی میشکی نه مابن. که واته: نازده لی کیش نابیته قوریانی ﴿عَنْ الْبَرَاءِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: أَرْبَعٌ لَا تُجْزَىٰ فِي الْأَضَاحِي: الْغَوَرَاءُ الْبَيِّنُ عَوْرُهَا، وَالْمَرِيضَةُ الْبَيِّنُ مَرَضُهَا، وَالْعَرَجَاءُ الْبَيِّنُ عَرَجُهَا، وَالْعَجْفَاءُ الَّتِي لَا تُنْقَى ﴿رواه اصحاب السنن، واته ی دیاره.

﴿نَاكَادَارِي﴾: نه و نازده لی نه کریته قوریانی نابئ هیچ کهم وکوپیه کی تریشی تن دابن: که بیته هوی گزشت که می، که واپوو: نازده لی ناوس و نازده لی گپوو - به خروشت به قوریانی ناچئ، به لام له لای چهند زانایه که دروسته: نازده لی ناوس بکریته قوریانی، به و مه رجی ناوسیه که ی کاری له گزشته که ی نه کردین.

وَيُجْزَى الْخَصِي وَالْمَكْسُورُ الْقَرْنُ، وَلَا تُجْزَى الْمَقْطُوعَةُ الْأُذُنِ وَالذَّنْبُ،
وَوَقْتُ الذَّبْحِ مِنْ وَقْتِ صَلَاةِ الْعِيدِ إِلَى غُرُوبِ الشَّمْسِ مِنْ آخِرِ أَيَّامِ التَّشْرِيقِ.
وَيُسْتَحَبُّ عِنْدَ الذَّبْحِ خَمْسَةُ أَشْيَاءَ: التَّسْمِيَةُ، وَالصَّلَاةُ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ، وَاسْتِقْبَالُ الْقِبْلَةِ،
وَالتَّكْبِيرُ، وَالِدُعَاءُ بِالْقَبُولِ. وَلَا يَأْكُلُ الْمُضْحَى شَيْئًا مِنَ الْأَضْحِيَةِ الْمَنْدُورَةِ،

(وَيُجْزَى الْخَصِي) نازدهلی خه سیئندراو به قوریانی نه چئی (وَالْمَكْسُورُ الْقَرْنِ) هه روهه
نازدهلی قوچ شکاویش به قوریانی نه چئی.

(وَلَا تُجْزَى الْمَقْطُوعَةُ الْأُذُنِ) به لام نهو نازدهلی که گوئی لی کراره ته وه، دروست نیه بکریته
قوریانی، هه رجه ند پارچه یه کی که میش بئی، به لام نیام (أَبُو حَنِيفَةَ) هه رموویه تی: نه گه ر له
سییه کی گوئی که متری لی کرابووه، دروسته بکریته قوریانی.

ثُمَّ يَنْجَا بَزَانَهُ: نه گه ر گوئی بچوک بوو، یان قلیتشرابووه و هیچی شی لی نه کرابووه، هه
دروسته بکریته قوریانی.

(وَالذَّنْبُ) هه روهه دروست نیه نازدهلی کلک برلو، یان دونگ برلو، یان گوان برلو بکریته
قوریانی، هه رجه ند که میشی لی کرابیته وه به لام نه گه ر زوویه ددانه کانی نه مابن و
که متره که یان مابن، نه وه دروسته بکریته قوریانی.

(وَوَقْتُ الذَّبْحِ) کاتی کوشتنه وهی قوریانی ده ست پی نه کا (مِنْ وَقْتِ صَلَاةِ الْعِيدِ) له کاتی
ته و ابوونی نویژی جه ژنی قوریان، واته: له و کاته ی پوژ به نه ندازه ی پمیک به رز نه بیته وه
(إِلَى غُرُوبِ الشَّمْسِ) تا پوژ ناوا نه بئی (مِنْ آخِرِ أَيَّامِ التَّشْرِيقِ) له سئییه مین سئی پوژده که ی
دوای جه ژنی قوریان، واته: چوار پوژان ماوه ی هه یه ﴿عَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعَمٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: عَنْ
النَّبِيِّ ﷺ: فِي كُلِّ أَيَّامِ التَّشْرِيقِ ذَبْحٌ ﴿رواه ابن حبان، پیغه مبه ر ﷺ هه رمووی: هه رسیک
پوژده کانی دوای جه ژن پوژی سه ریپینن.

(وَيُسْتَحَبُّ عِنْدَ الذَّبْحِ) سوننه ته له کاتی سه ریپینی نازدهلی (خَمْسَةُ أَشْيَاءَ) پینج شت:
(التَّسْمِيَةُ) یه که م: (بِسْمِ اللَّهِ) ی کردن. (وَالصَّلَاةُ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ) دووهم: سه لوات لیدان له
سه ر پیغه مبه ر ﷺ. (وَاسْتِقْبَالُ الْقِبْلَةِ) سئی یهم: نازدهله که هوو له قبیله بکری.
(وَالتَّكْبِيرُ) چوارهم: سئی جار بلئی (اللَّهُ أَكْبَرُ). (وَالدُعَاءُ بِالْقَبُولِ) پینجهم: دوعا بکاو بلئی:
خوایه لیم قبول بکه.

(وَلَا يَأْكُلُ الْمُضْحَى) دروست نیه نهو که سه ی قوریانی نه کا به خوئی و منداله کانی بخون
(شَيْئًا) هیچ شتی که لهو قوریانی هه که له سه ر خوئی نه ززی کردوه،
واته: گوئییتی له سه رم نه زدی قوریانی بکه م. یان گوئییتی: له سه رم بئی نه م نازدهله
بکه مه قوریانی. که و ابوو: نه بی پیسته و سه رو پی یه که شی گشتی بکاته خیر.

وَيَأْكُلُ مِنَ الْأُضْحِيَّةِ الْمُتَطَوِّعَ بِهَا، وَلَا يَبِيعُ مِنَ الْأُضْحِيَّةِ شَيْئًا، وَيُطْعِمُ الْفُقَرَاءَ وَالْمَسَاكِينَ.
(فَصَلِّ) وَالْعَقِيقَةَ مُسْتَحَبَّةً، وَهِيَ الذَّبِيحَةُ عَنِ الْمُؤَلَّدِ يَوْمَ سَابِعِهِ،
وَيَذْبَحُ عَنِ الْغُلَامِ شَاتَانِ وَعَنِ الْجَارِيَةِ شَاةً، وَيُطْعِمُ الْفُقَرَاءَ وَالْمَسَاكِينَ.

(وَيَأْكُلُ) دروسته بخوا به خوی و منداله کانی (مِنِ الْأُضْحِيَّةِ الْمُتَطَوِّعِ بِهَا) له و قوریانی به که
سوننه ته، جا باشر نه وه به: له جهرگی قوریانی به بخواو نه وی تریش گشتی بکاته خیر،
وه نه گهر زیتیش بخوا هر دروسته، به لام سوننه ته له سییه کیکی زیاتر نه خوا.

(وَلَا يَبِيعُ مِنَ الْأُضْحِيَّةِ شَيْئًا) دروست نیه هیچ له قوریانی به بفروشی، وه نابی هیچیش له
قوریانی به به ناوی کرئ بداته سه ربهره که، که وابوو: نه بی بیجوی قوریانی به که و پیسته و
موهه کانی و سه روپی به که ی: یان بکاته خیر، یان بۆ خوی دابنی.

(وَيُطْعِمُ الْفُقَرَاءَ وَالْمَسَاكِينَ) نه بی قوریانی به ناوی خیر به تازی بدریته که دلو مه ژارانی
موسولمان، ههروه ها دروسته قوریانی سوننه ته بدریته دهوله مه ندان،
به لام هی نه زکر او دروست نیه.

﴿پاشکۆ﴾: نیه تهیتانی قوریانی واجبه، که وابوو: دروست نیه له جیاتی که سیکی تر
قوریانی بکا، تا نیزنی لئوهر نه کرئ، ههروه ها قوریانی کردن بۆ مردوو دروست نیه نه گهر
وه سیتی نه کردی، جا نه گهر وه سیتی کردبو قوریانی بۆ بکرئ، نه وهی قوریانی بۆ
نه کا، نه بی نیه تی له جیاتی بیتوو نابی به خوی لئو بخواو نابی بیداته دهوله مه ندان.

﴿فَصَلِّ: لَهُ بِاسِي (عَقِيقَةً) وَاتِهِ: هُوَ زَهْبَانَهُی مَنَدَالُ﴾

(وَالْعَقِيقَةُ) هُوَ زَهْبَانَهُی مَنَدَالُ (مُسْتَحَبَّةٌ) زَوْر خَيْرِهِ (وَهِيَ) هُوَ زَهْبَانَهُی نِه مه به: (الذَّبِيحَةُ)
کوشتنه وهی ناژه لیکه (عَنِ الْمُؤَلَّدِ) له خۆشی له دایکبوونی منداله که (يَوْمَ سَابِعِهِ) له
پۆزی ههفته مینی له دایکبوونه که ی ﴿عَنْ سُرَّةَ ﷺ: عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: كُلُّ غُلَامٍ مُرْتَهَنٌ
بِعَقِيقَتِهِ لَذْبَحُ عَنْهُ يَوْمَ سَابِعِهِ وَيُخْلَقُ وَيُسَمَّى﴾ رواه اصحاب السنن، پیغه مبه رﷺ
فه رموی: هر مندالتیک که له دایک نه بی، قه دهغه نه کرئ له پۆزی قیامهت تکا بۆ دایکو
باوکی بکا، تا له پۆزی ههفته می له دایکبوونی دا هۆزه بانیه بۆ نه کرئ، هر له پۆزی
ههفته میشی سه ری نه تاشرئو ناوی لئو ندرئ.

(وَيَذْبَحُ عَنِ الْغُلَامِ) سوننه ته نه و هۆزه بانیه بۆ کوپ نه کوژیته وه (شَاتَانِ) دوو مه پ بن،
یان دوو بزن بن، وه کو بزن و مه پی قوریانی (وَعَنِ الْجَارِيَةِ) بۆ هۆزه بانیه کیژ (شَاةً) یه ک
مه پ، یان یه ک بزن، وه کو هی قوریانی، به لام بۆ نیرینهش ته نها مه پک، یان بزنی که هر
دروسته، ههروه ها گاجووتیک بۆ ههفت مندالان نه کریته هۆزه بانیه.

(وَيُطْعِمُ الْفُقَرَاءَ وَالْمَسَاكِينَ) نه و هۆزه بانیه سوننه ته بدریته هه ژارو که دایان، ههروه ها
سوننه ته به کولایی بیاندری، به تازیش دروسته، به لام وا باشه: رانی راستی ناژه له که

—مه‌مووی—بداته مامانه‌که، هه‌روه‌ها له کاتی سه‌ره‌یه‌ین بلی: (بِسْمِ اللَّهِ)، ئینجا نیه‌تی هه‌روه‌بانه‌که بیئێ و بلی: ئه‌وه هه‌روه‌بانه‌ی فلانه منداله‌یه.

جا بزانه: ئه‌وه‌که‌سه‌ی هه‌روه‌بانه‌ ئه‌کا، ئه‌بی ئه‌وه‌که‌سه‌ بی: که به‌خیوکردنی منداله‌که‌ی له ئه‌ستویه: وه‌ک باوک و باپه‌ره و دایک... هتد، که‌وابوو: هه‌روه‌بانه‌کردنی بیگانه‌ دروست نیه.

هه‌روه‌ها بزانه: ئه‌گه‌ر ئه‌وه‌ منداله‌ له پێش پۆزی هه‌فته‌مین، یان له‌ لای پۆزی هه‌فته‌مین به‌ری، هه‌روه‌بانه‌که‌ی هه‌ر سوننه‌ته، هه‌روه‌ها ئه‌گه‌ر هه‌روه‌بانه‌یه‌که‌ توانای هه‌بوو، به‌لام لای خست، ئه‌وه‌ تا منداله‌که‌ بلوگی ئه‌بی، ماوه‌ی هه‌روه‌بانه‌که‌ هه‌ر ئه‌میئێ.

دیسان بزانه: مه‌به‌ست له‌ سه‌رتاشین ئه‌وه‌یه: له‌ لای کوشتنه‌وه‌ی هه‌روه‌بانه‌که‌ سه‌ری منداله‌که‌ بتاشێ و به‌ گرانایی مووه‌کانی زێ، یان زیو بکاته‌ خێر، وه‌ جیاوازی کیژو کوپ نیه.

هه‌روه‌ها مه‌به‌ست له‌ ناو لێنان ئه‌وه‌یه: له‌ پۆزی هه‌فته‌مین ناویکی خوشی لی‌بندری ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: تَسْمُوا بِأَسْمَاءِ الْأَنْبِيَاءِ وَأَحْبِ الْأَسْمَاءِ إِلَى اللَّهِ عَبْدُ اللَّهِ وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ﴾ روه‌ابودود، پێغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمووی: ناوی پێغه‌مبه‌ران له‌ خوتان بنین، وه‌ خوشه‌ویستترین ناو له‌ لای خوا ناوی (عبدالله) و (عبدالرحمن)ه.

هه‌روه‌ها سوننه‌ته‌ ده‌می‌منداله‌که‌ شیرن بکری به‌ خورما، یان به‌ شتیکی‌تر، واته: مؤفیک‌کی‌ خواپه‌رست ئه‌وه‌ کاره‌ بکا، هه‌روه‌ها بانگدانیش له‌ گوئی‌ منداله‌که‌دا سوننه‌ته ﴿عَنْ أَبِي رَافِعٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ أَذَنَ فِي أُذُنِ الْحَسَنِ حِينَ وَلَدَتْهُ فَاطِمَةُ﴾ روه‌ الترمذی، پێغه‌مبه‌ر ﷺ بانگی‌ دا له‌ گوئی‌ هه‌زه‌تی (حسن) کاتی له‌ دایک بوو.

هه‌ندیک زانا فه‌رموویانه: سوننه‌ته‌ بانگ له‌ گوئی‌ پرسته‌دا بی، ئیقامه‌تیش له‌ گوئی‌ چه‌په‌دا بکا.

﴿سوننه‌ت‌کردنی‌ مندال﴾

ئینجا که‌ منداله‌که‌ خۆی‌ گرت، سوننه‌ته‌ به‌خیوکه‌ره‌که‌ سوننه‌تی‌ بکا، جا ئه‌گه‌ر به‌خیوکه‌ره‌که‌ی سوننه‌تی‌ نه‌کردبو، واجبه‌: که‌ بلوگی‌ بوو، خۆی‌ سوننه‌ت بکا، سوننه‌ت‌کردن ئه‌مه‌یه: ئه‌وه‌ چه‌رمه‌ی سه‌ری ئه‌ندامی‌ میزکردنی‌ نێرینه‌ی‌ داپۆشیوه‌ هه‌مووی‌ لی‌بکریته‌وه‌، ئه‌وه‌ پۆپیتی‌ ئه‌که‌وێته‌ سه‌ره‌وه‌ی‌ کونی‌ میزکردنی‌ می‌ینه‌ نه‌ختیکی‌ لی‌بکریته‌وه‌. به‌لام له‌ فه‌رمووده‌یه‌که‌دا هاته‌: سوننه‌ت‌کردن له‌ سه‌ر ئافه‌ره‌تان واجب نیه، به‌لکو سوننه‌ته.

﴿پاشکۆ﴾: هه‌روه‌بانه‌ی‌ ئاژه‌لێش سوننه‌ته، واته: کاتی‌ مه‌رو بزنی‌ مانگا—چێله‌کان ده‌ستیان به‌ زان کرد، یه‌که‌م بیچوو به‌ مه‌به‌ستی‌ خواپه‌رستی‌ بکوژیته‌وه‌ و بیکاته‌ خێر، بۆ ئه‌وه‌ی‌ خۆی‌ گه‌وره‌ به‌ره‌کات بخاته‌ ئاژه‌له‌کانی.

(کتابُ السَّبْقِ وَالرَّمْيِ)

وَتَصِحُّ الْمُسَابَقَةُ: عَلَى الدُّوَابِّ، وَالْمُنَاضِلَةِ: بِالسَّهَامِ، إِذَا كَانَتِ الْمَسَافَةُ مَعْلُومَةً
وَصِفَةُ الْمُنَاضِلَةِ مَعْلُومَةً،

﴿كِتَابُ السَّبْقِ﴾ نَهْمُ بِهَرِ تَوَوَكُّه بَاسِی گِرُوْی پِیشْبِرِکَنی سَوَارچَاکی نِهْکَا ﴿

﴿وَالرَّمْيِ﴾ وَه بَاسِی گِرُوْی چَهْک هَاوِیشتَن نِهْکَا ﴿

(وَتَصِحُّ الْمُسَابَقَةُ) پِیشْبِرِکَنی سَوَارچَاکی دُرُوسْتَه و سَوْنَنه تِیشَه (عَلَى الدُّوَابِّ) بَه سَواری
وَوَلاخ: وَه کُو نِه سَبُو و وِشْتَرُو هِیَسْتَرُو کَهَر.

ثِیْنَجَا بَزَانَه: شَوِیْتَنی لِنِغَارْدَان و شَوِیْتَنی لِنِوَه سَتَان و وَوَلاخَه کَان و مَالَه گِرُوْی لَه سَهَر کِرَاوَه کَه،
نِهْوَانَه گِشْتی وَاجِبَه دِیَارِی بَکَرِیْن ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: لَا سَبْقَ إِلَّا فِي خُفٍّ
أَوْ نَصْلٍ أَوْ حَافِرٍ ﴿رواه اصحاب السنن، پیغَه مَبَر ﷺ فَهَر مَوِی: گِرُوْی کِرْدَنی پِیشْبِرِکَنی لَه
هَیچ کَارِی کِدَا دُرُوسْت نِیَه، تَه نِهْا لَه سَواری وَوَلاخ و لَه تِیر هَاوِیشتَن دُرُوسْتَه.

(وَالْمُنَاضِلَةُ) هَه رَوَه هَا پِیشْبِرِکَنی ثَامَانْجَانَه ش دُرُوسْتَه، وَاتَه: نِیْشَانَه پِیْکَانْدَن (بِالسَّهَامِ)
بَه تِیر هَاوِیشتَن و بَه هَر چَه کِی کِی تَر: کَه لَه جَه نَگْدَا بَه کَارِ بِنِ ﴿عَنْ عُقْبَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾ قَالَ
النَّبِيُّ ﷺ: فِي تَفْسِيرِ قَوْلِهِ تَعَالَى (وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ): أَلَا
إِنَّ الْقُوَّةَ الرَّمْيُ، ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ﴿رواه مسلم، خَوای گَه وَرَه فَهَر مَوِی هَتی: ثَامَادَه بَکَن بَقْ
جَه نَگِی کَا فَرَه کَان هَه تَا تَوَانَاتَان هَه یَه لَه هِیْزُو لَه بَه خِیُو کِرْدَنی وَوَلاخ، جَا پِیغَه مَبَر ﷺ
سَنِ جَار فَهَر مَوِی: مَه بَه سَت لَه و هِیْزَه: چَه ک هَاوِیشتَنه.

کَه وَابُو: هَر نِهْ و هَه دِیْسَه بَه لَگَه یَه: کَه مَه شَق کِرْدَن بَقْ فِیْرِیوونی چَه ک و فِیْرِیوونی
شَوِی فِیْرِی و هَه مَوو جَه نَگَاوَه رِیَه کِی تَر، وَاجِبَه لَه سَهَر مَوِی سَوَلْمَان.

(إِذَا كَانَتِ الْمَسَافَةُ مَعْلُومَةً) بَه و مَه رَجَه ی دُووِی و نَزِی کِی ثَامَانْجَه کَه و شَوِیْتَنی لِنِغَارْدَانَه کَه
بَزَانْدَرِی (وَصِفَةُ الْمُنَاضِلَةِ مَعْلُومَةً) وَه بَه و مَه رَجَه ی چَوْنِیَه تِی پِیْکَانْدَنی ثَامَانْجَه کَش
بَزَانْدَرِی، وَه کُو بَلِی: نِهْ بَی هَر یَه کِی کَ لَه شَه ش جَارَان سِیْیَان لِنِیْدَا، هَه رَوَه هَا دِیَارِی
بَکَرِی: کَامَه یَان لَه پِیْشَان دَه سَت پِی نِهْکَا.

ثِیْنَجَا بَزَانَه: گِرُوْی کِرْدَن لَه سَهَر پِیشْبِرِکَنی سَوَارَانِی و تِیر هَاوِیشتَن دُرُوسْتَه و هَر شِیْکِی
لَه گِرُوْیَه کَه وَه رِی گِرِی حَه لَالَه، جَا نِهْ گَه رِیَه کِی کِی بِیْگَانَه مَالَه کَه بَخَاتَه نِهْ سَتَوِی خَوِی،
وَه ک بَلِی: هَر کَامَه تَان پِیْش کَه وَت، یَان لَه ثَامَانْجَه کَه ی دَا، نِهْ وَه نَدَه ی نِهْ دَه مَن. نِهْ وَه
دُرُوسْتَه و نِهْ بَی شَه کَه بَدَا.

هَه رَوَه هَا دُرُوسْتِیْشَه یَه کِی کَ لَه دُوو کَه سَانَه ی گِرُوْیَه کَه نِهْ کَن، مَالَه کَه بَخَاتَه نِهْ سَتَوِی
خَوِی، بَه م جَوْرَه:

وَيُخْرِجُ الْعَوَضَ أَحَدَ الْمُتَسَابِقِينَ: حَتَّى إِذَا سَبَقَ اسْتَرَدَّهُ، وَإِنْ سَبَقَ أَخَذَهُ صَاحِبُهُ، وَإِنْ أَخْرَجَاهُ مَعًا لَمْ يَجْزْ إِلَّا أَنْ يُدْخِلَا بَيْنَهُمَا مُحَلَّلًا: فَإِنْ سَبَقَ أَخَذَ الْعَوَضَ، وَإِنْ سَبَقَ لَمْ يَفْرَمْ.

(کتابُ الْإِيمَانِ وَالنُّذُورِ)

لَا يَنْعَقِدُ الْإِيمَانُ إِلَّا بِاللَّهِ تَعَالَى أَوْ بِاسْمِ مَنْ أَسْمَانَهُ أَوْ صِفَةً مِنْ صِفَاتِ ذَاتِهِ،

(وَيُخْرِجُ الْعَوَضَ) ماله كه دانهنى (أَحَدَ الْمُتَسَابِقِينَ) يه كيک له و دووانه ي پيشبركى سوارانى، يان نامانجانى نه كهن (حَتَّى إِذَا سَبَقَ) بۆ نه وهى نه گهر گرويه كه ي برده وه، واته: پيش نه وي تر كه وت، يان نه وه له نامانجه كه ي دا (اسْتَرَدَّهُ) ماله كه ي خوى وه ريگريته وه (وَإِنْ سَبَقَ) به لام نه گهر نه رپاندى، واته: نه وي تر پيش وي كه وت، يان له نامانجه كه ي دا (أَخَذَهُ صَاحِبُهُ) نه وه او پي پيشكه وتوه، ماله كه ي وي بۆ خوى نه باو لى حه لاله.

(وَإِنْ أَخْرَجَاهُ مَعًا) به لام نه گهر هه رپووكيان هه نديك مالىان داناو هه ر يه كه به وي تری گوت: نه گهر تق پيش كه وتى، يان له نامانجه كه ت دا، ماله كه ي من بۆ تق (لَمْ يَجْزْ) نه وه گرويه دروست نيه، چونكه نه بيته قومار، قوماريش هه رپامه (إِلَّا أَنْ يُدْخِلَا بَيْنَهُمَا مُحَلَّلًا) مه گهر يه كيكي سى يه مين بيته نتيوان خويان، تا گرويه كه يان بۆ حه لال بكا به م جوړه: (فَإِنْ سَبَقَ) نه گهر سى يه مه كه پيش هه رپووكيان كه وت (أَخَذَ الْعَوَضَ) ماله كه ي هه رپووكيان بۆ خوى وه نه گري، وه نه گهر ته نها پيش يه كيكيان كه وت وه گه ل نه وي تريان وه كه يه بون، نه وه مالى دواكه وتوه كه بۆ خويان به ش نه كهن (وَإِنْ سَبَقَ) به لام نه گهر دوا كه وت و نه وانى تر هه رپووكيان به پيش نه وي كه وتن (لَمْ يَفْرَمْ) هيچ ناداته دووه كانى تر، جا نه وه دووانه ش نه گهر هه رپووكيان وه كه يه بون، نه وه هه ر كه سه يان مالى خوى بۆ خوى، وه نه گهر يه كيكيان پيش نه وي تر كه وت، نه وه ماله كه ي خوى و او پي يه كه ي هه رپووكى بۆ خويه تى.

*

*

*

﴿كِتَابُ الْإِيمَانِ﴾ نهم په رتووكه باسى سويند خواردن نه كا

﴿وَالنُّذُورِ﴾ وه باسى نه زرگردن نه كا

(لَا يَنْعَقِدُ الْإِيمَانُ) سويند خواردن دانامه زرى، واته: هيچ سوينديك له شه رعدا به سويند داناندري (إِلَّا بِاللَّهِ تَعَالَى) ته نها نه وه سوينده نه بى كه به زاتى خوى گوره بى، وه كه بلئ: (وَاللَّهُ) نهم كار هه نه كه م. (أَوْ بِاسْمِ مَنْ أَسْمَانَهُ) يان سوينده كه به ناويكي تر بى له ناوه كانى خوى گوره، وه كه بلئ: به (رَبُّ الْعَالَمِينَ)، يان (به وه كه سه ي گيانى منى به ده سته) نهم كار هه ناكه م. (أَوْ صِفَةٍ مِنْ صِفَاتِ ذَاتِهِ) يان سوينده كه به سيفه تيكي خوى گوره بى، وه كه بلئ: (به گوره يى خوا، يان به قورثان نهم كار هه نه كه م).

وَمَنْ حَلَفَ بِصَدَقَةِ مَالِهِ فَهُوَ مُخَيَّرٌ بَيْنَ الصَّدَقَةِ وَكَفَّارَةِ الْيَمِينِ، وَلَا شَيْءَ فِي لَفْوِ الْيَمِينِ، وَمَنْ حَلَفَ أَنْ لَا يَفْعَلَ شَيْئًا فَأَمَرَ غَيْرَهُ فَفَعَلَهُ لَمْ يَحْثُ،

که و ابوو: سویند خواردن به پیغمبر ﷺ به مزگوتو به سهری باو کو به قه بری فلان، دانامه زریو ناپه سنده، به لام به فهرموده ی نیمامی (شافعی) دروست نیو و چه پامه ﴿عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: أَلَا إِنَّ اللَّهَ يَنْهَاكُمُ أَنْ تَخْلِفُوا بِأَيْمَانِكُمْ، فَمَنْ كَانَ حَالِفًا فَلْيُخْلِفْ بِاللَّهِ﴾ رواه الشيخان، پیغمبر ﷺ فهرمودی: ناگادار بن خوا قه ده غه ی کردوه: سویند به سهری باو کتان بخون، هر که سیك بیه وی سویند بخوا، تنها با به خوا سویند بخوا.

(وَمَنْ حَلَفَ بِصَدَقَةِ مَالِهِ) هر که سیك سویند بخوا به کردنه خیری مالی خوی، یان به خوا به رستی به کی تر، وه که به شیوه ی توپه یی و پقه کاری بلن: نه گهر نه م کاره بکه م له سهرم بی بؤ خوا نه م بزنه بکه مه خیر. یان بلن: نه گهر جاری کی تر هاته لات پؤژوه کم له سهر بی (فَهُوَ) نهو سویند خوره (مُخَيَّرٌ) سهر پشکه (بَيْنَ الصَّدَقَةِ) له نیوان خیر کردنه که، یان خوا به رستی به که (وَكَفَّارَةِ الْيَمِينِ) وه له نیوان که ففاره تی سویند، واته: یان با بزنه که بکاته خیر، یان که ففاره تی سویند بدا ﴿عَنْ عَقِبَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: كَفَّارَةُ التَّذَرِ كَفَّارَةُ يَمِينٍ﴾ رواه مسلم، پیغمبر ﷺ فهرمودی: که ففاره تی نه ز وه کو که ففاره تی سوینده.

(وَلَا شَيْءَ) هیچ گوناو هیچ که ففاره ت ناکه و یته سهر سویند خوره که (فِي لَفْوِ الْيَمِينِ) له سویند خواردن سهر زمان، واته: سوینده که له دلوه نه بی، وه که کاتی دمه چه قه، یان توپه یی بلن: (به ری والله)، یان بلن: (نا والله). خوی گه وره فهرموده تی: ﴿لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ وَلَكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا عَقَّدْتُمُ الْأَيْمَانَ﴾ خوی گه وره لیقان ناگرتی بهو جوړه سویندانه ی به سهر زویان تاندا دئی، به لام بهو سوینده لیقان نه گرتی که به ناگاداری دل نه یخون.

﴿ناگاداری﴾: هر که سیك بلن: نه گهر نهو کاره بکه م بیمه جوله که، یان بیمه هله. یان بلن: به بن نیمانی بمرم نهو کاره ناکم. یان بلن: زینام له گهل دایکی خوم کردبی نهو کاره م نه کردوه. نهو جوړه قسانه نابنه سویندو که ففاره تی تی دا نیه، نینجا نه گهر مه به سستی پاکانه ی خوی بی: که نهو کاره نه کا، یان نه یکردوه، نهوه پی کافر نابی، به لام گونا می نه گاتی، که و ابوو: با بلن: (أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ). وه نه گهر مه به سستی پازی بیون بی بهو شتانه، نهوه یه کسهر کافر نه بیو نه بی موسولمان بییته وه.

(وَمَنْ حَلَفَ) هر که سیك سویندی خوارد (أَنْ لَا يَفْعَلَ شَيْئًا) کاریک نه کا، واته: گۆتی (والله) نه م خانوه ت پی نافرو شم، یان دهرست پی نالیم. (فَأَمَرَ غَيْرَهُ) جا فهرمانی به که سیکی تر کرد کاره که بکا (فَفَعَلَهُ) نهویش کاره که ی له جیاتی وی کرد (لَمْ يَحْثُ) سویندی لی تانکه و یو

وَمَنْ حَلَفَ عَلَى فِعْلٍ أَمْرَيْنِ فَقَعَلَ أَحَدَهُمَا لَمْ يَحْثُ.
وَكَفَّارَةُ الْيَمِينِ هُوَ مُخَيَّرٌ فِيهَا بَيْنَ ثَلَاثَةِ أَشْيَاءَ: عَتَقَ رَقَبَةً مُؤَمَّنَةً، أَوْ إِطْعَامَ عَشْرَةِ
مَسَاكِينَ كُلِّ مَسْكِينٍ مُدًّا، أَوْ كَسَوْتَهُمْ ثَوْبًا ثَوْبًا، فَإِنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامَ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ.

که ففاره‌تی ناکه ویتته سهر، به لام نه‌گهر له سویندخورده نه‌که‌دا مه‌به‌ستی نه‌وه بئ: که نه
به‌خوئی نه‌که‌سیکی‌تر نه‌و کاره نه‌کا، نه‌وه سویندی لی‌ته‌که‌وئی.

(وَمَنْ حَلَفَ) وه ههر که‌سیک سویند بخوا (عَلَى فِعْلٍ أَمْرَيْنِ) له سهر نه‌کردنی دوو کار به
یه‌که‌وه، وه‌ک بئ: (وَاللَّهِ) نهم هه‌ردوو که‌وایه‌ت پئ‌نافروشم. (فَقَعَلَ أَحَدَهُمَا) نه‌ویش ته‌نها
یه‌کیکی کرد، واته: یه‌ک که‌وای پئ‌فروشت (لَمْ يَحْثُ) سویندی لی‌تاکه‌وئی، به‌لام نه‌گهر
مه‌به‌ستی نه‌وه بئ ههر هیجیانی نه‌کا: نه‌به‌ته‌نهاو نه‌به‌یه‌که‌وه، نه‌وه سویندی لی‌ته‌که‌وئی.

﴿كَفَّارَةُ يَ سُوِينْد﴾

(وَكَفَّارَةُ الْيَمِينِ) که‌ففاره‌تی سویند-که‌خوا دایناوه بدرئ- نه‌گهر سویندخورده‌که
به‌شیمان بئ‌وه، واته: سویندخورده‌که سویندی لی‌ته‌کوت (هُوَ مُخَيَّرٌ) نه‌و سویندخورده
سه‌ریشکه (فِيهَا) له‌و که‌ففاره‌تدانه‌دا (بَيْنَ ثَلَاثَةِ أَشْيَاءَ) له‌نیوان کردنی سئ‌شت:
(عَتَقَ رَقَبَةً مُؤَمَّنَةً) یه‌که‌م: یان‌نازادکردنی کزیله‌کی موسولمان. (أَوْ إِطْعَامَ عَشْرَةِ مَسَاكِينَ)
دووه‌م: یان‌خواردن بداته ده‌که‌دلو هه‌ژاران (كُلُّ مَسْكِينٍ مُدًّا) ههر هه‌ژاریک یه‌ک مسته
دانه‌ویله‌ی بدریتئ-ههر مستیک (۶۰۵) گرامه-نه‌بی دانه‌کش دهنکی ساغ بئ، واته: نابئ
نه‌و دانه‌کرابیتته چیشته‌و نینجا بیاندریتئ. (أَوْ كَسَوْتَهُمْ) سس‌یه‌م: یان‌به‌رگ بئ‌نه‌و ده
هه‌ژارانه‌بکا (ثَوْبًا ثَوْبًا) ههر هه‌ژاریکی یه‌ک جلی بداتئ، جا کراسیک بئ، یان‌ده‌رپئ‌یه‌ک
بئ، یان‌ژیرکراسیک بئ، به‌لام گه‌روه‌ی پئ‌لاو دروست نینه.

(فَإِنْ لَمْ يَجِدْ) جا نه‌گهر هیجی له‌و سییانه ده‌ست نه‌کوت (فَصِيَامَ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ) واجبه:
سئ‌ پۆزان به‌نیه‌تی که‌ففاره‌تی سویند به‌پۆزوو ببئ، هه‌روه‌ک خوای گه‌وره‌هه‌رموویه‌تی:
﴿فَكَفَّارَتُهُ إِطْعَامُ عَشْرَةِ مَسَاكِينَ مِنْ أَوْسَطِ مَا تُطْعَمُونَ أَهْلِيكُمْ أَوْ كَسَوْتَهُمْ أَوْ تَحْرِيرُ
رَقَبَةٍ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ ذَلِكَ كَفَّارَةُ أَيْمَانِكُمْ إِذَا حَلَفْتُمْ﴾ راه‌ی دیاره.

﴿نَاگاداری﴾: له‌لای ئیمامی (حنفی) دروسته: نرخی دانه‌ویله‌که، یان‌نرخی‌جله‌کان بدریتته
ده‌هه‌ژاره‌کان، به‌لام ناگاداریه: که‌ففاره‌تی سویند له‌لای ئیمامی (حنفی) نزیکه‌ی دوو
کیلویه بئ ههر هه‌ژاریک.

﴿پاشکو﴾: سویندی مندالو شیتو ژۆرلیک‌رو داناوه‌زئ، وه ههر که‌سیک له‌بیری چوبو: که
سویندی خواربوه‌و نیشه‌که‌ی کرد، یان‌نه‌یئه‌زانی سویندی له‌سهر نه‌و شته‌خواربوه، یان
نه‌یزانی به‌لام به‌ژۆرلیکردن نیشه‌که‌یان پئ‌کرد، له‌و سییانه‌دا له‌هیجیان سویندی لی‌تاکه‌وئی
که‌ففاره‌تی ناکه‌ویتته سهر، که‌وابوو: سوینده‌که‌ی ههر به‌رده‌وامه‌و له‌سه‌ری لاتاچئ.

(فَصَلِّ) وَالتَّذْرُ يُلْزَمُ فِي الْمَجَازَةِ عَلَى مُبَاحِ وَطَاعَةِ كَقَوْلِهِ: إِنْ شَفَى اللَّهُ مَرِيضِي فَلِلَّهِ عَلَيَّ أَنْ أَصْلِي، أَوْ أَصُومَ، أَوْ أَتَصَدَّقَ. وَيُلْزَمُ مِنْ ذَلِكَ مَا يَقَعُ عَلَيْهِ الْإِسْمُ، وَلَا تَذَرُ فِي مَقْصِدِهِ كَقَوْلِهِ: إِنْ قَتَلْتُ فَلَانًا فَلِلَّهِ عَلَيَّ كَذَا.

﴿فَصَلِّ: لَهُ بَاسِيَ نَهْزِرْكَرْدَن﴾

واته: واجبگردنی خوا په‌رستیه‌ک که له سهری واجب نه‌ی. ښینجا بزانه: نه‌زړ دوو جوړه: یه‌که‌م: (نَذَرُ اللَّجَاجِ) واته: نه‌زړی په‌کارو توپه‌یی، وه‌ک بلن: نه‌گه‌ر گفتوگوت له‌گه‌ل بکه‌م له سهرم نه‌زړی به‌پوښو بېم. جا نه‌بی: یان پوښووه‌که بگرئ، یان که‌ففاپه‌تی سویتندیک بدا، ه‌روه‌ک له په‌رتووی سویتندا باسما‌ن کرد.

جا نه‌مه‌ش بزانه: نه‌و جوړه نه‌زړه مه‌کرومه، چونکه وه‌کو سویتند وایه ﴿عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ نَهَى عَنِ التَّذْرِ، وَقَالَ: إِنَّهُ لَا يَأْتِي بِخَيْرٍ وَإِنَّمَا يُسْتَخْرَجُ بِهِ مِنَ الْبَخِيلِ﴾ رواه الشيخان، پیغه‌مبه‌ر ﷺ ه‌رمووی: نه‌زړ مه‌کن، چونکه نه‌زړه میچ چاکه‌تان بؤ ناهیتن، ته‌نما مال له ده‌ستی په‌زړیل ده‌رنه‌میتن.

دووه‌م: (نَذَرُ التَّبَرُّدِ) واته: نه‌زړی چاکه‌کردن، نه‌م به‌شه‌یان خیره، خوی‌گه‌وره ه‌رمووی‌تی: ﴿وَلْيُؤْفُوا تَذْوَرَهُمْ﴾ با نه‌زړکراوی خویان جی‌به‌جی بکن.

(وَالْتَّذْرُ) نه‌زړکردنی چاکه (يُلْزَمُ) واجب نه‌بی له سهر نه‌زړکه‌ره‌که (فِي الْمَجَازَةِ) له پاداشتی بوونی شتیکی باش، یان لاچوونی شتیکی خراب (عَلَى مُبَاحٍ) به‌و مه‌رجه‌ی نه‌زړکردنه‌که حه‌لال بی‌و (وَطَاعَةٍ) نه‌زړکړلوه‌که‌ش خواپه‌رستی بی، واته: ښینجا له سهری واجب نه‌بی (كَقَوْلِهِ) وه‌ک بلن: (إِنْ شَفَى اللَّهُ مَرِيضِي) نه‌گه‌ر خوا نه‌خو‌شه‌که‌م چاک بکاته‌وه، یان بلن: نه‌گه‌ر خوا کوړیکی پی‌به‌خشیم (فَلِلَّهِ عَلَيَّ أَنْ أَصْلِي أَوْ أَصُومَ) له سهرم نه‌زړی بؤ خوا به‌پوښو بېم، یان له سهرم واجب بی نویتیک بؤ خوا بکه‌م (أَوْ أَتَصَدَّقَ) یان بلن: خیریکم له سهری بیکه‌م (وَيُلْزَمُهُ) نه‌گه‌ر مرلزده‌کی ه‌اته‌جن، له سهری واجب نه‌بی (مِنْ ذَلِكَ) له‌و شتانه‌ی له سهره‌ خوی نه‌زړ کردوه (مَا يَقَعُ عَلَيْهِ الْإِسْمُ) نه‌ندازه‌یه‌کی وه‌ها: که‌ ناوی شته‌کی لی‌بی، واته: به‌ لای که‌می نه‌بی دوو په‌که‌مت نویتیک، یان پوښیک به‌پوښو بی، وه شتیکی که‌میش بکاته‌ خیر.

﴿لَا كَادَارِي﴾: نه‌گه‌ر له‌گه‌ل نه‌زړکردنه‌که - نه‌ندازه‌یه‌کی دیاری کردبو، وه‌ک بلن: له سهرم بی نه‌م مه‌په، یان ده‌ دینار بکه‌مه‌ خیر، یان مانگیک به‌پوښو بېم. نه‌وه به‌ گویره‌ی گوتنی خوی له سهری واجب نه‌بی.

(وَلَا تَذَرُ فِي مَقْصِدٍ) نه‌زړ دروست نه‌ی له‌و شتانه‌ی که‌ گونا‌من (كَقَوْلِهِ) وه‌ک به‌ ناحق بلن: (إِنْ قَتَلْتُ فَلَانًا) نه‌گه‌ر فلانکه‌سم کوشت (فَلِلَّهِ عَلَيَّ كَذَا) له سهرم بی نه‌م شته‌ بکه‌م، یان بلن: له سهرم نه‌زړ بی فلانکه‌س بکوژم، یان زینا بکه‌م ﴿عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ ﷺ﴾:

وَلَا يَلْزَمُ التَّنْذِرُ عَلَى تَرْكِ مُبَاحٍ كَقَوْلِهِ: لَا أَكُلُ لَحْمًا، وَلَا أَشْرَبُ لَبَنًا، وَمَا أَشْبَهَ ذَلِكَ. قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: لَا وُفَاءَ لِنَذْرِ فِي مَعْصِيَةٍ وَلَا فِيمَا لَا يَمْلِكُ الْعَبْدُ ﴿رواه الشيخان، پیغمبر ﷺ فرمودی: جی به جی کردنی نه زری گونا نه دروست نیو نه زکردنی شتی که می خوی نه بی دروست نیو.

﴿ناگاداری﴾: نه زری چاکه دانه زری واجب نه بی، هر چه ند به شتیکی تریشی نه به سستی، وه که یه کسر بلئی: له سهرم نه زری به پڑوو بیم، یان بلئی: له سهرم نه زری بی قوریانی بکه م.

(وَلَا يَلْزَمُ التَّنْذِرُ) نه زری دانه زری (عَلَى تَرْكِ مُبَاحٍ) له سهر کردن و نه کردنی شتی حلال: که په یوه ندی به خواپه رستی وه نه بی (كَقَوْلِهِ) وه که بلئی: (لَا أَكُلُ لَحْمًا) له سهرم نه زری گوشت ناخوم (وَلَا أَشْرَبُ لَبَنًا) شیر ناخوم وه (وَمَا أَشْبَهَ ذَلِكَ) وه هرچی له و شیوه په بی، وه که بلئی: له سهرم نه زری نه خوم، یان نه م ترئی به نه خوم ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ رَأَى رَجُلًا قَائِمًا فِي الشَّمْسِ، فَقَالُوا: إِنَّهُ لَنَزَرَ أَنْ يَقُومَ وَلَا يَقْعُدَ وَلَا يَسْتَظِلَّ وَلَا يَتَكَلَّمَ وَيَصُومَ، فَقَالَ: مَرَّةً فَلْيَتَكَلَّمْ وَلْيَسْتَظِلَّ وَلْيَقْعُدْ وَلْيَتِمَّ صَوْمُهُ﴾ رواه الشيخان، پیغمبر ﷺ بیاویکی بینی له بهر پڑ به پیوه پلوه ستاوه، کوتیان: نه م نه زری کردو: که به پڑوو بی دانه نیشی نه چیت بهر سیته رو گفتوگو نه کا، پیغمبر ﷺ فرمودی: با دانیسی به چیت بهر سیته رو گفتوگو بکاو پڑوو که شی ته ولو بکا.

﴿پاشکو﴾: نه زکردنی مالی بق که سیتی دیار کرو دروسته به و هر چه ی گونا هکاری نه بی، وه که بلئی: نه م خانووم نه زری فلانکه س کرد، یان بلئی: نه زری نه م مزگوته بی. که و ابو: خانووه که نه بیته ملکی نه زری کرو که په شیمان بوونه وه دروست نیو، به لام نه زکردنی (عبادة)، واته: په رستن-جگه له خوا-بق هیچ که سیتی تر دروست نیو.

ثینجا بزانه: نه که نه زکره که مرد، واجبه: پیښ به شکردنی میرات نه و نه زده ی بق جی به جی بکری، هروها نه که نه زده که ته نها خواپه رستی بوو، میرانگره کان بوی جی به جی نه که ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: اسْتَفْتَى سَعْدُ بْنُ عُبَادَةَ النَّبِيَّ ﷺ: فِي لَذْرِ كَانَ عَلَى أُمِّهِ ثَوْبٌ قَبْلَ أَنْ تَقْضِيَهُ؟ فَقَالَ: إِقْضِهِ عَنْهَا﴾ رواه الشيخان، (سعد) پرسیری له پیغمبر ﷺ کرد: ده رباری دایکی که نه زری له سهر بووه و مریوه؟ پیغمبر ﷺ فرمودی: تق بوی بکه.

ثینجا بزانه: هر خیر کردنی که نه زری کرد بی- دروست نیو بیداته دهوله مندان، جیاوازی نه زری زیندوان و مریوان نیو، هروها دروست نیو: نه به خوی و نه نه که سانه ی نه رکی به خیر کردنیانی له سهر نه وه، له م نه زکره بخون.

*

*

*

(کتابُ الْأَقْصِيَّةِ وَالشَّهَادَاتِ)

وَلَا يَجُوزُ أَنْ يَلِيَ الْقَضَاءَ إِلَّا مَنْ اسْتَكْمَلَتْ فِيهِ خَمْسَ عَشْرَةَ خَصْلَةً: الْإِسْلَامُ، وَالْبُلُوغُ، وَالْعَقْلُ، وَالْحُرِّيَّةُ، وَالذُّكُورَةُ، وَالْعَدَالَةُ، وَمَعْرِفَةُ أَحْكَامِ الْكِتَابِ وَالسُّنَّةِ،

﴿(کتابُ الْأَقْصِيَّةِ) ثُمَّ يَهْرُتُ وَوَكَلَهُ بِأَسَى بِرَأْسِهِ وَهُوَ كَيْشِي فَيُؤَانِ خَلَكُ نَهْكَ﴾

﴿(وَالشَّهَادَاتِ) وَهُوَ بِأَسَى شَاهِدِي دَان نَهْكَ﴾

(قازی) نه و که سه یه: کیشی نیوان دوو که س، یان زیاتر نه بریتیتته وهو بریار دهرنه کا به گویره ی شهریه تی نیسلام. خوی که وره فرموویه تی: ﴿وَأَنْ أَحْكُمَ بَيْنَهُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ﴾ داد له نیوان خه لکدا بکهو بریار بده به گویره ی نهو یاسایه ی خوا نارویه تی. واته: (قوپتان) و (حه دیس).

ئینجا بزانه: مه بوونی (قازی) (فَرَضُ الْكِفَايَةِ) یه، وه نه بی (قازی) دهسته لاتیکی وه های بدریتی که بتوانی ماف بق خاوه ن ماف وهریگری تاوانبار سزا بدا، که واپوو: نه گهر شویتیک (قازی) ی لی نه بو، واجبه: دانیشتونانی نهو شوینه بق خویان پیایکی زاناو دادپه روه بکه نه (قازی) و بریاره کانی جی به جی بکن ﴿عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: كَيْفَ تَقْدُسُ أُمَّةٌ لَا يُؤْخَذُ مِنْ شَدِيدِهِمْ لَضَعِيفِهِمْ﴾ رواه ابن حبان، پیغه مبه ر ﷺ فرمووی: چون پاک نه بیتته وه گه لیتی وه ها: که مای بی میزه که یان له به میزه که یان وهرنه گبری.

(وَلَا يَجُوزُ) دروست نیه: (أَنْ يَلِيَ الْقَضَاءَ) بییتته (قازی) (إِلَّا مَنْ اسْتَكْمَلَتْ فِيهِ) ته نها نهو که سه نه بی که تی دا کر بییتته وه (خَمْسَ عَشْرَةَ خَصْلَةً) پانزه سیفه ت:

یه که م: (الْإِسْلَامُ) موسولمان بی، خوی که وره فرموویه تی: ﴿وَلَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا﴾ خوی که وره هیچ رنکایه کی نه دلوه کافره کان فرمان به سهر موسولماناندا بکن. به لام نیمامی (حنفی) فرموویه تی: دروسته کافر بکرتته (قازی) بق کافره کان.

دووهم: (وَالْبُلُوغُ) بلوغی بویی و مندا ل نه بی. سی یه م: (وَالْعَقْلُ) عقلی مه بی. چوارهم: (وَالْحُرِّيَّةُ) نازاد بی. پینجهم: (وَالذُّكُورَةُ) پیای بی نافرته نه بی. ﴿عَنْ أَبِي بَكْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: لَنْ يُفْلِحَ قَوْمٌ وَلَوْ أَمَرَهُمْ امْرَأَةٌ﴾ رواه البخاری، پیغه مبه ر ﷺ فرمووی: نهو که له به خته وهر نابی: که کاروباریان بده نه دهست نافرته.

شه شهم: (وَالْعَدَالَةُ) دادپه روه بی، که واپوو: دروست نیه (فاسق) بییتته (قازی)، چونکه گومان لیکراوه. هه فته م: (وَمَعْرِفَةُ أَحْكَامِ الْكِتَابِ) له بریاره کانی قوپتانی پیروز شاره زا بی. (وَالسُّنَّةُ) وه له بریاره کانی حه دیسی پیغه مبه ر ﷺ شاره زا بی، واته: بزانی کامه نایه تو کامه حه دیس بریاره کانی گشتی یه و کامه یان تاییه تی یه، کامه یان بیکار بووه و کامه یان به کاره، نایا کامه حه دیس به میزه و کامه یان بی میزه.

وَمَعْرِفَةُ الْإِجْمَاعِ، وَمَعْرِفَةُ الْإِخْتِلَافِ، وَمَعْرِفَةُ طُرُقِ الْإِجْتِهَادِ، وَمَعْرِفَةُ طَرَفِ مَنْ لِسَانِ الْعَرَبِ، وَمَعْرِفَةُ تَفْسِيرِ كِتَابِ اللَّهِ تَعَالَى، وَأَنْ يَكُونَ سَمِيعًا، وَأَنْ يَكُونَ بَصِيرًا، وَأَنْ يَكُونَ كَاتِبًا، وَأَنْ يَكُونَ مُسْتَقِظًا. وَيُسْتَحَبُّ أَنْ يَجْلِسَ فِي وَسْطِ الْبَلَدِ فِي مَوْضِعٍ بَارِزٍ لِلنَّاسِ،

هه شتم: (وَمَعْرِفَةُ الْإِجْمَاعِ) بزانی: زانایانی نیسلام له سهر کامه بریاره یکه ده ننگه و (وَمَعْرِفَةُ الْإِخْتِلَافِ) هه روه ما له کامه بریاره جیاوازن. نویهم: (وَمَعْرِفَةُ طُرُقِ الْإِجْتِهَادِ) ریگه ی (إِجْتِهَادِ)، واته: ریگای وه رگرتنی بریاره کانی خواو پیغه مبه ر^ک له قورپان و هه دیس بزانی، نهو ریگایه به زانی (أصول الفقه) نه دوزیتوه. دهیم: (وَمَعْرِفَةُ طَرَفِ مَنْ لِسَانِ الْعَرَبِ) به گویره ی پیویست ریزمانی عه ره بی بزانی: وه (نحو، صرف، بلاغة)، وه نه بی واته ی عه ره بیش تی بگا.

یانزهم: (وَمَعْرِفَةُ تَفْسِيرِ كِتَابِ اللَّهِ تَعَالَى) مانای قورپانی پیروز بزانی به گویره ی پیویست. دوانزهم: (وَأَنْ يَكُونَ سَمِيعًا) بیسه ری و که نه بی. سیفنزهم: (وَأَنْ يَكُونَ بَصِيرًا) بینه ری و کویر نه بی. چواردهم: (وَأَنْ يَكُونَ كَاتِبًا) نووسه ری، واته: بزانی بنووسی. یانزهم: (وَأَنْ يَكُونَ مُسْتَقِظًا) هه شیاریو چاپوک بی، نه وه فیلی لی بکری.

﴿ناگاداری﴾: نه گهر (قازی) نهو مه رجانه ی لی هاتنه جی، با به (إِجْتِهَادِ) خزی بریاره کانی شهرعی له قورپان و هه دیس وه ریگریو داد له نیوان خه لکدا بکا، به لام هه که سیك نه گه یشتوبه پله ی (إِجْتِهَادِ) - جا (قازی) بی، یان که سیکی تر - واجبه: به گویره ی یه کیك له م چوار (مَذْهَبَ) هه ره هفتار بکا: (حنفی، مالکی، شافعی، حنبلی)؟ چونکه زانایانی نهو چوار مه زه به به پوختی بریاره کانی شهرعیان له قورپان و هه دیس مه لی نجاوه و له ناو کتیبه کانی خویاندا تواریان کربوه، خوای گه وره هه رموویه تی: ﴿فَاسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾ نیوه پرسیار له زانایانی قورپان بکن، نه گهر نازان.

که و ابو: دروست نیه هه که سیك قورپانی خویندو چهند هه دیسیك شارها بوو، بچیته مهیدانی (فتوا)و بریاریکی شهرعی دهر بکا، تا له یه کیك له و چوار مه زه به زانست وه رنه گری. جا بزافه: - جگه له و چوارانه - مه زه به ی تریش هه نه، به لام زانایانی نیسلام به تیگرایسی هه له و چوار مه زه به بانه دلنیا بیان دهر پیروه، چونکه جیگای باوه پن، بی نه وه ی په رته وازه بی پوونه دا، نه وه ش به کاریکی باش دا نه ندری، چونکه (عبدالله بن مسعود) ^ک هه رموویه تی: ﴿مَارَأَةَ الْمُؤْمِنُونَ حَسَنًا فَهُوَ عِنْدَ اللَّهِ حَسَنٌ﴾ رواه الإمام مالك، هه ر شتیك زانایانی نایینی نیسلام به باشی بزانی، له لای خودا به باش دانه ندری.

(وَيُسْتَحَبُّ) سوننه ته (أَنْ يَجْلِسَ فِي وَسْطِ الْبَلَدِ) (قازی) له ناوه ندی شار دابنیشی (فِي مَوْضِعٍ) له شوینیکی وه (بَارِزٍ لِلنَّاسِ) که دیار بی و گشت که س پی ی بزانی

وَلَا حَاجِبَ لَهُ، وَلَا يَقَعْدُ لِلْقَضَاءِ فِي الْمَسْجِدِ، وَيُسَوَّى بَيْنَ الْخَصْمَيْنِ فِي ثَلَاثَةِ أَشْيَاءَ: فِي الْمَجْلِسِ وَاللَّفْظِ وَاللَّحْظِ. وَلَا يَجُوزُ أَنْ يَقْبَلَ الْهَدِيَّةَ مِنْ أَهْلِ عَمَلِهِ، وَيَجْتَنِبُ الْقَضَاءَ فِي عَشْرَةِ مَوَاضِعَ: عِنْدَ الْقَضَبِ، وَالْجُوعِ، وَالْعَطَشِ، وَشِدَّةِ الشَّهْوَةِ، وَالْحُزَنِ، وَالْفَرَحِ الْمُفْرِطِ، وَعِنْدَ الْمَرَضِ، وَمُدَافَعَةِ الْأَخْبَثَيْنِ، وَعِنْدَ الثَّعَالِ،

(وَلَا حَاجِبَ لَهُ) نَابِي (قَازِي) دەرگه وانیکي وادین: که خه لکی قه ده ده بکا له هاتوچو کړدنی لای قازی «عَنْ مُعَاذٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ»: عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: مَنْ وَلِيَ مِنْ أُمُورِ الْمُسْلِمِينَ شَيْئًا فَاجْتَنَبَ عَنْ أَوْلَى الضَّعْفِ وَالْحَاجَةِ احْتَجَبَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ» رواه الإمام أحمد، پیغه ممبر ﷺ فه رموی: هر که سیک کاریکي موسولمانانی که وته ده ست، نه ویش خوی نه شارده وه له بی هیزو خاوه ن مافان، خوی گوره له پڅی قیامت خوی له ته شارته وه.

به لام دانانی پاسه وان و دەرگه وانیکي وه ما: که خه لکی پڼک بخه ن و بانگیان بکه ن، سوننه ته.

(وَلَا يَقَعْدُ لِلْقَضَاءِ فِي الْمَسْجِدِ) نَابِي (قَازِي) بۆ دادکردن له ناو مزگوت دابنیشی (وَيُسَوَّى بَيْنَ الْخَصْمَيْنِ) نه بی (قَازِي) یه کسانو بکا له نیوان دواکارو دلوو لیکرودا (فِي ثَلَاثَةِ أَشْيَاءَ) له سئ شتدا: (فِي الْمَجْلِسِ) یه که م: له دانیشگادا، واته: هر یوکیان وه که یه دابنیشین، نه که یه دابنیشی و نه وی تر به پیوه بی، یان یه کیک له تهنیشت خوی بی و نه وی تر له سهر زه وی. (وَاللَّفْظِ) دووهم: له گفتوگودا، واته: گوئ له هر یوکیان بگری وه کو یه ک. (وَاللَّحْظِ) سئ یه م: وه کو یه ته ماشایان بکا. هر وه ما نه بی به یه که وه بچه ژوره وه، سه لام له هر یوکیان وهریگریته وه و توپه یی و پوو خوسی له که ل هر یوکیان به یه که نه ندازه بی.

(وَلَا يَجُوزُ) دروست نه، واته: چه پامه: (أَنْ يَقْبَلَ الْهَدِيَّةَ) (قَازِي) دیاری وهریگری (مِنْ أَهْلِ عَمَلِهِ) له و که سانه ی کاریان پی یه یه، جا دیاریه که بۆ نه وه بی: که بریار به ناهق بدا، یان بریار به هق نه دا، یان بۆ نه وه نه بی، به لام پیش بیته (قَازِي) دیاری بۆ نه نه هیتا «عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ»: لَعَنَ النَّبِيُّ ﷺ الرَّاشِيَّ وَالْمُرْتَشِيَّ» رواه أصحاب السنن، پیغه ممبر ﷺ له عنته ی له به رتیلخورو له به رتیلدر کړوه. جا ناگادار به: میوانداری و کار بۆ کړدن وه که به رتیل چه پامه.

(وَيَجْتَنِبُ الْقَضَاءَ) نه بی (قَازِي) خوی پیاریزی له بریار دهر کړدن (فِي عَشْرَةِ مَوَاضِعَ) له ده کاتدا: (عِنْدَ الْقَضَبِ) له کاتی توپه یی (وَالْجُوعِ) له کاتی برسیه تی (وَالْعَطَشِ) له کاتی تینووه تی (وَشِدَّةِ الشَّهْوَةِ) له کاتی دهمار هلسان بۆ جیماعکردن (وَالْحُزَنِ) له کاتی دلته نگی (وَالْفَرَحِ الْمُفْرِطِ) وه له کاتی دلخوسی له نه ندازه به دهر (وَعِنْدَ الْمَرَضِ) له کاتی نه خوسی (وَمُدَافَعَةِ الْأَخْبَثَيْنِ) له کاتی پاگرتنی میزو پیسای (وَعِنْدَ الثَّعَالِ) له کاتی بۆرژان

وَشِدَّةَ الْحَرِّ وَالْبَرْدِ. وَلَا يَسْأَلُ الْمُدْعَى عَلَيْهِ إِلَّا بَعْدَ كَمَالِ الدَّعْوَى، وَلَا يُحْلَفُهُ إِلَّا بَعْدَ سَوَالِ الْمُدْعَى، وَلَا يُلْقَنُ خَصْماً حُجَّةً، وَلَا يُفْهِمُهُ كَلَاماً، وَلَا يَتَعَنَّتْ بِالشُّهَدَاءِ، وَلَا يَقْبَلُ الشَّهَادَةَ إِلَّا مِمَّنْ ثَبَتَ عَدَالَتُهُ، وَلَا تُقْبَلُ شَهَادَةُ عَدُوٍّ عَلَى عَدُوِّهِ،

(وَشِدَّةَ الْحَرِّ وَالْبَرْدِ) له کاتی گهړماو سهرمای به میږ. هه روه ما له کاتی مانوویونو له کاتی ترسان. واته: له و هه موو کاته نه دا هیچ بریار ټک نه دا.

﴿چونیه تی دادکردن﴾

(وَلَا يَسْأَلُ الْمُدْعَى عَلَيْهِ) نابې (قازی) هیچ پرسیار ټک له دالوالیکړلو بکا (إِلَّا بَعْدَ كَمَالِ الدَّعْوَى) تا دواکار کوتایی به داوایه کی دینن، ټینجا به دالوالیکړلو که نه ټی: وه لای می نه م دواکاره بده وه. جا نه گهر دالوالیکړلو دانی به مانی دواکاردا هیئا، نه وه مافه که ناشکرا نه بی و نه بی بیداته وه، په شیمان بوونه وه ش سودی نیه ﴿عَنْ عَلِيٍّ كَرَّمَ اللَّهُ وَجْهَهُ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: إِذَا تَقَاضَى إِلَيْكَ رَجُلَانِ فَلَا تَقْضِ لِلأَوَّلِ حَتَّى تَسْمَعَ كَلَامَ الْآخِرِ﴾ رواه الترمذي، پیغه مبرر ﷺ هه رموویه نیامی (علي): کاتی دوو که س دینه لات بی دادکردن، بریار بی به که میان مده تا وه لای دوو هیچ نه بیسی.

جا نه گهر دالوالیکړلو که دانی به مانی دواکاره که دا نه هیئا، (قازی) بی می هیه بل ټیته دواکاره که: ټایا شامیدت هیه؟ جا نه گهر کوتی: شامیدم هیه به لام نه موهی سویندم بی بخوا، نه وه دروسته، که وایو: (وَلَا يُحْلَفُهُ) نابې (قازی) دالوالیکړلو که سویند بدا (إِلَّا بَعْدَ سَوَالِ الْمُدْعَى) تا دواکاره که پی ټی نه ټی: سویندی بده، ټینجا سویندی نه دا، جا له موهیوا باسی براندته وه کی شهی نیوان دواکارو دالوالیکړلو نه که یی، إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى.

(وَلَا يُلْقَنُ خَصْماً حُجَّةً) دروست نیه (قازی) هیچ به لگه یه که نه به دواکارو نه به دالوالیکړلو بل ټی (وَلَا يُفْهِمُهُ كَلَاماً) وه دروست نیه چونیه تی گفتوگوشیان پی بل ټی، به لکو نه بی بی دهنک بی، جا نه گهر لییان تی نه گه پشت، لییان دوویاره نه کاته وه.

﴿باسی شایه دی﴾

(وَلَا يَتَعَنَّتْ بِالشُّهَدَاءِ) نابې (قازی) دلی شامیده کان بشکینن، وه ک بل ټی: نه وه بی شایه دی نه دی؟ یان بل ټی: تو ناترسی نه شامیدی به نه دی؟.

(وَلَا يَقْبَلُ الشَّهَادَةَ) نابې (قازی) شامیدی له هه موو که سی که وه ریگری (إِلَّا مِمَّنْ ثَبَتَ عَدَالَتُهُ) ته نه له و که سه نه بی: که دادپه روه ری له لای وی ناشکرا بووه، هه روه ک باسی نه که یی.

(وَلَا تُقْبَلُ شَهَادَةُ عَدُوٍّ عَلَى عَدُوِّهِ) شامیدی نوژمن له دلی نوژمنی خوی وه رناگری، مه به ست به نوژمن نه و که سه یه: که رقی له وی تر بیته وه پی خوی بی هه رده م تووشی به لا بی و پی ناخوی بی سودی پی بکا ﴿عَنْ أَبِي عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: لَا يَقْبَلُ

وَلَا شَهَادَةُ وَالِدٍ لَوْلَدِهِ، وَلَا وَلَدٍ لِّوَالِدِهِ، وَلَا يُقْبَلُ كِتَابُ قَاضٍ إِلَى قَاضٍ آخَرَ فِي الْأَحْكَامِ
 شَهَادَةُ ذِي غَمَرٍ عَلَى أَخِيهِ ﴿رواه ابو دلود، پیغمبر ﷺ نه رموی: شاهیدی خاوهن پقو
 قین له دل له دئی برای خوی وهرناگیری.

به لام شاهیدی نوژمن له سودی نوژمن وهرنه گیری، چونکه هیچ گومانی لی تاگری،
 هروها نه گهر نوژمنایه تی به هوی نایین بی: وهك شاهیدی موسولمان له دئی کافر،
 نه مهش هرو وهرنه گیری.

(وَلَا شَهَادَةُ وَالِدٍ) هروها شاهیدی باوک و باپیره و دایکو داپیره وهرناگیری (لَوْلَدِهِ) بۆ
 کوپو کیژو نه وهیه کانیان (وَلَا وَلَدٍ) هروها شاهیدی کوپو کیژو نه وهیه کان وهرناگیری
 (لِّوَالِدِهِ) بۆ باوک و باپیره و دایکو داپیره، چونکه گومانی سود پی که یاندنیان لی ته کری،
 که و ابو: شاهیدی گشتیان له دئی یه کتری وهرنه گیری:

﴿عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّهُ خَاصَمَ يَهُودِيًّا فِي دُرْعٍ لَهُ فَأَتَى بِإِنِّهِ الْحَسَنَ وَبِمَوْلَاهُ قَتَبَرٍ إِلَى
 الْقَاضِي شَرِيحٍ لِيَشْهَدَا لَهُ، فَرَدَّ الْقَاضِي شَهَادَةَ الْحَسَنِ لِأَجْلِ الْبُتُوَّةِ وَقَضَى بِالْأُذْرَعِ
 لِلْيَهُودِيِّ﴾ رواه ابو نعیم، نیمامی (علی) - خواتم دانی بی له سهر زئی یه که له گهل جوله که یه که
 بووه کی شه یان، نه ویش هه زره تی (حسن) ی کوپی خوی له گهل (قنبری) خزمه تکاری بۆ
 شاهیدی مینانه دادگای (قازی) شوپیه، به لام (قازی) شاهیدی که ی هه زره تی (حسن) ی
 وهرنه گرت له بهر بابو کوپایه تی و، زئی یه که ی دایه وه دهست جوله که که، نینجا
 جوله که که گوتی: (والله) نیمامی (علی) راست نه کاو زئی یه که می خویه تی و من بر دومه، جا
 مادام نیتوه نه وها دادپه روه دن، وا من موسولمان بوم.

نینجا بزانه: جگه له دایکو باوک و به سهر و هترو، کوپو کیژو به ره و خوارتر، شاهیدی
 گشت خزمه کانی تر بۆ یه کتری وهرنه گیری.

﴿تَاكَادَارِي﴾: نه بی شامید داوی شاهیدی لی بگری، نینجا شاهیدی بدا، به لام
 نه گهر که سیک مافیکی له دهست نه چوو و نهینه زانی کی شاهیدی ته؟ واجبه: تاگاداری
 بکاته وه و بلی: من شاهیدی تو م. بۆ نه وه ی داوی شاهیدی دانی لی بکا، هروها له و
 کارانه ی مافی خودان: وه کو نو یژو زه کاتو... هتد، یان مافیکی خودایان تی دایه:
 وه کو ته لاق و سزای تاوانه کان، واجبه له کاتی پیویست شامید خوی ناشکرا بکا و
 شاهیدی بدا، بی داوای گرتن.

نینجا بزانه: درسته شامید کری هاتو چوو نه رک یه که له وه که سه وهریگری: که
 نه چی شاهیدی بۆ بدا.

(وَلَا يُقْبَلُ كِتَابُ قَاضٍ) نووسراوی هیچ (قازی) یه که وهرناگیری (إِلَى قَاضٍ آخَرَ) که بۆ
 (قازی) یه کی تر نووسیویه (فِي الْأَحْكَامِ) دهر باره ی برپاره کان، واته: نابی برپاره کانی

إِلَّا بَعْدَ شَهَادَةِ شَاهِدَيْنِ يَشْهَدَانِ بِمَا فِيهِ.
(فَصْلٌ) وَيَقْتَضِرُ الْقَاسِمُ إِلَى سَبْعَةِ شَرَائِطَ: الْإِسْلَامَ، وَالْبُلُوغَ، وَالْعَقْلَ، وَالْحُرِّيَّةَ،
وَالذُّكُورِيَّةَ، وَالْعَدَالَةَ، وَالْحِسَابَ. فَإِنْ تَرَاضَى الشَّرِيكَانِ بِمَنْ يَقْسِمُ بَيْنَهُمَا لَمْ يَقْتَضِرْ إِلَى
ذَلِكَ، وَإِنْ كَانَ فِي الْقِسْمَةِ تَقْوِيمٌ لَمْ يَقْتَضِرْ فِيهِ عَلَى أَقَلِّ مِنَ اثْنَيْنِ، وَإِذَا دَعَا أَحَدُ
الشَّرِيكَيْنِ شَرِيكَهُ إِلَى قِسْمَةٍ مَا لِأَضَرَّ فِيهِ لَزِمَ الْآخَرَ إِجَابَتُهُ.

جی به جی بکا (إِلَّا بَعْدَ شَهَادَةِ شَاهِدَيْنِ) تا دوو شاهید ثاماده ده بنو (يَشْهَدَانِ بِمَا فِيهِ) بقی
نه وهی شاهیدی بدهن بهو بپراره ی له ناو نهو نووسراوده ایه، وه نه بی نهو دوو شاهیده ش
له لای (قازی) یه که ی تره وه هاتبن.

﴿فَصْلٌ: لَهُ بَاسِي بِهِ شُكْرُ دُنَى مَالِي هَاوِيهِ ش﴾

(وَيَقْتَضِرُ الْقَاسِمُ) نهو که سه ی له لای (قازی) داندراوه بقی دابه شکردن، پتیویستی هه یه (إِلَى
سَبْعَةِ شَرَائِطَ) که هفت مه رجی لی بیننه جی: (الْإِسْلَامَ) نیسلام بین. (وَالْبُلُوغَ) بلوغی بوئی.
(وَالْعَقْلَ) عه قلی هه بین. (وَالْحُرِّيَّةَ) نازاد بین. (وَالذُّكُورَةَ) پیاو بین. (وَالْعَدَالَةَ) داد په روه ر
بین. (وَالْحِسَابَ) ژماره زان بین.

(فَإِنْ تَرَاضَى الشَّرِيكَانِ) جا نه گهر هه ریدو هه یه شه کان پازی بون (بِمَنْ يَقْسِمُ بَيْنَهُمَا) به
که سیک که شته که یان بقی به ش بکا، واته: نه یانویست بچنه لای (قازی) و له دهره وه بقی
خویان پیک هاتن (لَمْ يَقْتَضِرْ إِلَى ذَلِكَ) به شکه ره که پتیویست به گشت مه رجه کان ناکا، به لکو
ته نها پتیویسته: شیت نه بیو مندا ل نه بین، به لام نه گهر یه کیک له هه یه شه کان یه تیم بوو،
یان شیت بوو، نه بی به شکه ره که هه ر هفت مه رجه کانی لی بیننه جی، هه رچه ند نه شچنه
لای (قازی).

(وَإِنْ كَانَ فِي الْقِسْمَةِ تَقْوِيمٌ) نه گهر لهو به شکردنه دا شتی وا هه بوو: که نرخ ی بقی دانه ندرا،
نهو کاته (لَمْ يَقْتَضِرْ فِيهِ عَلَى أَقَلِّ مِنَ اثْنَيْنِ) دروست نیه له دوو به شکه ره که متر به شی
بکه ن، چونکه نرخ دانان وه کو شاهیدی وایه، به لام نه گهر هه ر به شکردن بوو-نرخ دانان
نه بو-یه که که س به سه.

(وَإِذَا دَعَا أَحَدَ الشَّرِيكَيْنِ شَرِيكَهُ) جا نه گهر یه کیک له هه یه شه کان دلوی له هه یه شه که ی تر
کرد (إِلَى قِسْمَةٍ مَا لِأَضَرَّ فِيهِ) که ماله هه یه شه که ی له که لی به ش بکاو زیانیش لهو
به شکردنه دا نه بو، واته: له سود نه نه که وت، وه ک بلئی: وهره با نه م زهوی یه، یان نه م که نه م
به ش بکه بین (لَزِمَ الْآخَرَ إِجَابَتُهُ) واجبه نهوی تر وه لامی بداته وهو بلئی: باشه.

جا بزانه: نهو شته ی ناگو جی به ش بکری: وه کو یه ک تو تو موبیل، یان یه ک تفهنگ، یان
یه ک وولاغ، واجبه بقی خویان به توبه ت سودی لی توهری گرن، یان به کری ی بدهن و کری یه که
به ش بکه ن، یان نه بی بیفروشن.

(فَصْلٌ) وَإِذَا كَانَ مَعَ الْمُدْعَى بَيِّنَةٌ سَمِعَهَا الْحَاكِمُ وَحَكَمَ لَهُ بِهَا، وَإِنْ لَمْ تَكُنْ بَيِّنَةٌ
فَالْقَوْلُ قَوْلُ الْمُدْعَى عَلَيْهِ بَيِّنَةٌ،

جا بۆ ئەوێ بزانین کام بەش بدرێتە کامەیان؟ پشکەیان بۆ ئەکەین، واتە:
ناوی هاوێشەکان ئەنوو سینو ئەیفەینە ناو شتێک، جا یەکیکی بێلایەن ناویک دەرئەهێنێ بۆ
بەشی یەکەم، ناویکی تریش دەرئەهێنێ بۆ بەشی دووەم، جا بەم جۆرە هەر کەسێک ناوی بۆ
بەشیەک دەرچوو، بەشەکی ئەدریتێ، ئینجا ئەبێ گشتیان بلێن: بەم بەشکردنە پزنی بوین.

﴿ناگاڤاداری﴾: ئەگەر یەکیک لە میراتگرەکان بەشە میراتیکی هاوێشە لە کەسێک
وەرگرتەو، ئەو گشت میراتگرەکانی تر لەگەڵی ئەبنە هاوێش، واتە: بە تەنها نابێتە می
خۆی، بەلام ئەگەر هاوێشەبە بە هۆی میرات نەبو، ئەو هەر کەسەیان دەتوانێ بەشی
خۆی تەنها بۆ خۆی وەرگیرێتەو ئەوانی تر لەگەڵی نابنە هاوێش.

جا بزانە: دروست نیە هیچ هاوێشێک بەشەکی خۆی -لە ماله هاوێشەکە- بیا، تا بەش
نەکری، یان هاوێشەکی تر ئیزنی ئەدا، یان یاخی ئەبێ لە بەشکردن، بەو مەرجەش
بەشەکان هاوویتنە یەکتر بن.

﴿فَصْلٌ: لَهُ بَاسِي دَاوَاكِرْدَنُ، بَرَانْدَنَهُوَمِي كِنِشِي دَاوَاكَارُو دَاوَالِيكِرَاو﴾

(پێناسه): دواکار ئەو کەسە یە: وایتە بەرچاو کە داوایەکی پاست نیە ئەگەر ئەو
بێ دەنگ بێ، وازی لی بیهێندرێ. وە داوا لیکراو ئەو کەسە یە: وایتە بەرچاو کە
وەلامەکی پاستە، بەلام ئەگەر بێ دەنگ بێ، وازی لی ناهێندرێ. بۆ وێنە: ئەگەر ئازاد
بلێ: ئەوزاد تۆ دە دینار قەرزداری منی. ئەو ئازاد بە دواکار دانەندرێ، چونکە
داوایەکی وایتە بەرچاو کە پاست نیە ئەگەر ئەو واز بێنێ، وازی لی ناهێندرێ.

(وَإِذَا كَانَ مَعَ الْمُدْعَى بَيِّنَةٌ) هەر کاتێک دواکارە کە شاهیدی هەبوو بۆ دواکارووەکی
(سَمِعَهَا الْحَاكِمُ) واجبه (قازی) شاهیدیەکیان گوێ بدات (وَحَكَمَ لَهُ) وە بریار بدا مافە
می دواکارەکیە (بها) بە هۆی ئەو شاهیدیە.

جا بزانە: جیاوازی نیە لە دواکردنی مالی دا: لە نیتوان دوو شاهیدو لە نیتوان یەک
شاهیدی لەگەڵ سۆیندی دواکار ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَضَى بَيْنَ
وَشَاهِدٍ﴾ روادەمسلم، پێغەمبەر ﷺ بە هۆی یەک شاهیدو سۆیندی دواکار بریاری دا مافە
بدرێتە دواکار.

ئینجا بزانە: واجبه -لە دوا شاهیدی دانی شاهیدەکە- دواکارە کە لە سۆیندەکی دا
بلێ: شاهیدەکەم پاست ئەکاو ئەو شتە مانی منه.

(وَإِنْ لَمْ تَكُنْ بَيِّنَةٌ) جا ئەگەر دواکارە کە هیچ شاهیدی نەبو (فَالْقَوْلُ) ئەو قسە یە
وەرئەگیرێ (قَوْلُ الْمُدْعَى عَلَيْهِ) قسە ی دوا لیکراوەکیە (بَيِّنَةٌ) بە هۆی سۆیندخواردنی: کە

فَإِنْ نَكَلَ عَنِ الْيَمِينِ رُدَّتْ عَلَى الْمُدْعَى فَيُخْلَفُ فَيَسْتَحِقُّ.

دلاواکاره که راست ناکاو هیچ مافی له سر نیه، واته: به گویره ی ولامه که ی سویند نه خوا
﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: أَلَيْتُهُ عَلَى الْمُدْعَى وَالْيَمِينُ عَلَى مَنْ أَلْكَرَ﴾ رواه
البیهقی، پیغمبر ﷺ فرمودی: شامید له سر دلاواکاره و سویند له سر دلاواکاره.

ئینجا بزانه: نه و سوینده ی دلاواکاره که نه یخوا نه نها له م ده مه دا کیشه که
نه برینیتته وه، نه گهر به درو بوو ماله که ی پی حه لال نابئی، که و ابو: نه گهر له دوا ی
سویند خوار دهنه که - دلاواکاره که شامیدی هینا، ماله که ی نه بیته وه می خوی.

(فَإِنْ نَكَلَ عَنِ الْيَمِينِ) جا نه گهر دلاواکاره که سویندی نه خوار و گوتی: سویند ناخوم
(رُدَّتْ) نه و سوینده نه گهر پندریته وه (عَلَى الْمُدْعَى) بۆ سر دلاواکاره که، واته: (قازی)
پی نه ئی: تو سویند بخۆ که نه و شته مافی تویه ﴿عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ
رَدَّ الْيَمِينَ عَلَى طَالِبِ الْحَقِّ﴾ رواه الدارقطني وصححه الحاكم، پیغمبر ﷺ سویندی
که پانده وه بۆ سر دلاواکار.

که و ابو: (فَيُخْلَفُ) دلاواکاره که نه و سوینده که پاندا ویه نه خوا (فَيَسْتَحِقُّ) جا به م
سوینده شته دلاواکاره که نه بیته می خوی.

﴿فَأُكَادَارِي﴾ یه که م: نه و سوینده که پاندا ویه - که دلاواکاره که نه یخوا - وه کو
دانپیدا میتانی دلاواکاره که یه، که و ابو: نه گهر دلاواکاره که سوینده که پاندا ویه که ی
خوارد، مافه که ی نه دریتی و نه گهر له مه و دوا دلاواکاره که شامیدیش بیئی بۆ سوده و لی
وه رنا گیرئ، هه روه ها نه گهر دلاواکاریش سوینده که پاندا ویه که نه خوا، مافی نه سووتی و نابئی
جاری تر دوا ی نه و مافه بکا، مه گهر شامیدی ده ست بکه وئ، له و کاته بۆی دروسته
به م شامیده دوا یه کی تر تو مار بکا.

دووم: هه ر که سیک مافی مالی له سر که سیک تر بوو: وه که قه رزو کرئ ی کار کردن و
مالی زه و تکرلو و نه و جوړه شتانه، جا بۆی نه نه گونجا مافه که ی خوی به هوی دانگا
وه ریگریته وه، نه وه بۆی دروسته: به نه ئی، یان به هه ر شیوه یه کی تر - که تووشی ناژله
نه بی - به نه ندازه ی مافه که ی خوی وه ریگریته وه، جا نه گهر له نه ندازه ی مافی خوی زیاتری
هاته ده ست، نه بی به هه ر فیلک بی، زنده یه که بگه پندریته وه بۆ خاوه نه که ی ﴿عَنْ عَائِشَةَ
رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: إِنَّ امْرَأَةً أَبِي سُفْيَانَ قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ: إِنَّ أَبَا سُفْيَانَ لَا يُعْطِينِي مَا يَكْفِينِي
وَوَلَدِي إِلَّا مَا أَخَذْتُ مِنْ مَالِهِ بِغَيْرِ عِلْمِهِ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: خُذِي مَا يَكْفِيكَ وَوَلَدَكَ
بِالْمَعْرُوفِ﴾ رواه الشيخان، زنی (نه بوسوفیان) گوتیه پیغمبر ﷺ: (نه بوسوفیان) به ته ولوی
نه رکی به خپو کردنی خومو مندا له که م ناداتی مه گهر بین ناکادری وی شتیک له ماله که ی بیه م،
پیغمبر ﷺ فرمودی: به نه ندازه ی مافی خوتو مندا له که ت له مالی (نه بوسوفیان) بیه.

وَإِذَا تَدَاعَا شَيْئًا فِي يَدِ أَحَدِهِمَا فَالْقَوْلُ قَوْلُ صَاحِبِ الْيَدِ بِيَمِينِهِ، وَإِنْ كَانَ فِي يَدَيْهِمَا تَحَالُفًا وَجُعِلَ بَيْنَهُمَا،

سیّیم: ئو شتهی کیشهی له سهره: ئهگەر بووه می داواکاره که، ئه بی داواکاره که ئه رکی هێنانی بدا، ئه گەر نا: ئه بی داواکاره که ئه رکی هێنان و بردنه وهی بدا.

﴿بِاسِي لَهُ كَارِكُهُ وَتَنِي شَاهِدٌ﴾

(وَإِذَا تَدَاعَا شَيْئًا) هه ر کاتی که دوو کهس داوای شتیکیان کرد (فِي يَدِ أَحَدِهِمَا) ئو شتهش ته نها له دهستی به کتیکاندا بوو، به لام ههچیان شاهیدیان نه بو (فَالْقَوْلُ) ئو قسه یه ی به پاست دانه ندری (قَوْلُ صَاحِبِ الْيَدِ) قسه ی خاوهن دهسته که یه (بِيَمِينِهِ) به و مه رجه ی سویند بخوا: که می خۆیه تی، چونکه خاوهن دهستی نیشانه یه کی به هیزه بق پاستی.

جا ئه گەر ته نها به کتیکان شاهیدی مه بوو، ئه وه ئه دریته خاوهن شاهیده که، به لام ئه گەر مه ربوکیان وه کو یه کتر شاهیدیان مه بوو، ئه وه شاهیدی خاوهن دهست وه رنه گیری، مه رچه ند ته نها یه ک شاهیدیش بێ، بق ئه وه ی سویندی له گه ل بخوا، شاهیده کانی ئه وێتر له کار ئه که ون ﴿عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: اِخْتَصَمَ رَجُلَانِ فِي نَاقَةٍ وَأَقَامَا بَيْنَهُ فَقَضَىٰ بِهَا النَّبِيُّ ﷺ لِلَّذِي هِيَ فِي يَدِهِ رواه البيهقي والشافعي، دوو کهس له سه ر ووشتی که بووه کیشه یان، مه ربووکیش شاهیدیان مه بوو، جا پتفه مبه ر ﷺ بریاری دا: ووشته ر که می ئو که سه یه: که ووشته ر که ی له ژیر دهستی دایه.

(وَإِنْ كَانَ فِي يَدَيْهِمَا) وه ئه گەر شته که له ژیر دهستی مه ربووکیاندا بوو، یان له دهستی ههچیاندا نه بو و مه ربووکیان ئه یانگوت: می منه. ههچ شاهیدیش نه بو (تَحَالُفًا) ئه بی مه ربووکیان سویند بخۆن: که می خۆیه تی (وَجُعِلَ بَيْنَهُمَا) ئینجا شته که ئه دریته مه ربووکیان به نیوه یی ﴿عَنْ أَبِي مُوسَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: أَنَّ رَجُلَيْنِ اِخْتَصَمَا فِي دَابَّةٍ وَلَيْسَ لِوَاحِدٍ مِنْهُمَا بَيِّنَةٌ، فَقَضَىٰ بِهَا النَّبِيُّ ﷺ بَيْنَهُمَا نِصْفَيْنِ رواه النسائي، دوو پیاو له سه ر وولاغیک بووه کیشه یان و ههچ شاهیدیان نه بو، جا پتفه مبه ر ﷺ بریاری دا: هه ر یه که نیوه یان هه بێ. مه روه ما ئه گەر مه ربووکیان وه ک یه ک شاهیدیان هه بێ، هه ر بۆیان ئه بیته نیوه.

جا بزان: ئه گەر دوو کهس داوای شتیکیان کرد، که له دهست که سیکی تر دا بوو، مه ربوو داواکاره کهش شاهیدیان مه بوو، ئه وه شاهیدی مه ربووکیان له کار ئه که ون، که وابهو: بق هه ر یه کیک له و دووانه سویندیک ئه خوا: که ههچ مانی نه، به لام ئه گەر بق یه کتیکان دانی پێ دا بێنێ، ئه بیته می ئو.

﴿ئَاگاداری﴾: خاوهن دهستی له و کاته دا به نیشانه ی پاستی دانه ندری: که نه زاندری ئو که سه به پزگایه کی ناشه رعی دهستی که وتۆته سه ر ئو شته، ئه گینا: هه ر خاوهنی پێشوو به خاوهن دهست دانه ندری.

وَمَنْ حَلَفَ عَلَىٰ فِعْلٍ نَفْسِهِ حَلَفَ عَلَىٰ الْبَيْتِ وَالْقَطْعِ، وَمَنْ حَلَفَ عَلَىٰ فِعْلٍ غَيْرِهِ: فَإِنْ كَانَ إِثْبَاتًا حَلَفَ عَلَىٰ الْبَيْتِ وَالْقَطْعِ، وَإِنْ كَانَ نَفْيًا حَلَفَ عَلَىٰ نَفْيِ الْعِلْمِ.

هـ روه ما بزانه: -له شاهیدی دا- دوو پیاو، یان پیاو ویکو دوو ثاڤرت له پیشترن له پیاو ویکو سویند خواردن، به لام له خاوهن دهستی دا به پیچه وانه، واته: پیاو ویکو سویند خواردن خاوهن دهست، له پیشتره له دوو پیاو.

هـ روه ما نهو شاهیده ی زیاتر زانستی له لایه، نهو له وی تر له پیشتره، وهك بلی: من ناگام لیو نه موو نه م په ی له تر کپی به سه د دینار.

﴿بایسی سویند خواردن﴾

(وَمَنْ حَلَفَ عَلَىٰ فِعْلٍ نَفْسِهِ) هـ رکه سیك له سر کرده وی خوی سویند بخوا (حَلَفَ عَلَىٰ الْبَيْتِ وَالْقَطْعِ) نه بی به شتیه ی بین گومانی سویند بخوا، جا هـ بیون بی، وهك بلی: (والله من نه م کارم کرده). یان نه بیون بین، وهك بلی: (والله من نه م کارم نه کرده).

﴿ناگاداری﴾: کرده وی ناژه له کانی خوی وهك می خوی وایه، که وایو: نه بی بلی: (والله ناژه له کم نهو کارمی نه کرده).

(وَمَنْ حَلَفَ عَلَىٰ فِعْلٍ غَيْرِهِ) هـ ر که سیك سویند له سر کرداری که سیکی تر بخوا (فَإِنْ كَانَ إِثْبَاتًا) نه گه ر نهو کرداره هـ بیون بوو (حَلَفَ عَلَىٰ الْبَيْتِ وَالْقَطْعِ) سویند له سر بین گومانی نه خوا، واته: نه لی: (والله فلان نهو کارمی کرد).

(وَإِنْ كَانَ نَفْيًا) به لام نه گه ر کاره که نه بیون بوو (حَلَفَ عَلَىٰ نَفْيِ الْعِلْمِ) سویند له سر نه زانین نه خوا، واته: نه لی: (والله نه مزانیوه فلان نهو کارمی کردی).

﴿پاشکو﴾: له دادگادا سویندی به پیچه په ناو سویندی به درو، له گوناهدا به کسانن ﴿عَنْ أَبِي أُمَامَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: مَنْ أَقْطَعَ حَقَّ امْرِئٍ مُسْلِمٍ يَمِينَهُ فَقَدْ أَجَبَ اللَّهُ لَهُ النَّارَ وَحَرَّمَ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَإِنْ كَانَ قَضِيًّا مِنْ أَرَاكٍ﴾ رواه مسلم، پیچه مبه ر ﷺ نه رموی: هـ ر که سیك به هوی سویندی خوی مانی موسولمانیک بیچرینن، خوی گه وره نه بیاته نوزه خو به هشتی لیقه دهغه نهکا، هـ رچند مافه که ش شوپکه دارسیواکیک بین.

هـ روه ما بزانه: بریاری (قازی) ته نها کیشی دنیای پی نه بریتسه وه، به لام بق قیامت هـ رامی پی حلال نابو و حلالی پی حرام نابو ﴿عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: إِنْ أُنَا بَشَرٌ وَإِلَّكُمْ تَخْتَصِمُونَ إِلَيَّ فَلَعَلَّ بَعْضَكُمْ أَنْ يَكُونَ الْخَنَ مِنْ بَعْضِ بَعْضِهِ فَأَقْضِي لَهُ عَلَىٰ نَحْوِ مَا أَسْمَعُ، فَمَنْ قَطَعْتُ لَهُ مِنْ أَخِيهِ شَيْئًا فَلَا يَأْخُذْهُ فَإِنَّمَا أَقْطَعُ لَهُ قِطْعَةً مِنَ النَّارِ﴾ رواه الشيخان، پیچه مبه ر ﷺ نه رموی: منیش وهك نیه شاده میزاد، وه نیه کیشی خوتان دیننه لای من، جا پیاوی واهیه به لکه و زوبانی به میتره، منیش

(فَصَلِّ) وَلَا تُقْبَلُ الشَّهَادَةُ إِلَّا مِنْ اجْتَمَعَتْ فِيهِ خَمْسُ خِصَالٍ: الْإِسْلَامُ، وَالْبُلُوغُ، وَالْعَقْلُ، وَالْحُرِّيَّةُ، وَالْعَدَالَةُ.

چیم بیته بهر گوئی، ودها بهیار نه دهم، جا هر به کیك بهیارم بؤدا مافی نه ویتر می نه وه له راستیشدا می نه ونه بو، باوهری نه گری، چونکه بهم بهیارم پارچه ناگریکی دؤزه خی بق بهیار نه دهم. واته: بهم بهیاره لی هی حلال نابن.

هروه ما بزانه: نه گهر دلاواکاره که، یان دلاوا لیکاروه که منداڵ بوو، یان شیت بوو، دروست نیه سویند بدری، چونکه سویندی شیت و منداڵ دانامه زری.

﴿فَصَلِّ: لَهُ بَأْسِي شَايَهْدِي دَانَ﴾

واته: ناشکراکردنی نه وه والی له لایه تی، بق نه وه ی خاوهن ماف بگاته مافی خوی. خوی گه وره فرمویه تی: ﴿وَأَقِيمُوا الشَّهَادَةَ لِلَّهِ﴾ شایه دی بدهن له بهر خاتری خوا. که وابوو: شاردنه وه ی شایه دی گونا مه، خوی گه وره فرمویه تی: ﴿وَلَا تَكْتُمُوا الشَّهَادَةَ﴾ شایه دی مه شارنه وه.

هروه ما شایه دی دانی به دروش گونا مه ﴿عَنْ خُرَيْمٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: قَالَ عُدِلَتْ شَهَادَةُ الزُّورِ بِالْإِشْرَافِ بِاللَّهِ، ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ﴿رواه الترمذي، پیغه مبه ر ﷺ﴾ فرموی: شایه دی به درو وه هاویه ش دانان بق خودا وایه، سن جار وای فرموو.

(وَلَا تُقْبَلُ الشَّهَادَةُ) شایه دی له هیچ که سیک وهر ناگری، واته: کاری پین ناگری (إِلَّا مِنْ تَهْنَأُ لَهُ وَكَهْ سَهْ نَهْبَنَ) (اجْتَمَعَتْ فِيهِ) که تی دا کو بیته وه (خَمْسُ خِصَالٍ) پینج مه رج: یه که م: (الْإِسْلَامُ) موسولمان بین، خوی گه وره فرمویه تی: ﴿وَأَشْهَدُوا ذَوِي عَدْلٍ مِنْكُمْ﴾ دوو که سی داپه روه ره له خوتان-واته: له موسولمانان-بکه نه شامید.

که وابوو: شامیدی کافر وهر ناگری، به لام نیمامی (حنفی) نه فرموی: شامیدی کافر له دژی کافر وهر نه گری.

دووه م: (وَالْبُلُوغُ) بلوغی بوبن، خوی گه وره فرمویه تی: ﴿وَأَسْتَشْهِدُوا شَهِيدَيْنِ مِنْ رِجَالِكُمْ﴾ دوو پیواو بق شامیدی بگرن. به لام نیمام (مالک) فرمویه تی: شامیدی دانی منداڵان له دژی یه کتری له و جهنگو شکه ستانه ی له نیوانیاندا پرو نه دا، پیش لیکیجا بوبونه یان وهر نه گری.

سی یه م: (وَالْعَقْلُ) عقلی مه بن. چوارم: (وَالْحُرِّيَّةُ) نازادین. پینجه م: (وَالْعَدَالَةُ) داپه روه ره بین. چونکه خوی گه وره فرمویه تی: ﴿ذَوِي عَدْلٍ مِنْكُمْ﴾ که وابوو: شامیدی له فاسق وهر ناگری، به لام چه ند زلایه که نه فرموده یان مه لبر لربوه: نه گهر داپه روه ره نه ماو فاسقی بلاو بؤوه-له بهر ناچاری- شامیدی له فاسقی که م گونا مه تر وهر نه گری.

وَلِلْعَدَالَةِ خُمُسَةٌ شَرَائِطٌ: أَنْ يَكُونَ مُجْتَنِباً لِلْكَبَائِرِ، غَيْرَ مُصِرٍّ عَلَى الْقَلِيلِ مِنَ الصَّغَائِرِ، سَلِيمَ السَّرِيرَةِ، مَأْمُونُ الْفَضْبِ، مُحَافِظاً عَلَى مُرْوَةٍ مِثْلِهِ. (فَصْلٌ) وَالْحُقُوقُ ضَرْبَانِ: حَقُّ اللَّهِ تَعَالَى، وَحَقُّ الْآدَمِيِّ، فَأَمَّا حُقُوقُ الْآدَمِيِّينَ فَثَلَاثَةٌ أَضْرَبُ: ضَرْبٌ لَا يُقْبَلُ فِيهِ إِلَّا شَاهِدَانِ ذَكَرَانِ وَهُوَ مَا لَا يَقْصَدُ مِنْهُ أَلْمَالُ وَمَا يُطْلَعُ عَلَيْهِ الرَّجَالُ،

(وَلِلْعَدَالَةِ خُمُسَةٌ شَرَائِطٌ) داد په روډی پېنځ مه رځی هغه: (أَنْ يَكُونَ مُجْتَنِباً لِلْكَبَائِرِ) یه کهم: خوی له گشت گوناځه که وړه کان بپاریځی. (غَيْرَ مُصِرٍّ عَلَى الْقَلِيلِ مِنَ الصَّغَائِرِ) دوهم: نابی سووې بڼ له سر که مټک له گوناځه بچو که کان.

(پینځاسه): هره تاوانیک بیتته نیشانه ی که م بایه ځی به ټایین: جا له دونیادا سزای بڼ داندراڼ، یان هره شه ی قیامه تی له سر هاتې، یان له عنه ت، یان غه زه بی خوا، نه وانه گشتی به گوناځی که وړه دانه ندړی، (ابن عباس) نه هه رموی: ژماره یان له هغه تا گوناځه نریک تره.

که وایو: هره که سټک گوناځی که وړه ی هې، شاهیدی ی لټوهر ناگیر، تا توبه نه کاو سالتیک به سر توبه کردنی دا نه پوا، هه وړه ها نه گهر گوناځی بچو کی هېون و خوا په رسته که ی به سر گوناځه کاندازال نه بو، دیسان هره به شاهید ناچي.

(سَلِيمَ السَّرِيرَةِ) سس یهم: بیرو باوهری بڼ که رد بڼو ټایینی نیسلام به بهرنامه ی ژیان دابنټو جنټو به سه حابه ی پیغه مبر علیه السلام نه دلو بانگه وازی نه کا بڼ کومه لټکی نږ به نیسلام.

(مَأْمُونُ الْفَضْبِ) چوارهم: لټی دلتیا بین که له کاتی توبه یی دا ټرو نا کاو شایه دی به ټرو نادا. (مُحَافِظاً عَلَى مُرْوَةٍ مِثْلِهِ) پینځهم: پیاوهر تی وړه ووشتی هاووینه کانی خوی بپاریځی، واته: له بهر چاوی خه ک ژنی خوی ماچ نه کاو، بهر ده وام کالتو و قسه ی پړو پوچ نه کاو، گورانی نه لټو هه لپه پکې نه کا.

﴿فَصْلٌ: لِه بَاسِ ژْمَارِهِ پینویست له شاهیدی دان﴾

(وَالْحُقُوقُ) نه و مافانه ی شاهیدی یان پښ نه درې (ضَرْبَانِ) دو جوړن (حَقُّ اللَّهِ تَعَالَى) یه که میان: مای خوا به. (وَحَقُّ الْآدَمِيِّ) دوهمیان: مای ټاده میزاده:

(فَأَمَّا حُقُوقُ الْآدَمِيِّينَ) جا مای ټاده میزادان (فَثَلَاثَةٌ أَضْرَبُ) سس جوړن: (ضَرْبٌ) جوړی یه کهم: (لَا يُقْبَلُ فِيهِ) هیچ جوړه شاهیدی کی بڼ وهر ناگیر (إِلَّا شَاهِدَانِ ذَكَرَانِ) ته نها شاهیدی ی دو پیاو نه بڼ، واته: له و جوړه مافه دا شاهیدی ی ټافره تو سویند خواردن وهر ناگیر (وَهُوَ مَا لَا يَقْصَدُ مِنْهُ أَلْمَالُ) نه مه شیان نه و جوړه مافه یه: که هیچ مالی دونیای تی دا مه به ست نه بڼ: وه کو کوشتنی به قه سدی بوختان کردن و نه و جوړه شتانه (وَمَا يُطْلَعُ عَلَيْهِ الرَّجَالُ) هه وړه ها نه و جوړه مافانه ی که پیاو پښ ناگادرن: وه کو نیسلام بوون و ماره بپینو ته لاقدان و مردن و وه کیلایه تی و سه وړه سیټی و که فاله تو هاو به شی و نه و جوړه شتانه ﴿قَالَ الزُّهْرِيُّ: مَضَتْ السَّنَةُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ أَهْلٌ لَا تَجُوزُ

وَضَرَبَ يُقْبَلُ فِيهِ شَاهِدَانِ أَوْ رَجُلٌ وَامْرَأَتَانِ أَوْ شَاهِدٌ وَيَمِينُ الْمُدْعَى وَهُوَ مَا كَانَ الْقَصْدُ مِنْهُ أَلْمَالُ، وَضَرَبَ يُقْبَلُ فِيهِ رَجُلٌ وَامْرَأَتَانِ أَوْ أَرْبَعُ نِسْوَةٍ وَهُوَ مَا لَا يَطْلُعُ عَلَيْهِ الرَّجَالُ. وَأَمَّا حُقُوقُ اللَّهِ تَعَالَى: فَلَا تُقْبَلُ فِيهَا النِّسَاءُ، وَهِيَ ثَلَاثَةٌ أَضْرَبُ: ضَرَبٌ لَا يَقْبَلُ فِيهِ أَقْلٌ مِنْ أَرْبَعَةٍ وَهُوَ الزَّنا، وَضَرَبٌ يُقْبَلُ فِيهِ اِثْنَانِ وَهُوَ مَا سِوَى الزَّنا مِنَ الْحُدُودِ،

شَهَادَةُ النِّسَاءِ فِي الْحُدُودِ وَلَا فِي النِّكَاحِ وَلَا فِي الطَّلَاقِ ﴿﴾ رَوَاهُ الْإِمَامُ مَالِكٌ، لَهُ بَيِّنَةٌ مَبْرُوهَةٌ عَلَيْهِ تَأْنِيسُهَا وَهَاتُوهُ: كَهَ شَاهِدِي تَأْفَرَهُ تَانِ بَقِي سَزَايَ تَأْوَانَهُ كَانَ وَ مَارِهِ بَرِينُو تَه لَأَقْدَانِ وَهَر نَاكِيرِي.

(وَضَرَبَ) جَوْرِي دَوُوهم: (يُقْبَلُ فِيهِ شَاهِدَانِ) شَاهِدِي دُوو پياوِي تِي دَا وَهَر نَه گيرِي (أَوْ رَجُلٌ وَامْرَأَتَانِ) يَان شَاهِدِي پياوِي تِكُو دُوو تَأْفَرَهُ تِي تِي دَا وَهَر نَه گيرِي (أَوْ شَاهِدٌ وَيَمِينُ الْمُدْعَى) يَان شَاهِدِي پياوِي تِكُو سُوِيْتِي دِلَوَاكاري تِي دَا وَهَر نَه گيرِي (وَهُوَ مَا كَانَ الْقَصْدُ مِنْهُ أَلْمَالُ) تَه وَهَش تَه وَ جَوْرَه مَافِي هِ كَه مَه بَه سَت لَه وِي دَا مَالِ بِي: وَهَكَو كُوشْتَنِي بَه مَه لَه وَ قَه رِزُو كَرِينُو فَرَقِشْتَنُو بَه كَرِيدَانِ وَهَقْفُو پِيَكَهَاتَنُو وَهَسِيْتُو زَه وَ تَكْرَدَنُو وَ گَه رَدَن تَا زَاد كَرَدَنُو تَه وَ جَوْرَه شْتَانَه، خَوَايِ گَه وَرَه فَهَر مَوِيه تِي: ﴿وَأَسْتَشْهَدُوا شَهِيدَيْنِ مِنْ رِجَالِكُمْ فَإِنْ لَمْ يَكُونَا رَجُلَيْنِ فَرَجُلٌ وَامْرَأَتَانِ﴾ دُوو پياو لَه خَوْتَانِ بَكَه نَه شَاهِدِ، جَا تَه گَه ر دُوو پياو نَه بُون، پَاوِي تِكُو دُوو تَأْفَرَهُ ت بَكَه نَه شَاهِدِ.

(وَضَرَبَ) جَوْرِي سِي يَه م: (يُقْبَلُ فِيهِ رَجُلٌ وَامْرَأَتَانِ) شَاهِدِي پياوِي تِكُو دُوو تَأْفَرَهُ تِي تِي دَا وَهَر نَه گيرِي (أَوْ أَرْبَعُ نِسْوَةٍ) يَان شَاهِدِي چَوَار تَأْفَرَهُ تِي تِي دَا وَهَر نَه گيرِي، وَاتَه: سُوِيْتِي دَخَوَارْدَن لَه وَ مَافَه دَا كَارِي پِي نَاكاري (وَهُوَ مَا لَا يَطْلُعُ عَلَيْهِ الرَّجَالُ) تَه وَهَش تَه وَ جَوْرَه مَافِي هِ كَه بَه زَقْرِي پياو لِي تَا گَا دَار نِيْن: وَهَكَو حَه يَزُو كَچِيْنِي وَ مَنْدَالْبُونُو وَ شِيرْدَانِي مَنْدَالُو تَاوَسْبُونُو تَه وَ جَوْرَه شْتَانَه ﴿قَالَ الزُّهْرِيُّ: مَضَتْ السُّنَّةُ: بَأَنَّهُ تَجُوزُ شَهَادَةُ النِّسَاءِ فِيمَا لَا يَطْلُعُ عَلَيْهِ غَيْرُهُنَّ مِنْ وَلَادَةِ النِّسَاءِ وَعِيُوبِهِنَّ﴾ رَوَاهُ ابْنُ أَبِي شَيْبَةَ، لَهُ بَيِّنَةٌ مَبْرُوهَةٌ عَلَيْهِ تَأْنِيسُهَا وَهَاتُوهُ: كَه شَاهِدِي تَأْفَرَهُ تَانِ لَه وَ جَوْرَه شْتَانَه دَا دُرُوسْتَه، كَه بَه زَقْرِي مَهَر تَه وَان پِي تَا گَا دَارِن: وَهَكَو مَنْدَالْبُونُو كَه م وَ كُورِيه كَانِي ذِيْر بَه رَك.

(وَأَمَّا حُقُوقُ اللَّهِ تَعَالَى) مَهَر چِي مَافِي خَوَايِ گَه وَرَه بِي (فَلَا تُقْبَلُ فِيهَا النِّسَاءُ) شَاهِدِي تَأْفَرَهُ تَانُو سُوِيْتِي دَخَوَارْدَنِي تِي دَا وَهَر نَاكِيرِي (وَهِيَ ثَلَاثَةٌ أَضْرَبُ) مَافِي خَوَايِ گَه وَرَه سِي جَوْرِن: (ضَرَبٌ لَا يَقْبَلُ فِيهِ أَقْلٌ مِنْ أَرْبَعَةٍ) جَوْرِي يَه كَه م: لَه چَوَار پياو كَه مَتَر بَه شَاهِدِ وَهَر نَاكِيرِي (وَهُوَ الزَّنا) تَه وَ جَوْرَه مَافَه زِي نَاكَرْدَنَه، وَاتَه: تَه بِي مَهَر چَوَارِيَانِ بَلِيْن: (أَشْهَدُ بِاللَّهِ بِهَ چَاوِي خَوْمَانِ دِيْتِمَانِ مِهِنَه كَه ي خَوِي بَرْدَبُوَه نَاو مِهِنَه كَه ي).

(وَضَرَبَ) جَوْرِي دَوُوهم: (يُقْبَلُ فِيهِ اِثْنَانِ) شَاهِدِي دُوو پياوِي تِي دَا وَهَر نَه گيرِي (وَهُوَ مَا سِوَى الزَّنا) تَه وَ جَوْرَه ش تَه وَ مَافَانَه يَه كَه زِي نَا نِيْنَه (مِنَ الْحُدُودِ) لَه سَزَايَ

وَضَرَبَ يُقْبَلُ فِيهِ وَاحِدٌ وَهُوَ هَلَالُ رَمَضَانَ. وَلَا تُقْبَلُ شَهَادَةُ الْأَعْمَى إِلَّا فِي خَمْسَةِ مَوَاضِعَ: الْمَوْتِ، وَالنَّسَبِ، وَالْمَلِكِ الْمُطْلَقِ، وَالترَّجَمَةِ، وَمَا شَهِدَ بِهِ قَبْلَ الْقَمَى، وَعَلَى الْمَضْبُوطِ. وَلَا تُقْبَلُ شَهَادَةُ جَارٍ لِنَفْسِهِ نَفْعًا وَلَا دَافِعٍ عَنْهَا ضَرَرًا.

تاوانه کانی تر: وه کو مهی خوارینه وه کافر یون و پئ گری و نزی و نهو جوړه شتانه. (وَضَرَبَ) جوړی سی یه: (يُقْبَلُ فِيهِ وَاحِدٌ) يه ک پیاو به تنها به شامید ورنه گری (وَهُوَ هَلَالُ رَمَضَانَ) نهو جوړه مافهش دیتنی مانگی یه کشه وهی په مه زانه.

ثینجا بزانه: شامیدی یه ک پیاو بق ناشکرابوونی مانگ تنها دهریاره ی به پوژوویون ورنه گری، نه ک دهریاره ی شتیکی تر، جا له بهر نه وه زور له زانایان هم فهرمووده یان به میز کردو: که شامیدی یه ک پیاو بق مانگی (رَجَب) و (شَعْبَانَ) و (شَوَّال) و (ذِي الْحِجَّةِ) ورنه گری: دهریاره ی پوژو و نیحرام و عالفو وه ستانی عه رفه.

(وَلَا تُقْبَلُ شَهَادَةُ الْأَعْمَى) شامیدی مرفی کویر ورنه گری (إِلَّا فِي خَمْسَةِ مَوَاضِعَ) تنها له پینج شویندا نه بی (الْمَوْتِ) یه که م: شامیدی دان به مردنی که سیک. (وَالنَّسَبِ) دووم: شامیدی دان به نه زادی که سیک، واته: بلئ: فلان کوپی فلانکه سه. (وَالْمَلِكِ الْمُطْلَقِ) سی یه: شامیدی دان به ملکایه تی به بی نه وهی چونیته تی بلئ، چونکه نهو سییانه به دهنکو باسی بلاویو وه نه زاندرین و په یوه نندیان به دیتنه وه نیه.

(وَالترَّجَمَةِ) هروها له گورینی زمانیک بق زمانیک تر باومر به کویر نه کری، چونکه په یوه ندی به چاوه وه نیه. (وَمَا شَهِدَ بِهِ قَبْلَ الْقَمَى) چوارم: نهو شتی پیش کویریون دیتوویه تی دروسته به کویریوی شامیدی دهریاره بدا، (وَعَلَى الْمَضْبُوطِ) پینجهم: شامیدی دان له سر نهو که سهی به دهستی خوی گرتویه تی، واته: بلئ: نه مه نهو قسه یه ی کرد.

(وَلَا تُقْبَلُ) ورنه گری (شَهَادَةُ جَارٍ لِنَفْسِهِ نَفْعًا) شامیدی که سیک، که به هی شامیدیه که سود به خوی بگه نی (وَلَا دَافِعٍ عَنْهَا ضَرَرًا) هروها شامیدی نهو که سهش ورنه گری که به شامیدیه که هی خوی زیانیک له سر خوی لابدا، پیغه مبرک: فهرموویه تی: ﴿لَا تَجُوزُ شَهَادَةُ ذِي الظَّنِّ وَلَا ذِي الْحِجَّةِ﴾ رواد الحاکم علی شرط مسلم، شامیدی گومان لیکرلو و نورمن ورنه گری. هروها شامیدی نهو که سهش ورنه گری که زور به هه له دا نه چی و شتی له بیر چوته وه.

﴿بَاسِ زَمَانِ شَاهِدِي﴾

واته: شامیدی دان له جیاتی که سیکی تر. بزانه: زمان شامیدی به و مرجانه دروسته: یه که م: زمان شامیده که شامیدیه که وریگری به م شتویه: شامیده که پی ی بلئ: (تَوَ شَاهِدَ بِهِ: که من شامیدم بق فلانه شته). یان بلئ: (شامیدی له سر

(کتابُ العتق)

وَيَصِحُّ الْعَتَقُ مِنْ كُلِّ مَالِكٍ جَائِزٍ اِتِّصَرَفَ فِي مِلْكِهِ، وَيَقَعُ بِصَرِيحِ الْعَتَقِ، وَالْكَنَايَةِ مَعَ النَّيَّةِ، شاهیدیه‌که‌ی من بده). یان گویئ لی‌بن: که شاهیده‌که له لای دابور شاهیدی نه‌دا، یان گویئ لی‌بن مؤیه‌که بلی، وه‌ک بلی: (من شاهیدم نمو شته هی فلانه له فلانی کرپوه). دووهم: زمانشاهیده‌که ناروی شاهیده‌کهو چونیته‌ی وه‌رگرتنی‌شاهیده‌که بلی. سئ‌یه‌م: ژماره‌ی زمانشاهیده‌کان به لای‌که‌می دوو پیاو بن، جا نه‌گه‌ر دوو پیاو بینه زمانشاهیدی دوو پیاو‌تر، یان هی پیاو‌یکو دوو نافرته، نه‌وه دروسته. چوارهم: نابی زمانشاهیدی له سزای نه‌و تاوانانه بی: که مانی خوای گه‌ورده‌نه، به‌لام له‌وانه‌ی مانی ناده‌میزادن دروسته.

پینجهم: ناماده‌کردنی‌شاهیده‌که نه‌گونجی: له به‌ر مردنی، یان له به‌ر نه‌خوشی، یان له به‌ر دوری، به‌لام نه‌گه‌ر له به‌ر مؤیه‌کی‌تر شاهیده‌که وه‌رنه‌گیرا، زمانشاهیدیش وه‌رناگیرئ.

* * *

﴿کتابُ العتق: نهم په‌رتو‌وکه باسی نازاد‌کردنی کویله نه‌کا﴾

(پیناسه): کویله به‌و ناده‌میزاده نه‌گوتئ: که له ژیر ملکایه‌تی ناده‌میزادی‌کی‌تردایه، واته: به‌خوی هیچ ده‌سته‌لاتی به‌سهرخوی‌دا نیه. جا نه‌وه‌ش بینه‌وه یادی خوت: که نه‌و نافرته‌و مندالانه‌ی له جه‌نگی‌کافره‌کان به‌دیل نه‌گیرئ، نه‌بنه کویله‌و، نافرته‌کان پیان نه‌گوتئ: (جاریه)، شهرعی نیسلام چه‌رامی کردوه بکوژئین، جا موسولمان ببن، یان نا، هه‌روه‌ما بزانه: نازاد‌کردنی کویله خیری زوره، به‌لام نه‌گه‌ر کویله‌که موسولمان بی، خیری زیاتره ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: أَيُّمَا فَرِيءٍ مُسْلِمٍ أَعْتَقَ إِمْرَأً مُسْلِمًا اسْتَقْدَّ اللَّهُ بِكُلِّ عَضْوَمَةٍ عَضْوَمَتُهُ مِنَ النَّارِ﴾ رواه الشيخان، پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رموی: هه‌ر موسولمان‌یک کویله‌یه‌کی موسولمان نازاد بکا، خوای گه‌ورده به‌مؤی هه‌ر نه‌ندامیکی‌کویله‌که، نه‌ندامیکی وی نازاد نه‌کا له ناگری دوزه‌خ.

(وَيَصِحُّ الْعَتَقُ) نازاد‌کردنی کویله دروسته (مِنْ كُلِّ مَالِكٍ) له هه‌ر خاوه‌ن ملک‌یکی (جائِزِ اِتِّصَرَفَ) که دروست بی به‌خوی ده‌ستکاری بکا (فِي مِلْكِهِ) له مالک‌و مالی خوی، واته: هیچ که‌س ناتوانی کویله‌ی که‌سی‌کی‌تر نازاد بکا به‌بی‌ئین، هه‌روه‌ما مندال‌و شیت‌و نه‌و که‌سه‌ی حیجری له‌سه‌ر داندراوه‌و نه‌و که‌سه‌ی به‌ناهق زوری لیکراوه، نه‌وانه‌ش هیچیان کویله نازاد کردنیان دروست نیه (وَيَقَعُ) کویله نازاد نه‌کری (بِصَرِيحِ الْعَتَقِ) که به‌گوته‌یه‌کی ناشکرا بلی: وا نازاد‌م کرد، یان وا نازاد‌م کردی (وَالْكَنَايَةِ) هه‌روه‌ما به‌گوته‌ی ناشکراش نازاد نه‌بی (مَعَ النَّيَّةِ) که نیازی ناو دلی وایی: نازادی بکا، وه‌ک بلی: من هیچی‌تر گه‌ورده‌ی تو نیم، یان بلی: وازم له تو مینا.

وَإِذَا أَعْتَقَ بَعْضَ عَبْدٍ عَنْهُ جَمِيعُهُ، وَإِنْ أَعْتَقَ شِرْكَاً لَهُ فِي عَبْدٍ وَهُوَ مُوسِرٌ سَرَى الْعَتَقُ إِلَى بَاقِيهِ وَكَانَ عَلَيْهِ قِيمَةٌ نَصِيبِ شَرِيكِهِ، وَمَنْ مَلَكَ وَاحِداً مِنْ وَالِدَيْهِ أَوْ مَوْلُودَيْهِ عَتَقَ عَلَيْهِ.

(وَإِذَا أَعْتَقَ بَعْضَ عَبْدٍ) هر کاتی به شریکی کز یله ی خوی نازاد کرد، وه ک بلئی: واه دستیکی توم نازاد کرد، یان بلئی: واه نیوه ی توم نازاد کرد (عَتَقَ عَلَيْهِ جَمِيعُهُ) کز یله که هه موو له شی نازاد نه بئ، نه که ته نهها ده ستو ته نهها نیوه که ﴿عَنْ سَمُرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا﴾: أَنْ رَجُلًا أَعْتَقَ شَقِصًا فِي مَمْلُوكٍ فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «هُوَ كُلُّهُ فَلَيْسَ لِلَّهِ شَرِيكٌ» رواه احمد، بیاوئیک به شریکی له کز یله یه کی خوی نازاد کرد، نینجا پیغه مبه ر ﷺ فهرمووی: نهو کز یله یه گشتی نازاده، خوای گه وره هاویه شی نیه له م کز یله دا.

(وَإِنْ أَعْتَقَ شِرْكَاً لَهُ فِي عَبْدٍ) هه روه ها نه گهر به شه که ی خوی نازاد بکا لهو کز یله یه ی که هاویه شه له نیوان ویو یه کیکی تر (وَهُوَ مُوسِرٌ) نهو نازاد که ره ش ده ی توانی نرخ ی به شه که ی هاویه شه که ی بدا (سَرَى الْعَتَقُ إِلَى بَاقِيهِ) نهو نازاد کردنه ی وی نه چیته به شه که ی هاویه شه که ی، واته: کز یله که گشتی نازاد نه بئو (وَكَانَ عَلَيْهِ قِيمَةٌ نَصِيبِ شَرِيكِهِ) نه بی نازاد که ره که توله ی به شی هاویه شه که شی بدا به گویره ی نرخ ی نهو پڑه، به لام نه گهر نازاد که ره که هه ژار بوو، واته: توانای نرخ ی به شی هاویه شه که ی نه بوو بیدا، نهوه ته نهها به شه که ی خوی نازاد نه بئو به شه که ی تر هه ر به کز یله یی نه مینیتته وه، جا نهو جوړه کز یله پی ی نه گو ترئ: (مُبْعُضٌ)، واته: به شکارو ﴿عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا﴾: عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: مَنْ أَعْتَقَ شِرْكَاً لَهُ فِي عَبْدٍ فَكَانَ لَهُ مَالٌ يَبْلُغُ ثَمَنَ الْعَبْدِ قَوْمٌ عَلَيْهِ قِيمَةُ عَسَدٍ فَأَعْطِي شُرَكَائَهُ حِصَصَهُمْ وَعَتَقَ عَلَيْهِ الْعَبْدَ وَالْأَ: فَقَدْ عَتَقَ مِنْهُ مَا عَتَقَ﴾ رواه الشیخان، پیغه مبه ر ﷺ فهرمووی: هه ر که سئیک به شه که ی خوی له کز یله یه کی هاویه ش نازاد بکاو به نه ندازه ی کز یله که ش مالی هه بئ، به دادپه روه ری کز یله که ی له سه ر نه فرسیندرئو نرخ ی به شه کانی تر نه دریتته هاویه شه کانی و کز یله که گشتی نازاد نه بئ، به لام نه گهر هیچی نه بوو، نهوه ته نهها به شه که ی خوی نازاد نه بئ.

(وَمَنْ مَلَكَ وَاحِداً مِنْ وَالِدَيْهِ) هر که سئیک باوکو باپیره و دایکو داپیره ی بکه ویتته ناو ملکی خوی، واته: بیان کرئ، یان به شیوه ی میرانگرتن ده ستی بکه وئ (أَوْ مَوْلُودَيْهِ) یان کوپو کیژده کانی خوی، یان نهوه یه کانی بکه ویتته ژیر ملکی خوی، بهو شیوه ی باسما ن کرد (عَتَقَ عَلَيْهِ) یه کسه ر نازاد نه بئ، هه رچه ند نازادیشیان نه کا، که واته: ناگو دجئ دایکو باوکو داپیره و باپیره و کیژو کوپو نهوه بین به کز یله ی خوی، به لام خوشک و براو مامو خال و برازو ماموژا نه بین به کز یله ی خوی.

(فَصَلِّ) وَالْوَلَاءُ مِنْ حُقُوقِ الْعَتَقِ، وَحُكْمُهُ حُكْمُ التَّغْصِيبِ عِنْدَ عَدَمِهِ، وَيَنْتَقِلُ الْوَلَاءُ عَنِ الْمُعْتَقِ إِلَى الذَّكُورِ مِنْ عَصَبَتِهِ، وَتَرْتِيبُ الْعَصَبَاتِ فِي الْوَلَاءِ كَتَرْتِيبِهِمْ فِي الْإِرْثِ، وَلَا يَجُوزُ بَيْنَ الْوَلَاءِ وَلَا هَبْتُهُ. (فَصَلِّ) وَمَنْ قَالَ لِعَبْدِهِ: إِذَا مِتُّ فَأَنْتَ حُرٌّ، فَهُوَ مُدَبَّرٌ يَعْتَقُ بَعْدَ وُفَاتِهِ مِنْ ثَلَاثِهِ، وَيَجُوزُ لَهُ أَنْ يَبِيعَهُ فِي حَالِ حَيَاتِهِ وَيَبْطُلُ تَذْبِيرُهُ،

﴿فَصَلِّ: لَهُ بَاسِيَ (وَلَاء) خَزْمَايَه تِي نَازَاد كَرْدَن﴾

واته: نه و خزمایه تی بهی به هوی نازادکردنی کویله پیدانهی. (وَالْوَلَاءُ) خزمایه تی نازادکردن (مِنْ حُقُوقِ الْعَتَقِ) یه کیتکه له مافه کانی کویله نازادکردن، چونکه به هوی نه و نازادکردنه پیدانهی (وَحُكْمُهُ) بریاری نه و خزمایه تی به (حُكْمُ التَّغْصِيبِ) وه کو بریاری خزمایه تی له پشتی وایه (عِنْدَ عَدَمِهِ) له و کاتهی خزمی له پشتی نه میتی، واته: بهم خزمایه تی به میرات وهر نه گریو، ژن ماره نه بریو، خوینی کوژلو وه نه گریو، هه روه ک باسمان کردن. (وَيَنْتَقِلُ الْوَلَاءُ) مانی نه و خزمایه تی به نه گوازیتته وه (عَنِ الْمُعْتَقِ) له نازادکهره که وه - جا پیاو بی، یان نافرهت بی - له دواى مردنی (إِلَى الذَّكُورِ مِنْ عَصَبَتِهِ) بق خزمه نیرینه کانی، واته: له دواى مردنی نازادکهره که مانی نه و خزمایه تی به به میرات نه بیته هی خزمه نیرینه کانی خوی.

(وَتَرْتِيبُ الْعَصَبَاتِ) پیزی نه و خزمه نیرینه نه (فِي الْوَلَاءِ) له خزمایه تی نازادکردندا (كَتَرْتِيبِهِمْ فِي الْإِرْثِ) وه ک پیزی خزمه کانه له وهر گرتنی میراتا که باسمان کرد (وَلَا يَجُوزُ بَيْنَ الْوَلَاءِ) دروست نیه فروشتنی خزمایه تی نازادکردن (وَلَا هَبْتُهُ) هه روه ها به خشینیشی دروست نیه ﴿عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: الْوَلَاءُ لُحْمَةٌ كُلُّهَا النَّسَبُ لَا يَبَاغُ وَلَا يُوْهَبُ﴾ رواه الشافعی وغیره، پیغه مبه رﷺ نه رموی: خزمایه تی نازادکردن تیکه لَبوونیکه وه کو تیکه لَبوونی خزمایه تی له پشتی، نافروشری و نابه خشری.

﴿فَصَلِّ: لَهُ بَاسِيَ (مُدَبَّر) کَوِیْلَه ی چاوهر و انکراو﴾

(وَمَنْ قَالَ لِعَبْدِهِ) هه ر که سیک به کویله که ی خوی بلتی: (إِذَا مِتُّ فَأَنْتَ حُرٌّ) هه ر کاتیک من مردم تو نازادی (فَهُوَ) نه و کویله به (مُدَبَّرٌ) پی ی نه گوتری: (مُدَبَّرٌ)، واته: چاوهر و انکراو: نایا نازاد نه بی، یان نا؟ (يَعْتَقُ بَعْدَ وُفَاتِهِ) نه و کویله له دواى مردنی گه وره که ی خوی نازاد نه بی، به و مه رجی هه ر له ژیر ملکایه تی ویدا مابی (مِنْ ثَلَاثِ مَالِهِ) وه نازادبوونیشی له سییه کی مالی نه ژمیردی، که واته: نه گه ر جگه له و کویله به هیچی تری نه بوو بدریته خاوهن قهرزه کان، نه وه قهرزه کان بهم کویله به نه درینه وه.

(وَيَجُوزُ لَهُ) دروسته بق گه وره که (أَنْ يَبِيعَهُ) نه و کویله چاوهر و انکراو بفروشی (فِي حَالِ حَيَاتِهِ) تا به خوی زیندوو (وَيَبْطُلُ تَذْبِيرُهُ) جا چاوهر و انکردنه که ی تیک نه چیو، به هوی

وَحُكْمُ الْمُدَبِّرِ فِي حَالِ حَيَاةِ السَّيِّدِ حُكْمُ الْعَبْدِ الْقَنِّ.
(فصل) وَالْكِتَابَةُ مُسْتَحَبَّةٌ إِذَا سَأَلَهَا الْعَبْدُ، وَكَانَ مَأْمُونًا مُكْتَسِبًا، وَلَا تَصِحُّ إِلَّا بِمَالٍ
مَعْلُومٍ، وَيَكُونُ مُؤَجَّلًا إِلَى أَجَلٍ مَعْلُومٍ: أَقْلُهُ نَجْمَانٍ، وَهِيَ مِنْ جِهَةِ السَّيِّدِ لَازِمَةٌ، وَمِنْ
جِهَةِ الْمَكَاتِبِ جَائِزَةٌ، فَلَهُ تَعْجِيزُ نَفْسِهِ وَفَسْخُهَا مَتَى شَاءَ،

مردنی وی نازاد نابی ﴿عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: أَنَّ رَجُلًا أَعْتَقَ غُلَامًا عَنْ ذُبُرٍ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ مَالٌ
غَيْرُهُ فَبَاعَهُ النَّبِيُّ ﷺ. رواه الشيخان، پیرویك كويله يه كي خوی نازاد كرد به چاوه پروانی مردن،
هیچ مالی تریشی نه بوو، پتفه مبه ر ﷺ كويله كه ی وی فروشت. (وَحُكْمُ الْمُدَبِّرِ) مه موو
ده ستکاری به کی كويله ی چاوه پروانگرو (فِي حَالِ حَيَاةِ السَّيِّدِ) لهو ماوه یه ی گه وره كه ی
زیندووه (حُكْمُ الْعَبْدِ الْقَنِّ) وهكو ده ستکاری نهو كويله به كه باسی نازادگردنی له گه ل نه كرابی.

﴿فصل: له باسی (کتابه) نووسراو پیدان﴾

وهكو گه وره كه بلیته كويله كه ی خوی هر کاتن نه و ننده پاره یه ت بق هیتام به و ننده
ماوه یه، تر نازادی. جا نهو جوړه كويله به پی ی نه گوتی: (مُكَاتِبُ)، واته: نووسراو
پیدرو. (وَالْكِتَابَةُ) نووسراو پیدانی كويله (مُسْتَحَبَّةٌ) خیره (إِذَا سَأَلَهَا الْعَبْدُ) هر کاتیک
كويله كه بق خوی داوا بکا (وَكَانَ مَأْمُونًا) بهو مرجه ی كويله كه نه مین بیزو مالی به فیق
نه دا (مُكْتَسِبًا) توانای کارکردنیشی هین، خوی گه وره فرمو یه تی: ﴿وَالَّذِينَ يَتَّبِعُونَ
الْكِتَابَ مِمَّا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ فَكَاتِبُوهُمْ إِنْ عَلِمْتُمْ فِيهِمْ خَيْرًا﴾ نهو كويلانه ی دلوی
نووسراو پیدانتان لیته كن، نووسراویان بده نن نه گه ر بزائن کاریان پی نه کری.

(وَلَا تَصِحُّ) نووسراو پیدان دروست نیه (إِلَّا بِمَالٍ مَعْلُومٍ) ته نها به مالیکی زاندرلو نه یی،
واته: نه بی خوی و كويله كه بزائن: ماله كه چه ندهو چونه و چی یه؟ (وَيَكُونُ مُؤَجَّلًا) وه
نه بی هیتانی نهو ماله دوا بخری (إِلَى أَجَلٍ مَعْلُومٍ) بق ماوه یه کی زاندرلو، واته: دروست نیه
دهم و ده ست دلوی هیتانی نهو ماله بکا (أَقْلُهُ) كه مترین ماوه بق هیتانی نهو ماله (نَجْمَانٍ)
دوو کاته، واته: دروست نیه له یه ك کاتدا گشتی لوه ریگری.

(وَهِيَ) نهو نووسراو پیدانه (مِنْ جِهَةِ السَّيِّدِ) له پوی گه وره كه وه (لَازِمَةٌ) له ملی
نه چه سپی، واته: دروست نیه په شیمان بیته وه، جا هر کاتیک كويله كه ماله كه ی هیتا،
نازاد نه یی (وَمِنْ جِهَةِ الْمَكَاتِبِ) به لام له پوی كويله نووسراو پیدرو كه وه (جَائِزَةٌ)
نه چه سپاوه (فَلَهُ تَعْجِيزُ نَفْسِهِ) كه واته: كويله كه بوی دروسته خوی بیه ده ستلات بکا،
واته: بلای: من توانام نیه نهو ماله بده مو، نهیدا (وَفَسْخُهَا مَتَى شَاءَ) هه روه ها بقیشی
دروسته نووسراو پیدانه كه هه لبوه شینیتته وه هر کاتن پی خوش یی.

﴿لَا كَسَادَ لَهَا﴾: نه گه ر كويله كه بق ماوه ی دیارکرو ماله كه ی پی نه هات، گه وره كه ش
نه توانی هه لبوه شینیتته وه.

وَالْمَكَاثِبِ أَتَصْرَفُ فِيمَا فِي يَدِهِ مِنَ الْمَالِ، وَيَجِبُ عَلَى السَّيِّدِ أَنْ يَضَعَ مِنْ مَالِ الْكِتَابَةِ، مَا يَسْتَعِينُ بِهِ عَلَى آدَاءِ نُجُومِ الْكِتَابَةِ، وَلَا يَغْتَقُ إِلَّا بِأَدَاءِ جَمِيعِ الْمَالِ. (فَصْلٌ) وَإِذَا أَصَابَ السَّيِّدُ أُمَّتَهُ فَوَضَعَتْ مَا تَبَيَّنَ فِيهِ شَيْءٌ مِنْ خَلْقِ آدَمِي حَرُمَ عَلَيْهِ بَيْعُهَا وَرَهْنُهَا وَهَبْتُهَا، وَجَازَ لَهُ التَّصْرُفُ فِيهَا بِالْإِسْتِخْدَامِ وَالْوَطْءِ،

(وَالْمَكَاثِبِ) نووسراوپیډرلوه که بږی هیه (التَّصْرُفُ فِيمَا فِي يَدِهِ مِنَ الْمَالِ) به هه موو شیوهیه که ده ستکاری نهو ماله بکا که له بهر ده سستی دایه و به خوی و ده سستی هیناوه (وَيَجِبُ عَلَى السَّيِّدِ) واجبه: له سر گه وره ی کویله که (أَنْ يَضَعَ عَنْهُ) که نه ختیک بارگرانی لابدا له سر کویله که (مِنْ مَالِ الْكِتَابَةِ) لهو ماله ی که دیارکراوه بییښی (مَا يَسْتَعِينُ بِهِ) نه ندازه یه کی وای له سر لابدا: که بییته پالېشت (عَلَى آدَاءِ نُجُومِ الْكِتَابَةِ) بږ ته سلیمکردنی گشت به شه کانی تری ماله که، واته: لهو ماله ی له سر ی پیک هاتوون، واجبه: یان نه ختیک ی خوخ بیی، یان به خوی نه ختیک مالی بداتی بږ نهو ی زو ماله که ته ولو بکا، خوی گه وره فرموویه تی: ﴿وَأَلَوْهُمْ مِنْ مَالِ اللَّهِ الَّذِي آتَاكُمْ﴾ لهو ماله ی خوا دلوپه تیه ښوه، نه ختیک بده نه کویله نووسراوپیډرلوه کان.

(وَلَا يَغْتَقُ) نهو کویله نووسراوپیډرلوه نازاد نابی (إِلَّا بِأَدَاءِ جَمِيعِ الْمَالِ) تا گشت نهو ماله ی له سر ی پیک هاتوون نه یدا ﴿عَنْ عمرو بن شعيب عن أبيه عن جده﴾: عَنْ النَّبِيِّ ﷺ: الْمَكَاثِبُ عَبْدٌ مَا بَقِيَ عَلَيْهِ مِنْ مَكَاثِبِهِ دَرَاهِمٌ رواه ابوداود، پیغه مبر ﷺ فرموویه تی: نووسراوپیډرلو هر کویله یه تا دیره میکی له سر مای.

﴿نَاكَادَارِي﴾: نه گهر گه وره که لهو ماوه یدا مرد، کویله که ماله که نه داته میرا تکره کانی گه وره که و، نازاد نه بی.

﴿فَصْلٌ: لَهُ بَاسِي (أُمُّ الْوَلَدِ) دایکی مندان﴾

واته: نهو کویله من یه ی پنی نه گوتړی: دایکی مندان. (وَإِذَا أَصَابَ السَّيِّدُ أُمَّتَهُ) هر کاتن گه وره جیماعی له گه ل (جاریه) که ی خوی کردو ښاوس بوو (فَوَضَعَتْ مَا) جا نهو (جاریه) ښاوسه پارچه گوشتیک وای دانا (تَبَيَّنَ فِيهِ) که نه یدا دیاربوو (شَيْءٌ مِنْ خَلْقِ آدَمِي) وینه ی ناده میزادیک، واته: نه گهر (جاریه) که مندانیک ته ولوی بیی، یان پارچه گوشتیک وای لییته دهره وه: که وینه ی ناده میزادی لیروس ت کرابی، نهو نه بیته (أُمُّ الْوَلَدِ)، واته: دایکی مندان، که وابوو: (حَرُمَ عَلَيْهِ بَيْعُهَا) هرپامه گه وره که نهو (جاریه) یه بفروشی (وَرَهْنُهَا) وه هرپامه به بارمته ی دابنی (وَهَبْتُهَا) وه هرپامه بیبه خشی (وَجَازَ لَهُ التَّصْرُفُ فِيهَا) وه گه وره که بږی دروسته: ده ستکاری نهو دایکی منداله بکا (بِالْإِسْتِخْدَامِ) بهو شیوهیه ی خزمه تی خوی پنی بکاو (وَالْوَطْءِ) جیماعیشی له گه ل بکا.

وَإِذَا مَاتَ السَّيِّدُ عَقَّتْ مِنْ رَأْسِ مَالِهِ قَبْلَ الدُّيُونِ وَالْوَصَايَا،
وَوَلَدَهَا مِنْ غَيْرِهِ بِمَنْزِلَتِهَا، وَمَنْ أَصَابَ أَمَةً غَيْرَهُ بِنِكَاحٍ فَأُولَئِكَ مِنْهَا
مَمْلُوكٌ لِسَيِّدِهَا، وَإِنْ أَصَابَهَا بِشَبْهَةِ فَوَلَدَهُ مِنْهَا حُرٌّ نَسِيبٌ وَعَلَيْهِ قِيمَتُهُ لِلْسَّيِّدِ،
وَإِنْ مَلَكَ الْأَمَةُ الْمُطْلَقَةَ بَعْدَ ذَلِكَ لَمْ يَصِرْ أُمَّ وَلَدٍ لَهُ بِالْوَطْءِ فِي النِّكَاحِ،

(وَإِذَا مَاتَ السَّيِّدُ) جَا هەر کاتێ گه وره که ی مرد (عَقَّتْ) ئه و دایکه ی منداله یه کسه ر نازاد ئه بێ (مِنْ رَأْسِ مَالِهِ) له سه رمایه ی ماله که وه (قَبْلَ الدُّيُونِ) پێش ئه وه ی قه رزه کانی مر بووه که بدریته وه (وَالْوَصَايَا) پێش ئه وه ی وه سیته کانی جێ به جێ بکری، پێغه مبه ر ﷺ فه رمووی: ﴿أَيُّمَا امْرَأَةٍ وَلَدَتْ مِنْ سَيِّدِهَا فَهِيَ مُعْتَقَةٌ عَنْ ذُبُرِ مَنْهَا﴾ رواه أحمد وصححه الحاكم، هەر ئافره تێک مندالێکی له گه وره که ی خۆی بێ، له دوا ی مر دنی گه وره که ی نازاد ئه بێ.

ئینجا بزانه: مندالی ئه و (جاریه یه) که له گه وره ی خۆی ئه بی، به نازادی ئه بێ، نه ک به کۆیله ی، چونکه به هۆی نازادی ئه و منداله، دایکه که ی نازاد ئه بێ، به لام (وَوَلَدَهَا مِنْ غَيْرِهِ) منداله کانی تری ئه و (جاریه) دایکه ی منداله یه: که له پیاوێکی ترن جگه له گه وره ی خۆی (بِمَنْزِلَتِهَا) ئه وانیش هەر وه کو خۆی کۆیله ن، به لام نابێ بفرۆشرێ و نابێ ببه خشرێ و هەر کاتێک گه وره که مرد، ئه وانیش وه کو دایکیان نازاد ئه بێ، به و مه رجه ی ئه و مندالانه له دوا ی بوونی به دایکی مندال بوبن، جَا به حه لالی بوین، یان به حه رپامی.

(وَمَنْ أَصَابَ أَمَةً غَيْرَهُ بِنِكَاحٍ) هەر که سێک جیماع له گه ل (جاریه) ی که سێکی تر بکا، به ماره کراوی، واته: (جاریه) ی که سێکی تری له خۆی ماره کردو ئاوسی کرد (فَأُولَئِكَ مِنْهَا) ئه و منداله ی له و (جاریه) ماره کراوه ئه بێ (مَمْلُوكٌ) ئه ویش ئه بیته کۆیله (لِسَيِّدِهَا) بۆ گه وره ی (جاریه) که، واته: به نازادی نابێ و ناشیته کۆیله ی باوکی خۆی.

(وَإِنْ أَصَابَهَا بِشَبْهَةٍ) به لام ئه گه ر به هه له جیماع له گه ل (جاریه) ی که سێکی تر بکا، واته: به ژنی خۆی تێگه یشتبو (فَوَلَدَهُ مِنْهَا) ئه و منداله ی له و (جاریه) یه ئه بێ (حُرٌّ) به نازادی ئه بێ، چونکه به هه له دایکی ئاوس کراوه (نَسِيبٌ) ئه بیته کۆپی باوکی خۆی، واته: کۆپی ئه و پیاوه یه که به هه له جیماعه که ی کردوه، که وابوو: (وَعَلَيْهِ قِيمَتُهُ) ئه بی باوکه به هه له داچوه که نرخه که ی وی بژمێری (لِلْسَّيِّدِ) بۆ گه وره ی (جاریه) یه که؟ چونکه کۆیله یه کی زهره ر لێ داوه.

(وَإِنْ مَلَكَ الْأَمَةُ الْمُطْلَقَةَ) ئه گه ر (جاریه) یه ته لا قدر اووه که ی خۆی که وته ملکێ خۆی (بَعْدَ ذَلِكَ) له دوا ی مندالی بوونی به ماره کردن، واته: (جاریه) ی که سێکی تری له خۆ ماره کردبو و جیماعی له گه ل کردبو و ئاوسی کردبو و مندالێکی کۆیله ی لێ بوو، ئینجا ته لاهی دا، ئینجا چوو ئه و (جاریه) یه ی کۆپی (لَمْ تَحِرْ أُمَّ وَلَدٍ) ئه و (جاریه) یه نه بۆته دایکی مندال (لَهُ) بۆ ئه و پیاوه (بِالْوَطْءِ) به هۆی ئه و جیماعه ی که مندالی لێ پهیدا بووه (فِي النِّكَاحِ)

وَصَارَتْ أُمُّ وَلَدَ لَهُ بِالْوَطءِ بِالشُّبْهَةِ عَلَى أَحَدِ الْقَوْلَيْنِ.

له ماره كردنه كه ی پابردودا، چونكه له و كاتى دا گ وده ی (جاریه) كه نه بووه، به لكو میردی بووه، منداله كه شی به كویله یی بووه (وَصَارَتْ أُمُّ وَلَدٍ) به لām نهو (جاریه) یه نه بیته دایكى مندال (لَهُ بِالْوَطءِ بِالشُّبْهَةِ) بۆ نهو پیاوه ی كه به هاله جیماعی له گه ل كړېبو (عَلَى أَحَدِ الْقَوْلَيْنِ) له فهرموده یه كى نیامی (شافعی) دا، به لām له فهرموده ی به هیتر: نه مه شیان هر نابیته دایكى مندال؟ چونكه به هاله جیماعی كړېوو هی خویشی نه بووه... كوتایى هات:

له شهوى شه ممه (۲۷) ی بیست وچه فتی مانگی پډمه زان سالی (۱۴۱۳) هه زارو چوارسه دو سیزده ی كړچى، به ناوات گه یشتو نامیلکه ی (غایه الاختصار) م وهرگړپړاو پوونم كرده وه به زمانى شیرنى كوردی، ټینجا خودایه لیت نه پارټمه وه: كه منى تاوانبارو بى چاره: (عبدالله عبدالعزيز هرتلى)، بهنده ی به نندكړاو به داوى گونا مېارى، نازاد بكه ی وه كه نهو كه سانه ی له مانگی پډمه زان نازادیان نه كه ی. وَصَلَّى اللَّهُ وَسَلَّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ، آمِينَ.

هه ولیر- كورده ستان

۲۷ ی پډمه زان ۱۴۱۳ ی كړچى.

۲۹ ی پډشه مه ۲۶۹۲ ی كوردی.

۲۰ ی نازارى ۱۹۹۳ ی زایینی.

دهرباره ی شریعتى نیسلام:

- ۱- خواى گوره ده فهرموى: ﴿قُلْ لَا تَمْرُ مِنْ كُلِّ فِرْقَةٍ مِنْهُمْ طَائِفَةٌ يَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ﴾ (التوبة: ۱۲۲)، واته: ده بوا له هر هوزنكى موسولمانان كه مه لئك پاپېريان بۆ (جهاد) كړېو كومه لټكېش بۆ خویندن، تاكو له (شریعتى نیسلام) تېرېگن.
- ۲- پیغه مېرى خوشه ویست ﷺ ده فهرموى: ﴿مَنْ يُرِدِ اللَّهَ بِهِ خَيْرًا يُفَقِّهُهُ فِي الدِّينِ﴾ رواه البخاري و مسلم، واته: هر كه سېك خواى گوره بیهوئ چاكه ی بداتن، له (شریعتى نیسلام) تېرېگن ټینن.
- ۳- نیام (عمر بن الخطاب ؓ) ده فهرموى: ﴿تَفَقَّهُوا قَبْلَ أَنْ تُسَوِّدُوا، لَمَنْ سَوَّدَ قَوْمُهُ عَلَى فِقْهِ كَانَ خِيَاةً لَهُ وَلَهُمْ﴾ رواه الدارمي، واته: له (شریعتى نیسلام) تېرېگن پېش شهوى بكرینه گوره، چونكه هر كه سېك (شرع) بزانیو گه له كه ی خوی بېكانه كوره، نه بیته هوی ژباننكى خوش بۆ خویو بۆ نهوان.
- ۴- نیام (الأعمش) ده فهرموى: ﴿يَا مَعْشَرَ الْفُقَهَاءِ اتَّمُوا الْأَطْيَاءَ وَكُنُوا الصَّادِقِينَ﴾ رواه الصيمري، واته: نه ی چینی (شهر عزانان) ټیوه پزیشكن، ټییه (ه دیس گټړه وه)ش) دهرمانناسی دهرمانخانه یین.
- ۵- نیام (الشافعی) ده فهرموى: ﴿مَنْ حَفِظَ الْفِقْهَ عَظُمَتْ لِمَتُهُ وَمَنْ نَعِمَ الْحَدِيثَ قَوِيَتْ حُجَّتُهُ﴾ رواه ابن حجر الهيثمي، واته: هر كه سېك له (شریعتى نیسلام) شاره زابېن، نرضی بهر ز نه بیته وه، هر كه سېك (ه دیس) فیر بېن، به لگه ی به هیز ده بېن.
- ۶- نیامی (البخاري) ده فهرموى: ﴿هُوَ-أَيُّ الْفِقْهِ- ثَمَرَةُ الْحَدِيثِ، وَلَيْسَ ثَوَابُ الْفَقِيهِ دُونَ ثَوَابِ الْمُحَدِّثِ﴾ رواه القسطلاني، واته: (شریعتى نیسلام) بهرهمی ه دیسه، پادافتی (شهر عزان) كه متر نه ی له پادافتی (ه دیس گټړه وه).

ناومړۍ پېژندنه

پېژندنه	بېلګه	پېژندنه	بېلګه
۴۹	مهرجه کانی نوټيز.....	۳	پېژندنه کي داننه.....
۵۱	روونه کړنه قېبله.....	۷	پېژندنه کي (آبي شجاع).....
۵۲	نوټيز کړنه له ناو نوټيز مېيل.....	۸	پېژندنه کي (فقه).....
۵۲	چونيه تي وړوکنه کاني نوټيز.....	۹	پېژندنه کي پانګورننه وه.....
۵۴	(تحيات) وړوغي پاش (تحيات).....	۹	پېژندنه کاني شهريه تي نيسلام.....
۵۵	بانګو نيکامه ت.....	۱۰	باسي جوړه کاني ناو.....
۵۶	قونووت.....	۱۲	ننه دنازه ي (قلتين).....
۵۷	(هيئات) سوننه ته کاني ناو نوټيز.....	۱۳	پانګورننه وه ي پيسه تي مردار.....
۶۱	زيکرو وړوغي پاش نوټيز.....	۱۴	قاپو وکړه لپه لي چيشت.....
۶۳	جياوازي ناوړه ت و پياو له نوټيز دا.....	۱۴	سيواک کړنه.....
۶۵	نوټيز شتانه ي نوټيز به تال نه کړنه.....	۱۶	دوستنوټيز.....
۶۷	ژماره ي په کچه ته کاني نوټيزه کان.....	۱۹	تاروت کړنه.....
۶۸	نوټيز کړنه به دانېشته وه.....	۱۹	چونيه تي چوونه ناوړه ستخانه.....
۶۹	سوجه ي (سهر).....	۲۱	هډيه کاني بڼه دوستنوټيز.....
۷۱	سوجه ي (تلاوه) و (شکر).....	۲۲	به چي (غسل) واجب نه ي؟.....
۷۲	نوټيز سوننه له پېنچ کاتدا هره پامه.....	۲۴	چونيه تي (غسل) کړنه.....
۷۳	نوټيز به جه ماعت.....	۲۵	(غسل) ي سوننه ت.....
۷۸	نوټيز (تصير) و (جمع).....	۲۷	مه سحي (خف).....
۸۰	کړکړنه وه ي دوو نوټيز بڼه خورش.....	۲۸	باسي (تيمم).....
۸۰	نوټيز جومعه.....	۳۲	پيسو و لېږدني پيسو.....
۸۵	نوټيز جه نه کان.....	۳۵	هډيزو نيفاس.....
۸۷	نوټيز پښتګيران و مانګګيران.....	۳۷	خوښچرکي ناوړه تان.....
۸۸	نوټيز باران نه بارين.....	۳۹	به هډيزو نيفاس و جه نابه ت چي هره پامه.....
۹۱	نوټيز کاتي ترس.....	۴۲	پېژندنه کي نوټيز.....
۹۲	جل و بهرګو، خاويني.....	۴۲	کات و ناوړه نوټيزه کان.....
	باسي مړوو؛.....	۴۵	په روړه رده کړنه مندالان.....
۹۴	شورېدن، کلن، نوټيز، ناشتن.....	۴۵	نوټيزه کاني سوننه ت.....
۱۰۴	پېژندنه کي زمکات.....	۴۷	وړوگر.....
۱۰۷	زه کاني مالي گشتي و زه و تکرار.....	۴۷	شه و نوټيز.....
۱۰۸	زه کاني و وشت.....	۴۸	چيشته نوټيز و نه لويح.....

ناوېرېکي پوړۍ پرېشنگدار

لا پېره	بابهت	لا پېره	بابهت
۱۴۱	واجبه کاني حه ج:	۱۰۹	زه کاتي په شه وولاخ
۰	ميقاته کان، (مزبلغه)، (مټي)، په جمی شه يتان	۱۰۹	زه کاتي مه پو بزن
۱۴۴	سوننه ته کاني حه ج	۱۱۰	زه کاتي بېچوړی نازهل
۱۴۶	تهو شتانه ی له نېحرامدا حه رامن	۱۱۱	زه کاتي مالي ټيکه لار
۱۵۰	خوڼو فيديه ی حه ج	۱۱۲	زه کاتي زېږو زيو و پاره
۱۵۴	زياره تي گډې پيغه مېر ګډ	۱۱۳	زه کاتي ميوه دانو وټله
۱۵۵	په پرتووکي کرپين و فروشتن	۱۱۵	زه کاتي بازرگاني
۱۵۶	مه رجه کاني فرو شراو	۱۱۶	زه کاتي کانگو که دجینه
۱۵۷	مه رجه کاني کرپارو فرو شيار	۱۱۶	نيه تي زه کات و پيښخستنې زه کات
۱۵۷	باسی پيا	۱۱۷	سهر فتره ی په مه زمان
۱۵۸	شتي فرو شراو پيش وهرگرتنې	۱۱۹	تهو هشت که سانه ی زه کات وهرنه گرن
۱۶۰	په شيمانو و نه وه ی کرپارو فرو شيار	۱۲۳	په پرتووکي روژوو
۱۶۱	فرو شتنې ميوه	۱۲۳	مه رجه کاني واجبيو وني پښوو
۱۶۲	باسی (سلم)	۱۲۵	تهو شتانه ی پښوو به تال نه کهن
۱۶۴	باسی (رهن)	۱۲۷	سوننه ته کاني پښوو
۱۶۶	باسی قهرن	۱۲۸	تهو پښو وانه ی حه رامن
۱۶۶	(حجر) قه دهغه کړيني شهش که س	۱۲۹	که ففاره تي جيماعکرن
۱۶۸	(والي) سهر په رشتکارۍ مندا ل		(فديه) ی مړيو و تهو که سانه ی لروسته به پښوو
۱۶۸	مال ټيکه ل کړدن له که ل (يقيم)	۱۳۰	نه بن: پير، نه خوش، ناوس، پيډوار
۱۶۹	باسی (صلح) پيکهاتن	۱۳۲	پښووی سوننه ت
۱۷۰	ته نککړيني پيکه و کولان	۱۳۳	ثيمتکافو (ليلة القدس)
۱۷۱	باسی (حواله)	۱۳۵	په پرتووکي حه ج و هومره
۱۷۲	زاميني و که فاهالت	۱۳۶	حه جی مړيو و په ککه و توو
۱۷۳	(شراکه): هاو به شي	۱۳۷	روکته کاني حه ج:
۱۷۵	وه کيلايه تي	۱۳۷	نېحرام
۱۷۷	(اقربان) دان پيدا ميټان	۱۳۸	عه رده فه
۱۷۹	(عارو) خواستن	۱۳۸	ته و اف
۱۸۰	(غصب) زه و تکرين	۱۴۰	سه فاو مه پوه، سهرتاشين
۱۸۱	تقېه کړدن له حه رام	۱۴۰	روکته کاني عومره

ناومړۍ پېژندنه

لا پېژنه	بابونه	لا پېژنه	بابونه
۲۲۳	ماره يې و، نيوه ماره يې.....	۱۸۲	باسی (شفعة).....
۲۲۵	(متمعه) ی ته لاق.....	۱۸۴	(قراض) بازارګانې به پاره ی خه لک.....
۲۲۶	زيافه تي بړوک گواستنوه.....	۱۸۶	(مساقاة) باغه واني و نيوه باغي.....
۲۲۶	تېبه تي شه وې له نيوان ژنه کاند.....	۱۸۷	(اجارة) به کړي داند و کړي کاري.....
۲۲۸	لاملي کړيني ژني (ناشزة).....	۱۸۹	(جمالة) قوت ته رات.....
۲۲۹	مالي ژن له سره ميړد.....	۱۸۹	سه پاني و نيوه تر کړدن.....
۲۲۹	(خلع) ته لاق دان به مال.....	۰	(احياء الموات) ناوه دان کړينه وې زه وې
۲۳۰	ژن ته لاق دان.....	۱۹۰	بين خاوهن.....
۲۳۲	ته لاقې (سني) و (بدعي).....	۱۹۲	(پوشانه) حه پامه.....
۲۳۳	ژماره و چا کړينه وې ته لاق.....	۱۹۲	(وقف).....
۲۳۵	(رجعة) گه پانښته وې ته لاقندرو.....	۱۹۳	(وقف) ی مزګوت و گورستان.....
۲۳۶	ماره به جاش.....	۱۹۴	(مبة) ديارى و به خشين، خير.....
۲۳۷	ثافره تي (رجعية) و (بائن).....	۱۹۵	کښي ښي ژن و ميړد له سره خشلي زير.....
۲۳۷	(ايلاء) سوپنځ خورن کي جيماع نه کا.....	۱۹۵	(لقطة) مه لگرتنه وې گو مېوو.....
۲۳۸	(ظهار) بلن: تر وهکو دايکي مني.....	۱۹۹	مندالي فريندرو.....
۲۴۰	(لعان) له غنه تکريني ژن و ميړد.....	۲۰۰	(وديعة) شتي سپاريدرو.....
	(عدة) چاوه وړان کړيني ژني ميړدمريو و ژني	۲۰۱	ملکي مړي و ونيوو و بين ميراتګر.....
۲۴۲	ته لاقندرو.....	۲۰۲	پېر تووګي ميراث.....
۲۴۴	مندالي بيژي و ناوسکړيني به ده ست.....	۲۰۲	ميراتګره کان، ميراث نه گرتن.....
۲۴۵	ثافره تي ميړد ونيوو.....	۲۰۵	به شه ميراثه کاني ديار کړاو.....
۲۴۶	مالي نه و ثافره تي له (عدة) دايه.....	۲۰۷	بين به شکر دن له ميراث.....
۲۴۷	(استراء) دلنبايي ثافره تي کړيله.....	۲۰۹	وه سېت کړدن، سر وه سېت.....
۲۴۸	(رضاع) شير خوار دني مندال.....	۲۱۱	پېر تووګي ژن ملرم کړن.....
۲۵۰	به خپو کړيني دايکو و باوک و مندال.....	۲۱۲	ته ماشا کړيني ثافره تي بيګانه.....
۲۵۱	به خپو کړيني ژن و، ماره يې نه دان.....	۲۱۴	پړکته کاني ژن ماره کړدن.....
۲۵۴	(حضانة) به خپو کړيني مندالي ساوا.....	۲۱۶	کفتوګړي ماره بړين.....
۲۵۵	پېر تووګي ناوا نه کان.....	۲۱۷	(ولي) ژنه کو، شير بابي.....
۲۵۶	جړه کاني کوشتن و خوښ دانې کوشتن.....	۲۱۹	ماره بړيني کچ و بيوه ژن.....
۲۵۸	مه رجه کاني کوشتن له تړله.....	۲۲۰	هاوچه شني له ماره بړيندا.....
۲۵۹	تړله ی نه دامه کاني مړه.....	۲۲۰	ته و ثافره تانه ی له پياو حه پامن.....
۲۶۰	مالي تړله ی کوشتن بې ميراتګره کانه.....	۲۲۲	ناته و او ي ژن و ميړد.....

ناومرؤکی پښتو پېرشنګدار

لا پېره	بابه ت	لا پېره	بابه ت
۲۹۴	کرچکړدن	۲۶۱	نه ندازه ی خوښی مرغی کوږاو
۲۹۴	پېرټووکي سهر پړین و نیچېر موانی	۲۶۳	خوښی نه نداهه کانی مرغی
۲۹۵	سهر پړینی نازه لو بالنده	۲۶۴	توله ی کرپه ی له باریراو
۲۹۶	نیچېر کوشتن به چه ک	۲۶۵	(قسامه) سویندی ناشکراکړنی کوشتن
۲۹۷	مهرجه کانی سهر پړین و سهر پړ	۲۶۶	توبه و (کفاره) ی کوشتن
۲۹۹	مردار خواردن، مهرام و حلال	۲۶۸	پېرټووکي سزای تاوانه کان
۳۰۰	پاسی قورپانی	۲۶۸	سزای (زینا) کړدن
۳۰۳	(عقیقه) موزه بانه ی مندا لېوون	۲۷۰	(تعزیر) ته مېن کړدن له گوناوه
۳۰۴	سوننه تکرږنی مندا ل	۲۷۱	سزای بوختان پښ کړدن
۳۰۵	گړوی سواران و لاما نجانده	۲۷۲	سزای مه ی خوارښه وه
۳۰۶	سویند خواردن و (کفاره) ی سویند	۲۷۴	سزای دزی کړدن
۳۰۹	(نذر) کړدن	۲۷۵	سزای پښگرو نازلوه چی
۳۱۱	پېرټووکي (قازی) و دانگا	۲۷۶	سزای زږداری میزشکر
۳۱۴	چقنیه تی داد کړدن	۲۷۷	توله ی زیان لیدانی نازه ل
۳۱۶	به شکرږنی مالی هاویه ش	۲۷۸	(بغاه) و (خوارج)
۳۱۷	دلاواکار، دلاوالیکرو، دلاواکړدن	۲۷۹	سزای (مړند) کافر یوو
۳۱۸	نزینه وه ی مالی خزی	۲۸۱	سزای نوږنه کړو زه کاتنه دهر
۳۱۹	له کارکه وتنی شاهید	۲۸۲	پېرټووکي (جهاد)
۳۲۰	چقنیه تی سویند خواردن	۲۸۳	حق ناغه کانی (جهاد)
۳۲۱	مهرجه کانی شاهید	۲۸۴	مهرجه کانی واجیبوونی (جهاد)
۳۲۲	ژماره ی پتویست بق شاهیدی دان	۲۸۵	به خسر کړدن کافره کان
۳۲۴	زمانه شاهیدی	۲۸۷	نیسلا مه تی مندا ل
۳۲۵	پېرټووکي کویله نازاد کړدن	۲۸۷	(دارالاسلام) و (دارالکفی)
۳۲۷	(الولاه) خرما به تی نازاد کړدن کویله	۲۸۸	تالانی کافران و موسلمانان
۳۲۷	(مدن) کویله ی چاوه پوان کړاو	۲۹۰	(نفل) به خشیشی نیعام، (غول)
۳۲۸	(مکاتب) کویله ی نووسراو پښراو	۲۹۰	(فیء) و (خمس الخمس)
۳۲۹	(ام الولد) دایکی مندا ل	۲۹۱	(جزیه) سهرانه ی کافره کان
۳۳۱	کوتایی	۲۹۳	گومرگ
.		۲۹۴	(هذنة) وه ستاندنی جهنگ